

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

DOKTORA TEZİ

**CEVÂHİRÜ'L-MA'ÂNÎ
(PARİS NÜSHASI)
METİN ve SÖZ DİZİMİ İNCELEMESİ**

**LEMİ AKIN
2502050070**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. MUSTAFA ÖZKAN**

İSTANBUL 2011

TEZ ONAYI

Enstitümüz TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Anabilim Dalında 2502050070 numaralı Lemi AKIN'ın hazırladığı "CEVAHİRÜ'L-MA'ANİ (PARİS NÜSHASI) METİN VE SÖZ DİZİMİ İNCELEMESİ" konulu ~~YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZİ~~ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 28.Maddesi 07.06.2011 SALI günü saat: 11.00'de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin ~~'ne* OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

Kabulüne

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI(*)	İMZA
Prof. Dr. Mustafa ÖZKAN	<i>Kabulüne</i>	<i>M. ÖZKAN</i>
Prof. Dr. Mustafa ÇİÇEKLER	<i>Kabulüne</i>	<i>M. ÇİÇEKLER</i>
Prof. Dr. Hayati DEVELİ	<i>Kabulüne</i>	<i>H. DEVELİ</i>
Doç.Dr. Hatice TÖREN	<i>Kabul</i>	<i>H. TÖREN</i>
Yrd. Doç. Dr. Enfel DOĞAN	<i>Kabul</i>	<i>E. DOĞAN</i>

ÖZ

Cevāhirü'l-Ma'ānī (Paris Nüshası)

Metin ve Söz Dizimi İncelemesi

Hızır bin Ya'qub

Lemi Akın

Bu çalışmada, XV. yüzyılda *Hızır bin Ya'qub* tarafından yazılmış olan *Cevāhirü'l-Ma'ānī* (809/1406) adlı mensur eser, söz dizimi özellikleri açısından incelenmiştir. Bu eserin seçiminde eserin, döneminin dil özelliklerini yansıtması ve şimdiye kadar bilinen en eski mensur olarak yazılmış esmâ-i hüsnâ şerhlerinden birini ihtiva etmesi etkili olmuştur. Ayrıca eserin en önemli nüshası olan Paris nüshası temin edilerek bunun üzerinde inceleme yapılmıştır.

Öncelikle, eserin bütün nüshaları toplanarak, hepsi üzerinde genel bir çalışma yapılmış ve Paris nüshası ile Tırnovalı nüshasından faydalanılarak metin kısmı oluşturulmuştur. İkinci aşamada, eserde geçen kelime grupları ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve bunlarla ilgili gerekli örnekler verilmiştir. Üçüncü aşamada, eser cümle özellikleri açısından ele alınmış ve belli sınıflandırmalara tâbi tutulmuştur. Dördüncü aşamada da eser transkripsiyonlu olarak latin alfabesine aktarılmıştır. Ve son aşamada ise metinden elde edilen veriler ve tespitler ortaya konmuştur.

ABSTRACT

Cevāhirü'l-Ma'ānī (Copy of Paris)

Text ve Syntax Analysis

Hzır bin Ya'qub

Lemi Akın

In this study the prose work of *Cevāhirü'l-Ma'ānī* (809/1406), which was written by *Hzır bin Ya'qub* in the XV. century, is examined in terms of its syntax features. That the work reflects the language features of the period it belongs to and refers to one of the oldest known written (text) explanatory prose of Esmā-i Hüsna of Allah until today have been effective for the selection of the work. In addition, as being the most important copy of the work, the Paris copy is provided and examined.

First of all, all the copies of the work are collected, it has been worked on generally and the text version is formed with the help of Paris and Tirnovalı copies. In the second place, the chunks of words included in the work are examined and relevant examples are given when necessary. Thirdly, the work is discussed in terms of characteristics of the sentence and has been subject to certain classifications. Fourth, the work has been transferred to the Latin alphabet with a transcription. Finally, the data obtained from the text and the findings have been revealed.

ÖN SÖZ

Türkiye Türkçesinin dil bilgisi çalışmalarında, özellikle söz dizimi ile ilgili çalışmalarda tam bir birliktelik söz konusu değildir. Söz dizimi konularının daha iyi anlaşılabilmesi ve Türkçenin tarihî gramerinin oluşturulmasında, Türk dilinin en sade dönemlerinden biri olan Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinden yararlanılması düşüncesi ile böyle bir çalışma ortaya konmuştur.

Bu çalışma “Kelime Gruplarının Yapı ve Görevleri”, “Cümle” ve “Metin” olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. Ayrıca “Giriş” bölümü geniş tutularak eser ile ilgili bilgiler de bu bölümde verilmiştir.

“Giriş” bölümünde eserin nasıl seçildiği, hazırlanırken nelere dikkat edildiği de ayrıntılı olarak aktarılmaktadır. Buna göre, eserin adı, yazıldığı tarih, yazılış amacı, içeriği, yazarı, eser üzerinde yapılan çalışmalar bu bölümde yer almaktadır. Ayrıca eserin nüshalarının geniş bir tanıtımını da bu bölümde bulmak mümkündür.

“Kelime Gruplarının Yapı ve Görevleri” bölümünde, eserde geçen kelime grupları tespit edilerek bu gruplar hakkında bilgi verilmiş ve eserden seçilen örnekler ile kelime gruplarının daha iyi anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır. Kelime grupları ele alınırken öncelikle hangi yapıda oldukları tespit edilmiş, daha sonra da cümle içinde hangi görevle kullanıldıkları gösterilmiştir.

“Cümle” bölümü, Türkçe yapılı ve Farsça yapılı cümleler olmak üzere iki ana başlık altında incelenmiştir. İlk olarak, eserde geçen Türkçe yapılı cümleler tespit edilerek bunlar hakkında bilgi verilmiş, alt başlıklar açılarak ayrıntılı tasniflere gidilmiş ve bunları destekleyen örnekler verilmiştir. Farsça yapılı cümleler kısmında ise özellikle o dönemde çok fazla kullanılan “ki”li cümleler ele alınmıştır. Ayrıca yine dönemin dil özelliklerini yansıtan “çün, kaçan, tã vb.” gibi cümle başı edatlarıyla kurulmuş birleşik cümlelere de örnekler verilmiştir.

“Metin” bölümünde, daha önce üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış ve eserin nüshaları arasında en eski ve en hacimli nüshalardan biri olan Fransa’daki Bibliotheque Nationale’de bulunan “Blochet, Supp. 499” numaralı nüsha esas alınmıştır. Yardımcı nüsha olarak da Süleymaniye Kütüphanesi’ndeki Tırnovalı nüshası esas alınmıştır. Metnin okunamayan yerleri veya sorunlu olduğunu düşündüğümüz bazı

yerler bu nüsha yardımı ile açıklığa kavuşturulmuş, gerekli yerlerde bu açıklamalar dipnot ile belirtilmiştir. Metnin daha iyi anlaşılabilmesi için noktalama işaretleri kullanılmış; ayet, hadis ve Arapça ibareler tespit edilerek dipnotta Türkçesi ve kaynağı verilmiştir.

Sonuç bölümünde, çalışma süresince elde ettiğimiz bilgiler değerlendirilmiş ve tespit ettiğimiz bazı veriler ortaya konmuştur.

Kaynakça kısmında, doğrudan veya dolaylı olarak yararlandığımız kaynaklar verilmiştir.

Tıpkıbasım da metnin kontrol edilmesi ve metinden de yararlanılması için çalışmanın sonuna eklenmiştir.

Kısaltmalar ve yazım kuralları için TDK'nın yazım kılavuzu (Ankara, 2005) esas alınmıştır.

Akademik hayatım boyunca ve bu çalışmanın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Mustafa Özkan'a çok teşekkür ederim.

Ayrıca; çalışmam süresince fikirlerinden ve eserlerinden istifade ettiğim Prof.Dr. Kemal Yavuz'a, Prof. Dr. Muhammet Yelten'e, Prof. Dr. Mustafa Çiçekler'e, Prof.Dr. Musa Duman'a ve Prof. Dr. Hayati Develi'ye; fikirleri ile beni yönlendirip cesaretlendiren sevgili hocam Doç. Dr. Hatice Tören'e; değişik bakış açısı ve teknik açıdan yardımları ile Okt. Halil Açıkgöz'e; bu çalışmanın ortaya çıkmasında başından sonuna kadar her aşamasında yanımda olan değerli dostum Yrd. Doç. Dr. Enfel Doğan'a ve son olarak adlarını burada anamadığım dostlarıma ve sevgili eşime minnettarlıklarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Lemi AKIN

İstanbul, Nisan 2011

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xxv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KELİME GRUPLARININ YAPI VE GÖREVLERİ	23
1.1. İSİM TAMLAMASI	27
1.1.1. Yapı Bakımından İsim Tamlamaları	27
1.1.1.1. Unsurları Tek Kelime Olan İsim Tamlamaları	28
1.1.1.1.1. Belirtili İsim Tamlaması	28
1.1.1.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması	28
1.1.1.1.3. İyelik Grubu	30
1.1.1.1.3.1. Tamlayanı Düşmüş İyelik Grubu	30
1.1.1.1.3.2. Tamlayanı Düşmemiş İyelik Grubu	31
1.1.1.2. Unsurlarından Biri veya Her İkisi Kelime Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları	31
1.1.1.2.1. Tamlayanı Kelime Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları	31
1.1.1.2.1.1. Tamlayanı İsim Tamlamasından Oluşan İsim Tamlamaları	31
1.1.1.2.1.2. Tamlayanı Sıfat Tamlamasından Oluşan İsim Tamlamaları	32

1.1.1.2.1.3. Tamlayanı Sıfat-fiil Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları	32
1.1.1.2.1.4. Tamlayanı Bağlama Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları.....	32
1.1.1.2.1.5. Tamlayanı Unvan Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları	33
1.1.1.2.1.6. Tamlayanı Tekrar Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları	33
1.1.1.2.1.7. Tamlayanı İsim-Fiil Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları.....	34
1.1.1.2.1.8. Tamlayanı Birleşik Fiil Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları....	34
1.1.1.2.1.9. Tamlayanı Birleşik İsim Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları..	34
1.1.1.2.1.10. Tamlayanı Edat Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları	34
1.1.1.2.1.11. Tamlayanı İyelik Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları	34
1.1.1.2.2. Tamlananı Kelime Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları.....	35
1.1.1.2.2.1. Tamlananı Sıfat Tamlamasından Oluşan İsim Tamlamaları.....	35
1.1.1.2.2.2. Tamlananı Birleşik Fiil Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları....	35
1.1.1.2.3. Tamlananı Bağlama Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları	35
1.1.2. Cümlede Görevleri Bakımından İsim Tamlamaları.....	36
1.1.2.1. İsim Tamlamasının Özne Görevinde Kullanılması.....	36
1.1.2.1.1. Öznesi İsim Tamlamasından Oluşmuş İsim Cümleleri.....	36
1.1.2. 1.2. Öznesi İsim Tamlamasından Oluşmuş Fiil Cümleleri	36
1.1.2. 2. İsim Tamlamasının Nesne Görevinde Kullanılması	36
1.1.2.3. İsim Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Görevinde Kullanılması	37
1.1.2.3.1. Yaklaşma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları	37
1.1.2.3.2. Bulunma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları	37
1.1.2.3.3. Ayrılma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları.....	37
1.1.2.4. İsim Tamlamasının Zarf Görevinde Kullanılması	38
1.1.2.5. İsim Tamlamasının Yüklem Görevinde Kullanılması	38
1.2. SIFAT TAMLAMASI	38
1.2.1. Yapı Bakımından Sıfat Tamlamaları	39
1.2.1.1. Sıfat Unsuru Tek kelimededen Oluşan Sıfat Tamlamaları	39
1.2.1.1.1. Sıfat Unsuru Niteleme Sıfatı Olan Tamlamalar	40
1.2.1.1.1.1. Basit Kelime Hükümünde Olan Niteleme Sıfatları.....	40
1.2.1.1.1.2. Türetme Yoluyla Oluşturulan Niteleme Sıfatları.....	40
1.2.1.1.2. Sıfat Unsuru Belirtme Sıfatı Olan Tamlamalar.....	41

1.2.1.1.2.1. Sifat Unsuru İşaret Sıfatı Olan Tamlamalar.....	41
1.2.1.1.2.2. Sifat Unsuru Sayı Sıfatı Olan Tamlamalar.....	41
1.2.1.1.2.2.1. Sifat Unsuru Asıl Sayı Sıfatı Olanlar	41
1.2.1.1.2.2.2. Sifat Unsuru Sıra Sayı Sıfatı Olanlar	41
1.2.1.1.2.2.3. Sifat Unsuru Üleştirme Sayı Sıfatı Olanlar	41
1.2.1.1.2.3. Sifat Unsuru Soru Sıfatı Olan Tamlamalar	42
1.2.1.1.2.4. Sifat Unsuru Belirsizlik Sıfatı Olan Tamlamalar	42
1.2.1.2. Sifat Unsuru Kelime Grubu Olan Sifat Tamlamaları.....	42
1.2.1.2.1. Sifat Unsuru Sifat-Fiil Grubu Olan Tamlamalar.....	42
1.2.1.2.2. Sifat Unsuru Aitlik Grubu Olan Tamlamalar.....	43
1.2.1.2.3. Sifat Unsuru Edat Grubu Olan Tamlamalar.....	43
1.2.1.2.4. Sifat Unsuru Sayı Grubu Olan Sifat Tamlamaları	43
1.2.1.2.5. Sifat Unsuru Bir İsim Tamlaması Olan Sifat Tamlamaları.....	43
1.2.1.2.6. Sifat Unsuru Ayrılma Grubu Olan Sifat Tamlamaları	44
1.2.1.2.7. Sifat Unsuru İsnat Grubu Olan Sifat Tamlamaları.....	44
1.2.1.2.8. Sifat Unsuru Bir Sifat Tamlaması Olan Sifat Tamlamaları	44
1.2.1.2.9. Sifat Unsuru Tekrar Grubu Olan Sifat Tamlamaları.....	44
1.2.1.2.10. Sifat Unsuru Yaklaşma Grubu Olan Sifat Tamlamaları	45
1.2.1.3. İsim Unsuru Bir Kelime Grubu Olan Sifat Tamlamaları	45
1.2.1.3.1. İsim Unsuru Bir İsim Tamlaması Olan Sifat Tamlamaları	45
1.2.1.3.2. İsim Unsuru Bir Sifat Tamlaması Olan Sifat Tamlamaları.....	45
1.2.1.3.3. İsim Unsuru Bağlama Grubu Olan Sifat Tamlamaları.....	46
1.2.1.3.4. İsim Unsuru Tekrar Grubu Olan Sifat Tamlamaları	46
1.2.2. Cümledeki Görevleri Bakımından Sifat Tamlamaları	46
1.2.2.1. Sifat Tamlamasının Özne Görevinde Kullanılması	46
1.2.2.1.1. Öznesi Sifat Tamlaması Olan Fiil Cümleleri.....	46
1.2.2.1.2. Öznesi Sifat Tamlaması Olan İsim Cümleleri	47
1.2.2.2. Sifat Tamlamasının Nesne Görevinde Kullanılması.....	47
1.2.2.3. Sifat Tamlamalarının Zarf Görevinde Kullanılması	47
1.2.2.4. Sifat Tamlamalarının Yer Tamlayıcısı Görevinde Kullanılması	48
1.2.2.4.1. Yaklaşma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sifat Tamlamaları.....	48
1.2.2.4.2. Bulunma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sifat Tamlamaları.....	48

1.2.2.4.3. Ayrılma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları	49
1.2.2.5. Sıfat Tamlamalarının Yüklem Görevinde Kullanılması	49
1.3. BAĞLAMA GRUBU.....	50
1.3.1. Yapı Bakımından Bağlama Grupları.....	50
1.3.1.1. “u,ü,vu,vü” ile Kurulan Bağlama Grupları	50
1.3.1.2. “ve” ile Kurulan Bağlama Grupları.....	51
1.3.1.3. “ile, ıla” Bağlama Edatı ile Kurulan Bağlama Grupları.....	51
1.3.1.4. “ne ... ne ...” ile Kurulan Bağlama Grupları.....	52
1.3.1.5. “ne ... ve ne ...” ile Kurulan Bağlama Grupları.....	52
1.3.1.6. “hem ... hem ...” ile Kurulan Bağlama Grupları.....	52
1.3.1.7. “gerek ... gerek...” ile Kurulan Bağlama Grupları	53
1.3.1.8. “yahu(d)” ile Kurulan Bağlama Grupları.....	53
1.3.1.9. “ya” ile Kurulan Bağlama Grupları.....	53
1.3.1.10. “gâh... gâh...” ile Kurulan Bağlama Grupları.....	53
1.3.1.11. “ya... ya...” ile Kurulan Bağlama Grupları.....	54
1.3.1.12. “zihî... zihî...” ile Kurulan Bağlama Grubları	54
1.3.2. Bağlama Grubunun İsim Unsurları Bir Kelime Grubu Olan Bağlama Grupları	54
1.3.2.1. İsim Unsurları İsim-Fiil Grubu Olan Bağlama Grubu	54
1.3.2.2. İsim Unsurları Zarf-Fiil Grubu Olan Bağlama Grubu	54
1.3.2.3. İsim Unsurları İsim Tamlaması Olan Bağlama Grubu	55
1.3.2.4. İsim Unsurları Sıfat Grubu Olan Bağlama Grubu	55
1.3.2.5. İsim Unsurları Edat Grubu Olan Bağlama Grubu.....	55
1.3.2.6. İsim Unsurları Bağlama Grubu Olan Bağlama Grubu.....	56
1.3.3. Cümledeki Görevleri Bakımından Bağlama Grupları	56
1.3.3.1. Bağlama Grubunun Özne Görevinde Kullanılması	56
1.3.2.1.1. Öznesi Bağlama Grubu Olan Fiil Cümleleri.....	56
1.3.3.1.2. Öznesi Bağlama Grubu Olan İsim Cümleleri	56
1.3.3.2. Bağlama Grubunun Nesne Görevinde Kullanılması.....	57
1.3.3.3. Bağlama Grubunun Zarf Görevinde Kullanılması.....	57
1.3.3.4. Bağlama Grubunun Yer Tamlayıcısı Görevinde Kullanılması.....	58

1.3.3.5. Bağlama Grubunun Yüklem Görevinde Kullanılması.....	58
1.4. EDAT GRUBU	59
1.4.1. Yapısı Bakımından Edat Grupları	59
1.4.1.1. “sonra” ile Kurulan Edat Grubu	59
1.4.1.2. “üçün/içün” ile Kurulan Edat Grubu	60
1.4.1.3. “berü” ile Kurulan Edat Grubu	60
1.4.1.4. “gibi / bigi” ile Kurulan Edat Grubu	61
1.4.1.5. “kadar, kadarca” ile Kurulan Edat Grubu	61
1.4.1.6. “degin” ile Kurulan Edat Grubu.....	61
1.4.1.7. “ile” ile Kurulan Edat Grubu.....	62
1.4.1.8. “içre” ile Kurulan Edat Grubu.....	62
1.4.1.9. “üzre, üzere” ile Kurulan Edat Grubu	63
1.4.1.10. “yaña” ile Kurulan Edat Grubu	63
1.4.1.11. “ötrü” ile Kurulan Edat Grubu	64
1.4.1.12. “diyü, diye” ile Kurulan Edat Grubu	64
1.4.1.13. “karşu” ile Kurulan Edat Grubu	64
1.4.1.14. “artuk” ile Kurulan Edat Grubu	64
1.4.1.15. “öñdin” ile Kurulan Edat Grubu	65
1.4.1.16. “bile” Edatı ile Kurulan Edat Grubu	65
1.4.1.17. “göre” ile Kurulan Edat Grubu	65
1.4.1.18. “birle” ile Kurulan Edat Grubu	66
1.4.1.19. “dahı” ile Kurulan Edat Grubu.....	66
1.4.2. İsim Unsuru Bir Kelime Grubu Olan Edat Grupları	67
1.4.2.1. İsim Unsuru İsim-Fiil Grubu Olan Edat Grupları	67
1.4.2.2. İsim Unsuru Sıfat-Fiil Grubu Olan Edat Grupları.....	67
1.4.2.3. İsim Unsuru Zarf-Fiil Grubu Olan Edat Grupları	67
1.4.2.4. İsim Unsuru Bir İsim Tamlaması Olan Edat Grupları	67
1.4.2.5. İsim Unsuru Tekrar Grubu Olan Edat Grupları	68
1.4.2.6. İsim Unsuru Bağlama Grubu Olan Edat Grupları.....	68
1.4.2.7. İsim Unsuru Sıfat Grubu Olan Edat Grupları	68

1.4.2.8. İsim Unsuru Unvan Grubu Olan Edat Grupları	69
1.4.2.9. İsim Unsuru İyelik Grubu Olan Edat Grupları.....	69
1.4.2.10. İsim Unsuru Cümle Olan Edat Grupları.....	69
1.4.3. Cümledeki Görevleri Bakımından Edat Grubu.....	69
1.4.3.1. Edat Grubunun Zarf Görevinde Kullanılması.....	69
1.4.3.2. Edat Grubunun Yer Tamlayıcısı Görevinde Kullanılması.....	70
1.4.3.3. Edat Grubunun Yüklem Görevinde Kullanılması.....	70
1.5. TEKRAR GRUPLARI.....	71
1.5.1. Yapı Bakımından Tekrar Grupları	71
1.5.1.1. Aynen Tekrarlar	71
1.5.1.1.1. İsimlerden Oluşan Aynen Tekrarlar.....	71
1.5.1.1.2. Zarf-Fiillerle Kurulan Aynen Tekrarlar	72
1.5.1.2. Yakın Anlamlı Tekrarlar	72
1.5.1.3. Zıt Anlamlı Tekrarlar	72
1.5.1.4. Hâl Ekli İsimlerle Kurulmuş Tekrarlar	72
1.5.1.4.1. Ayrılma Eki - Yaklaşma Eki Düzeninde Kurulan Tekrarlar.....	72
1.5.1.4.2. Yükleme Eki – Yaklaşma Eki Düzeninde Kurulan Tekrarlar.....	73
1.5.1.4.3. Yapım Eki – İyelik+Hâl Eki Düzeninde Kurulan Tekrarlar	73
1.5.2. Cümledeki Görevleri Bakımından Tekrarlar	73
1.5.2.1. Tekrar Grubunun Nesne Görevinde Kullanılması	73
1.5.2.2. Tekrar Grubunun Zarf Görevinde Kullanılması	73
1.5.2.3. Tekrar Grubunun Yer Tamlayıcısı Görevinde Kullanılması	74
1.5.2.4. Tekrar Grubunun Yüklem Görevinde Kullanılması	74
1.5.3. Diğer Kelime Gruplarında Tekrar Grubunun Kullanımı	75
1.5.3.1. Tekrar Grubunun Sıfat Tamlamasının Sıfat Unsuru Olarak Kullanımı .	75
1.6. İSİM-FİİL GRUBU.....	75
1.6.1. Yapı Bakımından İsim-fiil Grupları.....	75
1.6.1.1. -mAk Eki ile Kurulan İsim-fiil Grupları	75
1.6.1.2. -İş Ekleri ile Kurulan İsim-fiil Grupları	76
1.6.1.3. -mAkllık Ekleri ile Kurulan İsim-Fiil Grupları.....	76

1.6.2. Cümledeki Görevleri Bakımından İsim-fiil Grupları.....	76
1.6.2.1. İsim-fiil Grubunun Özne Görevinde Kullanılması	76
1.6.2.2. İsim-fiil Grubunun Nesne Görevinde Kullanılması.....	77
1.6.2.3. İsim-fiil Grubunun Zarf Görevinde Kullanılması.....	77
1.6.2.4. İsim-fiil Grubunun Yer Tamlayıcısı Görevinde Kullanılması	77
1.6.2.5. İsim-fiil Grubunun Yüklem Görevinde Kullanılması.....	78
1.7. SIFAT-FİİL GRUBU	78
1.7.1. Yapı Bakımından Sıfat-fiil Grupları	78
1.7.1.1. Geniş Zaman Sıfat-fiil Ekleri (-An; -r/-Ar; -mAz, -IcI) ile Kurulan Sıfat-fiil Grupları	78
1.7.1.2. Geçmiş Zaman Sıfat-fiil Ekleri (-mİş; -dUk) ile Kurulan Sıfat-fiil Grupları	79
1.7.1.3. Gelecek Zaman Sıfat-fiil Ekleri (-AcAk/-IcAk ; -AsI) ile Kurulan Sıfat-fiil Grupları	79
1.7.2. Cümledeki Görevleri Bakımından Sıfat-fiil Grupları	80
1.7.2.1. Sıfat-fiil Grubunun Özne Görevinde Kullanılması.....	80
1.7.2.2. Sıfat-fiil Grubunun Nesne Görevinde Kullanılması	80
1.7.2.3. Sıfat-fiil Grubunun Yer Tamlayıcısı Görevinde Kullanılması.....	80
1.8. ZARF-FİİL GRUBU	80
1.8.1. Yapı Bakımından Zarf-fiil Grupları	81
1.8.1.1. -ı/-i,-u/-ü Zarf-fiil Ekleri ile Kurulan Zarf-fiil Grubu	81
1.8.1.2. -e/-a Zarf-fiil Ekleri ile Kurulan Zarf-fiil Grubu.....	81
1.8.1.3. -up/-üp; -ubanı/-übeni; -ubanın/-übenin Zarf-fiil Ekleri ile Kurulan Zarf-fiil Grubu	82
1.8.1.4. -ınca/-ince Zarf-fiil Ekleri ile Kurulan Zarf-fiil Grubu.....	82
1.8.1.5. -ıcak/-icek Zarf-fiil Ekleri ile Kurulan Zarf-fiil Grubu.....	82
1.8.1.6. -ken Zarf-fiil Eki ile Kurulan Zarf-fiil Grubu	83
1.8.1.7. -dukça/-dükçe Zarf-fiil Ekleri ile Kurulan Zarf-fiil Grubu	83
1.8.1.8. -alı/-eli/-alıdan/-eliden Zarf-fiil Ekleri ile Kurulan Zarf-fiil Grubu.....	83
1.8.1.9. -duk+layın Zarf-fiil Ekleri ile Kurulan Zarf-fiil Grubu	84

1.8.2. Cümledeki Görevleri Bakımından Zarf-fiil Grupları.....	84
1.8.2.1. Zarf-fiil Grubunun Zarf Olarak Kullanılması	84
1.9. BİRLEŞİK FİİL	84
1.9.1. Yapı Bakımından Birleşik Fiiller	85
1.9.1.1. İsim + Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiiller	85
1.9.1.1.1. Yardımcı Fiili "it-" Olan Birleşik Fiiller	85
1.9.1.1.2. Yardımcı Fiili "ol-" Olan Birleşik Fiiller	86
1.9.1.1.3. Yardımcı Fiili "eyle-" Olan Birleşik Fiiller	86
1.9.1.1.4. Yardımcı Fiili "kıl-" Olan Birleşik Fiiller	87
1.9.1.1.5. Yardımcı Fiili "bulun-" Olan Birleşik Fiiller.....	87
1.9.1.1.6. Yardımcı Fiili "gel-" Olan Birleşik Fiiller	87
1.9.1.2. Fiil + Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiiller	87
1.9.1.2.1. Yardımcı Fiili "gel-" Olan Birleşik Fiiller	88
1.9.1.2.2. Yardımcı Fiili "bil-" Olan Birleşik Fiiller	88
1.9.1.2.3. Yardımcı Fiili "vir-" Olan Birleşik Fiiller.....	88
1.9.1.2.4. Yardımcı Fiili "tur-" Olan Birleşik Fiiller	89
1.9.1.2.5. Yardımcı Fiili "gör-" Olan Birleşik Fiiller.....	89
1.9.1.2.6. -up/-üp zarf-fiil Eki ile Yapılan Birleşik Fiiller	89
1.9.1.3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller	90
1.9.2. Kullanılışları Bakımından Birleşik Fiiller.....	90
1.9.2.1. Cümlede Kullanılışları Bakımından Birleşik Fiiller	90
1.9.2.1.1. Cümlede Yüklem Görevinde Kullanılması	90
1.9.2.2. Diğer Kelime Gruplarında Kullanılışları ve Kendi İçindeki Yapılar Bakımından Birleşik Fiiller.....	91
1.10. ÜNLEM GRUBU	92
1.11. UNVAN GRUBU	92
1.11.1. Yapı Bakımından Unvan Grubu.....	92
1.11.2. Kullanılışları Bakımından Unvan Grubu	93
1.11.2.1. Cümlede Kullanılışları Bakımından Unvan Grupları	93
1.11.2.1.1. Unvan Grubunun Cümlede Özne Görevinde Kullanımı	93

1.11.2.1.2. Unvan Grubunun Cümlede Nesne Görevinde Kullanımı	94
1.11.2.1.3. Unvan Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Görevinde Kullanımı .	94
1.11.2.2. Diğer Kelime Grupları İçinde Unvan Grubunun Kullanımı	94
1.12. AİTLİK GRUBU	95
1.13. BİRLEŞİK İSİM GRUPLARI	95
1.13.1. Yapı Bakımında Birleşik İsim Grupları	95
1.13.2. Kullanılışları Bakımından Birleşik İsim Grupları.....	97
1.13.2.1. Cümlede Kullanılışları Bakımından Birleşik İsim Grupları	97
1.13.2.1.1. Birleşik İsim Grubunun Nesne Olarak Kullanılması	97
1.13.2.1.2. Birleşik İsim Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması	97
1.13.2.1.3. Birleşik İsim Grubunun Yüklem Olarak Kullanılması	97
1.13.2.2. Diğer Kelime Grupları İçinde Birleşik İsim Grubunun Kullanımı	97
1.14. SAYI GRUBU	97
1.14.1. Yapı Bakımından Sayı Grubu	97
1.14.2. Kullanılışları Bakımından Sayı Grubu.....	98
1.14.2.1. Cümlede Kullanılışları Bakımından Sayı Grupları.....	98
1.14.2.2. Diğer Kelime Gruplarında Kullanılışları Bakımından Sayı Grupları	99
1.15. KISALTMA GRUPLARI	99
1.15.1. Yapı Bakımından Kısaltma Grupları	99
1.15.1.1. İsnat Grubu.....	99
1.15.1.2. İlgi Grubu	100
1.15.1.3. Ayrılma Grubu	100
1.15.1.4. Bulunma Grubu	100
1.15.1.5. Yaklaşma Grubu.....	101
1.15.1.6. Vasıta Grubu	101
1.15.1.7. Eşitlik Grubu	102
1.15.2. Kullanılışları Bakımından Kısaltma Grupları	102
1.15.2.1. Cümlede Kullanılışları Bakımından Kısaltma Grupları.....	102
1.15.2.1.1. Kısaltma Grubunun Özne Olarak Kullanılması	102

1.15.2.1.2. Kısaltma Grubunun Nesne Olarak Kullanılması	102
1.15.2.1.3. Kısaltma Grubunun Yüklem Olarak Kullanılması.....	102
1.15.2.2. Diğer Kelime Gruplarında Kullanılışları Bakımından Kısaltma Grupları	102

İKİNCİ BÖLÜM

2. CÜMLE	104
2.1. CÜMLENİN ÖGELERİ.....	104
2.1.1. YÜKLEM.....	104
2.1.1.1. Fiil Cümlelerinde Yüklem	104
2.1.1.1.1. Basit Zamanlı Fiillerin Yüklem Olması.....	104
2.1.1.1.2. Birleşik Zamanlı Fiillerin Yüklem Olması	105
2.1.1.1.2.1. Hikâye Birleşik Zamanlı Fiillerin Yüklem Olması.....	105
2.1.1.1.2.2. Rivayet Birleşik Zamanlı Fiillerin Yüklem Olması	105
2.1.1.1.2.3. Şart Birleşik Zamanlı Fiillerin Yüklem Olması	105
2.1.1.1.3. Birleşik Fiillerin Yüklem Olması.....	105
2.1.1.1.3.1. İsim+Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiillerin Yüklem Olması	106
2.1.1.1.3.2. Fiil+Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiillerin Yüklem Olması	106
2.1.1.2. İsim Cümlelerinde Yüklem.....	107
2.1.1.2.1. Yükleme Tek Kelime Olan İsim Cümleleri.....	107
2.1.1.2.2. Yükleme Kelime Grubu Olan İsim Cümleleri.....	107
2.1.1.2.2.1. İsim Tamlamasının Yüklem Olması	107
2.1.1.2.2.2. Sıfat Tamlamasının Yüklem Olması.....	107
2.1.1.2.2.3. Bağlama Grubunun Yüklem Olması.....	108
2.1.1.2.2.4. Edat Grubunun Yüklem Olması.....	108
2.1.1.2.2.5. Tekrar Grubunun Yüklem Olması	108
2.1.1.2.2.6. İsim-fiil Grubunun Yüklem Olması	109
2.1.1.2.2.7. Birleşik İsim Grubunun Yüklem Olması	109

2.1.1.2.2.8. Kısaltma Gruplarının Yüklem Olması	109
2.1.1.2.2.9. Sayı Grubunun Yüklem Olması	109
2.1.1.2.2.10. İyelik Grubunun Yüklem Olması.....	109
2.1.2. ÖZNE	109
2.1.2.1. Öznesi Tek Kelime Olan Cümleler	110
2.1.2.2. Öznesi Kelime Grubu Olan Cümleler	110
2.1.2.2.1. İsim Tamlamasının Özne Olması.....	110
2.1.2.2.1.1. İsim Tamlamasının İsim Cümlelerinde Özne Olması.....	110
2.1.2.2.1.2. İsim Tamlamasının Fiil Cümlelerinde Özne Olması	110
2.1.2.2.2. Sıfat Tamlamasının Özne Olması	111
2.1.2.2.2.1. Sıfat Tamlamasının İsim Cümlelerinde Özne Olması	111
2.1.2.2.2.2. Sıfat Tamlamasının Fiil Cümlelerinde Özne Olması	111
2.1.2.2.3. Bağlama Grubunun Özne Olması	112
2.1.2.2.3.1. Bağlama Grubunun İsim Cümlelerinde Özne Olması	112
2.1.2.2.3.2. Bağlama Grubunun Fiil Cümlelerinde Özne Olması.....	112
2.1.2.2.4. İyelik Grubunun Özne Olması	113
2.1.2.2.6. Sıfat-fiil Grubunun Özne Olması.....	113
2.1.2.2.7. Unvan Grubunun Özne Olması.....	113
2.1.2.2.8. Ayrılma Grubunun Özne Olması	114
2.1.3. NESNE.....	114
2.1.3.1. Nesnenin Yükleme Hâli Eki Almaması	114
2.1.3.2. Nesnenin Yükleme Hâli Eki Alması.....	115
2.1.3.2.1. “-n” Yükleme Hâli Ekiyle Nesne Olan Unsurlar	115
2.1.3.2.2. “-ı,-i” Yükleme Hâli Ekiyle Nesne Olan Unsurlar.....	115
2.1.3.3. Nesne Olan Kelime Grupları.....	116
2.1.3.3.1. İsim Tamlamasının Nesne Olması	116
2.1.3.3.2. Sıfat Tamlamasının Nesne Olması.....	116
2.1.3.3.3. Bağlama Grubunun Nesne Olması.....	116
2.1.3.3.4. Tekrar Grubunun Nesne Olması	117
2.1.3.3.5. İsim-fiil Grubunun Nesne Olması.....	117

2.1.3.3.6. Sıfat-fiil Grubunun Nesne Olması	117
2.1.3.3.7. Unvan Grubunun Nesne Olması	117
2.1.3.3.8. Birleşik İsim Grubunun Nesne Olması	118
2.1.3.3.9. Kısaltma Gruplarının Nesne Olması	118
2.1.4. YER TAMLAYICISI.....	118
2.1.4.1. Tek Kelimededen Oluşan Yer Tamlayıcıları	118
2.1.4.1.1. Yaklaşma Hâli Eki Alan Yer Tamlayıcıları	119
2.1.4.1.2. Bulunma Hâli Eki Alan Yer Tamlayıcıları	119
2.1.4.1.3. Ayrılma Hâli Eki Alan Yer Tamlayıcıları.....	119
2.1.4.2. Kelime Gruplarından Oluşan Yer Tamlayıcıları.....	120
2.1.4.2.1. İsim Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Olması	120
2.1.4.2.1.1. İsim Tamlamasının Yaklaşma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olması	120
2.1.4.2.1.2. İsim Tamlamasının Bulunma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olması	120
2.1.4.2.1.3. İsim Tamlamasının Ayrılma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olması	121
2.1.4.2.2. Sıfat Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Olması.....	121
2.1.4.2.2.1. Sıfat Tamlamasının Yaklaşma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olması	121
2.1.4.2.2.2. Sıfat Tamlamasının Bulunma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olması	122
2.1.4.2.2.3. Sıfat Tamlamasının Ayrılma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olması	122
2.1.4.2.3. Bağlama Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması.....	123
2.1.4.2.4. Edat Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması.....	123
2.1.4.2.5. Tekrar Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması	123
2.1.4.2.6. Sıfat-fiil Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması.....	124

2.1.4.2.7. Unvan Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması	124
2.1.4.2.8. Birleşik İsim Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması	124
2.1.5. ZARF	124
2.1.5.1. Ek Almadan Zarf Olan Unsurlar	124
2.1.5.2. Ek Alarak Zarf Olan Unsurlar	125
2.1.5.2.1. Eşitlik Hâli Eki Alan Zarflar	125
2.1.5.2.2. Vasıta Hâli Eki Alan Zarflar	125
2.1.5.2.3. Yön Hâli Eki Alan Zarflar	126
2.1.5.2.4. Zarf-Fiil Ekiyle Oluşturulan Zarflar	126
2.1.5.3. Kelime Grubu Şeklindeki Zarflar	126
2.1.5.3.1. İsim Tamlamasının Zarf Olması	126
2.1.5.3.2. Sıfat Tamlamasının Zarf Olması	127
2.1.5.3.3. Bağlama Grubunun Zarf Olması	127
2.1.5.3.4. Edat Grubunun Zarf Olması	128
2.1.5.3.5. Tekrar Grubunun Zarf Olması	128
2.1.5.3.6. İsim-fiil Grubunun Zarf Olması	129
2.1.5.3.7. Zarf-fiil Grubunun Zarf Olması	129
2.1.5.3.8. İyelik Grubunun Zarf Olması	130
2.2. TÜRKÇE YAPILI CÜMLELER	130
2.2.1. Yüklem Türüne Göre Cümleler	131
2.2.1.1. İsim Cümlesi	131
2.2.1.1.1. Yüklemine göre İsim Cümleleri	132
2.2.1.1.1.1. Yüklemi Tek Kelime Olan İsim Cümleleri	132
2.2.1.1.1.2. Yüklemi Kelime Grubu Olan İsim Cümleleri	133
2.2.1.2. Fiil Cümlesi	134
2.2.1.2.1. Kuruluşlarına Göre Fiil Cümleleri	135
2.2.1.2.1.1. Basit Çekimli Fiillerle Kurulan Fiil Cümleleri	135
2.2.1.2.1.1.1. Bildirme Kipleriyle Kurulanlar	135
2.2.1.2.1.1.2. Tasarlama Kipleriyle Kurulanlar	135

2.2.1.2.1.2. Birleşik Çekimli Fiillerle Kurulan Fiil Cümleleri.....	136
2.2.1.2.1.2.1. Hikâye Birleşik Çekimiyle Kurulanlar.....	136
2.2.1.2.1.2.2. Rivayet Birleşik Çekimiyle Kurulanlar.....	136
2.2.1.2.1.2.3. Şart Birleşik Çekimiyle Kurulanlar.....	137
2.2.1.2.1.3. Birleşik Fiillerle Kurulan Fiil Cümleleri.....	137
2.2.1.2.1.3.1. İsim + Yardımcı Fiil Kalıbındaki Birleşik Fiillerle Kurulanlar	137
2.2.1.2.1.3.2. Fiil+Yardımcı Fiil (Tasvir Fiilleri) Kalıbındaki Birleşik Fiillerle Kurulanlar.....	138
2.2.1.2.2. Çatılarına Göre Fiil Cümleleri	138
2.2.1.2.2.1. Etken Çatılı Fiillerle Kurulanlar	138
2.2.1.2.2.1.1. Geçişli Fiillerle Kurulan Cümleler.....	138
2.2.1.2.2.1.2. Geçişsiz Fiillerle Kurulan Cümleler.....	139
2.2.1.2.2.2. Edilgen Çatılı Fiillerle Kurulanlar	139
2.2.1.2.2.3. Dönüşlü Çatılı Fiillerle Kurulanlar	140
2.2.1.2.2.4. İşteş Çatılı Fiillerle Kurulanlar.....	140
2.2.1.2.2.5. Ettirgen Çatılı Fiillerle Kurulanlar	140
2.2.2. Yüklemin Yerine Göre Cümleler	141
2.2.2.1. Kurallı Cümle.....	141
2.2.2.1.1. Kurallı İsim Cümlesi	141
2.2.2.1.2. Kurallı Fiil Cümlesi	142
2.2.2.2. Devrik cümle.....	143
2.2.2.2.1. Devrik İsim Cümlesi	143
2.2.2.2.2. Devrik Fiil Cümlesi.....	145
2.2.2.2.3. Cümle Öğelerinin Yerine Göre Devrik Cümleler	147
2.2.2.2.3.1. Özne Bakımından Devrik Cümleler.....	147
2.2.2.2.3.2. Nesne Bakımından Devrik Cümleler	147
2.2.2.2.3.3. Yer Tamlayıcısı Bakımından Devrik Cümleler	147
2.2.2.2.3.4. Zarf Bakımından Devrik Cümleler	148
2.2.3. Anlamlarına Göre Cümleler	148
2.2.3.1. Olumlu Cümle.....	148

2.2.3.1.1. Olumlu İsim Cümlesi	148
2.2.3.1.2. Olumlu Fiil Cümlesi.....	149
2.2.3.2. Olumsuz Cümle.....	151
2.2.3.2.1. Olumsuz İsim Cümlesi.....	151
2.2.3.2.2. Olumsuz Fiil Cümlesi	152
2.2.3.3. Soru Cümlesi.....	153
2.2.3.3.1. Soru Ekiyle Kurulan Cümleler.....	155
2.2.3.3.2. Soru Sıfatlarıyla Kurulan Cümleler	155
2.2.3.3.3. Soru Zamirleriyle Kurulan Cümleler	155
2.2.3.3.4. Soru Zarflarıyla Kurulan Cümleler	156
2.2.3.4. Ünlem Cümlesi	156
2.2.3.5. Emir Cümlesi	157
2.2.4. Yapılarına Göre Cümleler	158
2.2.4.1. Basit Cümle.....	158
2.2.4.1.1. Basit İsim Cümlesi	158
2.2.4.1.2. Basit Fiil Cümlesi.....	159
2.2.4.2. Bağlı Cümle	160
2.2.4.2.1. Sıralı Bağlı Cümle.....	161
2.2.4.2.1.1. Bağımsız Sıralı Bağlı Cümle.....	161
2.2.4.2.1.2. Bağımlı Sıralı Bağlı Cümle.....	163
2.2.4.2.2. Açıklamalı Bağlı Cümle.....	168
2.2.4.3. Birleşik Cümle	171
2.2.4.3.1. Şartlı Birleşik Cümle.....	171
2.2.4.3.1.1. Şart Ekiyle Kurulan Şartlı Birleşik Cümleler.....	172
2.2.4.3.1.1.1. Sadece Şart Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümleler	172
2.2.4.3.1.1.2. Eger + Şart Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümleler.....	173
2.2.4.3.1.1.3. Ger + Şart Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümleler	175
2.2.4.3.1.1.4. Çün + Şart Eki ile Kurulan Şartlı Cümleler	175
2.2.4.3.1.2. Sadece Eger Edatı ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümleler	176
2.2.4.3.1.3. İstek Ekiyle Kurulan Şartlı Birleşik Cümle	176

2.2.4.3.1.3.1. Sadece İstek Eki Kullanılarak Yapılan Şartlı Birleşik Cümleler	176
2.2.4.3.1.3.2. Eger + İstek Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümleler	176
2.2.4.3.1.3.3. Ger + İstek Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümleler	177
2.2.4.3.1.3.4. Şayed + İstek Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümleler	177
2.2.4.3.2. İç İçe Birleşik Cümle	177
2.2.4.3.3. Ki’li Birleşik Cümle	180
2.2.4.4. Eksiltili Cümle	180
2.3. FARŞÇA YAPILI CÜMLELER	181
2.3.1. Ki’li Birleşik Cümle	181
2.3.1.1. Yapılarına Göre Ki’li Birleşik Cümleler	182
2.3.1.1.1. Yardımcı Cümlesi Temel Cümleye Bir Öge Olarak Katılanlar	182
2.3.1.1.1.1. Yardımcı Cümlesi Temel Cümleye Özne Olarak Katılanlar	182
2.3.1.1.1.2. Yardımcı Cümlesi Temel Cümleye Nesne Olarak Katılanlar	183
2.3.1.1.1.3. Yardımcı Cümlesi Temel Cümleye Yer Tamlayıcısı Olarak Katılanlar	185
2.3.1.1.1.4. Yardımcı Cümlesi Temel Cümleye Zarf Olarak Katılanlar	186
2.3.1.1.1.5. Yardımcı Cümlesi Temel Cümleye Yüklem Olarak Katılanlar .	188
2.3.1.1.2. Yardımcı Cümlesi Temel Cümlelerin Bir Ögesinin Sıfatı Olarak Katılanlar	190
2.3.1.1.2.1. Yardımcı Cümlesi Temel Cümle Öznesinin Sıfatı Olanlar	190
2.3.1.1.2.2. Yardımcı Cümlesi Temel Cümle Nesnesinin Sıfatı Olanlar	193
2.3.1.1.2.3. Yardımcı Cümlesi Temel Cümle Yer Tamlayıcısının Sıfatı Olanlar	194
2.3.1.1.2.4. Yardımcı Cümlesi Temel Cümle Zarfının Sıfatı Olanlar	195
2.3.1.1.2.5. Yardımcı Cümlesi Temel Cümle Yüklemının Sıfatı Olanlar	196
2.3.1.2. İşlevlerine Göre Ki’li Birleşik Cümleler	197
2.3.1.2.1. Sebep İlgisiyle Yardımcı Cümleyi Ana Cümleye Bağlayanlar	198
2.3.1.2.1.1. “çünkü, zira” anlamında	198
2.3.1.2.1.2. “... -dİĞİ için” anlamında	198
2.3.1.2.2. Amaç İlgisiyle Yardımcı Cümleyi Ana Cümleye Bağlayanlar	200

2.3.1.2.2.1. “... -mAsI için, ... -mAk için, tā ki, maksadıyla” anlamında....	200
2.3.1.2.2.2. “diye” anlamında.....	201
2.3.1.2.3. Şart İlgisiyle Yardımcı Cümleyi Ana Cümleye Bağlayanlar.....	203
2.3.1.2.3.1. “... -IncA, ...-dİĞI zaman, ...-dİĞI takdirde, ...” anlamında.....	203
2.3.1.2.4. Durum İlgisiyle Yardımcı Cümleyi Ana Cümleye Bağlayanlar	203
2.3.1.2.4.1. “-ArAk” anlamında	204
2.3.1.2.5. Cümleler Arasında Yan Yana Bağlantı Kurma İlgisiyle Yardımcı Cümleyi Ana Cümleye Bağlayanlar.....	204
2.3.1.2.5.1. “ve, da” anlamlarında sıralama ifadesiyle.....	204
2.3.1.3. “Ki”nin Cümledeki Değişik Kullanımları.....	205
2.3.1.3.1. Yapısında Birden Fazla Ki Bulunan Birleşik Cümleler.....	205
2.3.1.3.2. Kalıplaşmış Olarak Kullanılan ki’li Yapılar	207
2.3.1.3.3. Ki’siz Ki’li Birleşik Cümleler.....	207
2.3.2. Cümle Başı Edatlarıyla Kurulmuş Birleşik Cümleler.....	208
2.3.2.1. Çü, çün, çün-kim, çünkü	208
2.3.2.1.1. Çün+Fiil Cümlesi ile Kurulanlar (Zaman ifadesiyle)	209
2.3.2.1.2. Çün + İsim Cümlesi ile Kurulanlar (Sebeup-Sonuç Fonksiyonunda). 212	
2.3.2.2. Kaçan.....	214
2.3.2.3. Tā, Tā ki, Tā kim.....	214
2.3.2.4. Meger, meger kim	216
2.3.2.5. Eğerçi	218

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. METİN	219
SONUÇ	493
KAYNAKÇA	499

EK	521
ÖZGEÇMİŞ	748

KISALTMALAR

A.	: Arapça
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
A.Ü.	: Ankara Üniversitesi
Bkz.	: Bakınız
bs.	: Basım
C:	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Haz.	: Yayına hazırlayan
F.	: Farsça
Hz.	: Hazreti
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
P.	: Paris Nüshası
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
T.	: Tirnovalı Nüshası
TDAY	: Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: Ve benzeri
Yay.	: Yayınları

GİRİŞ

Cevāhirü'l-Ma'ānī (809/1406) Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılmış, beş babdan oluşan bir metindir. Eser bilim dünyasına ilk defa Blochet kataloguyla tanıtılmıştır. Türkiye'de ise ilk defa Fuat Köprülü tarafından bu katalogdaki bilgiler esas alınarak tanıtımı yapılmıştır. Fuat Köprülü *Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde, eser hakkında “Çelebi Sultan Mehmed zamanında Hızır bin Yakub'un 809'da kelâma ve felsefeye dair telif ettiği *Cevāhirü'l-Ma'ānī* adlı eserini biliyoruz.” demektedir.¹ Mümtaz Şükrü Eğilmez'in eline geçen bir nüsha da vardır. Yazar bu nüshanın tanıtımını bir makale ile yapmıştır.² Agâh Sırrı Levent de “Türkiye kütüphanelerinde bulunan başlıca Esmâü'l-Hüsnâ şerhleri” adlı yazısında, eserden ve yazarından bir cümle ile bahsetmektedir.³ Daha sonra da Hasibe Mazıoğlu⁴, Osman Türer⁵, Mustafa Özkan⁶ Blochet katalogundaki bilgilerden yola çıkarak bu eserden kısaca bahsetmişlerdir.

Eserin en önemli özelliklerinden biri, şimdiye kadar bilinen Türkçe yazılmış en eski esmâ-i hüsnâ şerhlerinden biri olmasıdır. Esmâ-i hüsnâ şerhlerine genel olarak bakarsak, esmâ-i hüsnâ, “Allah'ın (cc) en güzel isimleri” anlamında kullanılmaktadır. Bir hadis dolayısıyla İslâm dünyasında esmâ-i hüsnânın ayrı bir yeri vardır.⁷ Esmâ-i hüsnâ, İslâm coğrafyasının her yerinde ve her döneminde ele alınmıştır.

---

¹ M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyat Tarihi*, Ankara, Akçağ Yayınları, 2003, s. 369-370.

² Mümtaz Şükrü Eğilmez, “Cevahirülmeani”, *Uludağ Bursa Halkevi Dergisi*, S. 61, Bursa, 1943, s. 37-39.

³ Agah Sırrı Levent, “Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri”, *TDAY-Belleten*, Ankara, TDK Yay., 1972, s. 35-80.

⁴ Hasibe Mazıoğlu, “Eski Türk Edebiyatı”, *Türk Ansiklopedisi*, Ankara, MEB Yay., 1983, C.32, s. 99.

⁵ Osman Türer, “Bibliothèque Nationale'de Bulunan Tasavvufla İlgili Türkçe Yazma Eserler”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 8, Erzurum, 1988, s. 195.

⁶ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, İstanbul, 1995, s. 81.

⁷ Ebû Hureyre (ra) naklettiğine göre, Allah'ın Resûlü (sav) buyurdu ki: “Muhakkak ki Allahu Teâlâ'ya mahsus olarak doksan dokuz isim vardır. Her kim bu doksan dokuz ismi ihsâ (saymak, ezberlemek, manalarını şuurla anlamak) eylese cennete girer, sonsuz saadete ulaşmış olur.” (Hadis, Buhârî, Daavât, 68.) Ayrıca bak. Ali Osman Tatlısu, *Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi*, İstanbul, Sönmez Neşriyat, 1967, s. 13.

Allah'ın (cc) 1000 adından 300'ü Tevrat'ta, 300'ü Zebur'da, 300'ü İncil'de, 100'ü Kur'an-ı Kerim'de geçmektedir. 99 isim esmâ-i hüsnâ olarak bilinmekte, Allah'ın (cc) isimlerinin en büyüğü ve en etkilisi olarak bilinen ism-i azamın ise hangisi olduğu bilinmemektedir. İsm-i azamın hangi isim olduğu tartışma konusudur. Üzerinde çalıştığımız eserde de bununla ilgili değişik görüşler olsa da kesin bir kanaat sözkonusu değildir. Fakat kesin olmamakla birlikte "Allah" isminin ism-i azam olabileceği görüşü ağırlıktadır.

İlk esmâ-i hüsnâ şerhleri Arapça ve mensur olarak yazılmıştır. Türkçede ise daha çok, manzum esmâ-i hüsnâ şerhleri görülmektedir. Türkçede bilinen en eski manzum esmâ-i hüsnâ şerhleri şunlardır:

İlyas İbn-i İsâ Saruhanî (848/1541) *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*

Hüseyin b. Ahmed-i Sirozî (1000/1591) *Esmâ-i İlâhî Kasîdesi*

Hakim Seyyid Muhammed Efendi (Öl.: 1184/1770) *Manzûm Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*

Trabzonlu Şakir Ahmed Paşa (1210/1795) *Ravza-i Vird (Esmâ-i Hüsnâ Şerhi)*

Mensur olarak bilinen en eski esmâ-i hüsnâ şerhi ise üzerinde çalıştığımız *Cevâhirü'l-Ma'ânî* (809/1406) adlı eserdir. Daha sonra da sırasıyla, bilinen esmâ-i hüsnâ şerhleri şunlardır:

Abdullah-ı Simâvî (Şeyh-i İlâhî) (Öl.:893/1487) *Şerhu'l-Esmâü'l-Hüsnâ*

Hatipoğlu Habibullah Şirvânî (918/1512) *Esmâi'l-Hüsnâ Şerhi*

Şeyh Şaban-ı Velî (Öl.:976/1568) *Vird-i Settâr ve Tercümesi*

Muhammed Niyâzî-i Mısrî (Öl.: 1105/1693) *Şerhu'l-Esmâi'l-Hüsnâ Risâlesi*

Bunların dışında manzum ve mensur olarak Türkçe yazılmış birçok esmâ-i hüsnâ şerhleri vardır. Yazma kütüphanelerinde henüz ortaya çıkmamış esmâ-i hüsnâ şerhleri de mevcuttur. Ayrıca edebiyatımızda esmâ-i şerifeler de vardır. Bunlar Hz. Peygamber'in (sav) isimlerinden bahseden eserlerdir.⁸ Esmâ-i hüsnâ ile karıştırılmamalıdır.

Türkçede esmâ-i hüsnâ üzerine yapılan çalışmalar ikiye ayrılmaktadır. Birincisi ilahiyat alanında yapılan çalışmalardır. İkincisi ise Türk Dili ve Edebiyatı

---

⁸ Ayhan Tergip, **Bâkî'nin Meâlimü'l-Yakîn adlı eseri üzerinde dil incelemesi (metin-sözlük)**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2010.

alanında yapılan çalışmalardır. Türk Dili alanında en kapsamlı çalışmayı Halil İbrahim Şener “*Türk Edebiyatında Manzum Esmâü'l-Hüsnâlar*” adlı doktora çalışması ile yapmıştır.⁹ Sabahaddin Akbay ise “*Saruhanlı Şeyh İlyas ve Manzum Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi*” adlı bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.¹⁰ Orhan Pekçetin’in hazırladığı Ahmed-i Dâî'nin Vesîletü'l-Mülûk adlı eseri (1b-58b) (Metin-inceleme-sözlük) yüksek lisans tezi de esmâ-i hüsnâ şerhi içermektedir.¹¹

Esmâ-i hüsnâ ile ilgili yazılan makaleler de mevcuttur. En kapsamlılarından bazıları şunlardır: Agah Sırrı Levend “Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri” adlı makalesinde Türkiye kütüphanelerinde rastlanan başlıca esmâ-i hüsnâ şerhlerini tanıtmaktadır.¹² Aysu Ata'nın “Türkçe İlk Kur'an Tercümesi, Karahanlı Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesinde Esmâ-i Hüsnâ”¹³ adlı bir bildirisi vardır. Abdullah Şahin'in “Edebi Bir Tür Olarak Klâsik Edebiyatımızda Esmâ-i Hüsnâ'lar”¹⁴ adlı bir makalesi, Ali Akar'ın “Türk Edebiyatında Esmâ-i Hüsnâ Şerhleri ve İbn-i İsbânî Saruhânî'nin Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ'sı” adlı makalesi, Suat Ünlü'nün “İlk Türkçe Kur'an Tercümelerine göre Esmâ-i Hüsnâ”¹⁵ adlı makalesi mevcuttur.

A. Eser

1. Eserin Künyesi ve Adı

Bulunduğu yer	: E. Blochet, Supp. 499; Bibliotheque Nationale / Paris/Fransa
Müellif	: Hızır bin Yakup el-Hatib
Yazım tarihi	: 809 (1406)
Ölçü	: 210 x 145 mm.

⁹ Halil İbrahim Şener, **Türk Edebiyatında Manzum Esmâü'l-Hüsnâlar**, Dokuz Eylül Üniv., SBE, Yayınlanmamış doktora tezi, İzmir, 1985.

¹⁰ Sabahaddin Akbay, **Saruhanlı Şeyh İlyas ve Manzum Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi**, Gazi Üniv., SBE, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara, 1996.

¹¹ Orhan Pekçetin, **Ahmed-i Dâî'nin Vesîletü'l-Mülûk adlı eseri (1b-58b) (Metin-inceleme-sözlük)**, İstanbul Üniv., SBE, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul 2010.

¹² Agah Sırrı Levent, “Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri”, **TDAY-Belleten** 1972, Ankara, TDK Yayınları, s. 35-80.

¹³ Aysu Ata, “Türkçe İlk Kur'an Tercümesi, Karahanlı Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesinde Esmâ-i Hüsnâ”, **IV. Uluslar arası Türk Dil Kurultayı**, İzmir, 2000.

¹⁴ Abdullah Şahin, “Edebi Bir Tür Olarak Klâsik Edebiyatımızda Esmâ-i Hüsnâ'lar”, **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.16, Erzurum, 2001.

¹⁵ Suat Ünlü, “İlk Türkçe Kur'an Tercümelerine göre Esmâ-i Hüsnâ”, **Uludağ Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.16, S. 2, Bursa, 2007, s. 215-285.

Varak sayısı : 223
Satır sayısı : 13
Yazı çeşidi : Harekeli nesih

Eserin adı manaların cevherleri veya manalardaki cevherler anlamına gelen *Cevāhirü'l-Ma'ānī* dir. Metinde eserin adı iki yerde geçmektedir. Birincisi eserin başında, ilk varakta eserin müellifi ile birlikte şu şekilde yazılmıştır:

Semmā Cevāhirü'l-Ma'ānī te'līf

Hızır bin Ya'kūb

El-Ḥaṭīb (1a/1)

Şeklinde geçmektedir. İkincisi dokuzuncu varakta geçmektedir. Burada eserin adı söylenmekte ve ayrıntılı olarak neden esere bu ad verildiği aktarılmaktadır:

“Ve bu kitābuñ adını *Cevāhirü'l-Ma'ānī* virdüm. ‘İlet-i gāyesi oldur kim çün mürid-i şādık ve tālīb ve ‘āşık, şıdık-ı te’ennī cehdiyle müṭāla‘a eyleye ve bu ebvābuñ mücibātı-y-ıla mu‘āmele eyleye ve bellü bile kendüzin ki kimdür ve kıandan gelmişdür ve nireye geldi ve girü kaçaru gidiserdür? Yāhūd bu ‘āleme ne-y-içün geldi ve daḡı cānlar ol nūrānī ‘ālemden neteler karañulığına givirmekte fāyide nedür ve girü andan ayırmaḡda ḡikmet nedür ve kıyāmet güninde girü kıoparmaḡda sır nedür? Ve hem ḡayvānlar zümresinden kıurtulmuş ola, ādemiler mertebesine irişmiş ola.” (9b/6)

2. Eserin Yazıldığı Tarih

Eser 1406 (H.809) yılında yazılmıştır. Eserin yazılış tarihi metnin içinde iki yerde açıkça belirtilmektedir:

“Ve bu maḡālet fütūḡınuñ fetḡı muḡarrem ayınuñ evāsıtında-y-ıdı. Senetu tis‘a ve şemāni mi’e.” (10a/10)

Sekiz yüz kırkuzundan ol Resūl’ün

Açıldı kıapusu uşbu fütūḡuñ (10a/13)

3. Eserin Yazılış Amacı

Yazar, eseri kendisi için yazdığı Paşa Hazretleri'nin ilmi sevdiğini dolayısıyla ulemaları sevdiğini belirtmiş ve eseri kaleme alıp hem paşa hazretlerinin takdirini kazanmayı hem de onunla tanışmaya bir vesile olmasını dilemiştir:

“Ammā Tañrı’nuñ ħamdinden ve Resül’üñ şalavātından şoñra, bu za’if du‘acı Hızır bin Ya‘küb Ĥaṭīb eydür: *Sebeb-i te’lîf-i kitāb* oldur kim çün maḥbūbu’s-selāṭin sultānu’l-muḥarrebīn Pāşā Ĥazreti’nuñ evşāf-ı ħamīdesini ve aḥlāk-ı kerīmesini işitdüm. Ĥuşuşā ol ħazrete mülāzımlarından bir ‘aziz daḥı şöyle takrīr eyledi kim pādīşāhdur fi‘linde tevfiḳ var ve şāhdur kim göñlinde taşdıḳ var. Muḥibb-i ‘ilm ve maḥbub-ı ‘ulemādur; mürebbī-i zu‘afādur. Pes müştāk oldum kim mübārek cemāllerine nazār eyleyem ve ‘azm eyledüm-kim anı görmek-içün sefer kılam.” (5a/9)

4. Eserin İçeriği

Cevāhirü’l-Me‘ānī dinî ve tasavvufî bir eserdir. Eser için, Anadolu sahasında yazılmış en eski Esmāü’l-Hüsna şerhlerinden biridir de diyebiliriz. Mensur olarak yazılmış eser, manzum bir girişle başlamaktadır. Daha sonraki bölümde, sırasıyla müellifin ismi, kim için yazıldığı, kitabın yazılış sebebi, kitabın ismi, bölümleri, yazılış tarihi ve hangi dönemde yazıldığı açıklanmaktadır:

“Ammā Tañrı’nuñ ħamdinden ve Resül’üñ şalavātından şoñra, bu za’if du‘acı *Hızır bin Ya‘küb Ĥaṭīb* eydür.” (5a/8-9)

“Sebeb-i te’lîf-i kitāb oldur kim çün maḥbūbu’s-selāṭin sultānu’l-muḥarrebīn *Pāşā Ĥazreti’nuñ* evşāf-ı ħamīdesini ve aḥlāk-ı kerīmesini işitdüm.” (5a/11)

“*Ĥazreti Pāşā-y-ıçun* bu şan‘ata

Eyledüm iḳdām tā kim ħazrete

Lāyık olup bu kitāb aḥkām-ıla

Cennet-i Firdevs-i a‘lāya yite” (8b/11)

“*Sebeb-i te’lîf-i kitāb* oldur kim çün maḥbūbu’s-selāṭin sultānu’l-muḥarrebīn *Pāşā Ĥazreti’nuñ* evşāf-ı ħamīdesini ve aḥlāk-ı kerīmesini işitdüm. Ĥuşuşā ol ħazrete

mülâzımlarından bir ‘azîz dağı şöyle taqrîr eyledi kim pâdişâhdur fi ‘linde tevfiķ var ve şâhdur kim gönlinde taşdıķ var. Muhibb-i ‘ilm ve maḥbub-ı ‘ulemâdur; mürebbî-i zu‘afâdur. Pes müştâķ oldum kim mübârek cemâllerine nazâr eyleyem ve ‘azm eyledüm-kim anı görmek-içün sefer kılam.” (5a/9)

“Ve bu kitâbuñ adını *Cevâhirü’l-Me‘ânî* virdüm.” (9b/6)

“Ve bu maķâlet fütûḥınuñ fethi muḥarrem ayınuñ evâsıtında-y-ıdı. *Senetu tis‘a ve şemâni mi’e*.” (10a/10)

“*Sekiz yüz toķuzından* ol Resûl’ün

Açıldı ķapusu uşbu fütûḥuñ” (10a/13)

“Muvaffaķ eyle İlähî *Emîr Süleymân*’ı

Refiķ it aña ‘adlı vü devlet-i uzmâyı” (12a/1)

Kitap beş bölümden oluşmaktadır. Bunlar:

“Bâb-1 evvel ma‘rifet-i nefsdedir.

Bâb-1 şânî vâcibâtdadır.

Bâb-1 şâliş beyân-ı fıtrat-ı ervâhdadır.

Bâb-1 râbi‘ beyân-ı ḥılķat-ı insândadır.

Bâb-1 ḥâmis beyân-ı sülûk-ı umerâ’ ve vüzerâdadur.” (10a/5-10)

Birinci bölümde insanın öncelikle kendini tanıması gerektiği vurgulanmaktadır. Kendini tanıması ile Allah’ı (cc.) tanıyacağı belirtilmiştir. Hangi nesneyi severse bir gün mutlaka ondan ayrılacağı; fakat gerçek maḥbub olan Allah’ı (cc.) severse daima mutlu olacağı anlatılmıştır. Ayrıca imanın şartları da ayrıntılı olarak bu bölümde işlenmiştir.

Daha sonra Allah’ın (cc.) isimleri ile ilgili bir sorularak esmâ-i hüsnâ kısmına geçilmektedir (30a/7). İlk bölümde İsm-i A‘zam’ın hangisi olduğu üzerine yapılan tartışmalara değinilmiş ve İsm-i A‘zam’ın “Allah” olduğu kabul edilerek doksan dokuz ismin izahına geçilmiştir (34a/12).

İsimler açıklanırken öncelikle ismin kelime anlamı verilmiş, daha sonra ayrıntılı bir açıklamaya geçilmiştir. Daha sonra eğer varsa isim ile ilgili ayet, hadis,

hikâye, rivayet gibi pekiştirici unsurlar kullanılmıştır. Ayrıca isimlerin açıklanmasında büyük mutasavvıfların görüşlerinden de istifade edilmiştir. Her isim için “Ḥazzu’l-‘abd” (Kulun bu isimden alacağı hisse) açıklaması yapılmış ve isim bir şiir ile bitirilmiştir. İsimler genellikle tek tek açıklanmış; fakat bazen bir birine yakın anlamlı iki isim tek başlık altında izah edilmiştir.

İkinci bölüm Eş-Şabūr ismi ile 164a’da son bulur. 164b’den itibaren üçüncü bölüm başlar. Fakat burada üçüncü bölüme geçtiğini gösteren her hangi bir başlık kullanılmamıştır. Bu, konu bütünlüğünden ve diğer nüshalardaki bölüm başlıklarına bakılarak anlaşılmaktadır.

Üçüncü bölümde de meleklerin yaratılması, kitaplara iman, peygamberlere inen kitaplar, peygamberlere iman ve peygamberlerin hayatları hakkında bilgiler, kıyametin kopması ve sonrasında olacaklar, cennet ve cehennem tasviri, İslâm’ın şartları açıklanmaktadır.

Kitapta, bölümleri ayırıcı herhangi bir başlık kullanılmadığı için dördüncü bölümün hangisi olduğunu tespit edemedik. Bu nüshaya en yakın nüsha olan Tırnovalı Nüshası’nda da son kısım eksik olduğu için oradan da istifade edemedik.

Beşinci bölüm 202a’da başlamaktadır. Bu bölümde sultanın Allah’ın (cc.) halifesi olduğu ve ona göre davranması gerektiği anlatılmaktadır. Yine eski padişahlardan ve halifelerden örnekler alınarak, devlet yönetiminde uyulması gereken kurallara dikkat çekilmektedir. Bölümün sonunda da hikmetli sözler ve nasihatlere yer verilerek kitap sonlandırılır.

Ayrıca kitabın son yaprağında kurban kesme ile ilgili bir sayfalık bir bölüm vardır. Bu bölümün kitapla bir alakası yoktur. Kitaba sonradan eklendiği düşünülmektedir.

5. Eserin Nüshaları

Tespit edebildiğimiz 14 farklı *Cevāhirü’l-Ma‘ānī* nüshası vardır; fakat bunların hepsi tam değildir. Ayrıca nüshalar arasında farklar da mevcuttur. Bazı nüshalar farklı eser intibayı verse de özünde aynı eserin özeti veya genişletilmiş şeklinde düşünülebilir. Aşağıda bütün nüshalar sınıflandırılmıştır. Nüshalar

sınıflandırırken içerik, konularının işleniş sırası, yazım şekli gibi özellikler ve nüshaların birbirleriyle benzerlikleri veya farklılıkları dikkate alınmıştır. Bu özellikler göz önünde bulundurularak nüshaları dört gruba ayırdık:

1. Grup

Bu grubu, Paris ve Tırnovalı nüshaları oluşturmaktadır. Bu nüshalar birbirinin kopyasıdır. Eserin nüshaları içinde en eski nüshalar bunlardır. Bunlardan birinin müellif nüshası ve geri kalan diğer nüshaların da bu nüshalardan çoğaltıldığı düşünülmektedir. Ayrıca Tırnovalı nüshasında Er-Reşîd isminden sonraki kısım eksiktir. Bu kısım Paris nüshasının 163. varağına denk gelmektedir. Paris nüshası 223 varak olduğuna göre, Tırnovalı nüshasının yaklaşık dörtte biri kayıptır, diyebiliriz.

1) Paris Nüshası (Bibliothèque Nationale) E. Blochet, Supp. 499.

Cevāhirü'l-Ma'ānî

210x145 mm. ölçülerindedir. 223 varak 13 satırdır. Nüşanın başında yazar olarak Hızır bin Yakub el-Hatib yazmaktadır. Başında ve sonunda her hangi bir tarih olmayıp eserin içinde yazılış tarihi olarak 809 (1406) yazmaktadır. Eser beş bölüme ayrılır: 1. Bāb-ı evvel ma'rifet-i nefsdedir. 2. Bāb-ı şānî vācibātdadır. 3. Bāb-ı şālîş beyān-ı fıtrat-ı ervāhdadır. 4. Bāb-ı rābî beyān-ı hılkāt-ı insāndadır. 5. Bāb-ı hāmis beyān-ı sülūk-ı umerā' ve vüzerādadır. (10a/5-10)

2) Süleymaniye Kütüphanesi Tırnovalı 1854/1

Cevāhirü'l-Ma'ānî

170x121 – 120x84 mm. ölçülerindedir. 90 varaktır; fakat nüsha eksiktir. 15 satırdır. Harekeli nesih ile yazılmıştır. İstinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. Meşin cilttir. Başlıklar, ayet ve hadisler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Manzum kısımlar ve sayfalar kırmızı çizgilerle cetvelenmiştir. Bazı sayfalarda metnin kenarlarına notlar alınmıştır.

2. Grup

Bu grup da farklı zamanlarda istinsah edilmiş yedi nüshadan oluşmaktadır. Bu nüshalar, içerik bakımından, konularının işleniş sırası yönünden, yazım şekli olarak bir birine benzerlik göstermektedir. Nüshalar tek tek ele alındığında birbirlerinden kopya edildikleri izlenimi vermektedir. İstinsah tarihlerini göz önünde bulundurduğumuzda, Millet Kütüphanesindeki nüsha Köprülü Kütüphanesindeki nüshanın kopyası, diğerleri de bunların kopyası şeklinde düşünülebilir.

1) Köprülü Kütüphanesi

Nr.153

Cevāhirü'l-Ma'ānī

Müstensihi Pir Muhammed bin Musluhiddin'dir. 855/1451 yılında Türkçe olarak yazılmıştır. Eserde yazar ismi geçmemektedir. 13 satır, 125 varaktır. Harekeli nesih ile yazılmıştır. Eser dinî ve tasavvufî bir nitelik taşır. Beş bab üzerine tertip edilmiştir: 1. El-bābu'l-evvel fī-ma'rifeti'n-nefs. 2. El-bābu's-şānī fī evveli mā vecebe 'ale'l-mükellef. 3. El-bābu's-şālişü fī-fiṭrati'l-ervāh. 4. El-bābu'r-rābi'ü fī-fiṭrat-ı ādem 'aleyhi's-selām. 5. El-bābu'l-hāmisü fī-ādābi'l-mülük ve'l-vüzerā.

2) Millet Kütüphanesi

Ali Emiri, Şeriyeye 533

Cevāhirü'l-Ma'ānī

194x134 – 142x96 mm. ölçülerindedir. Harekeli nesih ile yazılmıştır. İstinsah tarihi 855/1451. 15 satır, 110 varaktır. Mukavva cilt. Muhtelif yerlerinde Ali Emiri'nin temellük mührü vardır. Bu yazma, Millet Kütüphanesi kart kataloglarında Said adına kayıtlıdır.

Yukarıdaki iki nüsha satır ve sayfa numaraları hariç bire bir aynıdır. İstinsah yılı olarak ikisinde de 855/1451 yılı gözükmektedir. Fakat nüshaları incelediğimizde Millet Kütüphanesindeki nüshanın Köprülü nüshasından kopya edildiğini gördük.

Köprülü nüshasının 121b sahifesinin 13. satırında tahrip olmasından dolayı okunamayan bir kısım vardır.¹⁶ Millet Kütüphanesi'ndeki nüshaya baktığımızda 108a sahifesinin 2. satırında okunamayan bu kısım için müstensih de “...” üç nokta işareti koymuş ve Köprülü nüshasında çok az belli olan üç noktadan sonraki kısmı “itmez”

---

¹⁶ “Kerīm 'özü dileyen kulını ...

olarak okumuştur.¹⁷ Bu da bize Millet Kütüphanesi'ndeki nüshanın Köprülü Kütüphanesi'ndeki nüshadan istinsah edildiğini göstermektedir.

3) Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi

S.Ö.B. ASL 237

Cevâhirü'l-Ma'ânî

H.954 / M. 1547 yılında yazılmıştır. Müstensihî belli değildir. 140 varak, 15 satırdır. 215x155 / 175x110 mm. ölçülerindedir. Yazı harekeli nesih, bölüm başlıkları, ayet, hadis ve bazı Arapça ifadeler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Bu nüshayı bilim dünyasına ilk tanıtan Kazım Köktekin olmuştur.¹⁸

4) Millî Kütüphane -1

06 Mil. Yz. F. B. 381

Cevâhirü'l-Ma'ânî

Türkçe harekeli nesih hatla yazılmıştır, 218x150-150x105 mm. ölçüsünde, 15 satırlı, 89 varak, esmer çıpa filigranlı kâğıda, 954/1547 Ramazanında yazılmıştır. Söz başları kırmızı mürekkepledir. Kahverengi yıpranmış tamir görmüş meşin sırtlı, üst yüzü kırmızı kâğıt kaplı, alt yüzü şemseli bordo meşin kaplı bir cilt içindedir. Beş baktan oluşan dinî ve tasavvufî bir eserdir. İçinde yer yer manzum kısımlar da vardır. Başında Feyzullah b. Mustafa'nın temellük kaydı ve mührü vardır. Fahri Bilge varislerinden satın alınmıştır.

5) Süleymaniye Kütüphanesi

Birinci Serez 1526/1

Cevâhirü'l-Ma'ânî

225x175 - 168x125 mm. ölçülerindedir. Tarih yoktur. 129 varaktır; fakat eser bittikten sonra farklı bir bölüm başlayıp 155. varakta tamamlanmadan bitmektedir. 15 satırdır. Nüsha harekeli nesih, siyah meşin cilt ve mikleplidir. 3a'da Derviş Mustafa adına vakıf kaydı 5a'da aynı şahıs adına vakıf mührü bulunmaktadır. Başlıklar kırmızı mürekkepledir. Bu yazma, Süleymaniye kart kataloglarında Derviş Mustafa b. Muhammed adına kayıtlıdır.

¹⁷ “Kerîm ‘özü dileyen kulumu ... itmez.”

¹⁸ Kazım Köktekin, “Ahmed-i Dâî'nin Cevâhirü'l-Ma'ânî Adlı Eserinin Yeni Bir Yazması Üzerine”, **İlmi Araştırmalar** 12, İstanbul, 2001, s. 143-149.

6) Süleymaniye Kütüphanesi İbrahim Efendi 183

Hazā Kitāb-ı Cevāhirü'l-Ma'ānī Esmāü'l-Hüsnā

211x155 - 136x90 mm. ölçülerindedir. 85 varak 19 satırdan oluşmaktadır. Süleymaniye Kütüphanesindeki katalog kaydında yazılış tarihi 1167/1753 olarak geçmektedir; fakat biz eserin üzerinde herhangi bir tarih göremedik. Harekesiz nesih hatla yazılmıştır. Mukavva ciltli ve mikleplidir. Son sayfasında derkenarlar vardır.

7) Zeki Kaymaz'ın üzerinde çalıştığı nüsha:

Cevāhirü'l-Ma'ānī

170x230 mm. ölçülerindedir. 108 varak, 16 satırdır. İstinsah tarihi 1196/1780'dir. Müstensih Muhammed ibni Ebî Bekr'dir. Harekeli nesih şeklinde yazılmıştır. Başlıklar, bâblar, ayet ve hadisler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Bu nüsha Zeki Kaymaz tarafından doçentlik tezi olarak çalışılmıştır.¹⁹

3. Grup

Bu grubu Esad Efendi ve Kastamonu nüshaları oluşturur. Bu nüshalar birbirinin kopyasıdır. Bu gruptaki nüshalar diğer nüshalara göre, asıl nüshanın özeti mahiyetindedir. Her ikisinin de giriş bölümleri manzum değildir.

1) Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi 1380/1

Hāzā Kitāb-ı Cevāhirü'l-Me'ānī

196x130 – 152x83 mm. ölçülerindedir. İstinsah tarihi 1039/1629'dur. Müellif ve müstensih adı yoktur. Harekesiz nesih hattı ile yazılmıştır. 38 varak, 21 satırdır. Miklepli ve başlıklar kırmızı mürekkepledir. Müstensih, nüshanın başında eserin beş bâb olduğunu söyler; fakat sadece iki bâb yazılmıştır.

2) Kastamonu İl Halk Kütüphanesi 37 Hk 2384/1

Hāzā Kitāb-ı Cevāhirü'l-Ma'ānī

¹⁹ Zeki Kaymaz, **Ahmed-i Dâ'i, Cevāhirü'l-Ma'ānī (İnceleme-Metin-Sözlük)**, (Yayımlanmamış doçentlik çalışması), Malatya, 1997.

210x150 mm. ölçülerindedir. İstinsah tarihi 1039/1629'dur. Müellif ve müstensih adı yoktur. 72 varak 15 satırdan oluşmaktadır. Harekesiz nesih hattı ile yazılmıştır. Yine bu nüshada da başlıklar, ayet ve hadisler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Son varakta esmâ-i hüсна'nın tamamı yazılmıştır.

4. Grup

Bu grup üç nüshadan oluşmaktadır. Bu gruptaki ilk iki nüshanın yazım tarzı diğer gruplardan ve birbirlerinden farklıdır. Fakat bu iki nüsha da aynı eserin değişik kopyalarıdır. Mümtaz Şükrü Eğilmez'in eline geçtiğini bildirdiği nüshanın tamamının içeriği hakkında bir bilgimiz yoktur. Ayrıca bu nüshanın şu anda nerede olduğu da belli değildir.

1) Millî Kütüphane -2

06 M.K. Yz. A. 8394

Cevāhiru'l-Ma'ānī

200x145 - 140x87 mm. ölçülerindedir. 233 varak, 13 satırdır. İstinsah tarihi 968/1561'dir. Müstensih Ali bin Hüseyin'dir. Harekeli nesih hat ile yazılmıştır. Başlıklar, ayet ve hadisler kırmızı mürekkepledir. Sonradan ciltlenmiştir. Bu nüsha diğer nüshalara göre daha hacimli olup ilk bakışta farklı bir eser intibai vermektedir; fakat incelendiğinde aynı eserin genişletilmiş bir nüshası olduğu anlaşılmaktadır.

2) Süleymaniye Kütüphanesi

Şehid Ali Paşa 2807/2

Hāzā Kitābu Cevāhirü'l-Ma'ānī

205x137 – 132x72 mm., 63 (47b-110b) varak, 13 satırdır. Harekeli nesih ile yazılmıştır. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. Asıl başlangıçtan önce dört varaklık bir kısım vardır. Bu kısım, farklı bir kitabın veya bir bölümün son kısmı mahiyetindedir. Daha sonra asıl nüsha başlamaktadır. Bu nüshada esmâ-i hüсна yoktur. Ağırlıklı olarak asıl nüshadaki hikâyelerden oluşmuş, okunaklı bir metindir.

3) Mümtaz Şükrü Eğilmez'in "eline geçtiğini" bildirdiği nüsha²⁰

---

²⁰ Eğilmez, a.g.m., s. 37-39.

Bu nüsha hakkında Mümtaz Şükrü Eğilmez şu bilgileri veriyor: “Yazılışı H. 965 senesinde sona eren, dört santim kalınlığında ve bütün eski eserlerde olduğu gibi sahifelerinde numara bulunmayan, her sahifesinin altında müteakip sahifenin ilk kelimesi yazılı, enteresan cildli, yazma bir kitap elime geçti: Cevahirülmeanî.

Dinî ve ahlakî, hekimane bir eser olan kitabın Osmanlı İmparatorluğu’nun en yüksek, en haşmetli devri olan Kanunî Süleyman zamanında yazılmış olması ayrıca dikkatimi çekti. Kimin zamanında yazıldığını araştırdım. Baştan bir veya birkaç sayfasının noksan olması, son sayfada da bu noktayı aydınlayabilecek hiçbir kayıt bulunmaması dolayısıyla müellifini anlayamadım. Karıştırdığım sayfaları o devrin dinî telkinleri, zihniyet telakkisi; bilhassa lisan ve ifade bakımından dikkate değer satırlara tesadüf ettim.” Devamla Eğilmez eserden örnek parçalara da yer verir.²¹

Diyarbakır Umumi Kütüphanesinde 3932 numara ile kayıtlı *Cevāhirü’l-Ma’ānî* isimli bir eser de vardır. Eser, 195x125 – 155x85 mm. ölçülerindedir. 58 varak, 15 satırdır. İlk sayfada Abdullah Ağa ismi ve 1237(1821) tarihi vardır. Fakat bunun müstensih adı ve istinsah tarihi olup olmadığı belli değildir. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Manzum bir eserdir. Bu eseri incelediğimizde, bizim üzerinde durduğumuz eser ile her hangi bir ilgisinin olmadığını; sadece eser isimlerinin aynı olduğunu gördük.

Yine, Süleymaniye Kütüphanesinde, 3260-03 numara ile kayıtlı *Kitabu Cevāhirü’l-Ma’ānî* adlı bir eser gözükmektedir. 148 varak, 17 satırdan oluşan eseri incelediğimizde, *Kitabu Cevāhirü’l-Ma’ānî* ismine eserin herhangi bir yerinde rastlayamadık. Ayrıca içerik olarak da konu ettiğimiz eserle bir ilgisi gözükmemektedir.

Ayrıca Mardin İl Halk Kütüphanesinde 1359 numara ile kayıtlı Yusuf b. İsmail’e ait *Cevāhirü’l-Ma’ānî* adlı bir eser gözükmektedir. Fakat kütüphaneyi aradığımızda böyle bir eserin bulunmadığını söylediler.

---

²¹ Abdülbaki Çetin, “Ahmed-i Dâî’ye Atfedilen Bir Eser: Cevāhirü’l-Maânî”, **AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. 21, Erzurum, 2003, s. 309-323.

Sonuç olarak, elimizde *Cevāhirü'l-Ma'ānī*'ye ait on dört nüsha bulunmaktadır. Yukarıda da değindiğimiz gibi bu nüshaların bazıları bire bir birbirinin kopyası olduğu gibi; bazıları tamamen farklı bir eser intibai oluşturmaktadır. Fakat bunlar da incelendiğinde asıl nüshanın birer özeti veya genişletilmiş şekli olduğu görülür.

Genelde yazar isminin eserde geçtiği nüsha, asıl nüsha olarak düşünüldüğünde, eserin asıl nüshası olabilecek iki nüsha elimizde mevcuttur. Bunlar, Paris ve Tırnovalı nüshalarıdır. Aynı zamanda bu nüshalar bir birinin kopyasıdır. Paris nüshasının hem başında hem de içinde Hızır bin Yakub el-Hatib ismi geçmektedir. Tırnovalı nüshasının ise sadece içinde geçmektedir. Ayrıca Tırnovalı nüshasının tamamı elimizde olmadığı için, son kısmında herhangi bir isim olup olmadığını bilemiyoruz.

Hangi nüshanın asıl olduğunu anlamak için nüshaların içeriğine ve dil özelliklerine baktığımızda, birbirlerinin kopyası olmaları sebebiyle ve muhtemelen birbirine yakın tarihlerde yazıldıklarından herhangi bir sonuç çıkmamaktadır. Fakat Paris nüshası 153b'de dokuzuncu satır ile on üçüncü satır arasında silik olan bir kısım vardır. Tırnovalı nüshasına baktığımızda bu kısımda geçen birkaç cümlenin atlandığını görüyoruz.²² Bu da bize müstensih'in de bu kısmı okuyamayıp atladığı izlenimini vermektedir. Bunun tam olarak geçerli olduğunu söyleyebilmek için de Paris nüshasının orijinalini görmek gerekir. Çünkü elimizdeki Paris nüshası CD çekimidir. Belki CD için fotoğrafı çekilirken bu kısım silik çıkmış olabilir; fakat durum böyle değilse ve diğer verilerle birlikte değerlendirildiğinde, Paris nüshasının müellif nüshası veya müellif nüshasına en yakın nüsha olduğu düşünülebilir. Ayrıca -şimdiye kadar bilinen- elimizdeki en eski nüsha olduğunu da söyleyebiliriz.

6. Eserin Yazarı

²² Paris nüshasında şu şekilde geçmektedir: “İbrāhīm ‘acebleyüp eyitdi kim ***** kim uşbu cānavaruñ dağılmış cüzrin şol cānavar ***** cem idüp kıyāmetde qoparacaqsın, şimdi ***** ölmüş nice diri qalursın? Allah ta‘ālā eyitdi: “İnanmaz ***** yā İbrāhīm ölüyi diri kılduğuma?” Paris nüshasında silinmiş olan bu kısım Tırnovalı nüshasında şu şekilde geçmektedir: “Eyitdi: ‘İlāhī göster baña kim ölülere nicesi diri eylersin?’ Haq ta‘ālā eyitdi: ‘Yā İbrāhīm! İnanmaz mısın?’” Burada Tırnovalı nüshasının Paris nüshasından istinsah edildiği düşünülebilir. Çünkü müstensih de okuyamadığı kısmı kısa bir şekilde ifade etmiştir.

Öncelikle eserin yazarı ile ilgili tartışmalara baktığımızda değişik görüşlerin olduğunu görürüz. Zeki Kaymaz, doçentlik tezi olarak hazırladığı, müellif adı kayıtlı olmayan nüsha üzerinde yaptığı incelemeler sonucunda eserin Ahmed-i Daī'ye ait olduğunu öne sürmüştür.²³ Abdülbaki Çetin eserin yazarının Ahmed-i Daī olmadığını söyleyerek, *Cevāhirü'l-Ma'ānī* yazarı olarak karşımıza beş ismin çıktığını (Dürri, Derviş Mustafa bin Muhammed, Said, Ahmed-i Daī ve Hızır bin Yakub), bu eserin yazarının Hızır bin Yakub el-Hatib olduğunu söylemiştir.²⁴ Bunun üzerine Zeki Kaymaz'da bir makale yayımlamış ve Ahmed-i Daī'nin diğer eserlerinden alıntılar ile *Cevāhirü'l-Ma'ānī*'de geçen konuları ve hikâyeleri karşılaştırarak bu eserin Ahmed-i Daī'ye ait olduğunu ileri sürmüştür.²⁵ Bekir Direkçi de üzerinde çalıştığı nüsha da yazar ismi olmamasına rağmen bu eserin yazarının Hızır bin Yakub olduğunu söyler.²⁶

Elimizdeki 14 nüshaya baktığımızda, bunlardan sadece Paris nüshası ile Süleymaniye Kütüphanesindeki Tırnovalı nüshasında Hızır bin Yakub ismi geçmektedir. Paris nüshasının hem başında hem de içinde bu isim geçmektedir:

“Semmā Cevāhirü'l-Ma'ānī telif Hızır bin Ya'qub el-Ḥaṭīb” (Başta)

“Ammā Tañrı'nuñ ḥamdinden ve Resül'ün şalavâtından şoñra, bu za'if du'acı Hızır bin Ya'qub Ḥaṭīb eydür.” (5a/8-9)

Tırnovalı nüshasının ise sadece içinde geçmektedir. Ayrıca Paris nüshasından farklı olarak, Ya'qub ile Ḥaṭīb arasında “Matrūnī(?)” olarak okuduğumuz bir isim daha geçmektedir:

“Tañrı'nuñ ḥamdinden ve Resül'ün şalavâtından şoñra, bu za'if du'acı Hızır bin Ya'qub Matrūnī(?) Ḥaṭīb eydür.” (5a/12-13)

Yukarıda eserin yazarı olarak adı geçen Dürri, “diri” kelimesinin Dürri şeklinde yanlış okunmasından kaynaklanmıştır. Yine eser Ahmed-i Daī'ye

²³ Kaymaz, a.g.e., s.10.

²⁴ Çetin, a.g.m., s. 309-323.

²⁵ Zeki Kaymaz, “Ahmed-i Dâ'î'nin Bilinmeyen Bir Eseri: Cevāhirü'l-Ma'ānī”, **TDAY Belleten** 2003, C.II, Ankara, TDK Yay., 2006, s. 107-118.

²⁶ Bekir Direkçi, *Cevāhirü'l-Me'ānī (Giriş-Dil Özellikleri-Metin-Dizin)*, Selçuk Üniversitesi SBE, (Yayımlanmamış doktora tezi), Konya, 2010.

atfedilirken metinde geçen dâî kelimesi, Ahmet-i Daî'nin mahlası olarak düşünülmüşse de buradaki “daî”nin “duacı” anlamında olduğu görülmüştür.²⁷ Derviş Mustafa bin Muhammed de müellif değil müstensih ismidir. Said ismi de sadece Millet Kütüphanesindeki kart katalogunda geçmektedir.

Sonuç olarak bu eser Hızır bin Yakub el-Hatib'in 809/1406'da kaleme aldığı bir eserdir. İsimsiz veya müstensih ismi ile çoğaltılan nüshalar da bu eserin genişletilmiş veya özetlenmiş birer kopyası mahiyetindedir.

Hızır bin Yakub el-Hatib'in hayatı hakkında elimizde çok fazla bir bilgi yoktur. Sadece İ. Hakkı Uzunçarşılı'nın *Büyük Osmanlı Tarihi*'nde “ ...Hızır bin Yakub'un dinî ve felsefî Siyasetnâme isimli eseri Emîr Süleyman Çelebi namına yazıldıkları gibi ...” cümlesi geçmektedir.²⁸ Müellif hakkında çok fazla bilgi olmasa da eserin içeriğine baktığımızda Hızır bin Yakub'un iyi bir tahsil gördüğü ve birçok ilme vâkîf olduğunu anlıyoruz. Örneğin; müellif eserini meydana getirirken ayet ve hadislere başvurmuş ve bunların meallerini de vermiştir. Yine eserini oluştururken birçok kaynaktan istifade etmiş ve bunların isimlerini de belirtmiştir. Ayrıca tasavvufî konulara da vâkîf olduğu anlaşılmaktadır.

7. Eserin Yazıldığı Dönem ve Kim için Yazıldığı

Eser, Emir Süleyman döneminde yazılmıştır. Eserin içinde de Emir Süleyman'ın ismi geçmektedir:

Muvaffağ eyle İlähî *Emîr Süleymân*'ı

Refîk it aña 'adlı vü devlet-i uzmāyı (12a/1)

Eser Emir Süleyman döneminde yazılıp, eserde Emir Süleyman'ın ismi geçmesine rağmen onun adına yazılmamış, o dönemde yaşamış bir paşa adına yazılmıştır. Paşanın adı verilmeyip iki yerde “Paşa Hazretleri” olarak geçmektedir:

“Sebeb-i te'lîf-i kitāb oldur kim çün maḥbūbu's-selāḫin sultānu'l-muḥarrebīn *Pāşā Hazreti*'nüñ evṣāf-ı ḥamīdesini ve aḥlāk-ı kerīmesini işitdüm.” (5a/11)

²⁷ Çetin, a.g.m., s. 309-323.

²⁸ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, 7. Bsk., Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999, s. 537.

Ḥazret-i Pāṣā-y-içun bu şan‘ata
Eyledüm ikdām tā kim ḥazrete
Lāyık olup bu kitāb aḥkām-ıla
Cennet-i Firdevs-i a‘lāya yite (8b/11)

Eserin sunulduğu bu Paşa, Germiyan sarayından gelip Yıldırım Beyazıd’a, oradan da Emir Süleyman’a intisap eden Paşa Ağa bin Hoca Paşa’dır.²⁹ Hakkında çok fazla bilgi yoktur. Fakat Şeyhoğlu’nun 803/1401’de yazdığı *Kenzü’l-Küberâ* adlı eserini de bu Paşa’ya sunduğu bilinmektedir.³⁰

8. Eser Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Eser üzerinde çok fazla bir çalışma yapılmamıştır. Eserle ilgili ilk ilmî çalışmayı Zeki Kaymaz yapmıştır. Kaymaz, emekli öğretmen M. Ali Cengiz’den aldığı nüshayı “şimdilik bilinen tek nüsha” diyerek doçentlik tezi olarak hazırlamıştır.³¹ Kazım Köktekin bir makale yayımlayarak bunun bilinen tek nüsha olmadığını Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Seyfettin Özege Bölümünde *Cevāhirü’l-Ma‘ānī* adlı başka bir eserin daha bulunduğunu bildirmiştir.³² Daha sonra Abdülbaki Çetin bir makale yayımlayarak, Zeki Kaymaz’ın çalışmasının tek nüsha olmadığını, birden fazla nüshasının olduğunu bildirmiştir.³³ Eserle ilgili en son çalışmayı Bekir Direkçi yapmıştır. Direkçi, Köprülü nüshasını doktora tezi olarak hazırlamıştır.³⁴

Ayrıca Zeki Kaymaz, *Cevāhirü’l-Ma‘ānī* adlı eserin Ahmed-i Dâ‘î’ye ait olduğunu ispatlamaya yönelik bir makale de yazmıştır.³⁵

²⁹ İ. Hakkı Uzunçarşılı, **Bizans ve Selçukilerle Germiyan ve Osman Oğulları zamanında Kütahya Şehri**, Maarif Matbaası, İstanbul 1932, s. 270.

³⁰ Kemal Yavuz, *Şeyhoğlu Kenzü’l-Küberâ ve Mehekkü’l-Ulemâ (İnceleme-Metin-İndeks)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1991, s. 10.

³¹ Zeki Kaymaz, **a.g.e.**

³² Kazım Köktekin, **a.g.m.**

³³ Abdülbaki Çetin, **a.g.m.**

³⁴ Bekir Direkçi, **a.g.e.**

³⁵ Zeki Kaymaz, “Ahmed-i Dâ‘î’nin Bilinmeyen Bir Eseri: *Cevāhirü’l-Ma‘ānī*”, **TDAY Belleten** 2003, C.II., Ankara, TDK Yay. 2006, 107-118.

B. Yöntem

1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışma ile Eski Anadolu Türkçesi Dönemine ait olan *Cevāhirü'l-Ma'ānî* adlı eserin ilim dünyasına kazandırılması ve aynı zamanda bugün de üzerinde tam bir birlik sağlanamayan sözdizimi konularına bir ışık tutulması amaçlanmıştır. Daha sonra yapılacak araştırmalara bir zemin hazırlamak için, sözdizimi ile ilgili konuların tarihî metinlerde geçen örneklerinin ortaya konulması da amaçlanmıştır. Ayrıca eserdeki bilgilerden hareket edilerek dönemin ilim ve kültür dünyasına da dikkat çekilmek istenmiştir.

2. Üzerinde Çalışılan Nüshanın Belirlenmesi

Öncelikle Eski Anadolu Türkçesine ait bir eser üzerinde çalışma yapmaya karar verilmiş ve incelenen eserler içinde hem bu dönemin dil özelliklerini en iyi şekilde yansıtmaları hem de üzerinde çok fazla çalışma yapılmamış olması sebebiyle *Cevāhirü'l-Ma'ānî* adlı eser üzerinde çalışma yapılması kararlaştırılmıştır.

Bu doğrultuda, eserin bütün yazma nüshaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Başta Süleymaniye Kütüphanesi olmak üzere Millet Kütüphanesi, Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ve Köprülü Kütüphanesi'nde nüsha tespit çalışmaları yapılmıştır. Yine internet üzerinden özellikle “www.yazmalar.gov.tr” ve diğer internet sitelerinden faydalanılarak farklı bölge ve ülkelerdeki nüshalar üzerinde araştırma yapılmıştır.

“Cevāhirü'l-Ma'ānî” adı ile Diyarbakır İl Halk Kütüphanesinde bulunan bir nüshaya ulaşılmış ve bu nüsha getirilerek incelenmiştir. Bu nüshanın 1627 yılında İlmî Mehmed diye bilinen bir yazar tarafından yazıldığı ve 56 varak 15 satırdan müteşekkil bir eser olduğu tespit edilmiştir. Böylelikle bu eserle bizim üzerinde çalışma yapmak istediğimiz eser arasında sadece bir isim benzerliği olduğu görülmüştür.

Millet Kütüphanesinde bulunan Said adına kayıtlı istinsah tarihi 1451 olan nüsha da alınarak incelenmiş, bu nüshanın bizim üzerinde çalışmak istediğimiz eserin değişik bir nüshası olduğu anlaşılmıştır.

Süleymaniye Kütüphanesi'nde Derviş Mustafa bin Muhammed adına kayıtlı 129 varak 15 satırdan oluşan nüsha alınarak incelenmiş ve bu nüshanın da eserin farklı bir nüshası olduğu tespit edilmiştir. Müstensih esere kendi söyleyiş tarzını ve fikirlerini de katmıştır.

Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde müstensih belli olmayıp istinsah tarihi 1547 olan "Hâzâ Kitâbu Cevâhirü'l-Maânî ve Nâm-ı Diğer" adlı bir nüshaya da ulaşılmıştır. 137 varaktan oluşan bu nüsha, eserin farklı bir nüshasıdır. Eserin asıl yazımı ile istinsah tarihi arasında geçen yaklaşık 145 yıllık süre içerisinde eser Eski Anadolu Türkçesi özelliklerini muhafaza etmiştir.

Zeki Kaymaz'ın emekli öğretmen M. Ali Cengiz Bey'den temin ettiği ve tek nüsha dediği bir nüsha da mevcuttur. Bu nüshayı incelediğimiz de bunun yukarıda bahsettiğimiz Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'ndeki nüshanın -içinde çok küçük değişiklikler olmakla birlikte- bir kopyası olduğu görülmektedir. Ayrıca bu nüshanın tarihi 1782'dir. Eserin yazımı ile arasında 376 yıl vardır. Dil özellikleri açısından kopya olduğu için Eski Anadolu Türkçesi özelliklerini yansıtsa da o döneme ait bütün dil özelliklerini bu nüshada bulmak mümkün değildir.

Nüsha araştırması sırasında eserin sadece bir nüshasının yurt dışında olduğu görüldü. Bu nüsha da Fransa'da Bibliotheque Nationale'de bulunan "Blochet, Supp. 499" numaralı nüshadır. Bu nüsha alıp incelendiğinde Türkiye'deki nüshalar içerisinde Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki Tırnovalı nüshası ile benzerliklerinin çok fazla olduğu görüldü.

Bu nüshalar birbirinin kopyasıdır. Eserin nüshaları içinde en eski nüshalar bunlardır. Bunlardan birinin müellif nüshası veya müellif nüshasına en yakın nüsha ve geri kalan diğer nüshaların da bu nüshalardan çoğaltıldığı düşünülmektedir. Ayrıca Tırnovalı nüshasında Er-Reşîd isminden sonraki kısım eksiktir. Bu kısım Paris nüshasının 163. varağına denk gelmektedir. Paris nüshası 223 varak olduğuna göre, Tırnovalı nüshasının yaklaşık dörtte biri kayıptır, diyebiliriz.

Sonuç olarak, Paris nüshası eserin en eski ve en hacimli nüshalarından birisi olduğu için ve şimdiye kadar bilinen en eski esmâ-i hüsnâ şerhlerinden birini ihtiva ettiği için, üzerinde çalışılması en uygun nüsha olarak seçilmiştir.

3. Metni Oluştururken İzlenen Yol

Metnin oluşturulmasında Fransa'daki Bibliotheque Nationale'de bulunan "Blochet, Supp. 499" numaralı nüsha esas alınmıştır. Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki 1854/1 numaralı Tırnovalı nüshasından da üzerinde çalıştığımız nüshada okuyamadığımız yerler için ve metin tamirleri için yararlanılmıştır.

Eserin aslına daha yakın olabilmesi ve daha iyi anlaşılması için müellifin yazarken yaptığı tekrarlar, eksik veya fazla yazılışlara dikkat edilmiş ve Tırnovalı nüshasından faydalanılarak düzeltilmiştir. Bu düzeltmeler de "köşeli parantez" [ ] işareti kullanılmıştır.

Metinde geçen bâb, fasıl, hikâye, hikmet, nasihat gibi başlıklar koyu renkle yazılarak bunların metinde kolayca fark edilmesi sağlanmıştır.

Metin yaygın olan bir transkripsiyon alfabesiyle latin alfabesine çevrilmiştir.³⁶ Metin içindeki ayet ve hadisler transkripli bir şekilde latin harfle yazılmıştır. Dikkat çekmeleri için tırnak içine alınarak italik yazılmıştır. Ayrıca eğer ayetin ortasından bir alıntı yapılmışsa, ayet parçası küçük harfle başlatılmış ve dipnot verilirken de üç nokta ile başlatılmıştır. Ayetin başından veya ortasından alınıp âyet tamamlanmadıysa yine üç nokta ile bitirilmiştir. Ayet ve hadisler için sayfanın altına dipnot düşülerek tırnak içerisine Türkçesi ve parantez içerisine de kaynağı yazılmıştır. Kaynak verilirken (Bakara Sûresi, 2/54) şeklinde verilmiştir. Burada "2" kaçıncı sûre olduğunu, "54"te kaçıncı ayet olduğunu belirtmektedir.

Metinde geçen şiirlerin okunmasında herhangi bir yanlışlık olmaması için şiirlerin vezni, şiirlerin başında verilmiştir.

Metnin inceleme kısmının oluşturulmasında kelime grubu ve cümle ile ilgili yapılmış tezler, makaleler ve temel dil bilgisi kitapları ile son dönemde yazılmış dil bilgisi kitapları esas alınmıştır. Bunlar kendi içerisinde tasnif edilmiş, daha sonra da ayrıntılı bir şablon ortaya konmuştur. Bu tasnifte İsmet Cemiloğlu'nun *14. Yüzyıla Ait Bir*

³⁶ "Times New Roman" ve "Oktay New Transkripsiyon" tercih edilmiştir.

*Kıyas-ı Enbiya Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi*³⁷ ile Enfel Doğan'ın *Ahlâk-ı Alâî (Metin-Sözlük-Sentaks İncelemesi)*³⁸ isimli doktora tezleri esas alınmıştır.

Kelime gruplarına örnekler verilirken, kelime grubunu oluşturan örnek, içinde bulunduğu cümle ile alınmıştır. Kelime grubunun kolay bir şekilde fark edilmesi için, cümle içindeki kelime grubu italik olarak yazılmıştır. Yine kelime grupları bölümünde yer alan örnekler için -karışıklık olmaması için- sayı veya harf kullanılmamış, sadece “•” şeklinde bir belirteç kullanılmıştır.

Kelime grubu bölümünde, konunun anlaşılmasına yeteceği düşüncesi ile gruplar için verilen örneklerin sayısı beş ile sınırlandırılmaya çalışılmıştır. Bazı gruplar için çok az örnek çıkmış, bazı gruplar için ise hiç örnek çıkmamıştır.

Metinden alınan örneklerin gösterilmesinde, örneğin içinde geçtiği cümlenin sonuna parantez açılmış, öncelikle hangi varak olduğu yazılmış ve eğik çizgi konularak kaçınıcı satır olduğu belirtilmiştir. (23a/9) gibi. Karışıklık olmaması için örneklerin bitiş varığı veya bitiş satırı gösterilmemiş, sadece örnek cümlenin başlangıç satırı yazılmıştır.

Müellif, metni oluştururken bazı cümleleri yazmayı unutmuş veya sonradan ilave yapmıştır. Bunları da satırın sonuna yan tarafa eklemiştir. Biz de bunları yazarken kısa çizgi “-” içerisinde gösterdik.

Eserde düzenli bir imladan söz etmek mümkün değildir. Bazen kelimenin aynı sayfa hatta aynı satır içinde bile farklı yazıldığı görülmektedir. Bunların yazımında metin de bir bütünlük olması amacıyla eğer metinde günümüz Türkçesindeki yazım da geçiyorsa ikili veya üçlü yazımlarda günümüz Türkçesi esas alınmıştır. Örnek olarak, “Peygamber hazreti eyitdi: ‘Yüz *biñ* dañı yigirmi dört *pĩndür*.’” (169a/10) şeklinde bir yazım da /p/ ünsüzünü /b/ şeklinde yazdık. Peşik-beşik, piñ-biñ, paş-baş, paña-baña, barmağ-parmağ, tabmağ- tapmak, yabrağ- yaprak, bişür-pişür gibi yazımlarda da günümüz Türkçesindeki kullanımları esas aldık. Ayrıca yine metinde aynı kelimelerin yazımında sıklıkla geçen “c-ç” ünsüzlerinde de

³⁷ İsmet Cemiloğlu, **14. Yüzyıla Ait Bir Kıyas-ı Enbiya Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi**, Ankara, TDK Yayınları, 1994.

³⁸ Enfel Doğan, **Ahlâk-ı Alâî (Metin-Sözlük-Sentaks İncelemesi)**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2006.

birlik olması açısından günümüz Türkçesini tercih ettik: hic-hiç, gecmek-geçmek, cün-çün, çok-çok gibi.

Bazen kelimeler satır sonunda bölünmektedir. Bu gibi durumlarda kelimenin bir bütün olduğunu belirtmek için, kelimedeki hecenin bitiş ve diğer hecenin başlangıç kısmına kısa çizgi konmuştur. "... itmek- (8) -dür." gibi.

Eser genel olarak çok iyi korunmuş, sayfalarında eksiklik veya fiziki olarak bir yıpranma yoktur. Fakat eserde, birkaç yerin silinmesinden kaynaklanan bir bozukluk söz konusudur. Buraları da metinde "***" işareti ile gösterdik.

Metinde yanlış veya eksik yazılmış, harekeleme hatası yapılmış kelimeler için Tırnovalı nüshasına bakılarak bu hatalar düzeltilmiştir. Doğrusu metin içerisine yazılmış ve dipnotta da yapılan değişiklikler belirtilmiştir. Fakat manzum kısımlarda müellif tarafından ölçüye uydurulmak için yapılan değişikliklere müdahale edilmemiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KELİME GRUPLARININ YAPI VE GÖREVLERİ

Tek bir kelime ile ifade edemediğimiz olay, hareket, kavram ve nesne gibi unsurlar için veya hareket, kavram, nesne gibi unsurların anlamını zenginleştirmek için, birden fazla kelimenin belli kurallar çerçevesinde bir araya gelmesi ile oluşan yapılara kelime grubu denmektedir. Kelime gruplarını, birden fazla kelimeden oluşan, yapısında ve anlamında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak görev yapan bir dil birliğidir, şeklinde de tanımlayabiliriz.³⁹

Kelime gruplarının temelde kullanımını gerektiren iki sebep vardır.

Bunlardan birincisi; tek bir kelime ile anlamları ortaya konamayan varlıkları birden fazla kelime ile ifade etmeye yarar. Çamaşır makinesini örnek olarak verebiliriz. Burada “çamaşır” ve “makine” kelimeleri tek başlarına o varlığın anlamını karşılamaya yetmediği için bir isim tamlaması kullanılmak zorunda kalmıştır.

İkincisi ise; kavramların, nesnelerin, hareketlerin ve bunlar gibi diğer unsurların anlamlarını zenginleştirmektir. Örneğin; “Kız geldi.” cümlesinde herhangi bir kelime grubu yoktur. “Güzel kız geldi.”, “Neşeli kız geldi.”, “Pembe elbise giymiş kız geldi.” dediğimizde kızın nasıl bir kız olduğu daha iyi anlaşılmuş olmaktadır.

Kelime grubunun özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

a. Kelime grupları her ne kadar birden fazla kelimeden oluşsa da cümlede tek bir unsurun anlamını karşıladıkları için, cümle içerisinde de tek kelime gibi kullanılırlar. Cümle içinde tek kelime gibi isim, sıfat, özne, nesne, yer tamlayıcısı, zarf ve yüklem görevinde bulunabilirler.

---

³⁹ Muharrem Ergin, **Türk Dilbilgisi**, 20. bs., İstanbul, Bayrak Yay., 1992, s.353.

b. Kelime grubunun diğer kelimelerle ilişkisi ve cümle içinde çekimlenmesi grubun sonuna gelen ek ile sağlanır. Bu ek sonuna geldiği kelimenin eki değil, sonuna geldiği kelime grubunun ekidir.

c. Kelime grupları herhangi bir yargı bildirmezler. Bu özellikleri ile cümle içerisinde ayrı bir cümle olarak değerlendirilemezler.

ç. Kelime grupları farklı bir kelime grubunun bir unsuru olabilirler.

d. Kelime grubunu oluşturan unsurlar bazı durumlarda yer değiştirebilir. Özellikle şiir ve konuşma dilinde bu görülmektedir. Fakat bu durum kelime grubunun anlamında ve görevinde herhangi bir değişikliğe sebep olmamaktadır.

e. Kelime grubunun kendi içindeki unsurlarının sıralanışı belli kurallar çerçevesinde gerçekleşmektedir. Türkçenin genel yapısındaki yardımcı unsur önce ana unsur sonda kuralı, ünlem grubu, isim tamlaması, sıfat tamlaması gibi gruplar için geçerlidir.

Kelime grupları ile ilgili müstakil çalışmalar çok fazla olmasa da kelime grupları, yazılan dilbilgisi kitaplarında ayrı bir bölüm olarak yerini almıştır. Kelime grupları ele alınırken genel bir tasnif yapıp kelime grupları sıralanmıştır. Kelime gruplarının kendi içinde ayrıntılı bir tasnifi yapılmamıştır.

Yapılan çalışmalarla ilgili araştırmacıların sınıflandırmalarını şu şekilde gösterebiliriz:

Deny, çalışmasında kelime gruplarını, belirtici öbekler (isim tamlaması, sıfat tamlaması, yaklaşma, bulunma, uzaklaşma öbekleri), yanaşmalık öbekler (unvan ve birleşik isim öbekleri), yığılma öbekleri (edat ve fiil öbekleri), cümle öbekleri (yarı cümleler, cümleler, sıfat-fiil ve zarf-fiil öbekleri) şeklinde bir sınıflandırma yapmıştır.⁴⁰

Banguoğlu, kelime gruplarını sekiz başlık altında ele alır. Bunlar: ad takımı, sıfat takımı, zarf öbeği, takı öbeği, çekim öbeği, bağlam öbeği, yanaşma takımı, katma öbekleri.⁴¹

Hatiboğlu, "yargısız anlatımlar" başlığı altında tamlamalar, birleşik sözcükler, deyimler ve ikilemeleri inceler. Yine tamlamalar başlığı altında ad

⁴⁰ Jean Deny: **Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)**, Çev.: Ali Ulvi Elöve, İstanbul, Maarif Matbaası, 1941, 744-820.

⁴¹ Tahsin Banguoğlu: **Türkçenin Grameri**, 6. bs., Ankara, TDK Yayınları, 2000, s. 497-519.

tamlaması, adil tamlaması, sıfat tamlaması, ikilemeli tamlama, iyelikli tamlama, çıkmalı tamlama, kalmalı tamlama, yönelmeli tamlama, ilgeçli tamlama, bağlaçlı tamlamaları ele almaktadır.⁴² Yine Hatiboğlu, yazdığı makalesinde kelime öbekleri kalıplaşmış (birleşik kelime, deyim, bilmece, atasözü, vecize, argo) ve kalıplaşmamış olarak ikiye ayırır.⁴³

Gencan, kelime gruplarını takım adı altında "isim ve sıfat tamlaması" olarak iki başlık altında inceler.⁴⁴

Ergin, sınıflandırmasında yirmi bir kelime grubu ortaya koymaktadır. Bunlar: "tekrarlar, bağlama öbeği, sıfat tamlaması, iyelik öbeği, isim tamlaması, aitlik öbeği, birleşik isim, birleşik fiil, unvan öbeği, ünlem öbeği, sayı öbeği, edat öbeği, isnat öbeği, genetik öbeği, datif öbeği, lokatif öbeği, ablatif öbeği, fiil öbeği, partisip öbeği, gerundium öbeği, kısalma öbeği."⁴⁵

Bilgegil, kelime gruplarını sekiz başlık altında sınıflandırır. Bunlar: isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, bağlaç öbekleri, zarf öbekleri, isim öbekleri, ikizlemeler, edat öbekleri, ünlem öbekleri.⁴⁶

Gece, kelime gruplarını yirmi bir başlık altında inceler. Bunlar: tekrar öbeği, bağlama öbeği, sıfat tamlaması, isim tamlaması, aitlik öbeği, birleşik isim, birleşik fiil, unvan öbeği, ünlem öbeği, sayı öbeği, edat öbeği, isnat (yükleme) öbeği, belirtme öbeği, yönelme öbeği, bulunma öbeği, çıkma öbeği, vasıta öbeği, fiil (matar) öbeği, sıfat-fiil öbeği, zarf-fiil öbeği, kısaltma öbeği.⁴⁷

Cemiloğlu, yaptığı çalışmada on dört kelime grubu tespit eder. Bunlar: Tekrar grubu, bağlama grubu, sıfat tamlaması, isim tamlaması, aitlik grubu, birleşik fiil, unvan grubu, ünlem grubu, sayı grubu, edat grubu, ilgi-yaklaşma-bulunma-aynılma öbekleri (bulunma grubu, ayrılma grubu), isim-fiil grubu, sıfat fiil grubu, zarf-fiil grubu.⁴⁸

---

⁴² Vecihe Hatiboğlu: **Türkçenin Sözdizimi**, Ankara, DTCF Yayınları, 1982.

⁴³ Vecihe Hatiboğlu: "Kelime Grupları ve Kuralları", **Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı - Belleten**, 1963, Ankara, TDK Yay., 1964, s. 203-244.

⁴⁴ Tahir Nejat Gencan: **Dilbilgisi**, 2. bs., İstanbul, Fen Fakültesi Basımevi, 1971, s. 136-162.

⁴⁵ Muharrem Ergin, **a.g.e.**, s. 353-375.

⁴⁶ M. Kaya, Bilgegil: **Türkçe Dilbilgisi**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1982, 115-116.

⁴⁷ K. Mehmet Gece, **Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun Hikâyelerinde Sentaktik Yapı**, Samsun, (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), 1991.

⁴⁸ İsmet Cemiloğlu, **14. Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiya Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi**, Ankara, TDK Yayınları, 1994.

Karahan, tasnifinde kelime öbeklerini on dört başlıkta inceler. Bunlar: İsim tamlaması, sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu, isim-fiil grubu, tekrar grubu, edat grubu, bağlama grubu, unvan grubu, birleşik isim, ünlem grubu, sayı grubu, birleşik fiil, kısaltma grupları.⁴⁹

Özkan, kelime gruplarını on beş başlık altında inceler. Bunlar: İsim tamlaması ve iyelik grubu, sıfat tamlaması, birleşik isim grubu, tekrar grubu(ikileme), aitlik grubu, edat grubu, unvan grubu, birleşik fiil grubu, isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu, sayı grubu, ünlem grubu, bağlama grubu, kısaltma grupları (yönelme, bulunma, uzaklaşma, isnat, yükleme, vasıta, ilgi, eşitlik).⁵⁰

Yukarıda da görüldüğü gibi, kelime grupları genel olarak dil bilgisi kitaplarında tek tek ele alınmış; fakat herhangi bir tasnife tâbi tutulmamıştır. Az da olsa yapılan birkaç tasnif mevcuttur.

Halil İbrahim Usta, kelime gruplarını dört ayrı başlık altında tasnif etmiştir: Düz (kurallı) kelime grupları, ters (devrik) kelime grupları, eş değerli kelime grupları, kısaltma grupları. Çalışmada isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil grupları *cümlemsiler* başlığı altında ayrı bir bölümde değerlendirilmiştir. Burada yapılan tasnifte kelime gruplarının *kuruluşlarındaki* ortak özellikler, *bir araya geliş tarzları* esas alınmıştır.⁵¹

Mehmet Dursun Erdem'in doktora tezinde de ikili bir tasnif yapılmıştır. Buna göre, kelime grupları "Tamlayan-tamlanan ilişkisi bulunan öbekler" ve "Tamlayan-Tamlanan ilişkisi bulunmayan öbekler" şeklinde ikiye ayrılmıştır. Birinci grup içerisinde isim tamlaması, sıfat tamlaması ve ünlem öbeği yer almakta, ikinci grupta ise geri kalan diğer kelime grupları yer almaktadır.⁵²

İbrahim Delice de kelime gruplarını üç ana başlık altında incelemektedir: 1. Kelimeyle kurulan öbekler. 2. Ekle kurulan öbekler. 3. Diğer kelime öbekleri.⁵³

⁴⁹ Leylâ Karahan, **Türkçede Söz Dizimi**, 15. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2010, s. 39-84.

⁵⁰ Mustafa Özkan, Veysi Sevinçli, **Türkiye Türkçesi Söz Dizimi**, 3F Yayınevi, İstanbul, 2008, s.17-102.

⁵¹ Halil İbrahim Usta, **Eski Anadolu Türkçesi Söz Diziminde Sintagmatik Yapılar**, Ankara, 2007. s.31.

⁵² Mehmet Dursun Erdem, **Kitâb-ı Kısasnâme-i Süleymân Aleyhisselâm Üzerine Söz Dizimi Çalışması**, (Yayımlanmamış doktora çalışması), Samsun, 2005.

⁵³ H. İbrahim Delice, **Türkçe Sözdizimi**, 3. bs., İstanbul, Kitabevi, 2007.

Rasim Şimşek de kelime gruplarını şu üst başlıklarla sınıflandırır: 1. İyelik öbekleri. 2. Niteleme öbekleri. 3. Çekim öbekleri. 4. İkileme. 5. Bağlaç. 6. Ünlem öbekleri.⁵⁴

Son olarak, Vecihe Hatipoğlu da yedi ana başlık altında kelime gruplarını değerlendirmiştir: 1. Birleşik kelimeler. 2. Terimler. 3. Deyimler. 4. Bilmeceler. 5. Atasözleri. 6. Vecizeler. 7. Argo.⁵⁵

Biz de kelime gruplarını sınıflandırırken son dönemde genel kabul görmüş, üzerinde bazı ekleme ve çıkarmalar yapılsa da aslı muhafaza edilen Muharrem Ergin'in sınıflandırmasını esas aldık.

1.1. İsim Tamlaması

İyelik eki almış isim soylu bir kelime veya kelime grubunun, yine isim soylu bir kelime veya kelime grubu ile birleşmesi ile oluşan kelime grubudur. “Bu kelime grubunda iki isim unsuru aitlik, içinde bulunma, sınırlandırma, belirtme vb. anlam ilgileri çerçevesinde birbirine bağlanır.”⁵⁶

<u>Tamlayan (ilgi eki- ø)</u>	+	<u>Tamlanan (iyelik eki)</u>
Kelime veya kelime grubu		Kelime veya kelime grubu
gügül		ķurd +1
Musā peygāber + ün		ķavm + 1

İsim tamlaması tamlayan ve tamlanan olmak üzere iki unsurdan meydana gelir. Tamlayan ve tamlananın her ikisi veya biri kelime grubu olabilir. Tamlayana ilgi hâli eki gelebilir veya gelmeyebilir; fakat tamlanan daima iyelik ekini almak zorundadır.

İsim tamlamalarını *yapı bakımından* ve *cümlede kullanılışları bakımından* iki başlık altında inceledik. Ayrıca kendi içerisinde de *unsurları tek kelime veya bir kelime grubundan oluşan* isim tamlamaları şeklinde de ele aldık.

1.1.1. Yapı Bakımından İsim Tamlamaları

⁵⁴ Rasim Şimşek, *Örneklerle Türkçe Söz Dizimi*, Trabzon 1987.

⁵⁵ Vecihe Hatiboğlu: *Türkçenin Sözdizimi*, Ankara, DTCF Yayınları, 1982.

⁵⁶ Leylâ Karahan, *a.g.e.*, s.42.

1.1.1.1. Unsurları Tek Kelime Olan İsim Tamlamaları

1.1.1.1.1 Belirtili İsim Tamlaması

Tamlayanı ilgi eki almış olan isim tamlamalarına belirtili isim tamlaması denir.

<u>Tamlayan</u> (ilgi eki)	+	<u>Tamlanan</u> (iyelik eki)
(+n/+in/+un/+ün +nın/+nin/+nun/+nün)		(+n/+ı/+i/+sı/+si/+ları/+leri)
Dünya + nuñ		zīnet + leri
Ƙul + uñ		naşīb+ i

Belirtili isim tamlamasında tamlayanla tamlanan yer değiştirebilir. Belirtili isim tamlamasında tamlayanla tamlanan arasına başka unsurlar da girebilir. Ayrıca, belirtili isim tamlamasının unsurları bir kelime veya kelime grubu olabilir.

Metinde tespit ettiğimiz bazı örnekler şunlardır:

- *Ƙuluñ naşībī* bu addan oldur kim nefsinı harām arzūlardan şaƙlaya ve Haƙ ta‘ālā şaƙlamaƙlıƒıñ şükrine ƙāīm ola; tā anuñ şaƙlamaƒlıƒı dāīm ola. (100a/4)
- *Nūrlaruñ mertebeleri* mütefāvüdüdür; zīrā ki bir niçesin bir niçesinden alır. (157a/12)
- *Uçmaƒuñ köşklerinde* anuñ birer budaƒı vardır ve anuñ mişālī dünya ‘āleminde nedür? (159a/8)
- Ya‘nī İbrāhīm *dünyanuñ zīnetlerine* aldanmaƒıl, terk eylegil, uzak endişe ƙılmaƒıl ve dünya hariş aƒıl ve nefes arzūlarına meşƒül olmaƒıl. (154b/10)
- İmām-ı Ğazālī eydür: *Raħmānuñ ma‘nisi* ğāyet esirgeyicidür demek olur. (35b/10)
- Nuşirevān *kendünüñ meclisinde çiçekler hāzır oldıƒın* sever-idi, ‘avratına yakın varmazdı. (45a/12)

1.1.1.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

- Tevrīt'den bumı ihtiyār itdiler kim her kişi *Taâırı virdüğüne* rāzı olursa rāhat ola, diñlene. (167a/9)

1.1.1.1.3. İyelik Grubu⁵⁸

İlk unsuru (tamlayan) ilgi hâli eki almış bir zamir ile ikinci unsuru (tamlanan) iyelik eki almış bir isimden meydana gelir. Bu yapının isim tamlamasından farkı tamlayanın kelime türü bakımından isim değil de zamir olmasıdır. Tamlanan da bir isim veya isim işlevli bir kelime grubu olabilir.⁵⁹ Bazen tamlayan düşse de iyilik grubu cümle içindeki varlığını devam ettirir.

1.1.1.1.3.1. Tamlayanı Düşmüş İyelik Grubu

- Diler-iseñ ki *cevābuñ* şavāb ola ol dem
Hevā elinden icme bu gün şarāb şarāb (102b/4)
- Gelün *emānetümüze* hāliku'l-vefā idelüm
Niçe kim gecdisi taqşır anı kazā idelüm (103a/12)
- Līkin girü fikr eyledüm, eyitdüm kim edeb saqlamak yigrekdür; zīrā ki ol maḥdümüñ nişābı *munsıbmdan* kāmildür. (7a/2)
- ‘Ömer eyitdi: “Yā Resūlallah *atam anam* saña fedā olsun, ne sebebden gülümsedün?” (152a/2)
- Gördim kim bir kişi çal koyın yatar, *eli ayağı* bağılu ol kirdeyi pāre pāre eyleyüp anuñ ağızına koyar. (37b/3)
- Her kiři-kim ‘ilm vü hikmetler-ile meşhūr ola
Lā-cerem *göñli gözi* Haq nūrı-la pür-nūr ola (160a/8)

⁵⁸ Muharrem Ergin başta olmak üzere bazı gramerciler tamlayanı zamir olan gruplar için "iyelik grubu", tamlayan ve tamlananı isim olan gruplar için de "isim tamlaması" kavramlarını kullanmışlar ve bundan dolayı iyelik grubunu isim tamlaması içerisinde değerlendirmişlerdir. Bazıları ise iyelik grubunu ayrı bir başlık altında ele almışlardır. Biz de iyelik grubunun isim tamlaması içerisinde değerlendirilmesi gerektiği düşüncesi ile iyelik grubunu isim tamlaması başlığı altında ele aldık.

⁵⁹ Mustafa Özkan, Enfel Doğan, **a.g.e.**, s. 6.

- Ol kişi eger bu fikrinde gerkçek-ise anuñ tekebbüri hağdur; ammā *bu didigümüz* mütekebbür degüldür. (53a/11)

1.1.1.1.3.2. Tamlayanı Düşmemiş İyelik Grubu

- Niçün *bizüm peygamberümüz* pādişāhlık dilemedi? (203b/3)
- Cem‘-i mevcūdāt *anuñ hazretine* muhtāc dururlar. (155b/3)
- Eyitdi kim “*Benüm hazretüm* muḳaddesdür çıġanlıđdan ve haz̄ine-i keremüm münezzehdür yoğlığdan, comardlıġım etegine çıġanlıđ tozu ḳonmaz ve benden el ḳaldurup ḳācet dileyenüñ eli ḳuru dönmez.” (7b/10)
- Ol şaşış eyitdi: “*Benüm ḳācatum* uşbu at üstinde-y-ikendür, atdan inicek degüldür.” (209a/2)
- Yirde, gökde, ‘arřda, ferřde hiç kimsene yođdur kim *benüm in‘āmum*-ıla memnūn olmaya. (8a/4)
- Őamu řabaḳalarından feryād iřideler kim tiz geç yā mü’min kim *senüñ nūruñ benüm odum* söyündürmesin. (116a/2)

1.1.12. Unsurlarından Biri veya Her İki Kelime Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları

1.1.1.2.1. Tamlayanı Kelime Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları

1.1.1.2.1.1. Tamlayanı İsim Tamlamasından Oluşan İsim Tamlamaları

- İmdi *Mūsā ümmetinüñ tevbesi* kendülerin debelemek-idi. (58b/3)
- Biri oldur kim *dünya ḳālinüñ zāhirne* bađdılar, özüñ endiřeleri-le maġrūr oldılar, řoñ-dem fikrin eylemediler. (208a/9)
- *Daḳḳāḳ’uñ pādişāhlığı zevālimi* ve *Efridūñ’uñ ḳāli ḳořlıġımı* işitdi. (213a/2)

- Tamamı dünya saltanatı aña sehl ola ve *īmān aġıcinuñ köki* gönlinde key berkimiş ola ve Tañrı'm hazretine *īmānı sālīm* vara. (211a/2)
- *Ķahrum şıfatunuñ āsāri* 'āşiler ister, *luţfum şıfatunuñ āsāri* muţı'ler ister; cemālüm āsāri 'āşıklar ister, celālüm āsāri münkirler ve münāfiqlar ister. (41b/12)

1.1.1.2.1.2. Tamlayanı Sıfat Tamlamasından Oluşan İsim Tamlamaları

- Nitekim *dünki irte namāzın iki rek'at bāķisi* daħı ancılayındur. (118b/8)
- *Bir niçe Ķulunuñ başma* urdı tāc-ı sultānı
Bir niçe Ķulını atdı anuñ Ķapusına dermān (40a/5)
- Mūsā peygāMBER eyitdi: "Yā Rab *her maķāmuñ kelecisi* vardur. (47a/11)
- Ķıyāmet güninde *dūkelı tā'atlaruñ şevābın* müdde'iler alalar ve illā oruĶ şevābın almayalar. (200a/2)
- Tahtına bir pir oturdı ve bizüm PeygāMBERümüz mi'rāca çıķdıġında, *iki cihānuñ pādişāhlıġın* virdiler. (204a/4)
- *Ol yüce seyvānuñ altmda* bu alçaķ yirleri
Taġlar-ıla mıġlayup su üzere şād-ı revān ider (150a/4)

1.1.1.2.1.3. Tamlayanı Sıfat-fiil Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları

- *Ol ta'am dileyenüñ ardından* yitdi. (109b/1)

1.1.1.2.1.4. Tamlayanı Bağlama Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları

- Ķün Ķul bildi kim tekebbür Allah'a yaraşur; pes *alçaķlık ve meskenet şıfatı-y-* ıla şıfatlana. (54b/10)
- *Ve dost ve düşman ħaberlerimi* tefahħuş eyleye. (217a/3)

- Ve nitekim hārāb oldu, *Daḥḥāk ve Efrūsiyāb ve Yezdecird zamānmda*. (211b/4)
- Eger bunlardan yaramaz hareket şādır olursa ‘afv eyleye ve ḥilm ve taḥammül eyleye; meger kim pādişāhuñ memleketine ziyān irişdürür nesne ola kim anuñ tedārükün eyleye ve daḥı *memleket ve ra‘iyyet aḥvāl*ından dāimā şora dura. (216b/11)
- Bir kişinüñ hac eylemege kudreti yitse hac itmese, anuñ ölmeği *naşrūnīler ve cūḥūdlar ölümü-y*-ile berāber ola. (200b/9)

1.1.1.2.1.5. Tamlayanı Unvan Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları

- ‘Alī raḍiyallahu ‘anhu *Peygāmbere ḥazretinüñ güyegisi* olduğı-çun utanurdu, uşbu meşele cinsinden şormağa. (46b/6)
- Şaḥābeler *Peygāmbere ḥazretinüñ önünde* ta‘ām yidiklerinden şonra utanurdu, bunlara şuruñ maşlahıtınıza varuñ dimege. (46a/11)
- *Mūsā peygāmbereüñ* ‘aleyhi’s-selām bir gün *dişi* ağrıdı. (156b/4)
- *Mūsā peygāmbereüñ kavmı* buzağuya şapaldan berü, ellerin yüzleri üzerine kodılar, *Ḥaḳ ta‘ālādan* utanup gidermediler. (151a/10)
- Rivāyetdür kim *Ḥaḳ ta‘ālānuñ feriştereli* vardır kim yaradılalıdan berü ağlarlar ve gözlerinden dökilen yaşlaruñ her bir kaçresini *Ḥaḳ ta‘ālā* bir firişte yaradur ve ol yaradılan ferişte başların şaldurmazlar, *Allah ta‘ālā* *korşusmdan*. (151a/4)

1.1.1.2.1.6. Tamlayanı Tekrar Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları

- Bunlarda *yimek içmek arzūstı* yoқdur. (164b/1)

1.1.1.2.1.7. Tamlayanı İsim-Fiil Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları

- Belki *ol emāneti götürmek tedbīr*inde muhkem ola. (216a/8)
- *Du‘ā kabūl olmağūñ şartları* vardır. (107a/8)

1.1.1.2.1.8. Tamlayanı Birleşik Fiil Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları

- *Tevbe idenūñ günāhmı* yarlıgayup yerine şevāb yazduğı keremindedür. (104a/6)
- Kuluñ naşibi bu addan oldur kim *suç idenlerūñ suç*mdan geçe ve hālāyıqlara fāydası döñe. (104b/11)
- *Oruç dutmağūñ üç mertebesi* vardır. (200a/4)

1.1.1.2.1.9. Tamlayanı Birleşik İsim Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları

- *Selmān Fārisi‘nūñ* gice olıcak *‘ādeti* oldı kim dün namāzın kıılır-ıdı. (106b/5)

1.1.1.2.1.10. Tamlayanı Edat Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları

- Yukarda görklüsin yukaru yaratdı, *yir aşağa görklüsin* aşağa yaratdı. (57a/5)

1.1.1.2.1.11. Tamlayanı İyelik Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları

- Rivāyet gelüpdür kim gökden *anın kitāblaruñ bir niçesimde* Allahu ta‘ālā eydür. (45b/3)

1.1.1.2.2. Tamlananı Kelime Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları

1.1.1.2.2.1. Tamlananı Sifat Tamlamasından Oluşan İsim Tamlamaları

- *Gicenüñ bir niçesi* geçdi-y-idi. (102a/1)
- Ol feriştelere girü geldi ve söyleşdiler, eytdiler: “*Bunuñ ol eksilen derecesi* girü yerine geldi.” didiler. (102a/1)
- Çünkü bildüñ *bir adı anuñ* şehid
Korğudan gerek olasin sen kadid (112b/2)
- Zira ki aşı toprakdur ve *topraguñ ulu sıfatı* tevazu’dur, ya’ni alçaklıktır. (54b/12)
- Nitekim peygamber hazreti buyırdı: “Her kişi-kim bir bay kişiye maldan ötürü hürmet eylese *dininüñ üç bahşmdan* bir bahş gide.” (50a/12)

1.1.1.2.2.2. Tamlananı Birleşik Fiil Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları

- Ve *hayvanlar ibadet eyleyemedikleri* nurları yokluğındandır. (201b/3)

1.1.1.2.2.3. Tamlananı Bağlama Grubundan Oluşan İsim Tamlamaları

- *Haq ta’alanuñ kemal-i ‘ilmini ve tedbirini ve şefkatini* bildiler ve anı vekil-i muhtlak idindiler. (113b/1)
- *Allahu ta’ala hazretinüñ zati ve sıfatında* hiç noksan yokdur ve e’alinde şerr yokdur. (42a/13)
- *Haq ta’alanuñ heybetine ve azametini* bakarlar, ol ta’atlarından utanurlar. (48b/4)
- Bir gün diledi kim *kendünüñ zinetini ve heybetini* halka gösterde. (208b/4)

- Vezîr eyitdi: “*Pādişāhuñ keremi ve şefkati ve ‘adlı* olıcağ halk anuñ memleketinde ĩmin olup otururlar.” (213b/2)
- Hāğ ta‘ālā *anuñ başına ve cānına* and içdi. (203b/12)
- Ya‘nī Allah ta‘ālā *yaratduğı halkuñ ahvālin ve ef‘ālin* gözedicidür, dükelinuñ hācatlarını bitiricidür. (105a/5)

1.1.2. Cümlede Görevleri Bakımından İsim Tamlamaları

İsim tamlamaları cümlede özne, nesne, yer tamlayıcısı, zarf ve yüklem görevinde bulunabilirler.

1.1.2.1. İsim Tamlamasının Özne Görevinde Kullanılması

1.1.2.1.1. Öznesi İsim Tamlamasından Oluşmuş İsim Cümleleri

- *Gönülleruñ hayātı* ‘ilm-iledür
Hāqıkatde memātı cehl-iledür (112a/3)
- *Sa‘ādet issinüñ ‘alāmeti* oldur kim helāl yiye ve helāl geye ve helāl kıca ve ‘ālimler-ile otura ve biş vaqt namāzı cemā‘at-ıla kıla. (222b/3)
- *Qıyāmet günü* şarb gündür. (152a/8)

1.1.2. 1.2. Öznesi İsim Tamlamasından Oluşmuş Fiil Cümleleri

- *Zīrā* ki *‘aķıllaruñ ‘aķılları* anuñ ‘azameti deñizinde hayrān oldılar. (49b/7)
- Az zamānda *şāhuñ ‘ammusı oğlı* baş götürdi, şol kavme-kim andan incinmişler-idi. (213b/10)
- Dükeli işler şabr-ıla hāşıl olur, *iven kişinüñ işi* bātlı olur. (219b/5)
- Tamamı dünya salţanatı aña sehl ola ve *ĩmān ađıcınuñ köki* gönlinde key berkimiş ola ve Tañrı’m hāzretine ĩmānı sālım vara. (211a/2)

1.1.2. 2. İsim Tamlamasının Nesne Görevinde Kullanılması

- Allah ta‘ālā *ķullarınıñ du‘aların* qabul eyleyicidir, *muħtāclarınıñ ħācetin* revā eyleyicidir. (107a/3)
- Kıyāmet güninde *dükeli tã‘atlarıñ sevābın* müdde‘iler alalar ve illā *oruç sevābın* almayalar. (200a/2)
- Ki *sa‘ūdet tācını* ādem başına geydürür
Gāh şeytānuñ naşibin la‘net ü ħazālan (150a/12)
- *Ol kardeşüñüñ borcın* bağışla ve anı ‘afv eyle. (152b/3)

1.1.2.3. İsim Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Görevinde Kullanılması

1.1.2.3.1. Yaklaşma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları

- Pādişāh selāmın almadı ol kişi *pādişāhuñ dizginine* yapışdı. (208b/10)
- Her ki *‘ışķ yolına* qodısa ħızmet ayağın
Sen anı gördüñ kim muħtār u maħdum olmadı (8a/11)

1.1.2.3.2. Bulunma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları

- İy ħulum eger sen benden utanursañ ben daħı senüñ ħayblarıñı *ħalk göñlinde* utanduram. (45b/5)
- Nuşirevān *kendiniñ meclīsinde* çiçekler ħāzır oldığın sever-idi, ‘avratına yakın varmazdı. (45a/12)
- Sinlerüñ *evlerüñüz kıyında* niçün ħurduñuz? (210a/6)

1.1.2.3.3. Ayrılma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları

- *Ābdest endāmlarından* nūr balkıya. (116a/1)

- Yidi kişi *Daqyanus'ũñ şerrinden* qaçarılar idi. (110a/6)
- *Dũnya cihetinden ve ni'metinden* sizde hiç nesne göremezem. (210a/3)
- *Dũnya ni'metinden* hiç kimsene toymaz. (210a/5)
- Allah ta'ālā hāzreti-y-ile yoqlar var oldılar; ya'nī *yoqluq karañlıđından* var olmağ-ıla ařikāre oldılar. (157a/10)
- Zīhi raħmet ger bula-y-ıdı la'īn
Qapa-dı *İdris'ũñ elinden* topin. (2a/9)

1.1.2.4. İsim Tamlamasının Zarf Görevinde Kullanılması

- Eger muħāsib ma'nasında olursa Allah ta'ālā ħesāb idicidür, qullarından *qiyāmet gũninde*. (101a/9)
- Ol yaradılan ferištelere başların qaldurmazlar, *Allah ta'ālā qorqusmdan*. (151a/4)
- Tā *anuñ ħilāfmca* 'amel eyleye kim ol 'ayn-ı řavābdur. (222a/10)
- Belki her gũnde 'adl, sulṭānuñ divānında *dũkeli ra'ıyyetler 'amellerince* 'amel yazılır. (202b/5)

1.1.2.5. İsim Tamlamasının Yüklem Görevinde Kullanılması

- Ammā celīl celālindendür; ya'nī *qahr şıfatlarmdandır*. (103a/4)
- Eger cefā idene 'itāb eyleser ħadden aşurmaz, *anuñ keremindendür*. (104a/3)
- Dīdār *ni'metlerũñ ulusdur*. (48a/11)
- Yapıřduđuñ *kimũñ dizginidür*. (208b/11)
- Pes ādem oğlanı *Allahu ta'ālā ħazretinũñ āyinesidür*. (201b/6)

1.2. Sıfat Tamlaması

Bir sıfat ile bir isim unsurundan oluşur. Sıfat unsuru ismin önüne gelerek ismi niteler ya da belirtir. Hem sıfat unsuru hem de isim unsuru sadece bir kelime olabileceği gibi bir her ikisi de bir kelime grubu olabilir. Yardımcı unsuru oluştur

ve tamlayan şeklinde ifade edilen sıfat unsuru önde, ana unsuru oluşturan ve tamlanan şeklinde ifade edilen isim unsuru ise sonda yer alır.

<u>Sıfat</u>	+	<u>İsim</u>	→	Sıfat Tamlaması
<u>kelime veya kelime grubu</u>		<u>Kelime veya kelime grubu</u>		
tamlayan		tamlanan		
üç		nesne		
mübârek		cemâl		

Sıfat tamlamasının başlıca özellikleri:

a. Sıfat tamlamalarında özellikle konuşma ve şiir dilinde sıfat unsuru ile isim unsuru yer değiştirebilir.

b. Bir ismi birden fazla sıfat unsuru tamlayabilir.

c. Nesnelerin neden yapıldığını ifade eden “ ipek elbise, altın yüzük, ahşap ev” gibi tamlamalar, isim tamlaması gibi görünse de aslında sıfat tamlamasıdır. Bu tamlamaları “ipekten yapılmış elbise, altından yapılmış yüzük, ahşaptan yapılmış ev” şeklinde sıfat tamlaması olarak ifade edebiliriz.⁶⁰

d. Birleşik kelime kalıbındaki bazı yer adları, nesne adları, lakaplar da sıfat tamlaması kalıbındadır: “Uzunköprü, Akdeniz, kırmızıbiber, karabiber, başhekim, başbakan” gibi.

e. Sıfat ve zarfların anlamlarını, miktar ve derece bakımından tamamlayan zarfların oluşturduğu kelime grupları da sıfat tamlaması olarak değerlendirilir.⁶¹

Sıfat tamlamalarını *yapı bakımından* ve *cümlede kullanılışları bakımından* iki başlık altında inceledik. Ayrıca kendi içerisinde de *unsurları tek kelime veya bir kelime grubundan oluşan* isim tamlamaları şeklinde de ele aldık. Fakat istisna olarak unsurları tek kelime olan sıfat tamlamaları içinde yer alan *sıfat unsuru sayı sıfatı olan* grupta *aslında bir kelime grubundan oluşan sıfat tamlamalarına* girmektedir.

1.2.1. Yapı Bakımından Sıfat Tamlamaları

1.2.1.1. Sıfat Unsuru Tek kelimedden Oluşan Sıfat Tamlamaları

⁶⁰ Leylâ Karahan, a.g.e., s.52.

⁶¹ Leylâ Karahan, a.g.e., s.52.

Sıfat tamlamaları *niteleme sıfatları*⁶² ve *belirtme sıfatları*⁶³ olarak ikiye ayrılırlar.

1.2.1.1.1. Sıfat Unsuru Niteleme Sıfatı Olan Tamlamalar

1.2.1.1.1.1. Basit Kelime Hükümünde Olan Niteleme Sıfatları

- *Soñ nefesde bizi şeytāndan saqın*
Tā ki muhkem ola ĩmān u yaqān (4a/13)
- *Quluñ bu addan nasĭbi oldur kim eyi adqazana.* (116b/1)
- *Gördi kim bir büyük cānavar* ölmüş yarısı deñiz içinde yarısı quruda ve ol deñizdeki deñiz cānavarları yirler ve qurudağın quru yir cānavarları yirler. (153b/6)
- *Kim yaradılduñ sen iki nesneden*
Birisi cāndur anuñ biri beden (19b/4)
- *Muħıbb-i ‘ilm ve maħbub-ı ‘ulemādur, mürebbĭ-i zu‘afādur; pes müştāq oldum kim mübārek cemālerine nazār eyleyem ve ‘azm eyledüm-kim anı görmek-içün sefer kılam.* (5b/2)

1.2.1.1.1.2. Türetme Yoluyla Oluşturulan Niteleme Sıfatları

- *Azacuq tā ‘at-çün çok şevāblar virdügi keremindendir.* (104a/8)
- *Kāfĭ ma‘nasında olursa şöyle dimek olur kim Allah ta‘ālā qullarına görglü nesneleri taḅ dince viricidir.* (101a/7)

⁶² Bu kavram için gramerciler çoğunlukla *niteleme sıfatı* terimini kullanırlarken, Z.Korkmaz *nitelik sıfatı* (Bkz. Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, s. 112), M. Ergin *vasıflandırma sıfatı*, T. Banguoğlu ise *vasıflama sıfatı* tabirlerini kullanmıştır. (Bkz. Muharrem Egin, **Türk Dil Bilgisi**, s. 359; Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, s. 345.)

⁶³ Bu kavram T. N. Gencan ve H. Ediskun'un gramer kitaplarında ve ortaöğretim ders kitaplarında *belgisiz sıfatlar* diye adlandırılırken (Bkz.Tahir Nejat Gencan, **Dilbilgisi**, s. 153; Haydar Ediskun, **Türk Dilbilgisi**, s.137), M. Ergin, Z. Korkmaz gibi gramerciler *belirsizlik sıfatları* (Bkz. Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s.254, Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, s. 22), K. Bilgegil *belgisiz sıfatlar* (Bkz. Kaya Bilgegil, **Türkçe Dilbilgisi**, s. 192), T. Banguoğlu ve A. Topaloğlu ise (Bkz. Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, s. 352; Ahmet Topaloğlu, **Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü**, s. 38) *belirsiz sıfatlar* terimini kullanmışlardır.

- *Gizlü şüret* dağı eyü olur, yatlu olur. (60a/4)

1.2.1.1.2. Sıfat Unsuru Belirtme Sıfatı Olan Tamlamalar

1.2.1.1.2.1. Sıfat Unsuru İşaret Sıfatı Olan Tamlamalar

- *Bu zamān ol zamān*dur kim ilerü zamān kavımı *bu zamān* kavım şerrinden Tañrı'ya şıgınlardı. (117b/6)
- Eyitdi: “*Uşbu sebeble* bildüm.” (45a/2)
- Bir kişi bir sultān katında bir sebep-ile maqbūl olsa, *ol sultān* eydür ki *ol kişiye* ‘atāyı ben virürin. (200a/11)

1.2.1.1.2.2. Sıfat Unsuru Sayı Sıfatı Olan Tamlamalar

1.2.1.1.2.2.1. Sıfat Unsuru Asıl Sayı Sıfatı Olanlar

- Saña *üç nesne* getürdüm, birin ihtiyār eyle. (100b/12)
- Ya ‘kūb peygāmbere *dört yoluñ* arasında bir ev yaptı, içine girdi oturdı ve tā‘ata meşgūl oldu. (75b/1)
- *On iki yıl* geçdükden şoñra gördüm-kim gūsl eylemiş bir fūta dutmuş. (206b/1)
- *On biş yıl* mü’ezzinlik eyledi. (132b/12)

1.2.1.1.2.2.2. Sıfat Unsuru Sıra Sayı Sıfatı Olanlar

- Şeytānlar dağı cinnilerden bir nev‘dür; līkin şeytānlardan dāimā şerr gelür ve şeytānlar kuşlar gibi yumurtlarlar ve oğulları kızları yumurdadan çıkar ve bunlaruñ maqbāmaları *yidinci yirüñ* altındadır. (165a/6)

1.2.1.1.2.2.3. Sıfat Unsuru Üleştirme Sayı Sıfatı Olanlar

- ‘Ömer bin ‘Abdü’l-‘Aziz hālīfe idi, bir gün minbere hutbe okur-iken başındağı ve egnindekiyi hisāb itdiler, *iki buçuğ dirhemlik*-idi. (55b/4)

- Ve aruya bal gümecünün içinde *altışar bucaqlu evcügezler* yapmağı kulavuzladı. (160b/5)

1.2.1.1.2.3. Sıfat Unsuru Soru Sıfatı Olan Tamlamalar

- Eyitdi: “*Ne sebebden?*” (101b/8)
- Kendüzün gördüğün *ne fâidedür*
Gögsünü gördüğün *ne fâidedür* (117b/12)
- Nitekim Peygamber hazreti bir gün şahâbelere eyitdi: “Siz bahâdur diyü *nice kişye* eydürsüz?” (114a/5)
- Bir ‘azîze şordılar kim “Tañrı’nuñ varlığın *ne sebebden* bildün?” (45a/1)
- Ferişteler bunlara şoralar kim “Siz *ne kavmsuz* anlarıñ-ıla uçmağa girmedünüz?” (43b/12)

1.2.1.1.2.4. Sıfat Unsuru Belirsizlik Sıfatı Olan Tamlamalar

- Ammâ *niçe ‘azîzler* dervişlik ihtibâr eylediler; zîrâ ki kıyâmet güninde helâl mâlı issine hisâb eyleyiserlerdür ve harâm mâl issine ‘azâb idiserlerdür. (102a/3)
- Bazardan *bir hurmâ* şatuñ aldum ve ol kişye verdüm, döndüm. (101b/11)
- *Bir niçeye* virür şıhhat *bir niçeye* virür zillet
Bir niçeye virür râhat *bir niçenün* işi efgân (40a/7)
- Vezîr Yünân *bir kaç naşihatlar* yazdı, Nüşirvân’a viribidi. (218a/7)

1.2.1.2. Sıfat Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

1.2.1.2.1. Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Grubu Olan Tamlamalar

- Ademiler dağı *ma’dinden çıkmış demür* gibidür. (201b/11)
- Ve her ki elinden gelir-iken eylük eylemeye, *güç yitmedügi vaqtın* katılıklar göre. (222a/12)
- *Oğlan emzüren* ‘avratuñ südin çoğaldur. (161a/2)

1.2.1.2.2. Sıfat Unsuru Aitlik Grubu Olan Tamlamalar

- Ya'nî şüret viricidür, *analar rahmındaki nutfelere*. (60a/2)

1.2.1.2.3. Sıfat Unsuru Edat Grubu Olan Tamlamalar

- Çalab'um baña bir pāzişāhlik vir kim benden sonra *anuñ gibi pādişāhlik* kimseye virmeyesin. (202b/11)
- Bilgil kim Tañrı hāzreti bilmeklik *ādemīden artuķ tāifeye* müyesser degüldür. (200b/13)
- *Bu kadar müddetde* pādişāhlik bunlarda karar eylediği 'adlları sebebinden ötrü-y-idi. (211a/11)
- Eyitdiler: “*Bu kadar nesneden ne hāl gele?*” (214b/3)
- Şad hezārān *işbunuñ gibi cihān*
Yaradur ol şāh-ı cem'-i 'āşikān (1b/12)

1.2.1.2.4. Sıfat Unsuru Sayı Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

- 'İsā peygāmberle Muḥammed Resūlullah aralığında *biş yüz altmış toķuz yıl* geçdi. (169b/12)
- Ādem peygāmbere Cebrā'il 'aleyhi's-selām *on iki kez* indi. (170a/5)
- *Dört yüz otuz yıl* dünyā peygāmbersüz kaldı. (170a/3)
- İbrāhīm peygāmbere 'aleyhi's-selām *kırķ iki kez* indi. (170a/9)
- Ve Mūsā peygāmberle 'İsā peygāmber arasında *biñ toķuz yüz yıl* geçdi ve bunlaruñ arasında *biñ* peygāmber geldi, Benī İsrā'īl kavminden kalan peygāmberlerden ğayrı. (169b/9)

1.2.1.2.5. Sıfat Unsuru Bir İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlamaları

- Çün fāriğ oldılar, *ol mecūsīnūñ gōñlīne* ilhām oldı ve bir kaç aqçe virdi. (110b/8)
- *Bir dostum* var-ıdı, *buğday şaticı*. (106a/11)
→ Tamlayan ile tamlanan unsuru yer değıştirmiş bir isim tamlamasıdır.

1.2.1.2.6. Sıfat Unsuru Ayrılma Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

- Şālīh eyitdi: “Baña *bundan becidrek maşlahat* yoğdur kim Tañrı ħazretine tızrek irişem. (209b/4)

1.2.1.2.7. Sıfat Unsuru İsnat Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

- *Zihī ħayrātı çok menzildür* uçmaq
Yürmek yirinedir anda uçmaq (190b/13)

1.2.1.2.8. Sıfat Unsuru Bir Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlamaları

- Peyğamber ‘aleyhi’s-selām eydür: “Dervīşler baylardan *biş yüz yıl* öñdin giriserlerdür uçmağa.” (102a/6)
- Yine Qudüs’e geldüm, mescide girdüm, girü *ol bayağı yirde* yatdum. (101b/13)
- Şavar dostından *ol dürlü belālar*
Şeğāvet ehline virmez ‘ağālar (156a/8)
- Nūşirvān sevindi Tañrı ħazretine dāīm şükr eyledi, eyitdi: “Ben anı tecrube içün ki ya‘nī göreyim қandasada *hiç ħarāb yir* var mıdur memleketümde, řā ki ben anı ‘imāret eyleyem. (211b/7)

1.2.1.2.9. Sıfat Unsuru Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

- Ol feleklerüñ devrinde ve yıldızlaruñ seyrinde *niçe niçe hikmetler* vardır ve teferruclar ‘ibretler vardır. (162b/2)
- Sizüñ Peygamberüñüz eyitmiş kim uçmağ ehli *dürlü* dürlü ta‘ām yiyeler, yaramaz nesne gelmeye. (159a/11)
- Ya‘nī Allahu ta‘ālā öğülmüşdür, dükeli lügatlar üzerinde *dürlü dürlü luğatlar*-ıla. (116a/12)
- Ol hāce niçe *biñ biñ altun* şeyhe ısmarladı. (127a/10)

1.2.1.2.10. Sıfat Unsuru Yaklaşma Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

- Ya‘nī *senüñ hazretüñe lāyık ‘amel* eyleyümeziz, ma‘zur dutğıl ol taqşiri biz kullaruñdan. (48b/7)

1.2.1.3. İsim Unsuru Bir Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

1.2.1.3.1. İsim Unsuru Bir İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlamaları

- Hağ ta‘ālā şol kadarca nesne-y-içün hasenātumdan biraz aldı, *ol buğday issine* viridi. (106b/2)

1.2.1.3.2. İsim Unsuru Bir Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlamaları

- Ve biregüniñ kim evveli *bir kaçre murdār nuñfe* ola ve āhiriñ sinle çuğurında *bir çepel murdār gövde* ola. (53b/1)
- Hārūnu’r-Reşid’üñ atası Mehdī Bağdād tahtında halife olduğı vaqtın, *Şebe adlu bir ulu ‘ālim* geldi. (207b/11)
- *Bu dükeli nūrlar* haqıkatde güneş nūrıdur; zīrā ki nūrlaruñ aşlı oldur. (157b/9)

1.2.1.3.3. İsim Unsuru Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

- Eger fahr eylediğün gönlegünde-y-ise *ol hüsn ve zînet* geysilerdedür, sende degüldür. (54b/4)
- *Dükeli nâîbler ve hizmetkârlar* kendü nefsleri-çün hizmet ider ve kendüler maqşûdlarına irişürler ve ol pâdişâhı cehenneme atarlar. (206a/4)
- Allah ta‘âlâ doğru yola iledür velileri, *niçe maqâmlara ve derecelere* irişdürür mü’minleri. (163a/8)
- Ayak eyde kim harâmdın yaña yüridüm-idi
Eşqare ola ol günde *kamu sırr u nihân* (155a/9)

1.2.1.3.4. İsim Unsuru Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

- Eger harâm-ısa mâluñ tamu kıızıb durur
Yaraqlanup durur anda *niçe ‘azâb ‘azâb* (102b/10)
- Şerî‘at emrine bu gün olursañ münkâd
Verile *hadsüz* yarın saña *sevâb sevâb* (102b/12)

1.2.2. Cümledeki Görevleri Bakımından Sıfat Tamlamaları

Sıfat tamlamaları cümlede özne, nesne, yer tamlayıcısı, zarf ve yüklem görevinde bulunabilirler.

1.2.2.1. Sıfat Tamlamasının Özne Görevinde Kullanılması

1.2.2.1.1. Öznesi Sıfat Tamlaması Olan Fiil Cümleleri

- *Hiç kimsene* anuñla tartışmaz. (114a/3)
- *Zîrâ ki kendüzinden gâyb olan kişi* maqşûdın bilmez olur. (155b/8)
- Rivâyetdür kim Hâk ta‘âlânıñ feriştelere vardur kim yaradılalıdan berü ağlarlar ve gözlerinden dökilen yaşlarıñ her bir kaçresini Hâk ta‘âlâ bir firişte

yaradur ve *ol yaradılan feriştelere* başların kaldurmazlar, Allah ta‘ālā korkusundan. (151a/4)

- *Gizlü şüret* dağı eyü olur, yatlu olur. (60a/4)
- *Bir kişi* bir sultān katında bir sebep-ile maqbūl olsa, *ol sultān* eydür ki ol kişiye ‘aṭāyı ben virürin. (200a/11)
- Mısır tahtında *ulu sultān* ider ki Yūsuf’ı
Gāh Ya‘qūb’ı anuñ kayğusu-la ḥayrān ider (150b/7)

1.2.2.1.2. Öznesi Sıfat Tamlaması Olan İsim Cümleleri

- *İşledüğü işler* görklüdür ve ‘aṭaları dağı boldur. (111b/5)
- Ve fikr it ki kim sende *fahır eyliyecek nesne* var mıdır? (54b/8)
- Nūşirvān sevindi Tañrı ḥazretine dāim şükr eyledi, eyitdi: “Ben anı tecribe için ki ya‘nī göreyim kandasada *hiç ḥarāb yir* var mıdur memleketümde, ṭā ki ben anı ‘imāret eyleyem. (211b/7)
- Tevārīḡ’de gelür kim dört biñ yıl dünyāyı *oda tapıcı pādişāhlar* ‘imāret eylediler. (211a/9)
- *Bu dükeli nūrlar* ḥaḳīḳatde güneş nūridur; zīrā ki nūrlaruñ aşlı oldur. (157b/9)

1.2.2.2. Sıfat Tamlamasının Nesne Görevinde Kullanılması

- *Bir çiçeklü ağaç* gördi, ṭurdı. (110b/4)
- Nitekim ‘ādetidür bir kişi kim tedbīr ehli olmasa *bir tedbīrlü şefḳatlü kişiyi* idünür. (113a/12)
- *Bir eski kiremüt* buluñ ikliminde. (211b/5)
- İmdi saña *üç nesne* şoraram, cevāb ider misin? (158b/11)

1.2.2.3. Sıfat Tamlamalarının Zarf Görevinde Kullanılması

- Allah ta‘ālā vardur *her zamānda*. (112b/6)

- Uşbu yürüyüş şol kimseye yaraşmaz kim bir günde *iki kez* kendünün nec̄isin yuya. (53b/12)
- *İlerü zamānda* bir pādişāh var-ıdı. (208b/3)
- Hāzretümi medh iderler *her nefes*
Kimisi rāki‘ kimisi qā’ime (164b/11)

1.2.2.4. Sıfat Tamlamalarının Yer Tamlayıcısı Görevinde Kullanılması

1.2.2.4.1. Yaklaşma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

- Hāyr ‘amellerine şevāb virür, *şer işlerine* ‘azāb ider. (117a/3)
- Su’āl: Eger eydürseñ kim *dükeli tã’atlara* şevāb Allah virür; pes niçün eyitdi kim “Oruç benümdür şevābın ben virürin?” (200a/8)
- Anuñ-çün-kim dünya ni‘metinden *hiç kimsene* toymaz. (210a/5)
- Bir gün gördüm-kim rüm̄iler kamu *bir şahraya* cem‘ oldılar. (158a/8)
- Hattā *emerce oğlançuklara* doğduğlayın anası memesin emmekligi bildürdi. (160b/3)
- Hikmetinüñ m̄ucibince işler ol cümle işi
Her kişiye lāyıkın virür yañılmaz bī-gümān (157a/5)
- Tefekkür eyleye *‘acāīb maşnū’ātına*. (162a/5)

1.2.2.4.2. Bulunma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

- Anuñ-çün kim Maşşūr seyrinde bir maqāma irişdi kim aña fenā dirler; pes Maşşūr’uñ vücūdı *ol maqāmda* mahv oldı. (112b/12)

- Pes gerekdür kim erler ‘avratlarınıñ haqların vireler, hıdmetkârlarınıñ haqların vireler; baylar mâlları haqların dervîşlere vireler ve *bu vekâletde* hıyânet eylemeyeler. (113b/7)
- Eyitdi: “İşitdüm-kim iki gönlegüñ var-ımuş ve dağı *bir sofrada* iki dürlü ta‘âm yir-imişsin.” (205a/11)
- Ve andan şonra Melekü’l-Mevt *bir şâlih kişiyeye* vardı, selâm virdi, ol kişi selâmın aldı. (209a/10)
- Yine Kudüs’e geldüm, mescide girdüm, girü *ol bayağı yirde* yatdum. (101b/13)

1.2.2.4.3. Ayrılma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

- *Bir kovuğdan* bir kuru kafâ çıkardı, ileyinde kodı. (210a/9)
- Ve dağı *üç dürlü nesneden* men‘ eyleye. (217b/1)
- Bu söze gelicek Peyğâmbere hazreti ağladı, *mübârek gözlerinden* yaş revân oldı. (152a/7)
- Eger eydürseñ kim pâdişahlık *dükeli tã‘atlardan* yigrekdür. (203a/12)
- Kuluñ bu addan nasîbi oldur kim nefsin men‘ eyleye Tañrı ta‘âlâ *râzı olmaduğı nesnelerden*. (156a/5)

1.2.2.5. Sıfat Tamlamalarının Yüklem Görevinde Kullanılması

- Ol *ne nesnedür?* (100b/13)
- Peyğâmbere hazreti şallâllahu ‘aleyhu ve’s-sellem *alçağ gönüllü-y-idi*. (55a/2)
- *On iki yıktur*. (206b/5)
- Dünyanuñ haqîkati *bir murdâr olmış gevdedür*. (215b/11)
- ‘Azâb katırağı kıyâmet güninde *zâlim pâdişâhadur*. (206a/8)
- Pâdişahlık *ulu işdür*, degmeler anuñ haqqını yerine getürimez, ‘adl eyleyümez. (203a/6)

1.3. Bağlama Grubu

Bağlama edatlarıyla birbirine bağlanmış iki veya daha fazla isim unsurundan meydana gelen kelime gruplarına denir. Bağlama edatı ile bağlanmış her isim unsuru ayrı bir kelime grubu olabilir. “İle” bağlama edatının ekleşmiş şekli olan -(y)lA bağlama eki de isim unsurlarını veya kelime gruplarını bağlayabilir.⁶⁴ Bağlama gruplarında her isim unsuru kendi vurgusunu üzerinde taşır.

Bağlama gruplarını *yapı bakımından ve cümlede kullanılışları bakımından* iki başlık altında inceledik.

1.3.1. Yapı Bakımından Bağlama Grupları

1.3.1.1. “u,ü,vu,vü” ile Kurulan Bağlama Grupları

- Eger helāl-ise mālūñ *naķīr ü kītmīrden*
Kıyāmet issilerinde olur hisāb hisāb (102b/8)
- *Riyā vü kibr vü ḥased* gönlümüz itdi ḥarāb
Buları terk idüben düşmana cefā idelüm (103b/7)
- *Bāy u yoksul* aşılma kardaşdur
Kardaşı yirdüğüñ ne fāyıdadur (117b/13)
- Göñlüñi ḥālīş idüb gel bu yola
Gider icüñden *riyā vü ‘illeā* (120b/4)
- Bir kişinüñ kim ola evveli bir kaçre menī
Āḥiri cīfe ola kandan aña *kibr ü meni* (53b/8)
- Cemāl-i vaşfin işideli direm
Ne *ḥūri vü cennet ü rıdvām* gerek (56b/7)
- Didi Mūsā ki iy sultān-ı muṭlaķ
İy yaradan *zemīn ü āsimām* (47b/7)
- Gözetgil nefsiñi her laḥza tā kim

⁶⁴ Leylâ Karahan, a.g.e., s.66.

Muḥālif eylemeye *ḳavl u fi‘lin* (44b/13)

- Her melik kim iderse *cevr vü cefā*
Melik bünyādın eyledi *vīrān* (213b/7)

1.3.1.2. "ve" ile Kurulan Bağlama Grupları

- Ve hem münezzehdür ortağı vü yoldaşı olmakdan, *zamāndan ve mekāndan*. (103a/3)
- Sebeb-i te‘līf-i kitāb oldur kim çün maḥbūbu’s-selāṭīn sultānu’l-muḳarrebīn Pāšā Ḥāzreti’nüñ *evṣāf-ı ḥamīdesini ve aḥlāk-ı kerīmesini* işitdüm. (5a/9)
- Zīrā bir kişide kim dünyānuñ hiçābları müctemi‘ olmuşken *ḡaflet uyḳusından uyanmak ve t̄ā‘ata meṣḡūl olmak* ‘alameti sa‘ādet-i ebedīdür ve niṣān-ı devlet-i sermedidür. (5b/5)
- Ammā *Taḥrī’nuñ ḥamdinden ve Resūl’üñ ṣalavātından soñra*, bu za‘īf du‘ācı Ḥızr bin Ya‘ḳūb Ḥaṭīb eydür. (5a/7)
- Ḳuluñ bu addan nasībi oldur kim *dīn emrinde ve İslām yolunda ḳatı ḡayretlü ve ḳatı ḥamiyetlü* ola. (114b/6)

1.3.1.3. “ile, ıla” Bağlama Edatı ile Kurulan Bağlama Grupları

- Ol ikinci ḥālī-kim *pādiṣāh-ıla vezīr* arasındadır. (216a/10)
- Şol sūñüler kim görürsin şöyle ölmüş yüceler
Gecdi bunlardan niçe *gündüzler-ile giceler* (202a/2)
- Ammā *ferişteler-ile cinnīler* ortasında fark budur kim feriştelere nürdan yaradılmışlardır. (165a/2)
- Ḥaḳ ta‘ālā seni Ebū Bekir yirine geçürdi, senden şıdḳ isteyiserdür ve Ömer yirine geçürdi, senden *ḥaḳḳ-ıla baṭıl* ortasında fark isteyiserdür ve seni ‘Oṣmān yirine ḳodı, senden ḥayā isteyiserdür ve seni ‘Alī yirine ḳodı, senden ‘ilm ve ‘adl ve inṣāf isteyiserdür. (206b/11)
- ‘*Avratum-ıla ben* bir taḥta üzrinde ḳalduḳ. (124b/3)

1.3.1.4. “ne ... ne ...” ile Kurulan Bağlama Grupları

- Ya'nî Allah ta'âlâ ğanîdür, muhtâc degüldür, hiç kimsene *ne zât hakkında ne şifât hakkında*. (155b/1)
- Her gice bir ferişte kudsı üzerinde çağırur eydür “*Ne farz kabûl olur ne tefavvu'.*” (197a/4)
- Tevağku‘um tıpudan bu teberriük-ile şeha
Ne cübedür ne ‘imāme ne taylesān ve ridā (11b/2)
- *Ne cāh u manşib u ‘izzet ne ihtirām u kabûl*
Ne māl u ni‘met umarın ne ‘izzet-i dünyā (11b/4)
- Cān kim ola ol maħal-ı ma‘rifet
Ne ‘araz ola ne cism iy nik-baħt (21a/9)

1.3.1.5. “ne ... ve ne ...” ile Kurulan Bağlama Grupları

- Bu şıfatludan katı kôrku gerekdür her nefes
Ol ulu ğazretde zîrā *ne ‘azîz vü ne denî* (156a/1)
- Ol baħşdan bu baħşa, bu baħşdan ol baħşa kârşdılar ve yine dört gövde oldılar tamam ve yine İbrāhîm kâtındağı baħşlarına ulaşdılar, girü bayāğılayın dört dürlü kuş oldılar ve evvelki ğalden *ne bir zerre artuğ ve ne bir zerre eksük* oldılar. (154a/11)
- Ve dağı bildi kim benden öñdin yoğ-ıdı *ne edvār ve ne nişān* vardı. (22a/1)

1.3.1.6. “hem ... hem ...” ile Kurulan Bağlama Grupları

- Evvel budur kim peygāمبرler ğünāh işlemediler, *hem peygāمبر olmazdan öñdin hem peygāمبرlikleri zamānında*. (167b/4)
- Zîhi ‘izzet kim ğanîdür muṭlaķā
Hem kıdem şābitdür aña hem beķā (2b/8)
- Allah ta'âlâ *hem ğāzırları bilür hem ğāybları*. (112a/6)

- Çün ol otı tamu kavmi yiyeler, boğazlarına tura, *hem acılığundan hem dikenlerinden.* (192b/1)
- Hem daħı teklif añadur hem hıtab
Hem şevāb u hem ‘itāb u hem ‘ikāb (20a/5)
- *Hem ‘araz degül-durur ol hem kādīm*
Ayrıuk añlayan yañıla iy nedīm (21a/3)

1.3.1.7. “gerek ... gerek...” ile Kurulan Bağlama Grupları

- Kırbān itdügi қоç *gerek andan sağ ve ‘aybsız gerek daħı halvet yir gerek andan қоçunuñ yüzini kıbledin yaña başa.* (223b/3)

1.3.1.8. “yahu(d)” ile Kurulan Bağlama Grupları

- Zīhi mülkat kim aña yoқ-durur zevāl
Artadurmak yāhūd eksilmek muħāl (2b/10)

1.3.1.9. “ya” ile Kurulan Bağlama Grupları

- Anuñ arılığı *müsebbihlerüñ tesbīhi-ile ya muқaddeslerüñ taқdīsi-y-ile* degüldür. (41a/10)
- Şol kişi-kim Tañrı-çun işlemiş ola, *halkdan қorқup ya utanup* ayrıuksı eylemeye. (216a/4)
- Sizüñ Peyğāمبرüñüz eytmış kim *bir direm ya bir loқma* ki dünyada şadaқа vireler, kıyāmet güninde terāzüde bir tağ miқdārı ola. (159b/3)
- Zīrā kim Hāқ ta‘ālānuñ hāş adı budur ve *adem oğlanlarına ya feriştelere* hiç bu ad virilmez ve daħı bu ad dükeli adlarını cem‘ ider. (32b/3)

1.3.1.10. “gâh... gâh...” ile Kurulan Bağlama Grupları

- Nitekim demür āyinelik maқāmına irişince üstādlar terbiyyet iderler, *gāh od-ıla gāh su-y-ıla gāh şayқal-ıla.* (201b/9)

1.3.1.11. “ya... ya...” ile Kurulan Bağlama Grupları

- Yağud ol ulu göklerde egri bügri var mıdır? *Ya yaruḳ ya delük* var mıdır? (88b/12)
- Eger ayağında *ya depesinde ya kafasında* yaratsa *ya elinde*, bedenün hâline ziyân irişe-y-idi. (89a/5)
- Zîrâ bir kişi kim güneş ıssısına duymaya *ya karınca ya pire ısırdığına* duyamaya, cehennem ıssısına nice katlana? (144a/10)
- Ammâ kitâblara îmân getürmek dört vech-iledür: Evvel bilesin-kim bu kitâblar Allah’dandur, vahy itmişdür peygâmlere, fâlcılığdan *ya cāzûlığdan ya şeytân* vesvesinden degüldür. (165a/9)

1.3.1.12. “zihî... zihî...” ile Kurulan Bağlama Grubları

- *Zihî muhsin zihî laṭif* issi dildâr
Ki kulları uyırlar kendü bî-zâr (100a/8)
- Azı kim bizden begendün aşikâr eyledün
Zihî vehhâbu’l-‘aṭâyâ zihî ferâcü’l-kurûb (62a/13)

1.3.2. Bağlama Grubunun İsim Unsurları Bir Kelime Grubu Olan Bağlama Grupları

1.3.2.1. İsim Unsurları İsim-Fiil Grubu Olan Bağlama Grubu

- Zîrâ bir kişide kim dünyānuñ hiçâbları müctemi‘ olmuşken *ğaflet uykusından uyanmaḳ ve tã‘ata meşğûl olmaḳ* ‘alameti sa‘âdet-i ebedîdür ve nişân-ı devlet-i sermedidür. (5b/5)

1.3.2.2. İsim Unsurları Zarf-Fiil Grubu Olan Bağlama Grubu

- Şol kişi-kim Tañrı-çun işlemiş ola, *halkdan korkup ya utanup* ayruksı eylemeye. (216a/4)

1.3.2.3. İsim Unsurları İsim Tamlaması Olan Bağlama Grubu

- Huşuşā ki ileyinde *kıyāmet günü ve sırat köprüsü* ola ve tamu ‘azābları ola, tekebbürlük aña ne lāyıkdur. (53b/3)
- Kullardan ‘aziz şol kişiye dirler kim Tañrı’nuñ halkı aña muhtāc olalar, *dünyā emrinde ve ahiret emrinde*. (50a/6)
- Ammā *Tañrı’nuñ hamdinden ve Resül’ün şalavātından* soñra, bu za‘if du‘acı Hızr bin Ya‘küb Haṭīb eydür. (5a/7)
- Anün pādişahlığı haqıqatta ğanidür, *zākirlerün zikrinden ve mütefekkirlerün fikrinden ve muqarirlerün ikrārdan ve münkirlerün inkārdan*. (41a/13)

1.3.2.4. İsim Unsurları Sıfat Grubu Olan Bağlama Grubu

- Kuluñ bu addan nasibi oldur kim dīn emrinde ve İslām yolunda *katı ğayretlü ve katı hamiyetlü* ola. (114b/6)
- Sizün Peyğamberünüz eytmış kim *bir direm ya bir loğma* ki dünyada şadaqa vireler, kıyāmet gününde terāzüde bir tağ miqdarı ola. (159b/3)

1.3.2.5. İsim Unsurları Edat Grubu Olan Bağlama Grubu

- Nitekim demür āyinelik maqāmına irişince üstādlar terbiyyet iderler, *gāh od-ıla gāh su-y-ıla gāh şaykal-ıla*. (201b/9)
- Ya‘nī Allah ta‘ālā ğanidür, muhtāc degüldür, hiç kimsene *ne zāt haqqında ne şifāt haqqında*. (155b/1)
- Ol bahşdan bu bahşsa, bu bahşdan ol bahşsa qarışdılar ve yine dört gövde oldılar tamam ve yine İbrāhīm katındağı başlarına ulaşdılar, girü bayāğılavin dört

dürlü kuş oldılar ve evvelki halden *ne bir zerre artuḳ ve ne bir zerre eksük* oldılar.
(154a/11)

- Anuñ arılığı *müsebbihlerüñ tesbîhi-ile ya muḳaddeslerüñ taḳdîsi-y-ile* degüldür. (41a/10)

1.3.2.6. İsim Unsurları Bağlama Grubu Olan Bağlama Grubu

- *Ne cāh u manşb u ‘izzet ne ihtirām u ḳabūl*
Ne māl u ni‘met umarın ne ‘izzet-i dünyā (11b/4)

1.3.3. Cümledeki Görevleri Bakımından Bağlama Grupları

Bağlama grupları cümlede özne, nesne, yer tamlayıcısı, zarf ve yüklem görevinde bulunabilirler.

1.3.3.1. Bağlama Grubunun Özne Görevinde Kullanılması

1.3.2.1.1. Öznesi Bağlama Grubu Olan Fiil Cümleleri

- *Yir vü gök* oldu müretteb ‘adluñ-ıla iy ḳadīm
Cān ü ten oldu müna‘am ni‘metüñ-ile iy kerīm (152b/9)
- İbrāhīm eyitdi: “İnanurın gönülüm dölenşün diyü, diledüm; zîrā ki göz-ile göricek *şekk ü şübhe* ḳalmaz.” (153b/13)
- Her nefes bizden gelen cürm ü ḳaḫā Ḥazretüñe yaraşur ‘afv u ‘aḫā. (3b/6)
- ‘Avratum-ıla *ben* bir taḫta üzrinde ḳalduḳ. (124b/3)
- Şol sünüler kim görürsin şöyle ölmüş yüceler
Gecdi bunlardan niçe *gündüzler-ile giceler* (202a/2)

1.3.3.1.2. Öznesi Bağlama Grubu Olan İsim Cümleleri

- Allah ta‘ālā eydi: “Yā Mūsā! Şifā virici benim, *aşşı ve ziyān* benim ḥükmümledür. (156b/11)
- Biz kimüz kim eydevüz ‘afv ḳıl

Çün senüñdür *emr ü nehy ü kâl ü kı̄l*(3b/10)

- Yağud ol ulu göklerde egri bügri var mıdır? *Ya yaruq ya delük* var mıdır?
(88b/12)
- Zîhi mülkat kim aña yoq-durur zevâl
Artadurmak yâhüd eksilmek muhâl (2b/10)
- Zîhi ‘izzet kim ğanîdür muṭlaqâ
Hem kıdem şâbitdür aña hem beqâ (2b/8)

1.3.3.2. Bağlama Grubunun Nesne Görevinde Kullanılması

- Anuñ faşlı-y-ıla bulduq ‘ilm-i imân Anuñ luṭfı-y-ıla bulduq *vecd ü hâli*.
(151b/10)
- Dil diye kim söyledüm bühtân ğıybet *kizb ü fuḥş*
El diye kim ben ḥarâmı dutdum-ıdı bir zamân (155a/7)
- Bilmedi meger kıymeti olmaduğını kim
Nesrîn ü gül ü sünbüli bostâna getürdi (6b/5)
- Bu cihân maḥdûd ol bî-ḥad-durur
Ni‘meti vü hikmeti bî-‘ad-durur (1b/10)
- Zerre-veş olmaz-ısañ *zîr ü zeber*
Ol güneşden bulmayasın *ferr ü kerr* (3a/1)

1.3.3.3. Bağlama Grubunun Zarf Görevinde Kullanılması

- Nitekim demür âyinelik maqâmına irişince üstâdlar terbiyyet iderler, *ğâh od-ıla ğâh su-y-ıla ğâh şayqal-ıla*. (201b/9)
- Anuñ arılığı *müsebbihlerüñ tesbîhi-ile ya muqaddeslerüñ taqdisi-y-ile* degüldür. (41a/10)
- Şol kişi-kim Tañrı-çun işlemiş ola, *ḥalkdan kırqup ya utanup* ayruqsı eylemeye. (216a/4)

- Çün ol otı tamu kavmi yiyeler, boğazlarına tura, *hem acılığundan hem dikenlerinden*. (192b/1)

1.3.3.4. Bağlama Grubunun Yer Tamlayıcısı Görevinde Kullanılması

- Şimdi bir zamāndur kim kırk yaşından soñra *yavuz ‘amellere ve fitnelere ve vesveselere* başlarlar. (117b/4)
- Ya‘nī Allahu ta‘ālā kulların emīn eyleyicidür korkulardan, *dünyada ve āhiretde*. (43b/5)
- Kuluñ bu addan ya‘nī zārardan nasībı oldur kim *‘aşilere ve müfsidlere ziyān* dege. (156a/12)
- Bu za‘ifüñ beyānını *sehv ü zeleden* ve beyānı *haṭā vü ḥalelden* şaklaya. (9a/5)
- Pes *gözini, elini, ayağını, karnını* şaklaya ḥarāmdan ve dilin şaklaya *yalandan ve ğaybdan ve bühtāndan ve kimseye söğüp incitmekden*. (105a/9)
- Eger *ayağında ya depesinde ya kafasında* yaratsa *ya elinde*, bedenüñ ḥāline ziyān irişe-y-idi. (89a/5)

1.3.3.5. Bağlama Grubunun Yükleme Görevinde Kullanılması

- Bunlar dükeli nesnede *‘aciz ve za‘iflerdür*; kendü maşlahatların dahı bitürmezler. (113a/8)
- Diri bil ‘ālimi gerci ölürse
Ölü bilmek anı *hamķ u ‘amādur* (112a/4)
- Ādemīnüñ şüretlerine *mevzūn ve ihtiyārdur*, ve’s-selām! (60b/9)
- Bu şıfatludan katı korku gerekdür her nefes
Ol ulu ḥazretde *zīrā ne ‘azīz vü ne denī* (156a/1)
- Tevaḳķu‘um ṭapudan bu teberrük-ile şeha
Ne cübbedür ne ‘imāme ne ṭaylesān ve ridā (11b/2)

- Cān kim ola ol maḥal-ı ma‘rifet
Ne ‘araz ola *ne cism* iy nik-baht (21a/9)

1.4. Edat Grubu

İsim soylu bir kelime veya kelime grubu ile bir çekim edatından oluşan kelime grubuna edat grubu denir. Çekim edatı isim unsurundan sonra gelir. Çekim edatın isim unsuru ile birleşmesi ekli veya eksiz olabilir; fakat zamirler çekim edatına mutlaka ilgi hâlinde bağlanırlar. Grubun isim unsuru yalın hâlde bulunabilir veya hâl eki almış olabilir. “İle edatının ekleşip vasıta hâli eki durumunda bulunduğu yapılar da edat grubu olarak kabul edilir.”⁶⁵ Ayrıca öge sonunda kullanılan dahı,bile, ise gibi kuvvetlendirme edatları da kendilerinden önce gelen kelimelerle bir kelime grubu oluşturmaktadır.⁶⁶ Edat gruplarında vurgu isim unsuru üzerindedir.

İsim unsuru (Kelime ~ Kelime grubu) + Hal eki ~ ø + Edat

<u>yılduz</u>	+	<u>lar</u>	+	<u>gibi</u>
İsim		Hal		Edat
unsuru		eki		

1.4.1. Yapısı Bakımından Edat Grupları

1.4.1.1. “sonra” ile Kurulan Edat Grubu

- İbrāhīm ‘aleyhi’s-selām bu du‘āyı didüğinden maqşūd oldı kim *kendüden soñra* ümmetleri anuñ sünnetin işleyelerdi ve işleyenlere ne kadar şevāb olursa kendüye dahı ol kadar olaydı. (116b/5)
- Şimdi bir zamāndur kim *kırk yaşından soñra* yavuz ‘amellere ve fitnelere ve vesveselere başlarlar. (117b/4)

⁶⁵ Mustafa Özkan, Enfel Doğan, **Türkçe Cümle Bilgisi**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2010, s. 80.

⁶⁶ Hatice Tören, “Sona Gelen Edatlarla Teşkil Edilen Bir Kelime Grubu: Kuvvetlendirme Grubu”, **İlmî Araştırmalar**, S. 13., İstanbul, 2002, s. 176.

- *Birazdan sonra* sordı kim “Ne kadardır?” (127a/11)
- Ya‘nî Peygamber hazreti *vefât itdükden sonra* bir kaç şahâbî girdiler, mübârek ravzısında defn itdiler, girü çıktılar. (137a/6)
- *Su oturduğundan sonra* Kuds-ı Mübârek’de defn eyledi. (170b/9)

1.4.1.2. “üçün/içün” ile Kurulan Edat Grubu

- Hâk ta‘âlâ buyura, uçmağ içinde *Dāvud peygamber-içün* bir minber düzgürel. (185b/7)
- Ben *anı tecrîbe içün* ki ya‘nî göreyim kandasada hiç harâb yir var mıdur memleketümde; tâ ki ben anı ‘imâret eyleyem. (211b/8)
- Mağamuñ olmadı çün-kim senüñ fenâ yurdu
Bekâ-içün yarağ eyle gelür hitâb hitâb (102a/11)
- Şeyh Ebü Hafş-ı Kebîr eydür otuz yıldur kim şol omuzumdağı ferîşteye günâh yazdurmadum, Tañrı ‘inâyetiyle ve dağı hergiz mâldâr kişiler-ile *dünya-çün* dostluğ itmedüm. (117b/)
- Allahu ta‘âlâ hâzırdur, gözede-durur her dem kullarınuñ eksigin ve *gerekîn bitürmek-içün ve işlerün başarmağ-ıçün*. (44b/6)

1.4.1.3. “berü” ile Kurulan Edat Grubu

- *Yaradıldan berü* kanadın başına bürümüşdür
Hâk ta‘âlâ ‘azametinden utanuban dermişdür (46a/5)
- *Sizden ayrıldan berü* baña hisâb iderler-idi ve helâk olmağa yakın oldum-ıdı, Tañrı’nuñ fazl-ı keremi olmasa. (206b/6)
- Rivâyetdür kim Hâk ta‘âlânüñ ferîştelere vardur kim *yaradılaldan berü* ağlarlar ve gözlerinden dökilen yaşlaruñ her bir kaçresini Hâk ta‘âlâ bir firîşte yaradur ve ol yaradılan ferîştelere başların kaldurmazlar, Allah ta‘âlâ korkusından. (151a/4)

- Musā peygāamberüñ kavmı *buzaguya tapaldan berü*, ellerin yüzleri üzerine kodılar, Hāq ta‘ālādan utanup gidermediler. (151a/10)

1.4.1.4. “gibi / bigi” ile Kurulan Edat Grubu

- Hem ‘ibādet şol *vech-ile* ide kim *Tañrı hazretini görür gibi*. (112a/11)
- İkinci hayā-ı iclāldur, *Esrāfīl hayāsın gibi* (46a/4)
- Ya‘nī evvel bilüñ kim ucmağa gireler, yüzlerinüñ nūrları *bedr ayı nūrı gibi* ola ve bunlardan şoñra girenlerüñ *yılduzlar gibi* ola. (60a/9)
- Egerçi feriştelere dañı ‘ibādet iderler; līkin *ādemīler ‘ibādeti gibi* tamām idmezler. (201a/2)
- Her müslümān-kim senden yaşludur, *anuñ oğlı gibi* olgıl ve eger senden kiçidür *anuñ atası gibi* olgıl ve eger yaşdaşdur anuñ qardaşı olgıl. (207a/4)
- Görürin kim *kelebek gibi* siz kendüzünüzi oda atmaq istersiz, sizüñ kuşağñuza yapışırın girü çekerin sizi, qomazın oda düşmege. (44a/11)

1.4.1.5. “kadar, kadarca” ile Kurulan Edat Grubu

- *Bu kadar* müddetde pādişāhlıq bunlarda qarār eyledüğü ‘adlları sebebinden ötrü-y-idi. (211a/11)
- Eyitdiler: “*Bu kadar* nesneden ne hāl gele?” (214b/3)
- Bir yirde dañı eydür: “Biregünüñ gönlinde *zerre kadar* kibr olsa uçmağa giremeye.” (54a/6)
- Hāq ta‘ālā *şol kadarca* nesne-y-içün hasenātumdan biraz aldı, ol buğday issine viridi. (106b/2)
- Bir dañı vardır *bir qaruş kadar*dur. (122b/7)
- Ben dünyā beglerinden bir key ulu begdüm ve *biñ yıl kadar* pādişāhlıq eyledüm. (130a/9)

1.4.1.6. “degin” ile Kurulan Edat Grubu

- Bundan sonra her ne gerek olduysa diledi, tã *dîdâra degin*. (47a/6)
- Yâ Mûsâ utanma her ne maqşûduñ var-ısa benden dile; hattã *çölmege bırağacağ duz degin* ve *kapunuñ ‘alaqına-degin*. (47a/3)
- Bir tâifesi kıyâmda dururlar, tã *kıyâmete-degin*. (201a/5)
- *İrteye degin* namâz kıılır-ıdum. (142b/3)
- Ol kul ‘Alî’nüñ sözin işitdi, dönmedi ve cevâb dağı virmedi, *üç keze degin*. (147b/13)
- Kuluñ nasîbi bu addan oldur kim kulluğında bâki ola, *ölinceye-degin* ‘ibâdetinden hâlî olmaya, üşenmeye, melûl olmaya, dönmeye. (162b/10)

1.4.1.7. “ile” ile Kurulan Edat Grubu

- Kuluñ nasîbi bu addan oldur kim gönlin bâtıl i’tikâddan, kayurmaz şıfatlardan arıda ve andan sonra eyü *şıfatlar-ıla*, *ilm-ile*, *ma‘rifet-ile* arasta kııla. (103a/8)
- İmdi bu ol şart-ıladur kim *‘adl ve şefkat ve ihsân-ıla* mevşûf ola. (202a/10)
- Kuluñ nasîbi bu addan oldur kim *Tañrı’nuñ toğsan toğuz adları-y-ıla* görklü ‘amel eyleye kim aña sa‘âdet-i ebedî hâşıl ola. (111b/6)
- Muhtelif halkuñ murâdını virürem bî-dirig
Pes kim ola *rahmetüm-ile* ki merhûm olmadı (8a/9)
- Yirde, gökde, ‘arşda, ferşde hiç kimsene yoğdur kim *benüm in‘āmum-ıla* memnûn olmaya. (8a/4)

1.4.1.8. “içre” ile Kurulan Edat Grubu

- Anı isteyü niçeler geldiler
Eyü yavuz *toprağ içre* kaldılar (3a/9)
- Bu kadarı ile kim ol ferd ü şamed
Didi *Kurân içre* ol vitr ü ehad (20b/10)
- Ya‘nî *uçmağ içre* ululuk vire ve ulu mülk vire. (81b/6)
- Andan sonra *ol dostlık içre* işler işler kim hiç düşman anı işlemez. (219a/10)

- İkilig terk eyleyüp birlige gelüp
Tā iresin *ucmağ içre* mañfile (128a/5)

1.4.1.9. “üzre, üzere” ile Kurulan Edat Grubu

- Geceler erteye degin ‘*ibādet üzere* türab
Göñülde şıdğ u şafā dilde “Rabbenā!” idelüm (103b/5)
- Allahu ta‘ālā ölenleri kıyāmet güninde gerü var eyleyiser, *dünyadagı şūret üzere*, her t̄āifeyi ebedī menzilete irişdürmek-içün. (118b/3)
- İy yürüyemeyen kişi hağ yolda bu gün müstağim
Pes *şırāt üzre* geçerken olisar teşvīşim (183a/7)
- Ol nūr balkıduğı vaqtın Şām vilāyetindeği köşkler gördüm ve Ka‘be içindeki butlar *yüzleri üzere* döküldiler. (176a/11)
- Ol yüce seyvānuñ altında bu alçağ yirleri
Tağlar-ıla mıñlayup *su üzere* şād-ı revān ider (150a/4)

1.4.1.10. “yaña” ile Kurulan Edat Grubu

- Kuluñ bu addan nasībi oldur kim Tañrı’nuñ kulların *anuñ hazretinden-yaña* kulavuzlaya. (161b/4)
- Giderken nāğāh *tağdın yaña* bağıdı, gördi. (86b/7)
- Eyitdi: “Gördüm kim pādişāh *ğardın yaña* bağıdı ve anlaruñ nazarı ‘abeş olmaz bildüm, hāğırı aña meyl itdi, vardum getürdüm.” (86b/10)
- Pes bir ün irdi *gökdin-yañadın* kim “İy çalleş! Eger ol çaravaşumuz uyursa ben uyanuğın.” diyü. (100a/2)
- Eyitdi: Bu hācatuñ ol pādişāh bitürdi kim döndüñ *andın yaña* yöneldüñdi, ve’s-selām! (151b/4)
- Ayak eyde kim *harāmdın yaña* yürüdüm-idi
Eşğare ola ol günde çamu sırr u nihān (155a/9)

1.4.1.11. “ötrü” ile Kurulan Edat Grubu

- Allah ta‘ālā *senden ötrü* baña ‘itāb eyledi. (109b/5)
- Zihī ma‘būd kim oldur *düşmandan ötrü* dostına ‘itāb eyledi. (109b/6)
- Nitekim peygāmbere ḥazreti buyırdı: “Her kişi-kim bir bay kişiye *mālundan ötürü* ḥürmet eylese dininiñ üç baḥşından bir baḥş gide.” (50a/12)
- Süleymān nebī ‘aleyhi’s-selām *bu ma’niden ötürü* pāzişahlık diledi, ‘ilm peygāmbere dilemedi. (202b/9)
- Ve bunlardan yavuz düşmanı ola kim anuñ helākına sa’y ideler, *bir kaç diremden ötrü*. (206a/6)

1.4.1.12. “diyü, diye” ile Kurulan Edat Grubu

- Ya’nī biregüyi ḥorlasalar, *nesne añlayumaz diyü* sığırdan kündürledür, dirler. (59b/7)
- Zünnün-ı Mışrı’yi *delü diyü* tımārḥāneye iletdiler, ḥabs itdiler. (163b/9)

1.4.1.13. “karşı” ile Kurulan Edat Grubu

- Mu‘cize: Ğazāda bir avuç toprak *kāfirlerüñ yüzine karşı* saçdı. (177b/2)

1.4.1.14. “artuk” ile Kurulan Edat Grubu

- Kuluñ bu addan nasibi oldur kim gönli Tañrı ḥazretiniñ ‘azameti ve celāli fikrine şöyle meşgül ola kim hergiz ḥātırı *andan artuk* ḥācat dilemeye. (155b/6)
- Yā Resūlallah! Ben derviřem, *bu deveden artuk* nesnem yokdur ve bunuñ sebebi-y-ile dirilürüz. (179b/5)
- Bilgil kim Tañrı ḥazreti bilmeklik *ādemiden artuk* ṭāifeye müyesser degüldür. (200b/13)
- Kuluñ bu addan naşibi yoğdur, *ḥayrān olmağdan artuk*. (34b/5)
- Ammā *ārifden artuk* kişi dünyayı terk iderse aña mu‘āmele dirler. (56a/5)

1.4.1.15. “öñdin” ile Kurulan Edat Grubu

- Bir adı dağı ħālıķdur; ya‘nī taķdīr eyleyici durur, ‘āleminde yarada, *çoğların yaratmazdın öñdin.* (56b/11)
- Tā her nesne ki dīn ve dünyāya ħalel degürür, *vāķi‘ olmazdan öñdin* anuñ def‘ine meşğül ola. (217a/4)
- Allah ta‘ālā ivmez, ‘āşīlere ‘azāb eylemege *vaķtından öñdin.* (163b/1)
Ölmedinden öñdin ölgil zinhār
Tā ebed diri ħalasıñ ħızır-vār (67a/12)
- Ya‘nī ħesāb eyleñ nefsuñüzden *ķıyāmet ħesābından öñdin.* (101b/3)

1.4.1.16. “bile” Edatı ile Kurulan Edat Grubu

- Kimse var-mı-kim aña irişmedi ‘adluñ senüñ
Ol terāzū bile oldı cümle ‘ālem müstaķīm (152b/11)

1.4.1.17. “göre” ile Kurulan Edat Grubu

- Pes bilesin kim ħāl iş-böyledür, *buña göre* ‘amel idesiz ve Tañrı emmānında olasuz. (106b/3)
- Aşl-ı ħadış oldur kim ucmağ ehlinüñ yüzlerinüñ nūrı *‘amellerine göre* olur ve dīdār görmekte dağı buncılayındur. (60a/12)
- Yarın anda her kimi kim göreler
Bātmına göre şüret vireler (90b/11)
- Ĥaķīķatde Allah ta‘ālā ħazretinden artuķ vālī yoķdur; zīrā ki evvel ezeli ezelde tedbīr eyledi, her nesne *her birisine göre.* (141a/3)
- İki yanında çengeller oddan ve yavuz ‘amellü kişileri ħapalar, cehenneme bırağalar ve eyü ‘amellü kişilerüñ geçmeğligi tefāvütledür, *‘amellerine göre*dür. (183a/1)

- Ammā ĩmān ehli *günāhlarına göre* ‘azāb ola. (195a/6)

1.4.1.18. “birle” ile Kurulan Edat Grubu

- Kuluñ bu addan nasĭbi oldur kim ğaflet-ile ölmġ göñülleri, *va‘z u naşĭhat birle* dirgüre. (119a/5)
- Vezĭr eyitdi: “Īy şāh-ı ‘ālem! Bir mu‘ayyen ve muhtaşar bir yircügünñ ‘imāreti bināsuz mümkün olmayıcak; ve bāĝ ve bostān kimsesüz olmayacak uşbu niçe enbūh ‘ālem bunca ‘acāyibler ve ĝarāyibler-ile ve *mahlūkātı birle* şāni‘süz nice ola?” (28b/12)
- Delĭl budur kim Peyĝāمبر ħazreti ‘aleyhi’s-selām Bedir Ğazası’nda *bu ad birle* du‘ā eyledi. (31b/9)
- Ħaĝ ta‘ālā eyitdi: “Yā ümmet-i Muḥammed siz benden dilemedin ben size it‘ām eyledüm, *istiĝfār birle* yarlıĝadum.” (68a/8)
- “Yā ümmet-i Muḥammed siz benden dilemedin ben size it‘ām eyledüm, *istiĝfār birle* yarlıĝadum.” (68a/8)

1.4.1.19. “dahı” ile Kurulan Edat Grubu

- Levhü’l-maḥfūzdan dahı yuyam ve *kıyāmet güninde dahı* ḥisāb eylemeyem. (45b/7)
- *Halvetinde dahı* ayaĝın uzatmazdı. (45a/10)
- Ebrār ol kişilerdür kim kimseye zulm eylemediler ve *bir karıncacuĝı dahı* incidmediler. (184b/11)
- *Seksen üç yıl dahı* bir yılıñ sülüsüdür. (194a/9)
- Otuz yıldur kim ben işbu zaḥmete mübtelāyın, henüz *bir kez dahı* şikāyet eylemedüm. (115a/8)
- Anuñ-çün kim sultān üzerine doĝar-ısa *ra‘iyet üzerine dahı* doĝar. (49a/10)

1.4.2. İsim Unsuru Bir Kelime Grubu Olan Edat Grupları

1.4.2.1. İsim Unsuru İsim-Fiil Grubu Olan Edat Grupları

- Allahu ta‘ālā hâzırdu, gözedi-durur her dem *ķullarınuñ eksigin ve gereken bitürmek-içün ve işlerün başarmağ-ıçun*. (44b/6)
- Ve *altun yüzük daķınmağ-dahı* ümmetümün irkeklerine haramdur ve helâl eyledi dişilerine. (187a/9)
- Kuluñ bu addan naşibi yoğdur, *hayrân olmağdan artuğ*. (34b/5)
- Üçünci göñlinden yaramaz endişeler geçmemek ve orucuñ tamamlığı *helâl yimek-iledür*. (200a/6)

1.4.2.2. İsim Unsuru Sıfat-Fiil Grubu Olan Edat Grupları

- Zırā ki bunlar ulular gibidür ve bir ‘ālim ki anlara ‘ilm ögrede, kānalar anlara *cān virmiş gibidür*. (112a/1)
- Ya‘nī *Peyğāmbere hāzreti vefāt itdükden soñra* bir kaç şahābī girdiler, mübārek ravzasında defn itdiler, girü çıktılar. (137a/6)

1.4.2.3. İsim Unsuru Zarf-Fiil Grubu Olan Edat Grupları

- *Sizden ayrıralıdan berü* baña hisāb iderler-idi ve helāk olmağa yakın oldum-ıdı, Tañrı’nuñ fazl-ı keremi olmasa. (206b/6)
- Musā peygāmbereñ kavmı *buzaguya tapaldan berü*, ellerin yüzleri üzerine kodılar, Haķ ta‘ālādan utanup gidermediler. (151a/10)

1.4.2.4. İsim Unsuru Bir İsim Tamlaması Olan Edat Grupları

- *Yatsu namāzından soñra* eve geldüm. (109a/1)
- İkinci hayā-ı iclāldur, *Esrāfīl hayāsın gibi* (46a/4)
- Her müslümān-kim senden yaşlıdur, *anuñ oğlı gibi* olgıl ve eger senden kiçidür *anuñ atası gibi* olgıl ve eger yaşdaşdur *anuñ kardaşı* olgıl. (207a/4)

- Kuluñ naşibi bu addan oldur kim *Taîrî'nuñ toksan toktuz adları-y-ıla* görklü 'amel eyleye kim aña sa'adet-i ebedî hâşıl ola. (111b/6)
- Levhü'l-mahfûzdan dağı yuyam ve *kıyâmet güninde dağı* hisâb eylemeyem. (45b/7)
- Al imdi şol gevherleri kim bunlar ğayb tutuğınıñ ardında mestür-ıdılar ve *'ināyetüm nazarı-y-ıla* manzūr-ıdılar. (8b/1)

1.4.2.5. İsim Unsuru Tekrar Grubu Olan Edat Grupları

- Tevrît'i *evvelinden ahirine-değın* dört kişi okıdı. (166a/6)

1.4.2.6. İsim Unsuru Bağlama Grubu Olan Edat Grupları

- Ammā *Taîrî'nuñ hamdinden ve Resûl'üñ şalavâtından soñra*, bu za'if du'acı Hızır bin Ya'küb Haţib eydür. (5a/7)
- Ve dağı fikr eyleye maĥlûkātuñ şüretlerinde kim niçesi *hey'et ve terbiyyetler-ile* yaradılup durur. (60b/7)
- İmdi bu ol şart-ıladur kim *'adl ve şefkat ve ihsân-ıla* mevşûf ola. (202a/10)
- Kuluñ bu addan nasibi oldur kim ğaflet-ile ölmüş gönülleri, *va'z u naşihat birle* dirgüre. (119a/5)
- Vezîr eyitdi: "İy şâh-ı 'âlem! Bir mu'ayyen ve muhtaşar bir yircüğünüñ 'imâreti binâsuz mümkün olmayacak; ve bâğ ve bostân kimsesüz olmayacak uşbu niçe enbüh 'âlem bunca *'acâyibler ve ğarâyibler-ile* ve maĥlûkâtları birle şâni'süz nice ola?" (28b/12)

1.4.2.7. İsim Unsuru Sıfat Grubu Olan Edat Grupları

- Otuz yıldur kim ben işbu zaĥmete mübtelâyın, henüz *bir kez dağı* şikâyet eylemedüm. (115a/8)
- Anuñ-çünkü sizüñ gönüllerüñüz ölmüşdür, *on dürlü nesne-y-ile*. (108a/3)

- Allah ta‘ālā ādemīleri yaratdı *hüb şüret-ile*. (104b/3)
- Bu iki t̄āifenüñ mişālī oldur kim bir kişi *biñ dürlü meşak̄kat-ile* biregüden oq, yāy diler. (203b/8)
- *ƘırƘ gün Ƙadan* Ƙatına gelmez. (91a/11)

1.4.2.8. İsim Unsuru Unvan Grubu Olan Edat Grupları

- HaƘ ta‘ālā buyura, uçmaƘ içinde *Dāvud peygāamber-içün* bir minber düzgüreler. (185b/7)

1.4.2.9. İsim Unsuru İyelik Grubu Olan Edat Grupları

- Yirde, gökde, ‘arşda, ferşde hiç kimsene yoƘdur kim *benüm in‘āmum-ıla* memnün olmaya. (8a/4)
- HaƘ ta‘ālā eyitdi: “İmdi *ol Ƙardeşünün ilen* ucmağa bile gir.” didi. (152b/5)
- Benem bülbüllere sevdāyı viren
Benüm luƘfum-ıla gül buldı revnaƘ (42a/9)

1.4.2.10. İsim Unsuru Cümle Olan Edat Grupları

- Hem ‘ibādet şol vech-ile ide kim *Tañrı hażretini görür gibi*. (112a/11)
- ‘Abdullah eydür: *Atam ‘Ömer* vefāt itdiginden şoñra çok zamānlar Tañrı hażretine yalvardum, *babamı düşde göster diyü*. (206a/12)
- Ƙıyāmet güninde tanıƘlık viriserdür kim *bu kişi ‘ahdine vefā itdi diyü*. (59a/8)
- İbrāhīm eyitdi: “İnanurın *göñlüm dö lensün diyü*, diledüm; zırā ki göz-ile göricek şekk ü şübhe Ƙalmaz.” (153b/13)

1.4.3. Cümledeki Görevleri Bakımından Edat Grubu

1.4.3.1. Edat Grubunun Zarf Görevinde Kullanılması

- Ya‘nī ğālibdür, her nice diler-ise taşarruf eyler; l̄ikin bu Ƙudreti görmek istedüm, *göñlüm dolansun dostluƘ maƘāmında diyü*, ve’s-selām! (154b/4)

- Ya'nî hesâb eyleñ nefsiñüzden *kıyâmet hesâbından öñdin*. (101b/3)
- Tâ her nesne ki dîn ve dünyâya hâlel degürür, *vâkı' olmazdan öñdin* anuñ def'ine meşğül ola. (217a/4)
- İbrâhîm eyitdi: "İnanurın *göñlüm dölensün diyü*, diledüm; zîrâ ki göz-ile göricek şekk ü şübhe kalmaz." (153b/13)
- Ve bunlardan yavuz düşmanı ola kim anuñ helâkına sa'y ideler, *bir kaç diremden ötrü*. (206a/6)

1.4.3.2. Edat Grubunun Yer Tamlayıcısı Görevinde Kullanılması

- Eyitdi: "Gördüm kim pâdişâh *kırdın yaña* baqdı ve anlaruñ nazarı 'abes olmaz bildüm, hâtırı aña meyl itdi, vardum getürdüm." (86b/10)
- Eyitdi: Bu hâcatuñ ol pâdişâh bitürdi kim döndüñ *andın yaña* yöneldüñdi, ve's-selâm! (151b/4)
- Ol yüce seyvânuñ altında bu alçaq yirleri
Tağlar-ıla mıhlayup *su üzere şād-ı revân* ider (150a/4)
- Anuñ-çün kim sulţân üzerine doğar-ısa *ra'iyet üzerine* dağı doğar. (49a/10)

1.4.3.3. Edat Grubunun Yükleme Görevinde Kullanılması

- 'Aql kıttın çok vire kim *'aql-ıladur* 'âlemüñ 'imâreti. (100b/10)
- Cevâb: İki *vech-iledür*. (104a/12)
- Zîrâ ki bunlar *ulular gibidür* ve bir 'âlim ki anlara 'ilm ögrede, kânalara anlara *cân virmiş gibidür*. (112a/1)
- Ya'nî her kim *Allah biledür* Allah dağı anuñladur. (53a/1)
- Üçüncü göñlinden yaramaz endişeler geçmemek ve orucuñ tamâmlığı *helâl yimek-iledür*. (200a/6)

1.5. Tekrar Grupları

Herhangi bir nesneyi, varlığı, niteliği, hareketi veya kavramı belirtmek için eş görevli birden fazla kelimenin arka arkaya getirilmesiyle oluşan kelime grubudur. Grubu oluşturan unsurlar arasında hem anlam ilişkisi hem de şekil ilişkisi vardır. “İkilemelerin başlıca işlevleri süreklilik, kuvvetlendirme, çokluk, ortalama, birliktelik ifadesi vermektir. Dilimizde Eski Türkçe devresinden beri geniş yer tutan ikilemelerde bazen iki kelime anlamca kaynaşarak farklı bir kavramı ifade eden birleşik kelime niteliğini kazanır: yabız yablak, iş küç gibi.”⁶⁷ Tekrar gruplarında unsurların yerleri değiştirilemez.

1.5.1. Yapı Bakımından Tekrar Grupları

1.5.1.1. Aynen Tekrarlar

1.5.1.1.1. İsimlerden Oluşan Aynen Tekrarlar

- ‘İmāreti bu cihānuñ olur *harāb harāb*
Neticesi daħı āħır olur *türāb türāb* (102a/9)
- Ya‘nī Allahu ta‘ālā öğülmüşdür, dükeli lügatlar üzerinde *dürlü dürlü* lügatlarla. (116a/12)
- Bu kez üşküf ol cemā‘atüñ yüzine *bir bir* baħdı; tā ki baña gelince. (158b/6)
- Ol feleklerüñ devrinde ve yılduzlaruñ seyrinde *niçe niçe* hikmetler vardır ve teferruclar ‘ibretler vardır. (162b/2)
- Siziñ Peygāmbereñüz eyitmiş kim uçmaħ ehli *dürlü dürlü* ta‘ām yiyeler, yaramaz nesne gelmeye. (159a/11)
- Ol baħşlar derhāl havāya kākup *zerre zerre* öldiler dağıldılar. (154a/10)
- Lā-cerem anuñ gibi *göz göz* olur
Haħ yaratdı çünkamu derde devā (87a/6)

⁶⁷ Mustafa Özkan, Veysi Sevinçli, a.g.e., s.38.

1.5.1.1.2. Zarf-Fiillerle Kurulan Aynen Tekrarlar

- Çün uçmağda buğday ağacınıñ budağın şıdı, başından t̄ac uçdı ve arqasından hulle kaçdı ve ‘uryān qaldı ve *siñe siñe* yürüdi. (45b/12)
- Kimisi yıldurum gibi geçe, kimisi qoşar gibi geçe, kimisi yügrük at gibi geçe, kimisi segirdi segirdi geçe, kimisi yürüyü, kimisi emekleyü ve kimisi *sürinü sürinü* geçeler. (183a/4)

1.5.1.2. Yakın Anlamalı Tekrarlar

- Baş şekli bir dürlü, *el ayaq* şekli iki dürlüdür ve biri birinden mütemeyyizdür. (59b/2)
- ‘Ömer eyitdi: “Yā Resūlallah *atam anam* saña fedā olsun, ne sebebden gülümsedüñ?” (152a/2)
- Her kişi-kim ‘ilm vü hikmetler-ile meşhūr ola
Lā-cerem *göñli gözi* Haq nūrı-la pür-nūr ola (160a/8)
- Hiç anda *egri bügri* görmezsiz. (162a/11)

1.5.1.3. Zıt Anlamalı Tekrarlar

- *Yirleri gökleri* bunlarıñ-çun var eyledi. (104b/4)
- *Gizli aşikāre* ihsān oldur ki farīzaların işleye, ra‘iyyetlerine kerem ve mürüvvet eyleye, ‘ālimlere ‘izzet ve şālihler hürmet eyleye, dervişlere miskīnlere şadaqa vire, her işde Tañrı ta‘ālā hazretini görür gibi ola, pādīşāhlıq-ıla yılmaya, evvelki hālinden ayruqsımaya. (204b/1)

1.5.1.4. Hâl Ekli İsimlerle Kurulmuş Tekrarlar

1.5.1.4.1. Ayrılma Eki - Yaklaşma Eki Düzeninde Kurulan Tekrarlar

- Su’āl: Eger eydürseñ kim melekü’l-mevt bir lahza *maşrıqdan mağribe* nicesi irişür yāhūd bir lahza yüz biñ kişi ölür ola bu qamusın nicesi başaru bilür? (119b/6)

1.5.1.4.2. Yükleme Eki – Yaklaşma Eki Düzeninde Kurulan Tekrarlar

- Gördüm iki ferişte geldi, *biri birine* eyitdi: “Uşbu yatan kimdür?” (101b/6)

1.5.1.4.3. Yapım Eki – İyelik+Hâl Eki Düzeninde Kurulan Tekrarlar

- Burın ağız tamam *yerlü yirindedür*. (59b/3)
- Ol nuţfenüñ içinde endamlar terkīb eyledi, ol endāmlar müretteb *yerlü yirince* eyledi. (57a/3)
- uluñ nasıbi bu addan oldur kim her işler haıatleri-y-ile bile *yirli yirinde* isti‘māl eyleye, emr idecek maāmda emr eyleye, nehy idecek yirde nehy eyleye. (163a/10)

1.5.2. Cümledeki Görevleri Bakımından Tekrarlar

Tekrar grupları cümlede özne, nesne, yer tamlayıcısı, zarf ve yüklem görevinde bulunabilirler.

1.5.2.1. Tekrar Grubunun Nesne Görevinde Kullanılması

- *Yirleri gökleri* bunlarıñ-çun var eyledi. (104b/4)

1.5.2.2. Tekrar Grubunun Zarf Görevinde Kullanılması

- ul çün belkim Allah ta‘ālā anuñ ‘amelini şayar, gerekdür kim ol rāzı olmaduğı işi işlemeye ve daı Ha ta‘ālā virdiği ni‘metleri *bir bir* şaya ve şükrine meşğul ola ve daı günāhların şaya, tevbe eyleye ve daı yılların āyların günlerin şaya. (117a/9)
- Ol başlar derhāl havāya alkup *zerre zerre* öldiler dağıldılar. (154a/10)

- *Gizlũ ařikāre* iħsān oldur ki farĩzaların işleye, ra‘iyyetlerine kerem ve mürüvvet eyleye, ‘ālimlere ‘izzet ve řālihlere ħürmet eyleye, dervişlere miskĩnlere řadaķa vire, her işde Tañrı ta‘ālā ħazretini görür gibi ola, pādiřāhlıĝ-ıla yılmaya, evvelki ħālinden ayruķsımaya. (204b/1)
- Çün uçmaķda buĝday aĝacınıñ budaĝın şıdı, başından tāc uçdı ve arķasından ħulle kaçdı ve ‘uryān ķaldı ve *siñe siñe* yürüdi. (45b/12)
- Ol başlar derĥāl havāya ķalkıp *zerre zerre* öldiler daĝıldılar. (154a/10)
- Hiç anda *egri bügri* görmezsiniz. (162a/11)

→Zarf-fiil grubunun zarfı olmuş.

- Ebābĩl ķuřlarını viribidüm, řař-ıla çerüñi *delik delik eyleyüp* ķırdılar. (65a/8)

1.5.2.3. Tekrar Grubunun Yer Tamlayıcısı Görevinde Kullanılması

- Gördüm iki ferişte geldi, *biri birine* eyitdi: “Uşbu yatan kimdür?” (101b/6)
- Ķuluñ nasĩbi bu addan oldur kim her işler ĥaķĩkatleri-y-ile bile *yirlũ yirinde* isti‘māl eyleye, emr idecek maķāmda emr eyleye, nehy idecek yirde nehy eyleye. (163a/10)
- Su’āl: Eger eydürseñ kim melekü’l-mevt bir laĥza *mařıķdan maĝribe* nicesi irişür yāĥũd bir laĥza yüz biñ kişi ölür ola bu ķāmusın nicesi başaru bilür? (119b/6)

1.5.2.4. Tekrar Grubunun Yüklem Görevinde Kullanılması

- *Burın aĝız* tamam *yirlũ yirindedür*. (59b/3)
- Birleşik fiilin isim kısmını oluşturarak yüklem olmuş.
- Ol nuřfenüñ içinde endamlar terkĩb eyledi, ol endāmlar müretteb *yirlũ yirince eyledi*. (57a/3)

1.5.3. Diğer Kelime Gruplarında Tekrar Grubunun Kullanımı

1.5.3.1. Tekrar Grubunun Sıfat Tamlamasının Sıfat Unsuru Olarak Kullanımı

- Ol feleklerüñ devrinde ve yıldızlarüñ seyrinde *niçe niçe hikmetler* vardır ve teferruclar ‘ibretler vardır. (162b/2)
- Sizüñ Peygamberüñüz eyitmiş kim uçmaq ehli *dürlü dürlü ta‘ām* yiyeler, yaramaz nesne gelmeye. (159a/11)
- Ya‘nī Allahu ta‘ālā öğülmüşdür, dükeli lügatlar üzerinde *dürlü dürlü lügatlar*-ıla. (116a/12)
- Ol hâce niçe *biñ biñ altun* şeyhe ısmarladı. (127a/10)

1.6. İsim-Fiil Grubu

İsim-fiil eki almış bir unsur ile ona bağlı unsur veya unsurlardan meydana gelir. İsim-fiil ekini üzerinde taşıyan unsur genellikle grubun sonuna gelerek yüklem görevinde bulunur ve ona bağlı unsur veya unsurlar da kendisinden önce gelerek özne, nesne, zarf ve yer tamlayıcısı olarak grupta görev alırlar. İsim-fiili üzerinde taşıyan unsur, özellikle konuşma ve şiir dilinde başa veya ortaya gelebilir. İsim-fiili üzerinde bulunduran unsur yargı bildirmez. Grubun vurgusu isim-fiilden önceki unsur üzerinde bulunur.

1.6.1. Yapı Bakımından İsim-fiil Grupları

1.6.1.1. -mAk Eki ile Kurulan İsim-fiil Grupları

- Ammā ol dört nesne ki gözi nūrlandırur: *Yeşile bakmaq, aqarsuya bakmaq, muşhafa bakmaq, ata ana yüzine ve hūblara bakmaq*. (221a/7)
- *Quvvet virmekliğine* rızq yiyene
İ‘timād eyle gönül ve cāndan (101a/6)
- *Du‘ā qabūl olmağūñ* şartları vardır. (107a/8)

1.6.1.2. -İş Ekleri ile Kurulan İsim-fiil Grupları

- *Uşbu yürüyüş şol kimseye yaraşmaz kim bir günde iki kez kendünün nec̄sin yuya.* (53b/12)
→ “-İş” ekinin yapım eki olarak bazı kelimelerde kalıplaştığı görülür.
- Niçe ağaçlar çiçeklenür ve *yimişlere* ‘ākıbet āfet irişür, *yimişi* dökilür, işi guşşadan iki bükülür. (87b/4)
- Tañrı ta‘ālā rızq yiyenlere kuvvet irişdüricidür. (100a/12)

1.6.1.3. -mAklık Ekleri ile Kurulan İsim-Fiil Grupları

- Bilgil kim *Tañrı ħazreti bilmeklik* ādemiden artuq ħāfeye müyesser degüldür. (200b/13)
- Mü’mın olğıl ger dilerseñ kim olasın em̄in
Mü’mın olmaqlık dilerseñ ħāşıl eylegil yaq̄in (44b/2)
- Ya‘nī Allah ta‘ālā dirgüricidür, dükeli tenleri *cān virmeklik*-ile. (119a/4)
- Geldün iş-bunda ticāret itmege
Aşşı eylemeklik-içün vaħdeti (120a/10)
- Evveldür her evveli *evvel eylemeklik*-ile, āħirdür her āħiri *āħir eylemeklik*-ile. (134b/7)
- Ve her haftada bir kez didār göriserlerdür; ammā *ikinci kez görmeklikleri* evvel görmeklikleri gibi olmaya. (189b/8)

1.6.2. Cümledeki Görevleri Bakımından İsim-fiil Grupları

İsim-fiil grupları cümlede özne, nesne, yer tamlayıcısı, zarf ve yüklem görevinde bulunabilirler.

1.6.2.1. İsim-fiil Grubunun Özne Görevinde Kullanılması

- ħayāt isterseñ nefsüni öldür
Kişi nefsin öldürmek ħazādur (114b/3)

- Ölü bil hāmili ölmezden öñdin
Diri bilmek ‘ayn-ı haṭādur (112a/5)
- Üçüncü budur kim *anuñ ḥazretine irişmek* katı zaḥmetdür. (49b/6)
- Nitekim Resül ḥazreti ‘aleyhi’s-selām buyurdu: “*Bir sâ‘at ‘adl itmek* altmış yıllık ‘ibâdetden yigrekdür.” dir. (202b/3)

1.6.2.2. İsim-fiil Grubunun Nesne Görevinde Kullanılması

- Mü’min olğıl ger dilerseñ kim olasin emîn
Mü’min olmaqlık dilerseñ ḥāşıl eylegil yaqîn (44b/2)
- *Kebāb pişürmek* istediler. (214a/12)
- Ya‘nî ğālibdür, her nice diler-ise taşarruf eyler; lîkin *bu kudreti görmek* istedüm, göñlüm dolansun dostluğ maqāmında diyü, ve’s-selām! (154b/4)
- *Saña lâyıq olmagı* ben bilmezim Anuñ-ıçun ḥazretüñ ögemezim. (3b/4)

1.6.2.3. İsim-fiil Grubunun Zarf Görevinde Kullanılması

- Geldüñ *iş-bunda ticāret itmege*
Aşşı eylemeklik-içün vaḥdeti (120a/10)
- Behrāmı göre şordılar: “*Sultānuñ salṭanatı tamām olmağa* kaç nesne gerek?” (217b/9)
- Ol şaḥış eydür: “Ben Melekü’l-Mevtven *cānuñ almağa* geldüm.” (209a/5)

1.6.2.4. İsim-fiil Grubunun Yer Tamlayıcısı Görevinde Kullanılması

- Şarf it *‘ömrîñ ‘ibādet kılmaga*
Qoma elden bulmuş-iken fırsatı (120a/12)
- *Māl cem‘ eylemege* olma ḥarīs
Öliceğ göñlüñ bunda qalur ḥasreti (120b/2)

- *Emāneti götürmege* hıyānet eylemeye. (216a/8)
- Hāq ta‘ālā çün kim kılların kendü hāzretine hālīfe eyledi, *hāqları müstaḥiklere irişdürmekde*. (113b/5)

1.6.2.5. İsim-fiil Grubunun Yüklem Görevinde Kullanılması

- Yidinci, *Tañrı hāzretine inanmağdur* ki du‘ā kabül oldı, diyü. (107b/7)
- *Ve hikmetlerüñ aşlı Tañrı’dan korğmağdur*. (111a/5)

1.7. Sıfat-fiil Grubu

Sıfat-fiil eki almış bir unsur ile ona bağlı unsur veya unsurlardan meydana gelir. İsim-fiil grubunda olduğu gibi, Sıfat-fiil ekini üzerinde taşıyan unsur da genellikle grubun sonuna gelerek yüklem görevinde bulunur ve ona bağlı unsur veya unsurlar da kendisinden önce gelerek özne, nesne, zarf ve yer tamlayıcısı olarak grupta görev alırlar. Sıfat-fiil grupları cümlede genellikle sıfat olarak kullanılırlar. Sıfat-fiili üzerinde taşıyan unsur, özellikle konuşma ve şiir dilinde başa veya ortaya gelebilir. Sıfat-fiili üzerinde bulunduran unsur yargı bildirmez. Grubun vurgusu sıfat-fiilden önceki unsur üzerinde bulunur.

1.7.1. Yapı Bakımından Sıfat-fiil Grupları

1.7.1.1. Geniş Zaman Sıfat-fiil Ekleri (-An; -r/-Ar; -mAz, -IcI) ile Kurulan Sıfat-fiil Grupları

- Başra şehrinde ḥurmā şatun aldı-y-ıdı ve *ol ḥurma şatan* kişinüñ bir ḥurması bunuñ ḥarmāsına qarışdı, bunuñ haberi yoğ-ıdı. (101b/8)
- Ol mürīde daḥı bile eyitdi: “Varuñ *bir kimsene görmez* yirde boğazlañ, alıñ, geliñ.” (105b/12)
- Anlara ‘itāb eyledi ve ol buzağı altundan düzilmişdi, anı paralatdı ve eritirdi ve *aña tapanlar* ḥor oldılar. (57b/10)

- İskendere şordılar kim “Tamām dünya memleketin nice dutduñ? Ve ilerüki pâdişâlaruñ ‘ömri senden uzun-ıdı, māl u memleketleri dağı senden arduğıdı ve *saña müyesser olan* feth anlara müyesser olmadı-y-ıdı.” (214b/7)
- Korkmañ benden kim ben Kureyş kabilesinden *ķuru et yiyici* bir ‘avrat oğlıym. (55b/2)
- Hariş kişi toymaz, iki cihān ni‘meti anuñ olursa; *ķanā ‘atı olan* yarım etmek-ile toyar. (219b/2)
- Eger bunlardan yaramaz hareket şadır olursa ‘afv eyleye ve hilm ve taħammül eyleye; meger kim pâdişāhuñ memleketine *ziyān irişdürür* nesne ola kim anuñ tedārükün eyleye ve dağı memleket ve ra‘iyyet aħvālinden dāimā şora dura. (216b/11)

1.7.1.2. Geçmiş Zaman Sıfat-fiil Ekleri (-mİş; -dUk) ile Kurulan Sıfat-fiil Grupları

- *Dünyada mülk verdügi āhıretde uçmaķ ve hūrīler verdügi* dağı keremindendür. (104a/9)
- Yā İbrāhīm! *Evvel geldügüm* vaqtın beni ķonaklığa ķabül eylemedüñdi, şimdi ardumca geldügil sebep ne-y-ıdı. (109b/3)
- *İy dervīş ķalmış* ve iy kedd, iy evbāş muħabbet şartı oldur kim her ne dürlü zaħmet ve “cefā kim ol ma‘şūķ-ı ezeliğen gele, anı rāħat ve vefā bile, şikāyet eylemeye. (115a/2)
- *Görklü olduğı* imān-ıladur, ma‘rifetledür; *ķirkin olduğı* küfr-ile ve cehl-iledür. (60a/5)

1.7.1.3. Gelecek Zaman Sıfat-fiil Ekleri (-AcAk/-IcAk ; -AsI) ile Kurulan Sıfat-fiil Grupları

- *Dünya ħazīnelerindeki tuħfelerüñ bu tuħfe kıymetine irişecek* mizācı yoķdur. (8b/8)

- Ve fikr it ki kim *sende fâhr eyliyecek* nesne var mıdır?” (54b/8)
- ‘Aceb budur kim *sen isteyecek* nesneyi istemezsin ve *istemeyecek* nesneyi istersin. (73a/6)

→ Sıfat-fiil grubu dışında kalıplaşarak bir sıfat olarak da kullanılmıştır.

- Ve *ḫuddūs*-ıla *selām* ortasında fark budur kim *ḫuddūs* ma‘nisi selāmet olmaḫdur ‘ayıbdan, geḫmiş zamānda; *selām* ma‘nisi daḫı selāmet olmaḫdur, *gelesi* zamanda. (42b/2)

1.7.2. Cümledeki Görevleri Bakımından Sıfat-fiil Grupları

Sıfat-fiil grupları cümlede özne, nesne, yer tamlayıcısı, zarf ve yüklem görevinde bulunabilirler.

1.7.2.1. Sıfat-fiil Grubunun Özne Görevinde Kullanılması

- Her kim iderse du‘āyı kıılır ḫabūl
Hācet isteyen de olmaz hem melūl (109a/6)
- *Teferruce çıkan* bizcileyin çıḫsun. (110b/12)
- *Ene’l-ḫaḫ diyen* Tañrı ḫazreti-y-idi; likin Mañşūr dilinden işidildi. (113a/1)

1.7.2.2. Sıfat-fiil Grubunun Nesne Görevinde Kullanılması

- *Ḥaḫ’dan artuḫ sevdiğini* terk eylegil
Ger diler-iseñ bulasın devleti (120b/7)

1.7.2.3. Sıfat-fiil Grubunun Yer Tamlayıcısı Görevinde Kullanılması

- Böyle dimeklik *andan key hoşnud olduğına* delālet eyler. (200a/13)

1.8. Zarf-fiil Grubu

Zarf-fiil eki almış bir unsur ile ona bağlı unsur veya unsurlardan meydana gelir. İsim-fiil ve sıfat-fiil gruplarında olduğu gibi, zarf-fiil ekini üzerinde taşıyan unsur da genellikle grubun sonuna gelerek yüklem görevinde bulunur ve ona bağlı unsur veya unsurlar da kendisinden önce gelerek özne, nesne, zarf ve yer tamlayıcısı olarak grupta görev alırlar. Zarf-fiil grupları cümlede genellikle zarf olarak kullanılırlar. Zarf-fiili üzerinde taşıyan unsur, özellikle konuşma ve şiir dilinde başa veya ortaya gelebilir. Zarf-fiili üzerinde bulunduran unsur yargı bildirmez. Grubun vurgusu zarf-fiilden önceki unsur üzerinde bulunur.

1.8.1. Yapı Bakımından Zarf-fiil Grupları

1.8.1.1. -ı/-i,-u/-ü Zarf-fiil Ekleri ile Kurulan Zarf-fiil Grubu

- Mūsā peygâmbere ‘aleyhi’s-selâm bir gün *yağmur dileyü* istiskāya çıktı. (96b/3)
- *Taîrı ta‘ālā hazretin isteyü* gitdiler. (110a/7)
- Kuluñ bu addan nasibi oldur kim Hâk ta‘ālā buyurur kim *kulum tetavvu‘* ‘ibâdet eyleyü benim hazretüme yakın olur. (132a/1)
- Kıyâmet gününde tanıklık viriserdür kim *bu kişi ‘ahdine vefâ itdi diyü*. (59a/8)
- ‘Abdullah eydür: *Atam ‘Ömer vefât itdiginden sonra çok zamânlar Taîrı hazretine yalvardum, babamı düşde göster diyü*. (206a/12)
- İbrâhîm eyitdi: “İnanurın *gönlüm dölersün diyü*, diledüm; zîrâ ki göz-ile göricek şekk ü şübhe kalmaz.” (153b/13)

1.8.1.2. -e/-a Zarf-fiil Ekleri ile Kurulan Zarf-fiil Grubu

- Ve tama‘ı yoğ-ıdı ve cüvânmerd idi, *karını toya* yiyecek yimedi ve tevâzu‘ından birisi dağı bu-y-ıdı kim otuz biñ cevşen-puşen leşker-ile Mekke şehrine vardı, feth eyledi, kâfirleri esir eyledi. (55a/9)

1.8.1.3. -up/-üp; -ubanı/-übeni; -ubanın/-übenin Zarf-fiil Ekleri ile Kurulan Zarf-fiil Grubu

- İlerü zamān halkınınū ‘ādeti ol-ıdı kim *kırk yaşına-degin halka qarışup* ticāret iderlerdi ve ‘ilmi oqırlardı, mu‘āmele iderlerdi. (117a/13)
- ‘*Ayblar örtüp* yüzlerine vurmağuı keremindendir. (104a/7)
- İy gönül sen hāşıl eylegil yaqın
Şükri hāzır bilüp nefsün saqın (106b/12)
- Bu el-‘aceb sırdur kimsene bilmedi bu sırrı kim
Sen *ene’l-hağ diyüben* Mansūr’ı berdār eyledün (113a/5)
- Cehennem de bir dere vardur, adı heb hebdür, yidi tımunuñ odı *ol derenün odından korkup, günde yitmiş kez Tañrı’ya sığınup* yalvarurlar. (54a/2)

1.8.1.4. -ınca/-ince Zarf-fiil Ekleri ile Kurulan Zarf-fiil Grubu

- *Kıyāmet kopınca* ol sünnet işledüginde aña şavāb yazıla. (118a/10)
- Pādişāh ‘adl eyleyümez, *tā yidi kâ’ide saqlamayınca*. (204b/13)
- Nitekim *demür āyinelik maqāmına irişince* üstādlar terbiyyet iderler, gāh od-ıla gāh su-y-ıla gāh şaykal-ıla. (201b/9)
- Zīrā kim ölüm bir qapudur kim *ulu kiçi andan geçemeyince* çāre yoqdur, ne muqarreb feriştelere ve ne muqarreb mürsel peygāmberler. (63a/6)

1.8.1.5. -ıcaq/-icek Zarf-fiil Ekleri ile Kurulan Zarf-fiil Grubu

- *Namāzdan arıcaq* otururdu, tesbiğ oqır-ıdı, *tesbiğden arıcaq* ağlamağa meşğul olur-ıdı, *ağlamağdan arıcaq* Tañrı hāzretinün ‘āzametinde fikre meşğul olur-ıdı. (106b/6)
- *Zende bān Yusuf’ı göricek* eyitdi: “Bu kişi bunda lāyık degüldür.” (115b/12)
- *Ādem peygāmber uçmağdan cıçıcaq* ol taşu dutacağdı, yiryüzünde. (59a/5)
- Zīrā *iki dost bulıcaq* evvel selām qanqısı müştāqrağ-ısa ol virür, ve’s-selām! (43a/1)

- ‘Ömer *halîfe olıcağ* Selmân-ı Fârsî’ye şordı kim “Yâ Selmân! Benüm aḥvâlümde sünnete muḥâlif nesne gördüñ-mi?” (205a/9)

1.8.1.6. -ken Zarf-fiil Eki ile Kurulan Zarf-fiil Grubu

- Zîrâ bir kişide kim *dünyānuñ ḥicābları müctemi’ olmışken* ğaflet uykusından uyanmağ ve tã‘ata meşğül olmağ ‘alameti sa‘âdet-i ebedîdür ve nişân-ı devlet-i sermedidür. (5b/5)
- Hâğ ta‘âlâ dilese kim dünyayı ḥarâb eyleye ve kıyâmet kôpara, ol raḥman adınuñ raḥmetin bunlardan götüre; ḥattâ yiryüzinde bir müslümân kalmaya ve ḥışm eyleye kâfirlere, kıyâmet kôpmağ destür vire, *ol raḥmeti yiryüzine biribimişken* girü kabz ide; pes emr eyleye İsrâfîl’e, şûrı ur diye. (36b/4)
- Eve gelür-iken gördüm, taḥıl şuarılmış. (52b/6)
- İskender *dünyayı gezer-iken* bir kavma uğradı. (209b/9)
- Gâh buyurur güz yiline bağları tārâc ider
Gülîstân güler-iken girü anı giryân ider (150a/8)

1.8.1.7. -dukça/-dükçe Zarf-fiil Ekleri ile Kurulan Zarf-fiil Grubu

- Dükeli tãyüfeye ol nazâr eydü kaç kerim
Gerek oldukça vazîfe virür ol luḥf u ‘azîm (105a/1)
- Zîrâ kim âdem oğlanlarınuñ mertebesi dâimâ mezîd olmağdadur ve *bir maḳâmdan bir maḳâma vardukça* ḥâl ḥoş olmağdadur. (190a/1)
- Hâğ ta‘âlâ celle zikrehu eyitdi: “Comardlık oldur kim kûl günâh işlese tizcek girü tevbe eyleye ve *günâh işledükçe* girü beşmân olup karşı tevbe kıla. (145a/5)

1.8.1.8. -alı/-eli/-alıdan/-eliden Zarf-fiil Ekleri ile Kurulan Zarf-fiil Grubu

- *Göklere dön diyeli* gerdân-durur

Ol semā‘uñ zevkı-la hayrān-durur (1b/6)

- *Cemāl-i vaşfin işideli* direm

Ne hūri vü cennet ü rıdvānı gerek (56b/7)

- Ayrılıp gülüstandan oldu melūl

Şoldu gülzār *eseli bād-ı hazān* (66a/11)

1.8.1.9. -duk+layın Zarf-fiil Ekleri ile Kurulan Zarf-fiil Grubu

- *Yüzüñe bakduğumlayın* gördüm-kim bir nūr çıkdı göke direk oldu, bu ‘alāmetden bildüm-kim müslümānsın. (159a/4)

1.8.2. Cümledeki Görevleri Bakımından Zarf-fiil Grupları

Zarf-fiil grupları cümlede zarf olarak kullanılır.

1.8.2.1. Zarf-fiil Grubunun Zarf Olarak Kullanılması

- Zīrā kim ādem oğlanlarınıñ mertebesi dāimā mezīd olmaqdadır ve *bir maķāmdan bir maķāma varduķça* hāl hoş olmaqdadır. (190a/1)
- ‘Ömer *halīfe olıcaķ* Selmān-ı Fārsī’ye şordı kim “Yā Selmān! Benüm aḥvālümde sünnete muḥālif nesne gördüñ-mi?” (205a/9)
- Ayrılıp gülüstandan oldu melūl
Şoldu gülzār *eseli bād-ı hazān* (66a/11)
- Cehennem de bir dere vardur, adı heb hebdür, yidi şamunuñ odı *ol derenüñ odından korķup* günde yitmiş kez *Tañrı’ya şıgıñup* yalvarurlar. (54a/2)
- Nitekim *demür āyinelik maķāmına irişince* üstādlar terbiyyet iderler, gāh od-ıla gāh su-y-ıla gāh şayķal-ıla. (201b/9)

1.9. Birleşik Fiil

Bir isim veya fiil unsuru ile bir yardımcı fiilin birleşmesinden meydana gelir. İsim veya fiil unsuru önce yardımcı fiil ise sonra gelir.

Hangi unsurların birleşmesi ile meydana gelirse gelsin, birleşik fiillerde anlamca bir kaynaşma söz konusu olduğu için bunlar tek bir kavramı karşılarlar. Hareket ve oluş ifade eden kavramları karşılamak için basit ve türemiş fiillerden yararlandığımız gibi birleşik fiillerden de aynı şekilde yararlanmaktayız. Birleşik fiiller ile diğer fiil türleri arasında ifade ve anlatım bakımından herhangi bir fark yoktur. Fark sadece yapıları bakımındandır: hasta olmak - hastalanmak, hazır etmek - hazırlamak, iyi olmak - iyileşmek gibi.

1.9.1. Yapı Bakımından Birleşik Fiiller

1.9.1.1. İsim + Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiiller

Bir isim ile bir yardımcı fiilin birleşmesinden meydana gelir. İsim unsuru önce yardımcı fiil ise sonra gelir. Bir isim ile bir yardımcı fiilden meydana gelen birleşik fiillerde, asıl anlamı üzerinde taşıyan unsur isim unsurudur. Yardımcı fiil bu isim unsurunu fiilleştirmeye yardımcı olur.

<u>isim</u>	+	<u>yardımcı fiil</u>	→	birleşik fiil
kelime veya kelime grubu		et-, eyle-, kıl- bulun-, ol-, yap-		
şükr		eyle-		
defn		it-		

1.9.1.1.1. Yardımcı Fiili "it-" Olan Birleşik Fiiller

- Eger muhāsib ma‘nasında olursa Allah ta‘ālā *hesāb idicidür*, kullarından kıyāmet gününde. (101a/9)
- Ādem çoklığından aḥşamın *defn itdiler*. (106a/8)
- Nitekim Maḥzūmiyye Qabileleri Velidin Muğayir-ile *fahır iderler* kim evvel başmağın çıkarup Ka‘be’ye giren oldur. (135b/6)
- Allahu ta‘ālā tevbeleri *qabūl idicidür*. (143a/7)

- Tevbe-i naşūh üç dürlüdür: ‘Āmīler tevbesi günahdandır, hāşlar tevbesi ğafletdendir, ‘ārifler tevbesi haqdan ayruğa *iltifāt itmekdür*. (144b/8)
- kuluñ nasibi bu addan oldur kim her işler haıatleri-y-ile bile yirlü yirinde isti‘māl eyleye, *emr idecek* maamda emr eyleye, *nehy idecek* yirde nehy eyleye. (163a/10)

1.9.1.1.2. Yardımcı Fiili "ol-" Olan Birleşik Fiiller

- Ben mescide vardum namāza *meşğul oldum* ve aşam *yaın oldı*, eve varmalığa utandum. (108b/8)
- İy nefis! Eyü rāhat olduñ tur imdi, yine namāza *meşğul ol*. (106b/9)
- *Muı olursañ* emrine rāzı
Eger ‘*āşı olursan* belki bī-zār (100a/10)
- Ha ta‘ālā vahy eyledi ol peygāmbere kim “Şöyle şöyle *ışāş oldı*. Evet, ilk uran zālimdür.” (146b/1)
- Fı‘l-hāl ays eyitdi: “*Azād olğıl* Tañrı’nuñ rızası-çün.” (147b/10)
- Nuşervān eyitdi: “Eydüñ kim şatun alsun, tā ki zulm ‘*adet olmaya* ve vilāyet *harāb olmaya*.” (214b/1)

1.9.1.1.3. Yardımcı Fiili "eyle-" Olan Birleşik Fiiller

- Eger hayr işledi-y-ise *şükr eyleye*, eger şer işledi-y-ise melül ola ve *tevbe eyleye*. (101a/13)
- kuluñ bu addan nasibi oldur kim *cidd ve cehd eyleye*; tā maabbet maamına irişe. (116a/4)
- kuluñ bu addan nasibi oldur kim kendüzin zālīm eyleyenlerüñ suçın ‘*afv eyleye*; belkim bunlara *ihsān* daı *eyleye*. (148a/10)
- Peyğamber haretine ‘*itāb eyledi* kim sen gölgede oturursın, bular güneşde otururlar. (205a/4)

- Ya'nî ol 'avrat biregüye *şefâ'at eyleye*, 'Ömer andan geçemeye şefâ'atin *ķabûl eyleye*, şer'e muķālif işlemiş ola. (205b/8)
- Peyğamber ĥazreti şallallahu 'aleyhi ve's-sellem eyitdi: "Bahadur ol kişidür kim ġāyet kaçıduġı vaķtın, öykesin yuda ve nefis ejdahāsını başa ve *zebûn eyleye*, belkim *ķahr eyleye*; ya'nî hiç bir kimse anuñ nefsinden rencide olup incinmeye." (114a/8)

1.9.1.1.4. Yardımcı Fiili "kıl-" Olan Birleşik Fiiller

- Ķaydın yiye didüm, vardum *cum'a namāzın ķıldum*, döndüm. (52b/5)
- Ammā yavuzlıķdan yıġduġı oldur kim yalan söylemeye, ġıybet söylemeye, bühtān itmeye, ĥarām yimeye, *zinā ķılmaya*, tekebbürlik eylemeye, kimseye ĥayf meyl itmeye. (204b/10)
- Her taraftan düşmanları *ķamle ķıldılar*. (212b/13)
- Ve bir tāifesi *secde ķılmışlardur*, tā kıyāmete-degin başların yukarı ķaldurmazlar. (201a/7)
- Ķarıcuķ geldi, evini bulamadı, *zārı ķılıp yavuz du'ā ķıldı*. (107b/11)

1.9.1.1.5. Yardımcı Fiili "bulun-" Olan Birleşik Fiiller

- Hem ancılayın ciķānda *az buluna* hem anuñ ķatına varmaķ düşvār ola. (50a/8)

1.9.1.1.6. Yardımcı Fiili "gel-" Olan Birleşik Fiiller

- Vezirüñ naşīĥati pādişāh ṭabī'atına *muvāfiķ gelmedi*. (213b/9)
- Pes on dört biñ yıldan şoñra bunlara *cevāb gele* Tañrı'dan (193b/6)
- Eyitdi: "Hiç ĥātıruma *söz gelmez*; meger kim arañuzda Muĥammedī vardur, anı isteñ buluñ." (158b/3)

1.9.1.2. Fiil + Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiiller

Bir fiil unsuru ile tasvir fiilleri olarak ifade ettiğimiz yardımcı fiillerden birisinin birleşmesi ile meydana gelir. Ayrıca ana unsur olan fiilin sonuna bazı zarf-fiil ekleri getirilir. Fiil unsuru önce yardımcı fiil ise sonra gelir.

fiil	+	<u>zarf-fiil eki</u>	+	<u>tasvir fiili</u>	→	birleşik fiil
		-a/-e, -ı/-i,		yaz-, gör-, bil-		
		-u/-ü, -ıp/-ip		ver-, git-, gel-		
		-up/-üp		koy-, kal-, dur-		
		tur + u		gel-		
		al + ı		vir-		

1.9.1.2.1. Yardımcı Fiili "gel-" Olan Birleşik Fiiller

- Üşküf çağırıp eyitdi: “Yā Muḥammedī! *Ṭuru gel* yukarı.” (158b/5)
- ‘Ālim eyitdi: “Cercīs peygāmberē ṭapmaḵ yigrekdür; zīrā ki yetmiş kez öldürdiler ki oda yaḳdılar ki kızanda ḳaynatdılar girü dirildi, *ṭuru geldi*. (175a/8)

1.9.1.2.2. Yardımcı Fiili "bil-" Olan Birleşik Fiiller

- Eger öğretmese evvel ata, ana; oğlından, kızından bīzār olalar-ıdı, dükeliñ ḳalan ḥalāyīḳ ve bu ni‘metüñ şükrin kim yerine *getürü bilür*. (62a/7)
- Mazlüm eyitdi: “İlahī! Bunlara bahā kim *yitürü bilür?*” (152b/1)
- Su’āl: Eger eydürseñ kim melekü’l-mevt bir laḫza maşrıḳdan mağribe nicesi irişür yāḥūd bir laḫza yüz biñ kişi ölür ola bu ḳamusın nicesi *başaru bilür?* (119b/6)

1.9.1.2.3. Yardımcı Fiili "vir-" Olan Birleşik Fiiller

- Ammā ḳarār oldur kim çün bir kimseye bir maşrıḳ *alı-vire*, ya bir maşlaḫat üzerine ḳoya. (216b/7)
- Birisi eyitdi: “İlāhī işbu kişiden ḫaḳḳum *alıvir*.” (152a/5)

- Ve her güçşşalu kişi kim bu adları okıyıcak Ta‘ālā anuñ güçşşasını řādiye tebdīl eyleye ve hācetlerin dağı revā *idivire*. (34a/4)

1.9.1.2.4. Yardımcı Fiili “tur-” Olan Birleşik Fiiller

- Eyitdi: “Anuñ-çün-kim dāīm *göre duravuz* ve ‘ibret alavuz ve ölümümüz unutmayavuz.” (210a/7)
- Bir gün evine geldi gördi kapısı acık icerü girdi, gördi bir şahış *örü turur*. (63a/11)
- Ve anlarıñ ‘aķabinde yitmiş biñ şaf dağı ferişte var durur, *örü turmuşlar-*durur. (94b/10)
- Cihānuñ çünbeķası yok iy ‘aķıl
Uru tur başar işiñ olma ğāfil (124a/7)
- Eyde, her kiřinüñ-kim Tañrı hāzretinde naşibi vardur *örü tursunlar* diyü. (207a/10)
- Her kişi kim Allah ta‘ālānuñ gördüĝin bilse edeb oldur kim dāimā anuñ hāzretinden *utanu dura* ve řerī‘atdan daşra iş işlemeye, anuñ rızāsı ķanda-y-ısa anı isteye ve anı gözede. (86b/2)

1.9.1.2.5. Yardımcı Fiili “gör-” Olan Birleşik Fiiller

- Uşbu alķak yir senüñ yurduñ degüldür *geçe gör*
Cehd ķıl tā kim idesin yüce ‘ālemde ķarār (149b/1)

1.9.1.2.6. -up/-üp zarf-fiil Eki ile Yapılan Birleşik Fiiller

- Ve dađı fikr eyleye mađlūkātuñ řüretlerinde kim niçesi hey’et ve terbiyyetler-ile *yaradılup durur*. (60b/7)
- İbrāhīm yüzine bir sivrisinek ķondı, *çıĝurup durdı*. (78b/10)
- Belkim vaķtına küye durur her nesneye bir vaķt taķdīr *eyleyüp durur*, hikmet mücibince. (163b/2)

1.9.1.3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

- Lā-cerem düşman ğālib oldu, dükeli *yüz döndürdiler* ve bir birisine eyitdiler kim “Yaramazlık eyledüñüz, padişahıñ ni ‘meti haqqın yirine getürmedüñüz ve kendü maḥdümüñuzdan *yüz çevürdüñüz.*” (214a/4)
- Her ki dünyada edeblenmezse dīn edebleri-y-ile āḥiretde *zahmet çeke* tamu ‘azābları-y-ıla. (220b/1)
- Haḫ ta‘ālā anuñ başına ve cānına *and içdi.* (203b/12)
- Mūsā peygāMBER ol otı aldı, dişi üzerine ḳodı, *şihhat buldı.* (156b/6)
- Ḳuluñ nasībı bu addan ol-durur ḳamu peygāMBERlerüñ ve ‘ālimlerüñ, ‘ilmlerin ve ‘amellerin *mīrās yıye.* (163a/4)
- Ammā şol dört nesne-kim ten anuñla *şihhat bulur*: Ta‘āmı vaḳtında yimek ve miḳdarı-y-ıla yimek, zahmetlü işler terk itmek ve degme nesne-içün ḳaygulanmamak. (221b/4)
- Ya‘nī demek olur kim pādişāhlık ulu işdür, degmeler anuñ haqqını *yirine getürmez,* ‘adl eyleyümez. (203a/6)
- Ammā yücelik ḫaşleti oldur ki himmet yüceligi-le dirlik eyleye, ra‘iyyetleri-y-ile ve bunlardan ḫıdmet tama‘ın eylemeye ve kimseden *rişvet almaya.* (216b/4)

1.9.2. Kullanılışları Bakımından Birleşik Fiiller

1.9.2.1. Cümlede Kullanılışları Bakımından Birleşik Fiiller

1.9.2.1.1. Cümlede Yüklem Görevinde

Kullanılması

Birleşik fiiller cümlede genellikle yüklem olarak kullanılırlar. Fakat çok az olsa da farklı öge olarak da kullanılabilirler.

- Şöyle şöyle *ḳışāş oldı.* (146b/1)

- Ve bir t̄āifesi *secde kılmışlardır*, t̄ā kıyāmete-degin başların yukarı kaldurmazlar. (201a/7)
- Ammā yücelik haşleti oldur ki himmet yüceligi-le *dirlik eyleye*, ra‘iyyetleri-y-ile ve bunlardan hıdmet *tama‘ın eylemeye* ve kimseden *rişvet almaya*. (216b/4)
- Ya‘nī dimek olur kim pādīşahlık ulu işdür, degmeler anuñ haqqını *yirine getirimez*, ‘*adl eyleyümez*. (203a/6)

→ Birleşik fiil, şart cümlesinin yüklemi olarak kullanılmış.

- *Muñî olursañ* emrine rāzı
Eger ‘*āşî olursan* belki bî-zār (100a/10)

→ Birleşik fiil, “diyü” edatını alarak cümlede zarf olarak görev yapmaktadır.

- Eyde, her kişinüñ-kim Tañrı haşretinde naşibi vardur *örü tursunlar* diyü. (207a/10)

1.9.2.2. Diğer Kelime Gruplarında Kullanılışları ve Kendi İçindeki Yapılar Bakımından Birleşik Fiiller

Birleşik fiiller, cümledeki diğer kelime grupları içerisinde görevli olarak kullanılabilirler. Birleşik fiilin isim unsuru da bir kelime grubu olabilir. Ayrıca birleşik fiilleri oluşturan isim ile yardımcı fiil arasına farklı bir unsur girebilir.

- Ve her guşşalu kişi kim bu adları okıyıcak Ta‘ālā anuñ guşşasını şādiye tebdil eyleye ve hācetlerin dañı *revā idivire*. (34a/4)

→ Birleşik fiil, başka bir birleşik fiilin yardımcı fiil unsurunu oluşturmuş.

- Tevbe-i naşuñ üç dürlüdür: ‘Āmiler tevbesi günahdandır, hāşlar tevbesi gaflendendür, ‘arifler tevbesi haşdan ayruğa *iltifāt itmekdür*. (144b/8)

→ Birleşik fiil, isim-fiil grubunun fiil ögesi olarak kullanılmış.

- uluñ bu addan nasibi oldur kim *cidd ve cehd eyleye*; t̄a maħabbet maāmina iriŕe. (116a/4)

→ Birleŕik fiilin isim unsuru bir baqlama grubundan oluŕmuŕ.

- uluñ bu addan nasibi oldur kim kendüzin ālim eyleyenleriñ suın ‘*afv eyleye*’; belkim bunlara *iħsān* daı *eyleye*. (148a/10)

→ Birleŕik fiilin isim unsuru ile yardımcı fiil arasına farklı bir unsur girmiŕ.

1.10. Ünlem Grubu

Bir ünlem (seslenme) edatı ile bir isim veya kelime grubunun birleŕmesinden meydana gelir. Yardımcı unsur olan ünlem baŕta, asıl unsur olan isim sonda bulunur. Grubu oluŕturan unsurlar araya herhangi bir ek almazlar. Bu grup cümlenin anlamına bir zenginlik katmasına raqlmen, cümlede “cümle dıŕı unsur” olarak cümlenin görev yapar. Genellikle cümlenin baŕında yer alsa da cümlenin herhangi bir yerinde bulunabilir. Grubun vurgusu ünlem edatı üzerindedir.

- ü her cevāb abül eylemezler *iy gāfil*
Cevāb ŕöyle gerek kim ola ŕavāb ŕavāb (102b/2)
- Pes bir ün irdi gökdin-yañadın kim “*İy alleŕ!* Eger ol aravaŕumuz uyursa ben uyanuqlın.” diyü. (100a/2)
- *İy ŕālihler ulusı!* Gel ierü, bir dem sizi görelüm. (110b/6)
- Eyitdi: “*Yā İskender!* Bilür misin kim iŕbu kimün baŕıdur?” (210a/10)
- *İy dünyā pādiŕāhı!* Senün-ile dört nesne gerekdür. (218a/9)

1.11. Unvan Grubu

1.11.1. Yapı Bakımından Unvan Grubu

Bir ŕahıs adıyla bir unvan veya akrabalık isminin araya herhangi bir ek almadan oluŕturdukları kelime grubudur. Bu grupta, isim unsuru baŕta unvan veya

akrabalık ismi sonda yer alır: Ayşe Hanım, Ahmet amca, Abdullah Efendi, Mehmet Onbaşı, Gülsüm teyze vb.

Unvan grubundaki isim unsuru genellikle tek kelimedenden meydana gelse de bazen birleşik isim yapısında da olabilir.

Bu grupta, isim unsuru önce, diğer unsurlar mutlaka sonra gelmelidir. Aksi takdirde unvan ve akrabalık ismi başa gelirse grup birleşik isim grubu olur: Doktor Ali, Sultan Mehmed, Binbaşı Kazım gibi.

- *Süleymān nebi* ‘aleyhi’s-selām bu ma’niden ötürü pāzişahlık diledi, ‘ilm peygāmbەرlik dilemedi. (202b/9)
- Cebrā’il *Ādem peygāmbere* geldi. (100b/11)
- Şahābeler *Peygāmbەر hāzretünün* önünde ta’ām yidiklerinden sonra utanırdı, bunlara tūruñ maşlahıtıñıza varuñ dimege. (46a/11)
- *Ya’kūb peygāmbەر* dört yoluñ arasında bir ev yaptı, içine girdi oturdu ve ta’ata meşgūl oldu. (75b/1)

1.11.2. Kullanılışları Bakımından Unvan Grubu

1.11.2.1. Cümlede Kullanılışları Bakımından Unvan Grupları

1.11.2.1.1. Unvan Grubunun Cümlede Özne Görevinde Kullanımı

- *Mūsā peygāmbەر* ‘aleyhi’s-selām bir gün yağmur dileyü istiskāya çıkdı. (96b/3)
- Nitekim *İbrāhīm peygāmbەر* bu şifattan naşibi tevaḳḳu‘ eyleyüp du‘ā eyleridi. (116b/2)
- *Süleymān nebi* ‘aleyhi’s-selām bu ma’niden ötürü pāzişahlık diledi, ‘ilm peygāmbەرlik dilemedi. (202b/9)

- *İbrāhīm peygāmbēr* ‘aleyhi’s-selām ol vaqtın kim gökler sırrına muṭṭali‘ oldı-y-ıdı. (93a/8)

1.11.2.1.2. Unvan Grubunun Cümlede Nesne Görevinde Kullanımı

- ‘Adl oldur kim *Tañrı ḥazretini* gözleye, ra‘iyyetlerine ṭoğruluk eyleye, ḫulm eylemeye. (204a/10)
- Hem ‘ibādet ṣol vech-ile ide kim *Tañrı ḥazretini* görür gibi. (112a/11)

1.11.2.1.3. Unvan Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Görevinde Kullanımı

- Bir gün Mekke müşrikleri *Peygāmbēr ḥazretine* kişi viribidiler. (127a/4)
- *Peygāmbēr ḥazretine* ṣordılar kim “Ādem oğlanlarınıñ ‘āḫıllurağı kimdür?” (211a/4)

1.11.2.2. Diğer Kelime Grupları İçinde Unvan Grubunun Kullanımı

Unvan grupları kelime grubu içersinde sadece isim tamlamasının tamlayanı olarak kullanılmış.

- Nitekim *Peygāmbēr ḥazretiniñ* ġazāda *mübārek dişin* şıdılar ve yavuz du‘ā kılmadı. (111a/12)
→ Unvan grubu, isim tamlamasının tamlayanı olarak kullanılmış.
- Ḳamusı *Mūsā peygāmbēr dinñe* yüridiler. (71a/10)
→ Unvan grubu, isim tamlamasının tamlayanı olarak kullanılmış.
- *Resūl ḥazretiniñ yaḫīni*, *İsā peygāmbēr yaḫīninden* artuğ-ıdı. (70b/8)

- Unvan grubu, isim tamlamasının tamlayanı olarak kullanılmış.
- *İbrāhīm peygāmbere katmda defn itdiler. (64a/8)*
→ Unvan grubu, isim tamlamasının tamlayanı olarak kullanılmış.
- ‘Alī raḍiyallahu ‘anhu *Peygāmbere ḥazretinūñ güyegisi* olduğı-çun utanurdu, uşbu meşele cinsinden şormağa. (46b/6)
→ Unvan grubu, isim tamlamasının tamlayanı olarak kullanılmış.
- Bu āyet *Peygāmbere ḥazretinūñ katmda* oğutdı, Peygāmbere’ūñ uşşı gitdi, ve’s-selām! (85b/8)
→ Unvan grubu, isim tamlamasının tamlayanı olarak kullanılmış.

1.12. Aitlik Grubu

“-ki” Aitlik ekinin bir unsura eklenmesi ile meydana gelir. “Bu grup aitlik, içinde bulunma ve bağıllık işlevleri taşır. “-ki” eki yapım eki olmasına rağmen bazı çekim eklerinden (ilgi, bulunma) sonra gelmektedir. Bu yapı Türkçenin istisnai durumlarından biridir. Aitlik eki isimlerin yalın, bulunma ve ilgi hali şekilleriyle kullanılabilir.”⁶⁸

- İkinci oldur kim *Ḳurān’ı* oğuduñuz, *anıñ içindeki* aḥkām-ıla ‘amel eylemedüñüz. (108a/5)
- Meşelā *bu günki* irte namāzın iki rek‘at kıla. (118b/7)

1.13. Birleşik İsim Grupları

1.13.1. Yapı Bakımında Birleşik İsim Grupları

Bir varlığa özel isim olmak üzere birden fazla ismin eksiz bir şekilde, yan yana gelerek kalıplaşması ile oluşan kelime grubudur. Bu varlık bazen bir kişi ismi olabilir bazen de bir yer adı olabilir: Yunus Emre, Mehmet Akif Ersoy, Faruk Kadri

⁶⁸ Mustafa Özkan, Veysi Sevinçli, a.g.e., s. 51.

Timurtaş, Yahya Kemal Beyatlı, Fatih Sultan Mehmet; Eskişehir, Kocamustafapaşa, Selimpaşa, Haydarpaşa vb.

İsim unsuru özel bir isim olan sıfat tamlamaları da birleşik isim olarak değerlendirilir: Dördüncü Murad, İkinci Mahmud, Ulubatlı Hasan, Taşlıcalı Yahya gibi.⁶⁹ Birleşik isim ile birleşik kelime birbirinden farklıdır. Birleşik isim şahıs ve yer adları için kullanılır; fakat birleşik kelime ise farklı kavramlar için kullanılabilir: yeryüzü, olağanüstü, ayakkabı gibi.

“Ömer bin ‘Abdül‘azîz, ‘*Abdu’l-Melik bin Mervān*” gibi yapılar Arapça asıllı yapılar olup Türkçede de sıklıkla kullanılmaktadır. Bunların aslı, Arapça yapılı olsa da birleşik isim grubu içinde yer almaktadırlar.

- *İbrāhīm Edhem* eydür: Beytü’l-Mağdis’de Kûbbe-yi Şahra altında yaturdum. (101b/5)
- *Büzürcmihr* eyitdi: (4) “Dört nesne göz nûrın arturur ve dört nesne (5) göz nûrı ekser ve dört nesne ten semürdür ve dört (6) nesne aruqladur ve dört nesne gönli dirildür (7) ve dört nesne-dahı gönli öldürür. (221a/3)
- ‘Ömer bin ‘Abdül‘azîz müslümânlaruñ da‘vilerin kesdi öyleye-degin ve andan evine girdi, rāhat olmağ-ıçun. (207b/3)
- Evvel müslümân kim İstanbul kapusın kılıçladı girdi, içinde ezân oqudı ‘*Abdullah bin Tulbîd*. (137b/7)
- Eyitdi “İbrāhīm Edhem’dür.” (101b/7)
- Cebrā’il ‘aleyhi’s-selām (9) zeqat âyetin getüricek *Ebū Bekri Sıddık* (10) mālın haq yolına ‘Ömer yarısını harc eyledi. (198a/8)
- Kanı *Ebū Bekr* ve Haydar ‘Osmān
‘Ömer ve Sa‘ad u Hamza Selmān
Mālîk-u Şāfi‘î ve İmām-u Zufer
Ebū Yusuf Muḥammed ve Nu‘mān (66a/3)

⁶⁹ Mustafa Özkan, Enfel Doğan, a.g.e., s. 66

1.13.2. Kullanılışları Bakımından Birleşik İsim Grupları

1.13.2.1. Cümlede Kullanılışları Bakımından Birleşik İsim Grupları

1.13.2.1.1. Birleşik İsim Grubunun Nesne Olarak Kullanılması

- Bir ulu kişi var-ıdı, *Ḳays bin ‘Aşım* dirler-idi. (147b/7)

1.13.2.1.2. Birleşik İsim Grubunun Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

- *Süheyl bin ‘Abdullah*’a vacid hāşıl oldu. (125b/6)

1.13.2.1.3. Birleşik İsim Grubunun Yüklem Olarak Kullanılması

- Evvel ‘Arabca akçe üzerine sikke vuran *‘Abdu’l-Melik bin Mervān-idi.* (137a/10)
- Evvel kişi-kim Ḥicāz’a but ilette *‘Ömer bin Yaḥyā-idi.* (138a/7)
- Āḥir şaḥābī ki vefāt itdi Medīne’de *Cābir bin ‘Abdullah’dı.* (138a/9)

1.13.2.2. Diğer Kelime Grupları İçinde Birleşik İsim Grubunun Kullanımı

- Ammā Tañrı’nuñ ḥamdinden ve Resül’üñ şalavātından şoñra, bu za‘īf du‘ācı *Ḥızr bin Ya‘kūb Ḥaṭīb* eydür. (5a/7)

→ Birleşik isim, sıfat tamlamasının isim unsuru olarak kullanılmış.

1.14. Sayı Grubu

1.14.1. Yapı Bakımından Sayı Grubu

Basamak sistemine göre sıralanmış sayı isimleri topluluğudur.⁷⁰ Türkçede sayılar üç şekilde karşılanır: Ya tek kelime ile: iki, yedi, dokuz vb.; ya sıfat tamlaması ile: üç yüz, otuz bin, dört milyon, sekiz yüz milyon vb.; ya da sayı grubu ile: otuz iki, elli sekiz, iki yüz yirmi gibi.⁷¹

Sayı grubunun sıfat tamlamasından farkı sayıların sıralanışındadır. Sayı grubunda büyük sayı önce küçük sayı sonra gelir. Sıfat tamlamasında ise tam tersidir, küçük sayı önce büyük sayı sonra gelir. Grupta sayılar herhangi bir ek almadan birleşir ve ayrı ayrı yazılırlar.

- Ādem ‘aleyhi’s-selām *doğuz yüz otuz altı* [yıl] yaşadı. (170b/4)
- Ammā bu *yüz dört* kitāblar ki gökden indürildi, *qadīm*dürler. (166a/10)
- Ammā gökden inen kitāblar *yüz dörd*dür. (165b/10)
- Mürsellerüñ *qamusı üç yüz on üç*dür ve *dükeli nebī*lerden ve mürsellerden Muḥammedun Resūlullah yigrekdür ve ümmeti daḥı *qalan ümmet*lerden yigrek-durur. (168a/10)

1.14.2. Kullanılışları Bakımından Sayı Grubu

1.14.2.1. Cümlede Kullanılışları Bakımından Sayı Grupları

Metnimizde çok fazla geçmeyen sayı grubu, iki örnekte karşımıza yüklem olarak çıkmaktadır:

- Ammā gökden inen kitāblar *yüz dörd*dür. (165b/10)
- Mürsellerüñ *qamusı üç yüz on üç*dür ve *dükeli nebī*lerden ve mürsellerden Muḥammedun Resūlullah yigrekdür ve ümmeti daḥı *qalan ümmet*lerden yigrek-durur. (168a/10)

⁷⁰ Leylâ Karahan, **a.g.e.**, s.72.

⁷¹ Mustafa Özkan, Veysi Sevinçli, **a.g.e.**, s.83.

1.14.2.2. Diğer Kelime Gruplarında Kullanılışları Bakımından Sayı Grupları

- Ādem ‘aleyhi’s-selām *doğuz yüz otuz altı [yıl]* yaşadı. (170b/4)
→ Sayı grubu, sıfat tamlamasının sıfatı olarak kullanılmış.
- Ammā bu *yüz dört kitāblar* ki gökden indürildi, *qadīmdürler*. (166a/10)
→ Sayı grubu, sıfat tamlamasında sıfat unsuru olarak kullanılmış.

1.15. Kısaltma Grupları

1.15.1. Yapı Bakımından Kısaltma Grupları

Hâl eki veya iyelik eki almış bir isim unsuruyla başka bir isim unsurunun birleşmesinden meydana gelen gruplara denir. Bazen unsurlar ek almayabilir.⁷² Bu gruplar, kelime gruplarının ve cümlelerin kısaltması ve yıpranması sonucu ortaya çıkmış kelime gruplarıdır. Daha geniş bir gruptan kısaltmış ve bazen de kalıplaşmış gruplardır. Çok fazla örneği yoktur.⁷³

1.15.1.1. İsnat Grubu

Biri diğerine isnat edilen iki isim unsurunun bir araya gelmesi ile oluşur. Tamlayan tamlanan düzenindeki sıfat tamlamasının ters çevrilmiş şekli olarak da düşünülebilir. Kendisine isnat edilen unsur önce gelir ve genellikle iyelik eki alır; bazen de yalın olabilir. İsnat Grubu cümle içerisinde genellikle sıfat olarak kullanılır. Grubun vurgusu da ikinci unsur üzerindedir.

- Her pādīşāhı-kim Tañrı ḥāzretine *eli bağlu* getüreler. (206a/9)
- Bir dağı ef’ī dirler *başı yağşı, boynı ince*, arqasında uzun ḥat çekilmiğdir. (122b/3)

⁷² Mustafa Özkan, Veysi Sevinçli, **a.g.e.**, s.92.

⁷³ Muharrem Ergin, **a.g.e.**, s.375.

- Anuñ-çün kim Hâk ta‘âlâ çün kim âdem oğlanlarınıñ endâmlarını münâsib yaratdı, *başı igen büyük* yaratmadı. (59a/11)
- Zihî *hayrâtı çok* menzildür uçmaq
Yürmek yirinedir anda uçmaq (190b/13)

1.15.1.2. İlgi Grubu

İlgi hâli eki almış bir isimle ondan sonra gelen bir ismin oluşturduğu kelime grubudur. Bu grubun özelliği; iyelik grubu ve belirtili isim tamlanan ögesindeki iyelik eki düşmüştür.

- ‘İsî zamânında üç peygâmbere geldi ve andan sonra tâ *bizüm Peygâmbere* degin ayrığ peygâmbere gelmedi. (170a/1)

1.15.1.3. Ayrılma Grubu

Bu yapı, ayrılma hâli eki almış bir isim unsuru ile ondan sonra gelen bir başka isim ya da sıfat unsurunun birleşmesi ile meydana gelir. Grubu oluşturan unsurların her ikisi de ayrı ayrı bir kelime grubu olabilir. Grubun vurgusu son unsur üzerindedir.

- Bir ulu şeyh meger kim *mürîdlerden birini* artuğrak severdi. (105b/7)
- Bize şöyle buyurdılar kim biz *‘ağıldan ayrı* olmayavuz. (101a/3)
- Eyitdi: “Bunuñ *derecelerinden biri* eksildi.” (101b/7)
- ‘*Âzîzlerden bir kişi* hâlifeye naşihat etdi. (50b/5)
- *Uşbu üç şartından birisi* eksük olursa ol kimseye ‘azîz dimezler. (49a/5)
- *Gümüşden sarâylar ve köşkler* gördüm. (152a/12)

1.15.1.4. Bulunma Grubu

Bu yapı, bulunma hâli eki almış bir isim unsuru ile ondan sonra gelen bir başka isim ya da sıfat unsurunun birleşmesi ile meydana gelir. Grubu oluşturan

unsurların her ikisi de ayrı ayrı bir kelime grubu olabilir. Grubun vurgusu son unsur üzerindedir. Metnimizde bulunma grubuna rastlanmamıştır.

1.15.1.5. Yaklaşma Grubu

Bu yapı, yaklaşma hâli eki almış bir isim unsuru ile ondan sonra gelen bir başka isim ya da sıfat unsurunun birleşmesi ile meydana gelir. Grubu oluşturan unsurların her ikisi de ayrı ayrı bir kelime grubu olabilir. Grubun vurgusu son unsur üzerindedir.

- Andan sonra yidügi ta‘ām ve içdügi suyu kısimet eyledi, her bir ‘uzvına ol ‘uzvuñ tabî‘atına muvâfık. (57a/11)
- Ya‘nî senüñ hazretüñe lâyıķ ‘amel eyleyümeziz, ma‘zur dutğıl ol taķşiri biz kullaruñdan. (48b/7)
- Cevāb: Bu söz ‘örfi ‘ādete mübtenîdür. (200a/10)
- Bizüm adlarumuz peygāberler adlarına muvâfık degül-idi, anuñ-çün girmedük; ammā biz daħı mü‘minlerüz (44a/1)
- Zîrā pâdişāhlaruñ dostlığına i‘tibār itmek yoķdur ve oğlançuķlaruñ āvāzına i‘tibār yoķdur ve ‘avratlaruñ maħabbetine vefā yoķdur. (219a/2)

1.15.1.6. Vasıta Grubu

Bu yapı, vasıta hâli eki almış bir isim unsuru ile ondan sonra gelen bir başka isim ya da sıfat unsurunun birleşmesi ile meydana gelir. Grubu oluşturan unsurların her ikisi de ayrı ayrı bir kelime grubu olabilir. Grubun vurgusu son unsur üzerindedir.

- Ve her kimüñ günāhı şevābından ağır gelse bir ferişte nidā eyleye kim “İy maħşer halkı bilüñ-kim felān ibn-i felānuñ günāhı ağır geldi, tamuya müstaħaķ oldu.” diyeler ve eger şevābı-y-ıla berāber gelse anı a‘rāfda koyalar. (183b/6)

- Ve peygâmbirleri ‘izzetine *peygâmbirler-ile adaş* olanlar-ıla uçmaga gireler. (43b/9)

1.15.1.7. Eşitlik Grubu

Eşitlik hâli eki almış bir isim unsuru ile ondan sonra gelen bir başka isim unsurunun birleşmesi ile meydana gelir. Grubu oluşturan unsurların her ikisi de ayrı ayrı bir kelime grubu olabilir. Grubun vurgusu son unsur üzerindedir. Metnimizde eşitlik grubuna rastlanmamıştır.

1.15.2. Kullanılışları Bakımından Kısaltma Grupları

1.15.2.1. Cümlede Kullanılışları Bakımından Kısaltma Grupları

1.15.2.1.1. Kısaltma Grubunun Özne Olarak Kullanılması

- ‘*Āzīzlerden bir kişi* halîfeye naşihat etdi. (50b/5)

1.15.2.1.2. Kısaltma Grubunun Nesne Olarak Kullanılması

- Bir ulu şeyh meger kim *mürīdlerden birini* artuğrak severdi. (105b/7)
- Uşbu *üç şartından birisi* eksük olursa ol kimseye ‘azīz dimezler. (49a/5)

1.15.2.1.3. Kısaltma Grubunun Yüklem Olarak Kullanılması

- Cevāb: Bu söz ‘*örfi ādete mübten̄dür*. (200a/10)

1.15.2.2. Diğer Kelime Gruplarında Kullanılışları Bakımından Kısaltma Grupları

- Andan şoñra yidügi ta‘ām ve içdügi suyu kısimet eyledi, her bir ‘uzvına *ol ‘uzvuñ tabī‘atına muvāfık*. (57a/11)

→ Bulunma grubunun isim unsuru bir isim tamlamasıdır.

- Ya'nî *senüñ hazretüñe lāyık* 'amel eyleyümeziz, ma'zur dutğıl ol taqşiri biz kullaruñdan. (48b/7)

→ Yine aynı şekilde, bulunma grubunun isim unsuru bir isim tamlamasıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. CÜMLE

2.1. CÜMLENİN ÖGELERİ

Bu bölümde cümle ögeleri olan yüklem, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf unsurları üzerinde duracağız. Bunları ele alırken -birçok dilbilgisi kitabında yer aldığı için- özelliklerinden çok cümlede yer alış şekillerine dikkat çekeceğiz.

2.1.1. YÜKLEM

Cümlede yargıyı üzerinde taşıyan, kelime veya kelimelerin bir cümle olarak adlandırılabilmesi için gerekli olan temel ögedir. Cümledeki diğer ögeler yüklem anlamını çeşitli yönlerden tamamlarlar ve ifade edilmek istenen anlamın ayrıntılarını verirler. Yüklem ise asıl anlamı üzerinde taşır. Ayrıca öznenin yaptığı işte yüklem ile ifade edilmektedir.

2.1.1.1. Fiil Cümlelerinde Yüklem

2.1.1.1.1. Basit Zamanlı Fiillerin Yüklem Olması

- Haḡ ta‘ālā anı ādemīlere, divlere, cinnīlere, cānavarlara, ḡşlara pādiṣāh eyledi. (203b/1)
- Pādiṣāhuñ keremi ve ŧefḡati ve ‘adl olıcaḡ ḡalk anuñ memleketinde ĩmin olup otururlar. (213b/)
- Atam ‘Ömer vefāt itdiginden ŧoñra ḡoḡ zamānlar Tañrı ḡazretine yalvardum. (206a/12)
- ŧaḡābeler Peyḡāmbere ḡazretüñüñ öninde ḡa‘ām yidiklerinden ŧoñra utanurdı, bunlara ḡuruñ maṣlaḡıtıñıza varuñ dimege. (46a/11)
- Selāmet eyle göñlüñi ḡasedden
Münevver ola tā nūr-ı eḡaddan (43b/3)

2.1.1.1.2. Birleşik Zamanlı Fiillerin Yüklem Olması

2.1.1.1.2.1. Hikâye Birleşik Zamanlı Fiillerin Yüklem Olması

- Eger terâzü olmasa günâhı ne-çadar düğün *bilmeyiserdi*, zulm oldu *şânisardı*. (183b/13)
- Eger şer *olmasa-y-ıdı* ol zımmeti-dağı hayr bâtıll *olısardı*. (39b/7)
- Meger zamâni evvelde bir kişi bir ağaç altında yaturdı ve ol ağaç *tefric iderdı*. (27b/9)
- Dükeli halk *cem‘ olmışdı*. (71b/4)
- Bu gice kendüzüm-ile *gelmişdüm*, gönüm *baş olmışdı*. (79a/2)

2.1.1.1.2.2. Rivayet Birleşik Zamanlı Fiillerin Yüklem Olması

- Ve bundan ma‘lûm oldu kim îmân şol kişinüñ *olurmış* kim yaqîn kavî ola ve tevekkül kâmil ola. (74b/3)

2.1.1.1.2.3. Şart Birleşik Zamanlı Fiillerin Yüklem Olması

- Eger tama‘ları *yoğumıssa* hor olmazlar-ıdı. (82b/13)
- Nitekim Allah ta‘âlâ eydür: “Eger *tâ‘at eylerseñ* uçmak *istersen* eger dünyayı *terk iderseñ* nefsüñ rāhatlığı-çündür; ammâ benüm rızâm-çün bir dostım sevdü kim ya aña yardım eyledü kim ya bir düşmanımı düşman dutup horladugumı. (81a/10)
- Haq ta‘âlâ mü’mintlere uçmak içinde ferişte viribiye, elinde bitiyle eyde: “Var fülân kulumu destür dile, Eger *destür virürse* içerü gir. Eger *virmezse* girü dön.” (81b/7)
- Pes bir ün irdi gökdin-yañadın kim “İy kalleş! Eger ol qaravaşumuz *uyursa* ben uyanuğın.” diyü. (100a/2)

2.1.1.1.3. Birleşik Fiillerin Yüklem Olması

2.1.1.1.3.1. İsim+Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiillerin Yüklem Olması

- Hâk ta‘ālā vahy eyledi ol peygâmbere kim “Şöyle şöyle *kıṣāṣ oldi*. Evet, ilk uran zālîmdür.” (146b/1)
- Kuluñ bu addan nasîbi oldur kim kendüzin zālîm eyleyenlerüñ suçın ‘*afv eyleye*; belkim bunlara *ihsân* dahı *eyleye*. (148a/10)
- Ve bir tâifesi *secde kılmışlardur*, tâ kıyâmete-degin başların yukarı kaldurmazlar. (201a/7)
- Eyitdi: “Hiç hâtıruma *söz gelmez*; meger kim arañuzda Muḥammedî vardur, anı isteñ buluñ.” (158b/3)
- Peygâmbere ḥâzreti şallallahu ‘aleyhi ve’s-sellem eyitdi: “Bahadur ol kişidür kim gâyet kaçıduğı vaqtın, öykesin yuda ve nefis ejdahâsını başa ve *zebûm eyleye*, belkim *ḳahr eyleye*; ya‘nî hiç bir kimse anuñ nefsinden rencide olup incinmeye.” (114a/8)

2.1.1.1.3.2. Fiil+Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiillerin Yüklem Olması

- Her kişi kim Allah ta‘ālānuñ gördüğün bilse edeb oldur kim dâimā anuñ ḥâzretinden *utanu dura* ve şerî‘atdan daşra iş işlemeye, anuñ rızâsı ḳanda-y-ısa anı isteye ve anı gözede. (86b/2)
- Eyitdi: “Anuñ-çün-kim dâim *göre duravuz* ve ‘ibret alavuz ve ölümümüz unutmavuz.” (210a/7)
- Belkim vaqtına küye durur her nesneye bir vaqt taḳdîr *eyleyüp durur*, hikmet mücibince. (163b/2)
- Ve her guşşalu kişi kim bu adları okıyıcak Ta‘ālā anuñ guşşasını şâdiye tebdîl eyleye ve ḥâcetlerin dahı revā *idivire*. (34a/4)

- ‘Ālim eyitdi: “Cercīs peygāmbere ʔapmaq yigrekdür; zīrā ki yetmiş kez öldürdiler ki oda yaqđılar ki qazanda qaynatdılar girü dirildi, *ʔuru geldi*. (175a/8)

2.1.1.2. İsim Cümlelerinde Yüklem

2.1.1.2.1. Yükleme Tek Kelime Olan İsim Cümleleri

- Benī İsrā’īl zamānında bir qarıcuq pādişāha *qonşı-y-ıdı*. (107b/8)
- Kerefes öksürüğe ve boğaza ve ʔalaqa ve bögrege ve qavuşa ve istiskā rencine dağı fāidesi *vardur*. (161a/3)
- Pādişāhlara şālah vezīrden yigrek nesne *yoqđur*. (215a/2)
- Yā fir‘avn! Senüñ mihnetüñ bize *ni‘metdür* ve senüñ cefāñ bize *vefüdür*. (72b/10)
- Haq ta‘ālā hazretinüñ görklü şıfatlarından birisi *cömerdliqđür*. (199a/1)

2.1.1.2.2. Yükleme Kelime Grubu Olan İsim Cümleleri

2.1.1.2.2.1. İsim Tamlamasının Yükleme Olması

- Ammā celīl celālındendür; ya‘nī qahr şıfatlarındandır. (103a/4)
- Eger cefā idene ‘itāb eylerse qadden aşurmaz, *anuñ keremindendür*. (104a/3)
- Bir cevāb dağı oldur kim dīdār *ni‘metlerüñ ulusıdır*. (48a/11)
- Pādişāh eyitdi: “Git girü, hiç bilür misin yapışduğuş *kimüñ dizginidür*.” (208b/11)
- Pes ādem oğlanı *Allahu ta‘ālā hazretinüñ āyinesidür*. (201b/6)

2.1.1.2.2.2. Sıfat Tamlamasının Yükleme Olması

- Peygāmbere hazreti şallāllahu ‘aleyhu ve’s-sellem *alcaq gönüllü-y-ıdı*. (55a/2)
- Ben eyitdüm-kim “*On iki yıldur*.” (206b/5)
- Dünya mālına ve manşıbına aldanmaya ki dünyanıñ haqıqati *bir murdār olmuş gevdedür*. (215b/11)

- Peygamber hazreti buyurdu kim ‘azāb kıtırığı kıyāmet güninde *zālim pādişāhadur*. (206a/8)
- Ya‘nī demek olur kim pādişāhlık *ulu işdür*, degmeler anuñ haqqını yirine getürimez, ‘adl eyleyümez. (203a/6)

2.1.1.2.2.3. Bağlama Grubun Yüklem Olması

- Diri bil ‘ālimi gerci ölürse
Ölü bilmek anı *hamk u ‘amādur* (112a/4)
- Ve dağı fikr eyleye kim ādemīnūñ şüretlerine *mevzūn ve ihtiyārdur*, ve’s-selām! (60b/9)
- Bu şıfatludan kıatı kıorķu gerekdür her nefes
Ol ulu hazretde *zīrā ne ‘azīz vü ne denī* (156a/1)
- Tevaķķu‘um kıapudan bu teberrük-ile şeha
Ne cübedür ne ‘imāme ne kıaylesān ve ridā (11b/2)
- Cān kim ola ol maħal-ı ma‘rifet
Ne ‘araz ola ne cism iy nik-baħt (21a/9)

2.1.1.2.2.4. Edat Grubunun Yüklem Olması

- Cevāb: *İki vech-iledür*. (104a/12)
- Zīrā ki bunlar *ulular gibidür* ve bir ‘ālim ki anlara ‘ilm ögrede, kānalar anlara *cān virmiş gibidür*. (112a/1)
- ‘Aķl kıuttın çok vire kim *‘aķl-ıladur* ‘ālemūñ ‘imāreti. (100b/10)
- Ya‘nī her kim *Allah biledür* Allah dağı anuñladur. (53a/1)
- Üçüncü göñlinden yaramaz endişeler geçmemek ve orucuñ tamāmlığı *helāl yimek-iledür*. (200a/6)

2.1.1.2.2.5. Tekrar Grubunun Yüklem Olması

- Burın ağız tamam *yerlü yirindedür*. (59b/3)

2.1.1.2.2.6. İsim-fiil Grubunun Yüklem Olması

- Yidinci, *Taîrı hâzretine inanmağdur* ki du‘ā kabûl oldu, diyü. (107b/7)
- Ve *hikmetlerüñ aşlı Taîrı’dan korğmağdur*. (111a/5)

2.1.1.2.2.7. Birleşik İsim Grubunun Yüklem Olması

- Evvel ‘Arabca aqçe üzerine sikke vuran ‘*Abdu’l-Melik bin Mervān-idi*. (137a/10)
- Evvel kişi-kim Hicāz’a but ilettdi ‘*Ömer bin Yaḥyā-idi*. (138a/7)
- Āḥir şaḥābī ki vefāt itdi Medīne’de *Cābir bin ‘Abdullah’dı*. (138a/9)

2.1.1.2.2.8. Kısaltma Gruplarının Yüklem Olması

Sadece yönelme grubunda rastlanmıştır.

- Cevāb: Bu söz ‘*örfi ‘ādete mübtenīdür*. (200a/10)

2.1.1.2.2.9. Sayı Grubunun Yüklem Olması

- Ammā gökden inen kitāblar *yüz dördür*. (165b/10)
- Mürsellerüñ qamusı *üç yüz on üçdür* ve dükeli nebīlerden ve mürsellerden Muḥammedun Resûlullah yigrekdür ve ümmeti daḥı qalan ümmetlerden yigrek-durur. (168a/10)

2.1.1.2.2.10. İyelik Grubunun Yüklem Olması

- Ve şol şifatlar kim *senüñ bāṭınuñdadur*. (16a/1)
- Allah ta‘ālā eytdi: “Yā Mūsā! Şifā virici benim, aşşı ve ziyān *benüm ḥükümüledür*. (156b/11)

2.1.2. ÖZNE

Cümlede yüklem bildirdiği anlamı tamamlayan, yapını veya olanı karşılayan ve yüklem gösterdiği kılışı, oluşu, durumu üzerine alan ögedir.⁷⁴ Yalın hâlde bulunan özne, sadece iyelik ve çokluk eklerini alır. Tek kelime veya kelime grubu şeklinde cümle de bulunabilir.

2.1.2.1. Öznesi Tek Kelime Olan Cümleler

- *Pādişāhlik* ‘ākıllar sebebi-le cemāl bulur ve *dīn* Tañrıdan kōrkucılar-ıla kemāl bulur. (218b/12)
- *Tekebbürlik* aña ne lāyıkdur. (53b/5)
- *Comardlar* yakındur rahmete ve ırağdur ‘azāba. (222b/10)
- *Şahābeler* Peyğāmbere hāzretünün önünde ta‘ām yidiklerinden şöñra utanurdu, bunlara tūruñ maşlahıñıza varuñ dimege. (46a/11)
- (O) Evvel kemük yaratdı ve üzerine eti yaratdı ve anuñ üstinde deri yaratdı. (89a/1)

2.1.2.2. Öznesi Kelime Grubu Olan Cümleler

2.1.2.2.1. İsim Tamlamasının Özne Olması

2.1.2.2.1.1. İsim Tamlamasının İsim Cümlelerinde

Özne Olması

- *Göñüllerün hayātı* ‘ilm-iledür
Hāqīkatde memātı cehl-iledür (112a/3)
- *Sa‘ādet issinün* ‘alāmeti oldur kim helāl yiye ve helāl geye ve helāl koca ve ‘ālimler-ile otura ve biş vaqt namāzı cemā‘at-ıla kıla. (222b/3)
- Eyitdi: “*Kıyāmet günü* şarb gündür.” (152a/8)

2.1.2.2.1.2. İsim Tamlamasının Fiil Cümlelerinde Özne Olması

⁷⁴ Leylâ Karahan, a.g.e., s.18.

- Zīrā ki *‘aḳillerūñ ‘aḳılları* anuñ ‘azameti deñizinde ḥayrān oldılar. (49b/7)
- Az zamānda *ṣāhuñ ‘ammusı oğlı* baş götürdi, ṣol ḳavme-kim andan incinmişler-idi. (213b/10)
- Dükeli işler ṣabr-ıla ḥāṣıl olur, *iven kişinūñ işi* bāṭıl olur. (219b/5)
- Tamamı dünya salṭanatı aña sehl ola ve *īmān ađıcnuñ köki* gönlinde key berkimiş ola ve Tañrı’m ḥazretine īmānı sālīm vara. (211a/2)

2.1.2.2.2. Sıfat Tamlamasının Özne Olması

2.1.2.2.2.1. Sıfat Tamlamasının İsim Cümlelerinde Özne Olması

- *İşledüği işler* görklüdür ve ‘aṭaları dağı boldur. (111b/5)
- Ve fikr it ki kim sende *fāḥr eyliyecek nesne* var mıdır? (54b/8)
- Nūşirvān sevindi Tañrı ḥazretine dāīm şükr eyledi, eyitdi: “Ben anı tecrube için ki ya‘nī göreyim ḳandasada *hiç ḥarāb yir* var mıdur memleketümde, ṭā ki ben anı ‘imāret eyleyem. (211b/7)
- Tevārīḥ’de gelür kim dört biñ yıl dünyāyı *oda ṭapıcı pādişāḥlar* ‘imāret eylediler. (211a/9)
- *Bu dükeli nūrlar* ḥaḳıḳatde güneş nūrıdur; zīrā ki nūrlaruñ aşlı oldur. (157b/9)

2.1.2.2.2.2. Sıfat Tamlamasının Fiil Cümlelerinde Özne Olması

- *Hiç kimsene* anuñla ṭartışmaz. (114a/3)
- Zīrā ki *kendüzinden gāyb olan kişi* maḳşūdın bilmez olur. (155b/8)
- Rivāyetdür kim Ḥaḳ ta‘ālānuñ feriştelere vardur kim yaradılalıdan berü ağlarlar ve gözlerinden dökilen yaşlaruñ her bir ḳaṭresini Ḥaḳ ta‘ālā bir firişte yaradur ve *ol yaradılan ferişte* başların ḳaldurmazlar, Allah ta‘ālā ḳorḳusından. (151a/4)
- *Gizlü şüret* dağı eyü olur, yatlu olur. (60a/4)

- *Bir kiři bir sultān ęatında bir sebep-ile maębūl olsa, ol sultān eydür ki ol kiřiye ‘aęāyı ben virürin. (200a/11)*
- Mıřır taętında *ulu sultān* ider ki Yūsuf’ı
Gāh Ya‘kūb’ı anuñ ęayęusı-la ęayrān ider (150b/7)

2.1.2.2.3. Bağlama Grubunun Özne Olması

2.1.2.2.3.1. Bağlama Grubunun İsim Cümlelerinde Özne Olması

- Allah ta‘ālā eytdi: “Yā Mūsā! Şifā virici benim, *aşşı ve ziyān* benim hükümledür. (156b/11)
- Biz kimüz kim eydevüz ‘afv ęıl
Çün senüñdür *emr ü nehy ü ęāl ü ęıl* (3b/10)
- Yağud ol ulu göklerde egri bügri var mıdur? *Ya yaruğ ya delük* var mıdur? (88b/12)
- Zīhi mülkat kim aña yoğ-durur zevāl
Artadurmak yāhūd eksilmek muęāl (2b/10)
- Zīhi ‘izzet kim ęanīdür muęlaęā
Hem ęıdem şābitdür aña hem beęā (2b/8)

2.1.2.2.3.2. Bağlama Grubunun Fiil Cümlelerinde Özne Olması

- *Yir vü gök* oldu müretteb ‘adluñ-ıla iy ęadīm
Cān ü ten oldu mūna‘am ni‘metüñ-ile iy kerīm (152b/9)
- İbrāhīm eytdi: “İnanurun gönlüm dölensün diyü, diledüm; zīrā ki göz-ile göricek *şekk ü şübhe* ęalmaz.” (153b/13)
- Her nefes bizden gelen cürm ü ęaęā Hāzretüñe yaraşur ‘*afv u ‘aęā*. (3b/6)
- ‘*Avratum-ıla ben* bir tağta üzrinde ęalduę. (124b/3)

- Şol sünüler kim görürsin şöyle ölmüş yüceler
Gecdi bunlardan niçe *gündüzler-ile giceler* (202a/2)

2.1.2.2.4. İyelik Grubunun Özne Olması

- ‘Ömer eyitdi: “Yā Resūlallah *atam anam* saña fedā olsun, ne sebebden gülümsedüñ?” (152a/2)
- Gördim kim bir kişi çal koyın yatar, *eli ayağı* bağılu, ol kirdeyi pāre pāre eyleyüp anuñ ağızına koyar. (37b/3)

2.1.2.2.5. İsim-fiil Grubunun Özne Olması

- Hayāt isterseñ nefsüñi öldür
Kişi nefsin öldürmek ğazādur (114b/3)
- Ölü bil hāmili ölmezden öñdin
Diri bilmek ‘ayn-ı haḫādur (112a/5)
- Üçüncü budur kim *anuñ hazretine irişmek* katı zaḫmetdür. (49b/6)
- Nitekim Resūl hazreti ‘aleyhi’s-selām buyurdi: “*Bir sâ ‘at ‘adl itmek* altmış yıllık ‘ibādetden yigrekdür.” dir. (202b/3)

2.1.2.2.6. Sıfat-fiil Grubunun Özne Olması

- Her kim iderse du‘âyı kıllur kabūl
Hācet isteyen de olmaz hem melūl (109a/6)
- Şeyḫ eyitdi: “*Teferrüce çıkan* bizcileyin çıkşun.” (110b/12)
- *Ene’l-ḫaḫ diyen* Tañrı hazreti-y-idi; likin Mansūr dilinden işidildi. (113a/1)

2.1.2.2.7. Unvan Grubunun Özne Olması

- *Mūsā peygāMBER* ‘aleyhi’s-selām bir gün yağmur dileyü istiskāya çıkdı. (96b/3)

- Nitekim *İbrāhīm peygāmbere* bu şıfatdan naşibi tevaqqu‘ eyleyüp (3) du‘ā eyler-idi. (116b/2)
- *Süleymān nebi‘* ‘aleyhi’s-selām bu ma‘niden ötürü pāzişahlık dileti, ‘ilm peygāmbere’lik dilemedi. (202b/9)
- *İbrāhīm peygāmbere* ‘aleyhi’s-selām ol vaqtun kim gökler sırrına muṭṭali‘ oldı-y-ıdı. (93a/8)

2.1.2.2.8. Ayrılma Grubunun Özne Olması

- ‘*Āzizlerden bir kişi* ḫalīfeye naşihat etdi. (50b/5)

2.1.3. NESNE

Yüklemün doğrudan etki ettiği ve bildirdiği, özenin gerçekleştirdiği işten etkilenen ögeye nesne denir. Nesne her zaman geçişli fiiller ile birlikte kullanılır. Çünkü geçişli fiilin ortaya koyduğu hareket nesne olmadan gerçekleşemez. Geçişsiz fiilli cümlelerde ise etkilenme özne üzerinde gerçekleştiği için nesne yer almaz.⁷⁵

Cümlede nesne vazifesi gören unsur her zaman yükleme hâlinde bulunur. Bu yükleme hâli bazen ekli bazen de eksiz olabilir. Ekli yükleme hâli ile belirtili nesnelere, eksiz yükleme hâli ile de belirtisiz nesnelere oluşur.⁷⁶

2.1.3.1. Nesnenin Yükleme Hâli Eki Almaması

- Barmağa geçürdi, bir biti yazdurdı kim eger benüm rızāñ isterseñ ol yüzüği satđıl, bahāsıñ dervīşe şadağa virgil, bir pāre *gümişden yüzük* düzdürgil. (55b/8)
- Bir ulu kişi var-ıdı, *Ḳays bin Āşım* dirler-idi. (147b/7)
- Mü‘min olđıl ger dilerseñ kim olasıñ emīn
Mü‘min olmağlık dilerseñ ḫāşıl eylegil yağın (44b/2)

⁷⁵ Mustafa Özkan, Enfel Doğan, a.g.e., s. 173.

⁷⁶ İsmet, Cemiloğlu, a.g.e., s. 91.

- Dil diye kim söyledüm *bühṭān ğıybet kizb ü fuḥṣ*
El diye kim ben ḥarāmı dutdum-ıdı bir zamān (155a/7)

2.1.3.2. Nesnenin Yükleme Hâli Eki Alması

2.1.3.2.1. “-n” Yükleme Hâli Ekiyle Nesne Olan Unsurlar

- Kıyāmet gününde *dükeli ṭā‘atlaruñ sevābın* müdde‘iler alalar ve illā *oruç sevābın* almayalar. (200a/2)
- Allah ta‘ālā *ķullarınuñ du‘āların ķabūl eyleyicidür, muḥṭāclaruñ ḥācetin revā eyleyicidür.* (107a/3)
- *Ḥaķ‘dan artuķ sevdiğin* terk eylegil
Ger diler-iseñ bulasın devleti (120b/7)
- Rivāyet gelüp durur kim Nuşirevān kendünüñ meclīsinde çiçekler *ḥāzır oldıgın* sever-idi, ‘avratına yakın varmazdı. (45a/12)
- Ḥaķ ta‘ālā eyitdi kim “*Ol ķardeşüñüñ borcın* bağışla ve anı ‘afv eyle.” (152b/3)

2.1.3.2.2. “-ı,-i” Yükleme Hâli Ekiyle Nesne Olan Unsurlar

- *Sañā lāyık olmagı* ben bilmezim Anuñ-ıçun ḥazretüñ ögemezim. (3b/4)
- Allah ta‘ālā *gökleri yirleri* yaratdı örneksüz. (162a/5)
- Bu cihān maḥdūd ol bī-ḥad-durur
Ni‘meti vü ḥikmeti bī-‘ad-durur (1b/10)
- Nitekim ‘adetidür bir kişi kim tedbīr ehli olmasa *bir tedbīrlü şefķatlı kişiyi* idünür. (113a/12)
- Tevrīt‘den *bunı* ihtiyār itdiler kim her kişi Tañrı virdüğine rāzı olursa rāḥat ola, diñlene. (167a/9)
- Şol şāh önine kim yimeye şekeri ḥalva
Gör *anı* ki bulğur-ıla tarḥana getürdi (6b/7)

- “İmdi sen *bunı* suya andır, ben giderin aydum var.” didi. (51b/13)

2.1.3.3. Nesne Olan Kelime Grupları

2.1.3.3.1. İsim Tamlamasının Nesne Olması

- Allah ta‘ālā *ullarınuñ du‘āların* abūl eyleyicidür, *muhtāclaruñ hācetin* revā eyleyicidür. (107a/3)
- ıyāmet gününde *dükeli tātalaruñ sevābın* müdde‘iler alalar ve illā *oru sevābın* almayalar. (200a/2)
- Ki *sa‘adet tācını* ādem başına geydürür
Gāh şeytānuñ naşibin la‘net ü azālan (150a/12)
- Hā ta‘ālā eyitdi kim “*Ol ardeşüñüñ borcın* bağışla ve anı ‘afv eyle.” (152b/3)

2.1.3.3.2. Sıfat Tamlamasının Nesne Olması

- *Bir içeklü ağa* gördi, tırdı. (110b/4)
- Nitekim ‘ādetidür bir işi kim tedbīr ehli olmasa *bir tedbīrlü şefatlü işiyi* idünür. (113a/12)
- Bir gün Nūşirvān kendüyi astaya verdi eyitdi: “*Bir eski kiremüt* buluñ iliminde.” (211b/5)
- İmdi saña *ü nesne* şoraram, cevāb ider misin? (158b/11)

2.1.3.3.3. Balama Grubunun Nesne Olması

- Anuñ faşlı-y-ıla buldu ‘ilm-i imān
Anuñ lufi-y-ıla buldu *vecd ü hāli*. (151b/10)
- Dil diye kim söyledüm *bühtān ğıybet kizb ü fuş*
El diye kim ben arāmı dutdum-ıdı bir zamān (155a/7)
- Bilmedi meger ıymeti olmaduunu kim

Nesrīn ü gül ü sünbūli bostāna getürdi (6b/5)

- Bu cihān maḥdūd ol bī-ḥad-durur

Ni‘meti vü ḥikmeti bī-‘ad-durur (1b/10)

- *Zerre-veş* olmaz-ısañ *zīr ü zeber*

Ol güneşden bulmayasın *ferr ü kerr* (3a/1)

2.1.3.3.4. Tekrar Grubunun Nesne Olması

- Allah ta‘ālā *gökleri yirleri* yaratdı örneksüz. (162a/5)

- Her kişi-kim ‘ilm vü ḥikmetler-ile meşhūr ola

Lā-cerem gönli gözi Ḥaḫ nūri-la pür-nūr ola (160a/8)

2.1.3.3.5. İsim-fiil Grubunun Nesne Olması

- Mü‘min olğıl ger dilerseñ kim olasın emīn

Mü‘min olmaḫlık dilerseñ ḥāşıl eylegil yaḫīn (44b/2)

- *Kebāb pişürmek* istediler. (214a/12)

- Ya‘nī ḡālibdür, her nice diler-ise taşarruf eyler; līkin *bu ḫudreti görmek* istedüm, gönlüm dolansun dostluḫ maḫāmında diyü, ve’s-selām! (154b/4)

- *Sañā lāyık olmagı* ben bilmezim Anuñ-ıçun ḥazretüñ ögemezim. (3b/4)

2.1.3.3.6. Sıfat-fiil Grubunun Nesne Olması

- *Ḥaḫ’dan artuḫ sevdiğin* terk eylegil

Ger diler-iseñ bulasın devleti (120b/7)

- Rivāyet gelüp durur kim Nuşirevān kendünüñ meclīsinde çiçekler *ḥāzır oldıḡım* sever-idi, ‘avratına yaḫın varmazdı. (45a/12)

2.1.3.3.7. Unvan Grubunun Nesne Olması

- ‘Adl oldur kim *Taâri ħazretini* gözleye, ra‘iyyetlerine toğruluk eyleye, zılm eylemeye. (204a/10)
- Hem ‘ibâdet şol vech-ile ide kim *Taâri ħazretini* görür gibi. (112a/11)
- İmdi her kişi kim *Allahu ta‘âlâ ħazretini* severse andan ayru olmaya. (14b/11)

2.1.3.3.8. Birleşik İsim Grubunun Nesne Olması

- Bir ulu kişi var-ıdı, *Ķays bin ‘Āşım* dirler-idi. (147b/7)

2.1.3.3.9. Kısaltma Gruplarının Nesne Olması

→ Metinde sadece ayrılma grubunun nesne olduğu görölmüştür.

- Bir ulu şeyĥ meger kim *mürîdlerden birini* artuğrak severdi. (105b/7)
- Uşbu *üç şarftından birisi* eksük olursa ol kimseye ‘azîz dimezler. (49a/5)

2.1.4. YER TAMLAYICISI

Yer tamlayıcısı, cümlede yüklem bildirdiği iş, hareket ve oluşun yönelme, bulunma ve uzaklaşma şekillerini oluşturan bir ögedir. Yer tamlayıcısının bu üç şekli ortaya koyabilmesi için yaklaşma (-A), bulunma (-DA) ve uzaklaşma (-DAn) hâl eklerinden birini mutlaka alması gerekir. Fakat bu ekler sadece yer tamlayıcısında bulunan ekler değildir; aynı zamanda zarfta da bulunabilir. “... Hatta bazan zarfın sonunda ablatif eki de görülebilir. Fakat bu da bir kısalma ile ortaya çıkmış ve klişeleşmiş şekildir. Klişe ablatif bazan böyle zarf olabilmektedir. Edatlaşmış bazı kelimelerde bu şekilde klişe datif ve lokatif de görülebilir. Bütün bunların çekim demek olmadığı ve zarfın çekimsiz unsur olduğu unutulmamalıdır.”⁷⁷

2.1.4.1. Tek Kelimeden Oluşan Yer Tamlayıcıları

⁷⁷ Muharrem Ergin, a.g.e., s.378.

2.1.4.1.1. Yaklaşma Hâli Eki Alan Yer Tamlayıcıları

- Eger t̄a‘at eylesen̄ uçmak istersen eger dünyayı terk idersen̄ nefsün rāhatlığı-çündür; ammā benüm rızām-çün bir dostım sevdü kim ya *aña* yardım eyledü kim ya bir düşmanımı düşman dutup horladugımı. (81a/10)
- Melik olmak diler-iseñ iliñde
Kamu a‘zāñı *ķulluġa* buyurġıl (41a/6)
- Bir kāfir yitmiş yıl ‘ömrini küfr-ile geçürse ve sonra *İslām*’a gelse ölse, aña ucmaķda pādişāhlık virür. (97a/7)
- *Zerrelere* luḡfi olmasaydı yār
Zerreler olmaz-ıdı pāyidār (2b-1/10)
- Her kişi kim Tañrı’nuñ yüceligin bilse aña vācibdür ki alcaķlık ve meskenet *kendüye* sıfat eyleye. (98b/5)

2.1.4.1.2. Bulunma Hâli Eki Alan Yer Tamlayıcıları

- Anuñ-çün mi‘rāc gicesinde dünya gögine çıkınca *hava da* yürüdi. (70b/9)
- Ve *yaylarında kışlarında* tamunuñ her tarafında ‘aķım yılleri ese. (194b/5)
- ‘Ālim eyitdi: “Cercīs peygāmbere tapmak yigrekdür; zīrā ki yetmiş kez öldürdiler ki oda yaķdılar ki *ķazanda* kaynatdılar girü dirildi, t̄uru geldi. (175a/8)
- Peygāmbere ḡazada kāfir dişin şıdılar, ķatlandı. (164a/3)
- Bu ķadar müddetde pādişāhlık *bunlarda* ķarār eyledüġi ‘adlları sebebinden ötrü-y-idi. (211a/11)

2.1.4.1.3. Ayrılma Hâli Eki Alan Yer Tamlayıcıları

- Bir yirde baña ķonukluk eylediler ve ileyüme şofra getürdiler, nāġāh bir ķarġa geldi *şofradan* bir kirde ķapdı gitdi. (37a/12)
- Raḡmet *zālimden* ḡaķķın alur; belkim zālimi daġı ḡoşnüd eyler, raḡmet ḡazānesinden ‘aḡa virmek-ile. (151b/13)

- Kuru sevdâyı *başuñdan* çıkarğıl
Tekebbür şīşesin taşā çalgıl (41a/1)
- Pes *andan* geçüñ ve anı ‘imāret eylemeñ. (129b/8)
- Peyğāمبر hāzreti şallāllahu ‘aleyhu ve’s-sellem alçaq gönüllü-y-idi, eşege binerdi, devesin yemlerdi, hıdmetkārı-y-ıla ta‘ām yirdi, kimerde ev süpürürdi ve sökügin dikerdi ve el degirmenin tırtar-ıdı, *bāzārdan* nesne alup gelürdi, baylarla nice selāmlaşırsa dervīşler-ile dañı eyle selāmlaşırđı, bir paça bişirüp kığırısalar varurđı ve tama‘ı yoğ-ıdı ve cüvānmerd idi, karnı toya yiyecek yimedi. (55a/2)

2.1.4.2. Kelime Gruplarından Oluşan Yer Tamlayıcıları

2.1.4.2.1. İsim Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Olması

2.1.4.2.1.1. İsim Tamlamasının Yaklaşma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olması

- Dilersen ‘ālemi virān idersin ve dilersen anı idersin ‘imāret
Dükeli hulküñ işin başarursın *senün lıtfuñā* yoğdur hiç ğayet (53a/7)
- Pādişāh selāmın almadı ol kişi *pādişāhuñ dizginine* yapışdı. (208b/10)
- Zīrā *pādişāhlaruñ dostlığına* i‘tibār itmek yoğdur ve *oğlancuđlaruñ āvāzına* i‘tibār yoğdur ve *‘avratlaruñ maħabbetine* vefā yoğdur. (219a/2)
- Ve bunlardan yavuz düşmanı ola kim *anuñ helākına* sa‘y ideler, bir kaç diremden ötrü. (206a/6)
- Her ki *‘ışk yolına* kodısa hıżmet ayağın
Sen anı gördüñ kim muhtār u maħdum olmadı (8a/11)

2.1.4.2.1.2. İsim Tamlamasının Bulunma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olması

- Rivāyet gelüp durur kim Nuşirevān *kendünüñ meclīsinde çiçekler* hāzır oldığın sever-idi, ‘avratına yakın varmazdı. (45a/12)

- Eyitdi: “*Sizüñ velāyetde* hiç uşbunuñ gibi var mıdur?” (212b/1)
- İskender eyitdi: “Sinlerüñ *evlerüñüz kıyında* niçün kırduñuz?” (210a/6)
- İy kulum eger sen benden utanursañ ben dañı senüñ ğayblarını *halk göñlinde* utanduram. (45b/5)
- Pādişāh eyitdi: “İşitmedüñ-mi halk *anuñ katında* nice cem‘ oldılar, ol sebeb-ile pādişāhlık buldı.” (213a/6)

2.1.4.2.1.3. İsim Tamlamasının Ayrılma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olması

- Yidi kişi *Daqyanus’uñ şerrinden* kaçarılar idi. (110a/6)
- Hālūñ nitedür ki *dünya cihetinden ve ni‘metinden* sizde hiç nesne göremezem. (210a/3)
- Anuñ-çün-kim *dünya ni‘metinden* hiç kimsene toymaz. (210a/5)
- Allah ta‘ālā hazreti-y-ile yoqlar var oldılar; ya‘nī *yoqluq karañlığından* var olmağ-ıla aşikāre oldılar. (157a/10)
- Zīhi raħmet ger bula-y-ıdı la‘īn
Kapa-dı *İdris’üñ elinden* topın. (2a/9)

2.1.4.2.2. Sıfat Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Olması

2.1.4.2.2.1. Sıfat Tamlamasının Yaklaşma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olması

- Su‘āl: Eger eydürseñ kim *dükeli tã’atlara şevāb* Allah virür; pes niçün eyitdi kim “Oruç benümdür *şevābın* ben virürin?” (200a/8)
- Anuñ-çün-kim dünya ni‘metinden *hiç kimsene* toymaz. (210a/5)
- Bir gün gördüm-kim rümiler kamu *bir şahraya* cem‘ oldılar. (158a/8)
- Hattā *emerce oğlançuklara* doğduğlayın anası memesin emmekligi bildürdi. (160b/3)

- Hikmetinüñ mücibince işler ol cümle işi
Her kişiye lâyıķın virür yañılmaz bî-gümân (157a/5)
- Ve andan soñra Melekü'l-Mevt *bir şâlih kişiye* vardı, selâm viridi, ol kişi selâmın aldı. (209a/10)

2.1.4.2.2.2. Sıfat Tamlamasının Bulunma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olması

- Anuñ-çün kim Manşür seyrinde bir maķāma irişdi kim aña fenā dirler; pes Manşür'ün vücudı *ol maķāmda* mahv oldu. (112b/12)
- Pes gerekdür kim erler 'avratlarınıñ haķların vireler, hıdmetkârlarınıñ haķların vireler; baylar mâlları haķların dervîşlere vireler ve *bu vekâletde* hıyânet eylemeyeler. (113b/7)
- Eyitdi: “İşitdüm-kim iki gönlegüñ var-ımuş ve daķı *bir sofrada* iki dürlü ta'âm yir-imişsin.” (205a/11)
- Yine Kūdüs'e geldüm, mescide girdüm, girü *ol bayağı yirde* yatdum. (101b/13)

2.1.4.2.2.3. Sıfat Tamlamasının Ayrılma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olması

- *Bir kovuķdan* bir kuru kaķa çıkardı, ileyinde kodı. (210a/9)
- Ve daķı *üç dürlü nesneden* men' eyleye. (217b/1)
- Bu söze gelicek Peygâmbere haķretini ağladı, *mübârek gözlerinden* yaş revân oldu. (152a/7)
- Eger eydürseñ kim pâdişâhlık *dükeli ta'atlardan* yigrekdür. (203a/12)
- Kūluñ bu addan nasibi oldur kim nefsin men' eyleye *Tañrı ta'âlâ rûzı olmaduğı nesnelerden*. (156a/5)

2.1.4.2.3. Bağlama Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması

- Ya'nî Allahu ta'ālā kulların emîn eyleyicidir korkulardan, *dünyada ve âhiretde*. (43b/5)
- Kuluñ bu addan ya'nî zârrdan nasîbi oldur kim *âşilere ve müfsidlere ziyân* dege. (156a/12)
- Bu za'ifüñ beyânını *sehv ü zeleden* ve beyânı *haṭā vü halelden* saklaya. (9a/5)
- Pes gözini, elini, ayağını, karnını şaklaya ḥarāmdan ve dilin şaklaya *yalandan ve gaybdan ve bühtāndan ve kimseye sögüp incitmekden*. (105a/9)
- Eger *ayağında ya depesinde ya kafasında* yaratsa *ya elinde*, bedenüñ ḥāline ziyân irişe-y-idi. (89a/5)

2.1.4.2.4. Edat Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması

- Eyitdi: “Gördüm kim pādişāh *ḳardın yaña* baḳdı ve anlaruñ nazarı ‘abeṣ olmaz bildüm, ḥāṭırı aña meyl itdi, vardum getürdüm.” (86b/10)
- Eyitdi: Bu ḥācatuñ ol pādişāh bitürdi kim döndüñ *andın yaña* yöneldüñdi, ve's-selām! (151b/4)
- Ol yüce seyvānuñ altında bu alçaḳ yirleri
Ṭaḡlar-ıla mıḡlayup *su üzere* şād-ı revān ider (150a/4)
- Anuñ-çün kim sulṭān üzerine doḡar-ısa *ra'iyet üzerine* daḡı doḡar. (49a/10)

2.1.4.2.5. Tekrar Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması

- Gördüm iki ferişte geldi, *biri birine* eyitdi: “Uşbu yatan kimdür?” (101b/6)
- Kuluñ nasîbi bu addan oldur kim her işler ḥaḳîḳatleri-y-ile bile *yirlü yirinde* isti'māl eyleye, emr idecek maḳāmda emr eyleye, nehy idecek yirde nehy eyleye. (163a/10)

- Su'âl: Eger eydürseñ kim melekü'l-mevt bir laḥza *maşrıḳdan mağribe* nicesi irişür yāḥūd bir laḥza yüz biñ kişi ölür ola bu ḳamusın nicesi başaru bilür? (119b/6)

2.1.4.2.6. Sıfat-fiil Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması

- Böyle dimeklik *andan key hoşnud olduḡına* delâlet eyler. (200a/13)
- Tevrît'den bunı ihtiyâr itdiler kim her kişi *Taîn virdüḡine* rāzı olursa rāḫat ola, diñlene. (167a/9)

2.1.4.2.7. Unvan Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması

- Bir gün Mekke müşrikleri *Peyḡamber ḫazretine* kişi viribidiler. (127a/4)
- *Peyḡamber ḫazretine* şordılar kim “Ādem oḡlanlarınıñ ‘āḳılluraḡı kimdür?” (211a/4)

2.1.4.2.8. Birleşik İsim Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması

- *Süheyl bin ‘Abdullah’a* vacid ḫāşıl oldı. (125b/6)

2.1.5. ZARF

Cümlede yüklemın anlamını zaman, sebep, miktar, yer, yön, vasıta, şart gibi çeşitli yönlerden tamamlayan ögelere zarf denmektedir. Zarflar cümle içerisinde bir kelime veya kelime grubu, bir zarf-fiil veya zarf-fiil grubu veya bir edat grubu şeklinde bulunabilirler.

2.1.5.1. Ek Almadan Zarf Olan Unsurlar

- Şulṫān eyitdi: “İy aḫmaḳ *nice* söylersin, mi‘mārsuz ‘imāret mi olur ya bāḡbānsuz nesne mi biter, ḫāşıl olur?” (28b/10)
- Ḳul çün belkim Allah ta‘ālā anuñ ‘amelini şayar, gerekdür kim ol rāzı olmaduḡı işi işlemeye ve daḫı Ḥaḳ ta‘ālā virdiḡi ni‘metleri *bir bir* şaya ve şükriñe

meşgûl ola ve dahı günâhların şaya, tevbe eyleye ve dahı yılların âyların günlerin şaya. (117a/9)

- Hâzretümi medh iderler *her nefes*
Kimisi râki‘ kimisi kı̄a’ime (164b/11)
- *Bir gün* Mûsâ peygâmbere Tır Tağı’na münâcât eylemege vardı. (57b/7)
- Uşbu yürüyüş şol kimseye yaraşmaz kim bir günde *iki kez* kendünün necîsin yuya. (53b/12)

2.1.5.2. Ek Alarak Zarf Olan Unsurlar

2.1.5.2.1. Eşitlik Hâli Eki Alan Zarflar

- Nîl kenârına vardum, gördüm, bir büyük ‘aķreb gider, *ardınca* vardum. (38a/6)
- Evkât suya varıcaķ aña eydürdi kim seni severin ve ol ķaravaş *bunca* taħammül iderdi ve bir gün ‘Alî’ye eydi virdi. (75b/10)
- Kuluñ naşibi bu addan oldur kim nefsine ķutı *hâcet miķdârınca* vire. (100b/9)
- Tâ *anuñ hilâ finca* ‘amel eyleye kim ol ‘ayn-ı şavâbdur. (222a/10)
- Pes Hâķ ta‘âlâ her nesneyi *hikmet mûcibince* işler, her bir ķişiye ne lâyıķsa anı virür. (39b/9)

2.1.5.2.2. Vasıta Hâli Eki Alan Zarflar

- Yiri dürlü çiçek-ile gülistân eyledi mevzûn
Bezedi gökleri *yılduzlar-ıla* eyledi gerdân (40a/1)
- Ferişteler bunlara şoralar kim “Siz ne ķavmsuz *anlarıñ-ıla* uçmağa girmedüñüz?” (43b/12)
- Ve bu ķişi *ķoķa-y-ıla* su çıkardı. (52a/1)
- Hâsan Başrî rahmetullahi ‘aleyh bir dünyâ ehli gördi kim *nâz-ıla* yürürdi. (53b/10)

- Ebābīl kuşlarını viribidüm, *taş-ıla* çerüñi delik delik eyleyüp kırdılar. (65a/8)

2.1.5.2.3. Yön Hâli Eki Alan Zarflar

- Tācir *ilerü* geldi eyitdi: “Ne kişisin kim benümle bu kerem kılduñ?” (33b/7)
- Var fülān kuluma destür dile, Eger destür virürse *içerü* gir. (81b/8)
- Pes vācibdür kim haqīkatüñi taleb eylesin; tā kim sen kandan geldüñ ve *kançaru* gidersin ve bu menzile ne maşlahat için geldüñ ve seni ne-y-içün yaratdı? (15b/11)
- Kuluñ bu addan nasībi oldur kim ‘amellerden gereklüsin *ilerü* duta. (134a/4)
- Şām’dan *girü* Medīne’ye giderdi yaluñuz. (33b/2)

2.1.5.2.4. Zarf-Fiil Ekiyle Oluşturulan Zarflar

- Zīrā kim ādem oğlanlarınıñ mertebesi dāimā mezīd olmaqdadır ve *bir maqāmdan bir maqāma varduqça* hāl hoş olmaqdadır. (190a/1)
- ‘Ömer *halīfe olıcaq* Selmān-ı Fārsī’ye şordı kim “Yā Selmān! Benüm aḥvālümde sünnete muhālif nesne gördüñ-mi?” (205a/9)
- Ayrılıp gülüstandan oldı melül
Şoldu gülzār *eseli bād-ı hazān* (66a/11)
- Cehennem de bir dere vardur, adı heb hebdür, yidi şamunuñ odı *ol derenüñ odından korqup* günde yitmiş kez *Tañrı’ya şıgıñup* yalvarurlar. (54a/2)
- Nitekim *demür āyinelik maqāmına irişince* üstādlar terbiyyet iderler, gāh od-ıla gāh su-y-ıla gāh şayqal-ıla. (201b/9)

2.1.5.3. Kelime Grubu Şeklindeki Zarflar

2.1.5.3.1. İsim Tamlamasının Zarf Olması

- Eger muḥāsib ma‘nasında olursa Allah ta‘ālā ḥesāb idicidür, kullarından *kıyāmet güninde*. (101a/9)

- Rivāyetdür kim Hâk ta‘ālānuñ ferîşterleri vardur kim yaradılalıdan berü ağlarlar ve gözlerinden dökilen yaşlaruñ her bir kaçresini Hâk ta‘ālā bir firîşte yaradur ve ol yaradılan ferîşterler başların kaldırılmazlar, *Allah ta‘ālā kôrķusından*. (151a/4)
- Belki her günde ‘adl, sulţānuñ divānında *dükeli ra‘iyyetler ‘amellerince ‘amel yazılır*. (202b/5)

2.1.5.3.2. Sıfat Tamlamasının Zarf Olması

- Allah ta‘ālā vardur *her zamānda*. (112b/6)
- Uşbu yüriyiş şol kimseye yaraşmaz kim bir günde *iki kez* kendünün necis̄in yuya. (53b/12)
- *İlerü zamānda* bir pādişāh var-ıdı. (208b/3)
- Hāzretümi medh̄ iderler *her nefes*
Kimisi rāki‘ kimisi kâ’ime (164b/11)

2.1.5.3.3. Bağlama Grubunun Zarf Olması

- Nitekim demür āyinelik maķāmına irişince üstādlar terbiyyet iderler, *gāh od-ıla gāh su-y-ıla gāh şayķal-ıla*. (201b/9)
- Anuñ arılığı *müsebbihlerüñ tesbîhi-ile ya muķaddeslerüñ taķdîsi-y-ile* degüldür. (41a/10)
- Şol kişi-kim Tañrı-çun işlemiş ola, *halkdan kôrķup ya utanup* ayruķsı eylemeye. (216a/4)
- Eger *ğıybet itdiyse ya söğdiyse ya bühtān itdiyse* hālāllıķ dilesün. (143b/9)
- Çün ol otı tamu kavmi yiyeler, boğazlarına tura, *hem acılığundan hem dikenlerinden*. (192b/1)

2.1.5.3.4. Edat Grubunun Zarf Olması

- Ya'nî gâlibdür, her nice diler-ise taşarruf eyler; lîkin bu kudreti görmek istedüm, *göñlüm dolansun dostluğ maqāmında diyü*, ve's-selām! (154b/4)
- Ya'nî hesāb eyleñ nefsüñüzden *kıyāmet hesābından öñdin*. (101b/3)
- Tā her nesne ki dīn ve dünyāya hālel degürür, *vāki' olmazdan öñdin* anuñ def'ine meşgūl ola. (217a/4)
- İbrāhīm eyitdi: "İnanurın *göñlüm dölensün diyü*, diledüm; zīrā ki göz-ile göricek şekk ü şübhe kalmaz." (153b/13)
- Ve bunlardan yavuz düşmanı ola kim anuñ helākına sa'y ideler, *bir kaç diremden ötrü*. (206a/6)
- Eger va'de eyleser vefā eyler muhtāclara, *umduklarından artuğ* 'iṭā eyler. (104a/1)
- 'Ömer eyitdi: "*İmdiden girü* bu ikiyi-dağı terk eyleyem." (205b/1)
- Yiri *dürlü çiçek-ile* gülistān eyledi mevzūn
Bezedi gökleri yılduzlar-ıla eyledi gerdān (40a/1)

2.1.5.3.5. Tekrar Grubunun Zarf Olması

- Ol bahşlar derhāl havāya kılçup *zerre zerre* öldiler dağıldılar. (154a/10)
- *Gizlü aşikāre* ihsān oldur ki farīzaların işleye, ra'ıyyetlerine kerem ve mürüvvet eyleye, 'ālimlere 'izzet ve şālihlere hürmet eyleye, dervīşlere miskīnlere şadağa vire, her işde Tañrı ta'ālā hāzretini görür gibi ola, pādīşāhlıg-ıla yılmaya, evvelki hālinden ayruksımaya. (204b/1)
- Çün uçmağda buğday ağacınuñ budağın şıdı, başından tāc uçdı ve arkasından hulle kaçdı ve 'uryān kaldı ve *siñe siñe* yürüdi. (45b/12)
- Ol bahşlar derhāl havāya kılçup *zerre zerre* öldiler dağıldılar. (154a/10)
- Hiç anda *egri bügri* görmezsiniz. (162a/11)

2.1.5.3.6. İsim-fiil Grubunun Zarf Olması

- Geldüñ *iş-bunda ticāret itmege*
Aşşı eylemeklik-içün vaḥdeti (120a/10)
- Ḥaḳ ta‘ālā çün kim ḳulların kendü ḫazretine ḫalīfe eyledi, *ḫaḳları müstaḫḫlere irişdürmekde.* (113b/5)
- Behrāmı göre şordılar: “*Sultānuñ salḫanatu tamām olmağa kaç nesne gerek?*” (217b/9)
- Ol şaḫış eydür: “Ben Melekü’l-Mevtven *cānuñ almağa* geldüm.” (209a/5)
- Şarf it ‘*ömriñ ‘ibādet ḳılmağa*
Ḳoma elden bulmuş-iken furşatı (120a/12)
- *Māl cem‘ eylemege* olma ḫarīs
Öliceḳ göñlüñ bunda ḳalur ḫasreti (120b/2)
- *Emāneti götürmege* ḫıyānet eylemeye. (216a/8)

2.1.5.3.7. Zarf-fiil Grubunun Zarf Olması

- Zīrā kim ādem oḒlanlarınıñ mertebesi dāimā mezīd olmaḳdadur ve *bir maḳāmdan bir maḳāma varduḳça* ḫāl ḫoş olmaḳdadur. (190a/1)
- ‘*Ömer ḫalīfe olıcaḳ* Selmān-ı Fārsī’ye şordı kim “Yā Selmān! Benüm aḫvālümde sünnete muḫālif nesne gördüñ-mi?” (205a/9)
- Ayrılıp gülüstandan oldı melül
Şoldu gülzār *eseli bād-ı ḫazān* (66a/11)
- Cehennem de bir dere vardur, adı heb hebdür, yidi ḫamunuñ odı *ol derenüñ odından ḳorḳup* günde yitmiş kez *Taḫrī’ya şıḒınup* yalvarurlar. (54a/2)
- Nitekim *demür āyinelik maḳāmına irişince* üstādlar terbiyyet iderler, gāḫ od-ıla gāḫ su-y-ıla gāḫ şayḳal-ıla. (201b/9)

2.1.5.3.8. İyelik Grubunun Zarf Olması

- Tā *anuñ hilāfmca* ‘amel eyleye kim ol ‘ayn-ı şavābdur. (222a/10)
- Benem bülbüllere sevdāyı viren
Benüm luḫfum-ıla gül buldı revnaḫ (42a/9)
- Yırde, gökde, ‘arşda, ferşde hiç kimsene yoḫdur kim *benüm in‘āmum*-ıla memnūn olmaya. (8a/4)

2.2. TÜRKÇE YAPILI CÜMLELER

“Cümle, en dar anlamıyla bir yargı grubudur. İçinde yargının bulunmadığı kelime toplulukları cümle oluşturmaz. Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir hareketi, bir olayı, bir isteği tam bir hüküm halinde ifade eden kelime veya kelime dizisine *cümle* denir.”⁷⁸

Cümlelerin aslını bağlantısız bir yargı oluşturur. Herhangi bir unsura ihtiyaç duymadan kendi kendine yeten bir yargı, cümle olarak nitelendirilir.⁷⁹“Cümle bir fikri, bir düşünceyi, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm halinde ifade eden kelime grubudur. ...Cümlelerin temel fonksiyonu hüküm ifade etmektir. Onun için cümle en tam, en geniş kelime grubudur. Cümlelerin varlığı için asgari şart bir çekimli fiildir”⁸⁰

Yukarıda bir kaçını verdiğimiz tanımların dışında, cümlelerin -aynı temel çerçeve içerisinde- birçok farklı tanımla yapılmaktadır. Bu tanımların hepsinin birleştiği nokta, cümlelerin bir yargı bildirmesidir. Yargısız unsurların cümle olamayacağı gerçektir.

Türkçe de cümle tasnifi hemen hemen bütün dilbilgisi kitaplarında dört ana başlık altında incelenmektedir. Biz de tasnifimizi bu şekilde yapmayı uygun bulduk. Cümleyi, yüklem türüne göre, yüklem yerine göre, anlamlarına göre ve yapılarına göre cümleler başlıkları altında inceledik.

⁷⁸ Mustafa Özkan, Veysi Sevinçli, **a.g.e.**, s.91.

⁷⁹ Tahsin Banguoğlu, **a.g.e.**, s.522.

⁸⁰ Muharrem Ergin, **a.g.e.**, s.376.

2.2.1. Yüklemin Türüne Göre Cümleler

“Cümlenin yüklemi, ekle veya eksiz olarak yargı yüklenmiş bir fiil veya isimdir. Yüklemin isim veya fiil oluşu, sadece anlamı değil cümle öğelerinin türünü ve cümle içindeki yerini de etkiler.”⁸¹

“Yüklemi ek-fiil yardımıyla isim soylu kelimelerden oluşturulmuş cümlelere isim, yüklemi çekimli fiillerden oluşan cümlelere de fiil cümlesi adı verilir.”⁸²

2.2.1.1. İsim Cümlesi

İsim Cümlesi, isim cinsinden kelimelere veya kelime gruplarına ek-fiil eki getirilerek yapılır. İsim cümleleri genellikle “var” ve “yok” kelimelerinden yapılırlar. Çoğunlukla nesne almazlar. Geniş zaman çekimlerinde her hangi bir ek kullanılmaz. İsim cümlesi için bazı kaynaklarda “ad tümcesi” terimi de kullanılmaktadır.

“İsimler, sıfatlar, zamirler, mastarlar, edatlar, zarflar, isim hükmünde olan kelime grupları isim cümlesinin yüklemi olabilir. İsim cümlelerinde hüküm bildirişi ek-fiil ile sağlanır.”⁸³

Cevāhirü'l-Ma'ānī'de geçen bazı isim cümleleri şunlardır:

- Tekebbürlük aña ne lāyıkdur. (53b/5)
- Allahu ta'ālā hazretinüñ zātı ve şifātında hiç noqsān yoqdur ve ef'ālinde şerr yoqdur. (42a/13)
- Feriştelerün ııtı zıkr, tesbihdür, ādemilerün ve hayvanlarun ııtı ta'am yimekdür, cānlar ııtı Allah ta'ālānuñ didārın görmekdür, gönüller ııtı Allah ta'ālā bilmekdür, nefisler ııtı 'ibādet eylemekdür. (100b/4)
- Peygāmbere hazreti şallāllahu 'aleyhu ve's-sellem alçaq gönüllü-y-idi. (55a/2)
- Dīvün işi şerr ü mekr ü hiledür Yırtıcılar dāimā hışm-ıladur (18a/5)

⁸¹ Leylâ Karahan, **a.g.e.**, s.96.

⁸² H. İbrahim Delice, **Türkçe Sözdizimi**, 3. bs., İstanbul, Kitabevi, 2007, s. 162.

⁸³ Mustafa Özkan, Veysi Sevinçli, **a.g.e.**, s.127.

- Sen bildüğüñ başdur, eldür, yüzdür, ayakdur, etdür, deridür, kemükdür. (15b/5)
- Nefs arzularını taleb eylemekdür. (56a/12)
- İmdi Mūsā ümmetinüñ tevbesi kendülerin debelemek-idi. (58b/3)
- Görklü olduğı ĩmān-ıladur, ma‘rifetledür; çirkin olduğı küfr-ile ve cehl-iledür. (60a/5)
- Allahu ta‘ālā kullarınıñ yaramaz işlerini örticidür, eyü işlerini halka aşikāre eyleyicidür. (61a/2)
- Yā fir‘avn! Senüñ mihnetüñ bize ni‘metdür ve senüñ cefāñ bize vefādur. (72b/10)
- Emire’l-Mü’minin ‘Alī’nüñ mescidinde bir mü’ezzin var-ıdı ve ‘Alī’nüñ dağı bir qaravaşı var-ıdı ve ol mü’ezzin anı sever-idi. (75b/8)
- Anuñ nışfi biş yüz yıl-durur, rüba‘i iki yüz elli yıldur ve bir ayı dünya ayları-y-ıla bin aydur. (194a/7)
- Comardlar yakındur raħmete ve ırağdur ‘azāba. (222b/10)
- Dünyanuñ ‘imāreti ‘adil pādişāhlar sebebi-y-iledür, ħarāblığı zālīm pādişāhlar sebebi-y-iledür. (211a/13)
- Namāz mü’minüñ mi‘rācıdur. (196a/6)
- Ĥağ ta‘ālā ħazretinüñ görklü şıfatlarından birisi cömerdliğdür. (199a/1)
- Uzun yoluñ azığıdur namāzlar
Namāz içindeki dürlü niyāzlar (197b/3)

2.2.1.1.1. Yüklemine göre İsim Cümleleri

2.2.1.1.1.1. Yüklemleri Tek Kelime Olan İsim Cümleleri

- Benī İsrā‘īl zamānında bir qarıcuk pādişāha ħonşı-y-ıdı. (107b/8)
- Kerefes öksürüğe ve boğaza ve talağa ve bögrege ve ħavuğa ve istiskā rencine dağı fāidesi vardur. (161a/3)

- Pādişāhlara şālah vezīrden yigrek nesne yokdur. (215a/2)
- Yā fir‘avn! Senüñ mihnetüñ bize ni‘metdür ve senüñ cefāñ bize vefādur. (72b/10)
- Hāḡ ta‘ālā ḡazretinüñ görklü şifatlarından birisi cömerdliḡdür. (199a/1)

2.2.1.1.1.2. Yükleme Kelime Grubu Olan İsim Cümleleri

- Yā Mūsā! Bu on sekiz biñ ‘ālem benim ḡudretüm elinde, şol tutduḡıñ *şişeler gibidir*. (124a/1)
  - Yükleme edat grubudur.
- Allah ta‘ālā fesād ehlini *helāk eyleyicidir*. (146a/6)
  - Yükleme birleşik fiildir.
- Gönüllerüñ ḡayātı ‘*ilm-iledür*
Hāḡiḡatde memātı *cehl-iledür* (112a/3)
  - Yükleme edat grubudur.
- ‘İsī peyḡamberüñ anası tarafından bişinci dedesi *Ya‘ḡūb peyḡamberdür*. (174a/7)
  - Yükleme unvan grubudur.
- Nūḡ peyḡamber gemiye girdüḡi vaḡtın *altı yüz yaşında-y-ıdı*. (173a/6)
  - Yükleme sıfat tamlamasıdır.
- Bir sāt ‘adl itmek altmış yıllık ‘*ibādetden yigrekdür*. (202b/3)
  - Yükleme uzaklaşma grubudur.
- Namāz *dinüñ diregidür*. (195b/13)

→ Yükleme isim tamlamasıdır.

- Ve hayvānlar ‘ibādet eyleyemedükleri *nūrları yoqluğmdandır.* (201b/3)

→ Yükleme isim tamlamasıdır.

2.2.1.2. Fiil Cümlesi

Yükleme bildirme veya tasarlama eklerinden birisiyle çekimlenmiş veya birleşik fiil olan cümlelere fiil cümlesi denir.

“Her türlü hareket, iş, oluş yani yapma ve olmalar fiil cümleleri ile bildirilir. Bu sebeple, fiil cümleleri isim cümlelerine göre daha çok kullanılır. Geçişli fiil cümlelerinde cümle öğelerinin hepsi bulunurken yükleme geçişsiz fiil olan cümlelerde nesne bulunmaz.”⁸⁴

Metinde geçen fiil cümlelerinden bazıları şunlardır:

- ‘Āzīzlerden bir kişi ḥalīfeye naṣīhat etdi. (50b/5)
- Ve aruya bal gümecünün içinde altışar bucaqlı evcügezler yapmağı kulavuzladı. (160b/4)
- Ḥattā emerce oğlançuklara doğduğlayın anası memesin emmekligi bildürdi. (160b/3)
- ‘Āzīzlerden bir kişi ḥalīfeye naṣīhat etdi. (50b/5)
- Şahābeler PeygāMBER ḥazretünün önünde ta‘ām yidiklerinden sonra utanurdu, bunlara turuñ maşlahıtuñıza varuñ dimege. (46a/11)
- Selāmet eyle gönlüni ḥasedden
Münevver ola tā nūr-ı eḥaddan (43b/3)
- İbrāhīm peygāMBERden bir kāfir geldi, ta‘ām diledi, virmedi, maḥrūm gitdi. (109a/11)
- Ağusu çoqlığından depesi her birinün kel olmuşdur. (195a/5)

⁸⁴ Günay Karaağaç, *Türkçenin Söz Dizimi*, 2. bs., İstanbul, Kesit Yayınları, 2009, s. 202.

- Atam ‘Ömer vefât itdiginden sonra çok zamânlar Tañrı hâzretine yalvardum. (206a/12)
- Cānuñ almağa geldüm. (209a/5)
- Hâķ ta‘ālā anı ādemīlere, divlere, cinnīlere, cānavarlara, kuşlara pādişāh eyledi. (203b/1)
- Pādişāhuñ keremi ve şefķati ve ‘adl olıcaķ hâķ anuñ memleketinde ĩmin olup otururlar. (213b/)
- Ebū Hafaş Nişābüri mürīdleri-y-ile bir kilise ķatında geķerdi. (110b/3)
- Sen gerek terk eyleyesin şehveti
Kibr ü kīn ü buĝz u hışm u şeķveti (18a/7)

2.2.1.2.1. Kuruluşlarına Göre Fiil Cümleleri

2.2.1.2.1.1. Basit Çekimli Fiillerle Kurulan Fiil Cümleleri

2.2.1.2.1.1.1. Bildirme Kipleriyle Kurulanlar

- Allahu ta‘ālā ‘arşı yeşil cevherden *yaratdı*. (94b/5)
- Gördüm bir yigit bir aĝaÇ dibinde *yatmış, uyur*. (38a/12)
- Ya‘nī peygāmber ‘aleyhi’s-selām buyurur kim ‘ibādet idecek vaķtın, Tañrı hâzretin göre durur gibi *eylegil*. (86a/12)
- Allah ta‘ālā *ıvmez*, ‘āşīlere ‘azāb eylemege vaķtından öñdin. (163b/1)
- Rivāyetde gelmişdür kim melekü’l-mevt dükeli cānları ķabz itdüğünden sonra Hâķ ta‘ālā *buyurısar* kim “Yā ‘Azrāil imdi sen daķı cānıñı ķabz itgil!” (64a/12)
- Anuñ-ķün mi‘rāc gicesinde dünya göğine çıkınca havada *yüridi*. (70b/9)
- Mışır’da fir‘avn bir ulu meydānda taķtın ķurup *oturdı*. (71b/2)

2.2.1.2.1.1.2. Tasarlama Kipleriyle Kurulanlar

- Ben itdüm, bu dükeli maşlahatı ķoyayın, cum‘aya *varayın*, Tañrı ta‘ālā anları ķayura didüm. (52b/3)

- Kavmına eyitdi: “Siz biraz *eglenüñ* ben *varayım* şol ağaçdan şāyed ki od *bulam, getürem.*” (135b/13)
- Eger güneş felek üzerinde *ıursa, seyr eylemese* güneş nūrı bilmezdi. (140a/10)
- Göñli kendi-çün yaratdı ol Çalab
Pes sa‘adet *itse gerekdür* taleb (21b/2)
- Kıyāmet güninde ol feriştelere çeke çeke ‘araşāta *getüreler.* (191a/11)
- Ve yaylarında kışlarında tamunuñ her tarafında ‘aķım yılleri *ese.* (194b/5)
- Yā İbrāhīm! Dört kuş *boğazlağıl*, başlarını *saķlağıl* ve gövdelerini bir yirde *dökgil* ve andan şoñra dört üleş *eyle*, dördini dört yirde *koğıl* ve andan anları *kıķırğıl*, tā kim kudretüm *göresin.* (154a/2)

2.2.1.2.1.2. Birleşik Çekimli Fiillerle Kurulan Fiil Cümleleri

2.2.1.2.1.2.1. Hikāye Birleşik Çekimiyle Kurulanlar

- Eger terāzü olmasa günāhı ne-ķadar düğün *bilmeyiserdi*, zulm oldu *şānusardı.* (183b/13)
- Eger şer *olmasa-y-ıdı* ol zımmeti-dağı hayr bātıllı *olisardı.* (39b/7)
- Nitekim ilerü geçen peygāamberlerüñ kitāblarında Hāķ ta‘ālā *dimişti* kim: “Yā insānu a‘rif nefseke, te‘rif Rabbeke” Ya‘nī iy Ādem nefsüñi bil! (15a/9)
- Meger zamānı evvelde bir kişi bir ağac altında yaturdı ve ol ağaç *tefric iderdı.* (27b/9)
- Dükeli halk *cem‘ olmışdı.* (71b/4)
- Bu gice kendüzüm-ile *gelmişdüm*, gönüm *baş olmışdı.* (79a/2)

2.2.1.2.1.2.2. Rivayet Birleşik Çekimiyle Kurulanlar

- Ve bundan ma‘lūm oldu kim ĩmān şol kişinüñ *olurmuş* kim yaķın kavī ola ve tevekkül kāmīl ola. (74b/3)

2.2.1.2.1.2.3. Şart Birleşik Çekimiyle Kurulanlar

- Peygamber hazreti eyitdi: “Eger ‘İsā kardeşümüñ yaq̄ini *artuğırağmıssa* havada yürüyiserdi.” (70b/7)
- Eger tama‘ları *yoğmıssa* hor olmazlar-ıdı. (82b/13)
- Nitekim Allah ta‘ālā eydür: “Eger *tā‘at eylesen* uçmak *istersen* eger dünyayı *terk idersen* nefsüñ rāhatlığı-çündür; ammā benüm rızām-çün bir dostım sevdu kim ya aña yardım eyledü kim ya bir düşmanımı düşman dutup horladugumı. (81a/10)
- Hāq ta‘ālā mü’mínlere uçmak içinde ferişte viribiye, elinde bitiyle eyde: “Var fülān kulumu destūr dile, Eger *destūr virürse* içerü gir. Eger *virmezse* girü dön.” (81b/7)
- Pes bir ün irdi gökdin-yañadıñ kim “İy kalleş! Eger ol qaravaşumuz *uyursa* ben uyanuğın.” diyü. (100a/2)

2.2.1.2.1.3. Birleşik Fiillerle Kurulan Fiil Cümleleri

2.2.1.2.1.3.1. İsim + Yardımcı Fiil Kalıbındaki Birleşik

Fiillerle Kurulanlar

- Ol yüce seyvānuñ altında bu alcaq yirleri
Tağlar-ıla mıñlayup su üzere *şād-ı revān ider* (150a/4)
- Ammā yavuzlıqdan yığduğı oldur kim yalan söylemeye, ğıybet söylemeye, bühtān itmeye, harām yimeye, *zinā kılmaya*, tekebbürlik eylemeye, kimseye hayf meyl itmeye. (204b/10)
- Peygamber hazreti şallallahu ‘aleyhi ve’s-sellem eyitdi: “Bahadur ol kişidür kim ğāyet kaqıduğı vaqtın, öykesin yuda ve nefis ejdahāsını başa ve *zebūn eyleye*, belkim *kaħr eyleye*; ya‘nī hiç bir kimse anuñ nefsinden rencide olup incinmeye.” (114a/8)
- Hāq ta‘ālā vahy eyledi ol peygāmber kim “Şöyle şöyle *kışāş oldı*. Evet, ilk uran zālimdür.” (146b/1)

- Tevbe-i naşūh üç dürlüdür: ‘Āmīler tevbesi günahdandır, hāşlar tevbesi gafletdendir, ‘ārifler tevbesi haqdan ayruğa *iltifāt itmekdür*. (144b/8)

2.2.1.2.1.3.2. Fiil+Yardımcı Fiil (Tasvir Fiilleri) Kalıbındaki Birleşik Fiillerle Kurulanlar

- ‘Ālim eyitdi: “Cercīs peygāmbere tapmaq yigrekdür; zīrā ki yetmiş kez öldürdiler ki oda yaqıldılar ki qazanda qaynatdılar girü dirildi, *țuru geldi*. (175a/8)
- Ammā qarār oldur kim çün bir kimseye bir manşıb *alı-vire*, ya bir maşlahat üzerine qoya. (216b/7)
- Her kişi kim Allah ta‘ālānuñ gördügin bilse edeb oldur kim dāimā anuñ hāzretinden *utanu dura* ve şerī‘atdan daşra iş işlemeğe, anuñ rızāsı qanda-y-ısa anı isteye ve anı gözede. (86b/2)
- Belkim vaqtına küye durur her nesneye bir vaqt taqđır *eyleyüp durur*, hikmet mücibince. (163b/2)
- Birisi eyitdi: “İlāhī işbu kişiden haqqum *alıvir*.” (152a/5)

2.2.1.2.2. Çatılarına Göre Fiil Cümleleri

2.2.1.2.2.1. Etken Çatılı Fiillerle Kurulanlar

2.2.1.2.2.1.1. Geçişli Fiillerle Kurulan Cümleler

- Ya‘nī Allah ta‘ālā yaratduğı halkuñ aqvālin ve ef‘ālin gözedicidir, dükelinuñ hācatlarını bitiricidir. (105a/5)
- Barmağa geçürdi, bir biti yazdurdı kim eger benüm rızāñ isterseñ ol yüzügi satğıl, bahāsıñ dervīşe şadaqa virgil, bir pāre gümişden yüzük düzdürgil. (55b/8)
- Rivāyetdür kim Haq ta‘ālānuñ ferişterleri vardur kim yaradılalıdan berü ağlarlar ve gözlerinden dökilen yaşlarıñ her bir qatresini Haq ta‘ālā bir firişte yaradur ve ol yaradılan ferişte başların qaldurmazlar, Allah ta‘ālā qorqusından. (151a/4)

- Hālũn nitedür ki dünya cihetinden ve ni‘metinden sizde hiç nesne göremezem. (210a/3)
- Kıyâmet güninde dükeli tâ‘atlarıñ şevâbın müdde‘iler alalar ve illâ oruç şevâbın almayalar. (200a/2)

2.2.1.2.2.1.2. Geçişsiz Fiillerle Kurulan Cümleler

- ‘Alî rağiyallahu ‘anhu Peygâmbere hâzretiniñ güyegisi olduğı-çun utanurdu, uşbu meşele cinsinden şormağa. (46b/6)
- Vezîr eyitdi: “Pâdişahuñ keremi ve şefkati ve ‘adlı olıcağ halk anuñ memleketinde îmin olup otururlar.” (213b/2)
- Peygâmbere hâzreti şallâllahu ‘aleyhu ve’s-sellem eydürdi kim “Korkmañ benden kim ben Kureyş kabilesinden kuru et yiyici bir ‘avrat oğlıyın.” dir-idi. (55b/1)
- Baquñ imdi göklere kim yidi tabağa yaratdı. (162a/10)
- Zîrâ Ka‘be‘ye varmadın ölür, ne‘üzubillahi! (200b/12)

2.2.1.2.2.2. Edilgen Çatılı Fiillerle Kurulanlar

- Rivâyet olındı kim Cebra‘il, Mikâ‘il bahş eylediler. (104b/2)
- Hem ‘arâz degül-durur ol hem kâdîm
Ayrığ añlayan yañıla iy nedîm (21a/3)
- “Yâ Rab! Baña eyü ad rûzî eylegil; tâ ki bundan şoñra añılan halk arasında hayr-ıla añılam ki “Vec‘allî lisâne şıdğın fi‘l-ağırîn” (116b/3)
- Sekiz yüz toğuzından ol Resûl‘ün
Açıldı kâpusı uşbu fütûhuñ (10a/13)
- Zîrâ kim Hâk ta‘âlânuñ hâş adı budur ve adem oğlanlarına ya feriştelere hiç bu ad virilmez ve dağı bu ad dükeli adlarını cem‘ ider. (32b/3)

2.2.1.2.2.3. Dönüslü Çatılı Fiillerle Kurulanlar

- Peygamber hazretinün ğazada kâfir dışın şıdılar, katlandı. (164a/3)
- Kâzı uyandı, ağladı, zārī eyledi, durdı. (133b/8)
- Eyü adı kazandı çünkü ‘aşqdan
Añılur diller üzerinde Ferhād (116b/11)
- Bir depenün üzerine qondı. (37b/3)
- Çün sultān bu sözleri işitdi, ğaflet uykusından uyandı ve ol fāsīd hayālden döndi, Haqq’ı bildi ve müslümānlığa berkiddi (29a/4)

2.2.1.2.2.4. İsteş Çatılı Fiillerle Kurulanlar

- Baylarla nice selāmlaşırsa dervīşler-ile daħı eyle selāmlaşırđı. (55a/6)
- Anuñ katına cem’ oldılar ve yardımlaşdılar. (213b/12)
- Ol ferīşter girü geldi ve söyleşdiler, eyitdiler: “Bunuñ ol eksilen derecesi girü yirine geldi.” didiler. (102a/1)
- Ve dükeli uçmaq ehli ol bāzārda bulışalar, dünyadaki aħvāllerin söyleşeler. (189a/9)
- Ben nice yaraşduram ögmek saña
Çün Habīb’ün didi “Lā-uħşi şenā” (3b/2)
- Uşbu yüriyiş şol kimseye yaraşmaz kim bir günde iki kez kendünün necīsin yuya. (53b/12)

2.2.1.2.2.5. Ettirgen Çatılı Fiillerle Kurulanlar

- Bir gün ol qarıcuk evinde degül-iken pādişāh anuñ evin yaqđurđı, kendünün evlisine katđurđı. (107b/9)
- Şükr-i ni‘met ni‘metüñi arturur
‘Ömrüñi ve devletüñi arturur (98a/6)

- Büzürcmihr eyitdi: “Dört nesne göz nūrın arturur ve dört nesne göz nūrı ekser ve dört nesne ten semürdür ve dört nesne aruqladur ve dört nesne göñli dirildür ve dört nesne-dahı göñli öldürür. (221a/3)
  - Zihī ğaffār Tañrı kim oldur ādem oğlanlarınıñ gönüllerindeki yavuz endişeleri örtmişdür, kimseye bildürmez. (62a/5)
  - Hızineden bir şandux getürtdi ve kapağını açdurtdı. (212a/10)
- Alttaki iki örnekte kalıplaşmış olarak kullanılmaktadır.
- Ya‘nī Allah ta‘ālā dirgüricidür, dükeli tenleri cān virmeklik-ile. (119a/4)
  - Anuñ-çün-kim günāh şumı Tañrı raḥmetinden maḥrūmlığa irişdürür ve ayakları bağlar, tā‘at yaña yürümege kıomaz olur kim küfre irgürür, ne‘ūzubillah! (143a/9)

2.2.2. Yüklem Yeri Göre Cümleler

Türkçe cümle yapısında yüklem sonda bulunur, diğer ögeler ondan önce gelir. Bazen de özellikle şiir ve konuşma dilinde yüklem son da olmayıp cümlenin herhangi bir yerinde yer alabilir. Buna göre; Türkçede cümleler kurallı ve devrik - veya kuralsız- cümle başlıkları altında incelenir.

2.2.2.1. Kurallı Cümle

“Yüklemi sonda bulunan cümlelerdir. Türkçede söz diziminde kelimelerin sırasını belirleyen temel kural, asıl unsurların sonda gelmesidir. Yüklem de cümlenin ana unsuru olarak sonda yer alır. Yüklemi tamamlayan yardımcı unsurlar, daha çok belirtmek istenen yükleme yaklaştırılarak sıralanır.”⁸⁵

Kurallı cümleler yüklem türüne göre “kurallı isim cümlesi” ve “kurallı fiil cümlesi” olarak ikiye ayrılır.

2.2.2.1.1. Kurallı İsim Cümlesi

⁸⁵ Mustafa Özkan, Osman Esin, Hatice Tören, **Yüksek Öğretimde Türk Dili**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2001, s. 594.

Yüklemi, isim veya isim cinsinden olan, bir isim soylu kelime veya kelime grubundan oluşan cümlelerdir. Eserde geçen bazı kurallı isim cümleleri şunlardır:

- Dünya hazinelerindeki tuhfelerün bu tuhfe kıymetine irişecek mizacı yokdur. (8b/8)
- Cān ferişte aşlı cinsinden-durur
Anı aşlından komağ senden-durur (21a/11)
- İsm-i a'zam bu toğsan toğuz adlar içinde gizlüdür. (31a/3)
- İlkı işi yimek ve yatmağ-durur
Dağı irkeklik işin itmek-durur (18a/1)
- Göklere dön diyeli gerdān-durur
Ol semā'uñ zevkı-la hayrān-durur (1b/6)
- Zerrelele lutf-ıla hem-rāzı var
Anlaruñ andın yaña pervāzı var (2b-1/8)
- Tañrı ta'ālā rızq yiyenlere kuvvet irişdüricidir. (100a/12)

2.2.2.1.2. Kurallı Fiil Cümlesi

Yüklemi çekimli bir fiil olup cümlelerin sonunda bulunan cümlelere kurallı fiil cümlesi denir. Metinde geçen bazı kurallı fiil cümleleri şunlardır:

- Ammā Allahu ta'ālā yüceligine bağıcağ dükeli yüceler alcağ dururlar. (98b/4)
- Bir kişi Hacāc'dan tevki' eylemege geldi. (151a/12)
- Ādemiler, cinniler, kırdlar, kuşlar ve dağı anlar ol rahmet sebebi-y-ile oğlancuğların bislerler. (36a/11)
- Levhü'l-mahfuzdan dağı yuyam ve kıyāmet güninde dağı hisāb eylemeyem. (45b/7)
- Nitekim Hağ ta'ālā kelām-ı mecidde kendüden ayruğıñ yoklığından haber viridi. (34b/12)

- Ol namāzı kılmakdan anlara ne kadar şevāb hāşıl olursa şamusın ol kişiye virür. (31b/3)
- Pes ol tācir mālī-y-ıla selāmet girü Medīne’ye geldi ve Peygāmbere hāzretinüñ katına vardı ve ol vākı’adan haber virdi. (34a/6)
- Sen ol du’āyı evvel okıduğün vaqtın, gökler şapusınıñ gürüldisin işitdük. (33b/9)
- Ve şūr üçünci kez ürüldükden şoñra ol bir rahmeti dahı ol toqsan toquz rahmete şata, mü’minlere rahmet eyleye. (37a/2)
- Yirlerde, göklerde anuñ hāzretinden hiç nesne gizlenmez. (29b/1)
- Biş yüz elli yıldığı anuñ şovuğı-y-ıla ‘azāblanalar. (194b/2)

2.2.2.2. Devrik cümle

Yüklemi sonda olmayıp cümlelerin ortasında veya başında olan cümlelere denir. “Bir anlamı öne çıkarma, belirtme, vurgulama ihtiyacı, özellikle şiirde ahenk endişesi diğer öğelerin olduğu gibi yüklemde yerini değiştirebilmektedir. Devrik cümleler, sözlü dilde yazılı dile oranla daha fazla kullanılmıştır. Şiir dilinde de devrik cümle çok görülür.”⁸⁶ Yazı ve konuşma dili olarak birlikte düşünüldüğünde Türkçede devrik cümle bir ifade şekli ve üslûp özelliği olarak kullanılmıştır.⁸⁷

“Çok eski dönemlerden beri yazılı metinlerde devrik cümle kullanılmıştır. Ancak Türkçenin söz diziminde daha çok bilinen kural yüklemi sonda kullanılmaktadır. Türk düşünce yapısının işleyişi bu şekildedir. Devrik cümleyle yönelmenin en önemli sebebi anlatıma bir duygu değeri kazandırmaktır. Devrik Cümleyle en çok atasözleri, günlük konuşmalar, şiir dili, sohbet yazıları, hikâye ve romanlarda başvurulur.”⁸⁸

2.2.2.2.1. Devrik İsim Cümlesi

⁸⁶ Leylâ Karahan, **a.g.e.**, s.100.

⁸⁷ Musa Duman, “Devrik Cümle ve Vasiyetnâme’deki Örnekleri Üzerine”, **TDED**, c. XXX, İstanbul, 2003, s. 209–223.

⁸⁸ Bilâl Aktan, **Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi**, Ankara, Gazi Kitabevi, 2009, s. 127.

Yüklemi bir isim veya isim soylu kelimededen yapılmış; yine yüklemi cümlelerin başında veya ortasında yer alan cümlelere devrik isim cümlesi denir. Eserde geçen bazı devrik isim cümleleri şunlardır:

- ‘Alımsin ‘ilmiñe yoğdur bidāyet
Halımsin hükmüñe yoğdur nihāyet (93b/4)
- Benven bozan lezzetleri, nist eyleyen ni‘metleri, tağıdan cemā‘atları, birbirinden ayıran dostları. (63b/2)
- Nedür imdi ol sa‘ādet göñile
Tañrı’yı bilmek-durur bellü bile (21b/4)
- Ol kadīm Allah’ı dāīm birlemek
Anlara ol-durur içmek yimek (18a/13)
- Anası haqıqatde düşmandur, dost şüretinde. (39b/5)
- Anün pādışahlığı haqıqatta ganīdür, Zākırlerüñ zıkrinden ve mütefekkirlerüñ fikrinden ve muqarirlerüñ ikrārından ve münkirlerüñ inkārından. (41a/13)
- Kendü münezzehdür aşşıdan ve ziyāndan. (29b/9)
- Raḥman Tañrı’nuñ ḥāş adıdur, Allah adı gibi. (35a/9)
- Benem yiri şu üstinde düşeyen
Benem gökleri turğuran mu‘allağ (42a/7)
- Yok bizüz fānī bizüz yoğsul biz
Var u bay oldur anuñdur hem beḳā (26a/5)
- Kuluñ bu addan naşibi yoğdur, ḥayrān olmağdan artuğ. (34b/5)
- Ya‘nī Allahu ta‘ālā arıdur, ‘aybdan ve noğşāndan ve zevālden. (41a/8)
- Ya‘nī Allahu ta‘ālā kulların emīn eyleyicidür ḳorḳulardan, dünyada ve āḫiretde. (43b/5)
- Allah ta‘ālā kāmıldür yücelikte, ḳudretde, baylıkda, ‘ilmde, pādışāhlıkda, arılıkda. (103a/1)
- Dervişler baylardan biş yüz yıl öñdin giriserlerdür uçmağa. (102a/7)

- Eger muḥāsib ma‘nasında olursa Allah ta‘ālā ḥesāb idicidür, kullarından kıyāmet güninde. (101a/9)
- Ya‘nī Allahu ta‘ālā ögülmüştür, dükeli lügatlar üzerinde dürlü dürlü lügatlarla. (116a/12)
- Evveldür dükeli nesneden öñdin var olmağ-ıla. (134b/4)
- Günāhlar zeherdür iderler helāk
Pes aña tevbedür bī-şübhe tiryāk (146a/4)
- Nitekim anası karnındağı oğlanuñ ḥāli ḥoşrağdur yoqluğındağı ḥālinden ve dünyadaki ḥāli ḥoşrağdur anası karnındağı ḥālinden; berzağdağı ḥāli ḥoşrağdur dünyadaki ḥālinden ve uçmağdağı ḥāli ḥoşrağdur berzağdağı ḥālinden. (190a/4)
- Baḥīller yaqındur ‘azāba ve iraqdur raḥmete. (222b/11)
- Benüm rağbetüm yoğdur, tamāmı dünyā mālına ve pādişāhlığına. (210b/10)
- Tañrı ḥazretinden ğayrı pādişāhlar vezīre muḥtāc-dururlar, peygāmberler dağı. (215a/3)
- Ve dükeli ‘ālem benüm dostumdur, kanā‘atum sebebi-y-ile. (210b/13)

2.2.2.2.2. Devrik Fiil Cümlesi

Yüklemi çekimli bir fiilden oluşmuş; aynı zamanda yüklemi cümlenin başında veya ortasında yer alan cümlelere devrik fiil cümlesi denir. Cevāhirü'l-Ma‘ānī’de geçen bazı devrik fiil cümleleri şunlardır:

- Allah ta‘ālā kabz ider cānları tenlerden, şadağaları baylardan, rızıqları fuğarādan. (78a/12)
- Anuñ faşlı-y-ıla bulduğ ‘ilm-i ĩmān
Anuñ luḫfi-y-ıla bulduğ vecd ü ḥāli (151b/10)
- Kabz eyledüm cesedi, terk eyledüm ḥasedi, zıkr eyledüm şamedi; lā-cerem merkeb idindüm esedi. (84a/4)
- Çün-kim bular ikrār eylediler Ḥağ ta‘ālānıñ rubūbiyyetine, hem kendülerüñ ‘ubūdiyyetine. (59a/2)

- Cismi diyen söyledi yalan
Cismi olur kısmet-pezîr iy cān-ı cān (21a/5)
- Muvaffaq eyle İlāhî Emîr Süleymān'ı
Refîk it aña 'adlı vü devlet-i uzmāyı (12a/1)
- Ve ol 'ilm-ile nefsin bilmek sebeb ola, Tañrı'sın bilmege. (12a/9)
- Bulasın uçmağ içinde kuşūr hūr u liğa. (11b/7)
- Şad hezārān işbunuñ gibi cihān
Yaradur ol şāh-ı cem'-i 'āşikān (1b/12)
- Anı isterler uçuban zerreler
Birliğı-y-içün oğurlar huṭbeler (2b-1/6)
- Allah ta'ālā bunlaruñ ikrārın yazdı Hacerü'l-Esved'e. (59a/3)
- İy Nemrūd-ı la'în ve iy ma'den-i kibr ü kîn! Toldurduñ 'ālemi küfr ve inkārdan ve bid'at istikbārdan. (64b/11)
- Gitdi hem derd-ile Calinus
Öldi Sokrat itmedün dermān (65b/11)
- Ben kulumdan utanurvan, elin kaldurup hācet diledüğü vaqtın, anı maḥrūm göndürmege. (46b/4)
- Dutarlar hükmümi varlar müsellemler
Dutarlar emrümü yoklar muşaddağ (42a/11)
- 'İmāreti bu cihānuñ olur ḥarāb ḥarāb
Neticesi daḥı āḥır olur türāb türāb (102a/9)
- Pes gözini, elini, ayağını, karnını şaklaya ḥarāmdan ve dilin şaklaya yalandan ve ḡaybdan ve bühtāndan ve kimseye söğüp incitmekden. (105a/9)
- Ya'nî ḥesāb eyleñ nefsuñüzden kıyāmet ḥesābından öñdin. (101b/3)
- Birlik ehli irişürler menzile İkilik ehli düşerler müşkile. (128a/4)
- Nitekim demür āyinelik maḡāmına irişince üstādlar terbiyyet iderler, ḡāh od-ıla ḡāh su-y-ıla ḡāh şayḡal-ıla. (201b/9)

- Nitekim ma‘mūr oldu dünyā Erdeşir zamānında ve Behrām zamānında ve Efridūn ve Nūşirvān zamānında. (211b/2)

2.2.2.2.3. Cümle Ögelerinin Yerine Göre Devrik Cümleler

Devrik cümleler, cümlenin ögelerinin yüklemden sonra gelişine göre de gruplandırılabilirler.⁸⁹

2.2.2.2.3.1. Özne Bakımından Devrik Cümleler

- ‘Alımsin ‘ilmiñe yoğdur *bidāyet*
Hālımsin hükmüñe yoğdur *nihāyet* (93b/4)
- Ol kādīm Allah’ı dāīm birlemek
Anlara ol-durur *içmek yimek* (18a/13)
- Gitdi hem derd-ile *Calinus*
Öldi *Soğrāt* itmedün dermān (65b/11)

2.2.2.2.3.2. Nesne Bakımından Devrik Cümleler

- Anuñ faşlı-y-ıla bulduğ *‘ilm-i ĩmān*
Anuñ luğfı-y-ıla bulduğ *vecd ü ħāli* (151b/10)
- Kābz eyledüm *cesedi*, terk eyledüm *ħasedi*, zıkr eyledüm *şamedî*, lā-cerem merkeb idindüm *esedi*. (84a/4)
- Allah ta‘ālā kábž ider *cānları tenlerden*, *şadağaları baylardan*, *rızığları fuğarādan*. (78a/12)

2.2.2.2.3.3. Yer Tamlayıcısı Bakımından Devrik Cümleler

- Ya‘nī Allahu ta‘ālā kulların emīn eyleyicidür *ğorğulardan*, *dünyada ve āğiretde*. (43b/5)

⁸⁹ Mustafa Özkan, Enfel Doğan, a.g.e., s. 270.

- Dervîşler baylardan biş yüz yıl öñdin giriserlerdür *uçmağa*. (102a/7)
- Bañiller yaqındur *‘azāba* ve ırakdur *rahmete*. (222b/11)
- Allah ta‘ālā bunlaruñ ikrārın yazdı Hacerü’l-Esved’e. (59a/3)
- Çün-kim bular ikrār eylediler *Haq ta‘ālānıñ rubūbiyyetine, hem kendülerüñ ‘ubūdiyyetine*. (59a/2)

2.2.2.2.3.4. Zarf Bakımından Devrik Cümleler

- Raħman Tañrı’nuñ ħāş adıdur, *Allah adı gibi*. (35a/9)
- Kuluñ bu addan naşibi yoğdur, *ħayrūn olmağdan artuq*. (34b/5)
- Evveldür *dükeli nesneden öñdin var olmağ-ıla*. (134b/4)

2.2.3. Anlamlarına Göre Cümleler

Her cümlenin bildirdiği bir anlam vardır. Temel olarak cümleler, olumlu veya olumsuz anlam taşır. Bunlara bağlı olarak soru, ünlem, emir vb. anlamlar da taşıyabilirler.

2.2.3.1. Olumlu Cümle

“Yargının gerçekleştiğini anlatan cümleler, “olumlu cümle”dir. Yani bu cümleler; bir işin, bir oluşun, bir hareketin, bir düşüncenin gerçekleştiğini veya gerçekleşeceğini bildiren cümlelerdir. Olumlu cümlelerde yüklem; yapma, yapılma, olma anlamı taşır.”⁹⁰ Olumlu cümleler bazen şekil olarak olumlu olsalar da anlamca olumsuz olabilirler.

Olumlu cümleler de kendi içinde “olumlu isim cümlesi” ve “olumlu fiil cümlesi” diye ikiye ayrılır.

2.2.3.1.1. Olumlu İsim Cümlesi

⁹⁰ Mustafa Özkan, Enfel Doğan, a.g.e., s. 277.

Yüklemi isim veya isim soylu bir kelime veya kelime grubundan meydana gelen olumlu cümlelere denir. Metinde geçen olumlu isim cümlelerinden bazıları şunlardır:

- Bizüm meşāyihmüz kıatında farziyyet ‘aql-ıladur. (23b/2)
- Bu kemāl-ile bir kııl ucın yaratmağda ‘ācizdür. (22a/12)
- Dükeli nesnede Hıağ varlığına
Tanuqlar var durur hem birliğine (25b/2)
- Āhıretde sa‘ādetlü eyleyüp ucmağa gıvirimekdür. (36a/2)
- Tevbe idenüñ günāhını yarlığayup yirine şevāb yazduğı keremindendür.
(104a/6)
- Ya‘nī Allah ta‘ālā yaratduğı halkuñ aıhvālin ve ef‘ālin gözedicidür, dükelinüñ hācatlarını bitiricidür. (105a/5)
- Benüm iki vezīrüm vardur gökde ve iki-dağı yirdedür. (215a/8)
- Bu kadar müddetde pādişāhlık bunlarda karar eyledüğü ‘adlları sebebinden ötrü-y-idi. (211a/11)
- Dükeli halkuñ yigregi ādemdür, dükeli halkuñ horrağı kelbdür. (220a/10)
- Ve cehennemüñ bir günü biñ yılcadur. (194a/6)

2.2.3.1.2. Olumlu Fiil Cümlesi

Yüklemi çekimli bir fiil olan olumlu cümlelere denir. Metinde geçen bazı olumlu fiil cümleleri şunlardır:

- Şahābeler Resül hāzretinden bu hadisi işitdiecek gönüllerine kabz gālib oldı ve ol melāletden ‘ibādetde süst oldılar. (79b/1)
- Gıce olıcağ bir mescide konduğ. (78b/10)
- İy niçelerüñ üzerine şekāvet nişānı var-iken sa‘ādet ehlinden oldılar. (87b/7)
- Nitekim Nemrüd İbrāhīm’i atıcağ Cebrā’il niçe biñ ferişte-y-ile geldi.
(76b/12)

- Bir yirde baña konuqluk eylediler ve ileyüme şofra getürdiler, nāgāh bir qarğa geldi şofradan bir kirde kapdı gitdi. (37a/12)
- Hāḡ ta‘ālānuñ heybetine ve ‘azametine baqarlar, ol t̄a‘atlarından utanurlar. (48b/4)
- Hışım kavm biri biri-y-ile hışımlanurlar ve dostlar biri biri bile dostlaşurlar. (36a/13)
- Pes Hāḡ ta‘ālā her nesneyi hikmet mücibince işler, her bir kişiye ne lāyıkısa anı virür. (39b/9)
- Qahrum řıfatunuñ āřarı ‘āřiler ister, luşfum řıfatunuñ āřarı muşı‘ler ister; cemālüm āřarı ‘āřıklar ister, celālüm āřarı münkirler ve münāfiqlar ister. (41b/12)
- Qurbağa quru yire çıkıcaḡ ‘aqreb anuñ arqasından indi ve becid öldürdi. (38a/10)
- Yiri dürlü çiçek-ile gülistān eyledi mevzūn
Bezedi gökleri yılduzlar-ıla eyledi gerdān (40a/1)
- Qısmeti ben yigrek bilürin her kişiye ne lāyık-ısa anı virürin. (132b/5)
- Baña mühlet virgil, evüme varayım, ehl-i beytüm-ile ve oqlancuqlarum-ıla vedā‘laşayın. (209a/6)
- Daḡḡāk’uñ pādiřāhlıḡı zevālını ve Efridūñ’uñ ḡāli ḡořlıḡını işitdi. (213a/2)
- Her kişi kendüñüñ ‘aqlını kemāle ve oqlancuḡını cemāle bilür. (219a/12)
- Kimisi bir sā‘at yana, kimisi yidi sā‘at yana, kimisi yidi gün ve kimisi yidi ay ve kimisi yidi yıl, tā yidi biñ yıl yanalar. (195a/7)
- Hāḡ ta‘ālā seni Ebū Bekir yerine geçürdi, senden řıdḡ isteyiserdür ve Ömer yerine geçürdi, senden ḡaḡḡ-ıla başıl ortasında farḡ isteyiserdür ve seni ‘Ořmān yerine qodı, senden ḡayā isteyiserdür ve seni ‘Alī yerine qodı, senden ‘ilm ve ‘adl ve inřāf isteyiserdür. (206b/11)
- Tenleriniñ derisin şıyıra ve etlerini bişüre, qarınlarına giden baḡarsuqlarını doḡraya. (194a/12)

- Yā Muḥammed! Allahū ta‘ālā senūñ vücūduñı ve alan peygāmbler vücūduñı ve velīlerin ve iddīklarını ve ‘ābidlerini ve zāhidlerini ve ‘āriflerini baña ḥarām eyledi. (191b/5)
- Vateḥā bunlara ḥayr iderdi. (133b/3)

2.2.3.2. Olumsuz Cümle

Olumsuz bir yargı bildiren cümlelere olumsuz cümle denir. “Böyle cümleler yapmama, yapılmama, olmamam bildirir. “-ma” olumsuzluk eki, “değil”, “ne...ne...” edatı ve “yok” ismi cümlenin anlamını olumsuz yapan unsurlardır.”⁹¹

2.2.3.2.1. Olumsuz İsim Cümlesi

Yüklemi isim veya isim soylu bir kelime veya kelime grubundan meydana gelen olumsuz cümlelere denir. Özellikle ek-fiil “degül”, yüklem ismi olarak kullanılan “yok” ve bazen de “ne...ne...” bağlacıyla oluşan cümlelere denir.

Eserde geçen bazı olumsuz isim cümleleri şunlardır:

- Anuñ arılığı müsebbihleruñ tesbīhi-ile ya muaddesleruñ tadīsi-y-ile degüldür. (41a/10)
- Yodan nesne umma ya andan urma ‘āiller ‘ādetinden degüldür. (34b/10)
- Ḥaīatde Allah ta‘ālā ḥazretinden artu vālī yodur. (141a/2)
- Fālcılıdan ya cāzūlıdan ya şeytān vesvesinden degüldür. (165a/12)
- Benüm anuñ atında ḥācetüm yodur. (210a/2)
- Ve cāhil kişilere söylememekden yigrek yodur. (219b/7)
- Zīrā pādişāhlaruñ dostlığına i‘tibār itmek yodur ve oğlancuqlaruñ āvāzına i‘tibār yodur ve ‘avratlaruñ maḥabbetine vefā yodur. (219a/2)
- Andan artu varlara var dimek ḥaīat degüldür. (112b/8)

⁹¹ Leylā Karahan, a.g.e., s.104.

- Cism-ile degüldür anuñ varlığı
Belki cismüñ anuñ-ıla dirliği (20b/6)

2.2.3.2.2. Olumsuz Fiil Cümlesi

Yüklemi çekimli bir fiil olan olumsuz cümlelere denir. Genel olarak fiillerde olumsuzluk eki –mA’nın kullanılması ile meydana gelir. Aynı zamanda olumsuz isim cümlesinde olduğu gibi bazen “ne...ne...” bağlacıyla da olumsuz fiil cümleleri yapılır.

Eserde geçen bazı olumsuz fiil cümleleri şunlardır:

- Kimsene dünyada qalmaz mü’ebbed
Kimsene dünyada olmaz müselleme (14b/9)
- Lā-cerem añdan öñdi diledügi-çün göstermedi. (48b/1)
- H̄alvetinde daħı ayağın uzatmazdı. (45a/10)
- Uşbu üç şartından birisi eksük olursa ol kimseye ‘aziz dimezler. (49a/5)
- Ve hiç kimseye h̄ased eylemeye ve qin dutmaya. (43a/11)
- Yaradıldan berü başlarını yuqaru qaldırmadılar ve ‘arşı daħı görmediler utanduklarından. (46a/8)
- Du‘ālar qabül olmadı, ol zālim üzerine. (107b/4)
- Pes saqına şerī‘at h̄arām eyledügi yirlerde bulunmaya, buyurduğı yirlerde yavu varmaya. (112a/8)
- Şübhe ve şekk, bid‘at, vesvese hergiz göñlüne eşir eylemeye. (114b/8)
- Dünyā t̄olu m̄āla şatmazın. (133b/13)
- Emire’l-Mü’minin̄ H̄asan razıyallahu ‘ana atası ‘Ali-y-ile ve anası Fāṭıma-y-ıla ta‘ām yimezdi. (142a/7)
- Hergiz qahr ehli-y-ile luṭf ehli berāber olmaya. (128a/1)
- Şāhib ğarazlar sözine baqıp girü olmaya. (216b/8)
- Şoñ-dem fikrin eylemediler. (208a/11)

- Bunlar kendü mezheplerinde ve milletlerinde zulmü dürüst görmezler-idi. (211a/12)
- Bunların kuvvetlülerini za‘ifleri-y-ile berāber dutmaya. (204/12)
- Cānavarlar hoş hergiz ‘ibādet eylemezler. (201b/1)
- Emāneti götürmeğe hıyānet eylemeye. (216a/8)
- Göñlinde ğıll u gışşı hıyānet ve nifāķ olmaya. (216b/1)
- Her kim ol direği durğurmadı, dīni daħı durğurmadı. (196a/1)
- Leşkeri hoş dutmazdı. (214a/4)
- Namāz kılan ħarām yimeye, ħarām geymeye. (197a/3)
- Ĥazīnede mālı kalmadı. (212b/13)
- Zūlmü pīşe idinmesün sultān
Nitekim kurd olmadı çopan (213b/5)
- Pādişāh selāmın almadı. (208b/10)
- Pes hiç tāt at oruç mertebesine irişmez. (199b/12)
- Üç nesne üç nesne-y-ile cem‘ olmaz. (220b/10)
- Vezīrūñ naşīhati pādişāh tātına muvāfiķ gelmedi. (213b/9)
- Zīrā ki pādişāhlık olmaz illā leşker-ile, leşker olmaz illā māl-ıla, māl olmaz illā ‘imāret-ile, ‘imāret olmaz illā siyāset-ile, siyāset olmaz illā ‘adl-ıla. (212a/2)
- Ne cāh u manşıb u ‘izzet ne ihtirām u kabūl
Ne māl u ni‘met umarın ne ‘izzet-i dünyā (11b/4)

2.2.3.3. Soru Cümlesi

Soru yoluyla bilgi edinmeyi amaçlayan cümlelere denir. “Soru cümlesi, olumlu veya olumsuz olabilir. Soru sıfatları, soru zamirleri, soru zarfları, soru edatları ve soru eki *-mI / -mİ*, bir cümleye soru anlamı kazandıran unsurlardır. Soru cümlesi, soru kavramı kazandıran *hangi, ne, kim, kaç, nasıl* gibi soru sözlerinden

biriyle ya da *evet* veya *hayır* karşılığını isteyen soru eki *-mî* ile kurulan cümle türüdür.”⁹²

Metinde geçen bazı soru cümleleri şunlardır:

- Pādişāh senden ar dilemedi, neden bildüñ? (86b/10)
- Yā Resūlallah atam anam saña fedā olsun, ne sebebden gülümsedüñ? (152a/2)
- Bu ‘āleme ne-y-içün geldi ve daı cānlar ol nūrānī ‘ālemden neteler arañlıına givirmekte fāyide nedür ve girü andan ayırmada ikmet nedür ve ıyāmet güninde girü oparmada sır nedür? (9b/12)
- Ebū ‘Alī Tañrı adlarından anısın çok eydür? (68a/11)
- Yā İbrāhīm! Evvel geldüüm vatın beni onaklıa abül eylemedüñdi, şimdi ardumca geldüil sebep ne-y-idi? (109b/3)
- Niçün ‘ālemler Tañrı’sına edebsüz söylersin? (68b/6)
- İy yigit! ancaru gidersin? (70a/9)
- İy şāh-ı ‘ālem! Bir mu‘ayyen ve muhtaşar bir yircüüñüñ ‘imāreti bināsuz mümkün olmayıca ve bā ve bostān kimsesüz olmayıca uşbu niçe enbūh ‘ālem bunca ‘acāyibler ve arāyibler-ile ve malūātları birle şāni’süz nice ola? (28b/12)
- Seni evden kim ıardı? (50b/11)
- Yā Ādem! İdeceüñ itdüñ, imdi bu kez açar mısın? (46a/2)
- Atañı mı anañı mı yigrek seversin; ya üstādıñ mı? (142b/11)
- Saña üç-kez aırdum, niçün cevāb virmedüñ? (148a/2)
- Yā oul! Bizüm-ile niçün ta‘ām yimezsın? (142a/9)
- Uşbu urmā aacından şol urmā aşa yire inüp girü aaca ıup yirinde biterse ināna-mısın? (180a/5)
- Allahu ta‘ālā baña od dünyā pādişāhlıın virdi, ben ra‘iyyete ne vireyin? (208a/3)
- Sinlerüñ evlerüñüz ıyında niçün urduñuz? (210a/6)

---

⁹² Günay Karaaa, a.g.e., s. 208.

- Sizüñ velāyetde hiç uşbunuñ gibi var mıdur? (212b/1)
- Sultānuñ salţanatu tamām olmağa kaç nesne gerek? (217b/9)
- Yā Emire'l-Mü'minīn! Nice bulduñ Tañrı'ñı ve ne 'amel-ile şevāb virdi? (206b/3)

2.2.3.3.1. Soru Ekiyle Kurulan Cümleler

- Yā Ādem! İdeceğüñ itdüñ, imdi bu kez kaçır *mısın?* (46a/2)
- Atañı *mi* anañı *mi* yigrek seversin; ya üstādıñ *mi?* (142b/11)
- Uşbu ĥurmā ağacından şol ĥurmā aşğa yire inüp girü ağaca çıkup yirinde biterse ināna *mısın?* (180a/5)
- Sizüñ velāyetde hiç uşbunuñ gibi var *mıdur?* (212b/1)

2.2.3.3.2. Soru Sıfatlarıyla Kurulan Cümleler

- Yā Resūlallah atam anam saña fedā olsun, *ne sebebden* gülümsedüñ? (152a/2)
- Sultānuñ salţanatu tamām olmağa *kaç nesne* gerek? (217b/9)
- Yā Emire'l-Mü'minīn! Nice bulduñ Tañrı'ñı ve *ne 'amel-ile* şevāb virdi? (206b/3)

2.2.3.3.3. Soru Zamirleriyle Kurulan Cümleler

- Bu 'āleme ne-y-içün geldi ve daħı cānlar ol nūrānī 'ālemden neteler karañulığına givirmekte fāyide *nedür* ve girü andan ayırmağda ĥikmet *nedür* ve kıyāmet güninde girü qoparmağda sır *nedür?* (9b/12)
- Ebū 'Alī Tañrı adlarından *kanķısın* çok eydür? (68a/11)
- Yā İbrāhīm! Evvel geldüğüm vaqtın beni qonaqlığa qabūl eylemedüñdi, şimdi ardumca geldügil sebep *ne-y-idi?* (109b/3)
- Allahu ta'ālā baña ĥod dünyā pādışāhlığın virdi, ben ra'ıyyete *ne* vireyin? (208a/3)

2.2.3.3.4. Soru Zarflarıyla Kurulan Cümleler

- Pādişāh senden ar dilemedi, *neden* bildün? (86b/10)
- İy şāh-ı ‘ālem! Bir mu‘ayyen ve muhtaşar bir yircüğünüñ ‘imāreti bināsuz mümkün olmayıca ve bā ve bostān kimsesüz olmayaca uşbu nie enbūh ‘ālem bunca ‘acāyibler ve arāyibler-ile ve malūatları birle şāni‘süz *nice* ola? (28b/12)

2.2.3.4. Ünlem Cümlesi

“İçinde ünlem bulunan veya ünlem kavramı veren cümleye *ünlem cümlesi* denir. Bu cümleler insanların sevinçlerini, coşkularını, hayretlerini vb. anlatan cümlelerdir. Bu bakımdan ünlem cümlelerinde mutlaka bir düşüncenin anlatılması gerekmez. Çünkü ünlem cümlelerinde bir duygunun dile getirilmesi esastır. Ünlem cümlelerinin sonuna, ünlem işareti (!) konur; ancak her ünlem cümlesinin sonunda ünlem işareti bulunmayabilir.”⁹³

Cevāhirü’l-Ma‘ānī’de geçen bazı ünlem cümleleri şunlardır:

- İy amak nice söylersin! Mi‘mārsuz ‘imāret mi olur ya bābānsuz nesne mi biter, hāşıl olur! (28b/12)
- Yā Mūsā! Sen şol Mūsā degül-misin kim Şu‘ayb apusın atında oturup arnım acdı etmek vir dirdüñ, şimdi dīdār mı dilersin utanmadan! (47a/7)
- Onuncı, müslümān ardeşlerüñüzüñ ‘aybların gözledüñüz ve siz kendü ‘aybuñuz unutduñuz ve bu adar uşūr-ıla du‘āñuz nice abūl olsun! (108a/13)
- Delü misin! Ben saña nie biñ biñ altun virdüm, sen henüz bir dirsın! (127a/12)
- - Allah ta‘ālā eyde kim “Daı ni‘metüñüz artırayım-mi?”
- Eydeler kim “Rabbenā! Bizüm yüzümüzi a eylemedüñ-mi ve amudan urtarup uçmaıña givirmedüñ-mi!” (188b/7)
- Eydeler “Gelüñ amu hāzinedārlarına yalvaralum!” (192b/9)

⁹³ Mustafa Özkan, Enfel Doan, **a.g.e.**, s. 289.

- Git girü, hiç bilür misin yapışduğıñ kimüñ dizginidür! (208b/12)

2.2.3.5. Emir Cümlesi

Fiil cümlesi olup yüklemi emir kipinde olan cümlelere *emir cümlesi* denir. Metinde geçen bazı emir cümleleri şunlardır:

- Tur örü oğlanlaruñdan tamunuñ naşibin viribi. (79a/11)
- Vir! Bunuñ haqqını. (152a/5)
- Yā İbrāhīm! Dört kuş boğazlağıl, başlarını saklağıl ve gövdelerini bir yirde dökğil ve andan soñra dört üleş eyle, dördini dört yirde çoğıl ve andan anları kıkırğıl; tā kim kudretüm göresin. (154a/2)
- Ya‘nī şovuğ olğıl, yandurmağıl ve hem üşitmegil. (77a/5)
- İşid anlaruñ nedür yidükleri
Dün ü gündüz dilleri didükleri (18a/11)
- Uşbu menzilde buları işe dut
Ol beğā menzil yarağıñ pişe dut (19a/9)
- Dön girü evüñe. (52a/8)
- Añğıl öğüni kim anda cem‘ ola cümle cihān. (155a/3)
- Çerī cem‘ olsun! (54a/9)
- Düşmanuñ nefsuñi bil iy yār pes
Zīrā düşman ölmez olur hem nefes (67a/10)
- Yā Mūsā! Falan otı al dişüñ üzerine ço. (156b/5)
- Ya‘nī İbrāhīm dünyanuñ zīnetlerine aldanmağıl, terk eylegil, uzak endişe kılmağıl ve dünya harış olmağıl ve nefes arzularına meşğül olmağıl. (154b/10)
- Bilgil kim bunuñ gibi baışış mutaşavver olmaz İllallāh’dan. (67b/5)
- Ol sözden yine biraz okuyu virgil. (73b/8)
- Bir eve bırağıñ, kapusun sivañ. (50b/9)
- Kuru sevdāyı başuñdan çıkarğıl

- Tekebbür şīşesin taşā çalgıl (41a/1)
- Uyan uyğudan işid bu hikmeti
Pīşe itme kendüzüne ğafleti (120a/8)
  - Varuñ bir kimsene görmez yirde boğazlañ, alıñ, geliñ. (105b/12)
  - Pes andan geçüñ ve anı ‘imāret eylemeñ. (129b/8)
  - Var sen kıızıñ bunuñ oğluna ver ve ol altun kızga cehāz eyle. (130a/5)
  - İy yir suyuñı yutğıl, iy gök sen-dahı suyuñı dutğıl. (173a/4)
  - Ve ‘ilim dīn bilmek-içün ögengil, māl dirşürmek-içün degül. (222a/4)
  - Ve itdügüñ hayra peşimān olmağıl ve dükeli hālka hūlķ eylegil. (222b/11)

2.2.4. Yapılarına Göre Cümleler

2.2.4.1. Basit Cümle

Kuruluşlarında sadece bir yüklem bulunan cümlelerdir. Bu yüklem de çekimli bir fiil veya ek-fiil ile çekimlenmiş bir isim veya kelime grubundan meydana gelebilir. Bir cümlenin çok uzun olması, içinde birden fazla kelime grubu bulunması basit cümle olmasına engel değildir. Önemli olan tek bir yargının yani yüklem olmasıdır.

Fiilimsileri de -tam bir yargı bildirmediikleri için- basit cümle içinde değerlendirmek mümkündür. “İsim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil grupları nesnelere bağlı olarak kullanıldıklarından fiilin gerektirdiği ve fiilleri tamamlayan öğelerle (Özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf tümleci) birlikte kullanılır; fakat tam bir yargı bildirmez. Yargı, kendilerinden sonra gelen çekimli fiillerle tamamlanır. Bu yüzden de bu gruplar söz diziminde cümle olarak kabul edilemez. Bu gruplar, ya cümlenin bir ögesi ya da cümle öğelerinden birini tamamlayan bir unsur olarak cümleye katılır. Bu bakımdan bünyesinde bu grupları bulunduran cümleler, birleşik cümle değil basit cümle olarak değerlendirilmelidir.”⁹⁴

2.2.4.1.1. Basit İsim Cümlesi

⁹⁴ Mustafa Özkan, Enfel Doğan, a.g.e., s. 203.

Tek bir yüklemi olan ve bu yüklem de isim veya isim soylu bir kelime veya kelime grubundan oluşan cümlelere *basit isim cümlesi* denir. Eserde geçen bazı basit isim cümleleri şunlardır:

- Benî İsrā'îl zamânında bir qarıcıuḡ pādişāha ḡoñşı-y-ıdı. (107b/8)
- Göñüllerüñ ḡayātı 'ilm-iledür
Ḥaḡīḡatde memātı cehl-iledür (112a/3)
- Yā Mūsā! Bu on sekiz biñ 'ālem benüm ḡudretüm elinde, şol tutduḡıñ şişeler gibidür. (124a/1)
- Allah ta'ālā fesād ehlini helāk eyleyicidür. (146a/6)
- Bağdād şehrinde bir mü'ezzin var-ıdı. (132b/12)
- Tevbenüñ ma'nası ıraḡlıḡdan yaḡınlıḡa dönmeḡdür. (143a/11)
- 'İsî peygāmberüñ anası tarafından bişinci dedesi Ya'ḡūb peygāmberdür. (174a/7)
- İlähî benüm da'vetümüñ bu ḡavma hiç fāidesi yoḡdur. (171a/12)
- Kerefes öksürüḡe ve boḡaza ve ḡalaḡa ve bögrege ve ḡavuḡa ve istiskā rencine daḡı fāidesi vardur. (161a/3)
- Nüh peygāmber gemiye girdüḡi vaḡtın altı yüz yaşında-y-ıdı. (173a/6)
- Tañrı ta'ālānuñ ḡulları-dururlar. (164b/14)
- Bir sâ'at 'adl itmek altmış yıllık 'ibādetden yigrekdür. (202b/3)
- Bundan ulu 'azāb yoḡdur. (194a/5)
- Namāz dinüñ diregidür. (195b/13)
- Pādişāhlara şālah vezirden yigrek nesne yoḡdur. (215a/2)
- Ve ḡayvānlar 'ibādet eyleyümedükleri nūrları yoḡluḡındandır. (201b/3)

2.2.4.1.2. Basit Fiil Cümlesi

Tek bir yüklemi olan ve bu yüklem de çekimli bir fiilden meydana gelmiş cümlelere *basit fiil cümlesi* denir. Cevāhirü'l-Ma'ānī'de geçen bazı basit fiil cümleleri şunlardır:

- Allahu ta'ālā 'arşı yeşil cevherden yaratdı. (94b/5)
- Ādem oğlanına şükr eylemeyen kişi Tañrı'ya dağı şükr eylememiş olur. (97b/13)
- Anuñ-çün mi'rāc gicesinde dünya gögine çıkınca havada yürüdü. (70b/9)
- Ol yüce seyvānuñ altında bu alcağ yirleri
Tağlar-ıla mıñlayup su üzere şād-ı revān ider (150a/4)
- Mışır'da fir'avn bir ulu meydānda tahtın kuru oturdı. (71b/2)
- Tavāf iderken bir incecik avāz işitdüm. (73b/6)
- Ve Süleymān maķarebleri-y-ile tahta binüp göge ağıdular. (54a/11)
- Bir gün ol karcuğ evinde degül-iken pādişāh anuñ evin yakdurdı, kendünün evlisine katdurdı. (107b/9)
- Bir gün Mekke müşrikleri Peyğāmer hāzretine kişi viribidiler. (127a/4)
- Ġazāda bir avuç toprak kāfirlerün yüzine karşı şaçdı. (177b/2)
- Allah ta'ālā ivmez, 'āşilere 'azāb eylemege vaķtından öñdin. (163b/1)
- Hārūnu'r-Reşid'ün atası Mehdī, Bağdād tahtında halife olduğı vaķtın, Şebe adlu bir ulu 'ālim geldi. (207b/11)
- İskender dünyayı gezer-iken bir kavma uğradı. (209b/9)
- Kıyāmet gününde ol feriştelere çeke çeke 'araşāta getüreler. (191a/11)
- Ve yaylarında kışlarında tamunuñ her tarafında 'aķim yılleri ese. (194b/5)

2.2.4.2. Bağlı Cümle

Yapısına göre cümleleri bildirdikleri yargıya göre genel olarak üç başlıkta toplamak mümkündür:

- a. Tek bir yüklemden oluşunlar için basit cümle,

b. İki yüklemden oluşup bir birine öge olma ilişkisiyle bağlananlar ve ayrıca aralarında temel cümle ve yan cümle ilişkisi olanlar için birleşik cümle,

c. Bunların dışında kalanlar için yani aralarında öge olma ilişkisi olmayıp anlam ve şekil ilişkisi olanlar için ise bağlı cümle tanımı yapılabilir.

Bağlı cümlelerde iki ayrı cümle olmakla birlikte bunların bir birleriyle ilişkisi sebep-sonuç, karşıtlık, açıklama, benzerlik vb. şekilde olabilmektedir. Sadece anlam ilişkisini görebilmemiz için şu cümleye bakabiliriz: “Yağmur yağdı, buğdaylar büyüdü.” Burada her iki cümle de bir birinden bağımsız olsa da anlam açısından aralarında bir sebep-sonuç ilişkisi vardır. Şu cümleyi de hem şekil hem de anlam açısından ele alabiliriz: “Çocuklar, otobüse biner, okula gelirdi.” Burada hem özne ortaklığı hem de hikâye çekim ekinin ortaklığı görülür: “Çocuklar, otobüse biner(di).” ve “(Çocuklar) okula gelirdi.” şeklinde ifade ettiğimiz iki cümle hem şeklen birbirine bağlı hem de anlam açısından da ardışıklık ilgisiyle bir birlerine bağlanmışlardır.⁹⁵

Yukarıda açıkladığımız sebeplerden dolayı, sıralı cümlenin de aslında bir bağlı cümle olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü sıralı cümlelerdeki cümleler sıralanırken tamamen bir birinden bağımsız cümleler değildir. Aralarında her zaman bir şekil ilişkisi olmasa da az veya çok mutlaka bir anlam ilişkisi olmaktadır. Aksi takdirde bunların her birisi müstakil bir cümle olması gerekirdi.

Bağlı cümleleri de sıralı bağlı cümle ve açıklamalı bağlı cümle olarak iki başlık altında inceleyebiliriz.

2.2.4.2.1. Sıralı Bağlı Cümle

Aralarında anlam veya şekil ilgisi olan birden fazla cümlenin bir araya gelmesi ile oluşur. Noktalama işaretleri ve noktalama işareti değerindeki “ve”, “ile” ve “ilâ” ile sıralanmış⁹⁶; ayrıca bağlama fonksiyonlu zarf-fiil eki “-up, -üp” ekleri ile sıralanmış cümlelerden oluşur.

2.2.4.2.1.1. Bağımsız Sıralı Bağlı Cümle

⁹⁵ K. Mehmet Gece, “Türkiye Türkçesinde Bağlı Cümle”, *Türk Dili Dergisi*, S. 562, Ekim 1998, s. 335-336.

⁹⁶Günay Karaağaç, *a.g.e.*, s. 200.

Birbirine bağlanan cümleler arasında şekil olarak herhangi bir öge ortaklığı olmayan; sadece anlam ilişkisi olan cümlelerdir. Metinde geçen bazı bağımsız sıralı bağlı cümleler şunlardır:

- Biri ‘ālim biri cāhil biri kādīr biri ‘āciz
Biri mün‘im biri müflis biri hurrem biri giryān (40a/8)
- Ben bir ikinci-y-idüm, baña bir gece iki dürlü iş vāķi‘ oldu. (52a/10)
- Bir gün minbere hutbe okur-iken başındağı ve egnindekiyi hisāb itdiler, iki buçuķ dirhemlik-idi. (55b/5)
- Meşelā eyñinde balğam olur, bağırdā kın olur, ödde şafra olur, beñizde sevde olur. (57a/13)
- Ebābīl kuşlarını viribidüm, taş-ıla çerüñi delik delik eyleyüp kırdılar. (65a/8)
- Bu kişi key ‘āciz oldu, vakti melül oldu. (52a/4)
- Bu söze gelicek Peyğāمبر hāzreti ağıladı, mübārek gözlerinden yaş revān oldu. (152a/7)
- Ol dereyi Hāķ ta‘ālā mütekebbirler-içün yarattı ve anlar kāmı ol derede kınayacaķdur. (54a/5)
- Kāçan kim nefis öle, ma‘şiyet işlemez olur; tã‘atlar ve ‘ibādetler işlenür olur ve Tañrı’ya muṭī‘ olunur ve anuñ ‘ahdine fevā olunur. (58b/8)
- Dört nesne göz nūrın arturur ve dört nesne göz nūrı ekser ve dört nesne ten semürdür ve dört nesne aruķladur ve dört nesne gönli dirildür ve dört nesne-dağı gönli öldürür. (221a/4)
- Dükeli işler şabr-ıla hāşıl olur, iven kişinüñ işi bāṭıl olur. (219b/5)
- On ādam bir şofrada ta‘ām yirler, iki kelb bir murdārı tamām yiyümezler. (219b/1)
- Pādīşāhlık ‘āķiller sebebi-le cemāl bulur ve dīn Tañrıdan kōrķucılar-ıla kemāl bulur. (218b/12)

- Dünya pādişāhı atında Őhvet ve ama‘ eylememek-ile muarreb oluca, āhıret pādişāhı atında daı yigrekdür, ululuk bula. (83b/5)
- ünkü aldı, uyuku ālib oldu ve uyumaka aŐı itdüğünleyin uyardılar. (123b/10)
- Zihī kim Şerler evidür cehennem
Saıngıl zinhār andan iy mükerrem (195a/12)
- ‘Ālim merkebdür, vatı ki zulm gelse ‘itāb olur. (218a/3)
- Her nefes bizden gelen cürm ü aā
azretüñe yaraşur ‘afv u ‘aā (3b/6)
- Müşgi andan u amıŐdan Şekkeri
Dürri yamurdan u kāndan gevheri (2a/5)
- Ten öldügi-y-ile cān ölmez; ten ālī müteayyir olduından cān ālī müteayyir olmaz, ve’s-selām. (14a/3)
- Ve her kim anı bildi-y-ise kemāl-ile ve kendü nefsinı bilsün zevāl-ile ve her kim anı bildi-y-ise ‘izzet-ile ve kendü nefsinı bilsün zillet-ile ve her kim anı bildi-y-ise ınā-y-ıla ve kendüzin bilsün far u ‘inā-y-ıla ve her kim anı bildi beā-y-ıla, kendiyi bilsün fenāyla. (129a/7)
- İlähī vatehā nesne gerek olur, azcu olduı-un senden dilemege utanırım. (47a2/)

2.2.4.2.1.2. Baımlı Sıralı Balı Cümle

Birbirine balanan cümleler arasında hem Şekil hem de anlam ilişkisi olan cümlelerdir. Eserde geen bazı baımlı sıralı balı cümleler Şunlardır:

- Kimi dilerse ‘azīz eyler ve kimi dilemezse or eyler ve eyü ‘amel eyleyenleri falı-y-ıla umaa givirür ve yavuz ‘amel edenleri ‘adlı-y-ıla cehenneme givirür. (29b/10)
- İmdi anlar enbiyā ve evliyā ve ‘ulemā ve pādiŐāhlardur. (50a/9)

- Peygamber hazreti şallallahu ‘aleyhu ve’s-sellem alçağ gönüllü-y-idi, eşege binerdi, devesin yemlerdi, hizmetkârı-y-ıla ta‘ām yirdi, kimerde ev süpürürdi ve sökügin dikerdi ve el degirmenin tarta-ıdı, bāzārdan nesne alup gelürdi, baylarla nice selāmlaşırsa dervişler-ile daḥı eyle selāmlaşırđı, bir paça bişirüp kığırsalar varurđı ve tama‘ı yoğ-ıdı ve cüvānmerd idi, karnı toya yiyecek yimedi. (55a/2)
- Yidi tamunuñ odı ol derenüñ odından qorqup günde yitmiş kez Tañrı’ya şıgınuş yalvarurlar. (54a/3)
- Ve anası rahminde ol nuşfede ne ‘aql vardı ne işitmek ve ne görmek vardı. (22a/7)
- Gāh Nūḥ-ıçun cihānı ğarq ider tūfān-ıla
Gāh İbrāhīm-çünodı gül ve reyḥān ider (150b/1)
- Ve ‘aziz eyleyicidür kullarını hikmet virmek-ile ve ḥor eyleyicidür hikmeti girü almağ-ıla. (82b/2)
- Gāh Nūḥ-ıçun cihānı ğarq ider tūfān-ıla
Gāh İbrāhīm-çünodı gül ve reyḥān ider (150b/1)
- Benüm yolumda örümcek perdedārlik eyler ve sivrisinek isfehşarlık eyler, taşlar tesbihḥunlık eyler, kelebek ‘ışqbāzlık eyler, ‘aşā ejdahālık eyler, yaş ağaç meş‘aledārlik eyler. (65a/10)
- Ve hünersüz kişiler hünerrlü kişilere baqmaz olurlar; nitekim şehr iti av itine baqmaz. (219b/11)
- Musā peygamberüñ kavmı buzağuya tapaldan berü, ellerin yüzleri üzerine kodılar, Ḥaḳ ta‘ālādan utanup gidermediler. (151a/10)
- Ya’nī Allah ta‘ālā işidicidür, dükeli kelecileri; gerekse aşikāre olsun, gerekse gizlü, gerekse yakın olsun, gerekse ıraḳ. (84a/11)
- Gāh evliyānuñ gönüllerini kabz eyler celāli şıfatınuñ qorqusı-y-ıla gāh baş eyler cemāli şıfatınuñ ümīdi-y-ile. (78b/3)
- Mışır taḥtında ulu sulṭān ider ki Yūsuf’ı
Gāh Ya‘kūb’ı anuñ kayğusı-la ḥayrān ider (150b/7)

- Evvel kemük yaratdı ve üzerine eti yaratdı ve anuñ üstinde deri yaratdı. (89a/1)
- Allah ta‘ālā dirşüricidür, bir tende dört maḥālif ṭabī‘atları: odı, yili, suyu, dobrağı ve daḥı cem‘ eyler kıyāmet güninde süñügleri ve ṭağılmış endāmları ve daḥı cem‘ ider cānlar-ıla tenleri ve cem‘ ider daḥı ‘araşāt meydānında dükeli ādemileri ve canları ve ḥayvānları. (153a/1)
- Bir biri görmediler ve buzağuya ṭapanlar ulu evi ileyinde oturdılar, dizleriñ yuḡaru dikdiler, ellerin dizlerine ḡavuşdırdılar ve ol ṭapmayanlar ellerine kılıçlar aldılar. (58a/6)
- Ve yirleri su üzerinde dirgürmeğ-ile ḡahr eyledi ve gökleri daḥı direksüz seyvān eylemek-ile ḡahr eyledi. (62b/6)
- Yā sultānu’l-‘ārifīn ben şol āḫiret ḡaḡısuñ ṭonların şoyardum ve ḡanḡısuñ yönin ḡıbleye bulsam ḡordum ve ḡanḡısuñ yöni ḡıbleden dönmiş bulsam şoyardum ve biñ kişinüñ sinin açdum ve ikisinüñ yöni ḡıbleye-y-idi ve ḡalanınüñ ḡıbleden dönmiş idi, ne‘ūzu billāhi! (74a/10)
- Bir niçe ḡullarına sa‘ādet-ile ḡükm eyledi ve bir niçesine şeḡāvet-ile ḡükm eyledi. (87a/11)
- Ol ḡuş anı içdi, ṭoymadı. (52a/1)
- Vardum, cum‘a namāzın ḡıldum, döndüm. (52b/6)
- Yā emīre’l-mü’mīn oḡluñ bir yüzük idüñdi, biñ aḡçalıḡ; barmaḡa ḡeçürdi. (55b/7)
- Bir gün Mūsā peygāber Ṭur Ṭağı’na münācāt eylemege vardı, ḡırk gün anda ṭurdı. (57b/7)
- Varları varlıḡlarında ḡomadı, ḡahr eyleyüp öldürdi. (62b/5)
- Bu kişi sevindi ve buña bir ḡuyu gösterdi. (51b/11)
- Göñliñü yatlu şıfatların ya’nī giderüp
Eyi ḡulḡ-ıla bezeyüp ola ucmaḡda muḡīm (78a/9)
- İşitdi, şayru oldı, döşege düşdi, yigirmi gün ḡadarı yatdı. (85a/3)

- Ya'nî alçaq eyler kâfirleri, şeķāvet virmek-ile; yüce eyler mü'minleri, sa'adet vermek-ile; alçaq eyler düşmanları, la'in eylemek-ile; yüce eyler dostlarını ĥazretine yakın eylemek-ile; alçaq eyler cehennem ehlini derekâtı-la, yüce eyler cennet ehlini derecâtı-la; yüce eyler, bir niçe kûlunuñ başına saltanat tâcın urup, sultân eyler; bir niçe kûlın anuñ kapısına dermân eyler; adem-i mülki mülkünde ihtiyâr eyler, iblîs'i irâdet çarşusunda berdâr eyler ve uşbu beyitler daĥı iblîsüñ sergüzeştin taķrîr eyler. (80a/8)
- Ammâ yirler ġāyet alcaķda yaratdı, su üstinde yaratdı, havāyı su üstünde yaratdı. (88b/8)
- Dünyā sebeblerini dirşürdüm, ķanā'at ipine bağladum, şıdķ mancınıķında ķodum, nevmîdlik deñizine atdum; pes 'ālem ĥalkınuñ minnetinden ķurtıldum, rāĥat oldum, oturdum. (83b/12)
- İbrāhîm Ĥavvāş-ile seferdeydük, bir ağaç altına ķonduk. (78b/6)
- Rî şehrine yakın gelicek ĥāturuma düşdi kim bu şehirde bilişlerüm vardur, anda varıcaķ beni ķonaklayalar ve baña ta'am yidireler. (77b/2)
- Ya'nî Allah ta'ālā key görücüdür, her mevcüd āşikāre 'ālemi ve gizlü 'ālemi; irakdaġı ve yakındaġı anuñ görmekligi gözi-y-ile, kirpügi-le, kabaġı-la degüldür. (86a/7)
- Pes Allah emri-y-ile ol od gülistān oldu ve orta yirinde bir taĥt vurıldı, civarsında güller ve reyĥān ve çiçekler bitdi ve biñar çıķdı, Cebrā'il uçmaķdan ĥulle getürdi, İbrāhîm'e geydürdi, taĥtı üzerine çıķdı, oturdı, ve's-selām! (77a/6)
- Ne ĥoş nesnedür bāylar dervişlere tevāzu' eylemek; ne ĥoş nesnedür dervişler bāylara tekebbür eylemek. (69b/2)
- Hem Yūsuf ĥasretinden ağlardı ve ağlamaķdan gözleri görmez oldu. (75b/3)
- Hem ancılayın ciĥānda az buluna hem anuñ ķatına varmaķ düşvār ola. (50a/8)
- Ayaġı igen uzun yaratmadı; ya igen kıscuk ve kücücük yaratmadı. (59b/1)
- Giderken ķarañuda yol azdum ve merkebi daĥı yavu ķıldum. (52a/12)
- Bu ĥāl-ıla irte oldu ve ķuşluk oldu. (52b/2)

- Bir dağı çıkardı, anı dağı içdi, toymadı. (52a/2)
- Ve buzağuya tapanları tıpmayanların kimisi ağa-y-ıdı kimisi kız-y-ıdı kimisi atası-y-ıdı kimisi anası-y-ıdı ve kimisi karadaşı-y-ıdı ve kimisi tayısıydı. (58a/3)
- Hâzır kıyu suyu-la bir kuş şıvarmağdan ‘âciz olduñ ve ol ehl-i beytüñe rızık virmege nice idisersin. (52a/5)
- Pes andan şoñra dünyâ işlerün terk eyledüm ve âhıret işlerine dürişdüm. (53a/2)
- Eyitdim kim Allahu ta‘âlânın kuları-y-la in‘âmı uşbu vech-le olıcağ; pes bu pâdişahlık vebâlin niçün götürem didüm, pâdişahlığı terk itdüm. (38a/1)
- Şimdi ki senün himâyetiñdeyin, didâra muhtâcın, didâr dilerin. (47a/13)
- Ol kâfirler eyitdiler: “Yâ Muhammed! Zihî cādū kim sensin kamu cāzūların sihri yirdedür ve senün sihrün göke-dağı çıktı.” didiler, şermsâr oldılar. (178b/10)
- Ve ol felekler dönerler ya yıldızlar burclarından niçesin seyr iderler. (162a/13)
- Hem dağı teklîf añadur hem hitâb
Hem şevâb u hem ‘itâb u hem ‘ikâb (20a/5)
- Hayvanların ğıdâsı ve sa‘âdeti yimek, içmek ve uyumağ ve cimâ‘ itmekdür. (16a/9)
- Ve ferişterler ğıdâsı ve sa‘âdeti tesbih ve tağdîs ve hamd ve müşâhede-i cemâl-i hazret-i İlâhî’dür. (16b/1)
- Ve yırtıcılar ğıdâsı ve sa‘âdeti kağımak, yırtmağ ve öldürmekdür. (16a/11)
- Ve andan şoñra vardum bir biliş buldum, baña ta‘âm virmedi ve geçdüm gitdüm ve yolda bir akçe buldum, elüme aldum, gördüm üzerinde yazılmış kim Tañrı bilmezmi-y-idi senün açlığın andan ğayrından ta‘âm umarduñ diyü. (77b/8)
- Tekebbür ma‘nisi horlamağdı, ‘ârif dağı dünyâyı ve âhıreti horladı ve bu ikisin terk eyledi; tâ bu ikisi anın sırrını hağdan ayırmaya.
- Hağğ’ı yüce eyledüm, nefsum ayağımı altına aldum, alçağ eyledüm; lâ-cerem, Allah ta‘âlâ havâyı musahğar eyledi; bu mağâma irişdüm. (81b/4)

- Vakteha ol sinlere girürler-idi, namāz kıılurlar-ıdı ve kendülere inşāf virürler-idi. (209b/11)

2.2.4.2.2. Açıklamalı Bağlı Cümle

Bu cümle de -sıralı bağlı cümle de olduğu gibi- aralarında anlam veya şekil ilgisi olan birden fazla cümlenin bir araya gelmesi ile oluşur. Sıralı bağlı cümleden farkı; sıralama ilişkisinden daha çok, bir araya gelen cümlelerin değişik anlam ilişkileriyle bir birlerine bağlanması dikkati çeker. Cümle başı edatları denilen açıklayıcı bağlama edatları cümleler arasında kuvvetli bir anlam ilişkisi kurar. “Ama, çünkü, lakin, fakat vb.” gibi cümle başı edatları, cümleler arasında sebep-sonuç, açıklama, zıtlık vb. anlamlar ile cümleleri bir birine bağlar.

Cevāhirü'l-Ma‘ānī’de geçen bazı açıklamalı bağlı cümleler şunlardır:

- Kālan düşmanlarından ziyān irişmeye; zīrā ki düşmanlarıñ yavuzrağı nefsdür. (67a/7)
- Kūluñ naşibi bu addan vardur; līkin kāşırđur; zīrā ki yakın yirden işidür, ırakdağıyı işitmez. (84b/4)
- Raḥmet zālîmiden ḥaqqın alır; belkim zālîmi daḥı ḥoşnūd eyler, raḥmet ḥazînesinden ‘aṭā virmek-ile. (151b/13)
- Kādîr dimek kudretlü dimek olur; līkin kudret-i eşir zāhir olmak vācib degüldür; ammā muḳtedirde kudret eşir zāhir olmuş gerekdür. (132a/9)
- Vaḳtuñ zāyi‘ eyleme; ya‘nî her vaḳtı ṭā‘at-ıla gecür; zīrā ki vaḳt gecdükdün sonra girü dönmez. (88a/3)
- Bunları maḥlūḳ idemez līkin ol ḥālîḳ ider
Bunı deyyārî idemez illā kim ol deyyān ider (150b/13)
- Yā Rab ben seni sevdüğüm ‘aceb degüldürür; zīrā ki ben za‘îf ḳulın ‘aceb budur kim sen beni seversin, ḡanîsin, ḳavîsin. (81a/5)
- Mūsā ‘aleyhi’s-selām müştāḳ oldu, bu ümmeti görmege; zīrā her yirde bunlarıñ faẓîletin görürdi, Tevrît içinde. (68a/2)

- Āhirü'l-emr ayağum bir saşısı pāresine dağı doşunmadı; pes 'āciz olup eyitdüm. (7a/10)
- Cān sır gözi-y-ile görmege yarar Līk ser gözi anı görmez iy yār. (19b/10)
- Hağ ta'ālā Ādem'i yaratdı ve 'ağıl ve tem[y]iz virmele dükeli hayvānlar üzerine ihtiyār eyledi; zīrā ki 'ağıl cemi'-i hayrlaruñ menşe'idür ve dükeli sa'ādetleruñ aşlıdur. (12a/3)
- Toptoludur anuñ adından cihān
Līk zātında bulunmadı nişān (2a-1/13)
- Eger tā'at eylerseñ uçmak istersen eger dünyayı terk iderseñ nefsüñ rāhatlığı-çündür; ammā benüm rızām-çün bir dostım sevdü kim ya aña yardım eyledü kim ya bir düşmanımı düşman dutup horladugumı. (81a/10)
- İkinci rızq yigrek evvelki rızqdan; zīrā ki ol ten kuvvetlenmek-içündür azcuğ 'ömr-içün. (70a/4)
- Ol kişi eger bu fikrinde gerçek-ise anuñ tekebbüri hağdur; ammā bu didigümüz mütekebbür degüldür. (53a/11)
- Bir 'āriفة biregü dünyesi-y-ile fağr eyledi, illā yan[ın]dan nāz-ıla geçdi. (54b/2)
- Sen bunları göremezsin; līkin dilerseñ avāzların iştidireyin. (68a/4)
- Yā Mūsā! Utanma, her ne mağşūduñ var-isa benden dile; hağtā çölmege birağacağ duz degin ve kapunuñ 'alağına-degin. (47a/3)
- Hağīkatda ayrulığ odı acısı şamu 'azābından şatırağdur; zīrā ki yüregi yağar. (12b/1)
- Nitekim yarasa gündüz uçamaz; zīrā güneş nūri hağdine iriş-dürür. (139b/12)
- İmdi bilgil kim ādemīleri ulu iş-içün yaratdı; zīrā kim ma'rifet-i emānet götürmek buyurdı kim anı götürmekde 'āciz oldıladı yirler, gökler şavmı. (15a/6)
- Hağ ta'ālā dilese kim dünyayı şarāb eyleye ve şıyāmet şopara, ol rağman adınuñ rağmetin bunlardan götüre; hağtā yiryüzinde bir müslümān şalmaya ve şışm

eyleye kâfirlere, kıyâmet kıopmağa destûr vire, ol rahmeti yiryüzine biribimişken girü kıabz ide; pes emr eyleye İsrâfîl'e, şûrı ur diye. (36b/4)

- Zekât virmek, şadağa virmek ya'nî hayvânlar mertebesinden yüce olmak sebebîdür; zîrâ ki hayvânlar yirler; ammâ yidürmezler. (198b/10)

- Ammâ 'ârifden artuğ kişi dünyayı terk iderse aña mu'âmele dirler; zîrâ ki fâniyi bâkî çün terk itmiş olur ve uçmağ dağı nefis ârzuları-y-ıçun yaradılmışdur; pes dünyâyı uçmağ-ıçun terk eyleyen kişi nefis lezzetlerinden 'izzetlemiş olur. (56a/2)

- Ya'nî gâlibdür, her nice diler-ise taşarruf eyler; lîkin bu kıudreti görmek istedüm, gönülüm dolansun dostluğ mağâmında diyü, ve's-selâm! (154b/4)

- Lîkin girü fikr eyledüm, eyitdüm kim edeb saklamak yigrekdür; zîrâ ki ol mağdümüñ nişâbı munsıbından kâmidür, naşîbi metâ'-ı dünyevîden tamâm hâşıldur. (7a/2)

- Nitekim resmdür; ammâ mülükâne müte'azzir oldu-y-ısa faqîrâne müte'ayyin ola; zîrâ ki ol hâzret egerçi 'âlîdür; lîkin Süleymân'dan 'âlî degüldür. (5b/4)

- Muhibb-i 'ilm ve mağbub-ı 'ulemâdur; mürebbî-i zu'afâdur; pes müştâk oldum kim mübârek cemâllerine nazâr eyleyem ve 'azm eyledüm-kim anı görmek-ıçün sefer kıılam. (5b/2)

- Ma'lûm oldu kim her nesne kim fânîdür, anuñ vefâsı yoğdur; ammâ ol nesne kim andan ayrılmâğ muğâldur, Allahu ta'âlâ-durur ve anuñ mağabbeti ma'rifetîdür; zîrâ ki Allah hâzretinüñ zâtı ve şîfâtı münezzehdür fenâdan ve cân cevri dağı bâkîdür ve ölecek degüldür. (14a/3)

- Ya'nî gönül gözi Allah'dan artuğ kimseye bakmaya ve iltifât eylemeye, nesne ummaya, hem kıorqmaya İllallah'dan; zîrâ kim andan ayruğ mevcûdlar fânîdür ve her nesne kim fânîdür yoğ menzîlesindedür. (34b/8)

- Mûsâ peygâmbet didâr görmek dürüstdiğin bildi, diledi; lîkin vağtın bilmez; zîrâ kim peygâmbetlere vağt gizlü olur, vağt bilmekde ma'zûr dururlar, ol gayb olmaz. (48a/7)

2.2.4.3. Birleşik Cümle

İki veya daha fazla cümlenin bir anlam bütünlüğü içerisinde bir araya gelerek oluşturduğu cümlelerdir. Bu anlam bütünlüğü içerisinde bir yargı diğerlerine göre daha kuvvetli şekilde ifade edilir. Diğer yargılar ise bu asıl yargıyı tamamlar mahiyettedir. Asıl yargı için “temel cümle”, diğer yargılar için “yan cümle” terimleri kullanılır.

“Birleşik cümlede yan cümlelerin de yüklemelerinin çekimli bir fiil olması, yani tam bir yargı ifade etmesi gerekir. Yan cümle; temel cümledeki yargıyı güçlendirir, onu açıklar, tamamlar ve değişik ilgilerle temel cümleye bağlar. Birleşik cümlede birden çok yan cümle olabilir; ancak bu cümleler temel cümlede bulunan yükleme göre biçimlenir, yani birleşik cümlelerde yan cümleler, temel cümlenin bir ögesi gibi işlev görür.”⁹⁷

2.2.4.3.1. Şartlı Birleşik Cümle

Şart ifadesine dayalı bir yardımcı cümle ile bir temel cümleden oluşan cümlelere şartlı birleşik cümle denir. Şart ifadesini üzerinde bulunduran yan cümle tam bir yargı bildirmez, temel cümleyi şart ilgisiyle tamamlar. “Şart şekli ancak istek ve temenni ifade ettiği zaman bitimli bir hareket, dolayısıyla bir hüküm gösterir ve müstakil cümle yapabilir: *dizinde ağlasam, otursana* misallerinde olduğu gibi.”⁹⁸

Şart ifadesini üzerinde taşıyan yan cümleler, cümle içerisinde genellikle temel cümlenin zarfı olarak görev yaparlar. Ayrıca şart ifadesini üzerinde taşıyan yan cümle, temel cümleden önce gelir. Fakat metnimizde bu kurala uymayan örneklere de rastlanmıştır.

Bazı araştırmacılar şart ekini bir kip eki olarak değerlendirmemektedirler. Şart ekinin bir zarf-fiil eki olduğunu öne sürerek bu ekle kurulan cümleleri de birleşik cümle yerine, basit cümle başlığı altında ele almak gerektiğini belirtirler.⁹⁹

⁹⁷ Mustafa Özkan, Enfel Doğan, **a.g.e.**, s. 203.

⁹⁸ Muharrem Ergin, **a.g.e.**, s.382.

⁹⁹ GünerGülsevin, “Türkçede –sA Şart Gerundiumu Üzerine”, **Türk Dili**, S. 467, Kasım 1990, s. 276-290.

Leyla Karahan, “-sa, -se Eki Hakkında”, **Türk Dili**, S. 516, Aralık 1994, s.471-474.

İsmet Cemiloğlu, **Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Söz Dizimi Bakımından Bir İnceleme**, Ankara, TDK Yayınları, 2001, s.62-64.

2.2.4.3.1.1. Şart Ekiyle Kurulan Şartlı Birleşik Cümleler

Şart ifadesi taşıyan, yardımcı cümlesinde şart eki “-sa, -se” bulunan cümlelerdir.

2.2.4.3.1.1.1. Sadece Şart Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümleler

Yapısında şart ifadesini sağlamak için sadece şart eki bulunan cümlelerdir. Eserde geçen örnekleri şunlardır:

- A‘zāsından bir muḥālif şer‘ ‘amel şādır olsa nefsinı edebleye. (44b/11)
- Melik olmak diler-iseñ iliñde
Ḳamu a‘zāñı ḳulluḡa buyurḡıl (41a/6)
- Şimdi bir kişi “Yā Allah” dise, dört biñ ad birle yād eylemiş olur. (32b/5)
- Ammā şol kişi kim Tañrı’nuñ emrine alçaklık eyleyüp muṭı‘ olmasa ol kişi ḥorraḡdur dopraḡdan, ḳıyāmet güninde. (82a/4)
- Bir kāfir yitmiş yıl ‘ömrini küfr-ile geçürse ve şoñra İslām’a gelse ölse, aña ucmaḡda pādişāhlık virür. (97a/7)
- Bu dergāhda ḳabül olmak dilersen
Fuḡulı terk idüp bilgil faḡilet (99a/10)
- İşidürse avāz-ı ṭabulbāz
İder fi’l-ḥāl şehinden yaña pervāz (23a/7)
- Zerrelele luṭfi olmasaydı yār
Zerreler olmaz-ıdı pāyidār (2b-1/10)
- Zerre-veş olmaz-ısañ zır ü zeber
Ol güneşden bulmayasın ferr ü kerr (3a/1)
- Rızḡ ḳandalıḡın bilürse istesün. (77a/11)
- Ya üçünci felekde ḳosa yiryüzinde maḥlūḳāt üremezdi ve aḡaçlar ve otlar bitmez güneş ıssısından. (89b/4)

- Yoğ var eylemek ister-ise dir “Kün feyekūn”. (80a/6)
- Dilersen ‘ālemi virān idersin. (53a/7)
- Biregünūñ gönlinde zerre kadar kibr olsa uçmağa giremeye. (54a/7)
- Bunuñ gibi kişi tekebbür eylese revādur. (56a/1)
- Ancak bir kişi biregüye nesne virse ‘ivaz umup ya bir ‘arz, ol kişiye vehhāb dimezler, mu‘āmil dirler. (67b/6)
- Diler-iseñ ki cevābuñ şavāb ola ol dem
Hevā elinden icme bu gün şarāb şarāb (102b/4)
- Hükmi geçer nice dilerse kıriya ve yaşa. (30a/2)
- Çok namāz kıılmağdan yay gibi bükülse ve oruç dutmağdan kiriş gibi incilse namāz kabūl olmaz, harām yese ve geysel. (197a/6)
- Niçeleri ‘azamet deñizinde mevc olsadı
Eşerleri çü belürmez kaçan biline haber (50a/2)

2.2.4.3.1.1.2. Eger + Şart Eki ile Kurulan Şarhı Birleşik Cümleler

- Eger atūñ ve itūñ edebleyüp ‘akluñ feriştesine muṭī‘ ve musahḥar eyler-isen ‘adl itmiş olasin, lā-cerem sa‘ādet bulasin. (90a/9)
- Eger cinsi cevāhirse ḥar-vār ber ḥar-var ve eger cinsi nefāisse kaṭār ber kaṭār var. (7a/5)
- Eger gönluñ gözi olsa görici
İdeydūñ göklere her dem ‘urūcū (23a/1)
- Eger ayağında ya depesinde ya kafasında yaratsa ya elinde, bedenūñ ḥāline ziyān irişe-y-idi. (89a/5)
- Eger eyü terbiyyet itmek-ile bir mürīde kendü şıfatı kesb itdürür-ise aña daḥı muğnī dirler. (155b/9)
- Eger ol raḥman şıfatıñ raḥmeti bir gün inmeyecek olursa ne ‘arş kalur ne kürsi kalur ne levḥ kalur ne kalem kalur ne felek kalur ne melek kalur ne yer kalur ne ins

qalur ne cin qalur ne zamān qalur ne mekān qalur, bir lahzada cemī'-i 'ālem hiç olur.
(35b/4)

- İsm-i a'zam dağı eger mu'ayyen olsa-y-ıdı, ol ada dürişelerdi ve anı oquyalardı, qalan adlarınıñ şevāblarından maħrūm olalardı. (31a/7)
- Eger dünya tolu altun olursa harc iderler-ise pes her kişi kim fırsatı ğanīmet bilmeye, fevt eyleye. (88a/5)
- Uşbu tertīb eger 'aksince olsa-y-ıdı, 'ālem ma'mūr olmazdı. (88b/9)
- Var fülān quluma destūr dile; eger destūr virürse içerü gir, eger virmezse girü dön. (81b/8)
- Ve eger 'aqluñı şehvetüñle ğazab-ıla esīr eyler-iseñ şöyle kim şehvetüñ ve ğazabuñ her ne kim isterler-ise 'aqluñ dürlü dürlü hīleleri-le ve tedbīrleri-le ol ikisinüñ maqşūdın hāşıl idi virürse zālīm olmış olursın. (90a/11)
- Eger merkebi istersem taħıl şuvarmaqdan qalursın. (52a/13)
- Eger cehennemlik olursa ğıncır andan yegdür. (53b/5)
- Eger faħr eyledüğüñ gönlegüñde-y-ise ol ğüsn ve zīnet geysilerdedür, sende degüldür; eger altıñdağı atla-ise yürüğinlik ve çabuklık attadur, sende degüldür ve eger atalaruñ ve dedelerüñle-y-ise 'ilm ve hüner olarda-y-ıdı. (54b/4)
- Eger bu bizüm üzerümüze ğālib olursa ğağ peyğāmberdür, buña uyavuz. (71b/13)
- Eger bildi-y-ise kim Tañrı anı unutdı, añdursun. (77a/12)
- Zīnet-i dünyāya sen ger iltifāt
İtmez-isen ğūr ve cennet bulasın (84a/8)
- Eger ğayr işledi-y-ise şükr eyleye, eger şer işledi-y-ise melül ola ve tevbe eyleye. (101a/13)
- Eger muħabbet-i dünyā olursa gönlüñde
Senligi dost arasında olur hicāb hicāb (102b/6)
- Eger eydürseñ kim çün ğağ adı maħşusdur Allah ta'ālāya; pes niçün Ħallac-ı Manşūr ene'l-ğağ didi. (112b/10)

- Eger eydürseñ kim çün Allahu ta‘ālā ƙulların esirgeyicidür, dünyā dopdolu hastalar durur ve dervīşler durur; pes niçün bunlara sağlƙ virmez. (39a/7)
- Eger neffī keşret murād-ısa ma‘nāsı budur kim Allahu ta‘ālā mevcūd-durur kim ƙābil ƙısmet degüldür; tā ƙısmet olmaduğından lāzım gelür. (126a/6)

2.2.4.3.1.1.3. Ger + Şart Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümleler

- Ger ‘azīz olmaƙ dilerseñ t̄a‘at itgil Allah’a
İ‘tibār itmez cemāle ƙuvvete māla yaşa (16b/8)
- Ger bugün yarın yarağın idesin
Pes sa‘ādet hāşıl idüp gidesin (19a/11)
- Ger ferişte-cevher-iseñ cehd ƙıl
Andan ayruğı atđıl anı bil (18b/2)
- Zīhi ƙudret ger dilerse gökleri
Şem‘ gibi arıda hem yirleri (2b/4)
- Mü‘min olđıl ger dilerseñ kim olasın emīn. (44b/2)
- Ger şeref ister-iseñ ma‘būda t̄a‘at eylegil
T̄a‘atı kendüzüne her laħza ‘ādet eylegil (111b/9)
- Yavuz itdüñ-ise ƙorƙudur ‘azīm
Ger eyü itdüñ-ise cennet vireler (119a/3)
- Ger dilerseñ bulasın mertebe iy ihtiyār
Sevdüği yolda yürigil şıdƙ-ıla merdāne var (149a/12)
- Ger diler-iseñ kim olasın reşid
Halkı dīne da‘vet eyle iy sa‘īd (163a/13)
- Ger dilerseñ kim iresin yāre sen
İltifāt eylemegil ağyara sen (116a/8)

2.2.4.3.1.1.4. Çün + Şart Eki ile Kurulan Şartlı Cümleler

- Çün düşman dükeli h̄ileden k̄alsa dostlık zencirini deprecür. (219a/9)

2.2.4.3.1.2. Sadece Eger Edatı ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümleler

Kuruluşunda şart eki ve şart ifade eden istek eki olmayıp şart ifadesini eger edatı ile karşılayan cümlelerdir.

- Ve eger senden kiçidür anuñ atası gibi olğıl ve eger yaşdaşdur anuñ kardaşı olğıl. (207a/5)

2.2.4.3.1.3. İstek Ekiyle Kurulan Şartlı Birleşik Cümle

Şart ifadesi taşıyan yardımcı cümlesi istek eki “-a, -e” ile yapılmış cümlelerdir.

2.2.4.3.1.3.1. Sadece İstek Eki Kullanılarak Yapılan Şartlı Birleşik Cümleler

- Ya'nī ol 'avrat biregüye şefā'at eyleye, 'Ömer andan geçemeye şefā'atin kabūl eyleye, şer'e muhālif işlemiş ola. (205b/8)
- T̄ama'yı terk eyle 'izzet bulasın
Şehveti terk eyle lezzet bulasın (84a/6)
- Şehveti ğālib oluban evlene
Farq̄ anuñla ılkı ortasında ne (17b/12)

2.2.4.3.1.3.2. Eger + İstek Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümleler

- Eger senüñ gözünden ğaflet perdesi götürüleydi, şehvet ya hışm ğālib olan kişilerüñ ef'ālını göreydin kim kelb ve hınzır ileyinde secde iderler. (90b/5)
- Eger ben dahı sencileyin uyuyadum, bu 'ālem k̄amusı harāb olaydı, yirler, gökler helāk olaydı. (124a/2)

- Eger birisi sirçe barmağın dünyada göstereydi, tamāmet dünyā nūr-ıla 7olaydı. (186a/11)

2.2.4.3.1.3.3. Ger + İstek Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümleler

- Ger şoralar saña cāndan yā Resūl
Digil emrinden-durur Tañrı'muñ o (20b/12)
- Hāķķ'ı bilmeklik ola hāşıl aña
Ger nazār eyleye şun'ındın yaña (21b/6)
- Zīhi heybet ger güneş göre-y-idi
Gölge içinde ebed 7ala-y-ıdı (2a/11)
- Zīhi rahmet ger bula-y-ıdı la'ın
7apa-dı İdris'ün elinden 7opın (2a/9)
- Ger oruç 7adriñ bileydün iy hümām
Hiç 'ömründe yimeyedün harām (200b/6)

2.2.4.3.1.3.4. Şayed + İstek Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik

Cümleler

- Siz biraz eglenün ben varayım şol ağaçdan şāyed ki od bulam, getürem. (135b/13)
- Her sırrı ki gönlinde vardur dostın-dahı söylemeye; şāyed ki 'ākıbet düşman ola ve iki düşman arasında şol sırrı söylemeye kim eyler girü dost olıcaķ ol hacil ola. (222a/5)
- Şāyed ki 7apuda bir hācetlü muntazır olmış ola, sen anuñ hāķķına taķşir itmiş olasın. (207b/6)

2.2.4.3.2. İç İçe Birleşik Cümle

Bir cümlenin başka bir cümle içerisinde yer almasıyla oluşan cümlelerdir. Temel cümle sonda olur. Temel cümlenin içine girmiş olan cümle, temel cümlenin yan cümlesini oluşturur ve temel cümleye bir öge ilgisiyle bağlanmış olur. “Temel cümlenin yüklemi çoklukla ‘de-, say-, zannet-, farz et-, bil-, gör-, addet-, duy-, işit-, um-’ gibi duygu ifadesi taşıyan fiillerden oluşur. İç içe birleşik cümle, daha çok alıntılarda ve aktarmalarda kullanılmaktadır.”¹⁰⁰

Bazı araştırmacılar iç içe birleşik cümlede bulunan iç cümlenin bir isim olduğunu ve temel cümlenin bir ögesi olarak görev yaptığını belirterek bu yapıdaki cümlelerin aslında birer basit cümle olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Leyla Karahan, “Yapı Bakımından Cümle Sınıflandırması Üzerine” adlı makalesinde “ Unsurlar, yapıları ne olursa olsun -kelime, kelime grubu ve cümle-yüklem tamamlayıcısıdır ve isim değerindedir. “Ayşe ‘Okula gideceğim.’ dedi.” cümlesindeki ‘Okula gideceğim.’ sözü de yapıca cümle olmasına rağmen, bir isim değerindedir ve yüklem tamamlayıcısıdır.”¹⁰¹ şeklinde ifade etmektedir.

Eserde geçen bazı iç içe birleşik cümleler şunlardır:

- Ben eyitdüm: ‘Aceb benden ne şadır oldu kim bu vâkı‘a uğradı. (77b/5)
- Eydürdi kim esirgeñ ol kişiyi kim sermâyesi qar olur, dirdi. (88a/10)
- İlähî! Sen buyurmaduñ-mıdı bu otı dişüñe ço, diyü. (156b/10)
- Sırruma nidâ geldi kim yâ İbrâhîm ben senüñ hâlünü bilür-iken bilişleriñe i‘timâd eyledüñ, dir. (77b/7)
- Üşküf eytdi: “Uşbu zünnâr ve bu hâçla aña cevâb eydilmez.” diyü ikisin-dahı kesdi bırağdı. (159b/13)
- Şeyh eytdi: “Uşbu dükeli bunlara şol bir pâre kıruca etmege kanâ‘at itmeyüp katıq istedüklerinden ötürü durur.” didi. (83a/10)

¹⁰⁰ Mustafa Özkan, Enfel Doğan, a.g.e., s. 209.

¹⁰¹ Leyla Karahan, “Yapı Bakımından Cümle Sınıflandırmaları Üzerine”, **Türk Dili**, Sayı 583, Temmuz 2000, s.20. (Ayrıca bu konu ile ilgili İsmet Cemiloğlu da -Muharrem Ergin’den alıntı yaparak- benzer fikirler söylemektedir: İsmet Cemiloğlu, **Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Söz Dizimi Bakımından Bir İnceleme**, Ankara, TDK Yayınları, 2001.)

- Bundan ötrü eyitdi Şeyh Serir-i Seḩatī rahmetullahi ‘aleyh kim “İlāhī ben ḩuluña ne dürlü ‘azāb dilerseñ eylegil ammā firāk ‘azābın virmegil kim aña ḩatlanımazın.” didi. (12b/6)
- Eydür “İy sâ’il-i şādık ve iy cemālüm nūrına ‘āşık! Al imdi şol gevherleri kim bunlar ḩayb tutuḩınıñ ardında mestūr-ıdılar ve ‘ināyetüm nazarı-y-ıla manzūr-ıdılar, şöyle beñzerlerdür kim bunlaruñ arılıḩı eteklerine hiç göyegünüñ eli yapışmaduḩdur ve gevherlerdür kim hiç cevherinüñ eli degmedükdür.” (8a/13)
- Nitekim ḩaḩ ta‘ālā Dāvud peyḩāmbere eyitdi: “Yā Dāvud ben senden ayrılmazın, her ḩālīñde; pes benüm ḩazretüme irişdürici ‘amellere dürişgil.” (13b/7)
- Dükelüñ eyitdi: “Ben bir gemi gördüm içi ḩolu metā‘-ıdı içinde ne gemici vardı ve ne ayruḩ ādemī, deñiz ortasında şöyle ḩoḩru gider-idi.” (26b/4)
- Eydeler kim “Bizüm adlarumuz peyḩāmbere adlarına muvāfiḩ degül-idi, anuñ-ḩün girmedük; ammā biz daḩı mü‘minlerüz.” diyeler. (43b/13)
- İmām eyitdi: “Sübḩānallah! Bir gemi gemicisüz yürdüğine inanmazsız; pes nite revā görürsüz kim uşbunuñ gibi enbūḩ ‘ālem ve niḩe gökler ve bu ay güneş ve yılduzlar ve bu cümle maḩlūkāt, şöyle şāni‘süz ola.” (26b/9)
- Ve bir niḩe ‘ulemā eyitdiler: İsm-i a‘zam “ḩaḩīḩatullah”dur, didiler. (32b/1)
- Dördünci, şeyḩānı düşmanumuzdur didiñüz, girü aña muvāfaḩat eyledüñüz. (108a/7)
- Eyitdi: “Başra şehrinde ḩurmā şatun aldı-y-ıdı ve ol ḩurma şatan kişinüñ bir ḩurması bunuñ ḩarmāsına ḩarışdı, bunuñ ḩaberi yoḩ-ıdı.” (101b/8)
- Eyitdi: “Nefsüme muḩālif oldum ve anuñ ḩazretine muḩī‘ oldum; pes havayı baña muḩī‘ eyledi, uş saña su getürdüm.” didi. (125a/1)
- Eyitdiler: “ḩaḩarcıkda un bulduḩ, etmek bişirdük. Eyü un almışsın, andan girü bundan alḩıl, ayruḩ undan almaḩıl.” didiler. (109a/3)
- Ol ikisi daḩı eyitdiler: “Bize şöyle buyurdılar kim biz ‘aḩıldan ayrı olmayavuz.” didiler. (101a/3)

- Şeyh eyitdi: “Hā! Gördüñüz mi ben bunı niçün sevdüğimi sizden artuğrak.” didi. (106a/4)
- Hâk ta‘ālā ilerü zamāndağı ümmetlere mällarınıñ rub‘ını zekāt virüñ diyü buyurdı-y-ıdı. (199b/5)

2.2.4.3.3. Ki’li Birleşik Cümle

Bu yapıdaki cümleler ayrıntılı olarak “Farsça Yapılı Cümleler” bölümünde incelendiği için buraya yazılmamıştır. (Bkz. sayfa 182)

2.2.4.4. Eksiltili Cümle

Daha çok günlük konuşmalarda, anlatımda kolaylığı ve çabukluğu sağlamak için cümlenin bazı öğelerinin eksiltilerek kullanılması ile meydana gelir. “Yargı ifadesi söz veya metin bütünlüğü içinde dinleyen veya okuyan tarafından algılanan bitmemiş cümlelerdir.”¹⁰²

Eserde geçen bazı eksiltili cümleler şunlardır:

- Eyitdi: “Seni evden kim çıkardı?”
Ol kişi eyitdi: “*Bostāna giviren.*” (50b/12)
- Hālīfe eyitdi: “Bostāna kim givirdi?”
Eyitdi: “*Evden çıkarın.*” (50b/13)
- Mü’ezzīn eyitdi “İmdi nikāh-ıla alayın.”
‘Avrat eyitdi “*Sen müslümān, ben naşrāniyye.*” (133a/5)
- Ömer eyitdi: “Yā ‘Abdullah! Niçe yıldur kim sizden ayrı oldum?”
Ben eyitdüm-kim “*On iki yıldur.*” (206b/4)

¹⁰² Mustafa Özkan, Osman Esin, Hatice Tören, a.g.e., s. 593.

2.3. FARŞA YAPILI CÜMLELER

2.3.1. Ki'li Birleşik Cümle

Bir temel cümle ile onu değişik yönlerden tamamlayan, temel cümlenin anlamını kuvvetlendiren bir veya birden fazla yardımcı cümlenin “ki” bağlacı ile bağlanmasıyla oluşan cümlelere denir. “Eski Türkçe devresinden beri, Türk dilinin her sahasında görülen kim soru zamiri de ki'nin etkisiyle bağlama edatı ve bağlama zamiri göreviyle kullanılmıştır. Ki'nin etkisi altında onun bütün işlevlerini yüklenen kim, Batı Türkçesinin ilk devirlerinde ki ile yan yana kullanıldığı halde, sonradan ki'nin yaygınlaşarak benimsenmesinden dolayı bağlaç fonksiyonunu kaybedip yerini ki'ye bırakmış ve sadece soru zamiri olarak kullanılmaya devam etmiştir.”¹⁰³

Asıl yargıyı üzerinde taşıyan unsur temel cümledir, yardımcı unsurlar tek başlarına bir yargı bildirse de anlam bakımından temel cümleye bağlı unsurlar olarak görev yaparlar. “Bu iki cümleden birincisi ana fikri taşıyan, meramın özünü kendinde toplayan ve mutlaka tam bir hüküm bildiren ana cümle; diğeri ise bu ana cümleyi çeşitli bakımlardan tamamlayan, bütünleyen, manaca onunla ilgili veya tâbi bir durumdaki yardımcı cümledir. Ki'li birleşik cümlede iki hüküm arasındaki mana ilgisini sağlayan, “ki”dir. “Ki” vasıtasıyla aralarında ilgi kurulan iki hükümden biri diğere umumiyetle tâbi durumda bulunur.”¹⁰⁴ Tâbi olunan unsur temel cümle, tâbi olan unsur da yardımcı cümle veya cümlelerdir.

Ki'li birleşik cümlelerdeki yan cümle, ana cümleye bir isim unsuru olarak katılabileceği gibi, ana cümledeki isim unsurunun sıfatı olarak da katılabilir. “Yardımcı cümlenin ana cümle yükleminden sonra yer aldığı birleşik cümlelerde “ki” iki cümle arasında bulunur. Ancak kendisinden sonra gelen yardımcı cümle, ana cümle yüklemine bağlı bir cümle birimi durumunda bulunabileceği gibi, ana cümlenin bir isim unsuru ile ilgili de olabilir. Bu bağlamda “ki”, hem iki cümle arasında hem de bir cümle ile bir kelime arasında ilgi kurabilmektedir. Bu ilgi ise ya niteliksiz, doğrudan bir ilgidir, yani “ki” iki cümleyi birbirine bağlayan bir bağlama

¹⁰³ Mustafa Özkan, “Eski Türkiye Türkçesinde ki/kim Bağlaçlarının Kullanılışı Üzerine”, *TDED*, C. XXXI, İstanbul, 2004, s. 244.

¹⁰⁴ Mertol Tulum, *Sinan Paşa, Maarifnâme ve Ki'li Birleşik Cümleler Üzerine Bir İnceleme*, (Basılmamış Doçentlik Tezi), İstanbul, 1978, s. 23.

edatıdır ya da nitelik taşıyan bir ilgidir.”¹⁰⁵

Ki’li birleşik cümleler kuruluş bakımından Türkçenin cümle yapısına aykırıdır. Genel olarak ana cümle başta, yardımcı cümleler de ki’den sonra gelmektedir. Fakat bunları Türkçe yapılı cümleler halinde ifade etmek mümkündür. “Türkçe’nin zengin zarf-fiil ve isim-fiil sistemine sahip bulunması, bir temel fikir etrafında bütünleşen yardımcı fikirlerin, en geniş ve karışık ifadelerin tek yüklemle, sade cümleler içinde toplanmasına olanak sağlamaktadır. Türkçe cümle yapısında, ki’li birleşik cümlelerdeki yardımcı cümlelerin yerini birtakım kelime grupları tutmaktadır. Bunlar fiil isimleri üzerine kurulan fiil grubu, isim-fiiller üzerine kurulan isim-fiil grubu ve zarf-fiil üzerine kurulan zarf-fiil gruplarıdır. Bu grupları yapan ana unsur, grubun sonunda yer alan fiil ismi, isim-fiil ve zarf-fiillerdir.”¹⁰⁶ Ki’li birleşik cümlelerin tasnifini yaparken bu özellik üzerinde de durulmuş, ki’li cümlelerin günümüz Türkçesine aktarılmasına yardımcı olması için, ki’nin cümle içindeki işlevleri ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir.

2.3.1.1. Yapılarına Göre Ki’li Birleşik Cümleler

2.3.1.1.1. Yardımcı Cümlesi Temel Cümleye Bir Öge Olarak Katılanlar

Bu cümlelerde, yardımcı cümle genellikle ki’den sonra gelir. Yardımcı cümleler ana cümle yüklemının bir ögesi olarak görev yaparlar. Yardımcı cümleler ana cümleye özne, nesne, yer tamlayıcısı, zarf ve yüklem ismi olarak katılırlar. Bu cümleleri genellikle fiilimsiler yardımı ile Türkiye Türkçesine çevirebiliriz.

2.3.1.1.1.1. Yardımcı Cümlesi Temel Cümleye Özne Olarak Katılanlar

Bu tarz cümlelerde yardımcı unsur ana cümleye özne olarak bağlanır. Bu cümlelerde, yardımcı cümle genellikle temel cümleden sonra veya ana cümle

---

¹⁰⁵ Muhammet Yelten, “Parsnâme’deki Ki’li Cümleler Üzerine”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C. II, S. 4, Ankara, 2005, s. 47.

¹⁰⁶ Muhammet Yelten, **Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler**, İstanbul, İ.Ü. Yayınları, 2009, s. 330.

içerisinde olabilir. Bazen özne ana cümle içerisinde bir zamirle temsil edilebilir.¹⁰⁷ Türkiye Türkçesine çevirdiğimizde ana cümledeki özne için kullanılan temsili zamir kaldırılarak asıl özne olan yardımcı cümle kullanılır.

Eserde geçen bazı örnekler şunlardır:

- Bu ‘acebdür ki dün gece atında arslan yaturdı andan keykirdemezdüñ, bu gece sivrisiñekden ötrü çağırduñ. (78b/12)
- Güneşdür kim her evün apısından bacasından girür. (159a/9)
- Ve hadiñde mezkürdur kim her kiñi kim dunlar uyudun turup abdest alsa ve iki rek‘at namāz kılsa ardında yidi şaf feriştelere aña uyarlar. (31a/12)
- Pes gerekdür kim erler ‘avratlarınıñ akların vireler, ıdmetkārlarınıñ akların vireler. (113b/7)
- Ümīd durur ki yarlıgaya fazlu ve kerem birle. (104b/9)
- Ve anuñ lütfundandır kim ullarına maşūdların vire. (108b/2)
- Bu muaddimeden ma‘lūm oldu kim ādemīler bāzı yatmağ-ıçun ve herze işler-ıçün ve yaramaz keleciler çün yaradılmadılar. (12a/10)
- Rivāyetde gelür kim uçmağ içinde a ta‘ālā feriştelere veribiye, her bir mü‘mini azretine ilede, dīdārın göstermek-ıçün, mü‘minler yakın varıcağ bunlar selām virmezden öñdün, Allahu ta‘ālā fazl-ı keremi birle egerçi ullarına selām vire. (42b/9)
- Ya‘nī demek olur kim ol biñ kiñinüñ arasında yüz bahādur ancak pes oksan okuz adı vardır demekden artık yokdur demek lāzım olmaz. (30b/10)
- Nitekim ‘ādetidür bir kiñi kim tedbīr ehli olmasa bir tedbīrlü şefatlı kiñiyi idünür. (113a/12)

2.3.1.1.1.2. Yardımcı Cümlesi Temel Cümleye Nesne Olarak

Katılanlar

¹⁰⁷ Mertol Tulum, a.g.e., s. 27.

Bu cümlelerde yardımcı unsur ana cümleye nesne olarak bağlanır. Bu cümlelerde, yardımcı cümle genellikle temel cümleden sonra veya ana cümle içerisinde olabilir. Bazen özne ana cümle içerisinde bir zamirle temsil ve işaret olunabilir.¹⁰⁸

Eserde geçen bazı örnekler şunlardır:

- Fıkr eylesün kim Hâk ta‘âlānuñ baqmaqlığı öñdindür, kendü baqmaqlığından. (105a/13)
- Ve hem muhkemdür kim bozulmaz ve eskimez qoduğı yirden ayrılmaz. (162a/12)
- Görürsin kendü gözün-ile her dem
Ki göçer def‘a def‘a ibn-i ādem (14b/5)
- Bilmez kişi eyle şanur kim anasınuñ şefqati artuqdur, babası şefqatinden. (39b/1)
- Görmez misin ki toğan ve tavşancıl havada ‘izzet-ile uçarlarken duzaqdağı bir pāre et-çün yiryüzine inerler, esir olurlar ve anı oğlancıklar dutarlar, oynarlar. (82b/10)
- Andan şoñra nazār eylesün kim gökleri yılduzlar-ıla, nicesi müzeyyen eyledi, her yılduzda niçe hikmetler qodı. (88b/10)
- Ve Yunāniler nücümında zıkr eylemişler eşāret tarīki-le kim müşterī yılduzı ki altıncı felekdedür. (89b/6)
- PeyğāMBER ‘aleyhi’s-selām buyurur kim ‘ibādet idecek vaqtın, Tañrı hāzretin göre durur gibi eylegil. (86a/12)
- Ve dağı her kişi bilsün-kim ‘azīz Allah’dur. (50a/11)
- Ve şoñra gördiler kim ol kişi bir bostānda yürür ve ol qapu şıvalu-y-ıdı. (50b/10)
- Qoñşuñ dilerdi kim kendü tağılın şuvara. (52b/8)

---

¹⁰⁸ Mertol Tulum, a.g.e., s. 40.

- Ve şoñra gördiler kim yetmiş biñ kişi helāk olmış. (58b/2)
- Evvel bilüñ kim ucmağa gireler, yüzlerinüñ nūrları bedr ayı nūrı gibi ola ve bunlardan şoñra girenlerüñ yılduzlar gibi ola. (60a/9)
- Ve daħı fikr eyleye kim ādem̄inüñ şūretlerine mevzūn ve ihtiyārdur. (60b/9)
- Bir kişiye öldiğinden şoñra düşde gördiler ve şordılar kim “Allahu ta‘ālā senüñ-ile ne mu‘āmele eyledi? (61a/5)
- Yā Dāvud bilmez misin kim ecel gelicek te’h̄ir olmaz. (63b/11)
- Bildiler kim peygāmberdür, haķ anuñ elindedür. (72a/2)
- Ve daħı fikr eyleye maħlūkātuñ şūretlerinde kim niçesi hey’et ve terbiyyetler-ile yaradılup durur. (60b/7)
- Ya‘nī fikr eyleye kim Allah ta‘ālā gözedü durur. (105a/9)
- Mıřır taħtında ulu sulṭān ider ki Yūsuf’ı
Gāh Ya‘kūb’ı anuñ kayğusı-la ḥayrān ider (150b/7)
- Bilgil kim īmān altı nesneye ikrār eylemekdür, İslām biş nesne işlemekdür; īmān gönül-ile i’tikād eylemekdür, İslām a‘zā-y-ıla ‘amel eylemekdür. (195b/3)
- Meşāyiħden birisi kişi bayrām güninde gördi kim ḥalkı kurbān iderler. (121b/6)
- Ve şordılar kim “Pādişāh kaç ḥāşlet-ile ‘azīz olur?” (218a/4)
- Her ki dīn emri içinde olursa ğayyūr
Kuvveti muħkem olur hem sever anı ol Ğafūr (114b/12)

2.3.1.1.1.3. Yardımcı Cümlesi Temel Cümleye Yer Tamlayıcısı

Olarak Katılanlar

Bu tarz cümleler, yardımcı cümlelerin temel cümleye yer ve yön işleviyle katıldığı cümlelerdir. Yardımcı cümleler temel cümleye “yönelme” ve “ayrılma” ekleriyle katılırlar.¹⁰⁹ Bu cümlelerde der yardımcı cümle temel cümleden sonra veya ana cümle içerisinde olabilir.

¹⁰⁹ Mertol Tulum, a.g.e., s. 56.

Eserde geçen bazı örnekler şunlardır:

- Baqarlar-ıdı kim Hâk kankısunuñ elindedür. (71b/5)
- Kaşdı itdi kim ala gide. (99b/13)
- Kaşdı eyledi kim ehl-i beytini terk eyleye. (51b/8)
- Bir ef'î yılan kaşdı eylemiş kim anı şoqa. (38a/13)
- Raḥmān aña dirler kim in'ām eyleyici ola, bir ni'metle kim ādem oğlanlarınıñ anuñ gibi in'ām eylemege güçleri yitmeye. (37a/6)
- Kaşdı eyledi kim anı daḥı yuda. (71b/9)
- Vācid diyü şuña dirler kim ma'suḫınuñ bilir, koḫusın bile. (125a/3)

2.3.1.1.1.4. Yardımcı Cümlesi Temel Cümleye Zarf Olarak Katılanlar

Yardımcı cümlelerin temel cümleye zarf göreviyle katıldığı ve temel cümlelerin yüklemine zaman, sebep-sonuç, durum, vasıta gibi çeşitli özelliklerle bağlandığı cümlelerdir.

Metinde geçen bazı örnek cümleler şunlardır:

- İy nefis! Ğāfil olma Tañrı saña işbu kadar 'ömr virdi, daḥı vaḫt olmadı mı kim ğaflet uyqusından uyanasın, anuñ ḫazretine dönesin. (117a/11)
- Pes 'ilm vücūdı delīldür Allah varlığına kim ol mevşūfdur kemālātına, ma'rifdür ḫayrāt-ıla. (25b/4)
- Tā anuñ ḫilāfınca 'amel eyleye kim ol 'ayn-ı şavābdur. (222a/10)
- Ve sende kaḫımaḫ vardur kim anuñ sebebi-le kendüzüñden ziyānlu nesnelere şavarsın. (90a/2)
- Ol biraḫduḫını girü aldı kim çıḫa. (100a/1)
- Meşelā sende şehvet vardur kim anuñ sebebi-le nefsuñe aşullu nesnelere ḫāşıl olur yimekten, icmekten, cimā'dan. (89b/13)

- Ol Tañrı haqqı-çun kim benüm nefsum anuñ kudreti qabzındadır. (79b/8)
- Zīrā ki müşāhedesine şöyle müstağraq olmışam kim hiç şikāyete mecāl qalmadı. (115a/10)
- Otuz yıldur kim ben işbu zaħmete mübtelāyın, henüz bir kez daħı şikāyet eylemedüm. (115a/8)
- Şeyħ Ebū Hāfş-ı Kebīr eydür otuz yıldur kim şol omuzumdağı ferişteye günāh yazdurmadum, Tañrı ‘ināyetiyle ve daħı hergiz maldār kişiler-ile dünya-çün dostluq itmedüm. (117b/8)
- Şimdi bir zamāndur kim kırk yaşından soñra yavuz ‘amellere ve fitnelere ve vesveselere başlarlar. (117b/4)
- Yigirmi yıldur kim vacidle faqr ortasındavan. (125b/1)
- Bir günde şol qadar ‘amel eylerdi kim dükeli ādem oğlanları bir ayda ol qadar ‘amel eyleyümezler-idi. (170b/10)
- Pes vācibdür kim haqqatüni taleb eyleyesin; tā kim sen qandan geldüñ ve qançaru gidersin ve bu menzile ne maşlaħat için geldüñ ve seni ne-y-içün yaratdı, sa‘ādetüñ nededür ve şekāvetüñ nededür? (15b/11)
- Anuñ-içün kim sefer vardur saña
Pes yaraq itmek gerek andın yaña (19a/3)
- Anuñ-çün-kim şol dirinüñ ki hayātı cānladur, aña hayvān dirler. (121a/2)
- Anuñ-çün kim Mañşūr seyrinde bir maqāma irişdi kim aña fenā dirler; pes Mañşūr’uñ vücūdı ol maqāmı mahv oldı. (112a/12)
- Anuñ gibi kişinüñ işi qatı peşimānlıq olur; anuñ-içün kim bahāsuz cevher yavu qılmış olur. (88a/6)
- Zīrā ki bunların danışmendleri ol kitāblardan bir niçe aħkāmı qazıdılar, kendüler kolayınca yazdılar; Anuñ-çün-kim Haqq ta‘ālā her kitābda bizüm Peyğamberümüzi öğdi ve āħir zamānda gelecegin bildürdi ve andan öñdin gelen peyğamberlerüñ şerī‘atlerin nesh idecegin beyān eyledi. (166b/5)

2.3.1.1.1.5. Yardımcı Cümlesi Temel Cümleye Yüklem Olarak Katılanlar

Yardımcı cümlelerin Temel cümlede yüklem ismi olarak görev almasıyla kururlar. “Temel cümle yüklemde ‘bu, ol, anlar’ gibi zamirlerle temsil ve işaret olunmuşlardır. Bu zamirler çok defa bildirici “-dur/-dür” ile birlikte dirler, ancak bildiricinin kullanılmayıp düşürüldüğü de olur.”¹¹⁰

Eserde geçen bazı örnekleri şunlardır:

- Zihî ma‘bûd kim oldur düşmandan ötrü dostına ‘itâb eyledi. (109b/6)
- kuluñ bu addan naşibi oldur kim kimse öğretmedin kendüzinden ‘imler hâşıl eyleye. (77b/2)
- ‘Aql oldur kim ola nefse emîr
İtmiş ola kendüye nefsi esîr (85a/13)
- kuluñ bu addan ya‘nî zârıdan nasibi oldur kim ‘âşilere ve müfsidlere ziyân dege. (156a/12)
- Allahu ta‘âlâ hazretinüñ ‘inâyet-i bî-illetden ve kerem-i bî-nihâyetinden ümîd oldur kim bu za‘ifüñ beyânını sehv ü zeleden ve beyânı haţâ vü halelden saklaya. (9a/4)
- Oldur ol kim arnı acıca yiye
akıyıca ne gerek-ise diye (17b/10)
- Tufe oldur kim ala bâî ebed
- Ol degül kim bir iki günde yite (8b/2)
- kuluñ naşibi ramândan oldur kim Tañrı’nuñ ğâfil ulların esirgeye, va‘z naşihat ile ğaflet yolından bunları döndüre, Allahu ta‘âlâ hazretindin yaña yönelde ve daı ‘âşilere or göz-ile bamaya, belki şefat eyleye. (38b/5)
- Beden oldur kim ‘ibâdet eyleye
Cümle erkânı ri‘âyet eyleye (86a/5)

¹¹⁰ Mertol Tulum, a.g.e., s. 94.

- Bir rivāyet de budur kim “Beşāret olsun size ki bir kişi sizden ve biñ kişi ye’cücden me’cücden ola.”. (79b/6)
- Evveli budur kim çünkü bildi Allah ta’ālā işidicidir; pes dilin saklaya ğıybetden, yalandan, bühtāndan. (84b/8)
- Kulağ oldur kim işide Hağ sözün
Urmaya bir lağza hağretten yüzün (85b/11)
- Kuluñ bu addan naşibi oldur kim hātırına gelen fāsıd endişelerden, hırşdan, kibrden, riyādan hemişe haberdār ola, bunlaruñ mekrinden emīn olmaya ve dağı endāmları-y-ıla ma’şiyet eylemeye. (92a/1)
- Kuluñ bu addan naşibi oldur kim Hağ yücelde, bağıl alçağ eyleye, hağ ehline yardım eyleye, bāğıl ehline ğorluğ eyleye. (81a/8)
- ‘Āğil kiři oldur kendüñüñ ağvālinden ğāfil olmaya, dāimā ‘āğıbetin fikr eyleye, mazlūmları ğoşnūd eyleye, zāhirin şerī‘at ağkāmı-y-ıla bezeye, bāğının ğarīğat ikrāmı-y-ıla ma‘mūr eyleye. (223a/7)
- Gizlü aşığāre iğsān oldur ki farızaların işleye, ra’iyyetlerine kerem ve mürüvvet eyleye, ‘ālimlere ‘izzet ve şālihlere ğürmet eyleye, dervişlere miskīnlere şadağā vire, her işde Tağrı ta’ālā hağretini ğörür gibi ola, pādışāhlığ-ıla yılmaya, evvelki ğālinden ayruğsımaya. (204b/1)
- ‘İllet-i ğāyesi oldur kim çün mürīd-i şādığ ve ğālib ve ‘aşığ, şığğ-ı te’ennī cehdiyle müğāla’a eyleye ve bu ebvābuñ mücibātı-y-ıla mu’āmele eyleye ve bellü bile kendüzün ki kimdür ve ğandan gelmişdür ve nireye geldi ve ğirü ğançaru ğidiserdür? (9b/7)
- Kuluñ bu addan nasibi oldur kim ğöñli Tağrı hağretinüñ ‘azameti ve celāli fikrine şöyle meşğül ola kim herğiz hātırı andan artuğ ğācat dilemeye; zīrā ki kendüzünden ğāyb olan kiři mağşūdın bilmez olur. (155b/6)
- Mişāl oldur kim bir evüñ bir divārında āyına olsa, ğicide ay nūrı bacadan ol āyına üzerine düşse, ol āyınanuñ nūrı ğarşusındağı divāra düşer, divār nūrı yire düşer

ve yirdeki nūr divār nūrındandır ve divār nūrī āyinā nūrındandır ve āyina nūrī ay nūrındandır veaynūrī güneş nūrındandır. (157b/1)

- Hāl budur kim peygāmbەرler ve şehīdler degüller; ammā peygāmbەرler ve şehīdler dağı bunlaruñ maķāmların ‘acebleyeler. (5b/13)
- Hāl budur kim anda ne ot var-ıdı ve ne su ve ne çayır ve ne bāğ u bostān ve ne sarāy var-ıdı. (28b/3)
- Hāl budur kim düşmanları çokdur: Ādemīler ve tavşancıl ve leglek ve hınzır ve boğa ve keler ve kedi ve köpek ve yırtıcı canavarlar dükeli düşmanıdır ve ‘alāle’l- huşūş bir birin dağı yirler cins-i muhālif olucaķ. (122a/1)
- Hāl budur kim niçeler şeķķ şübhe iderler anuñ varlığında. (139b/7)
- Hāl budur kim yarasanuñ gözleri za’īfdür. (139b/13)
- Hāl budur kim dükeli nesneden bellürekdür. (140a/11)
- Kuluñ bu addan nasībi oldur kim muhtāclara eylik eyleye, huşūşā ki atasına anasına. (141b/11)

2.3.1.1.2. Yardımcı Cümlesi Temel Cümlenin Bir Ögesinin Sıfatı Olarak Katılanlar

Bu cümlelerde, yardımcı cümle genelde ki’den sonra gelir; bazen de temel cümle içerisinde bulunabilir. Bu cümlelerde, niteleme işlevini üzerinde bulunduran yardımcı cümleler, temel cümlenin bir ögesi değil, temel cümlenin ögelerinden herhangi bir ögesinin niteleyicisi olarak görev yaparlar. Yardımcı cümleler ana cümleye öznenin sıfatı, nesnenin sıfatı, yer tamlayıcısının sıfatı, zarfın sıfatı ve yüklem isminin sıfatı olarak katılırlar.

2.3.1.1.2.1. Yardımcı Cümlesi Temel Cümle Öznesinin Sıfatı Olanlar

Bu tarz cümleler, temel cümlenin öznesini nitleleyen, onun hareket niteliğini bildiren ve bu şekilde tarif ve tayin eden cümlelerdir.¹¹¹ Temel cümle öznesinin niteleyicisi olan yardımcı cümleler, temel cümleden sonra gelebildikleri gibi, temel cümle içerisinde de olabilir. Bazen bu cümlelerde özne belgisiz sıfatlardan oluşmuş bir sıfat tamlaması yapısında olabilir. Bu tarz cümlelerde yardımcı cümleler buradaki belgisiz sıfatların yerini alırlar.

Eserde geçen bazı örnekler şunlardır:

- Ammā bu yüz dört kitāblar ki gökden indürildi, ḡadīmdürler. (166a/10)
- Ve daḡı ‘aḡl vardur kim anuñla tedbīr idersin dünyevī ve uḡrevī maşlaḡatlarñı. (90a/3)
- Ol kimse kim İslām’da cum‘a namāzın ḡıldı, adı Medine’de Muş‘ab ibn ‘Umeyr’di. (137b/10)
- Anları şol kişiler geyiserlerdür kim dünyāda ḡarīr geymediler ya geydilerse tevbe itdiler, ayruḡ geymediler. (187a/7)
- ‘Arş altında feriştelere vardur kim anlaruñ sāḡışın Allah bilür. (46a/7)
- Feriştelere cemā‘atı kim dāimā tā‘at iderler, ol ḡaliş ‘ibādetlerin ‘ibādeteye şaymazlar. (48b/3)
- Kimse var-mı-kim aña irişmedi ‘adluñ senüñ. (152b/11)
- Her kişi-kim ‘ilm vü ḡikmetler-ile meşhūr ola
Lā-cerem gönli gözi ḡaḡ nūrı-la pür-nūr ola (160a/8)
- Nūra lāyıḡ olmadı şol cāhilüñ gönli kim ol
Bu cihānuñ devleti ve mālı-la maḡrūr ola (160a/10)
- Bu ḡilafıñ fāidesi zāhir olur şol kişi ḡaḡında kim taḡ başında bāliḡ oldu ve Tañrı varduḡın kimseden işitmedi, fikr idüp Allah’ı bilecek vaḡt miḡdārı diri oldu ve imān getürmedin öldi. (23b/10)
- ḡazretüme geliben kimsene maḡrum olmadı

---

¹¹¹ Mertol Tulum, a.g.e., s. 102.

- Yā kişi var mı ki luḫfūm-ıla mevsūm olmadı (8a/7)
- Ve şol kişi kim sevdüğinden ayrıla, dertlü olur. (13b/13)
  - Yırde, gökde, ‘arşda, ferşde hiç kimsene yoḫdur kim benüm in‘āmum-ıla memnūn olmaya, her kim şıdḫ-ıla dergāhuma gele, iḫsānumdan maḡbūn olmaya. (8a/4)
  - Benüm daḫı nesnem yoḫdur kim saña virem. (108b/11)
  - Benī İsrāil zamānında bir kişi var-ıdı kim şıddıḫlar maḫāmına irişmiş-idi. (146b/3)
  - Ve her ḡuşşalu kişi kim bu adları oḫıyıcıḫ Ta‘ālā anuñ ḡuşşasını şādiye tebdīl eyleye ve ḫācetlerin daḫı revā idivire. (34a/4)
  - Bir kişi daḫı vardur kim hiç zaḫmetsüz ol ḫuş anuñ eline girer. (203b/10)
  - Şol çok feriştelere arasında bir ferişte yoḫdur kim iki rek‘at namāzı tamām kıllup-ıla ādemīler kılduḫı gibi. (201a/11)
  - Şol kişi-kim Tañrı-çun işlemiş ola, ḫalkdan ḫorḫup ya utanup ayruḫsı eylemeye. (216a/4)
  - Ve anda bir dere vardur kim adı ‘āḫdur. (195a/2)
  - Ve her kişi kim Ka‘be’ye vara, ol taşı ziyāret eyleye. (59a/7)
  - Muḫtelif ḫalkuñ murādını virürem bī-dirig
Pes kim ola raḫmetüm-ile ki merḫūm olmadı (8a/9)
  - ‘Ālim kim anuñ ‘ameli olmaya, aru gibidür kim anuñ balı olmaya. (220a/6)
  - Şöyle diridür kim ebedā ölmez. (120b/9)
  - Evvel müslümān kim ḡazāda kāfir öldürdi, Vāḫıdi bin ‘Abdullah idi. (137b/4)
  - Evvel kişi kim İslām’a gelmezden öñdin diyet yüz deve sūnnet eyledi, ‘Abdu’l-Muḫḫallib idi. (136a/9)
  - Evvel müslümān kim İstanbul ḫapusın kıllıçladı girdi, içinde ezān oḫudı, ‘Abdullah bin Ṭulbīd. (137b/7)
  - Hem feriştenüñ kim maḫāmı yüce ola, ‘izzetlerek olur. (164b/5)
  - Her melik kim iderse cevri vü cefā

Melik bünyādın eyledi vīrān (213b/7)

- Her kişi-kim bir bay kişiye ötürü hürmet eylese dininüñ üç başşından bir başş gide. (50a/13)

2.3.1.1.2.2. Yardımcı Cümlesi Temel Cümle Nesnesinin Sıfatı Olanlar

Bu tarz cümleler, temel cümlenin nesnesini niteleyen, onun hareket niteliğini bildiren ve bu şekilde tarif eden cümlelerdir.¹¹² Temel cümle nesnesinin niteleyicisi olan yardımcı cümleler, temel cümleden sonra gelebildikleri gibi, temel cümle içerisinde de olabilir. Bazen bu cümlelerde nesne belgisiz sıfatlardan oluşmuş bir sıfat tamlaması yapısında olabilir. Bu tarz cümlelerde yardımcı cümleler buradaki belgisiz sıfatların yerini alırlar.

Metinde geçen bazı örnekler şunlardır:

- Her ferişte ki Allah ta‘ālā hāzretine yakınrağdur, anuñ nūrı tamamrağdur. (157b/11)
- Bu hālde yürürken bir kuş yavrucağın buldı kim yuvadan düşmiş. (146b/7)
- Mūsā ‘aleyhi’s-selām Hağ ta‘ālā hāzretine münācāt eylerken ‘arş ayağında bir kiři gördi kim şöyle turur. (142a/1)
- Allahu ta‘ālānuñ yardımı-y-ıla her memleket kim aldum, ra‘iyyetini incitmedüm, pādiřāhlarınıñ adlarını eylük-ile añardum. (214b/11)
- Bize bildür şol nesneleri kim cānumuza dağı menfa‘atı ve tenümüze dağı fāidesi ola. (220b/13)
- Çalab’um baña bir pāziřāhlık vir kim benden řoñra anuñ gibi pādiřāhlık kimseye virmeysin. (202b/11)

---

¹¹² Mertol Tulum, a.g.e., s. 127.

- Şol kişinüñ namāzın kabûl iderin kim benüm ‘azametüme tevāzu‘ eyleye ve halkuma ululanmaya ve gönîl evini qorqu-y-ıla taldura, her nefes benüm zikrüm-ile geçüre ve nefsin hevâlardan yığlındura ve Tañrı diniñe yönele. (197a/11)
- Ve dağı unutma şol günü-kim anuñ gicesi olmaya ya şol gice-kim anuñ gündüzi olmaya. (208a/7)
- Ve ta‘ām yirine bir ot vireler kim aña zari‘ dirler. (192a/11)
- Her ma‘şıyyet ki dünyada vāqı‘ olur kendüden, zāyil eyleye güci yetdügince. (38b/10)

2.3.1.1.2.3. Yardımcı Cümlesi Temel Cümle Yer Tamlayıcısının Sıfatı Olanlar

Bu cümleler, temel cümlenin yer tamlayıcısını niteleyen cümlelerdir. Temel cümle yer tamlayıcısının sıfatı olan yardımcı cümleler, temel cümleden sonra gelebildikleri gibi, temel cümle içerisinde de olabilirler.

Eserde geçen bazı örnekler şunlardır:

- Ben bunı sevdiğüm uşbu sebebdendir kim her biriñüz kendü nefsinüze meşkülsız, bu kulum dāimā benüm hālüme meşğöldür, gözi kulağı bendin yañadur, beni gözedür. (86b/13)
- Nūr ol nesneye dirler kim kendü aşikāre ola, gizlü nesnelere dağı aşikāre eyleye. (157a/9)
- Yā Resūlallah! Biz bahādur diyü, şol kişilere eydürüz kim her kimle kim güreşe anı başa. (114a/7)
- ‘Aziz şol kimseye derler kim anuñ beñdeşi olmaya, ādemilere fā’idesi çok ola ve anuñ katına varmaq düşvār ola. (49a/3)
- Şamed ol diriye dirler kim ölmez ve andan kimse mirās yimez. (128a/10)
- Yolu bir ‘avrata uğradı kim tanurda etmek bişürürdi. (148b/7)

- ‘Ulemā ihtilāf eylediler, uşbu mes’elede kim cinniler ucmağa gireler mi yahūd girmeyeler mi? (181a/7)
- Bir bostāna irişe-kim anda igen çok minberler göre ve ol minberlerüñ her birisi bir dürlü kıymeti cevherlerden ola. (188a/7)
- Kıdılık sebebinden göçdi, Bābīl’e vardı kim şimdi Bağdād’ dur. (173b/11)
- Az zamānda şāhuñ ‘ammusı oğlı baş götürdi, şol kavme-kim andan incinmişler-idi. (213b/10)
- Her pādişāh-kim ra‘iyyetine yumuşaklık ide, kıyāmetde dahı iki yumşaklık ideler. (205b/3)
- Şerī‘at yolında yürigil kim doğru yoldur. (215/9)
- Korkuban şol Tañrıdan kim ‘aşīlerüñ işledügi günāhlardan ğāfil degüldür; belki bunlarüñ omuzlarındağı feriştelere yazdurur. (92a/5)

2.3.1.1.2.4. Yardımcı Cümlesi Temel Cümle Zarfının Sıfatı Olanlar

Yardımcı cümlesi, temel cümlede zarf ögesi olarak kullanılan bir isim veya isim grubunun sıfatı olarak görev yapan cümlelerdir. Bazen bu cümlelerde zarf belgisiz sıfatlardan oluşmuş bir sıfat tamlaması yapısında olabilir. Bu tarz cümlelerde yardımcı cümleler buradaki belgisiz sıfatların yerini alırlar.

Cevāhirü’l-Ma‘ānī’de bu tarz cümleler çok fazla geçmemektedir:

- Hem ‘ibādet şol vech-ile ide kim Tañrı hazretini görür gibi. (112a/11)
- Kul şol vaqt vācid olur kim Tañrı hazretine muṭī‘ ola. (124a/13)
- Ammā āyinelik mertebesi kemāline şol vaqtın irişür kim şerī‘at hükmi-y-ile tarīkat edebi-y-ile ‘amel eyleye. (201b/7)
- Her vaqt namāzın ki kıılır, yitmiş rik‘at namāz şāvābı virilür. (202b/6)

2.3.1.1.2.5. Yardımcı Cümlesi Temel Cümle Yüklemine Sıfatı Olanlar

Bu cümlelerde yardımcı cümleler, temel cümlenin yüklem ismini nitelemektedirler. Yardımcı cümleler daima temel cümleden sonra yer alırlar; ki temel cümle ile bu yüklem ismi unsurunun sıfatı durumundaki yardımcı cümle arasında bulunur. Bu yapıdaki birleşik cümlelerin en belirgin özellikleri yüklemelerinde daima -dur/-dür bildirme ekini veya olur fiilini kullanmalarıdır.¹¹³

Eserde geçen bazı örnekler şunlardır:

- Ve peygāmbere ululığı Tañrı ta‘ālā ululığı katında anuñ gibidür kim bir kaçre su deñizde ne miğdār idi-y-ise ol dağı ancılayındur. (95b/13)
- Bu ol vaqtdur ki dil-ile medh eyleye ya kaçak eyleye. (50b/1)
- İmdi Allah ol kimsenüñ adıdur kim anda ulūhiyyet şıfatlar müctemi‘ olmuş ola, vücūd-ı haķıķı aña maşşūs ola ve dükeli maħlūka varlığını ol virmiş ola. (34b/1)
- Ve dağı raħım şol in‘ām eyleyicidür kim ādem oğlanlarınıñ anuñ gibi in‘ām itmege güci yite. (37a/8)
- Bahadur ol kişidür kim gāyet kaçıduğı vaqtın, öykesin yuda ve nefis ejdahāsını başa ve zebün eyleye, belkim kaçır eyleye; ya‘nī hiç bir kimse anuñ nefsinden rencide olup incinmeye. (114a/9)
- Bu şol maķāmdur kim cānlar īsar iderler, melül olmayalar. (115b/5)
- Bu zamān ol zamāndur kim ilerü zamān kaçvmı bu zamān kaçvm şerrinden Tañrı’ya şığınurlar-ıdı. (117b/6)
- Ya‘nī Allah ta‘ālā müddebirdür kim haķınıñ tedbirin eyledi. (140b/13)
- Ya‘nī dünyā bir köpidür kim anuñla āhirete geçeler. (129b/7)
- Ebrār ol kişilerdür kim kimseye zulm eylemediler ve bir kaçıncacuğı dağı incidmediler. (184b/11)

¹¹³ Mertol Tulum, a.g.e., s. 138.

- Bu bir sulţān başıdır kim ra‘iyyete zulm iderdi. (210a/11)
- Ol yıl şol yildür kim bir yüzük ĥalkasından çıķan miķdārını Ĥaķ ta‘ālā ‘Ād ķavmına viribidi, şol vaķtın-kim peyġāmbirlerine muķī‘ olmadılar. (194b/6)
- Ve āĥiret müsāfirlerine bir bāzārdur kim bādiye başında ārasta olmuşdur; tā ki andan āzuķlanalar ve āzugla fenā bir beriyyesini geķeler ve āĥiret menziline yitişeler. (129b/4)

2.3.1.2. İşlevlerine Göre Ki’li Birleşik Cümleler

Bu cümleler yardımcı cümlenin temel cümleye zarf fonksiyonu ile katıldığı cümlelerdir. Normal şartlar altında bu grub da “Yardımcı Cümlesi Temel Cümleye Zarf İlgisiyle Katılanlar” grubu altında ele alınabilirdi. Fakat grupta yer alan ki’li birleşik cümleler günümüz Türkçesine çevrilirken anlam zenginliği açısından ve günümüz Türkçesindeki ifade ediş şekillerinin çeşitliliği açısından diğer gruplardan çok daha etkin olması sebebiyle böyle bir başlık yapmayı uygun bulduk.

Birleşik cümlenin tanımını yaparken şekil -yani öge olma ilişkisi- ve anlam birliği olması gerekir demiştik. Farsça ki’li birleşik cümleleri de bu şekilde düşündüğümüzde, genellikle bizde şekil olarak bir tasnif yapılmaktadır. Fakat anlam açısından bir tasnif sözkonusu değildir. Bundan dolayı bu başlıkta ki’li birleşik cümlelerin anlam ilişkisine de dikkat çekilmek istenmiştir.

“Farsçada soru zamiri, bağlama ve ulama zamiri, bağlama edatı, sebep edatı, açıklama edatı, zaman edatı, dua ve yemin edatı, pekiştirme edatı vb. görevlerle kullanılan ki, Anadolu’da gelişen Türk yazı dilinde de başlangıçtan beri cümleleri birbirine bağlayan bir bağlaç (bağlama edatı ve bağlama zamiri) olarak kullanılagelmiştir. Türkçenin sentaksına ve ifade tarzına bazı anlam incelikleri kazandırdığından ki bağlacı, bu gün de dilimizde canlı bir şekilde kullanılmaktadır.”¹¹⁴ Özellikle Eski Anadolu Türkçesi Döneminde kullanılan ki’li birleşik cümlelerdeki bu anlam inceliklerinin tespit edilmesi ve günümüz Türkçesine aktarılması o dönem eserlerini daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

¹¹⁴ Mustafa Özkan, **a.g.m.**, s. 243.

Ayrıca Farsça yapılı ki'li birleşik cümlelerdeki ve daha sonra değineceğimiz Farsça çün'lü birleşik cümlelerdeki anlam ilişkilerinin tasnifi, bu dönemde yazılan eserlerin daha doğru ve daha sağlıklı bir şekilde günümüz Türkçesine aktarılmasına da olanak sağlayacaktır.

2.3.1.2.1. Sebep İlgisiyle Yardımcı Cümleyi Ana Cümleye Bağlayanlar

Yardımcı cümlenin ana cümleye sebep ilgisiyle bağlandığı cümlelerdir. Yardımcı cümle, ana cümledeki yargının sebebini bildirir. Yardımcı cümle, temel cümleye çünkü, zira, -dığı için gibi anlam ilişkisi içerisinde bağlanır.

2.3.1.2.1.1. “çünkü, zira” anlamında

- ‘Ākil olan kişinüñ fikri bu ola her nefes
Kim ezel hükmi nedür ya āhiri nice ola (138b/11)
- Aç gözüñi uyukudan iy faķir
Hāzır ol kim uyanuķdur ol ķadīr (130b/12)
- Nitekim Maħzūmiyye Ķabilesi Velidin Muğayir-ile faħr iderler kim evvel başmağın çıkarup Ka‘be’ye giren oldur. (135b/6)
- Yarısıñ düzgil yarağını bugün
Kim bilmezsin yarın kayğunı bir (131b/3)
- İlāhī bunlara virgil hidāyet
Ki tā haķķumı ideler ri‘āyet (164a/6)
- Yüklü ‘avratı yemeye kim oğlan düşmege ihtiyāt vardır, zīrā idrār ķavidür.
(161a/10)

2.3.1.2.1.2. “... -dİğİ için” anlamında

- Ol şahrā beni da‘vet idicek yir degüldür kim anda ne su var ne çayır ve ne ‘imāret var. (28b/5)
- ‘Aķl ķuttın çok vire kim ‘aķl-ıladur ‘ālemün ‘imāreti. (100b/10)

- Bugünki işüni yarına koma
Ki ğaybı bilmedi halk oldu cāhil (124a/9)
- İlāhī bunlara sen hidāyet virgil kim bunlar benim ‘izzetüm bilmezler ve mertebem añlayamazlar. (111a/13)
- Hāzretüñe şükr-i bī-ḥad iy Celīl
- Kim bize fazluñdan olduñ sen vekīl (113b/11)
- Yılana ḥayy diyü ‘Arab kavmı anuñ-içün didiler kim ḥayātı kati zahmet-ile zā’ il olur. (122a/7)
- Zātında eḥad durur, şifātında eḥad durur, ef’ālinde ehad durur kim ğanīdür, dükeli halkdan. (127a/1)
- Ādem peygāmbere tapmak yigrekdür kim ne anası var ne atası var-ıdı. (175a/3)
- İy oğlum uşbu kişiden saķıñıl kim yalancıdur ve aldayıcıdur. (171a/9)
- Anı şormağa ta’cīl eylemegil kim heybete ziyān eyler. (222b/2)
- Dünya mālına ve manşıbına aldanmaya ki dünyanuñ ḥaķīkati bir murdār olmuş geveddür. (215b/11)
- Düşmanlaruñ ‘acizliklerine bakup esirgemeyeler ki eger güç yiterse ḥod seni esirgemez. (219a/5)
- Gelüñ Tañrı’muza yalvaralum kim kullarına andan şefkatlürek yoķdur. (193a/12)
- Ki bir taḥta oturur fāriğ olmuş ğuşşadan
Kim birin ehl ü ‘ayāl emrinde sergerdan ider (150b/11)
- Cehenneme birağalar ki zemherir ḥamusıdur. (194b/1)
- Hālüñ nitedür ki dünya cihetinden ve ni‘metinden sizde hiç nesne göremezem. (210a/3)
- Bu ḥacatuñ ol pādişāh bitürdi kim döndüñ andın yaña yöneldüñdi, ve’s-selām! (151b/4)
- Münezzehdür anuñ zātı fenādan

- Muḳaddesdür ki görmedi zevāli (151b/9)
- Gelüñ ögelüm yine ol zu'l-celālī
Ki cānuñ ummak-ıladur kemāli (151b/7)
- Hāḳ ta'ālā cānavarları ḳoparduđı anuñ-çündür kim ādem ođlanlarinuñ rüsvāylıđına baḳalar. (153a/10)

2.3.1.2.2. Amaç İlgisiyle Yardımcı Cümleyi Ana Cümleye Bağlayanlar

Yardımcı cümlelerin ana cümleye amaç ilgisiyle bağlandığı cümlelerdir. Ana cümlelerin amacının yardımcı cümlede verildiği cümlelerdir. Yardımcı cümle, temel cümleye *-mesi için, -mak için, tā ki, maksadıyla, diye* gibi anlam ilişkisi içerisinde bağlanır.

2.3.1.2.2.1. "... -mAsI için, ... -mAk için, tā ki, maksadıyla" anlamında

- Cidd ve cehd eylegil kim tā ḫazret-i rubūbiyeti bilesin. (16b/3)
- Geldi bunda kim bitüre maşlaḫat
Girü anda varısdur 'āḳıbet (20a/9)
- Geldi bunda kim ḫırāset eyleye
İşbu ḡurbetde ticāret eyleye (20a/11)
- Tedbīr eyledi kim pādişāhı ol yaramaz endişeden döndere, Hāḳ dīniñe gönlin dolandıra. (28a/9)
- Şehā hezār mücelled kitāb lāyıḳdur
Ki eydeler senüñ-içün bu resm-ile inşā (11b/10)
- Şoñra ittifāḳ-ıla ḳırḳ gün-degin ḫarāmdan perḫiz eylediler kim şoñra du'ā ideler. (107b/5)
- Bunlaruñ arasında şālihler ittifāḳ eylediler kim ol zālime yüz du'ā eyleyeler. (107b/2)

- Diri kıl gönlüni hikmetler-ile
Ki tā görmeyesin hergiz memātı (123a/9)
- Ol bırakduğımı girü aldı kim çıka. (100a/1)
- Göklere bak kim bilesin ‘ilmini
Yirlere ayak tā bilesin kudretin (111a/8)
- Bir gün menāreye çıkdı kim ezān okıyadı. (132b/13)
- İkileyin i‘āde itmezüz ki taṭvīl-i kelām olmaya. (141a/11)
- Sen hidāyet vir kim oladur müstaḳīm
Yoksa ḳaluruz ṣeḳāvet zulmetde muḳīm (162a/1)
- Terāzü ḳurıldığı anuñ-içündür kim ḳullarına ‘adlini bildüre. (183b/12)
- Zīrā bunlar anuñ-içün viribinildiler kim ḳalkı bāylıḳdan derviṣlige ve bātıldan ḳaḳka da‘vet eyleyeler; fenādan beḳāya ma‘ṣiyyetden ‘ibādete da‘vet eyleyeler.
(167b/10)
- Şabūr olğıl ki bulasın ṭarīḳat
Şamūt oğıl ki bulasın ḳaḳīḳat (223a/3)
- Biregüyi viribidiler kim köyden ṭuz getüre. (214a/13)
- Ne-y-içün bir ölmeyecek kimseyi dost dutunmaduñ kim tā ağlayup gözsüz olmayaduñ. (121a/7)
- Baña bundan becidrek maṣlaḳat yoḳdur kim Tañrı ḳazretine tizrek irişem.
(209b/4)
- Ḳalk muntazır oldılar ki va‘z eyde. (158b/1)
- Anuñ yolında gerekdür ki bedr ola ṭālib
Ol ki dīnīdür ‘ilm okıya ve ögrede (95b/10)
- Ḳazanğıl bu ciḳānda sen eyü ad
Ki tā ḳayr-ile ideler seni yād (116b/9)

2.3.1.2.2.2. “diye” anlamında

- H zretten h t b geldi kim ‘‘Y  Mik ’il sen n ne miqd ru n var, ben m ‘ar umı g rmeqlige?’’ (94a/2)
- Őo ra Őah beler bu had si iŐitdicek baş h Őil oldu, Ő d oldular ve bir kezden tekb r eyitdiler ki Allahu ekber! (79b/12)
- Eyitdi kim ‘‘Bu kişiyi bir ata bind r n, Şehri gezd r n.’’ (51a/1)
- Ayak eyde kim h r mdın ya a y rid m-idi. (155a/9)
- Dil diye kim s yled m b ht n g ybet kizb   fuŐŐ. (155a/7)
- Eyitdi kim ‘‘Ben m h zret m mu addesd r  ıganlıktan ve h zine-i kerem m m nezzehd r yoklıktan, comardlıgım etegine  ıganlık tozu  onmaz ve benden el  aldurup h cet dileyen n eli  uru d nmez.’’ (7b/10)
- El diye kim ben h r mı dutdum-ıdı bir zam n. (155a/8)
- G z diye kim ben h r ma ba dum-ıdı y  İlah. (155a/5)
- H k ta’ l  h zretinden h t b gele kim siz n adu uz m ’min ve ben m da ı bir adım m ’mind r ve ben siz n adaŐu uzın, imdi siz da ı varu n u mağa gir n diye. (44a/2)
- Peyg mber h zreti buyurdu kim ‘‘Allahu ta’ l  y z rahmet yaratdı, bir rahmetin d ny ya viribidi, to san to uz rahmetin Şakladı.’’ (36a/7)
- Ve  c nci kez o ıyıcak Cebra’il eyitdi kim ‘‘Ol bi- are  almıŐ t ciri ol h r m  elinden  ankı uz  urtarur?’’ (33b/13)
- Şordılar kim ‘‘Ne sebebden bu a artu ra  terbiyyet idersin ve mu abbet n z vardır. (105b/9)
- T mu t ba alarından fery d işideler kim tiz ge  y  m ’min kim sen n n ru n ben m odum s y nd rmesin. (116a/2)
- Ve bir ‘azize Şordılar kim ‘‘Kişi g zlerini h r ma ba ma dan nicesi Şaklaya bile.’’ (105a/11)
- Peyg mber h zreti buyurdu kim ‘‘Ta rı’nu n hoŐnudlıgı ata, ana hoŐnudlıgındadır. (141b/12)

- Yâ Muhammed ol kâfirlere digil kim benüm ma‘būdum birdür, cinsi yoğdur. (127a/7)
- Cebrā’il Peyğāmbere ḥāzretine emr eyledi kim uşbu sūre falān sūrenüñ yanında yazdur ve uşbu āyeti falān ayetüñ yanında yazdur. (165b/3)
- Hem ta‘līm eyledi ümmetine kim her kim alçaqlıq eylese Ḥağ ta‘ālā anı yüce eyler ve her ki kendüyi görse Allah ta‘ālā anı alçağ eyler. (169a/5)
- Sulṭāna şol kişi naşihat eyler ki başından qorqmaya ve māl-dağı ummaya. (220b/3)

2.3.1.2.3. Şart İlgisiyle Yardımcı Cümleyi Ana Cümleye Bağlayanlar

Yardımcı cümlelerin ana cümleye şart ilgisile bağlandığı cümlelerdir. Ana cümledeki yargının gerçekleşmesi yardımcı cümledeki şarta bağıdır. Yardımcı cümle, ana cümleye *-sa/-se, -ınca, -dığı zaman, -dığı takdirde* gibi anlam ilişkisi içerisinde bağlanır.

2.3.1.2.3.1. “... -Inca, ...-diğı zaman, ...-diğı takdirde, ...” anlamında

- Ol mağām şol vağt ḥāşıl olur kim ḥağdan ayruğdan yüz çevüre, anuñ ḥāzretine yönele. (116a/5)

2.3.1.2.4. Durum İlgisiyle Yardımcı Cümleyi Ana Cümleye Bağlayanlar

Yardımcı cümlelerin ana cümleye durum ilgisile bağlandığı cümlelerdir. Ana cümledeki yargının *-yan cümlede-* nasıl bir durumda gerçekleştirildiğini ifade eden cümlelerdir. Yardımcı cümle, ana cümleye *-arak, -iken, -dığı gibi, -dığı halde, rağmen* gibi anlam ilişkisi içerisinde bağlanır.

2.3.1.2.4.1. “-ArAk” anlamında

- Yönelmiş ma‘būd-ı ḥaḳīkī ḥazretine ve sultān-ı bāḳī dergāhına ki himmet eline niyāz zenbīlin aldum. (7b/5)
- Ḥaḳ üzerine şöylece ḳavī ve muḥkem ola kim Tañrı ta‘ālā ḥazretinden ayrıḳ hiç kimseden ummaya ve ḳurmaya. (114b/9)
- On iki yıl geçdikden sonra gördüm-kim ḡusl eylemiş bir fūta dutmuş. (206b/1)

2.3.1.2.5. Cümleler Arasında Yan Yana Bağlantı Kurma İlgisiyle Yardımcı Cümleyi Ana Cümleye Bağlayanlar

Bu gruptaki cümleler için aslında *ki’li baḡlı cümle* tanımını yapmak daha doğru olur. Çünkü bu cümleler *ki’li* birleşik cümlelerin temel özelliği olan ana cümle yan cümle kalıbına aykırıdır. *Ki’den önceki ve sonraki unsurlar eşit bir şekilde cümlede görev yaparlar, aralarında birinin diğerine öge olma ilişkisi yoktur.*

2.3.1.2.5.1. “ve, da” anlamlarında sıralama ifadesiyle

- Gāh Yaḥyā’yı tamudan ḳorḳıdur oḡlan-iken
Ki balıḳ ḳarnın deñizde Yūnus’a zindān ider (150b/3)
- Ki Zekeriyā’yı ikiye biçdürdi düşmanlarına
Ki ‘aşāşımı elinde Mūsi’nüñ şu‘bān ider (150b/5)
- Ki Süleymān’uñ ḳalır ḥükminde divleri zebūn
Gāh Eyyūb’uñ naşibin derdini dermānı ider (150b/9)
- Ki bir taḫta oturur fāriḡ olmuş ḡuşşadan
Kim birin ehl ü ‘ayāl emrinde sergerdan ider (150b/11)
- Ki sa‘ādet tācını ādem başına geydürür
Gāh şeytānuñ naşibin la‘net ü ḥazālan (150a/12)
- Yā Muḥammed! Seni bu maḳāma getüren ḳādirdür kim bu maḳāmı saña yine rūzī eyleye. (196b/6)

2.3.1.3. “Ki”nin Cümledeki Değişik Kullanımları

2.3.1.3.1. Yapısında Birden Fazla Ki Bulunan Birleşik Cümleler

- Bir ün irdi añsuzın kim ne bahtlu bu kişinuñ cānı kim Firdevs-i a‘lāya gider. (92b/2)
- Her kişi kim Allah ta‘ālānuñ gördügin bilse edeb oldur kim dāimā anuñ hazretinden utanu dura ve şerī‘atdan daşra iş işlemeye, anuñ rızāsı kıanda-y-ısa anı isteye ve anı gözede. (86b/2)
- Rivāyetdür kim Hāķ ta‘ālānuñ ferişterleri vardur kim yaradılalıdan berü ağlarlar ve gözlerinden dökilen yaşlaruñ her bir kıatresini Hāķ ta‘ālā bir ferişte yaradur ve ol yaradılan ferişter başların kıaldurmazlar, Allah ta‘ālā kıorķusından ve kıyāmette eydeler kim “İlāhī! Senüñ dergāhuña lāyık ‘ibādet eyleyümedük ki “Sübħāneke mā a‘bednāke hāķķa ‘ibādetike” (151a/4)
- İbrāhīm peygāMBER ‘aleyhi’s-selām ol vaķtın kim gökler sırrına muķtali‘ oldı-y-ıdı, bir ‘aşı gördi kim günāh eyler. (93a/8)
- Bilgil kim dükeli milletler ittifāķ eyleyeler kim Allah’a ĩmān getürmek farzdur. (23a/11)
- Diledüm-kim ‘amel eyleyem uşbu hādīs-ile kim kıyāmet güninde ‘arşuñ çevre yanında menberler durğuralar nürdan. (5b/8)
- İmdi ol Allahu ta‘ālādur bu sözüñ beyānı budur kim her maşnū‘ şāni‘ine ve her maħlūk ħālķına çağıruşup tanıķluk verirler kim ben maşnū‘um ve benüm şāni‘im vardur; ben maħlūkın ve benüm ħālķım vardur, dir. (25a/10)
- Tuħfe ilet evvel ihtiyār itdügüm kıulum kim bu tuħfe i‘tikād bāzārımda şöyledür kim hiç metā‘uñ buncılayın revāyici yokdur. (8b/6)

- İkinci budur kim çünkü bildi Hâk ta‘âlâ kulağı Anuñ-ıçun yaratdı kim Qurân, hadîs diñleye, hidâyete irişmek-içün. (84b/10)
- İşâret ehli eydiler kim bu dört kuş taḥşîş eylemekde hikmet oldu kim tâvusda zînet vardır, qarğada hırş vardır, ḥorosda şehvet vardır, kerkesde uzun ‘ömr vardır. (154b/6)
- Ve andan su‘âl eyledi kim Peygâmberrûz eytmîş kim uçmak içinde bir ağaç vardır, adı tûbidür. (159a/6)
- Rivâyetdür kim Allahu ta‘âlâ Dâvud peygâmbere vahy eyledi kim “Yâ Dâvud ümmetüñe eyit kim ta‘âmları nefsleri ârzusı-çün yimesünler; belki tâ‘at eylemege kuvvetlenelüm diyü, yisünler. (83a/1)
- Ve daḥı bizüm ḥazretümüzde göyündürücü ve gâyet ıssı tâmu vardır kim anuñ adı cahimdür ve daḥı ta‘âm verdürür kim yiyecek boğazlarına durur, aşığa geçimez. (85a/12)
- Ammâ Allahu ta‘âlâ ḥazretinüñ şıfatlarına îmân getürmek budur kim bilesin-kim Allahu ta‘âlâ münezzehdür; cihândan, zamândan, mekândan. (29a/8)
- Delîl budur kim Peygâmberrûz ḥazreti eyitdi kim bu adları dimege becid oluñ. (32a/1)
- Pes ma‘lûm oldur kim cihânuñ dükeli işleri müte‘allıkdur bir muḥaddirûñ taḳdîrine kim anuñ ḳudretinüñ nihâyeti yoḳdur. (27b/6)
- Budur kim bildürmeklik-içündür ki her ḥâdise kim dünyâda vâkı‘ olur; rızḳ virmekden, dirgürmekden, öldürmekden. (120a/1)
- İy dervîş ḳalmış ve iy kedd iy evbâş muḥabbet şartı oldur kim her ne dürlü zaḥmet ve cefâ kim ol ma‘şûḳ-ı ezelîden gele, anı râḥat ve vefâ bile, şikâyet eylemeye. (115a/2)
- Pes ḥiṭâb eyledi bunlara kim beni vekîl idinüñ ki sizüñ dünyâñuz ve âḥiretünüz maşlahatın başaru virem. (113a/10)
- Bende ne var ki çekişirsiz her kim bildiyse kim Allah ta‘âlâ şameddür kim ḥâcatlar virür; pes ḥâcatların andan dileye. (130b/2)

- Her kişi kim Tañrı'nıñ āhiretin bildise edeb budur kim dāīma uşbu fikr içinde ola kim 'acabā řoñ nefesde ħālüm ne vech-le ħatim ola. (135a/11)
- Yā Resūlullah! şöyle rivāyet eylediler senden kim itmişsin kim Allah ta'ālā kıllarına atadan ve anadan şefkatlıraıdır. (148b/9)
- Ve andan kılkalar bir bāzāra varalar kim anda dürlü dürlü metā'lar göreler kim hergiz anlarıñ gibi gözler görmedük ve ħayāllerden daıı geçmedük ola. (189a/4)

2.3.1.3.2. Kalıplaşmış Olarak Kullanılan ki'li Yapılar

- Gelün emānetümüze ħāliıu'l-vefā idelüm
Niçe kim geçdise taışır anı kızā idelüm (103a/12)
- *İy ki* sen ħaııksın cennetü nār eyledün
Gül yaradup bülbüli kıarıısına zār eyledün (113a/3)
- *Ĥāřā kim* düřmanıñ sevindürüp dostuñı yeründüresin; belkim dostuñı řād eyleyüp düřmanıñ kör idesin. (130b/7)
- *Ĥuřūřā ki* Ĥaı ta'ālā dīdar göstermege ziyāde didi. (190a/9)
- *şöyle kim* güneş bigi balı ururdu ve anün görkinden biraz Yusuf'da var-ıdı. (170b/3)
- *Ĥāřā ki* Süleymān kimseye ħased eyleye. (203a/6)
- Ve biregüniñ kim evveli bir kıatre murdar nuıfe ola ve āıiri sinle çukurında bir çepel murdar gövde ola; *Ĥuřūřā ki* ileyinde kıyāmet günü ve řırāt kıprüsü ola ve tamu 'azābları ola, tekebbürlük aña ne lāyııdır. (53b/1)

2.3.1.3.3. Ki'siz Ki'li Birleşik Cümleler

- Gördüm bir kıurbaıa geldi, ol 'aıreb ol kıurbaıaya bindi. (38a/8)
- Gördüm bir büyük 'aıreb gider, ardınca vardum. (38a/6)

- Bâıındur mevşuf olmaz āyāt-ıla ve kifayet-ile. Zāhirdür kimsene yakın olmadı. Bâıındur hicābda gizlenmedi. Zāhirdür kimse aña yardım eylemedi. Bâıındur kimseden kōrkmadı. (139a/5)
- Şeḥ tırdı anı aldı siyāsetgāha vardı gördi kimüñ elin keserler ve kimüñ ayağın ve kimüñ burnın, kulağın keserler ve kimi dāra aşarlar ve kimin dögerlerdi. (83a/7)
- Gördüm ol devesin boğazlayan ‘Arab vücudı za‘īf ve levni müteğayyīr olmuş. (73b/7)
- Nergis açık göze beñzer, edeb degüldür ol olduğı yerde bunuñ gibi iş işlemek. (45b/1)
- Gördüm havāda bir kiři oturur, elinde altından bir zencir içinde kızıl yāķūķdan bir bardak var aşılı. (124b/7)
- Zāhirdür kimse aña yardım eylemedi. (139a/7)
- Ol nūrı ve comardlığı dāyim olduğı sebep oldu şübhe vāķi‘ olmağa vücūdında. (140b/4)
- Pes ol sünnet oldu bir ḥürmetlü yire varıcak başmak çıkarmağa. (136a/5)

2.3.2. Cümle Başı Edatlarıyla Kurulmuş Birleşik Cümleler

Eski Anadolu Türkçesindeki bazı cümle başı edatları bağlandıkları yan cümleyi değışik anlam ilişkileri ile ana cümleye katabilmektedirler. Bu dönemde ağırlıklı olarak *çün* ve *çünki* edatlarının cümle başı edatı olarak ana cümle ile ilişki kurdukları görülmektedir. Fakat bunların dışında bu dönemde *kaçan*, *kaçan kim*, *her kaçan ki*, *vaktā ki*, *her vaktā ki*, *tā kim* gibi farklı cümle başı edatları da *çün* ve *çünki* edatlarıyla aynı yapıya sahiptirler. Bundan dolayı, söz konusu cümleleri *cümle başı edatlarıyla kurulmuş birleşik cümleler* olarak adlandırmak mümkündür.¹¹⁵

2.3.2.1. Çü, çün, çün-kim, çünki

¹¹⁵ Şükrü Halük Akalın, “Eski Anadolu Türkçesinde Cümle Başı Edatlarıyla Kurulmuş Cümleler”, *Türk Dili Dergisi*, TDK Yay., S. 518 (Şubat), 1995, s. 156-163.

Türkçeye Farsçadan geçmiş olan *çün*, *çü*, *çün-ki* kendisinden sonra gelen bir cümleyi “zaman, sebep, şart vs.” ilgileriyle bir sonraki cümleye bağlayan bir cümle başı edatıdır.¹¹⁶ *Çün*’lü yardımcı cümle ile onu takip eden ana cümle şekil ve anlam bakımından birbiriyle ilgilidir. *Çün* veya *çünkü* cümle başı edatları, başında buldukları cümleyi bir sonraki cümleye bağlar; kısacası edatlı cümle, kendisinden sonra gelen ana cümleye yardımcı cümle olarak katılır. Bu durumda da *çün*’lü cümle, kendisinden sonra gelen cümlelerin doğrudan doğruya bir ögesi olur. Türkçedeki zarf-fiil ekleri yardımıyla aynı anlamı basit cümlelerle vermek mümkünken, bu yapıdaki birleşik cümlelerin kullanılması büyük ölçüde Farsçanın etkisi ile olmaktadır.¹¹⁷

2.3.2.1.1. *Çün*+Fiil Cümlesi ile Kurulanlar (Zaman ifadesiyle)

Çün’ün bir fiil cümlesine gelmesiyle oluşan *çün*’lü birleşik cümlelerde, *çün*’lü yardımcı cümle ana cümleye zaman ifadesiyle katılır. Ana cümledeki yargının zamanını belirler. Yardımcı cümleler ana cümleye *-Inca*, *-UncA*, *-DığIndA*, *-DUğUndA*, *-DIğI zaman*, *DUğU zaman* gibi zarf-fiil şekilleriyle katılırlar. Burada dikkati çeken özellik, *çün*’lü yardımcı cümlelerin fiil cümlesi olmasıdır.¹¹⁸

- *Çün* “elif” kendüyi gördi, *Hağ ta’ālā* anı alçağ eyledi. (99a/6)
- Ben nice yaraşduram ögmek saña
Çün Habīb’ün didi “*Lā-uḥşi senā*” (3b/2)
- *Çü bildün* kim bu dünyā bī-vefādur
Ḥabersüzler gibi pes olma *ḥurrem* (14b/1)
- *Çün* bulardan gönülün arı kılasın
Pes ferişte mertebesin bulasın (18a/9)
- *Likin çü* münāsib olur issine hidāyet
‘Ayb olmaya ger ‘özü-ile sultāna getürdi (6b/11)

¹¹⁶ Enfel Doğan, “Ahlāk-ı Alâî’deki *Çün*’lü Birleşik Cümle Yapıları”, *Belleten* 2006/2, TDK Yayınları, 2009 Ankara, s. 30.

¹¹⁷ Şükrü Halûk Akalın, *a.g.m.*, s. 156-163.

¹¹⁸ Şükrü Halûk Akalın, “Eski Anadolu Türkçesinde *çün*, *çünkü*, *çünkü* Cümle Başı Edatlarıyla Kurulmuş İsim Cümleleri”; *4. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı, 25-29 Eylül 2000*, Türk Dil Kurumu, Çeşme-İzmir, 2000.

- Çü yâ Rab uşbu cihānda ‘azîz itdũñ anı
Pes āhiretde dahı vire sa‘ādet-i kübrā (11b/12)
- Çün bunı işitdiler, kamu mülzem oldılar, ‘āciz kaldılar. (26b/13)
- Çün sultān bu sözleri işitdi, ğaflet uykusından uyandı ve ol fāsîd hayālden döndi, HAKK’ı bildi ve müslümānlıĝa berkiddi. (29a/4)
- Çün tācir du‘ādan fāriĝ oldı, gördi kim bir boz atlu kişi yeşil tonlar giyü, elinde bir hārbe var. (33a/13)
- Çün uçmaĝda buĝday ağacınıñ budaĝın şıdı, başından tāc uçdı ve arĝasından hulle kaçdı ve ‘uryān kaldı ve siñe siñe yürüdi. (45b/12)
- Çü fırsat oldı ĝanîmet gelũñ ki elde-y-iken
Celîl ‘ışkına cānlar āşinā idelüm (103b/9)
- Çün itcügezden bu sözi işitdiler, ‘ışkları şevkleri ĝālib oldı. (110a/11)
- Çün kul Tañrı hāzretini bile, gerek utana yavuz iş işlemekten. (112a/10)
- Çün Muĝammed doğdı, yire düşdi bir nūr peydā oldı, maşrıĝ maĝrib arasın tutdı. (176a/9)
- Çün Peyĝāberimiz geldi, halkı Tañrı’ya da‘vet eyledi. (166a/8)
- Çün kabûl olmaz kıyāmet ‘arşasında naĝd-i ĝalb
Naĝduñı hāliş idüp gel tā kim olasın selîm (183a/9)
- Kamu mürsellere çün server oldı
Taĝammül itdi pes dürlü cefāya (168b/8)
- Çün ol otı tamu ĝavmi yiyeler, boĝazlarına tura, hem acılıĝından hem dikenlerinden. (192b/1)
- Çün ra‘iyyet azaldı, maĝşûlāt ĝarcına vefā eylemez oldı. (212b/11)
- Gelũñ bu fırsatı görelüm ĝanîmet
Çü ĝalmaz ‘ākib çoĝlar ve azlar (197b/5)
- Kimseden irişmeye anda saña herĝiz mezad
Bu cihānda çün ĝazanmaduñ ‘ameller şālahāt (198b/8)
- Yaratdı çün seni topraĝdan ol

- Haḡ Niyāz-ile yüzüñ topraḡa urḡıl (41a/3)
- Dükeli nesnenüñ çün-kim şalahımı bilür işler
Pes amennā ve şaddaḡnā digil her dem sen iy nādān (40a/10)
  - Bil haḡīḡat Çün didi Haḡ size ben
Boynuñuñ tamarlarında atan yaḡın (107a/1)
  - Budur kim çün melekü'l-mevt Allahu ta'ālā emri-y-ile alur, cānları; pes vāḡı'ada girü öldüren Allah'dur. (119b/4)
  - Hem anı kimse haḡīḡat bilmedi
Niteliḡi çünki ma'lüm olmadı (20a/2)
  - Muştafā'ya çünki destūr olmadı
Lā-cerem kāḡıdda meşūr olmadı (20b/8)
  - Pes emr eyleye İsrāfīl'e, şūrı ur diye; çünki ura ne-ḡadar yüklü 'avratlar ola yüklerin buraḡalar ve oḡlancıḡların emzüren 'avratlar oḡlancıḡların biraḡalar ve ma'şüm oḡlancıḡlarıñ saḡları ol heybetden aḡıra; atalar, analar oḡullarından ve kızlarından ḡaçalar. (36b/10)
  - Çünki bildüñ bir adı anuñ şehīd
Ḳorḡudan gerek olasın sen ḡadīd (112b/2)
  - Çün ḡara topraḡa girisersin
Döşeḡe gördüḡüñ ne fāyıdadur (118a/1)
  - Çünki devlet şoñ ucı terk idiser
Devlete irdüḡüñ ne fāydadur (118a/2)
  - Çün yirinde dönüp gidisersin
Dirşüp dirdüḡüñ ne fāydadur (118a/3)
  - Çünki 'ömrüñde itmedüñ tã'at
Yüz yaşı girdüḡüñ ne fāydadur (118a/5)
  - Eyü adı ḡazandı çünki 'aşḡdan
Añılur diller üzerinde Ferhād (116b/11)
  - Çünki Haḡ zālımdan ider intıḡām

Ma‘şiyet yurdını idinme maḳām (147a/7)

- Kereminden nice maḥrūm ola dostlar anuñ
Nazarı çünkim olur düşmana her laḫza delīm (105a/3)
- Çün-kim ol pādişāh oldı, müslümānları buta tapmaḡa yiletı ve buta tapdılar ve her birisi bir dil söyledi. (173b/6)
- Çün-kim ellerine alup ağızlarına ileteler, yüzlerinüñ derisi ol sunuñ içine dökile. (192b/4)
- Çünkim Ḥaḫ ta‘ālā ḳulların yaratdı, gördi kim bunlar dükeli nesnede ‘āciz ve za‘ıflardır; kendü maşlaḫatların daḫı bitürmezler. (113a/8)
- Ḳul çün belkim Allah ta‘ālā anuñ ‘amelini şayar gerekdür kim ol rāzı olmaduḡı işi işlemeye ve daḫı Ḥaḫ ta‘ālā virdiḡi ni‘metleri bir bir şaya ve şükrine meşḡul ola ve daḫı günāhların şaya, tevbe eyleye ve daḫı yılların āyların günlerin şaya. (117a/7)
- Ḥaḫ ta‘ālā çün kim ḳulların kendü ḫazretine ḫalīfe eyledi, ḫaḫları müstaḫiklere irişdürmekde; pes gerekdür kim erler ‘avratlarınıñ ḫaḫların vireler, ḫıḫmetkārlarınıñ ḫaḫların vireler; baylar mälları ḫaḫların dervişlere vireler ve bu vekāletde ḫıyānet eylemeyeler. (113b/5)
- Çünkim öldi, cenāzesin ḫuşluḡın getürdiler. (106a/7)

2.3.2.1.2. Çün + İsim Cümlesi ile Kurulanlar (Sebep-Sonuç Fonksiyonunda)

Çün’ün bir isim cümlesine gelmesiyle oluşan çün’lü birleşik cümlelerde, çün’lü yardımcı cümle ana cümleye -fiil cümlelerinde olduḡu gibi zaman ifadesiyle deḡil- sebep-sonuç ifadesiyle katılır. “Bu durumda cümle başı eatları *madem*, *mademki* işlevinde kullanılmakta, bunların yanı sıra *-dıḡı için* anlamlarını vermekte ve yine sebep bildirmektedir.”¹¹⁹

¹¹⁹ Şükrü Halûk Akalın, “Eski Anadolu Türkçesinde *çün*, *çünki*, *çünkim* Cümle Başı Edatlarıyla Kurulmuş İsim Cümleleri”; 4. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı, 25-29 Eylül 2000, Türk Dil

- Bu sözüñ çün yokdur iy yār āhiri
Pes muradad ünderelüm hātırı (5a/3)
- Çün anı sevmek-durur aşl-ı dīn
Pes anı sevmek bize oldı yakın (15a/4)
- Tā vaṭan sevgüsü-çün kıla yarağ
Çün aña anda-durur bākī durağ (20a/13)
- Çün mezheb-i şahīḥde ism-i a‘zam Allah’dur; pes anuñ-çün bu ulu adı
muḳaddem dutdılar, ḳalan adlar üzerine. (34a/12)
- Senüñ üstüñde çün ḥağdur müheymīn
Pes olmağıl anuñ mekrinden emīn (44b/12)
- Çün Ḥağ oldur bātıl ola ayruğı
Küllü şey’in ğayrı vechu’l-lah fenā (26a/3)
- Dükeli maḳşūdumuz ḥaşıl ola
Çü bize sensin ḳamu işlere delīl (113b/13)
- Çün Ḥağ ta‘ālā ḥakīmdür, pes yüceyi alcağa secde eyletmez. (168a/6)
- Ḥağ şoḥbetinden melūl olduğıñ vaḳtın namāza şürü‘ eylegil, ol ḥālde seni bu
maḳāma irişdürevüz; çün namāz mü’minlerüñ mi‘rācıdur. (196b/9)
- Çün öldürici Allah ta‘ālādur, niçün cānları melekü’l-mevt alur. (119b/3)
- Ol-durur çünki rızḳa pāyandan
Neylem diyeñ od olur andan (101a/5)
- Çün ḳul bile-kim Tañrı ta‘ālā göre durur, ḳul ne işler-ise, ḥayrdan şerden; pes
saḳına şerī‘at ḥarām eyledüğü yirlerde bulunmaya, buyurduğı yirlerde yavu varmaya.
(112a/7)
- Çü her cevāb ḳabūl eylemezler iy ğāfil
Cevāb şöyle gerek kim ola şavāb şavāb (102b/2)
- Mevcūd-ı ḳadīm çünki sensin

Lāyık-durur eyderler Allah kebir (127b/7)

- ‘Āşıkuñ derdi çün-kim ihtiyār-ıla degüldür, dermān dahı ihtiyār-ıla degüldür; çāresi teslīm-i rızadur. (115a/12)

2.3.2.2. Kaçan

Kaçan ve kaçan kim edatları başına getirildiği cümleye *ne zaman, ne zaman ki, vaktā ki, -dlğI zaman* anlamları katmaktadır.¹²⁰ Metnimizde geçen örneklerde *-dlğI zaman, -dlğInda veya -Inca, nasıl, madem ki* anlamı ile yardımcı cümleyi ana cümleye bağlamaktadır.

- Kaçan Cebrā’il geldi, şordı kim “Comardlık nedür?” (145a/3)
- Kaçan ol dostı öldi, vaşıyyetin yirine getürdi. (145b/7)
- Kaçan tağa irişdük taşlar ağaçlar yirinden kıpar-ıdı, Peygāmbere hāzretine selāma gelürler-idi ve eydürler-idi ki “Es-selāmu ‘aleyke yā Resūlallah!” dirler-idi. (179a/11)
- Kaçan kıyāmet günü ola, hālāyık cem‘ olalar ve münādi nidā kıla. (207a/9)
- Ben bir alçacuk za‘ifçe tağcuğazın, kaçan lāyık olam-kim gemi benüm üzerüme gele. (172b/12)

2.3.2.3. Tā, Tā ki, Tā kim

Türkçenin değişik dönemlerinde kullanılmış bir bağlama edatıdır. Başına geldiği cümleyi genellikle kendisinden önce gelen cümleye değişik anlam ilişkileri ile bağlar: *bu sebeple, bu sayede, -sI için, -cAyA kadar, ne zaman ki, zira, ancak, için -dlğI zaman, fakat* gibi.¹²¹

¹²⁰ Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1992, s. 163.

¹²¹ Necmettin Hacıeminoğlu, *a.g.e.*, s. 163.

- Bizüm h azret m zde yaraqlanmışdur, t amu qavm-ıqun ağız, boyun bendleri ve el, ayak baqları; t a anlaruñ ellerini boyunlarına zincir-ile baqlayalar, t amuya bıraqlar ve ayruql depretmeyeler. (85a/8)
- Meskenet h ulqı-y-ıla nefsuñi beze
T a ki H aql qatında qurbet bulasın (84a/10)
- Bıraql eliñdeki ‘ař añı; t a anlaruñ c ad uluklarını yuda. (71a/13)
- İmdi ne idecekseñ tizrek itgil; t a bu d uny a zindanından qurtulalum. (72b/11)
- Z ir a ki nefis  arz ularını h orladı, uqmağı dağı terk eyledi; t a hayv anlar-ıla ber aber olmaya. (56a/11)
- Qışlar S uleym n’a haberi itdiler; pes buyurdu qışlara beyt ’l-maqdis  zerine qanatların yaydılar t urdılar; t a yidi fersah yiri g lge eylediler ve S uleym n kend  eli-y-ile yudu. (64a/3)
- Bu kez  řkuf ol cem ’at uñ y zine bir bir baqldı; t a ki baña gelince. (158b/6)
- H azreti p aş a-y-ıqun bu şan’ata
Eyled m iqd m t a kim h azrete (8b/11)
- Pes ‘aşıql kişiye l b dd r kim gicelerde g nd zlerde saqlına; t a her nesne kim dostdan ırcıdur  ña, yaqlın olmaya. (13a/12)
- Suşreye t t gil buları r z u şeb
T a saña h idmet ideler b a-edeb (19a/7)
- Ya’ni iy  dem nefsuñi bil! T a Tañrı’ñi bilesin. (15a/12)
- T a deñiz içinde bulavuz hay t
İstey ben bulmaya bizi mem t (4a/5)
- řoñ nefesde bizi şeyt andan saqlın
T a ki muħkem ola im n u yaqlın (4a/13)
- T a yuna ol qatrede qamu g n h
Olmaya ol qatre hem hergiz siy h (4a/9)
- Bundan řoñra her ne gerek olduysa diledi; t a d d ra degin. (47a/6)

- İsm-i a‘zam daħı ancılayın gizledi; tā ki cemī‘-i adların oķıyalar ve her birinden ŧevāb bulalar ve Tañrı ħāzretine yakın olalar. (31b/5)
- Pes ķadir gicesini gizledi; tā yılıñ her gecelerinde iħyā itsünler diyü. (31a/10)
Gözetgil nefsiñi her laħza; tā kim Muħālif eylemeye ķavl u fi ‘lin. (44b/13)
- Fī‘l-cümle maħabbet bünyādı nefis ārzūların terk eylemekdür; tā dostuñ renci genc ola, maħabbet raħat ola. (115b/7)
- İkinci budur kim ādemīlere ma‘ŧıyyet taķdīr eyledi; tā kendü ħāzretinüñ arılıĝı biline. (104b/1)
- Lāzım olĝıl fikr tā ‘ibrete
Tā saña keŧf ola esrār-ı ŧıfāt (119a/13)
- Nefsiñüñ lezzetlerin terk eylegil
Tā bulasın āħiretde sen mezīd (112b/4)
- Ķuluñ naŧıbi bu addan oldur kim nefisini ħarām arzūlardan ŧaķlaya ve Ĥaķ ta‘ālā ŧaķlamaķlıĝıñ ŧükrine ķāīm ola; tā anuñ ŧaķlamaĝlıĝı dāīm ola. (100a/4)
- İkilig terk eyleyüp birlige gelüp
Tā iresin ucmaķ içre maħfile (128a/5)
- Ammā Muħammed’e inen Furķān’ı Ĥaķ ta‘ālā ŧaķlamıŧdur; tā devr-i ķıyāmete-degin kimsene anı taħrif ve taĝyir eyleyimez. (167a/4)
- Evveli vezīr ŧālīhdür; tā anuñ-ıla sırrın söyleŧe ve tedbīrin danıŧa. (217b/11)

2.3.2.4. Meger, meger kim

Farsça bir baĝlama ve cümle baŧı edatı olan meger, meger kim Türkçenin deĝiŧik dönemlerinde iŧlek bir ŧekilde kullanılmıŧtır. Cümleleri farklı anlam iliŧkileriyle bir birine baĝlamaktadır: *demek ki*, *ancak*, *sanki*, *belki*, *-dAn baŧka*, *ancak*, *-mAk ŧartıyla*, *-dİĝI takdirde*, *demek ki* gibi.¹²²

- Bugün dünyāda ŧā‘at idemedüñ

¹²² Necmettin Hacıeminoĝlu, **a.g.e.**, s. 180.

- Meger idesin anı sin içinde (93a/3)
- Meger bir mürīd şeh̄ katında vardı. (83a/6)
  - Kim ola vaşf ide anuñ cemālini cānum
Meger ol kişiye kim iled ıalb-i selīm (78a/6)
  - Hiç hātıruma söz gelmez; meger kim arañuzda Muḥammedī vardur, anı isteñ buluñ. (158b/3)
  - Bilmedi meger kıymeti olmaduğunu kim
Nesrīn ü gül ü sünbūli bostāna getürdi (6b/5)
  - Cān gerekdür olmaya kısmet-pezir
Yılķılar cānı meger kim iy beşir (21a//7)
  - Sen meger luḫfūñ-ıla bize cevāb
Bildüresin diyevüz anı şavāb (4b/10)
  - Meger zamānı evvelde bir kişi bir ağac altında yaturdı ve ol ağac tefric iderdi. (27b/9)
  - Bir ulu şeyḫ meger kim mürīdlerden birini artuğrak severdi. (105b/7)
  - Meger bir avcı ağ kurdı, balıķ dutıldı. (115b/1)
  - Ol kiliseden bir pīr çıķdı, meger oda tapardı. (110b/5)
  - Ya öldürdükleri vaķt ḫatta eger on pāre iderlerse daḫı bir āy-degin ancak ölür; meger kim başını yaşılalayar. (122a/9)
  - Ben daḫı bilmezsin; meger Allah ta‘ālā bildüre. (145a/4)
  - Meger biregü ev şatun aldı, bir aracuğın ıazar-iken bir destı altun buldu. (129b/13)
  - Bir gün meger kāfirler eyitdiler. (178b/5)
  - Meger bir ‘ālim kāfiristānda esir oldu. (174b/12)
  - Eger bunlardan yaramaz ḫareket şadır olursa ‘afv eyleye ve ḫilm ve taḫammül eyleye; meger kim pādişāhuñ memleketine ziyān irişdürür nesne ola kim anuñ tedārükün eyleye ve daḫı memleket ve ra‘iyyet aḫvālinden dāimā şora dura. (216b/13)

2.3.2.5. Eğerçi

Farsça olan edat, Çağatay ve Batı Türkçesinde kullanılmış olup anlam ve görev bakımından eger edatından bir farkı yoktur. Fakat eger edatı kadar yaygın değildir. *Gerçi, fakat, ancak, řāyet* anlamlarında kullanılmıştır.¹²³ Osmanlı Türkçesinde *egerçi* ile birlikte aynı veya yakın fonksiyonda kullanılan *egerçi ki, gerçi, gerçi ki, çi-ger, her-çend, her-çi, çendân, vâkıa* cümle başı bağlaçlarından birisi de kullanılmaktadır.¹²⁴

- Eğerçi ferifeteler dağı ‘ibādet iderler; līkin ādemīler ‘ibādeti gibi tamām idmezler. (201a/2)
- Eđerçi sultānuñ hil‘ati ‘azīzrađdur; līkin kendünüñ eskice şaftanı dağı ‘azīzrađdur. (220a/4)
- Her kim Allah bilürse ol řakīmdür, eğerçi ayruğ ‘ālemi bilmezse dağı. (111a/4)

→ Eger edatı da bazen eğerçi görevinde kullanılabilir.

- Eger şabbe çok görünür; lākin řakīkatde birdür. (149b/6)

¹²³ Necmettin Hacıeminoğlu, **a.g.e.**, s. 145.

¹²⁴ Enfel Doğan, “Osmanlı Türkçesinde Kullanılan Farsça Yapılı Karşıtlama Cümleleri”, **Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi, 27-28 Ağustos 2007, UTEK 2007**, Bildiriler, (Editör: Prof. Dr. Hayati Develi), C. I., Türkçenin Söz Dizimi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul 2009, s. 157.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. METİN

1b

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- (1) Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm
Bulmadı kaṭ'a ḥalel bulmaz yine
- (2) Bir tütünden künbed-i ḥaḍrā ider
- (3) İç yağından gözleri bīnā ider
- (4) Toprağılan Ādem'i ednā ider
- (5) 'Īsi'yi yilden düzüp bālā ider
- (6) Göklere dön diyeli gerdān-durur
- (7) Ol semā'uñ zevkı-la ḥayrān-durur
- (8) Ol ulu dergehde bu yir kendüzin
- (9) Eyledi alçağ oldu esfelin
- (10) Bu cihān maḥdūd ol bī-ḥad-durur
- (11) Ni'meti vü ḥikmeti bī-'ad-durur

(12) Şad hezārān işbunuñ gibi cihān

(13) Yaradur ol şāh-ı cem‘-i ‘āşīkān

2a

(1) Sivrisiñekde düzedür zülfükār

(2) Hem örümcegi ider ol perde-dār

(3) Balı arudan getirür ol Kadīr

(4) Hem gügül kırdına düzdürür ħarīr

(5) Müşgi kāndan u kıamışdan şekkeri

(6) Dürri yağmurdan u kāndan gevheri

(7) Acı vü tatlusunuñ eyler nihān

(8) Arasında “*berzahun la yebğiyān*”¹²⁵

(9) Zīhi rahmet ger bula-y-ıdı la‘īn

(10) Kıapa-dı İdris’üñ elinden topın

(11) Zīhi heybet ger güneş göre-y-ıdı

(12) Gölge içinde ebed kıala-y-ıdı

(13) Zīhi evvel kim anuñ yok evveli

2b

---

¹²⁵ “...aralarında bir engel vardır, birbirine geçip karışmazlar.” (Rahmān Sûresi, 55/20)

- (1) Zīhi āhir kim şoñı yoğ iy velī
- (2) Zīhi ıudret kim ne dilerse ider
- (3) Bir ıl ucında hezārān biñ hüner
- (4) Zīhi ıudret ger dilerse gökleri
- (5) Şem‘ gibi arıda hem yirleri
- (6) Zīhi hikmet kim niçe biñ biñ hakīm
- (7) Hikmet andan alup oldılar ‘alīm
- (8) Zīhi ‘izzet kim ğanīdür muṭlaķā
- (9) Hem ııdem¹²⁶ şābitdür aña hem beķā
- (10) Zīhi mülkat kim aña yoğ-durur zevāl
- (11) Artadurmak yāhūd eksilmek muḫāl
- (12) Zīhi ‘izzet kim niçeler bildiler
- (13) Göremediler belürsüz oldılar

2a-1

- (1) Zīhi ḫalvet kim eger Cibrīl’e ıl
- (2) Oladı şığmayadı arada bil
- (3) Zīhi ḫayret kim irişdi cānlara
- (4) Cān anuñ-ıçun bulunmaz iy yara

---

¹²⁶ Metinde ıadem diye harekelenmiş.

- (5) Zīhi şefkat kim deñizdür bī-gerān
- (6) Ol edebdür anlar hem mihribān
- (7) Zīhi ğaflet kim yolumuzı vurur
- (8) Ol degülmissedydi olmazdı kuşūr
- (9) Zīhi tākāt kim emānet haqların
- (10) Yirine bitürimedüñ gitmedin
- (11) Zīhi hasret kim bize olasıdur
- (12) Līkin andan aşşı kim bulasıdur
- (13) Toptoludur anuñ adından cihān

2b-1

- (1) Līk zātında bulunmadı nişān
- (2) ‘Aqıl dili anı medh itmekde lāl
- (3) Cān anı bilmege bulmadı mecāl
- (4) Zerre deprenmez anuñ hükmin sözün
- (5) Kaşredür olmaz anuñ emrin sözün
- (6) Anı isterler uçuban zerrelere
- (7) Birliği-y-içün okurlar huşbeler

- (8) Z̄errelere luṭf-ıla hem-rāzı var
- (9) Anlaruñ andın yaña pervāzı var
- (10) Z̄errelere luṭf¹²⁷ olmasaydı yār
- (11) Z̄erreler olmaz-ıdı pāyidār
- (12) Z̄erre gibi olmayınca sen ḥaḳīr
- (13) Ol hevāda olmayırsın ḥaṭīr

3a

- (1) Z̄erre-veş olmaz-ısañ z̄ir ü zeber
- (2) Ol güneşden bulmayasın ferr ü kerr
- (3) Z̄erre gibi çarḫı urursañ her zamān
- (4) Bulasın nefsuñ elinden pes emān
- (5) Z̄erre gibi her kişi kim ḥāk ola
- (6) Doprağı nūra dönüben pāk ola
- (7) Her ki kendüyi görür İblīs ola
- (8) Gerçi ṭā‘at itmede İdrīs ola
- (9) Anı isteyü niçeler geldiler
- (10) Eyü yavuz toprağ içre ḳaldılar
- (11) Bir bölük yine cemā‘at geldiler

---

¹²⁷ Metinde luṭf harekelenmemiş vezne göre luṭfı olması gerekiyor.

(12) Hâlıkı anlar dağı istediler

(13) Ol ki gitdi bilmedi sırdan haber

3b

(1) Ol ki geldi duymadı bundan eser

(2) Ben nice yaraşduram ögmek saña

(3) Çün Hâbîb'ün didi "*Lâ-uḥşî senâ*"¹²⁸

(4) Saña lâyıḳ olmagı ben bilmezim

(5) Anuñ-ıçun hâzretüñ ögemezim

(6) Her nefes bizden gelen cürm ü ḥaṭâ

(7) Hâzretüñe yaraşur 'afv u 'aṭâ

(8) "*Va'fu 'annâ rabbenâ vâğfir lenâ*

(9) *Ente mevlânâ bi-faḍlike ihdinâ*"¹²⁹

(10) Biz kimüz kim eydevüz 'afv ḳıl

(11) Çün senüñdür emr ü nehy ü ḳâl ü ḳîl

(12) Lîki sen 'afvı seversin lâ-cerem

(13) Anuñ-ıçun umaruz yâ ze'l-kerem

¹²⁸ "Seni nasıl öveceğimi ben bilemem" (Dua cümlesi)

¹²⁹ "Ey Rabbimiz! Bizi affet ve bizi bağışla! Sen bizim sahibimizsin... Lütfunla bize yol göster." (Bakara Sûresi, 2/286'dan alınmış ama şiir icabı değiştirilmiş ilave ve çıkarmalar yapılmış.)

4a

- (1) Sencileyin bir dağı yokdur ehad
- (2) Fazluñ-ıla halkuña eyle meded
- (3) Kııda kalduk balık gibi bize
- (4) Rağmet eyleyüp irişdür denize
- (5) Tā deñiz içinde bulavuz hayāt
- (6) İsteyüben bulmaya bizi memāt
- (7) Rağmetüñ deryā-durur bî-müntehā
- (8) Bize bir kaçre yiter andan şehā
- (9) Tā yuna ol kaçrede kamu günāh
- (10) Olmaya ol kaçre hem hergiz siyāh
- (11) Kaçreden eksilmeye baħr-ı muħiṭ
- (12) Ol deñizde kaçredür baħr-ı muħiṭ
- (13) Şoñ nefesde bizi şeytāndan saħın

4b

- (1) Tā ki muħkem ola imān u yağın
- (2) Dilümüzde dutğıl ol-dem aduñı

- (3) Gönlümüzden zā'il itme yāduñı
- (4) Sinle ıarlığında iki zengiler
- (5) Yatur-iken yiri yırtup geleler
- (6) Eyleyeler bize bunlar üç su'āl
- (7) Kim ide biliser anda kıl u kıāl
- (8) Kime ıaparsın Resül'ün kim-durur
- (9) Hem eyit dīnün dağı ne dīn-durur
- (10) Sen meger luşfün-ıla bize cevāb
- (11) Bildüresin diyevüz anı şavāb
- (12) Server-i mürsellere bizden selām
- (13) Kim Muḥammed adıdur ḥayru'l-enām

5a

- (1) Anuñ āline ve hem etbā'ına
- (2) Hem dağı aşhabına eşbā'ına
- (3) Bu sözüñ çün yokdur iy yār āhiri
- (4) Pes murāddan dönderelüm ḥātırı
- (5) Yā İlāhi eyle ḥayr-ıla tamām
- (6) İ'timādum sañadur pes ve's-selām

(7) Ammā Tañrı'nuñ ħamdinden ve Resül'üñ şalavâtından (8) soñra, bu za'îf du'âcı Hızır bin Ya'kûb (9) Ĥaḫîb eydür: Sebeb-i te'lîf-i kitâb oldur kim (10) çün maḫbûbu's-selâḫin sulṫānu'l-muḫarrebîn (11) Pâşâ Ĥazreti'nuñ evşâf-ı ħamîdesini ve aḫlâḫ-ı (12) kerîmesini işitdüm. Ĥuşuşâ ol ħazrete mülâzımlarından (13) bir 'azîz daḫı şöyle taḫrîr eyledi kim pâdişâh-

5b

(1) -dur fi'linde tevfiḫ var ve şâhdur kim göñlünde (2) taşdıḫ var. Muḫibb-i 'ilm ve maḫbub-ı 'ulemâdur, mürebbî-i (3) zu'afâdur; pes müştâḫ oldum kim mübârek cemâllerine (4) nazâr eyleyem ve 'azm eyledüm-kim anı görmek-içün sefer (5) kılam. Zîrâ bir kişide kim dünyānuñ ħicâbları müctemi' (6) olmışken ħaflet uykusından uyanmaḫ ve ṫâ'ata (7) meşḫûl olmaḫ 'alamet-i sa'âdet-i ebedîdür (8) ve nişân-ı devlet-i sermedidür. Diledüm-kim 'amel eyleyem (9) uşbu ḫadîs-ile kim kıyâmet gününde 'arşuñ çevre (10) yanında menberler durḫuralar nûrdan. Ve bir ṫâife (11) ol menberlere çıkalar, bunlaruñ yüzleri ve geydükleri (12) nûrdan ola. Ĥâl budur kim peygâmbەرler ve şehîdler (13) degüller; ammâ peygâmbەرler ve şehîdler daḫı bunlaruñ

6a

(1) maḫâmların 'acebleyeler. Şaḫâbeler eyitdiler: "Yâ Resûlullâh (2) anlar ne ḫavm-durur?" Şol ħazreti eyitdi: "Anlar dünyâda Tañrı-çun (3) dostlaşanlardır." didi ve ḫadîs tamâm oldı. Pes (4) tuḫfe gerek olaydı mülûkâne. Nitekim resmdür; ammâ (5) mülûkâne müte'azzir oldı-y-ısa faḫîrâne müte'yyin ola; (6) zîrâ ki ol ħazret egerçi 'âlîdür; lîkin Süleymân'dan (7) a'lâ degüldür. Bu za'îf daḫı egerçi bî-sermâye- (8) -dür; lîkin ḫarincadan ednâ degüldür. Pes ol Ĥazreti (9) Süleymân-mertebeyeye ve

tuḥfe-i mür-şifata ne iledür? Hem (10) bedi‘ ve ‘acīb olmaya. Nitekim bu beyitler beyān eyler (11) bu mezkûrı.

Şi‘r

Mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûlün

- (12) Biñ ‘özü-ile ten tuḥfesini cāna getürdi
(13) Şolmuş güli nite ki gülistāna getürdi

6b

- (1) Şunuñ gibidür cānımı cānāna getürmek
(2) Kim mışra şeker la‘li bedaḥşāna getürdi
(3) Bilmez kişi çaḳmaḳ taşını kıymeti şandı
(4) Şarrāfa bedeldür diyü mercāna getürdi
(5) Bilmedi meger kıymeti olmaduğunu kim
(6) Nesrīn ü gül ü sünbüli bostāna getürdi
(7) Şol şāh önine kim yimeye şekerī ḥalvā
(8) Gör anı ki bulğur-ıla tarḥana getürdi
(9) Bilgil daḥı tırfaraḳ uşbu ki bir aḥmaḳ
(10) Ḥanzal bulan aldı şekeristāna getürdi
(11) Līkin çü münāsib olur issine hidāyet
(12) ‘Ayb olmaya ger ‘özü-ile sulṭāna getürdi

(13) Bu sözde meşel var-ıdı işit-ki qarınca

7a

(1) Çekirge budın tuhfe Süleymān'a getürdi

(2) Līkin girü fikr eyledüm, eyitdüm kim edeb saqlamak (3) yigrekdür; zīrā ki ol maḥdūmuñ nişābı munsıbından (4) kāmildür. Naşībi metā'-ı dünyevīden tamām ḥāşıldur. (5) Eger cinsi cevāhirse ḥar-vār ber-ḥar-var ve eger (6) cinsi nefāisse қаtār ber-қаtār var. (7) Eyle olsa niçe zamānlar bu du'ācı o ḥazrete (8) lāyık tuhfe taleb temennāsı-çun, ḥayret bādiyesinde (9) ser-gerdān idüm ve ğuşşa deñizinde ğarq-āb (10) olup endişeler yudar-ıdum. Āḥirü'l-emr ayağum (11) bir saqsı pāresine daḥı doқunmadı; pes 'āciz (12) olup eyitdüm:

Şi'r

Mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

(13) Keşt ebed cihānı bu muḥab göñli ser-ā-ser

7b

(1) Bir tuhfe bulam diyü ben ol ḥazrete bāzār

(2) Çün 'āqıbetü'l-emr bulamadı eyitdi

(3) Kendüye inanan işini ancağ arar

(4) Pes dükeli halkdan yüz çevürdüm ki (5) “*Fe innehüm ‘adüvvül lî illâ rabbel ‘âlemîn*”¹³⁰ Ben de ona yöneldüm (6) ma‘būd-ı haqîkî hazretine ve sulţân-ı bâkî dergâhına (7) ki himmet eline niyâz zenbîlin aldum, dervâze eyledüm, (8) ol vehhâb hazret-i keremi. Netice kim “*üd‘unî (9) estecib leküm*”¹³¹ Ol-kim fazl hazînesinüñ kapularını açdı, (10) zenbîlüm üzerine gevherler saçdı. Eyitdi kim “Benüm hazretüm (11) muqaddesdür çığanlıktan ve hazîne-i keremüm münezzehdür (12) yoklıktan, comardlığım etegine çığanlık tozu konmaz (13) ve benden el kaldurup hâcet dileyenüñ eli

8a

(1) kuru dönmez.”

Şi‘r

Mef‘ûlü / mefâ‘ilü / mefâ‘ilü / fe‘ûlün

(2) Mağluğa eger nesne dilerler-ise kaçır

(3) Allahu ta‘âlâ dilemezler-ise kaçır

(4) Yirde, gökde, ‘arşda, ferşde hiç kimsene yokdur (5) kim benüm in‘âmum-ıla memnûn olmaya, her kim şıdğ-ıla dergâhuma (6) gele, ihsânımdan mağbûn olmaya.

Şi‘r

¹³⁰ “İyi bilin ki onlar benim düşmanımdır; ancak âlemlerin Rabbi (benim dostumdur).” (Şuara Sûresi, 26/77)

¹³¹ “...Bana dua edin size karşılık vereyim...” (Mü‘min Sûresi, 40/60)

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- (7) Hâzretüme geliben kimsene mahrum olmadı
- (8) Yâ kişi var mı ki luḡfum-ıla mevsüm olmadı
- (9) Muḡtelif ḡalkuñ murâdını virürem bî-dirig
- (10) Pes kim ola raḡmetüm-ile ki merḡüm olmadı
- (11) Her ki 'ışḡ yolına ḡodısa ḡızmet ayagın
- (12) Sen anı gördüñ kim muḡtâr u maḡdum olmadı
- (13) Eydür: "İy sâ'îl-i şâdıḡ ve iy cemâlüm nûrına 'âşık!

8b

(1) Al imdi şol gevherleri kim bunlar ḡayb tutuḡınıñ (2) ardında mestür-ıdılar ve 'inâyetüm nazarı-y-ıla manzûr- (3) -ıdılar, şöyle beñzerlerdür kim bunlaruñ arılıḡı eteklerine (4) hiç göyegünüñ eli yapışmaduḡdur. Ve gevherlerdür (5) kim hiç cevherinüñ eli degmedükdür." (6) "*Lem yaḡmişhunne insun ḡablehum ve lâ cân.*"¹³² Tuḡfe ilet evvel iḡtiyâr (7) itdügüm ḡuluma kim bu tuḡfe i'tiḡâd bâzârımda şöyledür (8) kim hiç metâ'uñ buncılayın revâyici yoḡdur. Dünyâ (9) ḡazînelerindeki tuḡfelerüñ bu tuḡfe ḡıymetine irişecek (10) mizâcı yoḡdur.

Şi'r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

¹³² "Bunlara onlardan önce ne bir insan ne bir cin dokunmuştur." (Rahman Sûresi, 55/74)

(11) H azreti P aş a-y-ı un bu Şan'ata

(12) Eyled m i d m t  kim h azrete

(13) L yik olup bu kit b a k m-ıla

9a

(1) Cennet-i firdevs-i a'l ya yite

(2) Tu fe oldur kim  ala b k  ebed

(3) Ol deg l kim bir iki g nde yite

(4) Allahu ta' l  h azretin n 'in yet-i b -illetinden (5) ve kerem-i b -nih yetinden  m d oldur kim bu za'if n (6) bey nını sehv   zeleden ve bey n  h t  v  h lelden (7) saklaya. "T  seyyid 'l-evvel n ve'l- h r n Mu ammed n Ras lullah" ¹³³(8) mut ba'at  k n nınca bu ma s d h Ő le mevŐ l ola (9) ve bize o ıyanlara ve di leyenlere n fi' ve Ő fi' (10) eyleye ve g n llerde ma b l ve nazarlarda manz r eyleye. (11) Ve da ı  m d oldur kim bu kit b  va teh  o ıdalar (12) ve 'aŐ -ıla hoş di leyeler; zev leri ve Őev leri mez d (13) ola. Ve mertebeleri mertebe-i C neyd ve B yez d ola. Ra met

9b

(1) itgil o ıdana iy Ra im.

---

¹³³ "T  ki ilklerin ve sonrakilerin efendisi, Allah (c.c.) el isi Muhammed'e" (Metinde koyu yazılmış olan bu c mle din  bir alıntı de il, m ellifin kendi c mlsidir.)

Şi'r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- (2) 'Älemün hâlikına şükr ü sipās
- (3) Kim güher şarrāfa virdüm bî-kıyās
- (4) Cānımı bislemek-içün cānumı
- (5) Göre nice argurmışam iy hayr-ı nās

(6) Ve bu kitābuñ adını Cevāhirü'l-Ma'ānī (7) virdüm. 'İllet-i gāyesi oldur kim çün mürīd-i (8) şādık ve t̄alib ve 'āşık, şıdık-ı te'ennī cehdiyle (9) mü'tāla'a eyleye ve bu ebvābuñ mücibātı-y-ıla mu'āmele (10) eyleye ve bellü bile kendüzin ki kimdür ve kandan (11) gelmişdür ve nireye geldi ve girü kaçaru gidiserdür? (12) Yāhūd bu 'āleme ne-y-içün geldi ve dağı cānlar (13) ol nūrānī 'ālemden neteler karañulığına givirmekte

10a

(1) fāyide nedür ve girü andan ayırmağda hikmet nedür (2) ve kıyāmet güninde girü koparmağda sır nedür? Ve hem (3) hayvānlar zümresinden kurtulmuş ola, ādemīler (4) mertebesine irişmiş ola. Ve bünyādın biş bāb (5) üzerine vaz' itdüm: Bāb-ı evvel ma'rifet-i nefis- (6) -dedür. Bāb-ı şānī vācibātdadır. Bāb-ı şālīs (7) beyān-ı fiṭrat-ı ervāhdadır. Bāb-ı rābi' beyān-ı (8) hıllkat-ı insāndadır. Bāb-ı hāmis beyān-ı sülūk-ı (9) umerā' ve vüzerādadır ve bu maḳālet fütūhınuñ fetḫi (10) muḫarrem ayınuñ

evāsıtında-y-ıdı. *Senete tis'a ve semāniye (9) mi'etin e'ānenā Allahu ta'ālā a'lā itmāmihi ve'l-ḥamdü lillāhi (10) a'lā in'āmihi.*¹³⁴

Şi'r

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ülün

(13) Sekiz yüz toḳuzından ol Resül'ün

11b

(1) Açıldı ḳapusu uşbu fütūḥuñ

Şi'r

Mefâ'îlün / fe'ilâtün / mefâ'îlün / fe'ilün

(2) Tevaḳḳu'um ḥapudan bu teberrük-ile şehā

(3) Ne cübedür ne 'imāme ne ḥaylesān ve ridā

(4) Ne cāh u manşıb u 'izzet ne ihtirām u ḳabül

(5) Ne māl u ni'met umarın ne 'izzet-i dünyā

(6) Velī umarın anı kim idüp bunuñla 'amel

(7) Bulasın uçmaḳ içinde ḳuşūr ḥür u liḳā

---

¹³⁴ "809 yılında Allah (c.c.) onu tamamlamaya bizi muvaffak kıldığı için ve nimetinden dolayı ona hamdolsun!" (Ayrıca satırın sonunda okunamayan küçük bir ekleme de var.)

- (8) Tapuñ sebep oluban bu muhib dağı irişe
(9) Maķām-ı şıdķa ki ķamuya maķşad-ı aķşā
- (10) Şehā hezār mücelled kitāb lāyıkdur
(11) Ki eydeler senüñ-içün bu resm-ile inşā
- (12) Çü yā Rab uşbu cihānda ‘aziz itdüñ anı
(13) Pes āhiretde dağı vire sa‘ādet-i kübrā

12a

- (1) Muvaffaķ eyle İlähî Emîr Süleymān’ı
(2) Refîķ it añā ‘adlı vü devlet-i uzmāyı

(3) BĀBU’L-EVVEL FĪ MA’RİFETİ’N-NEFS¹³⁵

Haķ ta‘ālā (4) Ādem’i yaratdı ve ‘aķıl ve tem[y]iz virmekle dükeli hayvānlar (5) üzerine ihtiyār eyledi; zîrā ki ‘aķlı cemi’-i hayrlaruñ (6) menşe’idür ve dükeli sa‘ādetlerüñ aşlıdur. Ādem’e (7) anuñ-çun virdi kim tā anuñ-ıla ‘ilm hāşıl eyleye kim (8) “*Talebü’l-‘ilmi ferīdatun a’lā külli müslimîn ve müslimetin*”¹³⁶ (9) Ve ol ‘ilm-ile nefsin bilmek sebep ola, Tañrı’sın (10) bilmege. Bu muķaddimeden ma‘lüm oldı kim ādemîler oynamağ-ıçun¹³⁷ (11) ve herze işler-içün ve yaramaz keleciler çün yaradılmadılar; (12) belki emr-i ‘azîm-içün yaradıldılar ve ķorķuları çokdur (13) ve ulu ķorķuları dostdan ayrıлмақdur, ne‘ûzu billah!

¹³⁵ “Birinci Bölüm: Nefsi Tanıma”

¹³⁶ “İlim talep etmek kadın erkek her müslümana farzdır.” (Hadis, Süyûti, el-Câmi’u’s-Sağîr, II, 98, Hadis No: 5266-5267)

¹³⁷ Bu kelimenin üstünde “bāzı” diye okunan bir kelime yazılmış.

(1) Hâkîkatda ayrılık odı acısı şamu ‘azābından şatırağdur; (2) zîrâ ki yüregi yaşar. Nitekim buyurdi: (3) *“Nārullāhi’l-mūkadehu elletî teṭṭali’u ‘ale’l-efideh.”*¹³⁸ Bundan ‘ibāretdür. Ādemīde yürekden nāzükrek (4) nesne yoğdur. Dost firāğınuñ acısı yürege irişür. (5) Pes dostdan ayrılmak anuñ-çun ‘azāblaruñ şatırağıdur. (6) Bundan ötrü eyitdi Şeyh Serîr-i Seṣaṭî raḥmetullahi ‘aleyh (7) kim *“İlāhî ben şuluña ne dürlü ‘azāb dilersen eylegil (8) ammā firāğ¹³⁹ ‘azābın virmegil kim aña şatlanımazın.”* didi. (9) Ammā Hâğ ta‘ālā kāfirleri ayrılık ‘azābı-y-ıla şınayısardur, (10) ne‘ūzu billah min zālîke! Nitekim bu āyetde buyurur: *“Kellā innehum (11) ‘an rabbihim yevme’izin lemaḥcübüne.”*¹⁴⁰

Şi‘r

Mefâ‘lün / mefâ‘lün / fe‘ülün

- (12) Ölümdür yârdan ayru zindegānî
 (13) Ğam olur ansuz olan şādumānî

13a

- (1) ‘Azābı ‘āşıkuñ ayruşısı olur
 (2) Ne bilsün ‘işkı yoğ kimsene ānı

¹³⁸ “Allah’ın, tutuşturulmuş, (yandıkça) tırmanıp kalplerin tâ üstüne çıkan ateşidir.” (Hümeze Sûresi, 104/6-7)

¹³⁹ Metinde ferâğ olarak harekelenmiştir.

¹⁴⁰ “Hayır! Hayır! Bu, cezasız kalmayacak. Onlar, o gün Rab’lerini görmekten mahrum kalacaklardır.” (Müttefifin Sûresi, 83/15)

(3) Eđer ma‘şūk cemāl-i vişālin cehennemde ihsān (4) iderin diseydi, girçek ‘āşıklar cehennem odına gözlerine (5) tūtiyā ideydi. Ve eđer firdevs uçmağı içinde ‘āşıklar-ıla (6) ol ma‘şūk arasında perde olup görmeselerdi, (7) şöyle feryād u fiğān eyleyelerdi kim cehennem odına yananlar (8) kendü ‘azābları acısın unudalar ve anları (9) esirgeyelerdi.

Beyt

Mef’ûlü / mefâ’îlü / mefâ’îlü / fe’ûlün

(10) Șamu senüñ-ile bile cennetdür iy dilber

(11) Cennet Șamudan beter olur sensüz iy server

(12) Pes ‘āşık kişiyelā-büddür kim gicelerde gündüzlerde (13) sağına; tā her nesne kim dostdan iricidür aña,

13b

(1) yağın olmaya. Ya‘nī dünyā sevmeyeler. Zīrā ki bāķī degüldür (2) oğıl, kız ve manşıb sevmek dağı buncılayındur. Ve bu dükelinüñ (3) vefāsı dünyādudur. Sinleye varınca, çün sinleye (4) gire bunlaruñ düşmenlikleri ve bī-vefālıkları (5) ma‘lüm olur. Zīrā ki sine bile girmezler, girü (6) dönerler. Pes uşlu kişi oldur kim kendüden ayrılmayanı (7) yār idine. Nitekim¹⁴¹ Hađ ta‘ālā Dāvud peygāmbere eyitdi: (8) “Yā Dāvud ben senden ayrılmazın, her hālînde, pes (9) benüm hażretüme irişdürici ‘amellere durişgil.” (10)

Şi‘r

¹⁴¹ Metinde “niteki” şeklinde yazılmış.

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- (11) Uşular baydur dimezler kimseneye māl-ıla
- (12) Belki anlarıñ katında bay olur a'mal-ıla
- (13) Ve şol kişi kim sevdüğinden ayrıla dertlü olur

14a

- (1) Bu dertler dağı dürlü dürlü olur

(2) Ve kankı nesneyi katarak severse andan ayrılıcağ derdi, (3) katarak olur. Ma'lüm oldı kim her nesne kim fânîdür, anuñ (4) vefası yoğdur; ammā ol nesne kim andan ayrılmak muhāldur, (5) Allahu ta'ālā-durur ve anuñ maħabbeti ma'rifetidür; zīrā (6) ki Allah ħazretinüñ zātı ve şıfātı münezzehdür fenādan (7) ve cān cevri dağı bāķidür ve ölecek degüldür. Ten (8) öldügi-y-ile cān ölmez; ten ħāli müteğayyir olduğından (9) cān ħāli müteğayyir olmaz, ve's-selām!

Şi'r

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün

- (10) Eger ten ölse cāna yoğ-durur ğam
- (11) Ki cān ten gibi kullar degül kem
- (12) Bu vīrānda baykuş-ıdı yārī
- (13) Hümā-y-ıla varuban oldı hem-dem

14b

- (1) Çü bildüñ kim bu dünyā bī-vefādur
- (2) H̄abersüzler gibi pes olma h̄urrem
- (3) Niçün mağrūr olursın bunda iy yār
- (4) ‘Ömür bünyādı degül bunda muh̄kem
- (5) Görürsin kendü gözün-ile her dem
- (6) Ki göçer def`a def`a ibn-i ādem
- (7) Fenā zehrine tiryāk aşşı itmez
- (8) Ecel zaḥmına h̄od neyleye merhem
- (9) Kimsene dünyāda ḳalmaz mü`ebbed
- (10) Kimsene dünyāda olmaz müselleme

(11) İmdi her kişi kim Allahu ta`ālā ḥazretini severse (12) andan ayru olmaya.
Lā-cerem ol kişiye derd ü ğam irişmeye. (13) Nitekim kelāmında buyurur: “*Elā inne evliyā`ellahi lā ḥavfün*

15a

- (1) ‘*aleyhim ve lā h̄üm yaḥzenūn.*’¹⁴²

Şi`r

¹⁴² “Bİlesiniz ki, Allah’ın dostlarına korku yoktur; onlar üzülmeyecekler de.” (Yunus Sûresi, 10/62)

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- (2) Hâḡ'ı sevenlere ḡayḡular irmez
- (3) Bular Hâḡ ḡazretinden ayru olmaz
- (4) Çün anı sevmek-durur aḡl-ı dîn
- (5) Pes anı sevmek bize oldı yaḡîn

(6) İmdi bilḡil kim âdemîleri ulu iḡ-içün yaratdı; (7) zîrâ kim ma'rifet-i emânet götürmek buyurdı kim anı götürmekde (8) 'âciz oldılardı yirler, gökler ḡavmı. İmdi (9) ol ma'rifet ḡâḡıl olur, nefsini bilmekden. Nitekim (10) ilerü geçen peyḡamberlerüñ kitâblarında Hâḡ ta'âlâ (11) dimiḡti kim “*Yâ insânu a'rif nefseke, te'rif (12) Rabbekê*”¹⁴³ Ya'nî iy Âdem nefsüñi bil! Tâ Tañrı'ñi bilesin. (13) Ve daḡı peyḡamber ḡazreti buyurdı kim “*Men'arefe*

15b

(1) *nefsehu feḡad 'arefe rabbehu.*”¹⁴⁴ Ya'nî her kim kendüyi (2) bildi, Tañrı'yı bildi. Ve sen eydürsin kim ben (3) kendüzümü bilürven ve anuñ gibi bilmege bilmek dimezler; (4) zîrâ ki ḡayvanlar daḡı sen bildüḡüñleyin bilürler. (5) Sen bildüḡüñ başdur, eldür, yüzdür, ayaḡdur, etdür, (6) deridür, kemükdür. Aḡkâre bildüḡüñ budur. Ol ki (7) bâḡından bilürsin. Budur kim ḡarnuñ acarsa (8) ḡa'am yirsin ve ḡaḡıyıcaḡ bireḡüyi incidürsin (9) ve ḡehvetüñ ḡâlib olursa evlenmek istersin, (10) uyḡuñ gelicek uyursın. Uḡbu ḡıfatlarda ḡayvanlar (11) ḡamu senüñle berâberdür. Pes

¹⁴³ “Ey insan! Kendini bil/tanı ki Rabbini tanıyasın.” (Bu bir ayet veya hadis deḡildir.)

¹⁴⁴ “Kendini bilen/tanıyan Rabbini tanır.” (Hadis, ḡa'ranî, Tabakat, s.526)

vācibdür kim haķīkatüni (12) taleb eyleyesin; tā kim sen kıandan geldüñ ve kıançaru gidersin (13) ve bu menzile ne maşlahat için geldüñ ve seni ne-y-içün

16a

(1) yaratdı? Sa‘ādetüñ nededür ve şekāvetüñ nededür? Ve şol (2) şıfatlar kim senüñ bāṭınuñdadur: Bir niçesi yılkılar şıfatıdur (3) ve bir niçesi yarıcılar şıfatıdur, kimisi (4) dīvler şıfatıdur ve kimisi ferişteher şıfatıdur. İmdi (5) sen uşbunlardan kıanķısısın? Bunlardan kıanķısınuñ (6) şıfatıdur kim senüñ haķīkatüñ gevheridür. Eger bu nesneyi bilmezseñ (7) haķīkatüni taleb eyleyümezsin. İmdi uşbu zıkreyledüğümüz (8) tāifelerüñ her birinüñ ğıdāsı ayruķsıdur, sa‘ādeti (9) ayruķsıdur. Hāyvanlaruñ ğıdāsı ve sa‘ādeti yimek, (10) içmek ve uyumaķ ve cimā‘ itmekdür. İmdi sen eger hāyvan-ısañ (11) yimege ve içmege ve uyumağa ve cimā‘ itmege düriş. Ve yırtıcılar (12) ğıdāsı ve sa‘ādeti kıaķımaķ, yırtmaķ ve öldürmekdür. (13) İmdi sen eger añlardan iseñ anlaruñ işin işlegil.

16b

(1) Ve ferişteher ğıdāsı ve sa‘ādeti tesbiḥ ve taķdīs (2) ve ḥamd ve müşāhede-i cemāl-i ḥazret-i İlähî’dür. Çün sen (3) aşluñda ferişte gevherlüsin. Cidd ve cehd eylegil kim tā ḥazret-i (4) rubūbiyeti bilesin. Ve şol başda kim anuñ ‘ışķı sevdāsı (5) olmaya, ol taşdur. Ve ol gönülde kim anuñ (6) nūrı olmaya, ol kördür. Ve ol dilde kim anuñ zıkri (7) olmaya, ol kildür, yaramaz.

Şi‘r

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

(8) Ger ‘azîz olmak dilerseñ tâ‘at itgil Allah’a

(9) İ‘tibār itmez cemāle kuvvete mālā yaşa

(10) Ammā Allahu ta‘ālāniñ adlarına ĩmān getürmek, bilmekdür (11) kim anuñ görklü adları vardur ve ol adlar toğsan (12) toğuzdur. Nitekim peygāMBER hāzreti buyurdı kim “*İnne lillāhi* (13) *tis‘aten ve tis‘ıyan ismen men aḥşāhā*

17a

(1) *deḥale’l-cennete.*¹⁴⁵ Ma‘nisi budur kim Tañrı’nuñ toğsan (2) toğuz adı vardur. Her kim anları şayarsa uçmağa girür. (3) ‘Ulemā bunda ihtilaf eylediler şaymağda. Bir niçeler eyitdiler (4) kim şaymak kelime kelime gelince bir bir oğumağdur. Bir niçeler (5) eyitdiler kim bu adlarıñ ma‘nilerin bilmekdür. (6) Bir niçeler eyitdiler: Bildüğden soñra her bir ad mū- (7) -cebiyle ‘amel eylemekdür ve evvel kendü nefsin bilmekdür. (8)

Şi‘r

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

(9) Her ki bildi-y-ise kendü nefsin

(10) Ol kişi bildi yaḫīn Tañrı’sını

(11) Nesne yoğ-durur saña senden yaḫın

(12) Kendüzüñi bilmemekden key saḫın

(13) Kendüzüni bilmemeklik ‘ār olur

¹⁴⁵ “Allahu Teâlâ’nın doksan dokuz ismi vardır. O isimleri kim ezberlerse (sayar, manasını anlar ve şuûruna ererse) cennete gider.” (Buhârî, Daavât, 68)

17b

- (1) Bilmeyen bilen atında or olur
- (2) Dirsin ancak kim bilürim ben beni
- (3) Ol aladur bilmek ol degül seni
- (4) Böyle bilmek bil ki bilmeklik degül
- (5) Tañrı'yı bilmege miftā olmaz ol
- (6) Kim bileler ba u ayak el ü yüz
- (7) Et ve deri sa saal a 1 göz
- (8) Kendüzini bildügi zāhir budur
- (9) Baın aladuı iit kim nedür
- (10) Oldur ol kim arnı acıca yiye
- (11) aıyıcac ne gerek-ise diye
- (12) ehveti ālib oluban evlene
- (13) Far anuñla ıı ortasında ne

18a

- (1) İlı ii yimek ve yatmaq-durur
- (2) Daı irkeklik iin itmek-durur

- (3) Bu şıfatlar sende daħı var bayıķ
- (4) ‘Ārif-iseñ ħālūni bil iy refīķ
- (5) Dīvūñ işi şerr ü mekr ü ħīledür
- (6) Yırtıcılar dāimā ħışm-ıladur
- (7) Sen gerek terk eylesin şehveti
- (8) Kibr ü kīn ü buġz u ħışm u şeķveti
- (9) Çün bulardan göñlüñ arı kılasın
- (10) Pes ferişte mertebesin bulasın
- (11) İşid anlaruñ nedür yidükleri
- (12) Dün ü gündüz dilleri didükleri
- (13) Ol ħadīm Allah’ı dāim birlemek

18b

- (1) Anlara ol-durur içmek yimek
- (2) Ger ferişte-cevher-iseñ ceħd kıl
- (3) Andan ayruġı atġıl anı bil
- (4) Dīv-iseñ mekr eyle ħaķı ħurd-ısañ
- (5) Tañrı’yı bilgil eger key merd-iseñ
- (6) Cümle ħayvānāt kim ol pādīşāħ

- (7) Uşbu dünyāda yaratdı ol İlāh
- (8) amusın saña musah har eyledi
- (9) Dağı “*Kerremnā benī ādem*”¹⁴⁶ didi
- (10) ‘Ār ola kendüzüñe anlar-ısan
- (11) Ğālib eylemeklik iy yār-ı  asen
- (12) Gerek anlar saña  ıdmet ılalar
- (13) Sen buyurduđuñ arada olalar

19a

- (1)  ıdmetüñde olalar cümle esİR
- (2) Şāh olasin anlara sen iy emİR
- (3) Anuñ-ıçun kim sefer vardur saña
- (4) Pes yarağ itmek gerek andın yaña
- (5) Evvelā merkeb gerekdür hem silāh
- (6) Bu şıfatlardan düzet iy bā-felāh
- (7) Su reye tutđıl buları rüz u şeb
- (8) Tā saña  ıdmet ideler bā-edeb
- (9) Uşbu menzilde buları işe dut

---

¹⁴⁶ “Biz, hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık...” (İsra Sûresi, 17/70)

- (10) Ol beḳā menzil yaraĝın pīše dut
- (11) Ger bugün yarın yaraĝın idesin
- (12) Pes sa‘ādet ḥāşıl idüp gidesin
- (13) Varup anda göresin gülzārını

19b

- (1) Hem niteliksüz Çalab dīdārını
- (2) Uşbu ma‘nilerde maḳşūdum hemīn
- (3) Kendüzin bilmek-durur bilgil yaḳın
- (4) Kim yaradılduñ sen iki nesneden
- (5) Birisi cāndur anuñ biri beden
- (6) Ten gözi cānı göremez bī-gümān
- (7) Cismdür ol çeşmi zāhir añlayan
- (8) İşid imdi sen ḥaḳīḳat ne-y-idüñ
- (9) Cān u ten gönüldür añla dir ögüñ
- (10) Cān sır gözi-y-ile görmege yarar
- (11) Līk ser gözi anı görmez iy yār
- (12) Ādemīnüñ pes ḥaḳīḳat kendüzi
- (13) Cān-durur kim añlamaz zāhir gözi

20a

- (1) alebi cümle aña tâbi‘-durur
- (2) ükeli endāmı anā cāmi‘-durur
- (3) Cismüñ oldur şāhı alan eridür
- (4) Kimi eri kimi hıdmetkārıdur
- (5) Hem daı teklif añadur hem hıāb
- (6) Hem şevāb u hem ‘itāb u hem ‘ıāb
- (7) Ol alab emridür anuñ ma‘deni
- (8) Anda durur bī-gümān bilgil anı
- (9) Geldi bunda kim bitüre maşlahat
- (10) Girü anda varısardur ‘āıbet
- (11) Geldi bunda kim hırāşet eyleye
- (12) İşbu ğurbetde ticāret eyleye
- (13) Tā vaan sevgüsü-ün ıla yara

20b

- (1) ün aña anda-durur bāı duraq
- (2) Hem anı kimse haıat bilmedi

- (3) Niteligi çünkü ma'lûm olmadı
- (4) Anuñ ammâ varlığın bilmek 'ayân
- (5) Zâhir uş görünü durur bî-gümân
- (6) Cism-ile degüldür anuñ varlığı
- (7) Belki cismüñ anuñ-ıla dirliği
- (8) Muştafâ'ya çünkü destür olmadı
- (9) Lâ-cerem kâğıdda meşûr olmadı
- (10) Bu kadarı ile kim ol ferd ü şamed
- (11) Didi Qurân içre ol vitr ü ehad
- (12) Ger şoralar saña cāndan yā Resûl
- (13) Digil emrinden-durur Tañrı'muñ ol

21a

- (1) Hem dahı degül-durur kısmet-pezîr
- (2) Lîk maḥlûḳ añlağıl iy bî-naẓîr
- (3) Hem 'araz degül-durur ol hem kâdîm
- (4) Ayruḳ añlayan yañıla iy nedîm
- (5) Cismi diyen söyledi yalan
- (6) Cismi olur kısmet-pezîr iy cān-ı cān

- (7) Cān gerekdür olmaya kısmet-pezīr
- (8) Yılqılar cānı meger kim iy beşīr
- (9) Cān kim ola ol maḥal-ı ma‘rifet
- (10) Ne ‘araż ola ne cism iy nik-baḥt
- (11) Cān ferişte aşlı cinsinden-durur
- (12) Anı aşlından kıomaq senden-durur
- (13) Cānı pes kimse ḥaḳı̄kat bilmedi

21b

- (1) Anı şerḥ itmege ruḥşat gelmedi
- (2) Göñli kendi-çün yaratdı ol Çalab
- (3) Pes sa‘adet itse gerekdür taleb
- (4) Nedür imdi ol sa‘adet göñile
- (5) Tañrı’yı bilmek-durur bellü bile
- (6) Ḥaḳḳ’ı bilmeklik ola ḥāşıl aña
- (7) Ger nazar eyleye şun‘ındın yaña

(8) İmdi ādemīnūñ ḥaḳı̄kati āyinedür. Ol āyineye (9) nazar eyleyen kişi Ḥaḳ varluğın bellü bile. Kendü zātından (10) Ḥaḳ zātın bile ve kendü şifātından Ḥaḳ şifātın bile. (11) Kendünūñ teni memleketinūñ taşarrufından Ḥaḳ ta‘ālā (12)

hazretinüñ ‘âlem içindeki taşarrufın bile. Bu sözüñ (13) şerhi budur kim çün âdemî evvelâ kendünüñ varlığını

22a

(1) bildi ve dağı bildi kim benden öñdin yoğ-ıdı ne (2) edvār ve ne nişān vardı. Nitekim kelāmında buyurdu: (3) “*Hel atā ‘ale ’l-insāni hıynüm mine’ d-dehri (4) lem yekun şey’en mezkūra.*”¹⁴⁷ ve dağı bular kim girü (5) yoğ olısardur. Ne adı kalısardur ne nişānı. Ādem oğlan (6) kendinüñ aşlın bilür kim bir kaçre nuḡfe-y-ıdı. (7) Ve anası rahminde ol nuḡfede ne ‘ağl vardı ne (8) işitmek ve ne görmek vardı ve bir ağça su-y-ıdı. (9) Andan şoñra bu ‘acāyib nesnelere¹⁴⁸ var oldu. Niçün (10) anları bir kimsede var eyledi? Çün şimdi zarūrî (11) bilür kim derece-i kemāldedür. Zīrā ki ‘ağlı vardur; (12) iki ayağı, gözi, başı vardur. Bu kemāl-ile bir kıl ucın (13) yaratmağda ‘acizdür. Bilür kim kaçre-y-iken ‘aciz-ıdı.

22b

(1) Ya’nî âdem oğlanlarıdır. Ve mağşūd vücūd-ı insāndan, (2) ‘âlemleri yaradan Allah ta’ālādur, anı bilmekdür. (3) Nitekim Dāvud peygāMBER ‘aleyhi’s-selām Hāğ ta’ālāya (4) münacāt eyledi, eyitdi: Yā Rab “*Limā zā ḡalağte’ (5) l-ğalku kāle kuntu kenzen mağfiyyen fe ağbebtü (6) en u’rafe feğaleğtu’ l-ğalka li’ ‘arefe.*”¹⁴⁹ (7)

Şi’r

Mefâ’lün / mefâ’lün / fe’ülün

¹⁴⁷ “İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?” (İnsan Sûresi, 76/1)

¹⁴⁸ Metinde “nesler” şeklinde yazılmış. T. “nesnelere” şeklinde yazılmış.

¹⁴⁹ “Ya Rabbi! Niçin mahlukatı yarattın? O da buyurdu ki: Ben gizli bir hazine idim. Bilinmek istedim ve tanıyım diye mahlukatı yarattım.” (Hadis, İbn-i ‘Arabî, Fütuhât, C.3, s.167)

- (8) İşid imdi ħadīři didi Dāvud
- (9) Ki yā Rab niyçün oldı ħālķ mevcūd

- (10) Ħiṭāb irişdi kim tā genc-i pinhān
- (11) Ki ol bābın bile tābān-ı insan

- (12) ‘Aceb degül kişi kim isteye genc
- (13) Çeker virāne içinde niçe renc

23a

- (1) Eger gönlüñ gözi olsa görici
- (2) İdeydüñ göklere her dem ‘urūcı

- (3) Ezel ‘ahdi-y-ile çün āřināsın
- (4) Niçün ħazretinden pes cüzāsın

- (5) Toğan kim řāh elinden uça gide
- (6) Girü varmayuban řāhına n’ide

- (7) İşidürse avāz-ı ṭabulbāz
- (8) İder fi’l-ħāl şehinden yaña pervāz

(9) Ehl-i uřul ḳatında muḳarrerdür kim ādemī bāliġ olduğunda (10) evvel farīza kim aña müteveccih olur, imān (11) getürmekdür. Bilgil kim dükeli milletler ittifaķ (12) eyleyeler kim Allah’a imān getürmek farzdur, (13) küfr ħarāmdur. Līkin iĥtilaf eylediler uřbunuñ

23b

(1) Tañrı ta‘ālāyı bilmegi ‘aql-ıla mı vācibdür ya naql- (2) -ıla mı vācibdür? Bizüm meşāyihmüz qatında farziyyet (3) ‘aql-ıladur. Hattā Ebū Ḥanīfe rażiyallahu ‘anhü eyitdi: (4) Hiç kimseye ‘özü yokdur kendüyi yaradanı (5) bilmedüğünde. Zīrā ki yir ve gökler vücūdı (6) ve kendi nefsi varlığı delīldür yaradana,¹⁵⁰ dağı vücudına. (7) Ammā şerī‘at ahkāmı-y-ıla ‘amel eylemekte ma‘zūr (8) olur, mevķūf olur, işitmege. Rāfızīler, Müşahitler, (9) Hāriciler qatında ‘aql-ıla nesne farz olmaz. (10) Bu hilafīñ fāidesi zāhir olur şol (11) kişi haqqında kim tağ başında bāliğ oldı ve Tañrı (12) varduğın kimseden işitmedi. Fikr idüp (13) Allah’ı bilecek vaķt miķdārı diri oldı

24a

(1) ve ĩmān getürmedin öldi. Ebū Ḥa[nī]fe mezhebinde (2) ma‘zūr degüldür; belkim kıyāmet gününde (3) mu‘ātab olur. Ve anlaruñ mezhebinde ma‘zūr- (4) -dur, mu‘ātab olmaz. Andan şoñra bilgil kim (5) evvel def‘a ĩmān getürmek farīzasıdur (6) ve şoñrası sünnetdür. Su‘āl: Eger eydürseñ (7) ĩmān nedür? Cevab: ĩmān oldur kim (8) gönli-le gerçekte Tañrı varlığın, hem dili-y-ile iķrār (9) eyleye. Bilgil kim altı nesneye müte‘allıķdur: Birisi (10) i‘tikādīdür ve bişi iķrārīdür. Ol biri kim (11) i‘tikādīdür, ol dağı bişdür: Evvel, Allah (12) varlığına ĩmān getürmekdür. İkinci, şıfatlarına (13) ĩman getürmekdür. Üçünci, fi‘llerine ĩmān getürmekdür.

25a

(1) Dördünci, hükmlerine ĩmān getürmekdür. Bişinci, adlarına (2) ĩmān getürmekdür. Ve ol biş kim iķrārī- (3) -dür: Evvel, feriştelere ĩmān getürmekdür. İkinci, (4)

¹⁵⁰ Metinde “yara” şeklinde yazılmış.

peygāmbەرlerine ve ilerüki¹⁵¹ kitāblara ĩmān getürmekdür. (5) Üçünci, peygāmbەرlerine ĩmān getürmekdür. Dördünci, (6) kıyāmet günine ĩmān getürmekdür. Bişinci, qaderine (7) ĩmān getürmekdür. Ya'nī ne taqđır eyledi-y-ise hayrdan (8) ve şerden. Ammā Allahu ta'ālā vücūdına ĩmān getürmekdür. (9) Oldur kim idesin uşbu degül maħlūqāta bir yaradıcı (10) gerekdür, imdi ol Allahu ta'ālādur. Bu sözüñ beyānı (11) budur kim her maşnū' şāni'ine ve her maħlūq (12) ħālıqına çağıruşup tanıqluq verirler kim ben (13) maşnū'um ve benüm şāni'im vardur; ben maħlūqın

25b

(1) ve benüm ħālıqım vardur, dir. (2)

Beyt

Fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

Dükeli nesnede Ĥağ varlıqına

(3) Tanuqlar var durur hem birligine

(4) Nitekim görseler bir kāğıd üzerine yazı yazılmış, (5) ol yazı delālet eyler kim anı bir yazıcı yazdı, (6) kendüzünden ĥod yazılmadı ve ol yazıcınuñ (7) 'ilmi daħı ma'lūm olur, ne tertīb-ile yazacağın (8) bilür. Qudreti vardur qalem dutmağa, kuvveti vardur (9) kāğıd yapışup yazmağa. Pes 'ilm vücūdı delīldür (10) Allah varlıqına kim ol mevşūfdur kemālātına, (11) mu'arrifdür ĥayrāt-ıla.

Şi'r

¹⁵¹ Metinde "bilerüki" şeklinde yazılmış.

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- (12) Hâk anuñ-çun verdi 'aqlı 'âķile
(13) Şâni'ini tâ ki şun'-ıla bile

26a

- (1) Bildiler 'âķiller anı fikr-ile
(2) Lâbudu iķrâr eylediler şıdķ-ıla
(3) Çün Hâk oldur bâtıl ola ayruķı
(4) "Küllü şey'in ğayrı vechu'l-lah fenâ"¹⁵²
(5) Yoķ bizüz fânî bizüz yoķsul biz
(6) Var u bay oldur anuñdur hem beķâ

(7) Hikâyet: Bir 'Araba şordılar kim "Tañrı varlığın (8) ne sebep-ile bildüñ?"
Eyitdi: "Deve kağları delâlet eyler (9) deve varlığına, yoldaķı iz nişândur
yüriyenlere. (10) Pes ol yüce gökler felekler-ile ve yılduzlar-ıla (11) ve buruclar-ıla,
ve bu el-ħaķ yirler tağlar-ıla (12) ve ağaçlar-ıla, ve yedi deñizler gemiler-ile ve
sucılar-ıla (13) delâlet eylemez mi kendülerin yaradan Tañrı'ya "*celle celâlüh*

26b

¹⁵² "Allah (c.c.) dışındaki her şey yok olmaya mahkumdur." (Kasas Sûresi 88. ayet ve Rahmân Sûresi 27. ayetten mülhem söylenmiş bir sözdür.)

(1) *velā ilāhe ġayru*”¹⁵³ **Hikāyet:** İmām-ı ‘Azam meclisine (2) bir kaç dehriler geldiler. İmām-ıla mücādele kıldılar. (3) Bunlar eydürlerdi kim ‘ālemiñ yaradıcısı yokdur. İmām (4) eydürdi kim vardur, delīl ideyin. Dükelüñ eyitdi: “Ben (5) bir gemi gördüm içi tolu metā’-ıdı içinde ne gemici (6) vardı ve ne ayruķ ādemī, deñiz ortasında şöyle (7) toĝru gider-idi.” Ol dehriler eyitdiler: “Yā İmām! Bu söz (8) muhāldur kim gemi gemicisüz, şavāb tārīķ üzerine (9) yūriye.” İmām eyitdi: “Sübhānallah! Bir gemi gemicisüz (10) yürdüğine inanmazsız; pes nite revā görürsüz (11) kim uşbunuñ gibi enbūh ‘ālem ve niçe gökler ve bu (12) ay güneş ve yılduzlar ve bu cümle maḥlūkāt, (13) şöyle şāni’süz ola.” Çün bunu işitdiler, kamu

27a

(1) mülzem oldılar, ‘āciz kıldılar. Eyitdiler kim gerçek (2) eyitdin yā İmām diyü, dükeli sünnilerden oldılar. Ve ol (3) hüccetlerine peşimān oldılar, eyitdiler: “*Eşhedü (4) enlā ilāhe illallahu ve eşhedü enne muḥammeden ‘abduhu (5) ve rasūlühü*”¹⁵⁴ didiler, ve’s-selām! **Hikāyet:** (6) Bir bölük münkirler daḥı bir gün İmām-ı Şāfi’ī (7) kıtına geldiler, eyitdiler: “‘Ālemün yaradıcısı varduĝına (8) delīl nedir?” Eyitdi: “Şol tut yapraĝınuñ ḥāşiyeti (9) ve tabī’atı ve lezzeti birdür. Eger anı ibrişüm (10) kırdı yise gögel olur. Aru yise bal olur. (11) Geyik yise müşk olur. Kıyın yise kıĝ olur. (12) Pes imdi kimdür kim bir yapraķdan bunca muḥtelif (13) nesnelere yerde kim ḥiç biri birine benzemez?” Çün

27b

(1) bunu işitdiler, efkārı giderüp sünnilerden (2) oldılar. **Hikāyet:** ‘Alī’ye rađīallahu ‘anha (3) sordılar kim “‘Ālemi yaradanı ne delīl-ile bildüñ?” Eyitdi: (4) “Allahu

¹⁵³ “O’nun şanı yücedir ve ondan başka ilah yoktur.” (Subhaneke duasından alıntıdır.)

¹⁵⁴ “Ben tanıklık ederim ki Allah’tan başka tanrı yoktur. Yine tanıklık ederim ki Muhammed Allah’ın kulu ve elçisidir.” (Kelime-i şehadet)

ta‘ālāyı şol delil-ile bildüm kim her neye kaçd itdümse (5) ve tedb̄ir kıldumsa anuñ taq̄d̄iri, benüm tedb̄irü mi (6) yoydı ve h̄ilāf oldu. Pes ma‘lūm oldur kim (7) cihānuñ dükeli işleri müte‘allıkdur bir muq̄addirüñ (8) taq̄d̄irine kim anuñ kudretinüñ nihāyeti yoq̄dur. (9) Hikāyet-i ‘Acīb: Meger zamānı evvelde bir (10) kiři bir ağaç altında yaturdı ve ol ağaç tefric (11) iderdı. Nāgāh üzerine bir yaprağ düşdi, ol (12) yaprağı eline aldı, eyitdi: “‘Aceb uşbunca yaprağı (13) bu ağaçda kim bitürdi? Nāgāh bir yaprağ dağı düşdi. Eline

28a

(1) aldı. Görđi kim üzerinde yazılmış şunca yaprağ- (2) -ları ol kimse yaratdı kim yüzler üzerinde ilmekden (3) burun deligi yanında q̄ara gözler eyledi, görđici (4) iç yağından. Ve başıñ iki yanında kulaqlar eyledi (5) kemükden, işidici. Ve ağızlar içinde diller yaratdı (6) bir pāre etden, söyleyici. Hikāyet: Zamān-ı (7) evvelde bir pādīřāh var-ıdı. Nāgāh dehrī olmağa (8) meyl itdi. Ve anuñ bir ‘ākıl vezīri vardı, (9) sünnilerden idi. Tedb̄ir eyledi kim pādīřāhı ol (10) yaramaz endişeden döndere, Haq̄ dīniñe göñlin (11) dolandıra. Ol vezīrüñ ‘ādeti bu-y-ıdı kim (12) her yıl pādīřāhı da‘vet iderdı, konuqlardı. (13) Çün yine ol vaqt oldu, vezīr eyitdi:

28b

(1) Dilek oldur kim suřān bizim-içün q̄adem (2) rence kılup ol felān řāhrāya varavuz. (3) Hāl budur kim anda ne ot var-ıdı ve ne su ve ne (4) çayır ve ne bāğ u bostān ve ne sarāy var-ıdı. řulřān (5) eyitdi: “Ol řāhrā beni da‘vet idicek yir de- (6) -güldür kim anda ne su var ne çayır ve ne ‘imāret (7) var.” Vezīr eyitdi: “řāhā! Ol řāhrā şimdiye-degin (8) siz didüğüñüzleyin idi. Evet. İşbu yakında ansızuñ (9) kendüden ‘imāretler yapılmış ve bāğlar bostān- (10) -lar olmiş.” řulřān eyitdi: “İy aħmak nice (11)

söylersin, mi‘mârsuz ‘imâret mi olur ya bâğbânsuz (12) nesne mi biter, hâşıl olur? Vezîr eyitdi: “İy şâh-ı (13) ‘âlem! Bir mu‘ayyen ve muhtaşar bir yircüğünüñ ‘imâreti

29a

(1) binâsuz mümkün olmayacak ve bâğ ve bostân kimse- (2) -süz olmayacak uşbu niçe enbûh ‘âlem bunca ‘acâyibler (3) ve ğarâyibler-ile ve maḥlûkâtları birle şâni‘süz (4) nice ola?” Çün sultân bu sözleri işitdi, (5) ğaflet uykusından uyandı ve ol fâsid (6) hayâlden döndi, Haḫḫ’ı bildi ve müslümânlığa berkiddi (7) ve eyitdi: “*Eşhedü enlâ ilâhe illallahu ve eşhedü enne muḫammeden* (8) ‘*abduhu ve rasûlühü.*”¹⁵⁵ Girü sözüme gelelüm. Ammâ Allahu ta‘âlâ (9) ḫazretinüñ şıfatlarına ĩmân getürmek budur kim bilesin-kim (10) Allahu ta‘âlâ münezzehdür; cihândan, zamândan, mekândan. (11) Hiç maḥlûқа muhtâc degüldür. ‘İlmi var, ḫudreti, (12) ḫayâtı var, irâdeti vardur. İşidicidür ve görıcidür (13) ve söyleyicidür, kelâm-ı ezeli-y-ile ve ebedî bile. Ve ‘arş üstünde

29b

(1) degüldür ve ‘arş anı ḫaplamış degüldür. Yirlerde, (2) göklerde anuñ ḫazretinden hiç nesne gizlenmez. (3) Ammâ Allahu ta‘âlânuñ fi‘illerine ĩmân getürmek oldur (4) kim ‘âlem içinde her ne-kim var-ısa anuñ maḥlûḫı (5) bilesin. Dükelin anuñ ḫazretine muhtâc bilesin. (6) Ammâ Haḫ ta‘âlânuñ ḫükümlerine ĩmân getürmek oldur (7) kim her ne-kim yaratdı-y-ısa ḫudretin izḫâr itmek-içün (8) yaratdı. Ve daḫı her tâ‘atı-kim ḫullarına buyurdı, fâyidesi (9) bunlaradur. Kendü münezzehdür aşşıdan ve ziyândan. (10) Kimi dilerse ‘azîz eyler ve kimi dilemezse ḫor (11) eyler ve eyü ‘amel eyleyenleri faḫlı-y-ıla uçmağa (12) givirür ve yavuz ‘amel edenleri ‘adlı-y-ıla cehenneme (13) givirür.

¹⁵⁵ “Ben tanıklık ederim ki Allah’tan başka tanrı yoktur. Yine tanıklık ederim ki Muhammed Allah’ın kulu ve elçisidir.” (Kelime-i şehadet)

Beyit

30a

Fâ'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

- (1) Mülk anuñdur mülk içinde “*ve yef^æalullahü mâ yeşā*”¹⁵⁶
- (2) Hükmi geçer nice dilerse kıriya ve yaşa

(3) Kimi dilerse ‘aziz ider kimi dilerse hor. (4) Ammā Allahu ta‘ālānuñ adların imān getürmek, bilmekdür (5) kim anuñ görklü adları vardır. Ol adlar toksan (6) toktuzdur. Fi'l-cümle her bir ad mūcibi-y-ile ‘amel eylemekdür. (7) Su‘āl: Eger eydersen Tañrı ta‘ālā (8) hazretinüñ dört biñ adı vardır. Biñin kendü (9) hazreti bilür ve biñin feriştelere bildürüp (10) durur ve biñ dağı peygāberlere bildürüp durur (11) ve dördünci biñ feriştelere ve peygāberlere (12) ve kalan ādemilere bildürdi. Ve bu dördünci biñ ad gökden (13) inen kitāblarda vardır: Üç yüz adı Zebūr’da

30b

(1) ve yüz adı Qurān’dadur. Ol Qurān’dağı yüz (2) aduñ toksan toktuzı zāhirdür; ammā bir ulu ad giz- (3) -lüdür ve peygāber hazreti hadīşde toksan toktuz (4) adı var didüğü ne vech-iledür? Cevāb: Toksan (5) toktuz ada ne taḥṣiṣ eyledüginüñ fāyidesi (6) şāyed bu ola kim uşbu toksan toktuz adlar, ol (7) dört biñ arasında ‘azizler ve hürmetlülerdür, (8) demek olur evvelā. Nitekim bir begüñ biñ kişi leşkeri (9) olsa. Eyitseler kim fülān begüñ yüz kişisi (10) vardır. Ya‘nī demek olur kim ol biñ kişinüñ (11) arasında yüz bahādur ancak pes toksan (12) toktuz adı vardır demekden artık yokdur demek (13) lāzım olmaz.

¹⁵⁶ “...Allah (c.c.) dilediğini yapar.” (İbrahim 14/27) Ayrıca benzer bir ayet için bkz. Âli İmrân 3/40

Faşl

Ulemā ih̄tilāf

31a

(1) eylediler ism-i ‘azametde. Bir niçe ‘ulemā eyitdiler: Allahu (2) ta‘ālānuñ dükeli adları ism-i a‘zamdur. Ve bir niçe ‘ulemā (3) eyitdiler: İsm-i a‘zam bu toğsan toğuz adlar içinde (4) gizlüdür. Nitekim qadir gecesi giceler içinde gizlüdür. (5) Ve eger aşikāre olsa-y-ıdı ol gice ih̄yā idiserlerdi, (6) ‘ibādetleri-y-ile ve du‘āları-y-ıla. Ve qalan gicelerde (7) ğāfil olısarlardı. İsm-i a‘zam dahı eger mu‘ayyen (8) olsa-y-ıdı, ol ada dürişelerdi ve anı (9) oqıyalardı, qalan adlarınıñ şevāblarından (10) maħrūm olalardı. Pes qadir gicesini gizledi; (11) tā yiluñ her gecelerinde ih̄yā itsünler diyü. (12) Ve ħadīşde mezkūrdur kim her kişi kim dunlar (13) uyqudan turup abdest alsa ve iki rek‘at

31b

(1) namāz kılsa ardında yidi şaf feriştelere aña (2) uyarlar. Ve ol iki rek‘at namāz bile kılırlar. Her şafuñ (3) bir ucı maşriqda ve bir ucı mağribdedür. Ol namāzı (4) kıılmaqdan anlara ne kadar şevāb ħāşıl olursa qamusın (5) ol kişiye virür. İsm-i a‘zam dahı ancılayın gizledi; (6) tā ki cemī‘-i adların oqıyalar ve her birinden şevāb (7) bulalar ve Tañrı ħazretine yakın olalar. Bir niçe (8) ‘ulemā eyitdiler: İsm-i a‘zam “Ĥū”dur. Bir niçe ‘ulemā eyitdiler: (9) İsm-i a‘zam “Ĥayy u Qayyum”dur. Delīl budur kim PeyğāMBER ħazreti (10) ‘aleyhi’s-selām Bedir Ġazası’nda bu ad birle du‘ā eyledi. (11) Ĥağ ta‘ālā biş biñ ferişte viribidi. Ādem şüretinde (12) geldiler. Kāfirlerle muqātele eylediler ve kefereleri helāk (13) eylediler. Bir niçe ‘ulemā eyitdiler: İsm-i a‘zam “Zü’l-Celāli

32a

(1) ve'l-İkrām”dur. Delīl budur kim Peygāmbere ḥazreti (2) eyitdi kim bu adları dimege becid oluñ. Ve bir niçe (3) ‘ulemā eyitdiler: “Yā Erḥamerrāḥimīn”dür. (4) Delīl budur kim Peygāmbere ḥazreti eyitdi: Eyyüb (5) peygāmbereḥiñ Ḥaḳ ta‘ālā oğlın, kızın, malın (6) helāk eyledi. Ve kendüye bunca yıl şabırlık virdi (7) ve çok zaḥmetler çekdi ve bu ad-ıla du‘ā eyledi ki “*enni* (8) *messenīye*’d-*ḍuru ve ente erḥamurrāḥimīn.*”¹⁵⁷ (9) didi. Ḥaḳ ta‘ālā icābet idüp oğlanların (10) diri kıldı ve malların, tavarların girü virdi (11) ve kendüye sağlık dağı virdi, bu adlar (12) bereketinde. Bir niçe ‘ulemā eyitdiler: İsm-i a‘zam “Ḳarīb u (13) Mucīb”dur. Bir niçe eyitdiler: İsm-i a‘zam “Kef, he, ye, ayn, sağ

32b

(1) ha, mim, ayn, sin, ḳaf.”dur. Ve bir niçe ‘ulemā eyitdiler: İsm-i a‘zam (2) “Ḥaḳīḳatullah”dur, didiler. Hem dört mezheb dağı (3) budur. Zīrā kim Ḥaḳ ta‘ālānuñ ḥāş adı budur ve adem (4) oğlanlarına ya feriştelere hiç bu ad virilmez (5) ve dağı bu ad dükeli adlarını cem‘ ider. Şimdi (6) bir kişi “Yā Allah” dise, dört biñ ad birle yād (7) eylemiş olur. Ve dağı budur kim ādem oğlanlarınıñ (8) Tañrı adlarınıñ her birinden naşībi vardur (9) ve “İllāllah” adından yoğdur. Ya‘nī bir kişi “Raḥīm” (10) dise, raḥmet umār. “Kerīm” dise, kerem umar. (11) “Laḳīf” dise, lüḳuf umar. Ammā “Yā Allah” (12) dise, Tañrı ta‘ālānuñ zāt-ı muḳaddesine delālet (13) eyler ancağ. **Ḥikāyet:** İlerü zamānda

33a

¹⁵⁷ “...Şüphesiz ki ben derde uğradım, sen ise merhametlilerin en merhametlisisin.” (Enbiya Sûresi, 21/83)

(1) bir t̄acir var-ıdı. Bir ḡun Med̄ine'den Őam'a vardı. (2) Őam'dan gir̄u Med̄ine'ye giderdi yaluñuz. Ve bir ĥarāmī (3) nāgāh iriŐdi aña, ĥaŐd eyledi. T̄acir eyitdi: "M̄alumı al (4) ve beni öldürme." didi. Ĥarāmī eyitdi: "M̄aluñ ĥod (5) benümdür, c̄anuñ daĥı aluran." T̄acir eyitdi: "İmdi mühlet (6) vir, iki rek'at namāz ĥılayın." Ĥarāmī eyitdi: (7) "Ĥıl." T̄acir abdest aldı, iki rek'at namāz (8) ĥıldı, elin götürdi, üç kez uŐbu adları oĥudı: (9) "Yā vedūdu yā vedūdu yā zā'l-'arŐı'l-mecīdu yā mübdīun (10) yā mu'īdu yā fa'ālun lemā yurīdu!"¹⁵⁸ Es'eluke bi-nūri (11) vechike'l-lezī mela'e erkāne ĥayra Őeklin ve es'eluke (12) bi-ĥudratike'l-letī ve si'te külle Őey'in lā ilāhe (13) illā ente yā muĥiŐu eĥiŐni!"¹⁵⁹ Ćün t̄acir

33b

(1) du'ādan f̄ariĥ oldı, görđi kim bir boz atlu kiŐi (2) yeŐil Őonlar giyü, elinde bir ĥarbe var. (3) Ĥarāmī anı görđi, ĥarbesini Őartup bu atlu- (4) -dın yaña yürüdi. Bu atlu daĥı ĥarāmīdin yaña yürüdi. (5) Ĥarbe-y-ile vurđı ĥarāmīyi düŐürđi. T̄acire eyitdi geldi "İmdi (6) bunı öldür." T̄acir eyitdi: "Ben ādem öldürmezin." (7) didi. Ol boz atlu ĥarāmīyi öldürđi. T̄acir ilerü (8) geldi eyitdi: "Ne kiŐisin kim benümle bu kerem ĥıldıñ?" (9) Eyitdi: "Ben üçüncü gök feriŐtelerindendüm. Sen (10) ol du'āyı evvel oĥıduĥuñ vaĥtın, gökler ĥapusınuñ (11) gürüldisin iŐitdük. Biz eyitdük meĥer d̄unyā 'āleminde (12) bir ulu iŐ ĥādiŐ olmuŐdur. Ćün-kim ikinci kez oĥıduñ (13) gökler ĥapusu açıldı. Ve üçüncü kez oĥıyıcak

34a

¹⁵⁸ Ey çok sevgili (vedud) Ey çok sevgili (vedud)! Ey arŐın sahibi, çok yüce olan Allah! Ey yaratmayı baŐlatan ve tekrar yaratacak olan! Ey dilediĥi Őeyleri mutlaka yapan! (Bürüc Sûresi'nin 85/14-16. ayetlerinden mülhemdir.)

¹⁵⁹ Her yeri Őekilsiz olarak dolduran senin zatının nuru hakkı için senden isterim. Ve yine her Şeyi kuŐatan senin kudretin hakkı için senden isterim. Senden başka ilah yoktur. Ey yardım isteyenlerin imdadına koŐan bana da yardım eyle! (Dua cümleleridir.)

(1) Cebra'il eyitdi kim "Ol bî-çāre qalmış tāciri (2) ol hārāmī elinden qanqıñuz kırtarur?" Ben Tañrı (3) emri-y-ile indüm, uş seni kırtardum ol du'ā (4) bereketinde. Ve her ğuşşalu kişi kim bu adları (5) oқыıycaq Ta'ālā anuñ ğuşşasını řādiye tebdīl (6) eyleye ve hācetlerin dağı revā idivire. Pes (7) ol tācir mālı-y-ıla selāmet giri Medīne'ye (8) geldi ve Peyġāmbere hāzretinüñ qatına vardı ve ol (9) vāqı'adan hāber virdi. Resül hāzreti eyitdi: "Tañrı (10) ta'ālā saña ism-i a'zam bildürmiş ve her kişi kim (11) anuñ-ıla du'ā kıla icābet ola."

Faşl

(12) Çün mezheb-i řahīhde ism-i a'zam "Allah"dur; (13) pes anuñ-çun bu ulu adı muqaddem dutdılar, qalan

34b

(1) adlar üzerine. İmdi Allah ol kimsenüñ adı- (2) -dur kim anda ulūhiyyet řıfatları müctemi' olmiř (3) ola, vücūd-ı haqīķī aña mařřuř ola ve dükeli (4) maħlūqa varlıġını ol virmiř ola. (5) Hāzzu'l-'abd: Quluñ bu addan nařībi (6) yoġdur, hāyrān olmaqdan artuq. Ya'nī ğoñül (7) ğozi Allah'dan artuq kimseye baqmaya ve iltifāt (8) eylemeye, nesne ummaya, hem qorqmaya İllallah'dan; zīrā kim (9) andan ayruq mevcūdlar fānīdür ve her nesne (10) kim fānīdür yoq menzīlesindedür. Yoqdan nesne (11) ummaq ya andan qurmak 'āķiller 'ādetinden (12) degüldür. Nitekim Hāq ta'ālā kelām-ı mecidde kendü- (13) -den ayruġıñ yoqlıqından hāber virdi, eyitdi:

35a

(1) "külli şey'in hālikün illā vechehu"¹⁶⁰

¹⁶⁰ "... O'nun zātından başka her şey yok olacaktır..." (Kasas Sûresi, 28/88)

Şi'r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- (2) Hâkdan ayruķ her ne kim var-ısa bâtı̄l durur
- (3) Bu cihānuñ dükeli ni'metleri zā'il durur
- (4) Pes bu fānī̄ ni'mete mağrūr olan mağbūn olur
- (5) Bu mecāzī̄ varlığı meftūn olan ġāfil durur

(6) Er-Raḥmanu:

Bir ad daḥı raḥman durur ve birisi daḥı (7) raḥīm durur. Bu ikisi müştakḳ dururlar raḥmetden. (8) Raḥmetūñ ma'nīsī in'ām eylemekdür, her kim dilerse. (9) Raḥman Tañrı'nuñ ḥaş adıdur, Allah adı gibi. Līkin (10) şıfat-ı 'āmdur. Zīrā ki raḥmāndan şādır (11) olan raḥmetden irişür, dünyāda 'ömr ve şıḥhat (12) ve rızķ mü'minlere ve kāfirlere ve muṭī'lere (13) ve 'āşīlere. Her tañla ol raḥmān şıfatınuñ

35b

(1) raḥmeti 'arş üstine gelür. 'Arş daḥı (2) ol raḥmet-ile mededlenür. Andan soñra dünyā (3) 'ālemine iner. Cānlular ve cānsuzlar dāḥī̄ ol (4) raḥmetden mededlenür. Eger ol raḥman şıfatıñ (5) raḥmeti bir gün inmeyecek olursa ne 'arş ḳalur (6) ne kürsi ḳalur ne levḥ ḳalur ne ḳalem ḳalur ne felek (7) ḳalur ne melek ḳalur ne yer ḳalur ne ins (8) ḳalur ne cin ḳalur ne zamān ḳalur ne mekān (9) ḳalur, bir laḫzada cemī'-i 'ālem hiç olur. (10) İmām-ı Ġazālī̄ eydür: Raḥmānuñ ma'nīsī ġāyet (11) esirgeyicidür demek olur. Evvel esirgedügi (12) budur kim yoğ-iken var eyledi, hidāyet verdi, (13) ĩmān ḳabūl eylemege ve sa'adet sebeblerine

36a

(1) meşğul olmağa; namāz gibi, oruc gibi, zekāt (2) gibi, hac gibi. Üçüncü: Āhiretde sa‘ādetlü eyleyüp (3) uçmağa givirimekdür. Dördüncü: Dīdārın göster- (4) -mekdür. Ammā raḥīm adı ism-i ‘āmdur Tañrı’dan (5) ayruğa raḥīm adın virmek daḥı dürüstdür (6) ve şıfat-ı ḥāşdur. Āhiretde müminlere bu şıfatdan (7) raḥmet ola ve kāfirlere naşīb olmaya. Peyğāمبر (8) ḥazreti buyurdi kim “Allahu ta‘ālā yüz raḥmet yaratdı, (9) bir raḥmetin dünyāya viribidi, toḫsan toḫuz raḥmetin (10) saḫladı. Ol bir raḥmet sebebi-y-ile yer ehli dirlik (11) dirilürler. Ādemīler, cinniler, ḫurdlar, ḫuşlar (12) ve daḥı anlar ol raḥmet sebebi-y-ile (13) oḫlancuḫların bislerler. Ḥışım ḫavm biri biri-y-ile

36b

(1) ḫışımlanurlar ve dostlar biri biri bile dostlaşurlar. (2) Ġanīler faḫīrleri esirgerler ve yetimlere şefḫat (3) iderler. Ve ‘āşıḫlar ma‘şūḫların severler (4) ve şālihler Tañrı ta‘ālāyı severler. Ḥaḫ ta‘ālā (5) dilese kim dünyāyı ḫarāb eyleye ve ḫıyāmet ḫopara, (6) ol raḫman adınıñ raḥmetin bunlardan götüre; (7) ḫattā yiryüzinde bir müslümān ḫalmaya ve ḫışım eyleye (8) kāfirlere, ḫıyāmet ḫopmağa destür vire, ol (9) raḥmeti yiryüzine biribimişken girü ḫabz ide; (10) pes emr eyleye İsrāfīl’e, şūrı ur diye. (11) Çünki ura ne-ḫadar yüklü ‘avratlar ola (12) yüklerin buraḫalar ve oḫlancıḫların emzüren (13) ‘avratlar oḫlancıḫların bıraḫalar ve ma‘şüm

37a

(1) oḫlancıḫlarıñ saḫları ol heybetden aḫıra; atalar, (2) analar oḫullarından ve ḫızlarından ḫaçalar. Ve şūr (3) üçüncü kez ürüldükden şoñra ol bir raḥmeti (4) daḥı ol

toğsan toğuz rahmete kıata, mü'minlere (5) rahmet eyleye. İmām-ı Fağri Rāzī rahmetu'l-lahi 'aleyhi (6) Tefsīr-i Kebīr'de eydür: Rağmān aña dirler kim in'ām (7) eyleyici ola, bir ni'metle kim ādem oğlanlarınıñ anuñ gibi (8) in'ām eylemege güçleri yitmeye. Ve dağı (9) rağīm şol in'ām eyleyicidür kim ādem oğlanlarınıñ (10) anuñ gibi in'ām itmege güci yite. Hikāyet: (11) İbrāhim Edhem'e şordılar kim "Salṭanatı ne sebebden (12) terk etdün?" Eyitdi: "Bir yirde baña konuğluk eylediler (13) ve ileyüme şofra getürdiler, nāgāh bir qarğa geldi şofradan

37b

(1) bir kirde kıapdı gitdi. Ben dağı fi'l-ğāl ata (2) bindüm, ardına düşdüm. 'Acebleyü gider-iken gördüm. (3) Bir depenüñ üzerine kıondı. Vardım. Gördim kim bir kışı (4) çal kıoyın yatar, eli ayağı bağılu ol kirdeyi (5) pāre pāre eyleyüp anuñ ağızına kıoyar. Ol kışı (6) çeyner yudar ve tamam yidürdiginden şoñra ilerü (7) vardum, selām virdüm, eyitdüm: "Ne sebebden böyle (8) olduñ?" Eyitdi: "Ben bir tācirdüm, uşbu yoldan (9) geçer-idüm, nāgāh harāmī çıkdı, mālumu aldı, benüm elümi (10) ve ayağımu bağıladı, gitdi. Ol vağıtdan berü (11) uşbu qarğa baña etmek getürür, yidürür ve ağızı-y-ıla (12) su getürür içirür." Ve ol kışinüñ elin, ayağın (13) şeşdüm, kıurtardum. Ve ben kendü nefşüme naşīğat

38a

(1) virdüm. Eyitdim kim Allahu ta'ālānuñ kıuları-y-la in'āmı (2) uşbu vech-le olıcağ; pes bu pādişāhlıq vebālin (3) niçün götürem didüm, pādişāhlığı terk itdüm. Hikāyet: (4) Zūnnūn-ı Mışrī eydür: "Bir gün ħalvetümde oturur- (5) -dum, ħātıruma bir teşvīş düşdi, nefşümi zabt eyleyü- (6) -medüm, taşra çıkıdum. Nīl kenārına vardum. Gördüm (7) bir büyük 'akreb gider, ardınca vardum. Nīl'üñ kıırañına (8) degin vardı. Gördüm bir kıurbağa geldi, ol 'akreb (9) ol kıurbağaya bindi. Nīl'üñ kenārına geçdi.

Ben daħı (10) gemiye bindüm, ardınca getdüm. urbaĝa uru yire ııca (11)
'areb anuñ arasından indi ve becid öldürdi. (12) Ve ben daħı ardınca gider-idüm.
Gördüm bir yigit (13) bir aĝaç dibinde yatmış, uyur. Bir ef'ı yılan

38b

(1) aşd eylemiş kim anı şoa; pes ol 'areb (2) daħı ol yılana irişdi, segirdi, üzerine
bindi, (3) yılanı fi'l-hāl şodı, yılan daħı 'arebi (4) şodı, ikisi daħı öldiler, ol yigit
urtıldı. (5) Girü sözümüze geledüm. Hızzu'l-'abd: uluñ naşibi (6) rahmāndan
oldur kim Tañrı'nuñ ĝāfil ulların (7) esirgeye, va'z naşihat ile ĝaflet yolından (8)
bunları döndüre, Allahu ta'ālā hazretindin yaña yönelde. (9) Ve daħı 'āşilere ĝor göz-
ile bakmaya, belki şefkat (10) eyleye. Her ma'şıyyet ki dünyāda vāi' olur kendüden,
(11) zāyil eyleye güci yetdügince; tā ol 'āşiler (12) Tañrı'nuñ hışmına müsteħa olup
anuñ rahmetinden (13) iraq düşmeyeler. Hızzu'l-'abd: uluñ naşibi

39a

(1) rahimden oldur kim her muhtāc kim atına gele, hācetin (2) bitüre. Hālince
onşuların yolayu vire, hāllerin (3) şora ura, dervişlere zekātından şadaasından (4)
vire, mālı yoĝ-ısa sözi geer kişiyeye söyleyü virüp (5) maşūdların hāşıl eyleye. Eger
'izzetlü kişi (6) degül-ıse anlaruñ hāline baup melül ola, hem (7) du'ā eyleye. Su'āl:
Eger eydürseñ kim ün (8) Allahu ta'ālā ulların esirgeyicidir, dünyā dopdolu (9)
ħastalar durur ve dervişler durur pes niün bunlara (10) saĝlık virmez. Cevāb: Anuñ-
un kim vermedüginde (11) ĝikmet var durur. Nitekim bir oĝlanu ĝasta olsa abibe
(12) gösterseler, abib itse kim bu oĝlanudan ĝacāmet (13) itmek gerekdür, anası
anı men' eyleyler, babası becid dutar,

39b

(1) hacāmet eyledür. Bilmez kişi eyle şanur kim anasınıñ (2) şefkati artuğdur, babası şefkatinden. Uşlu kişi (3) bilür kim babası hacāmet itdürüp acıtuğı (4) ğāyet şefkatindendir ve nihāyet muhabbetinden- (5) -dür. Anası haķıķatde düşmandur, dost (6) şūretinde. Pes bundan ma‘lūm oldur kim hiç şeri‘atdur (7) kim anuñ zımmetinde hayr olmaya. Eger şer olmasa-y-ıdı (8) ol zımmeti-dağı hayr bāṭıl olıardı. Ol bāṭıl (9) olıcaķ öñdin-ki şerrden uluraķ şer olıardı. Pes (10) Haķ ta‘ālā her nesneyi hikmet mücibince işler, her bir (11) kişiyeye ne lāyıkısa anı virür.

Şi‘r

Mefâ‘lün / mefâ‘lün / mefâ‘lün / mefâ‘lün

- (12) Zihī ma‘būd bi-hemtā kadīm lemyezel sulṭān
(13) Anuñ şun‘ında kılmışdur cihān aşluları hayrān

40a

- (1) Yiri dürlü çiçek-ile gülistān eyledi mevzūn
(2) Bezedi gökleri yılduzlar-ıla eyledi gerdān
(3) Kemāl-i ‘ilmine nisbet cehlidür ‘ilm-i Eflātūn
(4) Celāl-i mülki katında kulu Nūşirevān
(5) Bir niçe kulumuñ başına urdı tēc-ı sulṭānı
(6) Bir niçe kulumı atdı anuñ kapusına dermān
(7) Bir niçeye virür şıḥhat bir niçeye virür zillet
Bir niçeye virür rāhat bir niçenüñ işi efgān

- (8) Biri ‘ālim biri cāhil biri k̄ādir biri ‘āciz
(9) Biri mün‘im biri müflis biri hurrem biri giryān
(10) Dükeli nesnenüñ çün kim şalaḥını bilür işler
(11) Pes amennā ve şaddaḡnā digil her dem sen iy nādān

(12) El-Meliku:

Bir adı daḡı melikdür. Allahu ta‘ālā pādişāh-durur (13) mutaşarrıf-ı melik içinde. Her ne kim muradıdur, iradet

40b

(1) mūcibince emri geçer. Gāh yoḡı var eyler gāh varı (2) yoḡ eyler. Ḥaḡıḡı pādişāhlık oldur kim anuñ mülkine (3) zevāl olmaya, saltanatına intikāl olmaya, ‘izzetine (4) ḡorlık irişmeye. Ḥükmine hergiz redd yokdur. (5) Ḥazzu’l-‘abd: Kuluñ naşibi bu addan oldur kim (6) teni velāyetinden çerī kendüzine muḡı‘ eyleye. Meşelā (7) gönlin Allahu ta‘ālānuñ muḡabbetine meşḡül eyleye, (8) gözini ḡarāma baḡmaḡdan saḡlaya, ḡarnın ḡarām (9) yimekten ve elin ḡarām dutmaḡdan ve ayaḡın ḡarāma (10) varmaḡdan saḡlaya ve tenin namāz ve oruc dutmaḡa (11) meşḡül eyleye, nā-ḡaḡ yire ḡaḡımaya taḡammül ide, eger (12) şehveti arzūsı gelse lezzetlerin terk (13) eyleye; pes ol vaḡtın ol kişiye melik dimek revā olur.

41a

(1) Şi‘r

Mefâ‘lün / mefâ‘lün / fe‘ülün

- Çuru sevdāyı başuñdan çıkarğıl
- (2) Tekebbür şīşesin taşā çalgıl
- (3) Yaratdı çün seni toprağdan ol Hāğ
- (4) Niyāz-ile yüzüñ toprağa urğıl
- (5) Eger bildüñ-ise kim mülk anuñdur
Pes andan ayruğınuñ terkin urğıl
- (6) Melik olmağ diler-iseñ iliñde
- (7) Çamu a'zāñı kulluğa buyurğıl

(8) El-Çuddūsu:

Bir adı dağı kuddūsdur. Ya'nī (9) Allahu ta'ālā arıdur, 'aybdan ve noğşāndan ve zevālden. (10) Anuñ arılığı müsebbihlerüñ tesbihi-ile ya muğaddeslerüñ (11) tağdīsi-y-ile degüldür. Eger tesbih iderseñ senüñ (12) hālūñe cemāl olur ve eger tağdīs iderseñ (13) nefsuñe kemāl olur. Anūn pādīşāhlığı hağıķatta ğanīdür,

41b

(1) zākirlerüñ zikrinden ve mütefekkirlerüñ (2) fikrinden ve muğarirlerüñ iğrārından (3) ve münkirlerüñ inkārından. Eger birlikte (4) iğrār iderseñ sa'ādetüñdür ve eger inkār iderseñ (5) şeğāvetüñdür. Ammā anuñ şamediyet-i 'izzeti münezzehdür, (6) müvehidlerüñ tevhidinden. Ve eğadiyyet-i (7) tahāreti muğaddesdür, müşriklerüñ eşrākından. (8) Nitekim hadīs-i kudsīde Hāğ ta'ālā buyurdı kim (9) halkı yaratdum; tā bunlara aşşı virem. Benüm hazretüm (10) aşşıdan, ziyāndan yücedür. Eger emrūme (11) muṭī' olurlarsa aşşı bunlaruñ-la, eger 'āşī (12) olur-ısa ziyān

bunlarıñla. K̄ahrum şıfatunuñ āşarı (13) ‘āşīler ister, luţfum şıfatunuñ āşarı muţī‘ler ister;

42a

(1) cemālüm āşarı ‘āşıklar ister, celālüm āşarı münkirler (2) ve münāfıklar ister.

Şi‘r

Mefâ‘lün / mefâ‘lün / fe‘ülün

- (3) Benem ferd ü ehad kıddüs-ı muţlak
- (4) Baña lâyıķ durur dirsem ene‘l-ħak
- (5) Şıfât-ı zātum içinde ğaniyem
- (6) Ne leşker isterüm ne tabl u sancaķ
- (7) Benem yiri şu üstinde düşeyen
- (8) Benem gökleri turğuran mu‘allaķ
- (9) Benem bülbüllere sevdâyı viren
- (10) Benüm luţfum-ıla gül buldı revnaķ
- (11) Dutarlar ħükmümi varlar müselleme
- (12) Dutarlar emrümi yoķlar muşaddaķ

(13) Es-Selāmu:

Bir adı daħı selāmdur. Allahu ta‘ālā

42b

(1) Һazretinüñ zātı ve şıfātında hiç noķsān (2) yoķdur ve ef‘ālinde şerr yoķdur. Ve ҡuddūs-ıla (3) selām ortasında farķ budur kim ҡuddūs (4) ma‘nisi selāmet olmaķdur ‘ayıbdan, geçmiş (5) zamānda; selām ma‘nisi daķı selāmet olmaķdur, (6) gelesi zamanda. Bir niçe şerħde eydür: Ҙullarına (7) selām viricidür dimek olur. Ve bir niçe şerħde (8) eydür: Ҙuların selāmet eyleyicidür dimek olur. (9) Rivāyetde gelür kim uçmaķ içinde Һaķ ta‘ālā (10) feriştelere veribiye her bir mü‘mini Һazretine ilede (11) dīdārın göstermek-içün, mü‘minler yaķın varıcaķ (12) bunlar selām virmezden öñdin, Allahu ta‘ālā (13) fażl-ı keremi birle egerçi ҡullarına selām vire.

43a

(1) Zīrā iki dost bulışıcaķ evvel selām ҡanķısı (2) müştāķrağ-ısa ol virür, ve’s-selām! Һazzu’l-‘abd: (3) Ҙuluñ naşibi bu addan oldur kim nefsi selāmet (4) ola āfetlerden, dīni selāmet ola bid‘atlardan, (5) ‘amelleri selāmet ola şöhretlerden ve Һışm (6) üzerine ‘aķlımı emīn eyleye ve ol ikisin ‘aķlınuñ Һükmi (7) altında esir eyleye. Eger ҡaķırsa şerī‘at destürı-y-ıla (8) ҡaķıya. Ya‘nī ‘āşıye ve zālime ҡaķıya; ammā bir ҡaç kez naşihat (9) ide. Eger dutmaz-ısa şerī‘at mücibince edebleye. (10) Ve daķı yidügi Һelālden ve geydügi Һelālden (11) ve cimā‘ı Һelālden ola. Ve hiç kimseye Һased eylemeye (12) ve ҡin dutmaya. Lā-cerem ol kişi ҡıyāmet güninde ‘araşāta (13) selāmetlik-ile gele. Nitekim kelāmında buyurur:

43b

(1) “Yevme lâ yenfe ‘u mâlîv ve lâ benûne illâ men ete’ (2) *I-lahe bi kalbin selîm.*”¹⁶¹

Şi‘r

Mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / fe‘ûlün

(3) Selâmet eyle göñlüñi ħasedden

Münevver ola tâ nûr-ı eĥaddan

(4) Naşîbüñ al zinhâr bu şıfatdan

Irağ olmağıl Allahu’ş-şamedden

(5) El-Mü’minu:

Ve bir adı daĥı mü’mindür. Ya‘nî Allahu ta‘âlâ (6) kulların emîn eyleyicidir
korĥulardan, dünyâda (7) ve âĥiretde. Rivâyetdür kim bir münâdî kıyâmet (8)
güninde nidâ eyleyü kim her kimüñ adı peygâmbler adından (9) olsa uçmâğa
girsün. Ve peygâmbleri ‘izzetine (10) peygâmbler-ile adaş olanlar-ıla uçmaga
gireler. (11) Ve bir bölük cemâ‘ât ‘araşât meydanında tûru (12) ĥalalar. Ferişteler
bunlara şoralar kim “Siz ne (13) ĥavmsuz anlarıñ-ıla uçmâğa girmedüñüz?” Eydeler

44a

(1) kim “Bizüm adlarımız peygâmbler adlarına muvâfıĥ degül-idi, (2) anuñ-çun
girmedük; ammâ biz daĥı mü’minlerüz.” diyeler. Ĥaĥ ta‘âlâ (3) ĥazretinden ĥiĥâb
gele kim sizüñ aduñuz mü’min (4) ve benüm daĥı bir adım mü’mindür ve ben sizüñ

¹⁶¹ “O gün, ne mal fayda verir ne de evlât; ancak Allah'a kalb-i selîm (temiz bir kalp) ile gelenler (o günde fayda bulur).” (Şuara Süresi, 26/88-89) Bağdatlı Ruhi'nin de bu âyetten mülhem şu beyti meşhurdur: Sanma ey hace ki senden zer u sîm isterler
Yevme lâ yenfa'uda kalbi selîm isterler

adaşuñuzın, (5) imdi siz daħı varuñ uçağā giruñ diye. Ĥazzu'l-'abd: Ķuluñ (6) naşibi bu addan oldur kim ĥalk anuñ şerrinden (7) emin ola. Bil kim mü'min adına şol kişi laıyıkdur, (8) ĥalkı 'azābdan ĳurtulmaĳlıklarına sebep ola. İmdi anlar (9) peygāberlerdür ve 'ālimlerdür ve velilerdür. Zira ki (10) bunlar bildürürler ĥalkā ĥaĳķı, bātılı, ĥelāli, ĥarāmı, şevābı, (11) 'iĳābı. Nitekim peygāber ĥazreti eydür: "Görürin (12) kim kelebek gibi siz kendüzüñüzi oda atmaĳ istersiz, (13) sizüñ ĳuşağñuza yapışırın girü çekerin sizi,

44b

(1) ĳomazın oda düşmege."

Şi'r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- (2) Mü'min olğıl ger dilerseñ kim olasın emin
- (3) Mü'min olmaĳlık dilerseñ ĥaşıl eylegil yaĳin
- (4) Şübheden göñlüñi arıt ger yaĳin ister-iseñ
- (5) Ķuyıdan balĳık giderür isteyen mā-i ma'in

(6) El-Müheymīnu:

Bir adı daħı müheymīndür. Allahu ta'ālā ĥāzır- (7) -dur, gözedi-durur her dem ĳullarınuñ eksigin ve gerekin (8) bitürmek-içün ve işlerün başarmağ-içün. Ĥazzu'l-'abd: Ķuluñ (9) bu addan naşibi oldur kim ĥāzır ola kezleye, eger göñline (10) bir vesvese-i şeytānı gelürse anı def' eyleye. (11) A'zāsından bir muĳālif şer' 'amel şādır olsa (12) nefsinı edebleye.

Şi'r

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün

Senüñ üstüñde çün haqdur müheymin

(13) Pes olmağıl anuñ mekrinden emin

Gözetgil nefsuñi her lağza tā kim

45a

(1) Muḥālif eylemeye ḳavl u fi'lin

Rivāyet: Bir 'azīze (2) şordılar kim "Tañrı'nuñ varlığın ne sebebeden bildüñ?" Eyitdi: (3) "Uşbu sebeble bildüm. Her vaqtın kim ḳaşd eylerdüm bir günāh (4) işlemege, göñlümde bir münādī çağırur kim iy ḳulum (5) utan benden. Hikāyet: İbrāhīm Edhem eyitdi: (6) "Bir gice dūn namāzın çok ḳıldum, ardum. Rāḫat (7) olmağ-ıçun ayağum uzatdum. Hātifden ün geldi kim (8) pādişāh ḫazretinde edeb saḳlamaḳ uşbu vech-ile mi (9) olur?" Hikāyet: Ḥarīrī derler bir ulu (10) kişi var-ıdı. Ḥalvetinde daḫı ayağın uzatmazdı. Eydürdi (11) kim "Edeb saḳınmaḳ Allahu ta'ālā ḫazretinde yigrekdür." (12) Rivāyet gelüp durur kim Nuşirevān kendünüñ meclīsinde (13) çiçekler ḫāzır oldığın sever-idi, 'avratına yaḳın

45b

(1) varmazdı. Nergis olduğı meclisinde eydürdi kim "Nergis (2) açık göze beñzer, edeb degüldür ol olduğı (3) yerde bunuñ gibi iş işlemek." Rivāyet gelüpdür (4) kim

gökden anın kitâblaruñ bir niçesinde Allahu ta‘âlâ (5) eydür: “İy kulum eger sen benden utanursañ ben dahı (6) senüñ gayblarınıñ halk göñlinde utanduram. Günâh (7) işledüğüñ yire günâhuñ utanduram. Levhü’l-maḥfûzdan (8) dahı yuyam ve kıyâmet güninde dahı ḥisâb eylemeyem.” (9) Ve Peygâmbere ‘aleyhi’s-selâm buyurdu kim “*El-ḥayâun şu’betun* (10) *minel îmân.*”¹⁶² Ya‘nî utanmaḡ bir budaḡ-durur îmândan. (11) İmdi ḥayâ yidi dürlüdür: Evvel ḥayâ Âdem peygâmbere ḥayâsı (12) gibi. Çün uçmaḡda buḡday ağacınıñ budaḡın (13) şıdı, başından tâc uçdı ve arḡasından ḥulle

46a

(1) kaçdı ve ‘uryân kaldı ve siñe siñe yürüdi. Ḥaḡ ta‘âlâ- (2) -dan ḥiṭâb irişdi kim “Yâ Âdem ideceğüñ itdüñ, (3) imdi bu kez kaçar mısın?” Âdem eyitdi: “İlâhî kaçduḡum (4) utandüğümden durur.” İkinci ḥayâ-ı iclâldur, Esrâfîl (5) ḥayâsın gibi. Yaradıldan berü kanadın başına bürümüştür, (6) Ḥaḡ ta‘âlâ ‘azametinden utanuban dermişdür. Tefsîr-i (7) Teysîr’de eydür: ‘Arş altında ferîşteler vardır (8) kim anlaruñ sâḡışın Allah bilür. Yaradıldan berü (9) başlarını yuḡaru kaldırmadılar ve ‘arşı dahı (10) görmediler utanduklarından. Üçüncü ḥayâ-ı kerem-durur, (11) Resûl ḥazreti ḥayâsı gibi. Şaḡâbeler Peygâmbere (12) ḥazretünüñ öninde ta‘âm yidiklerinden soñra utanurdu, (13) bunlara ṭuruñ maşlahıtiñıza varuñ dimege. Ḥaḡ ta‘âlâ

46b

(1) Cebra’il’i viribidi ve bu âyetle destûr oldu ki “*fe izâ (2) ṭa’ımtüm fenteşirü*”¹⁶³ Dördüncü ḥayâ-ı faẓldur. Ol (3) Allahu ta‘âlâya maḡşûşdur. Ḥaḡ ta‘âlâ ḥadîş-i (4) ḡudsîde eydür: “Ben kulumdan utanurvan, elin (5) ḡaldurup ḡacet diledüğü vaḡtın, anı maḡrûm (6) göndürmege. Bişinci ḥayâ-ı iḡtişâmdur. ‘Alî raḡiyallahu ‘anhu (7) Peygâmbere ḥazretünüñ güyegisi olduḡı-çün utanurdu, (8) uşbu meşale cinsinden

¹⁶² “Ḥayâ da imanın bir bölümüdür.” (Hadis, Müslim, İmân, 58)

¹⁶³ “... Yemeḡi yediḡinizde hemen daḡılın...” (Ahzab Sûresi, 33/53. ayetten bir bölümdür.)

şormağa. Ol mesele budur (9) kim bir kişi ‘avratıyla uyanıcağ şuruca su gelse (10) cünub olur mı olmaz [mı]? Miqdād adlu bir şahābī (11) var-ıdı. Anı peygāmbere ḥāzretine viribidi. Bu mes’eleyi (12) şordurdu. Peygāmbere ḥāzreti eyitdi: “Cünub olmaz; (13) līkin abdesti şınur.” Altıncı ḥayā-yı istiḥfādur.

47a

(1) Nitekim Mūsā peygāmbere münācātında eyitdi: (2) “İlāhī vaḳtehā nesne gerek olur, azcuğ oldığı-çun (3) senden dilemege utanırın.” Ḥiṭāb geldi kim “Yā Mūsā (4) utanma her ne maḳşūduñ var-ısa benden dile; ḥattā (5) çölmege birağacağ duz degin ve ḳapunuñ ‘alaḳına-degin.” (6) Bundan şoñra her ne gerek oldıysa diledi, tā dīdāra (7) degin. Cevāb geldi kim “Yā Mūsā sen şol Mūsā (8) degül-misin kim Şu‘ayb ḳapusın ḳatında oturup (9) ḳarnım açdı, etmek vir dirdüñ. Şimdi dīdār mı (10) dilersin utanmadan. Ol maḳām ḳanda bu maḳām (11) ḳanda.” Mūsā peygāmbere eyitdi: “Yā Rab her maḳāmuñ (12) kelecisi vardur. Şu‘ayb ḥimāyetinde-y-iken etmege (13) muḥtāc idüm, lā-cerem etmek dilerdüm. Şimdi ki senüñ

47b

(1) ḥimāyetiñdeyin, dīdāra muḥtācın, dīdār dilerin. (2)

Şi‘r

Mefâ‘lün / fe‘ülün / mefâ‘lün / fe‘ülün

(3) Çü Mūsā mest oldı “*erini*” didi ānī

(4) Cevab irişdi Hâk' dan “*len terāni*”¹⁶⁴

(5) Saña ƣandan küstāhāne sözler

(6) Degül misin Şu‘ayb’uñ sen şubānı

(7) Didi Mūsā ki iy sultān-ı muılaƣ

(8) İy yaradan zemīn ü āsımānı

(9) ‘Aceb degül şubān olmaƣ Şu‘ayb’a

(10) ‘Aceb budur ki ƣıƣurduñ Şubānı

(11) Su‘āl: Eger eydürseñ Mūsā bilürdi dīdār (12) görmek dürüstdiğin, hem peygāamberler du‘āsı (13) maƣbūldur, niçün dīdār göstermedi? Cevāb:

48a

(1) Dīdār göstermedüğü vaƣtsuz diledüğü-çün idi. (2) Zīrā ki fānī gözi-y-ile bāƣı görünmez. Su‘āl: (3) Eger eydürseñ çün dünyāda dīdār fānī (4) gözi-y-ile görmek dürüst degüldi; pes Mūsā (5) peygāamber anı bilmez mi-idi diler? Cevāb: Peygāamberler (6) Tañrı şıfatların bilürler. Ve ne nesne anuñ Һazretine (7) lāyıƣdur ve ne nesne lāyıƣ degüldür bilürler. Mūsā (8) peygāamber dīdār görmek dürüstdiğin bildi, (9) diledi; līkin vaƣtın bilmez; zīrā kim peygāamberlere (10) vaƣt gizlü olur, vaƣt bilmekte ma‘zūr (11) dururlar, ol ƣayb olmaz. Bir cevāb daƣı oldur (12) kim dīdār ni‘metlerüñ ulusıdur. Pes evvel (13) peygāamberler ulusı Muħammed’e göstermek gerek-idi.

¹⁶⁴ “Hz. Musa ‘Göster bana kendini!’ dedi. Allah (c.c.) da ‘Sen asla beni göremeyeceksin’ dedi.” (Araf Sûresi, 7/143. ayetten bir bölümdür.)

(1) Lā-cerem aından öñdi diledügi-çün göstermedi. (2) Geldük girü sözüümüze. Yedinci hayā-ı taqşirdür. (3) Ferişteler cemā‘atı kim dā‘imā tã‘at iderler, ol (4) hāliş ‘ibādetlerin ‘ibādete şaymazlar. Hāq ta‘ālā- (5) -nuñ heybetine ve ‘azametine bakarlar, ol tã‘atlarından (6) utanurlar. Eydürler: “*İlāhi mā ‘ebednāke hāqqa ‘ibādetik*”¹⁶⁵ (7) Ya‘nī senüñ hāzretüñe lāyık ‘amel eyleyümeziz, ma‘zur (8) dutğil ol taqşiri biz kullaruñdan. ‘Afv eylegil.” derler, (9) ve’s-selām!

Şi‘r

Mefâ‘lün / mefâ‘lün / fe‘ülün

- (10) Saña lāyık kim eyleye ‘ibādet
 (11) ‘İbādetlerümüz kamu cināyet
 (12) Cināyet terk iden olur selāmet
 (13) Selāmet hāşıl olmak zī-sa‘ādet

49a

- (1) Sa‘ādet isteyenlere virilür
 (2) Līkin kamu şıdık ve hālet

¹⁶⁵ “İlahi! Sana gerektiği gibi ibadet edemedik!” (Bu Meleklerin Allah (c.c.) karşısında acziyetlerini itiraf ettikleri bir dua cümlesidir. Mektebetü’ş-Şamile’de 19 yerde geçmektedir. İlgili yerlerde ya “Sübhâneke” veya “Rabbenâ” diye başlamaktadır. Müellif o iki kelimenin yerine “İlâhî” kelimesini koymuştur. “Ey yüceler Yücesi! Rabbim, Tanrım” anlamında hepsi aynıdır. Şu kaynaklara bkz. Ebû Abdullah Muhammed bin Nasr bin el-Haccac el-Mervezî, *Ta’zîmu Kadri’s-Salât*, Mektebetü’-d-Dâr, Medîne 1406, I, 262, 266, 345; Süleyman bin Ahmed et-Taberânî, *el-Mu‘cemu’l-Evsat*, Dâru’l-Haremeyn, Kahire ts., IV, 33)

(3) El-‘Azīzu:

Bir adı dağı ‘azīzdür. ‘Azīz şol (4) kimseye derler kim anuñ beñdeşi olmaya, ādemīlere fā’idesi (5) çok ola ve anuñ atına varmağ uşvār ola. Uşbu (6) üç şartından birisi eksük olursa ol kimseye (7) ‘azīz dimezler. Şimdi güneşüñ nazīrū yoğdur, (8) ĥalāyīa fāyidesi çokdur; līkin ‘azīz (9) denmezsiz. Zīrā ki anı bulmağ uşvār degüldür. (10) Anuñ-un kim sultān üzerine doğar-ısa ra’iyet (11) üzerine dağı doğar. Ğanīler tarlasına nice düşerse

49b

(1) faırlar tarlasında dađı şöyle düşer. Bu muaddimedden (2) ma‘lūm oldu kim bu üç şıfat mutaşavver degüldür, (3) illa Allah ĥazretinde. Evvel budur kim vücūdı içinde (4) anūn beñdeşi yođdur. Hem anuñ ĥazretine beñdeş olmađ (5) muāldür. İkinci budur kim dükeli ‘ālem yođ-iken var eyledi. Her nefes (6) bunlara ‘ömr virür, rız virür. Üçüncü budur kim anuñ ĥazretine (7) irişmek atı zaĥmetdür. Zīrā ki ‘āıllarūñ ‘aılları (8) anuñ ‘azameti deñizinde ĥayrān oldılar ve cānlar anuñ (9) ‘ış-ı şem‘inde pervāne-i dīvāne-sūzān (10) oldılar. Feşāhat ehl-i dilleri anuñ cemāl-i medħinde (11) oldılar. Lāl-i belāğat ehlinūñ beyānūñ kemāl-i şerħin (12) edeblemek muāl, ve’s-selām!

Şi‘r

Mefā’ilün / fe’ilātün / mefā’ilün / fe’ilün

(13) Zihī muāl kim ire aña ĥayāl-i beşer

50a

(1) Yaħud cemāline bu ħire gözler ide naħar

(2) Niçeleri ‘aħamet deñizinde mevc olsadı

(3) Eşerleri çü belürmez kaçan biline ħaber

(4) Ne tākāt irmege vardur ne ayrulıģa mecāl

(5) Bu ğuşşadan yüregim büş-der çeker

(6) Ĥazzu’l-‘abd: Ĥullardan ‘aziz şol kişiyē dirler (7) kim Tañrı’nuñ ħalkı aña muħtāc olalar, dünyā emrinde (8) ve aħiret emrinde. Hem ancılayın ciħānda az buluna (9) hem anuñ ħatına varmaħ düşvār ola. İmdi anlar enbiyā ve evliyā (10) ve ‘ulemā ve pādışāhlardur. Ve bunlaruñ ‘azizrağı ħalka (11) menfa‘ati artuħ degendür. Ve daħı her kişi bilsün-kim ‘aziz (12) Allah’dur, maħlūka i‘tibār eylemeye. Nitekim peygāmber ħazreti (13) buyırdı: “Her kişi-kim bir bay kişiyē mālundan ötürü ħürmet

50b

(1) eylese dīninüñ üç baħşından bir baħş gide. Bu ol vaħtdur (2) ki dil-ile medħ eyleye ya ħalaħ eyleye. Ve eger ğöñille sevecek (3) olursa dīninüñ ikisi gider. Meşāyiħler eyitdiler: “Her (4) kişiniñ kim ğöñlinde Allah ‘aziz olsa ħalk anuñ ğözine (5) ħor ğöñür.” Ĥikāyet: ‘Azizlerden bir kişi (6) ħalīfeye naşihat etdi. Ĥalīfe aña ħaħıdı, eyitdi: “Şol (7) yavuz ħatıra bindürüñ, ħoyu virüñ.” Pes ol ħatıra (8) bindürdiler, ħoyu virdiler. Hergiz ziyān eylemedi. Ĥalīfe (9) eyitdi: “Bir eve bırağuñ, ħapusun sıvañ.” Pes eyle itdiler. (10) Ve şoñra ğördiler kim ol kişi bir bostānda yürür ve ol (11) ħapu şıvalı-y-ıdı. Pes ol kişiyi ħalīfeye ğetürdiler. Eyitdi: “Seni (12) evden kim ħıħardı?” Ol kişi eyitdi: “Bostāna ğiviren.” (13) Ĥalīfe eyitdi: “Bostāna kim ğivirdi?” Eyitdi: “Evden ħıħaran.” Ĥalīfe

51a

(1) mülzem oldu, eyitdi kim “Bu kişiyi bir ata bindürün, şehri gez- (2) -dürün. Kığırduñ kim ħalīfe diledi kim Tañrı ‘azīz (3) eyledügi kişiyi ħor eyleyümedi, ve’s-selām!

Şi‘r

Mefâ‘lün / mefâ‘lün / fe‘ülün

- (4) ‘Azīz oldur ki olmaya mişāli
(5) Dükeli bulalar andan kemāli
(6) Mekānı yoq-durur kim isteyeler
(7) Pes eremez kimsenüñ aña ħayāli

(8) El-Cebbāru:

Bir adı daħı cebbārdur. Allahu ta‘ālā geçürür (9) ħulları üzerine anlar dilerlerse ve dilemezlerse (10) daħı. Ve hiç maħlūkuñ aña ħükmi geçmez. Meşāyiħ- (11) -ler eydürler cebbār oldur kim anuñ ‘azameti deñizinüñ (12) kenarına ‘aql ve fehm irişmeye ve celāl meydānında (13) fikr ü fehm peykleri yarışmaya. Bir niçeler cebbāri muşliħ

51b

(1) ma‘nīsindedür dirler. Ya‘nī ħullarınuñ işün (2) başarıcıdur. Ĥazzu‘l-‘abd: Ĥul-çün belkim işin (3) Allah ta‘ālā başarur. Edeb budur kim dükeli maşlaħatını (4) anuñ ħazretine ısmarlaya. Cem‘-i aħvālinde aña tevekküller (5) eyleye. Eger ħayr irişürse

anuñ hazretinden bile. Eger (6) şer irişürse ümizde ola her laḥza; tā Ḥaḥ ta‘ālā (7) ol şerri def‘ eyleye. Hikāyet: Bir kişi vardı (8) kim oğlu, kıızı çoğdı ve yavlaḥ dervīş-idi. Kaşd (9) eyledi kim ehl-i beytini terk eyleye. Fi‘l-cümle giderken (10) bir kişiye şataşdı, eyitdi: “Gel saña günde bir altun (11) vireyin, bir kuşum var anı katınca şuvar.” Bu kişi sevindi (12) ve buña bir kuyu gösterdi, eyitdi: “Uş kuyu, uş kuş. (13) İmdi sen bunı suya kandur, ben giderin kaydum

52a

(1) var didi.” Ve bu kişi koḡa-y-ıla su çıkardı. Ol kuş anı (2) içdi, toymadı. Bir daḡı çıkardı, anı daḡı içdi, toymadı. (3) Fi‘l-cümle ne kadar kim su çıkardı ol kuş anı hep (4) içdi, toymadı. Bu kişi key ‘āciz oldı, vaḡtı melül (5) oldı ve ol kuş issi daḡı girü geldi, eyitdi: “Ḥāzır (6) kuyu suyu-la bir kuş şuvarmaḡdan ‘āciz olduñ (7) ve ol ehl-i beytüñe rızḡ virmege nice idisersin. (8) Dön girü evüñe. Varḡıl kim rızḡ virici Allah’dur.” (9) Hikāyet: Bir ‘azizden şordılar kim “Tevbeñ sebebi (10) nedür?” Eyitdi: “Ben bir ikinci-y-idüm, baña bir gece iki dürlü iş (11) vāḡı‘ oldı. Bir taḡılı şuvarmaḡ ve bir degirmene varmaḡ (12) çün taḡılı merkebe yükletdüm. Giderken karañuda yol (13) azdum ve merkebi daḡı yavu kıldum. Eger merkebi istersem

52b

(1) taḡıl şuvarmaḡdan ḡalırın. Eger taḡıl şuvarmaḡa (2) meşḡül olur-ısam merkeb zāyi‘ olur. Bu ḡāl-ıla (3) irte oldı ve kuşluḡ oldı. Meger cum‘a günü-y-idi. Ben (4) itdüm, bu dükeli maşlaḡatı ḡoyayın, cum‘aya varayın, (5) Tañrı ta‘ālā anları ḡayura didüm. Ḡaydın yiye didüm, (6) vardum cum‘a namāzın kıldum, döndüm. Eve gelür-iken (7) gördüm, taḡıl şuvarılmış. Eyitdüm: “Bunı kim şuvardı?” Eyitdiler: (8) “Ḡoñsuñ dilerdi kim kendü taḡılın şuvara, nāḡāḡ uyḡu (9) almış ve bendi daḡı şeşilmiş ve senüñ daḡılıñ şuvarılmış.” (10) Geldüm, gördüm, buḡday öḡünmiş ve

merkeb ahurda. (11) Eytdüm: “Merkebi kim getürdi?” Eyitdiler: “Merkebi doğru (12) degirmene varmış degirmenci bilmiş ögütmiş (13) aldı, geldi.” Ben eyitdüm: “Peygāmbere hāzreti hoş

53a

(1) buyurdu kim *'Men kāne lillāhi kāne Allah bihi.'*¹⁶⁶ Ya'ni her kim Allah (2) biledür Allah dağı anuñladur. Pes andan şoñra dünyā işlerün (3) terk eyledüm ve āhret işlerine dürişdüm, (4) ve's-selām!

Şi'r

Müstef'ilâtün / müstef'ilâtün / müstef'ilâtün / müstef'ilâtün

- (5) Seni ta'yīn eylemez işāret seni ta'bīr eylemez 'ibāret
(6) Sen ol cabbār 'ālemsin ki hükmüñ geçer yirlerde göklerde tamam
(7) Dilersen 'ālemi virān idersin ve dilersen anı idersin 'imāret
(8) Dükeli hulquñ işin başarursın senün luţfuña yoğdur hiç ğayet

(9) El-Mütekebbīru:

Bir adı dağı mütekebbirdür. Mütekebbir şol kimseye (10) derler kim halkı ğor bile ve kendüyi 'izzete lāyık bile. (11) Ol kişi eğer bu fikrinde gerkeğer-ise¹⁶⁷ anuñ tekebbüri (12) hağdur; ammā bu didigümüz mütekebbür degüldür. Allah ta'ālā (13) ve şalanı bātıldur. Zīrā ki tekebbür şıfatı Allahu ekber

¹⁶⁶ “Kim Allah (c.c.) ile beraber olursa Allah (c.c.) da onunla beraberdir.” (Hadis veya ayet değildir; ancak Bakara 2/152; Muhammed 47/7. gibi ayetlerden mülhem bir ifadedir.”

¹⁶⁷ Metinde “gerkeğerse” şeklinde yazılmış. T. gerkeğer-ise.

(1) ھاڭında medhdür ve maħlūk ھاڭında zemmdür. Ve biregüniñ (2) kim evveli bir ھاıre murdār nuıfe ola ve āħiri sinle (3) ھاıurında bir ھاıpel murdār gövde ola; ھاıuşā ki (4) ileyinde kıyāmet gūni ve şırāı kōıprüsü ola ve ıamu (5) ‘azābları ola, tekebbürlük aña ne lāyıkdur. Eger (6) cehennemlik olursa ھاınzır andan yegdür. Zırā (7) ھاınzır cehenneme giremez.

Şi‘r

Müfte'ilün / müfte'ilün / müfte'ilün / müfte'ilün

(8) Bir kişinüñ kim ola evveli bir ھاıre meni

(9) Āħiri cıfe ola ھاından aña kibr ü meni

(10) Hikāyet: Ĥasan Başrı raħmetullahi ‘aleyh (11) bir dünyā ehli gördi kim nāz-ıla yürürdi. Eyitdi: (12) “Uşbu yürüiş şol kimseye yaraşmaz kim bir günde (13) iki kez kendünün necisin yuya. ھاıuşā ĥāl budur

(1) kim ol necisi dā'imā ھاınında götürür.” Ol peygāber (2) ‘aleyhi’s-selām eydür: “Cehennem de bir dere vardur, adı heb (3) hebdür, yidi ıamunuñ odı ol derenüñ odından (4) ھاıııp günde yitmiş kez Tañrı’ya şıgınuı yalvarurlar. (5) Ol dereyi ھاı ta‘ālā mütekebbirler-içün yaratdı ve anlar (6) ھاımu ol derede ھاınayacaıkdur.” Bir yırde daıı (7) eydür: “Biregünüñ göñlinde zerre ھاıdar kibr olsa (8) uımaıa giremeye.” Hikāyet: Bir gün Süleymān (9) peygāber buyurdı.¹⁶⁸ “Çeri cem‘ olsun!”

¹⁶⁸ Metinde “yırde” şeklinde yazılmış. T. buyurdı.

diyünce (10) yüz biñ ādemī ve dīv ve perī cem‘ oldılar kuş- (11) -lardan ayru. Ve Süleymān maķarebleri-y-ile tahta (12) binüp göge ağdular. Şöyle kim feriştelere avāzı (13) işitdiler gökden, bir ün irdi kim eger Süleymān’

54b

(1) nuñ gönlünde zerre kadar kibr var-ısa yere yōnendürir- (2) -dim havāya ağdurmazdım. Hikāyet:¹⁶⁹ Bir ‘ārife (3) biregü dünyası-y-ıla fahr eyledi, illā yan[ın]dan nāz-ıla geçdi. (4) ‘Ārif eyitdi: “Eger fahr eyledüğüñ gönlegüñde-y-ise (5) ol hüsn ve zīnet geysilerdedür, sende (6) degüldür. Eger altıñdağı atla-ise yürüginlik ve ça- (7) -buklık attadur, sende degüldür. Ve eger atalaruñ (8) ve dedelerüñle-y-ise ‘ilm ve hüner olarda-y-ıdı. Ve fikr (9) it ki kim sende fahr eyliyecek nesne var mıdır?” Ol (10) kişi ‘āciz kaldı ve ĥor oldı. Çün kul bildi (11) kim tekebbür Allah’a yaraşur; pes alçaqlık ve meskenet (12) şıfatı-y-ıla şıfatlana. Zīrā ki aşlı toprağdur ve topra- (13) -ğüñ ulu şıfatı tevāzu‘dur, ya‘nī alçaqlığdur.

55a

(1) “Lā şey’un aħsene ‘alā’l-ħādīmi mine’l-mütevādı’i bi ĥađrati’- (2) -s-sādeti”¹⁷⁰ Peyğamber ĥazreti şallāllahu ‘aleyhu ve’s-sellem (3) alçağ gönüllü-y-ıdı. Eşege binerdi, devesin yemlerdi, (4) ĥıdmetkārı-y-ıla ta‘ām yirdi, kimerde ev süpürürdi (5) ve sökügin dikerdi ve el degirmenin tartar-ıdı, (6) bāzārdan nesne alup gelürdi, baylarla nice (7) selāmlaşırsa dervişler-ile dağı eyle (8) selāmlaşırđı, bir paça bişirüp kığır- (9) -salar varurđı. Ve tama‘ı yoğ-ıdı ve cüvānmerd (10) idi, ĥarnı toya yiyecek yimedi ve tevāzu‘ından (11) birisi dağı bu-y-ıdı kim otuz biñ cevşen- (12) -puşen

¹⁶⁹ Metinde “diyümeseler” şeklinde yazılmış. T. hikāyet.

¹⁷⁰ “Hz. Peygamber efendimizin huzurunda hizmet edene mütevazi olmaktan daha hoş bir şey olamaz.” (Sufilerin kullandığı deyim niteliğinde bir sözdür.)

leşker-ile Mekke şehrine vardı, feth eyledi, (13) kâfirleri esîr eyledi. Ve atına getirürlerdi ve Resûl

55b

(1) heybetinden ditreşürlerdi. Peyğamber azreti şallâllahu ‘aleyhu ve’s-sellem (2) eydürdi kim “ormañ benden kim ben ureyş abilesinden (3) uru et yiyici bir ‘avrat oğlıyn.” dir-idi. (4) ikâyet: ‘Ömer bin ‘Abdü’l-‘Azîz alîfe idi, (5) bir gün minbere ube our-iken başındağı ve egnindekiyi (6) isâb itdiler, iki buuk dirhemlik-idi bir gün eyitdi (7) “Yâ emîre’l-mü’mîn oğluñ bir yüzük idüendi, biñ açalı, (8) barmağına geçürdi. Bir biti yazdurdı kim eger benüm rızâñ (9) isterseñ ol yüzüğü satğıl, bahâsıñ dervîşe (10) şadaa virgil, bir pâre gümüşden yüzük düzdürgil, (11) üstünde uşbu kelimeleri yazdırğıl, “Tañrı rameti (12) aña kim kendü nefsini bile.” azzu’l-‘abd: uluñ naşibi (13) bu addan oldur kim dünyâyı ve âireti terk eyleye,

56a

(1) Allah dîdârı-un. Ol kişiyeye ‘ârif dirler ve bunuñ (2) gibi kişiyeye tekebbür eylese revâdur. Tekebbür ma’nîsi or- (3) -lamağdı. ‘Ârif dağı dünyâyı ve âireti orladı (4) ve bu ikisin terk eyledi; tâ bu ikisi anuñ sırrını (5) adan ayırmaya. Ammâ ‘ârifden artu kişiyeye dünyâyı (6) terk iderse aña mu‘âmele dirler. Zîrâ ki fâniyi bâî (7) ün terk itmiş olur. Ve uma dağı nefis ârzuları- (8) -y-ıun yaradılmışdur. Pes dünyâyı umağ-ıun terk (9) eyleyen kişiyeye nefis lezzetlerinden ‘izzetlemiş (10) olur. Bunuñ gibi tekebbür revâ degüldür, tekebbür ‘ârifeye lâyıdur. (11) Zîrâ ki nefis ârzularını orladı, umağı dağı (12) terk eyledi; tâ ayvânlar-ıla berâber olmaya. Nefis, (13) ârzularını aleb eylemekdür.

Şi'r

56b

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün

- (1) Gerekmez baña ten ol cānı gerek
- (2) Niderüm cānı ol cānānı gerek
- (3) Çü yārdan ayruğı aġyār bildüm
- (4) Pes ol gönüm alan sulţānı gerek
- (5) Çü bir kaçre durur kamu deñizler
- (6) Niderem kaçreyi 'ummānı gerek
- (7) Cemāl-i vaşfin işideli direm
- (8) Ne hūri vü cennet ü rıdvānı gerek
- (9) Gühersüz toprağın çün kadri baķidür
- (10) Ben isterem güher pes kanı gerek

(11) El-Ĥālīķ:

Bir adı dağı ĥālīķdur; ya'nī taķdīr eyleyici durur, (12) 'āleminde yarada, çoķların yaratmazdın öñdin. Ĥazzu'l-'abd: (13) Ķuluñ naşībi bu addan oldur kim fikr eyleye anuñ 'ibretlerinde.

57a

(1) Tā ma'lūm ola, Tañrı'nuñ aña hikmetleri, sırları. (2) Pes bile kim ol toprağdan yaratdı ve andan soñra (3) nuṭfeden yaratdı. Ol nuṭfenüñ içinde endamlar (4) terkīb eyledi, ol endāmlar müretteb yerlü yirince (5) eyledi. Yuğarda görklüsin yuğaru yaratdı, yir aşığa (6) görklüsin aşığa yaratdı. Ol nuṭfe suyn (7) kısmet eyledi, ba'zısını kemik eyledi, ba'zısını (8) ilik eyledi, ba'zısını et eyledi, ba'zısını yağ (9) eyledi, ba'zısını deri, tamar, saç, sağal eyledi. Andan soñra (10) ol nuṭfenüñ taş yüzini şūret-ile bezedi. (11) İçini 'ilm-ile, 'amelle, fehm-ile bezedi. Andan soñra yidügi (12) ta'am ve içdügi suyu kısmet eyledi her bir 'uzvına, (13) ol 'uzvuñ tabi'atına muvāfiğ. Meşelā eyñinde balğam

57b

(1) olur, bağırdā kıan olur, ödde şafra olur, beñizde (2) sevde olur. “*Fetebārekallahu aḥsenu'l-ḥāliḳin.*”¹⁷¹(3)

El-Bāriyu:

Bir adı daḡı bārīdür, ya'nī yoğları var (4) eyleyicidür. Ḥazzu'l-'abd: Kıluñ bu addan naşibi oldur kim (5) 'amelin kemāle irişdüre. Ol tevbe eyleye ma'sıyyet- (6) -lerden ve andan soñra Allah ḡazretin dīnine (7) tā'ata meşğūl ola. Ḥikāyet: Bir gün Mūsā (8) peygāmber Ṭur Ṭağı'na münācāt¹⁷² eylemege vardı. Kırk (9) gün anda ṭurdı, ümmetinüñ bir niçesi azdılar ve buzağıya (10) ṭapdılar. Mūsā peygāmber geldi. Anlara 'itāb (11) eyledi ve ol buzağı altundan düzilmişdi, anı paralatdı (12) ve eritirdi ve aña ṭapanlar ḡor oldılar. Ḥağ ta'ālā (13) emr eyledi tevbe eylesünler diyü ki “*fe tūbū ilā bāri'ikūm*

58a

¹⁷¹ “Yaratanların en güzeli olan Allah'ın (cc) şanı ne yücedir!” (Muminun Sūresi, 23/14)

¹⁷² Metinde “münācāb” olarak yazılmış.

(1) *fak̄tülū enfüsekǖm zalikūm ḥayru’-l-lekūm ‘inde bāri’ikūm*¹⁷³ ya‘nī buzağıu ṭapmayanlar (2) buzağıuya ṭapanları öldürsünler ve anlarıñ tevbeleri (3) budur. Ve buzağıuya ṭapanları ṭapmayanlarıñ kimisi oğlı-y-ıdı (4) kimisi kıızı-y-ıdı kimisi atası-y-ıdı kimisi anası-y-ıdı ve kimisi (5) kardaşı-y-ıdı ve kimisi ṭayısıydı¹⁷⁴. Kıyamadılar öldürmege. Hāḫ (6) ta‘ālā bir ḳara bulut viribidi, ḳatı yağımur-ıla. Bir biri gör- (7) -mediler ve buzağıuya ṭapanlar ulu evi ileyinde oturdılar, (8) dizleriñ yuḳaru dikdiler, ellerin dizlerine ḳavuṣdırdılar (9) ve ol ṭapmayanlar ellerine ḳılıçlar aldılar. Mūsā bunlara (10) eyitdi: “Tañrı’nuñ la‘neti gelsün aña kim eli-y-ile ya aya- (11) -ğı-y-ıla ḳocına, öldüren kişiyeye baḳa.” Pes kırdılar (12) anları aḥşama degin ve andan şoñra Mūsā peygāmbere (13) du‘ā ḳıldı, eyitdi: “İlāhī benī İsrā’il ḳavmi helāk oldılar

58b

(1) ve baḳıyyeyi ‘afv eyle.” Hāḫ ta‘ālā ‘afv eyledi. Ol bulutlar götüürüldi (2) ve ellerinden ḳılıçlar düşdi, tevbeleri ḳabül oldı ve şoñra (3) gördiler kim yetmiş biñ kişi helāk olmış. İmdi (4) Mūsā ümmetinüñ tevbesi kendülerin debelemek-idi. Muḥammed (5) ümmetinüñ tevbesi nefsiñ şerī‘atdan ṭaşrağı (6) murdārların ve arzūların vermemeg-iledür ve nefsi (7) murādın vermemeklik ḥaḳıḳatde nefsi ḳahr itmek- (8) -dür. Ḳaçan kim nefsi öle, ma‘şıyyet işlemez olur, ṭā‘atlar (9) ve ‘ibādetler işlenür olur ve Tañrı’ya muṭī‘olınur (10) ve anıñ ‘ahdine fevā olınur, ve’s-selām! Rivāyet olınur kim (11) ol vaḳt kim Ādem peygāmbere yaradıldı. Hāḫ ta‘ālā (12) Ādem’üñ arḳasın sığıdı, bir bölük zürriyyet çıḳdılar. (13) Bunlara ḥiṭāb eyledi, eyitdi: “*Eleste bi rabbekūm?*”¹⁷⁵ ya‘nī

¹⁷³ “...Onun için Yaradanınıza tevbe edin de nefislerinizi (kötü duygularınızı) öldürün. Öyle yapmanız Yaraticınızın katında sizin için daha iyidir...” (Bakara Sûresi, 2/54)

¹⁷⁴ Metinde “ṭasıydı” şeklinde eksik yazılmış. T. ṭayısıydı.

¹⁷⁵ “...Ben sizin Rabbiniz değil miyim?...” (A'raf Sûresi, 7/172)

59a

(1) “Ben sizün Tañrı’ñuz degül miyin?” Dükeli ikrâr eylediler: (2) “Tañrı’mızsın.” didiler. Çün-kim bular ikrâr eylediler, Hâk ta‘â- (3) -lânîñ rubûbiyyetine, hem kendülerün ‘ubûdiyyetine. Allah ta‘âlâ (4) bunlaruñ ikrârın yazdı Hacerü’l-Esved’e. Eyitdi: “Aç ağzuñ!” (5) Ol taş ağzın açdı, ol şahifeyi yutdı. Âdem (6) peygâmbere uçmağdan çıkıcağ ol taş dutacağdı, (7) yiryüzünde. Tañrı’nun emri oldı ve her kişi kim Ka‘be’ye (8) vara, ol taş ziyâret eyleye. Kıyâmet güninde (9) tanıklık viriserdür kim bu kişi ‘ahdine vefâ itdi, diyü. (10) Su‘âl: Eger eydürseñ Mūsâ kavminuñ (11) tevbesi niçün öldürmekle-y-idi? Cevâb: Anuñ-çun (12) kim Hâk ta‘âlâ çün kim âdem oğlanlaruñ endâmlarını (13) münâsib yaratdı, başı igen büyük yaratmadı.

59b

(1) Ayağı igen uzun yaratmadı ya igen kısacuk ve küçücük (2) yaratmadı. Baş şekli bir dürlü, el ayak şekli iki dürlüdür (3) ve biri birinden mütemeyyizdür. Burın ağız tamam yerlü yirinde- (4) -dür. Bu dükelin hikmet nûrı-y-ıla yaradan tenlerinüñ (5) ‘ibâdetini terk eylediler, şığıra tapdılar. Hâl budur (6) kim şığır meşeddür bönlükde ve câhillikde Eblehu (7) min Şu‘ayb dirler. Ya‘nî biregüyi horlasalar, nesne (8) añlayamaz diyü şığırdan küdürledür, dirler. ‘İbâdeti (9) münâsib itmediler; pes Tañrı’sıñ hışmına lâyıq (10) oldılar. Hâk ta‘âlâ eyitdi kim bunlara vâcibdi kim ol yaratduğum (11) endâmlaruñ şükri-y-içün hazretüme ‘ibâdet ideler-idi. (12) Çün münâsib fi‘illerin işlemediler, şığıra tapdılar. Pes (13) ol yaratduğum a‘zaları bozsunlar ve ol dir-

60a

(1) -şürdigim eczâları dağıdsunlar.

El-Muşavviru:

Bir adı dağı (2) muşavvirdür. Ya'nî şüret viricidür, analar rahmındaki (3) nuşfelere. Ve şüret iki dürlüdür: Biri aşikâre ider, biri gizlü. (4) Nitekim gökçek olur, çirkin olur. Gizlü şüret (5) dağı eyü olur, yatlu olur. Görklü olduğu ĩmān-ıladur, (6) ma'rifetledür. Çirkin olduğu küfr-ile ve cehl-iledür. (7) Nitekim Resül ģazreti eydür: *“Yedħulu'l-cennete evvelu (8) zümretin min ümmetĩ vüçühuhum kâle-kamer leylete'l-bedr sümme'- (9) -l-jezĩne yelühum ke'saħāb kevkebin dürrıyye”*¹⁷⁶ Ya'nî evvel (10) bilün kim uçmağa gireler, yüzlerinün nurları bedr (11) ayı nürı gibi ola ve bunlardan şoıra girenlerün yılduz- (12) -lar gibi ola. Aşl-ı ģadış oldur kim uçmağ ehlinün yüzlerinün (13) nürı 'amellerine göre olur ve dīdār görmekte dağı

60b

(1) buncılayındur. Her kişı kim Allah'ı artuğrağ bilür, (2) dīdārın dağı bellürek göresidür. Ve Ebü Bekr (3) Şıddıķ rażıyallahu 'anhu gördüğü gibi görmeyiserdür. (4) Ĥazzu'l-'abd: Ķuluñ naşıbi bu addan oldur kim 'ibādetler (5) ve tã'atlar aña birledi anlar işlemek-ile şürete (6) getüre. Zırā ki ādemīnün sa'ādeti tã'at eylemek- (7) -dür. Ve dağı fikr eyleye maħlūķātūñ şüretlerinde kim (8) niçesi hey'et ve terbiyyetler-ile yaradılıp durur. (9) Ve dağı fikr eyleye kim ādemīnün şüretlerine mevzün (10) ve iħtiyārdur, ve's-selām!

Şi'r

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

¹⁷⁶ “Cennete ilk girecek zümre, dolunay gecesindeki ay suretindedir. Onu takip eden zümre, parlaklık yönüyle gökteki en büyük yıldız gibidir.” (Hadis, Buhârî, Bed'ü'l-Halk, 8, Enbiya, 1; Müslim, Cennet, 15.; Tirmizî, Cennet, 7.)

- (11) Yoğ-iken uşbu cihānı yaratdı ol hallāk
(12) Zihī muşavvir ü bārī müheyminü'r-rezzāk
(13) Döşedi yiri maķarr olmağ-ıçun ādemīye

61a

- (1) Dürettdi gökleri mesken feriştelere tabāk
(2) El-Ġaffāru:

Bir adı dahı ġaffārdur. Allahu ta'ālā kullarınuñ (3) yaramaz işlerini örticidür, eyü işlerini halka aşikāre (4) eyleyicidür. Dünyāda ġayblar örter ve āhıretde günāhlar (5) örter. Hikāyet: Bir kişiyi öldiğinden soñra düşde (6) gördiler ve şordılar kim "Allahu ta'ālā senüñ-ile ne mu'āmele eyledi?" (7) "Hak ta'ālā elüme bir biti verdi baķdum, bildüm kim (8) günāhlarum yazılmış, utandıgumdan okuyamadum. Eyitdi: 'Ol biti (9) okıgıl!' Eyitdüm: 'İlāhī rüsvāy eyleme.' Eyitdi: 'Bunları işledüğüñ (10) vaķtı benden utanmadıñdı, seni halk arasında rüsvāy (11) eylemedüm, şimdi kim utanursın nicesin rüsvāy eyleyem.' " (12) Peyğāمبر hāzreti eydür: "Hak ta'ālā biregüyi tamuya (13) buyura zebāniler alıp gider-iken yoluñ şülüşine varıcaķ

61b

(1) ol kişi döne ardına baķa, nişfına varıcaķ döne girü baķa, (2) sülüs-i āhıre varıcaķ döne yine baķa, Allahu ta'ālā hitāb (3) eyleye kim 'İy kulum giderken üç kez arduña baķduñ. Sebebi (4) ne-y-idi?' Ol kişi eydi kim 'Sebeb bu-y-ıdı evvel baķduğumda

uşbu (5) āyet hātıruma geldi kim “*Ve rabbūke’l-ġafūru zū’r-raḥmeti*”¹⁷⁷ (6) Ya’nī Allahu ta’ālā günāh örtücü ve raḥmet issidür. İkincide uşbu (7) āyet hātıruma geldi kim “*Ve men yaġfuru’z-zunūbe (8) illā ’l-lahu*”¹⁷⁸ Ya’nī günahları Allah’dan ġayrı kimsene örtmez. (9) Üçüncide uşbu āyet hātırıma geldi kim “*Ḳul yā ’ibā- (11) - diyellezīne esrafū ’alā enfüsihim lā taḳneṭū min raḥmetillahi innellahe yaġfiru’z-zunūbe cemi’ā innehu hüve’l-ġafūru’r-raḥīm.*”¹⁷⁹ Ya’nī iy ma’sıyyet işlemede ḥadden geçenler raḥmetden (12) ümīd kesmeñüz.” Ḥaḳ ta’ālā eyde kim “Çün beni günāhlar (13) örtücü-y-idigüm bildüñ ve benüm raḥmetüme iḳrār eyledüñ, var

62a

(1) imdi raḥmetüm-ile uçmaġa gir.” diye. Ḥazzu’l-’abd: Ḳuluñ (2) bu addan naşībi oldur kim ḥaḳḳuñ ‘aybların¹⁸⁰ örte. (3) Peyġamber ‘aleyhi’s-selām buyurdı kim “Her kim bir mü’min (4) ḳardeşinüñ ‘aybın örte, Allahu ta’ālā ḳıyāmet güninde (5) anuñ ‘aybın örte.” Zihī ġaffār Tañrı kim oldur ādem (6) oġlanlarınıñ gönüllerindeki yavuz endişeleri örtmişdür, (7) kimseye bildürmez. Ḥaḳ birbiri-le dirilürler. Eger örtmese (8) evvel ata, ana; oġlından, ḳızından bizār olalar-ıdı, (9) dükeliñ ḳalan ḥalāyık. Ve bu ni’metüñ şükrin kim yerine (10) getüri bilür.

Şi’r

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

(11) Nesne senden gizlü degüldür iy ‘allāmu’l-ġuyüb

¹⁷⁷ “Senin, baġış bol olan Rabbin merhamet sahibidir...” (Kehf Sûresi, 18/58)

¹⁷⁸ “Zaten günahları Allah’tan başka kim baġışlayabilir ki!” (Āli İmrân Sûresi, 3/135)

¹⁷⁹ “De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları baġışlar. Şüphesiz ki O, çok baġışlayan, çok esirgeyendir.” (Zümer Sûresi, 39/53)

¹⁸⁰ Metinde “‘ayb’lar ‘ġayb’ şeklinde yazılmış.

(12) Görüp örtersin günāhumuz iy ğaffāru’z-zünüb

(13) Azı kim bizden begendüñ aşikār eyledüñ

62b

(1) Zihī vehhābu’l-‘aṭāyā zihī ferācü’l-kurūb

(2) El-Ḳahhāru:

Bir adı daḡı ḡahhārdur. Ya’nī Allahu ta’ālā (3) dükeli ‘ālem ḡalkıñ üzerine ğālibdür. Benlik da’visin (4) iden cebbārlaruñ arḡasın şar[an] odur. Yoḡları yoḡluḡları[nda]¹⁸¹ (5) ḡomadı, ḡahr eyleyüp var eyledi. Varları varlıḡlarında (6) ḡomadı, ḡahr eyleyüp öldürdi. Ve yirleri su üzerinde (7) dirgürmeḡ-ile ḡahr eyledi ve gökleri daḡı direksüz seyvān (8) eylemek-ile ḡahr eyledi. Nitekim kelāmında buyurdi: (9) *“İnnellahe yümsikü’s-semāvāti ve’l-erḡa en tezulā”*¹⁸² (10) Odı, yili, suyu, dopraḡı kim bunlar biri birine muḡālifdür- (11) -ler. Ten ḡalıbında cem‘ eylemek-ile ḡahr eyledi. Cān kim cevheri (12) laṭifdür ve nūrānīdür, dopraḡdan yaradılmışdur. (13) Ḳarañulıḡ ten içinde dölendürmelik ḡahr eyledi.

63a

(1) ‘Aḡılları kendünün ‘aḡameti ‘ḡāyetine irişmekden (2) ḡahr eyledi. Gözleri ‘izzet güneşinün nūrına beḡā (3) bulmaḡdan ḡahr eyledi. Mütekebbir sultānlar renc-ile ve ölüm-ile (4) ḡahr eyledi ve gördükleri lezzetleri cānlarına zehr (5) eyledi. Ve cemī‘ cānluları öldürmek-ile ḡahr eyledi. (6) Zīrā kim ölüm bir ḡapudur kim ulu kiçi andan geçemeyince (7) çāre yoḡdur, ne muḡarreb feriştelere ve ne muḡarreb (8) mürsel

¹⁸¹ Metinde “yoḡluḡları” şeklinde yazılmış. T. nüshasında “yoḡluḡlarında” şeklinde yazılmış.

¹⁸² “Şüphesiz Allah gökleri ve yeri, nizamları bozulmasın diye tutuyor...” (Fatır Sûresi, 35/41)

peygâmbەرler. Hikâyet: Dâvud peygâmberrûn (9) ‘âdeti bu-y-ıdı kim evinden çıkup
kanda söye varsa (10) kapusın kilidlerdi ve miftâhı kendüde saklardı. (11) Bir gün
evine geldi gördi kapusı açık içerü girdi, (12) gördi bir şahış örü turur, kaçığı eyitdi:
“Kimsin (13) ve seni bunda kim givürdi?” Eyitdi: “Yâ Dâvud bilmez misin

63b

(1) ben şolvan-kim pâdişâhlardan kormazvan ve hiç (2) kimseden kaygıdamazvan,
benven bozan lezzetleri, (3) nist eyleyen ni‘metleri, tağıdan cemâ‘atları, (4) bir
birinden ayıran dostları. İy sulţân- (5) -laruñ sarâyların harâb eyledüm, kendüleri (6)
sinle çukurlarında türâb eyledüm. İy niçe (7) emîrler eyledüm, iy niçe ‘azîzleri
eyledüm (8) haķir. Benven¹⁸³ melekü’l-mevt. Geldüm ki cânıñı kabz (9) eyleyem.
Dâvud peygâmberr ditredi, levni müteğayyir oldı, (10) nice idecegin bilmedi,
mütehayyir oldı. Çün (11) biraz kendiye geldi eyitdi: “Yâ melekü’l-mevt mühlet (12)
ver kim ehl-i beytüme varam, vidâ‘ eyleyem.” Eyitdi: “Yâ Dâvud (13) bilmez misin
kim ecel gelicek te’hîr olmaz.” “*fe i’zâ câ’e*

64a

(1) *ecelühüm lâ yeste’hîrüne sâ’aten velâ yestaķdimün.*”¹⁸⁴ (2) Dâvud peygâmberr
zâr zâr ağladı ve ‘azrâ’il cânın (3) kabz eyledi. Kuşlar Süleymân’a haber itdiler; pes
buyurdı (4) kuşlara Beytü’l-Maķdis üzerine kanatların yaydılar (5) turdılar. Tâ yidi
fersah yiri gölge eylediler ve Süleymân (6) kendü eli-y-ile yudı. Uçmağdan kefen
indi, tekfîn eyledi (7) ve kırk biñ kişiye yakın var-ıdı kim namâzın kıldılar. (8)
İbrâhîm peygâmberr katında defn itdiler. Kuşlar kırk gün-degin (9) kabrin beklediler,
yimediler, içmediler. Andan soñra Cebrâ’il (10) indi, Süleymân’a ta’ziye eyledi.

¹⁸³ Metinde “benvebin” şeklinde yazılmış.

¹⁸⁴ “...Her ümmet için belirlenmiş bir müddet vardır. Vâdeleri gelince ne bir an geri bırakabilir, ne de bir an öne alabilirler.” (A’raf Sûresi, 7/34)

Rivāyetde gelmişdür (11) kim melekü'l-mevt dükeli cānları ʔabz itdügünden ʔoñra (12) Haʔ ta'ālā buyurısar kim “Yā ‘Azrāil imdi sen dağı cānıñı (13) ʔabz itgil!” Çün biraz vaʔt meşgöl ola eyde kim

64b

(1) ‘İzzuñ celālüñ haʔı-çun eger bileydüm kim ölüm acısı (2) bu resmdür bir kişinüñ cānın alamazdum, diye. Çün (3) yirlerde göklerde bir cānlu ʔalmaya; zīrā ki ʔahhār ʔıfatı (4) tecellī eyleye, ʔıyāmet dağı anuñ tecellisi āşārındandır. Pes (5) “*küllü şey’in hālikün illā vecheh*”¹⁸⁵ hükmin maḥlūḳātuñ (6) ölenlerine çekeler, “*li meni’l-mülkü’l-yevme lillāhi’l-vāḥıdı’l-ʔahhār*”¹⁸⁶ nidāsın iderler. (7) İy yalan da‘vī ʔılanlar, dünyā benümdür diyenler, eydüñ (8) imdi kim ʔimdi maluñ kimüñdür? Kimse yoʔ kim cevāb ide, (9) kendü kendüye cevāb vire. Eyde uluhiyet ʔıfatı-y-ıla (10) kim “*lillāhi’l-vāḥıdı’l-ʔahhār*”¹⁸⁷ Ya‘nī pādīşāhlıʔ benümdür (11) kim birven ve ‘ālem-i ʔahr eyleyiciven diyü dağı eyler. İy Nemrūd-ı (12) la‘İN ve iy ma‘den-i kibr ü kİN ʔoldurduñ (13) ‘ālemi küfr ve inkārdan ve bid‘at-ı istikbārdan. İmdi

65a

(1) ʔatlan aʔsacuʔ sivri sinek ve iy fir‘avn dağı yüz çevürdüñ (2) olduñ bāġī serkeşlik eyleyüp “*ene rabbukumu’l-a‘lā*”¹⁸⁸ na‘rasın (3) urduñ bir ‘aşāya dimedüñ ʔaçduñ henüz ‘acizüñ bilmedüñ. (4) Ve iy Belʔıs ki taḥtūñ-la māl u mülküñ-le leşkerüñ-le ve ḥıd- (5) -metkārıların-la Süleymān’a tekebbür ve tefāḥur eylerdüñ, Hüdhüd’i (6) viribidüm, vardı ‘aczuñ taḥtasınuñ ʔa‘if ebcedinden oʔuyı (7) virdi. Ve

¹⁸⁵ “... O'nun zātından başka her şey yok olacaktır...” (Kasas Sûresi, 28/88)

¹⁸⁶ “... Bugün hükümrānlık kimindir? Kahhār olan tek Allah'ındır.” (Mü'min Sûresi, 40/16)

¹⁸⁷ “... Kahhār olan tek Allah'ındır.” (Mü'min Sûresi, 40/16)

¹⁸⁸ “...Ben, sizin en yüce Rabbinizim!” (Nâziât Sûresi, 79/24)

iy Ebrehe ki filler¹⁸⁹-ile Ka'bemi yıkmaya kaçd eyledün, (8) leşkerüne ve yarağına mandıñ. Ebābıl kuşlarını viribidüm, (9) taş-ıla çerüni delik delik eyleyüp kırdılar. İy dervîş (10) benüm yolumda örümcek perdedārlık eyler ve sivrisinek isfehsalar- (11) -lık eyler, taşlar tesbihhunlık eyler, kelebek 'ışk- (12) -bāzlık eyler, 'aşā ejdahālık eyler, yaş ağaç meş'aledār- (13) -lık eyler. Benüm hazretümde yoqlar var gibidür, varlar yoq gibidür.

65b

(1) Dünyā çoqları azdur; līkin tã'at azları çoqdur.

Şi'r

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / fe'ülün

- (2) İrmez anuñ kemāline noqşān
Yoqdur anuñ cemāline pāyān
- (3) Yir ü gök halk hep fenā olısar
İtdi Kur'ān niteki anı beyān
- (4) *"Küllü şey'in hālikun illā vechahu"*¹⁹⁰
- (5) Ne faqīrū qalısar durur ne ğanī
Ne vezīrū ne nedīmü qala ne hān
- (6) Her ki uşbu cihāna geldi gider

¹⁸⁹ Metinde "biller" olarak yazılmış

¹⁹⁰ "...Onun zatından başka her şey yok olacaktır..." (Kasas Sûresi, 28/88)

Kimsene bulamadı ecelden amān

- (7) Enbiyā evliyā kamu gitdi
Sen kıyās eyle kendüziñ andan
- (8) Devrülenden kimse şād degül
İtmedi kimseye vefā bu cihān
- (9) Hükemānuñ re'isi Eflāṭūn
Oldı nāçār verdi hāzrete cān
- (10) Bulmadı rencine derdine devā Soḳrāt
Şöyle 'acz-ile kıldı sergerdān
- (11) Gitdi hem derd-ile Calinus
Öldi Soḳrāt itmedün dermān
- (12) Ḳanı Ādem ü Nūḥ u İbrāhīm
Ḳanı Ya'ḳub Yusuf Ken'ān
- (13) Ḳanı İdrīs Yūnus ve Şālih
Ḳanı 'İsā ve Mūsā ve 'İmrān

66a

- (1) Ḳanı Aḥmed ki 'ālem anuñ-çun
Yaradıldı müzeyyen oldı cinān

- (2) anı Ebü Bekr ve Haydar ‘Osmān
‘Ömer ve Sa‘ad u amza Selmān
- (3) ālīk-u āfi‘ī ve İmām-u Zufer
Ebü Yusuf Muammed ve Nu‘mān
- (4) Geldiler tā ki yol göstereler
Gıtdiler ālī aldı bu meydān
- (5) anı dūnyā benüm diyen kiiler
almadı āh ayser ü aan
- (6) anı Efrāsiyāb ve Keykāvus
anı Behrām gör Nuırvān
- (7) anı Suhrāb Birruz ve aāk
anı İsfendiyār gibü cihān
- (8) anı Dārā anı Sikender-i Rūm
Mülk ıldı ve gitdi mülki dutan
- (9) anı firdevsi var ol evler
imdi olmi durur amu vīrān
- (10) Nie destān our-ıdı bülbül
İtmedi aı aa bir destān
- (11) Ayrılıp gülüstandan oldu melül

Şoldu gülzār eseli bād-ı hazān

(12) K̄am ol nāz-ıla yürüyenler
Gülistānda nite ki serv-i revān

(13) Ol güneş gibi yüzlülere baķañ
Kim yanaqları oldu güristān

66b

(1) Gitdi ol gül yañakları rengi
Boyları şanasın kim oldu kemān

(2) Görgil imdi cihān ‘azizlerini
Doprağ-ıla ölüm durur yeksān

(3) Gitdiler şöyle yoklığa bunlar
Kim bilinmedi bir haber bī-nişān

(4) Nice bizsüz gele cihāna bahār
Açıla gül şukūfeler ḥandān

(5) Anca ayı toğa tağlar üzerine
Buldı ırmaqlara dōke bārān

(6) Giye yeşil tonını ağaçlar
Bite çayır yeşere hamr bostān

- (7) Dökile yiryüzine çimen
Bağlar içinde sular ola revān
- (8) Gül ve nesrīn ve sūsen ve lāle
Yasemīn ve benefşe ve reyhān
- (9) Dobrağ altında yatur yalñuz
‘Amelümüz işümüz ola hemān
- (10) Çün şer nice uşbudur bildün
İmdi uyğudan aç gözüñi uyan
- (11) Hā zīnhār manşıba¹⁹¹ aldanma
İ‘timād itme ‘ömre hem iy cüvān
- (12) Uşbu fānī cihānı yüklenmegil
Āhıret ezzeresine iy nādān
- (13) Her kimün olsa sevdügi dünyā
Sevmez elbette anı ol sulţān

67a

- (1) Çünki zīrā dimediler ‘āşık
Uçmağı sevene dağı merdān

---

¹⁹¹ Metinde “mansıya” şeklinde yazılmış.

(2) Hazzu'l-'abd: Kuluñ naşibi bu addan oldur kim nefsin (3) qahr eyleye, arzularından men' itmek-ile ve gōñni saqlaya (4) Tañrı'dan ayruğa meyl itmekden, qarnın saqlaya harām (5) yimekten, dilin saqlaya yaramaz kelecilerden, gözün saqlaya (6) nā-mahreme baqmaqdan. Her gāh ki nefis-ile uşbu mu'āmele (7) eyleye. Qalan düşmanlarından ziyān irişmeye. Zīrā ki düşmanlaruñ (8) yavuzrağı nefsdür. Nitekim Resūl hazreti buyurdu: (9) "A 'dā uduvvice nefsuñ elletī beyne cenbeyke"¹⁹²

Şi'r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- (10) Düşmanuñ nefsuñi bil iy yār bes
(11) Zīrā düşman ölmez olur hem nefes
(12) Ölmedinden öñdün ölgil zinhār
(13) Tā ebed diri qalasın hızır-vār

67b

- (1) Çün seni Hāq viribidi av-ıçun
(2) Nefsi qahr it ki budur turfe-şikār
(3) "Mūtū qable en temūtū"¹⁹³

¹⁹² "Düşmanlarının en büyük düşmanı iki yanın arasında/içinde ki nefistir." (Ebû Bekr bin Ca'fer el-Harâîfî, *İ'tilâlu'l-Kulûbi*, Riyad, 2000, I, 26.) Ayrıca Ahmet bin Hanbel "Gerçek babayığit, gürüşte rakibini yenen değıl, öfkelendiğı zaman nefesine hâkim olan kimsedir." hadisinin açıklamasında bu sözü söylemiştir. (Ahmed bin Hanbel, Müsned, thk.: Şuayb el-Arnâvut ve diğerkleri, Müessesetü'r-Risale, 2001, XII, 153. 'İbnü'l-Esîr, en-Nihaye, 3/23'den naklen')

¹⁹³ Ölmeden evvel ölünüz, O her şeyi bağışlayandır" (Hz. Ömer'in bir sözü)

El-Vehhābu:

Bir adı dahı (4) vehhābdur. Ya'nī Allahu ta'ālā bahşış idicidi 'avazı (5) sözin. Bilgil kim bunuñ gibi bahşış mutaşavver olmaz (6) İllallāh'dan. Ancağ bir kişi biregüye nesne virse 'ivaz (7) umup ya bir 'arz, ol kişiyeye vehhāb dimezler, (8) mu'āmil dirler. Zīrā kim ādem oğlanlarınıñ bahşışı (9) ya 'ivaz vire yāhūd bir hıdmet eyleye ya anı medh (10) ide ya āhıretde şevāb bulam dir. Hāğ ta'ālānuñ bahşışı (11) bu nesnelerden münezzehtür. Hıkāyet: Bir gün Mūsā (12) peygāMBER eyitdi: "Yā Rab ben Tevrat¹⁹⁴ içinde bir ümmet (13) gördüm kim bunların kitābları göğüslerindedür.

68a

(1) Anlar ne ümmetdür?" Allahu ta'ālā buyurdı kim "Ümmet-i Muḥammed'dür." (2) Mūsā 'aleyhi's-selām müştāk oldı, bu ümmeti görmege; (3) zīrā her yirde bunların fazīletin görürdi, Tevrīt (4) içinde. Pes Hāğ ta'ālā eyitdi kim "Sen bunları göremezsin; (5) līkin dilersen avāzların işitdireyin." Hāğ ta'ālā (6) nidā eyledi eyitdi "Yā Muḥammed ümmeti bunlar ātaları arğalarından (7) yidiler, eyitdiler: "Yā Rabbenā! İy bizüm rabbumuz! Ne buyurursın?" (8) Hāğ ta'ālā eyitdi: "Yā ümmet-i Muḥammed siz benden dilemedin (9) ben size it'ām eyledüm, istiğfār birle yarlıgadum." (10) Hıkāyet: Şeyḫ Şiblī raḥmetullahi 'aleyh, Ebū 'Alī Şaķıķī'nün (11) müridlerinden birine şordı kim "Ebū 'Alī Tañrı adlarından (12) kaçısın çok eydür?" Ol mürid eyitdi: "Vehhāb çok eydür." (13) Şeyḫ Şiblī eyitdi: "Ebū 'Alī'nün mālī anuñ-çun çokalmış."

68b

¹⁹⁴ Metinde "Tevrit" olarak harekelenmiş.

(1) **Hikāyet:** Meşāyihden birisi eydür “Bir p̄iri gördüm (2) ‘uryān¹⁹⁵ Ka‘be’yi tavāf iderdi. Eydürdi kim ‘İy ‘ālemleri yaradan (3) senüñ evüñi yalnızcağ tavāf iderin, hāl budur kim sen (4) kerimsin, bī-aşl ve bī-neseb kişilere ton ve ni‘met (5) virürsin, ben aşillu ve nesebken bir gün beni terk idersin.” (6) Ben eyitdüm kim “Niçün ‘ālemler Tañrı’sına edebsüz söyler- (7) -sin?” Eyitdi: “Çok söyleme senden anı ben yigrek bilürem.” (8) didi ve gitdi. Bir sâ‘atdan soñra girü geldi. Bir lañif (9) cübbe geymiş ħarīre beñzer. Beni göre eyitdi: “Ĥannān’dı¹⁹⁶ (10) kim bir kezden ‘itāb eyledüm uş bunu virdi.” (11) didi ve ğayb oldu. **Hikāyet:** Meşāyihden bir ‘azīz (12) eydür: “Mescid-i Akşā’da gördüm biregü melese¹⁹⁷ (13) tolanmış yatar t̄uru geldi. Eydür: ‘İlāhī baña fülān

69a

(1) ta‘ām virmezseñ uşbu k̄andīlleri hep üderim. (2) Göñlümde eyitdüm: ‘Ya velīdür ya ğāyet delūdūr’ didüm. Nāğāh (3) biregü k̄apudan girüp geldi. Elinde bir tabağ örtülü, ol kişinüñ (4) ileyinde k̄odı. Ol dañı dilenci-y-idi. K̄alanın aldı kim gide (5) ilerü. Vardum aĥvāli şordum. Ol kişi eyitdi: ‘Ben (6) bir ĥammāl kişiyün oğlancuğlarum var. Uşbu ta‘āmı (7) arzū itdilerdi çok zamāndan berü ve bugün bişirdüm, (8) k̄otardum. Bir avāz işitdüm kim dostlarımızdan birisi (9) uşbu ta‘ām arzū ider ve götür aña iledivir. Uşda (10) Mescid-i Akşā’da yatur ve andan artanın oğlancuğlaruña (11) getürgil, didi.” Pes her ki bildi-y-ise ki vehhāb oldur, (12) ĥācetlerin anuñ ĥāzretinden dileye ve tevekkül aña k̄ıla, (13) her işde. **Hikāyet:** Bişr¹⁹⁸ Ĥāfī eydür: Emire’l-Mü’minīne

69b

¹⁹⁵ Metinde “uryā” olarak geçiyor.

¹⁹⁶ Metinde “Ĥāññan” şeklinde yazılmış.

¹⁹⁷ Metinde “belase” olarak yazılmış

¹⁹⁸ Metinde “Büşr” olarak hareklenmiş.

(1) ‘Alī razıyallahu ‘anha düşde gördüm, eyitdüm: “Yā Emīri’l-Müminīn! (2) Baña naşīhat it kim fāyda ola” Eyitdi: “Ne hoş nesnedür (3) bāylar dervīşlere tevāzu‘ eylemek; ne hoş nesnedür (4) dervīşler bāylara tekebbür eylemek. Her kişi kim Allah ta‘ālā (5) ‘azametinden haberdār oldı-y-ısa anuñ qatından hiç nesne- (6) -nüñ qadri qalmaz.” Hāzzu’l-‘abd: Kuluñ naşībi bu addan (7) oldur kim dünyāyı ve āhıreti terk eyleye, Tañrı hāzretine (8) irişmek-içün. “*Hālişan muhlişan ve ‘s-selām!*”¹⁹⁹

Şi‘r

Mefâ‘lün / mefâ‘lün / fe‘ülün

(9) Anuñ baħşışı hālīdür ‘ivażdan
Anuñ ihsānı ‘ārīdür ‘arżdan

(10) Zihī vehhāb-durur zāt şıfātı
Münezzeh oldur cevherden ‘arżdan

(11) Er-Rezzāku:

Bir adı daħı rezzākdur. Ya‘nī Allah ta‘ālā rızq (12) viricidür. Rezzākuñ ma‘nası oldur kim ādemiler ve cānavarlar (13) anuñla ve rızq-ıla menfa‘atlanalar. Rızqları ve rızq yeyiciler

70a

(1) daħı Allah yaradur, her birine gerek olduğı vaqıtın virür. (2) Bilgil kim rızq iki dürlüdür: Birisi aşikāredür yeyiciler (3) gibi ve birisi gizlüdür ‘ilm ve ma‘rifet gibi.

¹⁹⁹ “İçten ve samimi, iyi niyetli, halis muhlis olarak vesselam!” (Arapça temenni sözü)

Aşikāre rızķ (4) tenler-içündür, gizlü rızķ cānlar-ıçundur. İkinci rızķ (5) yigrek evvelki rızķdan; zīrā ki ol ten kuvvetlenmek-içün- (6) -dür azcuķ ‘ömr-içün. Hikāyet: İbrāhīm Havvāş (7) eydür: “Bir vaķtın bir yere gider-idüm. Bir yigidi gördüm kim (8) ol daķı Ka‘be’ye giderdi. Zād u rāhlesi yok. Eytidüm: (9) ‘İy yigit ķancarū gidersin?’ Eytidi: ‘Ka‘be’ye.’ Eytidüm: ‘Ķanı (10) azuķuñ ve bindüķüñ?’ Eytidi: ‘İy za‘if i‘tikādlu ol kimse-kim (11) yirleri ve gökleri saķlar ķādirdür kim beni Ka‘be’ye (12) irişdüre.’ Ķün Ka‘be’ye vardum, ol yigidi gördüm, řavāf (13) eyler. Selām virdüm. Eytidi: ‘İy şeyķ ol ĥastalıķuñ

70b

(1) henüz bākī midür?”” Ya‘nī za‘fı yaķın bilgil kim i‘tikād (2) muĥkemligine yaķın dirler. Yaķın dürlü dürlü olur: İsm-i (3) yaķındür ol ‘avāmuñdur, ‘ilm-i yaķındür ol ĥavāşuñdur, (4) ‘ayn-ı yaķındür ol evliyānuñdur, ĥaķ-ı yaķındür ol enbiyānuñdur. (5) Mertebeler tefāvüti, yaķın tefāvüt-iledür. Nitekim PeyġāMBER (6) ĥazretine eyitdiler: “‘İsā peyġāMBER su üzere yürir-idi.” (7) PeyġāMBER ĥazreti eyitdi: “Eger ‘İsā ķardeşümüñ yaķini (8) artuġıraġmissa havada yüriyiserdi.” Resül ĥazre- (9) -tinüñ yaķini, İsā peyġāMBER yaķininden artuġ-ıdı. Anuñ-çun (10) mi‘rāc gicesinde Dünyā göġine çıkınca havada (11) yürüdi. Meşāyih eydürler ĥarāmdur yaķın gülünüñ (12) ķoķusın yiyilemek. Şol kişi kim rızķ Allah’dan (13) ayruķdan umar. Her kişi kim yaķın ĥāşıl olsa

71a

(1) anuñ ķatında miĥnet ni‘met olur, ni‘met miĥnet (2) olur ve bundan ötrü ol ‘aşıķlar ve şādıķlar (3) ki fir‘avn řaġınuñ cādūları-y-ıdılar ve fir‘avndan (4) yüz döndürdiler. Şol vaķtın kim fir‘avn dünyāda (5) ne kadar üstād cādūlar var-ısa dirşürdi, Mūsā (6) peyġāMBERle mu‘ārefe itmek-içün. Ol cādūlar yitmiş (7) biñ kişi-y-idiler. Bunlar

Mūsā peygāmbere eyitdiler adet (8) vechinden kim “Evvel ‘aşāyı sen mi birağursın; yoksa biz mi?” (9) Mūsā peygāmbere eyitdi: “Evvel siz birağũñ.” didi. Bırağdılar. Ol (10) cādũlıqları ipleri, ‘aşāları yılanlar oldılar. Qamusı (11) Mūsā²⁰⁰ peygāmbere dīniñe yüridiler. Mūsā qorqdı. Hāq ta‘ālā vahy (12) eyledi kim “Yā Mūsā *‘lā teħaf inneke ente’l-a‘lā*”²⁰¹ Qorqmağıl (13) kim sen bularũñ üzerine gālibsın. Bırağ eliñdeki

71b

(1) ‘aşāñı; tā anlarũñ cādũluqlarını yuda. Ve ol gün (2) bunlarũñ bayramı-y-ıdı. Mışır’da fir‘avn bir ulu meydānda (3) tahtın qurup oturdı. Cemi‘ begler ve vezīrlar ve muqarrebler (4) ve leşker kamu hazırđılar. Dükeli halk cem‘ olmışdı. (5) Baqarlar-ıdı kim hāq kanqısunuñ elindedür. Quşlıq vaqtinde- (6) -y-ıdı; tā kimse şübhe olmaya. Mūsā peygāmbere elindeki ‘aşāyı (7) bırağdı. Fi’l-hāl ejdehā oldı. Ol cādũlarũñ yılanların (8) ve ‘aşāların bir bir yutdı, helāk eyledi ve fir‘avndan yaña yürıdı. (9) Qaşd eyledi kim anı dağı yuda. Feryād eyledi, Mūsā peygāmbere (10) amān diledi. Mūsā fi’l-hāl dutdı, girü bayağlayın ‘aşā (11) oldı. Cādũlar meydāna geldükleri vaqtın tanışdı- (12) -lar kim eger bu kişi cādũ-y-ısa biz gālib olavuz, (13) bunũñ üzerine. Eger bu bizüm üzerümüze gālib olursa

72a

(1) hāq peygāmbere, buña uyavuz. Çün gördiler kim düzdüklerinũñ (2) dükelin bir ‘aşā yutdı. Girü bayāğı gibi hiç büyımedi. Bildiler (3) kim peygāmbere, hāq anũñ elindedür. Eyitdiler kim “Eger (4) bu kişi cādũ-y-ımışsa bizüm iplerümüz ve ‘aşālarımız (5) qalaydı.” Ol yitmiş biñ cādũ yüzleri üzerine düşdiler, (6) Hāq ta‘ālā

²⁰⁰ Metinde “Mũ” şeklinde yazılmış.

²⁰¹ “...Üstün gelecek olan kesinlikle sensin.” (Tâhâ Sûresi, 20/68)

dergâhına secde eylediler ve başların kaldur- (7) -dılar, eyitdiler: “İmân getürdük Mūsā-y-ıla Harûn (8) Tañrı’sına.” didiler. Fir‘avn eyitdi: “Ben düşvar virmedin (9) imân mı getirürsüz? Mūsā dañı siziñ uluñuzdı size (10) cādülüğı ol öğretti.” Fir‘avn bu sözi anlara anuñ-çun (11) didi kim ya’nî dükeli bildiler kim Mūsā hağ üzerindeür ve fir‘avn (12) bāñıl üzerindeür. Ya’nî kendüden yüz döndürmesünler (13) diyü, Hağğ’ı örterdi. Hâl budur kim temāşāya bağanlar dañı

72b

(1) bildiler kim ol cādülüğ Mūsā’yı görmezden öndin dañı (2) bilürlerdi. Pes fir‘avn kağıdı, eyitdi: “Ben dañı siziñ el- (3) -lerüñüzi ve ayağlarıñuzı kesem, ħurmā budağlarına aşam; (4) tā bilesüz kim Mūsā Tañrı’sunuñ kim ‘azāb kıtrağdur yāñūd (5) benüm.” Ol cādular eyitdiler: “Biz hiç senüñ ‘azābıñdan (6) kıyurmazuz, ne dilerseñ işle ve şimdiden girü bizüm (7) ölmegümüz yigrekdür andan ki diri olup senüñ gibi (8) kalleş ve kılmaş yüzine bañınca, didiler. Zırā öldüğümüzden (9) soñra Hağ ta‘ālā cemāli-y-ile müşerref ve münevver oluruz.” didiler. (10) Pes yine çağurşup eyitdiler: “Yā fir‘avn senüñ mihnetüñ (11) bize ni‘metdür ve senüñ cefāñ bize vefādur. İmdi ne idecekseñ (12) tizrek itgil; tā bu dünyā zindanından kırtulalum.”

Şi‘r

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

(13) Öldürüñ bizi niçün te’ñir idersin iy şikāt

73a

- (1) Diriligimiz çün ölümdür ölmeñüzdür hayāt
- (2) Bülbül-i mañbûsuñ irmez eli kim şıya kafes
- (3) Tā gülistānıma irüp bula tarlıqdan necāt

(4) Emīre'l-Mü'minīn 'Alī kermallahu vechehu eydür: “Hāq ta'ālā (5) buyurdı kim rızkuñ seni isteye. Ve saña buyurdı kim saña rızq (6) vireni isteyesin.” ‘Aceb budur kim sen isteyecek nesneyi (7) istemezsin²⁰² ve istemeyecek nesneyi istersin. Hikāyet: (8) Aşşam'ı dirler bir 'ālim var-ıdı. Eydür: Başra Cāmi'inden (9) çıqup gelürdüm bir 'Arab deveye binmiş gelür (10) baña eydür “Yā mevlanā kandan gelürsin?” Ben eyitdüm: (11) “Şol evden gelürin kim anda rañman Tañrı'nuñ (12) adı ve Kur'an oqınur.” Eyitdi: “Ol Qurān'dan biraz oqıgıl, işideyin.” (13) didi. Başladum “Vezāriyyāt Sūresi”nüñ evvelinden uşbu āyette degin

73b

(1) kim “*Ve fi's-semā'i rizkukum ve mā tū'adūn*”²⁰³ oqıdum. (2) Ya'nı sizün rızkuñuz göklerde hāzırdur. Ol 'Arab (3) eyitdi “ Eyü oqudıñ, yiter.” didi, devesinden aşğa indi. Devesini (4) boğazladı, gelene gidene virdi. Şoñra kılıcın şıdı (5) ve yayın uvatdı ve gitdi. Ol yolda Harūnu'r-Reşid'- (6) -le Ka'be'ye vardum. Tavāf iderken bir incecik avāz işitdüm, (7) gördüm ol devesin boğazlayan 'Arab vücudı za'if (8) ve levni müteğayyır olmuş. Selām virdi, eyitdi kim “Ol sözden (9) yine biraz oquyu virgil.” Pes girü evvelgileyin oquyu (10) virdüm. Hemān kim yine ol āyeti işitdi, eyitdi: “Hāq ta'ālā (11) etdüğü va'di bulduq ve kerem eyle biraz dañı

²⁰² Metinde tam olarak okunmuyor. T.'da “istemezsin” şeklinde yazılmış.

²⁰³ “Semada da rızkınız ve size vâdedilen başka şeyler vardır.” (Zâriyât Sûresi, 51/22)

oğuşıl, (12) işideyin.” Ve uşbu āyeti oğudum kim *“Fe ve rabbi’s-semā’i (13) ve’l-erđı innehu leħağğum mişle mā ennekum tenııķūn”*²⁰⁴

74a

(1) Bu āyet ma’nisi oldur kim Ĥağ ta’ālā and iğer, kendü ‘azametine. (2) Eydür: “Buyruguñ Tañrı’sı ĥağğı-çun sizüñ rızķıñuz (3) tağdır²⁰⁵ olmışdur, ĥağğatince-kim kelecı itmek isteñüz idersiz. (4) Bu nesnede ĥıç şübheñüz yoğdur. Rızķ emrinde dağı şübhe (5) yoğdur. Ol ‘Arabı bu āyeti işıtdı. Ġinleyin çığırıp eyıtdı: (6) “Subħānallahi! ‘Acaba kim kaçıtdı ol rezzāğ Tañrı’ya kim tā and içdı, (7) rızķ vermegine böyle didı, dağı teslīm oldı. Ĥıkāyet: (8) Bireğü Şeyğ Bāyazıd rağmetullahu ‘aleyhiye geldi, eyıtdı: “Baña tevbe (9) vir.” Şeyğ eyıtdı: “Sen günāhunı eyit bilelüm, andan tevbe (10) virelüm.” Eyıtdı: “Yā sultānu’l-‘arıfın! Ben şol āğiret (11) kaçısınuñ ðonların şoyardum ve kaçısınuñ yonin ĳibleye bulsam (12) ĳordum ve kaçısınuñ yoni ĳibleden dönmiş bulsam şoyardum. (13) Ve biñ ĳişinüñ sinin açdum ve ikisinüñ yoni ĳibleye-y-ıdı ve ĳalanınuñ

74b

(1) ĳibleden dönmiş ıdı, ne’ūzu billāhi!” Şeyğ eyıtdı: “Evvel bı-çare- (2) -ler rızķları-çun ĳuşşa yıdikleri ötürü yüzleri (3) ĳibleden dönmiş.” Ve bundan ma’lüm oldı kim ĳımān şol (4) ĳişinüñ olurmış kim yağın ĳavı ola ve tevekkül ĳāmil (5) ola rızķ emrinde *“Razeğanā’līhu ve iyyākum bi fağlıhi”*²⁰⁶(6) Ĥazzu’l-‘abd: Ĳuluñ naşibi bu addan iki dürlüdü: Birisi (7) ĳasem Tañrı ne itdi-y-ıse azdan çoğdan (8) rāzı ola.

²⁰⁴ “Göğün ve yerin Rabbine andolsun ki bu vaad, sizin konuşmanız gibi kesin ve gerçektir.” (Zāriyāt Sûresi, 51/23)

²⁰⁵ Metinde “tağd” şeklinde yazılmıştır. T. “istemezsin.”

²⁰⁶ “Allah bize ve sizlere lutf u keremiyle kulluk payesini nasib eylesin.” (Arapça dua cümlesi)

İkincisi oldur kim iki elini Tañrı'nuñ hazîne- (9) -dârı eyleye. Ya'nî muhtâclara mâlından nafağa vire, dirig (10) eylemeye ve taqşır itmeye.

Şi'r

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün

- (11) Gelür rızkuñ saña vaqtinde taḥkîk
Ḥaḫḫ'uñ va'dine zinhâr eyle taşdıḳ
- (12) Dilegil ḥazretinden tâ ki vire
Bu ni'met şükrin itmeg-ile tevfik

(13) El-Fettâḥu:

Bir adı daḡı fettâḥdur. Ya'nî Tañrı ta'âlâ 'inâyeti-le

75a

(1) açılır, dükeli baḡlu ḳapular. Ve anuñ hidâyeti birle beyân (2) olur, her müşgiller. Gâh memleketler fetḥ eyler enbiyâ-içün. (3) Nitekim Mekke şehrine kâfirler gâlib olduḡından soñra (4) peygâamberümüze fetḥ eyledi. Nitekim kelâmında buyurdu: *“İnnâ fetahñâ (5) leke fetḥâm mübînâ”*²⁰⁷ Gâh evliyânün gönüllerinden hiçâblar götürüp (6) ve gönüller sırrın müşâhede ider. Nitekim buyurdu: *“Mâ yefteḥı- (7) -llahü linnâsi min rahmetin felâ mümsike lehâ”*²⁰⁸ Şol kimsenüñ kim gayb (8) kilidi ve rızḳ kilidi dillerinüñ ḳudreti yedinde ola, (9) aña lâyıḳdur kim fettâḥ diyeler.

²⁰⁷ “Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsan ettik.” (Fetih Sûresi, 48/1)

²⁰⁸ “Allah'ın insanlara açacağı herhangi bir rahmeti tutup hapseden olamaz...” (Fatır Sûresi, 35/2)

Nitekim buyurdu: “*Feteħnā* (10) ‘*alā ‘aleyhim ebvābe külle şey*”²⁰⁹ Her kişi kim Allah ta‘ālā (11) fettāhdıđın bilse gerekdür kim fikri anuñ ħazretinden (12) ayrığa müte‘allık eylemeye, ne ħadar zaħmet olursa şabr eyleye. (13) Bilesi artduğınca Ĥaħ ħazretine i‘timādı dağı arta

75b

(1) ve ümīdi kesmeye. **Ĥikāyet:** Ya‘ħūb peygāمبر dört (2) yoluñ arasında bir ev yaptı, içine girdi oturdu ve řā‘ata (3) meřđül oldu. Hem Yūsuf ħasretinden ağlardı ve ağlamağdan (4) gözleri görmez oldu. Ve bir ħaç kez bulmağ-ıçun oğlanların (5) Mışır’a viribimişdi. Ĥaberün bilmedilerdi ve bunca yıl- (6) -lardan řoñra yine oğlanlarına eyitdi: “Yūsuf’ı isteñ (7) ve ümīdüñüzi kesmen. Tañrı’dan ümīdin kāfirler (8) keser ancak.” **Ĥikāyet:** Emire’l-Mü’minīn ‘Alī’nüñ mescidinde (9) bir mü’ezzın var-ıdı ve ‘Alī’nüñ dağı bir ħaravařı var-ıdı (10) ve ol mü’ezzın anı sever-ıdı. Evħāt suya varıcaħ (11) aña eydürdi kim seni severin ve ol ħaravař (12) bunca taħammül iderdi ve bir gün ‘Alī’ye eydi virdi. ‘Alī (13) eyitdi: “Sen dağı aña eyitgil kim ben dağı seni severin,

76a

(1) digil.” Pes ol ħaravař dağı aña eyle didi ve girü (2) döndi, eyitdi: “İmdi nice itmek gerekür?” Mü’ezzın eyitdi: (3) “Nā-çar şabr itmek gerekür; tā ki bize ħayr ħapusu açıla.” (4) Ol cāriye bunı ‘Alī’ye diyü virdi. ‘Alī ol mü’ezzını (5) ħıđır[dı] eyitdi “Aĥvālüñ baña digil, işideyin.” Pes mü’ezzın (6) ħālin diyü virdi ve ‘Alī eyitdi: “Var imdi ol cāriye (7) senüñ olsun ki işde”²¹⁰ Tañrı ta‘ālā size ħapu açdı.” (8) didi, ve’s-selām! Ĥazzu’l-‘abd: Ĥuluñ bu addan naşıbi oldur (9) kim Tañrı’nuñ

²⁰⁹ “Onların üzerine herşeyin kapılarını açtık.” (En‘am Sûresi, 6/44)

²¹⁰ Metinde “işde” şeklinde yazılmış. T. “işde”

‘ibâdetlerine durişe, her sâ‘at fikr (10) zikrinden hâlî olmaya; tâ ki gönline ğayb
‘âleminden kapu (11) açıla ve dahı güç yetdigince mü’minlerüñ düşvâr işlerin (12)
âsân idi vire, müşgillerin beyân eyleye ve bağlu işlerin (13) açı vire ve hayrların
bunlardan diriĝ²¹¹ itmeye ve kayĝulu hâtırları

76b

(1) şâd eyleye ve gönülleri ola.

Şi‘r

Mütefâilün / fe‘ülün / mütefâilün / fe‘ülün

- (2) İy ki sendedür kamu feth vü fütüh
- (3) ‘Aklı ve fehmü ve dînu ve kalbu ve tenü ve rüh
- (4) Baĝlu kayuları açĝıl kullara
- (5) Vir bi-‘ıŝkuñ şarâbından şabüh
- (6) Çün Habîb’üñ ümmetiyüz iy Kerîm
- (7) Eyleme bizi nitekim kavm-ı Nüh

(8) El-‘Alîmu:

Bir adı dahı ‘alîmdür. Allahu ta‘âlâ her nesnenüñ (9) zâhiri kimseye kim anuñ
‘ilmi uşbu vechledüĝin bilse (10) edeb budur kim anuñ hükmi altında sâkin ola. Ve
anuñ ‘ilmine (11) i‘timâd eyleye, kendünüñ tedbirin terk eyleyüp taĝdîre (12) iktifâ

---

²¹¹ Metinde “ deriĝ” olarak harekelendirilimiş.

eyleye. Nitekim Nemrūd İbrāhīm'i atıcağ Cebrā'il niçe (13) biñ ferişte-y-ile geldi, eyitdi: “Benüm qatumda h̄acatuñ var mıdur

77a

(1) yā İbrāhīm?” didi. İbrāhīm eyitdi: “Tañrı'yadur saña degüldür.” Cebrā'il (2) eyitdi: “Yā niçün Tañrı'dan h̄acet dilemezsin?” İbrāhīm eyitdi: (3) “Ol benüm h̄alümi bilür, dilemek ne h̄acetdür.” Pes H̄ağ ta'ālā (4) ol oda emretti kim “*Yā nār! Kūnī berden ve selāmā 'alā* (5) *İbrāhīm*”²¹² Ya'nī şovuk olğıl, yandurmağıl ve hem üşitmegil. (6) Pes Allah emri-y-ile ol od gülistān oldu ve orta yirinde (7) bir taht vurıldı, civarsında güller ve reyhān ve çiçekler (8) bitdi ve bñar çıqđı. Cebrā'il uçmaqđan hulle getürdi, (9) İbrāhīm'e geydürdi. Tahtı üzerine çıqđı oturdı, (10) ve's-selām! Biregü bir 'ārife eyitdi: “Kul rızqın (11) istesün mi?” Eyitdi: “Rızq kandalığın bilürse istesün.” (12) Ol kişi eyitdi: “Tañrı'dan dilesün mi?” 'Ārif eyitdi: “Eger (13) bildi-y-ise kim Tañrı anı unuttı, añdursun.”

77b

(1) **Hikāyet:** İbrāhīm H̄avvāş eydür: “Seferde-y-idüm qarnum (2) açdı. Rī şehrine yaqın gelicek h̄ağuruma düşdi (3) kim bu şehirde bilişlerüm vardur, anda varıcağ beni qonaqlayalar (4) ve baña ta'ām yidireler. Çün-kim şehre geldüm, gördüm, (5) birüñü fişq ider. Men' itdügüm-çün beni dögdiler. Ben eyitdüm (6) 'aceb benden ne şadır oldu kim bu vāqı'a uğradı. (7) Sırruma nidā geldi kim yā İbrāhīm ben senüñ h̄alüñi bilür-i- (8) -ken bilişleriñe i'timād eyledüñ, dir. Ve andan şoñra (9) vardum bir biliş buldum, baña ta'ām virmedi ve geçdüm gitdüm (10) ve yolda bir aqçe buldum, elüme aldum. Gördüm üzerinde (11) yazılmış kim Tañrı bilmezmi-y-idi senüñ

²¹² “...Ey ateş! İbrahim'e karşı serin ve esenlik ol.” (Enbiya Sûresi, 21/69)

açlığūñ, andan ġayrından (12) ta‘ām umarduñ diyü.” Hāzẓu’l-‘abd: Ẓuluñ bu addan naşībi oldur (13) kim kimse öğretmedin, kendüzinden ‘ilmeler hāşıl eyleye.

78a

(1) Şi‘r

Mefâ‘lün / mefâ‘lün / mefâ‘lün / mefâ‘lün

Küll ve cüz dāiresin kıldı ol ‘ilm-i kadīm

(2) Yüzmedi bu deñizde niçe ‘aql issi hakīm

(3) Her kim anuñ-ıla ‘ilmin ola hükmine muṭī‘

(4) Hāşa kim kıllarını unıda Allahu ‘alīm

(5) Mülk aşşısı doğunmaz kıyāmetde kişiyē

(6) Meger ol kişiyē kim iled kalb-i selīm

(7) Dükeli hālik bilür eyü yavuz dūn ġün

(8) Nice urmaz yüzge imdi bağ ol laṭif-i ‘azīm

(9) Göñliñü yatlu şıfatların ya‘nī giderüp

(10) Eyi²¹³ hulğ-ıla bezeyüp ola uçmağda muḳīm

(11) El-Ḳābz, El-Bāsiṭu:

Bir adı dağı ḳābzdur, birisi bāsiṭ- (12) -dür. Allah ta‘ālā ḳābz ider cānları tenlerden, şadağaları

²¹³ Metine “āyi” şeklinde yazılmış.

(1) baylardan; rızıkları fuqarādan baş idicidir, ya‘nī (2) döşeyicidir: baylara rızıkları, tenler içinde cānları, (3) faķırlere şadaķaları. Gāh evliyānuñ gönüllerini (4) ķabz eyler celālī şıfatınuñ ķorkusu-y-ıla gāh baş (5) eyler cemālī şıfatınuñ ümīdi-y-ile. **Hikāyet:** Bir kişi rivāyet (6) eyler, eydür: “İbrāhīm Havvāş-ile seferdeydük. Bir ağaç altına (7) ķonduķ. Gice olıcaķ bir aslan geldi, ķatumuzda yatdı. (8) Ben ķorķdum ağaca çıķdum, şabaķ olunca tırdum. İbrāhīm (9) aslan ķatında uyudu, ihtiyāt eylemedi ve yarındası (10) gitdük. Gice olıcaķ bir mescide ķonduķ. İbrāhīm (11) yüzine bir sivrisinek ķondu, çıgurup durdı. Ben eyitdüm: (12) Yā İbrāhīm yā şeyķ bu ‘acebdür ki dün gice ķatında arslan (13) yaturdı andan keykirdemezdüñ, bu gice sivrisiñekden

(1) ötrü çağırduñ. Şeyķ eyitdi: Dün gice gönümde ķabz (2) var-ıdı kendüzüm-ile degüldüm. Anuñ-çun fāriğdüm. Bu gice (3) kendüzüm-ile gelmişdüm, gönüm baş olmışdı. Andan (4) ötrü çağırdum, didi.” Hāzzu‘l-‘abd: Kuluñ bu addan (5) naşibi oldur kim ‘ilm ve hikmet okumuş ola. Gāh halkuñ (6) hātırın baş eyleye, bunlara Hāķ ta‘ālānuñ luflarından (7) söylemek-ile; nitekim PeygāMBER ‘aleyī’s-selām eyitdi. Şol vaķtın kim (8) şahābelere eyitdi: “Hāķ ta‘ālā kıyāmet güninde Ādem peygāmbere (9) idiserdür ki yā Ādem!” Ādem‘aleyhi’s-selām eydiser kim (10) “*Lebeyke ve sa‘deyke ve ‘l-ħayru kulluhu bi yedeyk*”²¹⁴ Ne buyurursun?” (11) Eydür kim “Tıur örü, oğlanlaruñdan tıamunuñ naşibin (12) viribi.” Ādem ‘aleyhi’s-

²¹⁴ “Emrin başım üstüne, memnuniyetle ve her türlü hayır senin elindedir.” (Hac’da Hz. Muhammed’in (sav) söylediği sözün, İbn-i Ömer tarafından bazı ilaveler yapılarak farklı bir şekilde söylenilişidir.)

selām eydiser: “Ne kadar viribiyeyin?” (13) Allah ta‘ālā eydiser: “Biñ kişiden birin alı ço, qalan

79b

(1) tamuya viribi.” Şahâbeler Resûl hazretinden bu hadisi (2) işidicek gönüllerine qabz gâlib oldu ve ol melâletden (3) ‘ibâdete süst oldılar. Ertesi Peygâmbere hazreti şahâbelerün (4) üzerinde qabz gördi, eyitdi: “Melûl olmañ kim siz şol (5) qalan ümmetler arasında qara öküz ki arqasında bir aq (6) beñ gibisiz.” Bir rivâyetde budur kim “Beşâret olsun (7) size ki bir kişi sizden ve biñ kişi ye’cüden me’cüden (8) ola.” Andan şoñra eyitdi: “Ol Tañrı haqqı-çun kim benüm nefsum (9) anuñ qudreti qabzındadır. Umarın kim siz ümmet uçmağ (10) ehlinüñ dört bölüğinden bir bölügisiz.” Andan şoñra eyitdi (11) kim “Üç uluda bir ulusı siz olasız, bel-kim yarısı siz olasız.” (12) didi. Şoñra şahâbeler bu hadîşi işitdiecek baş hâşıl (13) oldu, şād oldılar ve bir kezden tekbir eyitdiler ki “*Allahu ekber*

80a

(1) *Allahu ekber Allahu ekber Lā ilahe illāllahu vallahu ekber Allahu ekber ve lillāhi’l-ḥamd!* (2) *Allahumme şalli ‘alā Muḥammedin ve ‘alā ali Muḥammedin ve bārik ve şellim!*”²¹⁵

Şi‘r

Müfteilün / fâ’ilün / müfteilün / fâ’ilün

²¹⁵ “Allah en büyüktür, Allah en büyüktür. Allah’tan başka ilah yoktur. Allah en büyüktür ve hamd Allah’a mahsusdur. Allahım Muhammed’e ve O’nun aline salat/rahmet eyle, bereket ver ve onlara selamet ver (güvenlik ve esen ver).” (Bayramlarda okunan ve İtri’nin bestelediği meşhur tekbir)

- (3) Kıudreti kabzası içinde kamu halk zebun
(4) Kimsenuñ zehresi yoıdur ki diye bu niün
(5) Kıabz baıt-ıla taıarrufda-durur leyl ü nehār
(6) Yoı var eylemek ister-ise dir “*kün feyekün*”²¹⁶

(7) El-Ĥāfuzu’r-Rāfi‘yu:

Bir adı daıı ĥāfızdur ve birisi rāfi’dür. (8) Ya’nı alçaı eyler kāfirleri, Őekāvet virmek-ile; yüce eyler mü’minleri, (9) sa’ādet virmek-ile; alçaı eyler dūımanları, la’in eylemek-ile; (10) yüce eyler dostlarını ĥazretine yakın eylemek-ile. Alçaı eyler (11) cehennem ehlini derekātı-la, yüce eyler cennet ehlini derecātı-la. (12) Yüce eyler, bir niçe kıulınuñ başına salıanat tācın urup, sulıān (13) eyler. Bir niçe kıulın anuñ kıapusına dermān eyler. Adem-i mülki

80b

(1) mülkünde iııtiyār eyler. İblis’i irādet çarşusunda²¹⁷ (2) berdār eyler. Ve uııbu beyitler daıı İblis’üñ sergüzeıtin taırıir (3) eyler.

ııi‘r

Mef’ülü / fā’ilātün / mef’ülü / fā’ilātün

- (4) Gönlüm anuñ maııabbeti-y-ile bı-gānedi
Vaıılı kıuşına gönl cān āııiyānedi

²¹⁶ “... Ol der ve olur.” (Yāsın Sûresi, 36/82)

²¹⁷ Metinde “çarsusu” Şeklinde yazılmııı.

- (5) Gökler ferîştelerine ‘ilm öğredürdüm
Hem t̄ā‘atum zaḥīresi biñ biñ ḥazān-ıdı
- (6) T̄ā‘at kıldurdum yidi yüz biñ yıl anda ben
- (7) Ümīdüm ol kuşūr u cinān cāvidānedi
- (8) Hem dergāhımda niçe ferîşte sipāhidi
- (9) Ḥaḳ laṭif ol zamānda baña bī-kerānedi
- (10) Ben nice secde ideyin Ādem peygāmbere
- (11) Çün-kim firāḳı oḳıma cānum nişānedi
- (12) Topraḳdan oldı ol beni ben nūrdanın didüm
- (13) Ben beni yegledümdi ol ḥod yegānedi

81a

- (1) Taḳdīr şöyle itmişdi çünki lā-cerem
- (2) Diledigin işledi Ādem bahānedi

(3) Bel‘am Bā‘ur kim ‘arşa naḳar eylerdi. Atları toylasında baḳladı (4) ki “*fe meşeluhu kemeşeli’l-keleb*”²¹⁸ kıṭmīr itini velīlerine yoldāş (5) eyledi. Velīlerinden Şayd ki “*Ve s̄āminuhum kalbuhum*”²¹⁹ Bayazıd eydür: “Yā Rab! (6) Ben seni sevdüğüm ‘aceb degüldürür; zīrā ki ben za‘īf (7) ḳulın. ‘Aceb budur kim sen beni seversin, ḡanīsin, ḳavīsin.” (8) Ḥazẓu’l-‘abd: Ḳuluñ bu addan naşībi oldur kim Ḥaḳ yücelde, (9) baṭıl alçaḳ eyleye. Ḥaḳ ehline yardım eyleye, bāṭıl ehline ḥorluḳ (10)

²¹⁸ “...Onun durumu tıpkı köpeğin durumuna benzer...” (A‘raf Sûresi, 7/176)

²¹⁹ “...Onlar yedi kişi olup sekizincileri de köpekleri idi...” (Kehf Sûresi, 18/22)

eyleye. Nitekim Allah ta‘ālā eydür: “Eger t̄a‘at eylesen̄ uçmak (11) istersen eger dünyâyı terk idersen̄ nefsuñ rāhat- (12) -lığı-çündür; ammā benüm rızām-çün bir dostım sevdü (13) kim ya aña yardım eyledü kim ya bir düşmanımı düşman dutup

81b

(1) ħorladugımı. **Hikāyet:** Bir kiři biregüyi gördi kim (2) havāda mu‘āllağ durur, eyitdi: “Bu maqāma ne sebep-ile irişdün?” (3) Eyitdi: “Ĥaqq’ı yüce eyledüm, nefsum ayağımı altına aldum, alçağ eyledüm; (4) lā-cerem, Allah ta‘ālā havâyı musahħar eyledi, bu maqāma irişdüm.” (5) Ve her kiři kim Allah emrine alçaklık eylese Ĥağ ta‘ālā anı (6) āhiretde yüce eyleye. Ya‘nī uçmak içre ululuk vire ve ulu (7) mülk vire. Ĥağ ta‘ālā mü‘minlere uçmak içinde ferişte viribiye, (8) elinde bitiyle eyde: “Var fülān kuluma destür dile, Eger destür (9) virürse içerü gir. Eger virmezse girü dön.” Çünkü gele (10) destür dileye. Her mü‘minüñ yetmiş kapucısı ola. (11) Destür alup içerü gire, ol şerif mektübı řuna, (12) evvelinde yazılmış ola. “*Mine’l-meliki’l-ħayyellezi lā yemūtu* (13) *ille’l-meliki’l-ħayyellezi lā yemūtu.*”²²⁰ Ya‘nī bu biti řol pādiřāhdandır

82a

(1) kim diri-durur ölmez. “İy benüm kulum! Ben saña müřtāğum. (2) Ĥur ĥazretüme gel, beni ziyāret eyle.” Mü‘min kul eyde kim burāğ (3) getürdü kim eyde getürdüm. Pes ol mü‘min burāğa bine, (4) uça, ĥazrete vara. Ammā şol kişi kim Tañrı’nuñ emrine (5) alçaklık eyleyüp muṭī‘ olmasa ol kişi ĥorrağdur (6) doprağdan, kıyāmet

²²⁰ “Ölümsüz ve daima diri olan Melik’ten/Allah’tan yine Ölümsüz ve daima diri olan Allah’a...” (Furkân Sûresi, 25/58. ayetten mülhemdir.)

gününde. Nitekim kendü kelâmında buyurur: (7) “*felâ nüķîmu lehüm yevme’l-kıyâmeti veznâ*”²²¹

Şi‘r

Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

- (8) Her ki yücelmek dilerse nefsin alçak eylesün
(9) Yüz ağ olmak gerekse işini sağ eylesün
(10) Her ki müştâķ-ısa ma‘şûķı yüzün görmeğlige
(11) Pes gözine tūyitâ hük-m-i mâzâğ eylesün

(12) El-Mu‘izzu, El-Muzillu:

Bir adı daķı mu‘izzdür ve birisi muzilldür. (13) Ya‘nî Allahu ta‘âlâ ‘azîz eyleyicidür kendü hâzretine

82b

(1) söyketleri, eger hõrsalar daķı. Ve hõr eyleyicidür andan (2) kaçanları, egerçi ‘azîzseler daķı. Ve ‘azîz eyleyicidür (3) kullarını hikmet virmek-ile ve hõr eyleyicidür hikmeti (4) girü almağ-ıla. ‘Azîz eyleyicidür kanâ‘at virmek-ile ve hõr (5) eyleyicidür hırş ve şehvet virmek-ile. İy niçe ‘azîz- (6) -lerün ‘ibâdetleri, hâlvethânelerini bî-niyâzlığı od-ıla (7) yaķdı. İy niçe muṭabî‘lerün ṭâ‘atları, hizmetlerini (8) kahrı bile şavurdı. Hâzzu’l-‘abd: Kuluñ bu addan naşîbi (9) oldur kim elinde varına kanâ‘at eyleye ve ṭâma‘ı olmaya. (10) Zîrâ ki ṭâma‘da hõrlık vardır. Görmezmisin-ki ṭo- (11) -ğan ve ṭavşancıl havada ‘izzet-ile uçarlarken

²²¹ “...Biz onlar için kıyamet gününde hiçbir ölçü tutmayacağız.” (Kehf Sûresi, 18/105)

duzağdağı (12) bir pāre et-çün yiryüzine inerler, es̄ir olurlar ve anı (13) oğlancıklar dutarlar, oynarlar. Eger ʔama‘ları yoğımıssa

83a

(1) Һor olmazlar-ıdı. Rivāyetdür kim Allahu ta‘ālā Dāvud (2) peyğāmbere vahy eyledi kim “Yā Dāvud ümmetüñe eyit kim ʔa‘āmları (3) nefsleri ārzusı-çün yimesünler; belki ʔā‘at (4) eylemege kuvvetlenelüm diyü, yisünler. Zīrā ki nefs arzūsı-çün (5) yiyenlerüñ ‘aқılları benüm ‘ažametümden ğāfil olur.” (6) Һikāyet: Meger bir mürīd ʔeḡ ʔatında vardı. Ol mürīdüñ (7) eline ʔurıca etmek ʔodı, ol mürīd biraz melül oldı. ʔeḡ (8) ʔurdı anı aldı siyāsetğāha vardı gördi: Kimüñ elin (9) keserler ve kimüñ ayağın ve kimüñ burnın, ʔulağın keserler. (10) Ve kimi dāra aşarlar ve kimin dögerlerdi. ʔeḡ eyitdi: “Uşbu dükeli (11) bunlara şol bir pāre ʔuruca etmege ʔanā‘at itmeyüp (12) ʔatıқ istedüklerinden ötürü durur.” didi. Һikāyet: Meşāyiğden (13) bir ‘aziz meger sultān ʔapusına vardı. Gördi kim Һalkı

83b

(1) içerü givürmezler ve bir Һādım girer ʔıқar ancaқ. ʔeyḡ (2) bunı şordı. Eyitdiler: “Ol Һādımdе ʔehvet āleti (3) yoқdur, sultānuñ Һıdmetkārılarına ʔama‘ eylemez.” ʔeyḡ eyitdi: (4) “Subḡānallah!²²² Zihī ʔādir Tañrı kim benüm gibi ğāfile yetmiş (5) yaşında naşīḡat eyler, bir Һādım-ile. Dünyā pādişāhı ʔatında (6) ʔehvet ve ʔama‘ eylememek-ile muқarreb olıcaқ, āḡiret pādişāhı (7) ʔatında daḡı yigrekdür, ululuқ bula.” ‘Ulemā eydürler: Allah ta‘ālā (8) biş nesne biş yirde ʔodı: ‘İzzeti ʔā‘atda ʔodı, Һor- (9) -luğı ma‘şıyyetde ʔodı, heybeti dün namāzın ʔılanlarda ʔodı, (10) Һikmeti aç ʔarında ʔodı ya bolluğı ʔanā‘atda ʔodı. Һikāyet: (11) Bāyazıd’dan şordılar kim “Yā ʔeyḡ bu

²²² “Allah ne yücedir. Onda hiçbir noksanlık yoktur.” (Tesbih sözü)

mertebeyle ne sebeb-ile iriřdüñ?” (12) Eyitdi: “Dünyā sebeblerini dirřürdüñ, řanā‘at ipine baęladuñ, (13) řıdķ mancınıķında ķodum, nevmīdlik deñizine atduñ. Pes

84a

(1) ‘ālem ĥalkınıñ minnetinden ķurtılduñ, rāĥat olduñ, otur- (2) -duñ. Ĥikāyet: İbrāĥīm Edhem’i gördiler kim arslana (3) binmiş gelür. Eyitdiler: “Yā řeyĥ bu mertebeye ne sebeb-ile iriřdüñ?” (4) Eyitdi: “Ĥabz eyledüñ cesedi, terk eyledüñ ĥasedi, zıkr (5) eyledüñ şamedi. Lā-cerem merkebe idindüñ esedi.”

şi‘r

Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

- (6) Tāma‘yı terk eyle ‘izzet bulasın
şehveti terk eyle lezzet bulasın
- (7) Ćün řanā‘at bir dükenmez genc durur
Anı māl idin ki ni‘met bulasın
- (8) Zīnet-i dünyāya sen ger iltifāt
İtmez-isen ĥür ve cennet bulasın
- (9) Bilügeye bağla irādet ķuřaęın
Ĥıdmet eyle tā ki devleti bulasın
- (10) Meskenet ĥulķı-y-ıla nevsüñi beze
Tā ki Ĥaķ ķatında ķurbet bulasın

(11) Es-Semî‘u:

Bir adı dağı semî‘dür. Ya‘nî Allah ta‘âlâ işidicidir, (12) dükeli kelecileri; gerekse aşikâre olsun, (13) gerekse gizlü, gerekse yakın olsun, gerekse

84b

(1) ırak. Karınca mermer üzerinde yürise ayađınıñ ünin (2) işidür. Şükr eyleyicinüñ şükri işidür, şevâb virür. (3) Ve du‘âcılaruñ du‘âsın işidür, müstağâb eyler. Ve anuñ aza (4) işitmegi kulağ-ıla ve âlet-ile degüldür. Hazzu‘l-‘abd: Kuluñ (5) naşîbi bu addan vardır; lîkin kâşırdu. Zîrâ ki yakın (6) yirden işidür, ırakdağıyı işitmez. Aşikâre işidür, giz- (7) -lüyi işidmez. Gâh âfet irişür kulağına, şağır (8) olur; ammâ dîne ta‘alluk dutar. Naşîbi ikidür: Evveli budur (9) kim çünkü bildi Allah ta‘âlâ işidicidir. Pes dilin saklaya (10) gıybetden, yalandan, bühtândan. İkinci budur kim çünkü (11) bildi Hâk ta‘âlâ kulağı Anuñ-ıçun yaratdı kim Qurân, hadîş (12) diñleye, hidâyete irişmek-içün. Zîrâ Hâk ta‘âlâ eydür: (13) “Yâ Muhammed mest-ile şol kullarum kim Qurân diñlerler,

85a

(1) içindeki aḥkâm-ıla ‘ameller eylerler ve anlara hidâyet virürin. (2) Ve Qurân ‘Ömer gibi diñlemek gerek kim bir kez “*Se‘ele sâi‘lun (3) bi‘azâbin vağı‘ın li‘l-kâfirine*”²²³ eyitdin. İşitdi, şayru oldı, (4) döşege düşdi. Yigirmi gün kadarı yatdı. Şahâbeler varurlar-ıdı, (5) şorarlar-ıdı. Ve dağı Haşan Başrî gibi gerekdür kim (6) bir gün oruç dutdı. Gicesi ileyine ta‘âm getürdiler yimege. (7) Nâgâh uşbu âyeti okudılar kim “*İnne ledeynâ enkâlen ve caḥîmen (8) ve ta‘âmen zâğuşşatin ve ‘azâben*

²²³ “Birisi, yükselme derecelerinin sahibi olan Allah katından inkârcılara gelecek olan ve hiç kimsenin savamayacağı azabı istedi!” (Meâric Sûresi, 70/1-2)

elimen”²²⁴ Hâk ta‘âlâ eydür: “Bizüm (9) hâzetümüzde yaraqlanmışdur, t̄amu kavm-
ıçun ağız, boyun (10) bendleri ve el, ayak bağları; t̄a anlaruñ ellerini boyunlarına (11)
zincir-ile bağlayalar, t̄amuya birağalar ve ayruğ depretmeyeler. (12) Ve dağı bizüm
hâzetümüzde göyündürücü ve ḡāyet ıssı t̄amu (13) vardur kim anuñ adı cahimdür²²⁵
ve dağı ta‘ām verdürür kim yiyecek

85b

(1) boğazlarına durur, aşığa geçimez.” Hâsan Başrî çün bu âyeti (2) işitdi, eyitdi:
“Ta‘āmı götürüñ yimezin.” didi. Yarındası yine oruç (3) dutdı. Aşşamın ta‘ām
getürdiler. Bir kişi girü ol âyeti oğudı. (4) Hâsan eyitdi: “Götürüñ ta‘āmı.” Fi’l-cümle
üç gün üç (5) gice ta‘ām yimedi. Pes ehli gördiler kim açlığdan helâk (6) olur. Kişi
viribidiler. Şābit ibn Yezīd ve Yaḥyā kığırdılar (7) ve ol ‘azīzler geldiler. Hâşan’a
yalvardılar, kōmadılar, (8) biraz nesne içürdiler. ‘Ömer Nesefī tefsīrinde eydür: Bu
âyet (9) PeyğāMBER hâzetinüñ katında oğutdı, PeyğāMBER’üñ uşşı gitdi, (10) ve’s-
selām!

Şi‘r

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

- (11) Kulağ oldur kim işide Hâk sözün
Urmaya bir laḥza hâzetden yüzün
- (12) Göz aña dirler ki görmüş ola yüz
Yoḥsa her günde görilür göz yüz

²²⁴ “Hiç şüphesiz bizim nezdimizde (onlar için hazırlanmış) boyunduruklar, yakıcı bir ateş, boğazdan geçmez bir yiyecek ve elem verici bir azap vardır.” (Müzzemmil Sûresi, 73/12-13)

²²⁵ Metinde “hacīm” şeklinde yazılmış.

- (13) ‘Aql oldur kim ola nefse em̄ir
İtmiş ola kendüye nefsi es̄ir

86a

- (1) Nefs oldur kim ola ‘aqla zeb̄un
Ol vez̄irüñ döne hükümün dün ü gün
- (2) C̄an oldur kim ide ȳarı vaṭan
Çün mine’l-īm̄andur ḥubbu’l-vaṭan²²⁶
- (3) Ḳalb aña dirler ki ol olmaya ḳalb
Yoḥsa andan yek-durur ḥıncır-ı kelb
- (4) Sırrı oldur kim ola ol berded̄ar
Ḳomaya kim gönle gire ḡayr-ı ȳar
- (5) Beden oldur kim ‘ib̄adet eyleye
Cümle erk̄anı ri‘āyet eyleye
- (6) Ol durur dili kim anı z̄ıkr eyleye
Her nefes ni‘metleri şükr eyleye

(7) El-Baṣ̄iru:

---

²²⁶ “Vatan sevgisi imandandır.” diye bilinen hadisin ters çevrilmiş şeklidir. Aliyyu’l-Kari’nin *Mevzuat* adlı eserinde (Terc.: Ahmet Serdaroğlu, *Zayıf Hadisleri Öğrenme Metodu*, İlim Yayınları, İstanbul 1986), sayfa 60-61’de bunun bir hadis olmadığını söylemekte ve imanı olmayan bir insanın da vatanını sevebileceğini belirtmektedir.

Bir adı dağı başırdür. Ya'nî Allah ta'âlâ key görücüdür, (8) her mevcüd âşikâre 'âlemi ve gizlü 'âlemi; iraqdağı ve yağındağı (9) anuñ görmekligi gözi-y-ile, karpügi-le, kabağı-la degüldür. Hażzu'l-'abd: (10) Kuluñ naşıbi bu addan uřbu hadiřüñ ma'nîsi-le 'amel eylemek- (11) -dür. *"El-ihsānu en ta'buda'l-lahe ke'enneke terāhu fe'inlem tekun (12) terāhu fe'innehu yerāke"*²²⁷ Ya'nî peygāmbere 'aleyhi's-selām buyurur kim 'ibādet (13) idecek vağtın, Tañrı hażretin göre durur gibi eylegil. Eger sen

86b

(1) anı görmezsen nūr ol hod bellü bayıķ seni göre durur. (2) Her kiři kim Allah ta'âlānuñ gördügin bilse edeb oldur kim (3) dāimā anuñ hażretinden utanu dura ve řeri'atdan daşra iř (4) işlemeye, anuñ rızası kanda-y-ısa anı isteye ve anı gözede. (5) **Hikāyet:** Meger bir pādiřāh bir kulını kalan kullarından artuķ (6) severdi. Halk anı 'aceblerlerdi. Bir gün ol pādiřāh seyrāna (7) çıķdı. Giderken nāgāh tağdın yaña baķdı, gördi: Biraz kar var. (8) Ol sevduği kul pādiřāh nażar itdügin gördi. Fi'l-hāl (9) atını debdi, ol tađa çıķdı, ol kardan bir pare getürdi. (10) Aña eyitdiler: "Pādiřāh senden kar dilemedi, neden bildüñ?" Eyitdi: (11) "Gördüm kim pādiřāh kardan yaña baķdı ve anlaruñ nażarı 'abeř (12) olmaz bildüm, hağırı aña meyl itdi, vardum getürdüm." Pādiřāh (13) anı 'ađim hoř gördi, eyitdi: "Ben bunu sevduğüm uřbu sebebdendür

87a

(1) kim her biriñüz kendü nefsiñüze meřķülsüz. Bu kulum dāimā (2) benüm hālüme meşgüldür, gözi kulağı bendin yañadur, beni (3) gözedür."

²²⁷ "İhsan, Allah'ı görüyormuşsun gibi ona kulluk etmendir. Sen onu görmüyorsan da O seni mutlaka görüyor." (Hadis, Müslim, İmân 1, 5)

Şi'r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- (4) Gözleri gören görür cemâl
Gözde kim ola sabuñ görmek muḥâl
- (5) Göz kim ol şüret seve 'aşık degül
'Işık da'vısında hem şādık degül
- (6) Lā-cerem anuñ gibi göz göz olur
Bu cihānda ol cihānda ḥūn olur²²⁸
- Ḥaḳ yaratdı çün kamu derde devā
- (7) Pes anı bulsun ki ol rencin şava
- Ma'rifet nedür bu göze tūtiyā
- (8) Gözi tā çeksün ki derdini yuya

El-Ḥakimu:

Bir adı daḡı (9) ḥakimdür. Ya'nī ḥükm idicidür. Allahu ta'ālā ḥākim-i muḥkemdür, kādīyi (10) müsellemdür, ḥükmini redd eyleyici yoḡdur ve kazāsın te'ḥīr (11) eyleyici yoḡdur. Bir niçe kullarına sa'adet-ile ḥükm eyledi (12) ve bir niçesine şekāvet-ile ḥükm eyledi. Şāliḥlere uçmaḡ-ıla (13) ḥükm eyledi, 'aşīlere tamu-y-ıla ḥükm eyledi. Bir niçe

²²⁸ Bu mısra Paris nüshasında yoktur. Tırnovalı nüshasından yazılmıştır.

(1) muḥakkiḳler eydür: “Dükeli ḥalk şoñ nefesde qorqarlar, ben (2) ezel ḥükminden qorqarın, didi kim sa‘âdetlü mi ḥükm (3) eyledi ya ḥor şeḳâvetlü mi ḥükm eyledi?” Zîrâ kim ol ḥükm-i (4) İlâhî âdemîler ḥilesi-y-ile ayruḳsı olmaz. Niçe ağaçlar (5) çiçeklenür ve yimişlere ‘âkıbet âfet irişür, yimişi (6) dökilür, işi guşşadan iki bükülür. Ancılayın niçe sa‘âdet (7) ehlindin diyeler, şeḳâvet ehlinden oldılar. İy niçe- (8) -lerüñ üzerine şeḳâvet nişânı var-iken sa‘âdet ehlinden (9) oldılar. Ḥazzu’l-‘abd: Çün kuluñ naşibi bu addan yoḳdur, (10) ḥükm tedbîrden, kazâ ve taḳdîrden. Zîrâ ki memleket (11) tedbîri Allahu ta‘âlâ ḥazretine maḥşûsdur. Pes kul olası ted- (12) -bîre meşgûl ola kim ḳanḳı ‘amel tañrı’ya irişdürür (13) anı işleye, ne anladuḡı ḥükme muḳayyed ola ne gelesi zamâna

(1) iltifât eyleye; belkim vaḳtın ḥoş göre. Nitekim Ebû Bekir-i (2) Sıddıḳ’ı bir ‘azîz düşde gördi, eyitdi: “İy şıddıḳlar ulusu (3) baña naşîḥat eyle.” Ebû Bekir eyitdi: “Vaḳtuñ zâyî‘ eyleme; ya‘nî her (4) vaḳtı tã‘at-ıla geçür; zîrâ ki vaḳt geçdükden şoñra (5) girü dönmez. Eger dünyâ tolu altun olursa ḥarc iderler-ise (6) pes her kişi kim fırsatı ğanîmet bilmeye, fevt eyleye. Anuñ (7) gibi kişinüñ işi ḳatı peşimânlıḳ olur; anuñ-ıçun kim bahâsuz (8) cevher yavu ḳılmış olur. Nitekim Peyġamber ḥazreti buyurdi (9) ‘aleyhi’s-selâm: “Fevt’u-l-furaşı eşeddu’l-ḳuşûr.”²²⁹ Ve bir kişi (10) yay günlerinde ḳar şatardı. Eydürdi kim esirgeñ ol kişiyi (11) kim sermâyesi ḳar olur, dirdi. İmdi ‘ömr daḡı ḳar gibidür (12) dâim geçe durur. Uşlular ğafletten uyanurlar ve ‘ömürden (13) fã’ide alurlar.

²²⁹ “Fırsatları kaçırarak en kötü kusurdur.” (Kaynaklarda bu şekilde geçmiyor, hadisten alınmış bir parça olabilir.)

Şi'r

Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ûlün

Esrâr-ı ezel kimseye ma'lûm degüldür

88b

- (1) Aḥkâm-ı kader kimseye mefhûm degüldür
- (2) Vâcib kula oldur ki 'ibâdet ide her dem
- (3) Çün vaqt geçer kimseye maḥkûm degüldür

(4) El-'Adlu:

Bir adı daḥı adldur. 'Âdil ma'nâsındadır. Allah (5) ta'âlâ 'âdildür, zulm anuñ ḥazretinden mutaşavver degüldür. (6) Zîrâ ki her ne eylerse kendü mülkinde taşarruf eyley. (7) Her kişi kim anuñ 'adlını bilmek isterse fikr eylesün, maḥlûkâtında (8) yirden²³⁰ 'arşa-degin. Ammâ yirler ğâyet alçağda yaratdı, suyu üstinde (9) yaratdı, havâyı su üstünde yaratdı. Uşbu tertîb eger 'aksince (10) olsa-y-ıdı, 'âlem ma'mûr olmazdı. Andan şoñra nazar eylesün kim (11) gökleri yılduzlar-ıla, nicesi müzeyyen eyledi. Her yılduzda nice (12) ḥikmetler kodı. Yâḥûd ol ulu göklerde egri bügri var mıdur? (13) ya yaruḡ ya delük var mıdur? Ve daḥı nazar eylesün kim kendünüñ

89a

(1) a'zâsın niçesi terkîb eyledi. Evvel kemük yaratdı (2) ve üzerine eti yaratdı ve anuñ üstinde deri yaratdı. Uşbu tertîb daḥı (3) eger 'aksince olsa beden bâkî

²³⁰ Metinde "yirde" şeklinde yazılmış.

qalmazdı, tiz helāk (4) olur-ıdı. Andan Őoŕna ađuz, qulağ, burun nice yirlü yirinde (5) yaratdı. Meŕelā bunları baŕda yaratdı. Eger ayağında ya depesinde ya (6) kafasında yaratsa ya elinde, bedenüñ hāline ziyān iriŕe-y-idi. Burnı (7) yüzün ortasında yaratdı. Eger elinde ya yañađında yaratsa (8) burnüñ fāyidelerine nođŕān iriŕe-y-idi, hem nazarda ziŕt (9) görine-y-idi, tenāsübden hāriç ola-y-ıdı. Andan Őoŕna eli omuzda (10) yaratdı. Eger baŕda ya dizlerde yaratsa ten āfetden hālī (11) olmaya-y-ıdı. Fi'l-cümle bu endāmları ādemīler-içün yaratduğı (12) cömerdliğindendir ve yerlü yerinde tertīb eyledüñ (13) 'adlındandır. Ve andan Őoŕna güneŕ yılduzlaruñ sultānidir.

89b

(1) Ağıl muqtezāsı bu-y-ıdı kim 'arŕda ola-y-ıdı; zīrā ki (2) feleklerüñ ulusıdır. Lākin dördinci felekde qodı. Eger (3) bīŕinci felekde qosa yiryüzinde urmazlar-ıdı ve otlar dağı (4) bitmezdi Őovukdan ya üçüncü felekde qosa yiryüzinde (5) mađlūkāt üremezdi ve ağaçlar ve otlar bitmez güneŕ (6) ıssısından. Ve Yunānīler nücümında zıkr eylemiŕler eŕāret (7) tariqi-le kim müŕteri yılduzı ki altıncı felekdedür. (8) Yalvardı güneŕe, itdi kim iy yılduzlar sultānı uŕbu tur- (9) -duđuñ felekden aŕađaya inmegil; yoğsa halayık nūruñ-ıla (10) yaqarsın ve yukaruğı feleklere dağı hem çıqmağıl kim bizi (11) dağı göyündürürsin. Hazzu'l-'abd: Quluñ naŕibi (12) bu addan oldur kim evvel nefsinüñ ŕıfatları arasında (13) 'adl eyleye. Meŕelā sende ŕehvet vardur kim anuñ sebebi-le

90a

(1) nefsüñe aŕıllı nesnelere hāŕıl olur yimekten, içmekten, (2) cimā'dan. Ve sende qağımaq vardur kim anuñ sebebi-le kendü- (3) -zünnden ziyānlu nesnelere ŕavarsın. Ve dağı 'ağıl vardur (4) kim anuñla tedbir idersin dünyevī ve uhrevī maŕlađatlarñı. (5)

Pes kaçırmağ-ıla yırtıcısın ve şehvetüñle at gibi civān- (6) -sın [ve at gibi]²³¹ ve ‘aqluñ i‘tibārı-y-ıla feriştesin. Haq ta‘ālā (7) saña buyurdu kim bunlaruñ ortasında ‘adl eylesin; tā bunlaruñ (8) sebebi-le sa‘ādet-i ebedī hāşıl idesin. Ve ‘adl ma‘nisi (9) her nesneyi yirinde qomaqdur. Eger atuñ ve ituñ edebleyüp ‘aqluñ (10) feriştesine mu‘ī ve musahhar eyler-isen ‘adl itmiş (11) olasin. Lā-cerem sa‘ādet bulasin. Ve eger ‘aqluñı şehve- (12) -tüñle ğazab-ıla esir eyler-iseñ şöyle kim şehvetüñ ve ğazabuñ (13) her ne kim isterler-ise ‘aqluñ dürlü dürlü hileleri-le

90b

(1) ve tedbirleri-le ol ikisinüñ maqşūdın hāşıl idi virürse (2) zālīm olmuş olursın. Zīrā ki zulm ma‘nisi nesneyi muhalde (3) qomamaqdur. Eger görseydüñ biregüyi kim ferişteyi hınzır-ıla kelbe (4) secde eyledür, sen ol kişiye zālīmdür ve la‘nete lāyıqdur, (5) dirsın. Eger senüñ gözüñden ğaflet perdesi götürüleydi, (6) şehvet ya hışm ğalib olan kişilerüñ ef‘ālini göreydin (7) kim kelb ve hınzır ileyinde secde iderler. Ancılayın kıyāmet (8) güninde her kişinüñ şüreti şıfatına muvāfiq koyıyardur. (9) Anuñ-çun kim dünyāda şıfatlar şüretlere tābi‘dür; ammā āhiretde (10) şüretler şıfatlara tābi‘dür.

Şi‘r

Müfteilün / müfteilün / fâ’ilün

(11) Yarın anda her kimi kim göreler

Bâtınnına göre şüret vireler

(12) Şehvete mā‘il olan hınzır ola

²³¹ Yanlışlıkla tekrar yazılmış.

Şureti ma‘nī-y-ile bir ola

- (13) Kırt olısar hışmı ğālib kişiler
İrkek olsunlar gerekse dişiler

91a

- (1) Kıvıcinuñ şureti maymun ola
Zihi meşgul kim ebed mağbun ola
- (2) Kendüzin gören kırnca olısar
Hem ayak altında ednā olısar

(3) El-Laťıfu:

Bir adı dağı laťıfdür. Ya‘nī Allahu ta‘ālā laťıf (4) eyleyicidür, kıllarına ve şanmadukları yirden rızķ virmek-ile. (5) Laťıf eyleyicidür, oğlancuklara anaları kırnında rızķ (6) virmek-ile. Laťıf eyleyicidür, yumurdadan kıkan yavru- (7) -cuklara dāne dirşürmek, kılavuzlamağ-ıla. Laťıf (8) eyleyicidür, kıan-ıla tezek arasında řāfī süd kıkıarmağ-ıla. (9) Tefsīr-i Kebir’de eydür: Kıuzğunuñ yavrusı yumurdadan kıkıcaķ (10) kıızıl et gibi olur. Tüsüz kıuzğun anı görür, kıaçar, gider. (11) Kıırķ ğün kıadarı kıatına gelmez. Haķ ta‘ālā luťından ol (12) yavrucağa kıarıncacukları ve siñecükleri viribir. Üzerine (13) kıonarlar ve anları bir bir kıapar yir. Azın azın tüyi

91b

(1) biter, kıararur. Ve andan řoñra anası ğelür. (2) Bunlar ve dağı anuñ luťındandır, azcuķ ‘ibādet-ile çok (3) řevāb virdüği. Ve dağı bir pāre etden ğoñül yaradup (4) ĩmān maķāmı eyledüği. Hażzu’l-‘abd: Kıuluñ naşıbi (5) bu addan oldur kim halkı haķ

d̄iniñe da‘vet eyleye, eyü (6) h̄ulq-ıla. Ve dağı bunlaruñ maşlaḥatları bitüre, bunlar bilmez- (7) -den öndin.

Şi‘r

Fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

- (8) İy gönülleri maḥal eyleyici ma‘rifete
(9) Virici dürlü na‘im bakmayıcı ma‘şiyete
(10) Qan u iriñ arasından çıkararı şāfi südi
(11) Arudan balı yaradan dükeli maşlaḥata

(12) El-Ḥayru:

Bir adı dağı ḥayrdur. Allah ta‘ālā gönülden (13) geḥen sırları bilür. Yirlerde ve göklerde bir zerre

92a

(1) deprendügin ya sâkin oldugın bilür. Ḥazzu‘l-‘abd: Quluñ (2) bu addan naşibi oldur kim ḥâtırına gelen fâsid (3) endişelerden, hırşdan, kibrden, riyādan hemîşe (4) ḥaberdâr ola. Bunlaruñ mekrinden emîn olmaya (5) ve dağı endāmları-y-ıla ma‘şiyet eylemeye. Qorquban şol (6) Tañrıdan kim ‘aşılerüñ işledügi günāhlardan ġāfil degüldür; (7) belki bunlaruñ omuzlarındāğı feriştelere yazdurur. Hikāyet: (8) Bir ‘aziz kişi var-ıdı. Bir gün ‘ömri sağışın fikr eyledi. (9) Bildi kim altmış yaşında-y-ımış. Günlerini ḥisāb eyledi (10) gördi kim yigirmi bir biñ biş yüz günmiş. Feryād

eyledi, (11) çağırıldı. Eyitdi kim “*Yā veyletā leytenī lem etteḥız fülānen ḥalīla*”²³²
Eger cem‘-i ‘ömrümde Kirāmen (12) Kātibīn yüz yigirmi bir biñ günāh yazdurdum-
ısa ḥāl (13) budur kim günde on biñ günāh yazdurmış olam.”

92b

(1) didi, düşdi, uşşı gitdi. Baḳdılar ve gördüler kim cān (2) teslīm eylemiş. Bir ün irdi
añsuzın kim ne baḥtlu (3) bu kişinüñ cānı kim Firdevs-i a‘lāya gider.

Şi‘r

Mefâ‘lün / fe‘ülün / mefâ‘lün / fe‘ülün

- (4) Ayā kim yok nezirüñ Çin içinde
(5) Ne Hindustān ne Māçīn içinde
(6) Dile rām-ıla yūriyen ḥırāmān
(7) Reyāḥīnu ve gülü ve nesrīn içinde
(8) Özün endişi-y-ile bile varan
(9) Yavuz ḳulun özin ayın içinde
(10) Geçürdüñ ma‘şiyetleriyle ‘ömrüñ
(11) Utandıñ²³³ ḳalmağı siccīn içinde
(12) Niçe yāran tevāzu‘ terk idüben

²³² “Yazık bana! Keşke falancayı (bâtil yolcusunu) dost edinmeseydim!” (Furkân Sûresi, 25/28)

²³³ Metinde “utındın” olarak harekelenmiş.

(13) alasin b"yle kibr ü k"n içinde

93a

(1) Kirāmen Kātib"n girçek anudur

(2) Ne kim işledü"n-ise d"n içinde

(3) Bugün d"nyāda ā'at idemedü"n

(4) Meger idesin anı sin içinde

(5) El-al"mu:

Bir adı daı alimdur. Allah ta'ālā 'āř"lerü"n (6) her laza ma'şiyetlerin g"rür, 'azāb eylemege (7) ivmez. Mazl"mlar du'āsiyla zālimleri tizcegiz helāk (8) eylemez. Hikāyet: İbrāh"m peygāber 'aleyhi'- (9) -s-selām ol vatın kim g"kler sırrına mutali' oldı-y-ıdı. (10) Bir 'āř" g"rdi kim g"nāh eyler. Eyitdi: "İlāh" uşbu 'āřiyi (11) helāk eylegil!" Anı daı helāk eyledi. Fi'l-cümle d"rdinci kez (12) g"rdükden ço"ra girü du'ā eyledi. a ta'ālā 'itāb (13) itdi, eyitdi: "Epsen! Yā İbrāh"m eger ben g"rdügüm 'āřiyi helāk

93b

(1) eylese-y-idüm yiryüzinde bir kişi almaz-ıdı." azzu'l-'abd: ulu"n (2) naş"bi bu addan oldur kim cināyet eyleyen kişiden ö (3) almaa ivmeye, furşat bilür-iken ve güci yiter-iken daı, ve's-selām! (4)

şi'r

Mefā'ılün / mefā'ılün / fe'ülün

‘Alĩmsin ‘ilmiñe yoğdur bidāyet
Ḥalĩmsin hükmüñe yoğdur nihāyet

(5) Kişi kim ‘ilm ü ħilm-ile taħalluđ
İder-ise bulur bĩ-şekk hidāyet

(6) El-‘Azĩmu:

Bir adı dağı ‘azĩmdür: Ya‘nĩ Allahu ta‘ālā uludur ve ulu- (7) -luğı meretebe yönindendür. Her nesne-le ĩudret yöninden, (8) ħükm yöninden, ‘ilm yöninden, dükeli maħlũkāt ‘arşdan (9) ferşe değin anuñ ‘azameti ĩatında bir dane řaru gibidür, (10) muħiř deñizi ĩatında. **Ḥikāyet:** Bir ‘azĩze şordılar kim (11) Allah ta‘ālānuñ ‘azametinden eyitdi: “Ben nice řerħ eyleyem anuñ (12) ‘azametini kim Cebrail adlu bir feriştesi vardur ve anuñ altı (13) yüz biñ ĩanadı vardur. Birisin açarsa mařrıķı mağribi

94a

(1) büriye. Ve Mikā’ıl adlu bir feriştesi dağı vardur. Ḥađ (2) ta‘ālā ĩazretinden diledi kim ‘arşı teferrüc eyleye. ĩazretten (3) ĩiřāb geldi kim “Yā Mikā’ıl senüñ ne miđdāruñ var, (4) benüm ‘arşımı görmeğlige?” Mikā’ıl eyitdi: “İlahi ĩuvvet vir (5) ve dağı ĩanat vir, himmet eyle.” Allahu ta‘ālā ĩuvvet virdi ve ĩanadın (6) arturdı ve otuz biñ yıl ĩadarı uçdı. Gördi kim henüz dağı (7) bir perdeden geđmediñ. Ve otuz biñ yıl yine uçdı, henüz (8) dağı bir perdeden geđmediñ. Fi’l-cümle yüz biñ yıl ĩadarı (9) uçdı ve ĩanadları göyindi ve bir ĩuř deñlü oldı. (10) Peyđāمبر ‘aleyhi’s-selām Mi‘rāc’a varduğı gicede oña (11) řefā’at eyledi ve anuñ řefā’atı bereketinde ‘arşı řavāf (12) eyledi. Bir niçe tefsirde eydür: ‘Arřuñ perdeleri ādem (13) oğlanlar sağışıncadur. Tefsir-i Keřřāf da eydür: Tañrı’nuñ

(1) ‘azametinde fikr idemezsiniz; l̄ikin maḥlūkında fikr eyleñ. (2) Tañrı’nuñ bir feriştesi vardır, adı İsrāfil’dür. ‘Arşuñ (3) bir bucağı anuñ omuzundadır. Başı ‘arşdan yukarıdur. (4) Ayakları yidi kat yirüñ altındadır. Tañrı’nuñ ‘azametinden (5) kimerde büzilür, bir kuş deñlü olur. Allahu ta‘ālā (6) ‘arşı yeşil cevherden yaratdı. Bī-hisāb ayakları (7) vardır. Birinden birine seksen biñ yıllık yoldur ve çev- (8) -resinde yitmiş biñ şaf feriştelere var durur. ‘Arşı (9) ṭavāf iderler “*Lā ilāhe illāllahu Muhammedün rasālullah!*”²³⁴ (10) z̄ikri-y-ile. Ve anlaruñ ‘aḳabinde yitmiş biñ şaf daḫı ferişte (11) var durur. Örü ṭurmuşlar-durur. Ellerin çiginlürü üstünde (12) ḳomışlar-durur. Başların yukarı ḳaldurmışlar-durur. Bir kezden (13) çağrışup eydürler: “*Lā ilāhe illāllahu vallahu ekber*”²³⁵

(1) dirler. Ve anlaruñ ‘aḳabinde yitmiş biñ şaf daḫı var durur. (2) Ve anlar sağ ellerin sol elleri üzerine ḳomışlar durur. (3) Ve her biri bir dürlü tesbiḫ eydürler, ve’s-selām! Fevātiḫü’l-Cemāl (4) dirler, bir kitāb vardır. Anda Şeyḫ Necmeddīn (5) Küberā eydür, hem Ebu’l-Ḥasan Ḥarafānī eyitdi kim ‘arşı (6) ṭavāf eyledüm ve andağı feriştelere gördüm. Bī-hisāb, bī- (7) şümār. Ammā ‘arşı, gökleri nice ṭavāf iderlerdi (8) ve biz tiz tiz ṭavāf eylerdik ve bize eyitdiler: “Siz ne yavlaḳ (9) sür‘at-ile ṭavāf idersiz.” Biz eyitdik: “Biz ādem oḫlanları- (10) -yuz. Bizüm göñlümüzde ‘ışḳ odı-y-ıla ma‘rifet nūrı vardır. (11) Ṭavāfumuz tizligi andandır.” didük, ve’s-selām! **Ḥikāyet:** (12) Bir gün Mūsā ‘aleyhi’s-selām münācāt iderken eyitdi: “İlāhī! (13) Dilerem senden ki uşbu yirler götüren öküzü ve balığı

²³⁴ “Allah’tan başka İlah yoktur. Muhammed O’nun peygamberidir.” (Kelime-i Tevhid)

²³⁵ “Allah’tan başka ilah yoktur. Allah en büyüktür.”

(1) görem.” Hâk ta‘âlâ eyitdi: “Yâ Mûsâ sen anları kıanda görürsin; (2) ammâ deñiz kenarına varğıl kıudret göresin.” Deñiz kenarına (3) vardı. Görđi ki bir ıağ gibi balık başın kıaldurđı, yukarı gitđi. (4) Ve üç gün gice, gündüz geçđi, henüz dağı yarısı geçmedi- (5) -y-idi. Mûsâ eyitdi: “İlâhî! Ol yiri götüren balık bu mıdur (6) ya buncılayım mıdur?” Hâk ta‘âlâ eyitdi: “Yâ Mûsâ ol yiri götüren (7) balık, her günde biñ bunuñ gibi balık yir.” didi. Mûsâ ‘aleyhi’s-selâm (8) mütehayyir olup eyitdi kim “*ve mâ ya‘lemu cunûde rabbike*”²³⁶ (9) Hâzzu’l-‘abd: Kıuluñ hâzzı bu addan ya dîñidür ya dünyevî- (10) -dür. Ol ki dîñidür ‘ilm okıya ve ögrede. Anuñ gibilere göklerde (11) ve yirlerde ‘azîm dirler. Ammâ ol kim dünyevîdür, manşıb (12) işleridür. Ve ‘âlimler egerçi ulularđur, peygâmbere ululuğı (13) gibi degüldür. Ve peygâmbere ululuğı Tañrı ta‘âlâ

(1) ululuğı kıatında anuñ gibidür kim bir kıatre su deñizde ne (2) miğdâr idi-y-ise ol dağı ancılayındur. Pes peygâmbere ululuğı (3) Allahu ta‘âlâ ‘azameti kıyında fânîdür. Zîrâ ki ‘akıl kıavusı anuñ (4) celâli dâyiresinde cevelân eyleyümez ve fikreti anuñ ‘azameti (5) meydânında seyrân eyleyümez. ‘Âlimlerüñ ‘ilmi anuñ gâyetine (6) irmez. Hâkîmlerüñ hikmeti anuñ hâkıkıatini fehm ve idrâk (7) idemez, ve’s-selâm!

Şi‘r

Mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

²³⁶ “...Rabbinin ordularımı, kendisinden başkası bilmez...” (Müddessir Sûresi, 74/31)

(8) Kim ola vaşf ide anuñ cemālini cānum

(9) Kim ola şerḥ ide anuñ celālini cānum

(10) Anuñ ḳatında dükeli kemāli nāḳışdur
Kim idi bile taşavvur kemālini cānum

(11) Anuñ yolında²³⁷ gerekdür ki bedr ola ṭālib
Ki ‘āḳıbet göre anuñ celālini cānum

(12) El-Ġafūru:

Bir adı daḫı ġafūrdur. Allahu ta‘ālā günāhlar örtücidür. (13) Ġaffārda daḫı mübālağa vardur, ġafūrda daḫı vardur. Ġaffar

96b

(1) ma‘nisi budur kim tövbe etdükleri nice günāhların örter. (2) Ġafūr ma‘nāsı oldur kim örtmegilik tamamdur ve görklü- (3) -dür. Hikāyet: Mūsā peygāmer ‘aleyhi’s-selām bir gün (4) yağmur dileyü istiskāya çıkdı. Niçe biñ biñ ḫalayıḳ (5) bile üç gündegin tazarru‘ zārī ḳıldılar, ḳabul olmadı, yağmur (6) yağmadı. Mūsā eyitdi: “İlāhī du‘āmuz niçün ḳabūl eylemedüñ?” (7) Ḥaḳ ta‘ālā eyitdi: “Sizüñ arañuzda bir ḳovcu vardur, anuñ-çun (8) du‘āñuzı ḳabūl eylemez.” didi. Mūsā eyitdi: “İlāhī anı bize (9) bildür kim bilelüm.” Ḥaḳ ta‘ālā eyitdi: “Yā Mūsā ben daḫı ḳovuculuḳ mı (10) ideyin?” didi ve bir ḳaç günden şoñra Allah ta‘ālā vaḫy eyledi, (11) eyitdi: “Ol kişi ḳavad oldı, işde muşallaya iletdiler. Vargıl, (12) namāzın ḳılğıl!” didi. Mūsā ‘aleyhi’s-selām vardı. Gördi kim (13) yatmış cenāze ḫāzır olmuş. İmdi Allahu ta‘ālā ‘āşilerüñ

²³⁷ Metinde “yöñinde” şeklinde yazılmıştır.

(1) günāhların şöyle örticek, muṭī'lerüñ kıyās eyle kim (2) nice örte. Ḥazzu'l-'abd: Ğaffarda zıkr itdügdi, anuñ-çun i'āde (3) eylemezüz. Hem şi'ri daḥı geçdi-y-idi, ve's-selām!

El-Şükürü:

(4) Bir adı daḥı şükürdür. Ya'nī Allah ta'ālā kullarına şükr eyleyicidir. (5) İmdi Ḥaḫ ta'ālānuñ şükri budur kim kullarınuñ azacuk 'ömri içindeñ (6) çok çok sevāblar ve dereceler viricidir, ahiret evinde (7) kim şoñı yoḫdur. Bir kāfir yitmiş yıl 'ömrini küfr-ile geçürse (8) ve şoñra islāma gelse ölse, aña uçmaḫda pādişāhlık (9) virür. Ammā kul şükri, Tañrı ḫazretine budur kim anuñ ululuḡın (10) ögmegdür, ni'metler virdügi-çün. İmām-ı Faḫreddin Rāzī (11) eydür: Kul Tañrı'ya şükr idebilmek muḫāldur. Zīrā ki şükr (12) eylemeḡligil şart ni'mete bilmekdür. Ḥaḫ ta'ālā kullarına (13) şol ḫadar ni'met viribidür kim kimsene şaymaz.

(1) Nitekim buyurur: “*ve in te'uddū ni'metellahi lā tuḫşühā*”²³⁸ (2) Bir niçe 'ulemā eyitmişler kim şükr eylemekden 'āciz (3) olmaḫ daḥı şükrdür. Şükr daḥı dürlü dürlüdür: Ten şükri (4) namāz ḫılmaḫ ve oruc dutmaḫdur. Göz şükri Tañrı'nuñ (5) yaratduḡı 'acāyiblerde baḫup 'ibret dutmaḫdur. Dil (6) şükri zıkr-i Qurān'dur. Göñül şükri maḫbubdur. Māl şükri (7) zekāt durur, şadaḫa durur. Her kişi kim Tañrı virdiḡi ni'metlerüñ (8) şükri yirine getürse ni'meti arta. Nitekim buyurur: “*le'in şekertüm le ezīdenneküm*”²³⁹ (9) Ḥazzu'l-'abd: Kul mümkündür kim (10) şākir ola, eylük eyleyen kişiye medḫ-i iḫsān eylemek-ile (11) yāḫūd virdüḡinden daḥı artu virmek-

²³⁸ “...Allah'ın nimetini sayacak olsanız sayamazsınız...” (İbrahim Sûresi, 14/34)

²³⁹ “...Eğer şükrederseniz, elbette size (nimetimi) artıracam...” (İbrahim Sûresi, 14/7)

ile. Böyle itmek eyü (12) haşletlerdendir. Nitekim peygâamber hazreti buyurdu: “*Men* (13) *lem yeşkuri’n-nâse lem yeşkurillâhe*”²⁴⁰ Âdem oğlanına şükr eylemeyen kişi

98a

(1) Tañrı’ya dağı şükr eylememiş olur. Hağ ta‘âlâ Loğmân’a (2) eyitdi: “*enişür lî ve lî vâlideyk*”²⁴¹ Ya‘nî “Yâ Loğmân! Şükr (3) eyle benüm hazretüme, saña hidâyet virdüğim-çün, hem şükr (4) eyle ataña anaña seni besledükleri-çün.” Pes sebep dağı (5) şükr eylemek vâcibdür, ve’s-selâm!

Şi‘r

Müfteilün / müfteilün / müfteilâtün

(6) Şükr-i ni‘met ni‘metüñi arturur
‘Ömrüñi ve devletüñi arturur

(7) Küfr-i ni‘met ni‘metüñi giderür
İhtiyâc ve şekuvvetüñi arturur

(8) El-‘Aliyyu:

Bir adı dağı ‘aliyyudur. Ya‘nî Allah ta‘âlâ yücedür. Ammâ (9) bu görünür nesnelere yücelik gibi degüldür. Nitekim eydürler: (10) ‘Arş yücedür kürsiden, kürsi yücedür göklerden. (11) Bil kim Hağ ta‘âlâ yüceliği mertebe cihetiyledür. Nitekim eydürler: (12) Falan ‘âlim falan ‘âlimden yücedür; ammâ halîfe sulţândan (13) yücedür. Hağzu’l-‘abd: Ve yücelik Allahu ta‘âlâ şifatıdır muţlağa;

²⁴⁰ “İnsanlara teşekkür etmeyen kimse Allah’a (c.c.) da şükretmez.” (Hadis, Tirmizî, Birr, 35; Ebu Dâvud, Edeb 12.)

²⁴¹ “...(İşte bunun için) önce bana, sonra da ana-babana şükret ...” (Lokman Sûresi, 31/14)

(1) ammā ul-daı yuce olur. Zīrā ki meāyih yuce dururlar mūrīd- (2) -lerden, ūstādlar yuce dururlar ākirdlerinden, peygāber- (3) -ler yuce dururlar ūmmetlerinden, Muammedu’r-Resūlullah yuce durur (4) dūkeli peygāberlerden. Ammā Allahu ta’ālā yuceligine baıca dūkeli (5) yuceler ala dururlar. Her kii kim Tarı’nuñ yuceligin (6) bilse aña vācibdūr ki alalı ve meskenet kendūye (7) ıfat eyleye; tā anuñ azreti buyurdu: “*Men tevāda’a ra-* (8) *-fe’ahu’llahu ve men tekebbere vea’ahu’llahu.*”²⁴² (9) Hīkāyet: a ta’ālā vahy eyledi, Mūsā peygābere (10) kim “Yā Mūsā! Tūr aına ı, kelecı idelūm.” alar (11) bu vahyı iitdiler, yuceldiler ki Mūsā bizūm ūzerūmūzde (12) azret-i ‘İzzet-ile mūnācāta gelūr diyū Tūr-ı Sīnāı (13) alalık ıldı, eyitdi: “Ben ne vatın mual olmalıa

(1) anuñ ademine lāyık olam.” Ve anuñ tevāzu’ sebebinden a ta’ālā (2) Mūsā peygābere eyitdi kim “Yā Mūsā! Tūr aına ııl, (3) mūnācāt anuñ ūzerinde idelūm.” Allah ta’ālā kitābınuñ (4) evvelini bī arf-ile baladı. Nitekim buyurdu: “*Bismillahirrahmanirrahīm*”²⁴³ (5) “Elif”-ile balamadı; zīrā ki “elif”de yucelik ve tekebbūr vardır, “bī”de (6) tevāzu’ vardır. ūn “elif” kendūyi gūrdi, a ta’ālā anı (7) ala eyledi. “Bī”yi ūnki alalık eyledi, a ta’ālā anı yuce eyledi, (8) ve’s-selām!

i’r

²⁴² “Ala gūnūllū olanı Allah (c.c.) yūkseltir, būyūklenen kimseyi de Allah (c.c.) alaltır.” (Hadis, Ahmed bin Hanbel, Mūsned, III, 76; İbn Mace, Sūnen, II, 1398; Hadis no: 4176; Ebū Nuaym, Hilyetū’l-Evliya, VII, 129; VIII, 46.)

²⁴³ “Rahmān ve rahīm olan Allah’ın adıyla.” (Genel kabule gūre Fatıha Sūresi’nin ve Kur’an’ın ilk ayeti.)

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün

(9) Çü insāna tevāzu' oldı zīnet
Libās idingil anı zīhi hıl'at

(10) Bu dergāhda kabûl olmağ dilersen
Fuẓûlī²⁴⁴ terk idüp bilgil fazīlet

(11) El-Kebīru:

Bir adı dağı kebīrdür. Ya'nī zıdd-ı şağırdur. (12) 'Azīm zıddı hağırdür. Allahu ta'ālā büyükdür, büyüklüğü mertebe-y-ile- (13) -dür. Dükeli mağlûkāt anuñ hazretinde kiçiler dururlar.

99b

(1) Hızzu'l-'abd: Kullardan kebīr, Tañrı'dan qorqıcağ (2) 'ālimler durur. Halkı Hığ'dın yaña qoğırcılardur. Bunda (3) dağı iğtişār itdün.

Şi'r

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün

(4) Kişi-kim şağınmağ dileye dīni
Gidersün kendüzinden kibr ü kīni

(5) Ulular bile şoğbet eylesün kim

²⁴⁴ Metinde "Fuẓūñi" şeklinde yazımış

Eri arturmaz illā hemnişini

(6) El-Ḥafızu:

Bir adı daḥı ḥafızdur. Ya'nī Allahu ta'ālā kullarını (7) şaḳlayıcıdur afetlerden, gökler şaḳlayıcıdur aşağa (8) düşmekden, gönülleri şaḳlayıcıdur bātıla meyl eylemekden (9) ve imānı daḥı şaḳlayıcıdur şeytān şerrinden. Ve her kişi kim (10) endāmın ḥarāmdan şaḳlasa Tañrı ta'ālā anuñ naşiblerin (11) şaḳlaya. Ḥikāyet: Rābi'a-i 'Adeviyye Tañrı dostları- (12) -ndan-ıdı. Bir gice uyur-ıdı. Evine uğru girdi, buldıgım (13) dürişürdi. aşd itdi kim ala gide. apuyı bulamadı, aldıgım

100a

(1) girü odı. Gördi kim apu açu-durur. Ol bıraduğını girü (2) aldı kim ıa. Yine apuyı bulamadı. Pes bir ün irdi gökdin-yañadın (3) kim “İy alleş! Eger ol aravaşumuz uyursa ben uyanuğın.” (4) diyü. Ḥazzu'l-'abd: uluñ naşibi bu addan oldur kim nefsinı (5) ḥarām arzūlardan şaḳlaya ve Ḥa ta'ālā şaḳlamađlıđıñ şükrine (6) āim ola; tā anuñ şaḳlamađlıđı dāim ola. Nitekim buyurdı: “*ve evfu (7) bi'ahdi u'fi bi'ahdiküm ve iyyāye ferhebün*”²⁴⁵

Şi'r

Fe'ülün / fe'ülün / fe'ülün / fe'ülün

- (8) Zihī muḥsin zihī laṭif issi dildār
(9) Ki ulları uyırlar kendü bī-zār

²⁴⁵ “...Bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki, ben de size vadedtiklerimi vereyim. Yalnızca benden korkun.” (Bakara Sûresi, 2/40)

(10) Muṭī' olursañ emrine rāzı

(11) Eger 'āşī olursan belki bī-zār

(12) El-Muḳītu:

Bir adı daḫı muḳītdur. Tañrı ta'ālā rızķ yiyenlere (13) ḳuvvet irişdüricidür.
Rezzaķ-ıla ḳuvvet ortasında

100b

(1) farķ budur kim ḳuvvet ḫāşdur ta'ām irdüre, rızķ (2) 'āmdur ta'ām daḫı dirler melik daḫı dirler. Ḳut yeyeceler²⁴⁶ (3) çoķdur, anlaruñ şaġışın Allah ta'ālā bilür, ancak; lākin (4) beş tā'ife anlardan ma'lūmdur: Ferişteleruñ ḳutı (5) zıkr, tesbiḫdür ādemileruñ ve ḫayvanlaruñ ḳutı ta'ām (6) yimekdür, (7) cānlar ḳutı Allah ta'ālānuñ didārın görmekdür, (8) gönüller ḳutı Allah ta'ālā bilmekdür, nefisler ḳutı (9) 'ibādet eylemekdür. Ḥazzu'l-'abd: Ḳuluñ naşibi bu addan oldur kim nefsine ḳutı ḫacet miḳdārınca vire. Ḳutuñ (10) ziyādesi isrāfdur ḫayrı yoķdur, cānına. 'Aḳl ḳuttın (11) çoķ vire kim 'aḳl-ıladur 'ālemuñ 'imāreti. Ḥikāyet: Cebrā'il (12) Ādem peygāmbere geldi, eyitdi: "Saña üç nesne getürdüm, birin (13) iḫtiyār eyle." Ādem eyitdi: "Ol ne nesnedür?" Cebrā'il

101a

(1) eyitdi: "Birisi 'aḳıldur, ikinci dīn, üçünci ḫayādur." Ādem (2) eyitdi: "Ḳabül eyledüm 'aḳlı." Cebrā'il eyitdi: "Dīn-le ḫayā (3) siz ikiñüz gidiñ." Ol ikisi daḫı eyitdiler: "Bize (4) şöyle buyurdılar kim biz 'aḳıldan ayru olmayavuz." didiler. (5)

Şi'r

²⁴⁶ Metinde "yeyeceler" şeklinde yazılmış. T. "yiyiciler"

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

Ol-durur çünkü rızka pâyandan

Neylem diyeñ od olur andan

(6) Kuvvet²⁴⁷ virmeçligine rızq yiyene

İ'timād eyle gönül ve cāndan

(7) El-Ḥasību:

Bir adı daḡı ḡasībdir. Kāfī ma'nasında (8) olursa şöyle demek olur kim Allah ta'ālā kullarına görçlü (9) nesnelere tab dince viricidir. Eger muḡasib (10) ma'nasında olursa Allah ta'ālā ḡesāb idicidir, kullarından (11) kıyāmet güninde. ḡazzu'l-'abdi: Kuluñ naşibi bu addan (12) oldur kim muḡtāclaruñ ḡācetlerin vire ve daḡı her gün (13) nefsenden ḡisāb eylemeye kim ḡayr mı işledi ya şer mi? Eger

101b

(1) ḡayr işledi-y-ise şükr eyleye, eger şer işledi-y-ise melül (2) ola ve tevbe eyleye. Nitekim Peyğāمبر ḡazreti buyurdi kim “*Hā- (3) -sibū en fusekum kable en tuḡāsebū*”²⁴⁸ Ya'nī ḡesāb eyleñ (4) nefsüñüzden kıyāmet ḡesābından öñdin. ḡikāyet: (5) İbrāḡim Edhem eydür: Beytü'l-Maḡdis'de Kūbbe-yi Şaḡra altında (6) yaturdum. Gördüm iki ferişte geldi, biri birine eyitdi: “Uşbu (7) yatan kimdür?” Eyitdi “İbrāḡim Edhem'dür.” Eyitdi: “Bunuñ derecelerinden (8) biri eksildi.” Eyitdi: “Ne sebebden?” Eyitdi: “Başra şehrinde ḡurmā (9) şatun aldı-y-ıdı ve ol ḡurma şatan kişinüñ bir ḡurması (10) bunuñ ḡurmāsına ḡarışdı, bunuñ ḡaberi yoğ-ıdı.” İbrāḡim (11) eydür:

²⁴⁷ T. “küt”

²⁴⁸ “ḡesaba çekilmeden evvel kendi ḡesabınızı yapınız.” (ḡadis, Tirmīzi, Kıyame, 25, ḡadis No: 2459)

“Turdum yola girdüm ve Başra’ya vardum. Bazardan (12) bir hürmā şatuñ aldum ve ol kişiye verdüm, döndüm. (13) Yine Kudüs’e geldüm, mescide girdüm, girü ol bayığı

102a

(1) yirde yatdum. Gicenüñ bir niçesi geçdi-y-idi. Ol ferışteler (2) girü geldi ve söyleşdiler, eyitdiler: “Bunuñ ol eksilen (3) derecesi girü yirine geldi.” didiler. Ammā niçe ‘aziz- (4) -ler dervişlik ihtibār eylediler; zīrā ki kıyāmet güninde (5) helāl mālī issine hisāb eyleyiserlerdür ve harām māl (6) issine ‘azāb idiserlerdür. Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām (7) eydür: “Dervişler baylardan biş yüz yıl öñdin (8) giriserlerdür uçmağa.” *Razeķanā allahu ve iyyākum!*²⁴⁹

Şi’r

Mefâ’ilün / fe’ilâtün / mefâ’ilün / fe’ilün

- (9) ‘İmāreti bu cihānuñ olur harāb harāb
(10) Neticesi dağı āhır olur türāb türāb
(11) Maķāmuñ olmadı çün-kim senüñ fenā yurdu
(12) Beķā-içün yaraķ eyle gelür hiķāb hiķāb
(13) Ki iy kulum girü gel hazretüme vaķtıdur

102b

²⁴⁹ “Allah hem bizim hem sizin rızkınızı versin!” (Dua Cümlesi)

- (1) Velī su'āl idicegin getir cevāb cevāb
- (2) Çü her cevāb kabūl eylemezler iy ğāfil
- (3) Cevāb şöyle gerek kim ola şavāb şavāb
- (4) Diler-iseñ ki cevābuñ şavāb ola ol dem
- (5) Hevā elinden içme bu gün şarāb şarāb
- (6) Eger muḥabbet-i dünyā olursa göñlüñde
- (7) Senligi dost arasında olur hicāb hicāb
- (8) Eger ḥelāl-ise māluñ naķır ü kıtımirden
- (9) Kıyāmet issilerinde olur ḥisāb ḥisāb
- (10) Eger ḥarām-ısa māluñ tamu kızıp durur
- (11) Yaraķlanup durur anda niçe 'azāb 'azāb
- (12) Şerī'at emrine bu gün olursañ münķād
- (13) Verile ḥadsüz yarın saña şevāb şevāb

103a

(1) **El-Celīlu:**

Bir adı daḡı celīldür. Allah ta'ālā (2) kāmildür yücelikte, ḡudretde, baylıķda, 'ilmde, pādişāhlıķda, (3) arılıķda. Ve hem münezzehdür ortaġı vü yoldaşı olmaķdan, (4) zamāndan ve mekāndan. Ammā celīl celālindendür; ya'nī (5) ḡahr şifatlarındandır. Yidi tamu daḡı ḡaķīķatde celāl (6) nūrındandır. Ammā cemīl şifatı cemāldendür. Cemāl (7) laṡif şifatlarındandır. ḡaķīķatde sekiz uçmaķ cemāl nūrı- (8)

-ndandır. Hazzu'l-'abd: Kuluñ naşibi bu addan oldur kim (9) gönlin bātıl i'tikāddan, kayurmaz şıfatlardan (10) arıda ve andan şoñra eyü şıfatlar-ıla, 'ilm-ile, ma'rifet-ile (11) arasta kıla.

Şi'r

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

- (12) Gelüñ emānetümüze hāliķu'l-vefā idelüm
(13) Niçe kim geçdise taķşir anı kazā idelüm

103b

- (1) Bunı edbligümüz derdi geçdi hadden iyen
(2) Bulubanın aña dermānını devā ideler
(3) Mürāca'at eliyle hālef gönlegini
(4) Çıkaralum üzerümüzden anı rehā idelüm
(5) Geceler erteye degin 'ibādet üzere tūrab
(6) Gönülde şıdķ u şafā dilde *Rabbenā!*²⁵⁰ idelüm
(7) Riyā vü kibr vü hāsed gönümüz itdi hārāb
(8) Buları terk idüben düşmana cefā idelüm
(9) Çü furşat oldı ğanīmet gelüñ ki elde-y-iken
(10) Celīl 'ışķına cānlar āşinā idelüm

---

²⁵⁰ "Rabbimiz!"

(11) Hüz̄ā-perest olubanın k̄amu butı şıyalum

(12) Cel̄il-vār teberrā-yı māsivā idelüm

(13) El-Ker̄imu:

Bir adı daḡı ker̄imdür. Allahu ta‘ālā ümiḡlül̄eri

104a

(1) nevm̄id̄ eylemez ve suçlulardan intiḡām almaz. Eger va‘de (2) eylerse vefā eyler muhtāclara, umduklarından artuḡ (3) ‘it̄ā eyler. Eger cefā idene ‘it̄āb eylerse ḡadden (4) aşurmaz, anuñ keremindendür. Yoḡ-iken var eyledigin (5) keremindendür. Bu dürlü ni‘metleri virdüḡi keremindendür. (6) Tevbe idenüñ günāhını yarlıḡayup yirine sevāb yazduḡı (7) keremindendür. ‘Ayblar örtüp yüzlerine vurmaduḡı kereminden- (8) -dür. Azacuḡ t̄ā‘at-çün çoḡ sevāblar virdüḡi keremindendür. (9) Dünyāda mülk verdüḡi āḡiretde uçmaḡ ve ḡür̄iler verdüḡi daḡı (10) keremindendür. Su‘āl: Çün ḡaḡ ta‘ālā ādem̄iler ḡaḡḡında (11) bunca keremler eyledi; pes bunları niçün ma‘şıyyet-ile mübtelā (12) eyledi?” Cevāb: İki vech-iledür: Evvel budur kim eger adem̄iler (13) ma‘şıyyet itmeselerdi, kendülerin göriserlerdi, ‘azāba lāyıḡ

104b

(1) olısarlardı. İkinci budur kim ādem̄ilere ma‘şıyyet taḡd̄ir (2) eyledi; t̄ā kendü ḡazretinüñ arılıḡı biline. Rivāyet olındı kim (3) Cebrā‘il, M̄ikā‘il baḡş eylediler, Cebrā‘il eyitdi: “Allah ta‘ālā (4) ādem̄ileri yaratdı ḡüb ş̄uret-ile. Yirleri gökleri (5) bunlarıñ-çün var eyledi ki “*Ve seḡḡarelkūm mā fī’s-semāvāti* (6) *vemā fī’l-arz*”²⁵¹

²⁵¹ “O, göklerde ve yerde ne varsa hepsini, kendi katından (bir lütfu olmak üzere) size boyun eğdirmiştir”²⁵¹ (Casiye 45/13. Ayrıca bkz. Lokman 31/20)

ve bunlara t̄a‘at buyurdu, itmediler, (7) günāh işlediler. ‘Acebdür eger bunları yarlıgar-ısa. Z̄irā ki (8) ma‘şıyyetden aña ziyān irişmez. M̄ikā’īl eyitdi: “Anuñ (9) bir adı kerīmdür ve kerem ıulları haııında igen çok durur. Üm̄id (10) durur ki yarlıgaya faılu ve kerem birle.” didi. Nāgāh bir ün işitdiler (11) kim haı Mikā’īl sözidür diyü. H̄azıu’l-‘abd: K̄uluñ naııibi (12) bu addan oldur kim suç idenlerüñ suçından geıe (13) ve halāyıılara fāydası döñe.

Şi‘r

105a

Fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

- (1) Dükeli t̄ayüfeye ol nazar eydükıe kerim
- (2) Gerek olduııa vazııfe virür ol luıf u ‘azıim
- (3) Kereminden nice maıırüm ola dostlar anuñ
- (4) Nazarı çün-kim olur düımana her laıza delim

(5) El-Raıııbu:

Bir adı daııı raıııbdür. Ya‘nı Allah ta‘ālā yaratduııı (6) halkuñ aııvālin ve ef‘ālin gözedicidür, dükelinüñ hācatlarını (7) bitiricidür. Bir nefes bunlaruñ işledüıinden gāfil olmaz. (8) H̄azıu’l-‘abd: K̄uluñ naııibi bu addan oldur kim dā‘imā murāııib (9) ola. Ya‘nı fıkr eyleye kim Allah ta‘ālā gözedü durur. Pes gözini, (10) elini, ayaııını, ıarnını saıılaya harāmdan ve dilin saıılaya yalandan (11) ve ğaybdan ve bühtāndan ve kimseye söıüp incitmekden. Ve bir (12) ‘azııe şordılar kim “Kııı gözlerini harāma baıımaııdan (13) nicesi saıılaya bile?” Eyitdi: “Fıkr eylesün kim Haı ta‘ālānuñ baıımaıı-

(1) -lığı öndindir, kendü bakmaçılığından.” **Hikāyet:** ‘Ömer oğlu (2) ‘Abdullah yoldan geçer-iken bir çobana eyitdi: “Bir koyun (3) şatğıl alalum.” Çoban eyitdi: “Koyunuñ issi vardur.” ‘Abdullah (4) eyitdi: “Kurd yidi, diyesin.” Çoban eyitdi: “*Fe’eynallahu!*”²⁵² Ya‘nī (5) “Tañrı kıanı?” ‘Abdullah ol çobanı koyun-ıla şatun aldı. (6) Ol koyunları şobāna bildürdi ve azād eyledi. ‘Abdullah (7) dem-be-dem eydürdi ki “*Fe’eynallahu!*” **Hikāyet:** Bir ulu şeyh (8) meger kim mürīdlerden birini artuğrak severdi. Anı ziyāde (9) terbiyyet ider-idi. Şordılar kim “Ne sebebden buña artuğrak (10) terbiyyet idersin ve muḥabbetüñüz vardur?” Şeyh eyitdi: “Bildüreyin (11) pes dükeli mürīdlerin kığırdı. Her birinüñ eline birer kuş (12) virdi. Ol mürīde daḥı bile eyitdi: “Varuñ bir kimsene görmez (13) yirde boğazlañ, aliñ, geliñ.” Vardılar her bir kuşların

(1) boğazladılar, aldı, geldiler. Ol sevgülü mürīd boğazlamadın (2) şöyle diri getürdi. Şeyh eyitdi: “Sen niçün boğazlamaduñ?” (3) Ol mürīd eyitdi: “Ḥalvet yir bulamadum. Her yire vardımsa (4) Tañrı’yı ḥāzır gördüm. Anuñ-çun boğazlamadum.” Şeyh eyitdi: “Hā! Gör- (5) -düñüz mi ben bunu niçün sevdüğimi sizden artuğrak.” didi. (6) **Hikāyet:** Bir ‘azīz var-ıdı. Her yılda azacuğ arpa alurdı. (7) Yılına-degin anı kıut idinürdi. Çünkim öldi, cenāzesin kuşluğın (8) getürdiler. Ādem çoklığından aḥşamın defn itdiler. Ol (9) gice düşde gördiler. Eyitdiler kim “Tañrı senüñ-ile neyledi?” Ol (10) ‘azīz eyitdi: “Yarluğadı; līkin ḥisāb eylediler tā şuña degin (11) kim bir gün oruc-ıdum. Bir dostum var-ıdı, buğday şatıcı²⁵³. (12) Aḥşam

²⁵² “Allah (c.c.) nerede?”

²⁵³ Metinde “şatı” olarak yazılmış. T. “satıcı”

yağınıydı. atına vardum. Bilüsözün bir dāne (13) buğday ağızıma bırakmış, nāgāh fikrgerdüm. İki

106b

(1) pāre eylemiş, ağızımdan ıkardum, yine buğday arasına (2) bıradum. Ha ta‘ālā şol adarca nesne-y-içün asenātumdan (3) biraz aldı, ol buğday issine virdi. Pes bilesin kim āl (4) iş-böyledür, buña göre ‘amel idesiz ve Tañrı emmānında olasuz.’” (5) Hikāyet: Selmān Fārisi’ nūñ gice olıcak ‘ādeti (6) oldu kim dün namāzın ılur-ıdı. Namāzdan arıca otururdu, (7) tesbi oır-ıdı. Tesbiden arıca alamaa meşul olur-ıdı. (8) Alamadan arıca Tañrı azretinūñ ‘azametinde fikre meşul (9) olur-ıdı. Andan nefsine eydürdi kim “İy nefis! Eyü rāat (10) olduñ ur imdi, yine namāza meşul ol!” dir-ıdı. Tā şabaa-de- (11) -gin işbu vech-ile ‘amel ider-ıdı.

Şi‘r

Müfte‘ilün / müfte‘ilün / müfte‘ilātün

- (12) İy gönül sen āşıl eylegil yaın
(13) Şükri āzır bilüp²⁵⁴ nefsūñ saın

107a

- (1) Bil aıat çün didi Ha size ben
(2) Boynuñuñ amarlarında atan yaın

(3) El-Mucıbu:

²⁵⁴ Metinde “bilün” şeklinde yazılmıştır.

Bir adı dağı mucıbdür. Allah ta‘älâ kıllarınıñ (4) du‘aların kıbül eyleycidür, muhtâclaruñ ĥâcetin revâ eyleycidür. (5) Ĥazzu’l-‘abd: Kıluñ naşıbi bu addan oldur kim Allahu ta‘älâ (6) senden tã‘at diler, sen anuñ ĥazretinden ĥâcet (7) dilersin. Eger sen anuñ murâdın virürseñ ol dağı senüñ (8) murâduñ virür. Ruĥu’l-Ervâĥ’da eydür: Du‘â kıbül olmađuñ (9) şartları vardur: Evvel şart, çâresüz kılmağdur. Nitekim (10) Kıurân içinde buyurdı: “*Emmen yücübü’l-muđđarra i’zâ de ‘âhü ve yekşifü’s-sü’e*”²⁵⁵ (11) İkinci şart, meded ve nuşret dilemekdür. Üçüncü şart, (12) iĥlâşdur. Dördüncü, zârî eylemekdür. “*Üd’ü rabbeküm teğarru‘â ve ĥufyeh innehu lâ yühıbbu’l-mu‘tedîn*”²⁵⁶ (13) Bişinci şart, hem ummağdur hem kıurmağdur. Altıncı

107b

(1) şart, ĥalâl yimekdür. **Ĥikâyet:** Bir zâlim pâdişâĥ (2) var-ıdı. Ėâyette zulmler eylerdi. Bunlaruñ arasında şâlihler ittifâķ (3) eylediler kim ol zâlime yüz du‘â eyleyeler. Bunları bağcısına kığır- (4) -dı. Ĥarâm ta‘âm yidürdi. Du‘âlar kıbül olmadı, ol zâlim (5) üzerine. Şoñra ittifâķ-ıla kırķ gün-degin ĥarâmdan perĥiz (6) eylediler kim şoñra du‘â ideler ve itdiler. Ĥaķ ta‘älâ ol zâlimi (7) kıahr eyledi. Yidinci, Tañrı ĥazretine inanmağdur ki du‘â kıbül (8) oldı, diyü. **Ĥikâyet:** Benî İsrâ’îl zamânında bir kıarıcuķ (9) pâdişâĥa kıonşı-y-ıdı. Bir gün ol kıarıcuķ evinde degül-iken (10) pâdişâĥ anuñ evin yaķdurdı, kendünüñ avlısına kıatdurdı. (11) Kıarıcuķ geldi, evini bulamadı, zârı kıılup yavuz du‘â kııldı, (12) eyitdi: “İlâĥî! Ben ‘uyısam sen ĥazırduñ.” didi. Ĥaķ ta‘älâ (13) ol zâlimi helâķ eyledi. **Ĥikâyet:** Bir gün İbrâĥîm Edhem’e

108a

²⁵⁵ “(Onlar mı ĥayırlı) yoksa darda kalana kendine yalvardığı zaman kıarılık veren ve (başındaki) sıkıntıyı gideren, sizi yeryüzünün hakimleri kıılan mı...” (Neml Sûresi, 27/62)

²⁵⁶ “Rabbimize yalvara yakara ve gizlice dua edin. Bilesiniz ki O, haddi aşanları sevmez.” (Araf Sûresi, 7/55)

(1) eyitdiler kim “Hak ta ‘ālā Kurān’ da buyurdu kim du ‘ā idüñüz kabül (2) ideyin kim “*Ve k̄ale rabbükümüd ‘ünī estecib leküm*”²⁵⁷ hāl budur kim du ‘ā (3) kıılırız, kabül olmaz.” İbrāhīm eyitdi: “Anuñ-çun kim sizüñ gönül- (4) -lerüñüz ölmüşdür, on dürlü nesne-y-ile: Evvel budur kim hak bildüñüz, (5) hakların virmedüñüz. İkinci oldur kim Kurān’ı okuduñuz, anıñ içindeki (6) ahkām-ıla ‘amel eylemedüñüz. Ve üçünci Peygamber severüz didiñüz, (7) sünnetini terk itdüñüz. Dördünci şeytāni düşmanumuzdur didiñüz, (8) girü aña muvāfaqat eyledüñüz. Bişinci uçmağı severüz didiñüz, (9) aña lāyık ‘amel eylemedüñüz. Altıncı şamudan korğaruz didiñüz, yazuklar- (10) -dan yığlınmaduñuz. Yidinci ölüme ikrār eyledüñüz, anuñ-çun yarak eylemedüñüz. (11) Sekizinci Tañrı’nuñ ni‘metlerini yidiñüz, şükürin yirine getürmedü- (12) -ñüz. Doğuzuncı ölüleriñizi sinlere defn itdiñüz ve anlardan (13) ‘ibret dutmaduñuz. Onuncı müslümān kardeşleriñüzüñ ‘aybların

108b

(1) gözledüñüz ve siz kendü ‘aybuñuz unutduñuz ve bu kadar kuşu- (2) -r-ıla du ‘āñuz nice kabül olsun.” Ve anuñ lütfundandır kim (3) kullarına maqşüdların vire. **Hikāyet:** ‘Aṭāyi Azrāk (4) eydür: Bir gün iki aqçe aldum elüme, bāzāra vardum. Un (5) alam, eve getürem. Bir hıdmetkārı gördüm, ağlar. Eyitdüm: “Niçün (6) ağlarsın?” Eyitdi: “Efendim iki aqçe virdi nesne almağ-ıçun. (7) Anı düşürdüm.” didi. Esirgedüm, ol iki aqceyi aña virdüm. (8) Ben mescide vardum namāza meşğül oldum ve aḥşam yakın (9) oldu, eve varmaqlıgā utandum. Bir dürger dostum var-ıdı, (10) anuñ katına vardum. Hālī diyü verdüm. Ol daḥı derviş-idi. (11) Eyitdi: “Benüm daḥı nesnem yokdur kim saña virem. Evet işbu (12) yunqadan tağarcuğña koyğıl, un ele

²⁵⁷ “Rabbimiz şöyle buyurdu: Bana dua edin, kabul edeyim...” (Mü’min Sûresi, 40/60)

giricek²⁵⁸ tennür kızdurmağa (13) gerek ola. Tağarcuğuma ol yunqadan toldurdum,
eve

109a

(1) iletdüm, bırağdum. Tizcek çığdum, mescide vardum. Yatsu namāzından (2) soñra
eve geldüm. Burnuma etmek қоқusı irdi. İçerü girdüm, gör- (3) -düm, etmek
bişirürler. Eyitdüm: “Bu ne ħāldür?” Eyitdiler: “Tağarcıqda un (4) bulduğ, etmek
bişirdüğ. Eyü un almışsın, andan girü bundan (5) alğıl, ayruğ undan almağıl.” didiler.

Şi‘r

Müfte‘ilün / müfte‘ilün / müfte‘ilâtün

(6) Her kim iderse du‘āyı kıılır qabül

(7) Ĥācet isteyen de olmaz hem melül

(8) Zālīmüñ zulmi qaçan bāqī qala

Qurtarur mazlumı sen olma ‘acül

(9) El-Vāsi‘u:

Bir adı dağı vāsi‘dür. Allah ta‘ālānuñ bağşışleri (10) giñdür ve dağı iğşānları
boldur. “*ve in te‘uddū ni‘metellahi lā tuğşūhā*”²⁵⁹ (11) Ĥikāyet: İbrāhīm
peygāamberden bir qāfir (12) geldi, ta‘ām diledi. Virmedi. Mağrüm gitdi. Ĥağ ta‘ālā
vağy (13) itdi kim “*Eyne keremuke yā İbrāhīm?*”²⁶⁰ “Keremüñ qanı yā İbrāhīm?”

²⁵⁸ T. “bulduğun vāğtın”

²⁵⁹ “...Allah'ın nimetini sayacak olsanız sayamazsınız...” (İbrahim Sûresi, 14/34)

²⁶⁰ “Cömertliğın nerede ey İbrahim?” (Bu bir ayet veya hadis değıldir.)

(1) Ol ta‘ām dileyenüñ ardından yitdi, eyitdi: “Gel girü dön. Eve (2) varalum. Ta‘ām yigil, andan gitgil.” didi. Pes İbrāhīm anı aldı, (3) evine iletđi, konaqladı. Ol kāfir eyitdi: “Yā İbrāhīm! Evvel geldüğüm vaqtın (4) beni konaqlığa qabül eylemedüñdi, şimdi ardumca geldügil sebeb (5) ne-y-idi?” Eyitdi: “Allah ta‘ālā senden ötrü baña ‘itāb eyledi.” (6) Pes ol konuğuñ gönline ilhām oldı, eyitdi: “Zihī ma‘būd kim (7) oldur düşmandan ötrü dostına ‘itāb eyledi.” diyü müslümān (8) oldı, eyitdi: “*Eşhedü enlā ilāhe illāllahu ve eşhedü enne İbrāhīme* (9) *Ḥalīlullah*”²⁶¹ didi. Ḥazzu’l-‘abd: Kuluñ naşibi bu addan oldur (10) ki ‘ilmi, ma‘rifeti, hulkı bol ola.

Şi‘r

Müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün

(11) ‘İlmi anuñ qandaysa buldı yol
 Qutreti ve sem‘i mevcūdāta²⁶² yol

(12) Giñligi qatında deñizler qamu
 Qatre degül bilgil iy şāhib

(13) El-Ḥakīmu:

Bir adı daḡı ḡakīmdür. Allahu ta‘ālā ḡikmet issidür. Ezelde

²⁶¹ “Ben tanıklık ederim ki Allah’tan başka tanrı yoktur. Yine tanıklık ederim ki İbrahim Allah (c.c.) dostudur.” (Kelime-i Şehadet)

²⁶² Metinde “mivcūdāt” olarak harekelenmiş.

(1) bir bölük halkı sa'îd eyledi, bir bölüğü şakî. Kudret kalemi şerrince mile (2) levh üzerinde yazdı. Bel'am Bâ'ûr ki 'arşa nazar eylerdi. (3) itler tavîlesine²⁶³ bağladı; lâkin âdemî şüretinde-y-idi. (4) Aşhâb-ı Kehf itcügezi velîlerden oldu. Lâkin it şüretinde (5) -y-idi. Pes şürete i'tibâr yokdur. Hikâyet: Ebû 'Alî (6) Daqqâk²⁶⁴ eydür: Yidi kişi Daqyanus'uñ şerrinden kaçarılar idi. (7) Tañrı ta'âlâ hazretin isteyü gitdiler. Bir itcügez bunlara uydı, bilem getdiler. (8) Pes anı görüp kovdılar, dönderemediler. Gerü geldiler ayağın (9) şıdılar. Çäre olmadı. Pes Haq ta'âlâ aña dil virdi söyledi, eyitdi: (10) "Beni niçün kovarsız?" Eyitdiler: "Sen bizüm cinsümüz degülsin." didiler. (11) Ol dağı eyitdi: "Yâ siz ol istedügünüzüñ hem-cinsiz²⁶⁵ diyü istersüz." Çün (12) itcügezden bu sözi işitdiler, 'ışkları şevkleri gâlib (13) oldu. Ol itcügezi omuzlarına göturdiler, gitdiler. Ve dağı ferîşeler

110b

(1) arasında İblîs'den yigrek yoğ-ıdı. Lâkin hük-m-i ezeli gizlü-y-idi (2) âdemîlerden. Çünki ma'lûm oldu. Bilenler kamu la'neti etdiler. (3) Hikâyet: Ebû Hafâş Nişâbüri²⁶⁶ müridleri-y-ile (4) bir kilise katında geçerdı. Bir çiçeklü ağaç gördi, tûrdı. Biraz 'ibret (5) nazarı-y-ıla baqdı, teferruğ eyledi. Ol kiliseden bir pîr çıkdı, (6) meger oda tapardı. Baqdı, şeyhi gördi, eyitdi: "İy şâlihler ulusu (7) gel içerü, bir dem sizi görelüm." didi. Şeyh müridleri-le içerü (8) girdiler oturdular. Müridler Kurân okudılar, zıkr eyitdiler. Çün (9) fâriğ oldılar, ol mecûsinüñ gönline ilhâm oldu ve bir kaç (10) aqçe virdi, eyitdi: "Varuñ ta'am getirüñ bile yiyelüm." didi. Vardılar, (11) ta'am geturdiler, yidiler. Pes ol mecûsi şeyh ileyinde İslâm'a (12) geldi, eyitdi: "Ayrıq ben sizden ayrılmazın." didi. Şeyh eyitdi: "Teferruce (13) çıkan bizcileyin çıkısun." Haq ta'âlâ ol şahşı ezelde

²⁶³ Metinde "tûvile" şeklinde harekelenmiş.

²⁶⁴ Metinde "Daqqâk" şeklinde yazılmış.

²⁶⁵ Metinde "nem" şeklinde yazılmış.

²⁶⁶ Metinde "Neyşâbüri" şeklinde yazılmış.

111a

(1) sa'īd eylemişdi. Şeyhi aña vibibidi. Anuñ şoĥbeti bereketinde (2) ol sa'ādet nūrı andan āşīkāre oldu. Ĥazzu'l-'abd: (3) Ķuluñ nasībī bu addan oldur kim Tañrı ĥazretine 'ārif (4) ola. Her kim Allah bilürse ol ĥakīm̄dür. Egerçi ayruĥ 'ālemi (5) bilmezse daĥı. Ve ĥikmetlerüñ aşlı Tañrı'dan ĥorĥmaĥdur.

Şi'r

Müfte'ilün / müfte'ilün / müfte'ilâtün

- (6) Ger diler-iseñ bilesin ĥikmetin
(7) Gözüñe 'ibret idingil 'ibretin
(8) Göklere baĥ kim bilesin 'ilmini
(9) Yirlere ayak tā bilesin ĥudretin

(10) El-Vedūdu:

Bir adı daĥı vedūddur. Allahu ta'ālā dükeli ĥalāyıĥa (11) ĥayr dileyicidür ve mü'minleri sevicidür. Ĥazzu'l-'abd: Ķuluñ naşībī (12) bu addan oldur kim ĥalāyıĥa eyü şana. Nitekim Peyġamber ĥazretinüñ (13) ġazāda mübārek dişi şıdılar ve yavuz du'ā kılmadı, eyitdi: “ İlāhī

111b

(1) bunlara sen hidāyet virgil kim bunlar benüm 'izzetüm bilmezler (2) ve mertebem añlayamazlar.

Şi'r

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün

(3) Er oldur güçlere ide taḥammül
Tekebbür terk idüp ide tezellül

(4) Resûlullah nice ḳatlandığını
Cefâlara ide anı ta'aḳḳul

(5) El-Mecîdu:

Bir adı daḫı mecîddür. Allah ta'âlâ şerîfdür. İşledügi (6) işler görklüdür ve 'aḫaları daḫı boldur. Ḥazzu'l-'abd: Ḳuluñ nasîbi (7) bu addan oldur kim Tañrı'nuñ ṭoḳsan ṭoḳuz adları-y-ıla görklü (8) 'amel eyleye kim aña sa'âdet-i ebedî ḫâşıl ola.
(9)

Beyt

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

Ger şeref ister-iseñ ma'bûda ṭâ'at eylegil
(10) Ṭâ'atı kendüzüñe her laḫza 'âdet eylegil

(11) El-Bâ'îşu:

Bir adı daḫı bâ'îşdür. Allah ta'âlâ ḳullarını ğaflet- (12) -den uyarur. Sinle ucağından çürümiş tenleri ḳoparur. (13) Ḥazzu'l-'abd: Ḳuluñ nasîbi bu addan oldur kim cāhillere 'ilm

112a

(1) ögrede. Zîrâ ki bunlar ulular gibidür ve bir ‘âlim ki anlara (2) ‘ilm ögrede, kânalar anlara cân virmiş gibidür.

Şi‘r

Mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / fe‘ûlün

(3) Göñüllerüñ hayâtı ‘ilm-iledür
Haķıķatde memâtı cehl-iledür

(4) Diri bil ‘âlimi gerçi ölürse
Ölü bilmek anı hamķ u ‘amâdur

(5) Ölü bil hāmili ölmezden öñdin
Diri bilmek ‘ayn-ı haķâdur

(6) Eş-Şehîdu:

Bir adı daķı şehîddür. Allah ta‘âlâ hem hâzıruları bilür (7) hem ğâybları. Çün kıl bile-kim Tañrı ta‘âlâ göre durur, kıl ne (8) işler-ise, hayırdan şerden; pes saķına şerî‘at harâm (9) eylediği yirlerde bulunmaya, buyurduğu yirlerde yavu varmaya. (10) Çün kıl Tañrı hâzretini bile, gerek utana yavuz iş işlemekden. (11) Hem ‘ibâdet şol vech-ile ide kim Tañrı hâzretini görür (12) gibi. Nitekim Peyğamber ‘aleyhi’s-

selām buyurur: “*El-iḥsānū en te‘budal-* (13) *-lāhe ke’enneke terāhu*”²⁶⁷ Eger sen anı görmezsen señ nevvār ol,

112b

(1) ḥod seni göre durur.

Şi‘r

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

- (2) Çünkü bildüñ bir adı anuñ şehīd
- (3) Korkudan gerek olasin sen ḳadīd
- (4) Nefsüñüñ lezzetlerin terk eylegil
- (5) Tā bulasin āḥiretde sen mezīd

(6) El-Ḥaḳḳu:

Bir adı daḥı ḥaḳḳdur. Ḥaḳ bāḥıluñ zıddıdur. Allah ta‘ālā var- (7) -dur her zamānda. Var olmak anuñ ḥazretine vācibdür, (8) yok olmak muḥāldür. Bil kim zamān yoḡ-iken var-ıdı. Andan (9) artuḳ varlara var dimek ḥaḳīḳat degüldür. Su‘āl: (10) Eger eydürseñ kim çün ḥaḳ adı maḥşusdur Allah ta‘ā- (11) -lāya; pes niçün Ḥallac-ı Mañşūr ene’l-ḥaḳ didi? Cevāb: (12) Anuñ-çun kim Mañşūr seyrinde bir maḳāma irişdi kim (13) aña fenā dirler; pes Mañşūr’uñ vücūdı ol maḳāmda

113a

---

²⁶⁷ “İhsan, Allah’a onu görüyormuşsun gibi kulluk etmendir.” (Müslim, İmân 1, 5. Ayrıca bk. Buhârî, İmân 37; Tirmizi İmân 4; Ebû Dâvûd, Sünnet 16; Nesâi, Mevâkîf 6; İbni Mâce, Mukaddime, 9)

(1) mahv oldu. Ene'l-ḥaḳ diyen Tañrı ḥazreti-y-idi; l̄ikin Mañşür (2) dilinden işidildi.

Şi'r

Müfte'ilün / müfte'ilün / müfte'ilün / müfte'ilün

- (3) İy ki sen ḥaḳksın cennetü nār eyledüñ
(4) Gül yaradup bülbüli ḳarşusına zār eyledüñ
(5) Bu el-'aceb sırdur kimsene bilmedi bu sırrı kim
(6) Sen ene'l-ḥaḳ diyüben Mañşür'ı berdār eyledüñ

(7) El-Vek̄ilu:

Bir adı daḥı vek̄ıldür. Şeyḥ Muḥyi'l-'Arabī raḥimallah (8) eydür: “Çünkim Ḥaḳ ta'ālā ḳulların yaratdı, gördi kim bunlar dükeli (9) nesnede 'aciz ve za'iflerdür; kendü maşlahatları- (10) -n daḥı bitürmezler. Pes ḥiṭāb eyledi bunlara kim beni vek̄il (11) idinüñ ki sizüñ dünyāñuz ve āḥiretüñüz maşlahatın (12) başaru virem.” Nitekim 'ādetidür bir kişi kim tedb̄ir ehli (13) olmasa bir tedb̄irlü şefḳatlı kişiyi idünür. Ādem oḒlanları

113b

(1) Ḥaḳ ta'ālāñ kemāl-i 'ilmini ve tedb̄irini ve şefḳatini bildiler (2) ve anı vek̄il-i muṭlaḳ idindiler. Pes Ḥaḳ ta'ālā peygāamberleri (3) yaratdı ve 'ilm, şefḳat virdi; ḥazretine vek̄il idindi, ḳullarına (4) viribidi. Tā bunlaruñ dünyālarinuñ ve āḥiretlerinüñ maşlahatları (5) sebeblerin gösterdiler. Ḥazzu'l-'abd: Ḥaḳ ta'ālā çün kim (6) ḳulların kendü ḥazretine ḥalife eyledi, ḥaḳları müstaḥiklere irişdür- (7) -

mekde²⁶⁸. Pes gerekdür kim erler ‘avratlarınıñ haqların (8) vireler, hıdmetkârlarınıñ haqların vireler; baylar mâlları (9) haqların dervîşlere vireler ve bu vekâletde hıyânet (10) eylemeyeler.

Şi‘r

Müfte‘ilün / müfte‘ilün / müfte‘ilâtün

- (11) Hâzretüñe şükr-i bî-ḥad iy Celîl
- (12) Kim bize fazluñdan olduñ sen vekîl

- (13) Dükeli maqşûdumuz ḥâşıl ola

114a

- (1) Çü bize sensin kamu işlere delîl

(2) El-Ḳavîyu:

Bir adı daḥı ḳavîdür. Kimseden maḡlûb olmaz. (3) Hiç kimsene anuñla tartışmaz. Kendüden artuḳ cemî‘-i mev- (4) -cüdât anuñ ḳudreti altındadır. Hâzẓu‘l-‘abd: Ḳuluñ nasîbi (5) bu addan oldur kim nefsin zebûn eyleye. Nitekim Peyḡâmbir ḥâzreti (6) bir gün şaḥâbelere eyitdi: “Siz bahâdur diyü niçe kişiyeye eydürsüz?” (7) ve şaḥâbeler eyitdiler: “Yâ Resûlallah! Biz bahâdur diyü, şol (8) kişilere eydürüz kim her kimle kim güreşe anı başa.” Peyḡâmbir (9) ḥâzreti şallallahu ‘aleyhi ve’s-sellem eyitdi: “Bahadur ol kişidür (10) kim ḡâyet ḳaḳıduḡı vaḳtın, öykesin yuda ve nefis (11) ejdahâsını başa ve zebûn eyleye, belkim ḳahr eyleye; (12) ya‘nî hiç bir kimse anuñ nefsinden rencide olup incinmeye.” (13) Sadaḳa Resûllullah.

²⁶⁸ Metinde “irüştürmeklide” şeklinde yazılmış. T. “irüştürmekde”

Şi'r

114b

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün

- (1) Başarsañ nefsüñi olduñ bahādur
- (2) Bahādur kişiye uçmağ bahādur
- (3) Hāyāt isterseñ nefsüñi öldür
- (4) Kişi nefsin öldürmek ğazādur

(5) El-Metīnu:

Bir adı dağı metīndür. Allah ta'ālā kıatı kuvvetlü- (6) -dür. Hāzı'ı-l-'abd: Kuluñ bu addan nasībi oldur kim dīn (7) emrinde ve İslām yolunda kıatı ğayretlü ve kıatı (8) hamiyetlü ola. Şübhe ve şekk, bid'at, vesvese hergiz (9) göñlüne eşir eylemeye. Hāğ üzerine şöylece kıavī ve muhkem (10) ola kim Tañrı ta'ālā hāzretinden ayruğ hiç kimseden (11) ummaya ve kıor[k]maya.

Şi'r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- (12) Her ki dīn emri içinde olursa ğayyūr
- (13) Kuvveti muhkem olur hem sever anı ol Ğafūr

115a

(1) **El-Velīyu:**

Bir adı daḥı velīdür. Ya'nī Allah tebāreke ve ta'ālā (2) ḳullarına yardım eyleyicidür ve hem sevicidür. İy dervīş-i ḳallāş (3) ve iy gedā-yi evbāş maḥabbet şartı oldur kim her ne dürlü (4) zaḥmet ve cefā kim ol ma'sūḳ-ı ezeliiden gele, anı (5) rāḥat ve vefā bile, şikāyet eylemeye. **Ḥikāyet:** İbrāhīm (6) Edhem eydür: Bir vaḳtın Şām'da-y-ıdum. Bir 'azizūñ ḳatına (7) vardum. Gördüm kim dürlü belāya mübtelā olmuş, esirgedüm. (8) "Bu zaḥmetlere nicesi ḳatlanursın?" Eyitdi: "Otuz (9) yıldur kim ben işbu zaḥmete mübtelāyın, henüz bir kez (10) daḥı şikāyet eylemedüm. Zīrā ki müşāhedesine (11) şöyle müstaḡraḳ olmuşam kim hiç şikāyete mecāl (12) ḳalmadı. 'Āşıḳuñ derdi çün-kim ihtiyār-ıla degüldür, dermān (13) daḥı ihtiyār-ıla degüldür; çāresi teslīm-i rızadur. **Ḥikāyet:**

115b

(1) Meger bir avcı aḡ ḳurdı, balıḳ dutıldı. Ḥāl dili-y-ile avcıya eyitdi: (2) "Ben daḥı sencileyin müsebbihin. Beni niçün tesbihimden yığdun?" (3) Deñizden bir balıḳ daḥı çıḳdı aña cevāb virdi kim "Hāy! Utanmaz (4) mısın bu ne kelecidür kim dırsın ol yüce ḥazrete! (5) Tesbihiñle minnet mi idersin? Bu şol maḳāmdur kim cānlar (6) ĩsār iderler, melūl olmayalar." Ve Tañrı'nuñ ḳullarına raḥmet (7) eylemekdür, ḳul maḥabbet Tañrı'sına muḫī' olmaḳdur. Fi'l-cümle (8) maḥabbet bünyādı nefis ārzūların terk eylemekdür; tā (9) dostuñ renci genc ola, maḥabbet raḥat ola. Nükte: Nitekim (10) Zeliḥa ḳaḳıdı, Yusuf'ı zindāna viribidi. Başında (11) tāc-ı muraşsa' var-ıdı ve arḳasında dibā-ı mülemma' (12) var-ıdı. Zendeḋān Yusuf'ı göricek eyitdi: "Bu kişi (13) bunda lāyık degüldür." Taḳrīb ancılayın 'āşiyi ḳıyāmet

116a

(1) güninde tamuya viribiyeler. Abdest endāmlarından nūr (2) balқыya. Tamu tabakalarından feryād işideler kim tiz geç (3) yā mü'min kim senüñ nūruñ benüm odum söyündürmesin. (4) Hazzu'l-'abd: Kuluñ bu addan nasibi oldur kim cidd ve cehd (5) eyleye; tā maḥabbet maḳāmına irişe. Ol maḳām şol vaḳt (6) ḥāşıl olur kim ḥaḳdan ayruḳdan yüz çevüre, anuñ (7) ḥazretine yönele.

Şi'r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

(8) Ger dilersen kim iresin yāre sen

(9) İltifāt eylemegil aḡyara sen

(10) Baḳma nā-maḥrem yüzine zinhār

(11) Gerçi²⁶⁹ müştāk-ısañ ol dīdāra sen

(12) El-Ḥamīdu:

Bir adı daḡı ḥamīddür. Ya'nī Allahu ta'ālā ögülmüş- (13) -dür, dükeli lügatlar üzerinde dürlü dürlü lügatlar-ıla.

116b

(1) Hazzu'l-'abd: Kuluñ bu addan nasibi oldur kim eyi ad ḳazana. (2) Nitekim İbrāhīm peygāMBER bu şıfatdan naşibi tevaḳḳu' eyleyüp (3) du'ā eyler-idi, eydürdi: “Yā Rab! Baña eyü ad ruzi eylegil; tā ki (4) bundan şoñra añılan ḥalḳ arasında ḥayr-ıla añılam ki “Vec'al- (5) -lī lisāne şıdḳın fi'l-aḥirīn”²⁷⁰ İbrāhīm 'aleyhi's-selām (6)

²⁶⁹ Metinde “gertü” şeklinde yazılmış. T. “gerçi”

²⁷⁰ “Bana, sonra gelecekler içinde, iyilikle anılmak nasip eyle!” (Şuara Sûresi, 26/84)

bu du‘āyı didüğinden maqşūd oldu kim kendüden soñra (7) ümmetleri anuñ sünnetin işleyelerdi ve işleyenlere ne kadar (8)şevāb olursa kendüye dağı ol kadar olaydı.

Şi‘r

Fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

(9) Qazanğıl bu ciğānda sen eyü ad

(10) Ki tāhīr-ile ideler seni yād

(11) Eyü adı qazandı çünki ‘aşğdan

(12) Añılur diller üzerinde Ferhād

(13) El-Muğşīyu:

Bir adı dağı muğşīdür. Allah ta‘ālā her nesnenüñ

117a

(1) sağışın bilür. Nitekim Qurān içinde buyurdi: “*ve aḥşa (2) kulle şey’in ‘adeden*”²⁷¹ ve dağı qullarınıñ eyüden, yavuzdan (3) ‘amellerin şayar; kıyāmet güninde hisāb eylemek-için. Ḥayr (4) ‘amellerine şevāb virür, şer işlerine ‘azāb ider. (5) Ādem oğlanı kendüzinüñ ma‘şiyetlerini umıdır; līkin Ḥağ (6) ta‘ālā unutmaz. Nitekim kelāmında buyurdi kim “*aḥşāhullahu ve nesūhu*”²⁷² (7) el-āye. Ḥazzu‘l-‘abd: Qul çün belkim Allah ta‘ālā anuñ (8) ‘amelini şayar, gerekdür kim ol rāzı olmaduğı işi işlemeye (9) ve dağı Ḥağ ta‘ālā virdiği ni‘metleri bir bir şaya ve şükrine (10) meşğül ola ve dağı günāhların şaya, tevbe eyleye ve dağı yılların (11) āyların günlerin şaya.

²⁷¹ “...Her şeyi bir bir saymıştır (kaydetmiştir).” (Cinn Sûresi, 72/28)

²⁷² “...Allah onları bir bir saymıştır. Onlar ise unutmuşlardır.” (Mücâdile Sûresi, 58/6)

Eyde kim “İy nefis! Ğāfil olma Tañrı (12) saña işbu kadar ‘ömr virdi, dağı vaqt olmadı mı kim ğaflet (13) uyqusından uyanasın, anuñ hazretine dönesin?” İlerü zamān

117b

(1) halkınuñ ‘ādeti ol-ıdı kim kırk yaşına-degin halka qarışup (2) ticāret iderlerdi ve ‘ilmi oqırlardı, mu‘āmele iderlerdi. (3) Andan soñra halvete girürler-ıdı ve ‘ibādete meşğul olur- (4) -lardı, düşekde yastuğda yatmazlar-ıdı. Şimdi bir zamāndur (5) kim kırk yaşından soñra yavuz ‘amellere ve fitnelere (6) ve vesveselere başlarlar. Bu zamān ol zamāndur kim ilerü (7) zamān kavmı bu zamān kavm şerrinden Tañrı’ya şıgınlardı-ıdı. (8) Hikāyet: Şeyh Ebü Hafş-ı Kebir eydür otuz yıldur kim (9) şol omuzumdağı ferişteye günāh yazdurmadum, Tañrı ‘ināyetiyle (10) ve dağı hergiz maldār kişiler-ile dünyā-çün dostluğ (11) itmedüm.

Şi‘r

Fe‘ilātün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

(12) Kendüzüñ gördüğüñ ne fāyıdadur

Gögsüñi gördüğüñ ne fāyıdadur

(13) Bāy u yoğsul aşılđa qardaşdur

Qardaşı yirdüğüñ ne fāyıdadur

118a

(1) Çün qara toprağa girisersin

Döşege girdüğüñ ne fāyıdadur

(2) Çünkü devlet şoñ ucı terk idiser
Devlete irdüğüñ ne fāyıdadur

(3) Çün yirinde döñüp gidisersin
Dirşüp dirdüğüñ ne fāyıdadur

(4) ‘Ömr-i naqdi tağıldı iy miskīn
Māl dirşürdüğüñ ne fāyıdadur

(5) Çünkü ‘ömründe itmedüñ şā‘at
Yüz yaşa girdüğüñ ne fāyıdadur

(6) El-Mübdīyu:

Bir adı dağı mübdīdür. Allah ta‘ālā aşikāre idicidür, (7) dükeli nesneyi yoğ-
iken. Anuñ yaratduğından ańdın kimsene (8) nesne yaratmadı. Hazzu’l-‘abd: Quluñ
nasībi bu addan oldur (9) kim ‘ālemler taşnīf eyleye ve şān‘at düzede kim kendüden
öñdin (10) idilmemiş ola yāhūd bir eyü sünnet qomış ola. Qıyāmet qopınca (11) ol
sünnet işledügince aña şavāb yazıla.

Şi‘r

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

(12) Yoğ-iken yaratdı cümle ‘ālemi

(13) İhtiyār itdi qamudan ādemi

118b

- (1) Pes gerek adrdn bulasdn 'ömrüñüñ
- (2) Geçüresin zıkr-ile her demi

(3) El-Mu'ıdu:

Bir adı dağı mu'ıddür. Allahu ta'älâ ölenleri kıyâmet (4) güninde gerü var eyleyiser, dünyâdagı şüret üzerine, her (5) tâifeyi ebedî menzilete irişdürmek-içün. Hazzu'l-'abd: (6) uluñ bu addan nasıbi oldur kim kılduğı tã'atları, girü kıldığı (7) şüret-ile her vaqtda döndüre, girü kıla. Meşelâ bu günki irtte (8) namâzın iki rek'at kıla. Nitekim dünki irtte namâzın iki rek'at (9) bâkisi dağı ancılayındur. Çünkim mü'min i'tikâd (10) eylese kim kıyâmet güninde girü var eyleyiserlerdür, su'âl ü hisâb (11) ve 'itâb idiserlerdür. Pes giceler gündüzleri ğaflet-ile geçürmeye. (12) Belkim bir atı zâyi' eylemeye. Zırâ ki her nefesinden su'âl (13) idiserlerdür kim ol nefesi ayra mı şarf eyledüñ ya şerre mi

119a

(1) şarf eyledüñ, diyü şoralar.

Şi'r

Müfte'ilün / müfte'ilün / müfte'ilâtün

- (2) Bir gün ola kim seni oparalar
Her ne-kim işlediñ-ise şoralar
- (3) Yavuz itdüñ-ise orudur 'azım
Ger eyü itdüñ-ise cennet vireler

(4) El-Muhyīyu:

Bir adı dağı muhyīdür. Ya'nī Allah ta'ālā dirgüricidür, dükeli (5) tenleri cān virmeklik-ile. Hāzzu'l-'abd: Kuluñ bu addan (6) nasībi oldur kim ğaflet-ile ölmüş gönülleri, va'z u (7) naşihat birle dirgüre. Hem 'ibret-ile fikr-ile kendü gönlin (8) dirgüre ve dağı bir suçsuz kişi öldürmege kaçd eylemeye (9) ve girü öldürmese hemān girü dirmekdür. Nitekim kelāmında (10) buyurur: “*ve men ahyāhā fe ke'ennemā ahyānnāse cemī'ā*”²⁷³ (11)

Şi'r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

Ger diler-iseñ bulasın hayāt

(12) Gütmeysin ābad ayruğ memāt

(13) Lāzım olğıl fikr tā 'ibrete

Tā saña keşf ola esrār-ı şifāt

119b

(1) El-Mumītu:

Bir adı dağı mumītdür. Ya'nī Allahu ta'ālā kul- (2) -ların öldüricidür, tenleri hayātların gidermek-ile. (3) Su'āl: Çün öldürici Allah ta'ālādur, niçün cānları (4) melekü'l-mevt alır? Cevāb: Budur kim çün melekü'l-mevt (5) Allahu ta'ālā emri-y-ile alır, cānları; pes vākı'ada girü (6) öldüren Allah'dur. Su'āl: Eger eydürseñ kim melekü'l-mevt (7) bir lahza maşrıqdan mağribe nicesi irişür yāhūd (8) bir lahza yüz

²⁷³ “...Her kim bir canı kurtarırsa bütün insanları kurtarmış gibi olur...” (Maide Sûresi, 5/32)

biñ kişi ölür ola bu k̄amusın (9) nicesi başaru bilür? Cevāb: Budur kim (10) bu dünyā melekü'l-mevt elinde bir t̄abaq gibidür. Nitekim biregünüñ (11) ileyinde yimiş olsa bir kez şunmağda ne kadar gerek-ise (12) alu bilür, Tañrı emri birle. Su'āl: H̄aḡ ta'ālā kendü (13) ḡazretini medḡ eyledüginde öldürcilik-ile fāyıda nedür?

120a

(1) Cevāb: Budur kim bildürmeklik-içündür ki her ḡādise kim (2) dünyāda vāḡi' olur; rızq virmekden, dirgürmekden, (3) öldürmekden. Anda taşarruf eyleyen kendü ḡazretidür. (4) Her nesneye k̄adirdür, milk anuñdur, müdebbir memleket²⁷⁴ (5) daḡı oldur. H̄azzu'l-'abd: K̄uluñ bu addan nasībi oldur (6) kim her k̄atda kim bid'at ve fesād bilür-ise men' eyleye (7) k̄omaya.

Şi'r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- (8) Uyan uyḡudan işid bu ḡikmeti
(9) Pīşe²⁷⁵ itme kendüzüñe ḡafleti
(10) Geldüñ iş-bunda ticāret itmege
(11) Aşşı eylemeklik-içün²⁷⁶ vaḡdeti
(12) Şarf it 'ömriñ 'ibādet k̄ılmaḡa
K̄oma elden bulmuş-iken fırsatı

²⁷⁴ Metinde “mümleket” şeklinde harekelenmiş. T. “memleket”

²⁷⁵ Metinde “bīşe” şeklinde yazılmış.

²⁷⁶ Metinde “eyleleg-içün” şeklinde yazılmış. T. “eylemeklik-içün”

- (13) Ger Muḥammed ümmetiyeñ şübhesüz
Pīşvā²⁷⁷ it kendüzüñe sünneti

120b

- (1) Ḥaḳḳ'a yardım eylegil ḳanda-y-ısa
Yire depgil ḳanda görseñ bid'atı
- (2) Māl cem' eylemege olma ḫarīs
Öliceḳ göñlüñ bunda ḳalur ḫasreti
- (3) 'Ālemüñ bünyādına eyle nazār
Gözüñe 'işret idingil 'ibreti
- (4) Göñlüñi ḫāliş idüp gel bu yola
Gider içüñden riyā vü 'illeti
- (5) Ölmedinden öñdin ölgil zinhār
Kim ḳatı acıdur ölüm şerbeti
- (6) Fāriğ oturma ḫaḳḳuñ zıkrin it
Göñlüñe hem 'ādet eyle fikreti
- (7) Ḥaḳḳ'dan artuḳ sevdigiñ terk eylegil
Ger diler-iseñ bulasın devleti

(8) El-Ḥayyu:

---

²⁷⁷ Metinde "bīşvā" şeklinde harekelenmiş.

Bir adı dağı hayydir. Ya'nı Allah ta'ālā diridür. Nitekim (9) buyurdu: “*Hüve'l-hayyu'l-ḳayyüm*”²⁷⁸ Şöyle diridür kim ebedā ölmez. (10) Zırā ki anuñ hayātı ezeliğer. Dükeli cānlaruñ hayatı andandur. (11) Cānlar yaradılmışdur. Her kim ḳadīm durursa kāfir²⁷⁹ olur. (12) Muḫyiddīn ‘Arabī eydür: Ḫayy oldur kim anuñ hayātı (13) kendüden ola, ayruḳdan olmaya. Nitekim Allah ta'ālā hayātı

121a

(1) öyledür. ‘Abdü'l-Ḳāhhar eydür: Tañrı ḫazretine hayy dirler, (2) ḫayvān dimezler. Anuñ-çun kim şol dirinuñ ki hayātı cānladur, (3) aña ḫayvān dirler. Eger cān-ıla olmazsa aña hayy dirler, ḫayvān (4) dimezler. Ḫikāyet: Bir kişinuñ gözi görmez oldu. Şordılar (5) kim “Niçün gözsüz olduñ?” Eyitdi: “Bir dostum var-ıdı, öldi. Andan (6) ötrü ağlamaḳdan gözsüz oldum.” Eyitdi: “Kendü yazuḳuñ (7) kendü boynuña. Ne-y-içün bir ölmeyecek kimseyi dost dutunmaduñ (8) kim tā ağlayup gözsüz olmayaduñ?” Ḫikāyet: Māmūn (9) ḫalifenüñ vefātı yakın gelicek taḫt altında gül dökdürdi (10) ve taḫtından indi. Ol gül üzerine oturdu. Ol gülden alur-ıdı, (11) başına koyar-ıdı, eydürdi kim *Yā men lā yezālu mülküḫü irḫam men yezūlu mülküḫü ve ḳarabe hulkeḫü*²⁸⁰ İy pādışāḫ (13) kim anuñ salḫanatına zevāl yoḳdur, ansız ki şol pādışāḫ

121b

(1) kim anuñ zevāli vardur. Hem helāk yakın geldi. Bir niçe (2) meşāyih eydürler: Dünyānuñ ḳadri şol vaḳt yoḳ-ıdı (3) kim anda ölüm olmayadı. Zırā ki ölüm sebebi-y-ile fānī ‘ālemden (4) bāḳī ‘āleme varılır. Miḫnet rāḫata mübeddel olur. Ḫalk (5)

²⁷⁸ “O hayat sahibi ve hayatın kaynağıdır. Her an ayaktadır ve mahlukatı görüp gözetmektedir.” (Bakara Sûresi, 2/255) Ayete'l- Kürsî'den bir bölüm.

²⁷⁹ Metinde “kāfer” şeklinde harekelenmiş.

²⁸⁰ “Ey saltanatı son bulmayan! Varlığı sonlu olana ve yıkılışı yakın olana merhamet eyle.” (Bu bir ayet veya hadis değil, bir dua cümlesidir.)

şoĥbetinden urtulup Halik didarına irişilur. (6) Hikayet: Meşayihden birisi kiçi bayram guninde (7) gordi kim halkı urban iderler. Benum nefsbumden artu (8) urbanum yodur, didi vu bu sozi tamam idicek uşşı gitdi, (9) duřđi. Bir zamandan şonra urı geldi, eyitdi: “lahı! Beni (10) sen işbu dunyada nice yurudursin.” didi ve can teslım (11) eyledi. Su’al: Dukeli ĥayvanatda ĥayat vardur, (12) ayruına ĥayy dimediler yılana ĥayy didiler niun? Cevab: (13) Anu-un kim canavarlarda yılandan o yaşar yodur.

122a

(1) Hal budur kim duşmanları odur: Ademiler ve tavşancıl (2) ve leglek ve ĥıncır ve boa ve keler ve kedi ve kopek ve yırtıcı (3) canavarlar dukeli duşmanıdır ve ‘alale’l-ĥuřuř (4) bir birin daı yirler cins-i muĥalif oluca. Rivayet (5) iderler kim yılan ‘adete olmez; ta işbu duşmanlardan (6) birisi telef eylemeyince yaĥud od yamayınca ya divar (7) başmayınca. Bir nie ĥakimler eyitdiler: Yılana ĥayy diyu ‘Arab (8) avmı anu-un didiler kim ĥayatı atı zaĥmet-ile za’il olur. (9) ya oldurdukleri vat ĥatta eger on pare iderlerse daı bir (10) ay-degin anca olur; meger kim başını yaşşılayalar. Yılanlar (11) daı durlu durludur bunlardan bir nev’ aradur. iki atal (12) husyeteyni vardur tekeleyin igninde yilesi vardur, (13) at yilesi gibi. Teke gibi oar. Bir durlu daı vardur, ne

122b

(1) a ne aradur ve heybetludur. Bir durlu (2) daı vardur şaırdur etlunun uştine atılır, şoıca (3) kefarete aşşı eylemez. Bir daı ef’ı dirler başı (4) yaşşı, boynı ince arasında uzun ĥat ekilmiřđur. (5) şoıca ne tirya aşşı ider ne afyon.²⁸¹ Bir daı vardur (6) arası benek benekdur, ol daı atı yavuzdur, engerek dirler (7)

²⁸¹ Metinde “afyu” şeklinde yazılmış.

şoğduğunlayın öldürür. Bir dağı vardır bir çaruş çadardur gören²⁸² (8) kişı kamışdan şanur almak ister, havāya kalkar geri iner. (9) Ol kişinüñ üzerine derhāl şoğar öldürür. Bir dürlü (10) dağı vardır kim altıayuyır ve altı ay uyanuğ olur. (11) Bilmez kişı anı altun bilürek şanur eline (12) alır ve elinde-y-iken nāgāh uyanur. Ol kişı anuñ (13) vahşetinden düşer ölür, hiç şoğmadan. Ve bir dürlü

123a

(1) dağı ijdehādur. Hāzzu'l-'abd: Kuluñ bu addan nasibi (2) oldur kim diri eyleye sırrın, Tañrı'nuñ nūriyla ve diri (3) eyleye gönlini, Tañrı'nuñ fikriyle ve dilini zikriyle ve endā- (4) -mlarını, tã'atı ve şükri-y-ile. Ve her kişinüñ kim diri olmağlığı (5) uşbu vech-ile olıcağ olursa Hāğ ta'ālā aña sa'ādet-i (6) ebedi evinde hayāt-i²⁸³ sermedi rūzi ider kim bu dev- (7) -letden maħrūmdur niçeler.

Şi'r

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün

(8) Cihānuñ çün geçer qalmaz hayātı

Cefāsı çoğ vefāsı yoğ şebātı

(9) Diri kıl gönlüni hikmetler-ile

Ki tā görmeyesin hergiz memātı

(10) Çü zātı emrinde 'ağluñ yoğ mecāli

Tefekkür eylegil bāri şıfātı

²⁸² Metinde “ çaları gören” şeklinde okunuyor. T. “çaruş çadardur gören”

²⁸³ Metinde “ hayādet” şeklinde yazılmış. T. “hayāt”

(11) El-Ḳayyūmu:

Bir adı daḥı ḳayyūmdur. Ḳāimuñ mübālağasıdır. ‘Örf ü (12) ‘ādetde eydürler kim falan kişi falanuñ işi üzerinde (13) durur Allah ta‘ālā ‘ālemlerüñ müdebbiri-durur mütevellīsi-durur.

123b

(1) Ya‘nī bařarcısıdır; yaratmařda, rızq virmekde, (2) řiřhat virmekde, belālar def itmekde. Bir nefes (3) bunlaruñ ařvālınden ġāfil olmaz ve uyımaz. Zīrā ki ġāfil (4) olursa ya uyursa tedbīrde muřařřır olmuř olur (5) ve anuñ gibi kimseye ḳayyūm olmař muřāl-durur. Nitekim kelāmında buyurur: (6) “*Allahü lā ilahe illā hüvel ḥayyül ḳayyūmu lā te’ḥuzūhu sinetün*”²⁸⁴ (7) Ḥikāyet: Mūsā ḳavmı bir gün Mūsā’ya řordılar kim (8) “Bizüm Tañrımız uyur mı?” Mūsā Ṭūr’a varıcař řordı kim “Eynāmu (9) rabbenā” Ya‘nī “Rabbum uyur mı?” Ḥař ta‘ālā ḥazretinden ḥiřāb (10) irdi kim “Yā Mūsā! İki elüñ-ile iki řiře alğıl uyumağıl.” Ćunki (11) aldı, uyuku ġālib oldu ve uyumaka ḳařd itdügünleyin (12) uyardılar. Fi’l-cümle üç keze degin uyardılar. Dördüncide (13) yine uyu-y-ıdı. Ol řiřeler elinden düřdi pāre pāre

124a

(1) oldu. Ḥař ta‘ālā vaḥy itdi kim “Yā Mūsā! Bu on sekiz biñ ‘ālem (2) benüm ḳudretüm elinde, řol tıtduğıñ şişeler gibidür. Eger ben daḥı (3) sencileyin uyuyadum, bu ‘ālem ḳamusı ḥarāb olaydı, yirler (4) gökler helāk olaydı. Ḥařzu’l-‘abd: Ḳuluñ bu addan naşibi (5) oldur kim ḥācetlülerüñ ḥācatın ve mařlaḥatın başar- (6) -mağ-ıla meřhūr ola.

²⁸⁴ “Allah, O’ndan bařka tanrı yoktur; O, haydır, kayyūmdur. Kendisine ne uyku gelir ne de uyuklama...” (Bakara Sûresi, 2/255) Ayete’l- Kürsî’den bir bölüm.

Şi'r

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün

(7) Cihānuñ çün beķāsı yoķ iy²⁸⁵ 'aķil

Uru ıur başar işiñ olma ğāfil

(8) Eliñden fırsatı eyleme zāyi'

Gice gündüz dürişüp bil menāzil

(9) Bugünki işüni yarına ķoma

Ki ğaybı bilmedi ĥalk oldu cāhil

(10) El-Vācidu:

Bir adı daķı vāciddür. Allah ta'ālā varludur (11) ve andan ayruğı yoķludur. Ĥaķ ta'ālānuñ uluhiyyeti şıfatları- (12) -nda hiç eksük yoķdur, dükeli kemāldedir. Ĥazzu'l-'abd: (13) Ķul şol vaķt vācid olur kim Tañrı ĥazretine muṭi'

124b

(1) ola. Nitekim Peyğāمبر 'aleyhi's-selām buyurdu ki "*Men eṭā'a'llahe eṭā'ahu küllü şeyyin*"²⁸⁶ (2) Ĥikāyet: Ebū 'Umrān-ı Vāsıṭi (3) eydür: "Deñiz seferindeydüm. Gemi şındı. 'Avratum-ıla ben bir taḥta (4) üzrinde ķalduķ. 'Avratum bu ĥalde-y-iken oğlan doğurdu. (5) Çağırur, feryād eyler, susuzlıķdan öldüm diyü. Ben (6) eydürdüm

²⁸⁵ Metinde "i" olarak yazılmış.

²⁸⁶ "Allah'a (c.c.) itaat edene her şey itaat eder." (Arapça bir söz. İslam büyüklerinden Sariyyu's-Sakatî'nin bu manada řu sözü de vardır: "Kendinden üsttekilere itaat edene kendinden alttakiler de itaat eder." Ebū Naīm el-İsfehāni, *Hilyetü'l-Evliya ve Tabekātu'l-Esfiyâ*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1994, X, 124)

“Şabr eyle! Hâli göre durursın.” Başum kaldur- (7) -dum. Gördüm havâda bir kişi oturur, elinde altından bir zencir (8) içinde kıvıll yâķûtdan²⁸⁷ bir bardaķ var aşılu. Ol (9) zenciri aşıa şarkıtdı, eyitdi: “Aluñ şol sudan (10) iki kez dağı içüñ.” Alduķ, içdüķ. Ķardan aķ-ıdı, buzdand şovu- (11) -ğdı, baldan tatlu ve müşķden koķulu-y-ıdı. Eyitdüm: (12) “Ne kişisin-kim bize bu keremi eyledüñ?” Eyitdi: “Senün ma‘bûduñ (13) ķullarından bir ķulun.” Eyitdüm: “Bu maķâma ne-y-ile irişdüñ?”

125a

(1) Eyitdi: “Nefsüme muĥâlif oldum ve anuñ ĥazretine (2) muṭî‘ oldum; pes havayı baña muṭî‘ eyledi, uş saña su (3) getürdüm.” didi. Meşâyih eydürler: Vâcid diyü şuña dirler kim (4) ma‘şuķınuñ bilir, koķusın bile. Nitekim Ya‘ķub Yusuf’uñ (5) gönligin yüzine süricek eyitdi: “Yusuf’uñ koķusın (6) bilürin bu gönlegden ki *“innî le’ecidü riĥa yūsufe lev lâ entüfennedün”*²⁸⁸ Ĥikâyet: (7) Cüneyd-i Bağdâdî eydür: Şeyĥ Serîr ķatında vacidi zıkr (8) eylediler. Şeyĥ eyitdi: “Vâcid oldur kim anuñ gönli maĥbûbına şöyle (9) müştağuraķ ola-kim yüzini kılıçlarsa dağı tuymaya.” Bir niçe (10) meşâyih eyitdi: “Vâcid oldur kim ‘âşık şıfatları maĥv (11) ola, şol yirdeki ma‘şuķ şıfatları ĥâzır ola. Zîrâ (12) ki ĥaķıķat sultânı âşikâre olıcaķ beşeriyet mecâzilerüñ (13) naşibi fenâdur.” Nitekim Şeyĥ Ebû’l-Ĥüseyn Nûri eydür:

125b

(1) “Yigirmi yıldur kim vecdle faķr ortasındavan. Tañrı’mı (2) bulduğum vaķtın gönlümi yavu kıdum ve gönlümi bulduğum vaķtın (3) Tañr’ımı yavu kıluram.” Ve bir kez Şeyĥ Nûri’ye vacid ĥâşıl (4) oldu. Mescid içinde bir ayağ üzerinde тұrdı. Bir ây-degin (5) namâz vaķitlerinde namâz kılırdı. Girü bir ayağ üzerinde тұrur- (6) -dı. Ve

²⁸⁷ Metinde “yâķûķ” şeklinde yazılmış.

²⁸⁸ “...Şayet ‘Bunadı’ demezseniz, doğrusu, ben Yusuf’un kokusunu alıyorum!” (Yusuf Sûresi, 12/94)

Süheyl bin ‘Abdullah’a vacid hâşıl oldu. Yigirmi (7) biş günde bir kez ta‘ām yirdi. Kış günleri-y-idi bir ‘abā (8) göñlek geyürdi ve parça parça derler-idi.

Şi‘r

Müfte‘ilün / müfte‘ilün / müfte‘ilâtün

(9) Sen eger Allah’a olursañ muṭī‘
Mertebeñi eyleye bi-şekk rāfī‘

(10) Dükeli maqşaduñı hâzır hâşıl ide
Niçe mücrimlere olasın şafī‘

(11) El-Mācidu:

Bir adı dağı māciddür. Mecīd ma‘nāsındadır; līkin (12) mecīdde mübālağa vardır. Nitekim ‘ilimde vardır; ammā ‘ālimde yoğdur.

126a

(1) Hāzzu’l-‘abd: Ve şi‘ri yuğaru mecīdde geçdi-y-idi, (2) i‘āde itmezüz.

El-Vāhidu:

Bir adı dağı vāhiddür. Allah ta‘ālā (3) vāhiddür. Nitekim kelāmında buyurur: “*Ve ilahüküm ilahun vāhidun (4) lā ilahe illā hüve’r-rağmanü’r-rağīm*”²⁸⁹ İmām Fağru’r-Rāzī eydür: (5) Vāhid ma‘nāsı ya nefy-i keşretdür. Allah zātında (6) ya nefy zıddındadır. Eger nefy-i keşret murād-ısa ma‘nāsı (7) budur kim Allahu ta‘ālā

²⁸⁹ “İlâhımız bir tek Allah’tır. O’ndan başka ilâh yoktur. O, rahmândır, rahîmdir.” (Bakara Sûresi, 2/163)

mevcūd-durur kim q̄ābil-i q̄ısmet degüldür; (8) tā q̄ısmet olmaduđından lāzım gelür. Żarūrī kim mekānda (9) olmaya; zīrā her nesne-kim mekānda ola. Ol q̄ābil q̄ısmet- (10) -dür. Q̄ābil q̄ısmet olan muhtāc ola, Allahu ta‘ālāya. Ve Allahu (11) ta‘ālā muhāldur kim muhtāc ola; belkim dükeli ‘ālem anuñ hazretine (12) muhtācdur. Eger nefy-i şad murād-ısa ma‘nīsı oldur (13) kim ‘ālem içinde bir kimse yođdur kim Tañrı hazretinüñ

126b

(1) vücüb-ı fānisinde, ‘ilminde, kudretinde aña berāber ola. (2) İmām-ı Quşārī eydür: Ef‘ālinde artuğı yoğdur. Belkim (3) dükelin ol yaratdı. Hazzu’l-‘abd: Q̄uluñ bu addan nasībı (4) oldur kim kendü zamānında hayr haşletlerinde hiç nazār (5) olmaya.

Şi‘r

Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

(6) Yatlı hūlaruñı terk it iy emīr
Hem eyü hūlar idingil ‘abīr

(7) Tā kim işüñ maḥv-ıla işbāt ola
Olasın ‘ālem içinde bī-naẓīr

(8) El-Eḥadu:

Bir adı dağı eḥaddur. Vāḥid-ile eḥad ortasında (9) fark budur kim vāḥid miftāḥ-ı ‘adeddür. Ya‘nī sađışlaruñ (10) evvelidür; līkin sağışdan degüldür. Nitekim ‘Arab eydür: Vāḥid (11) işnā selāse dimek ḥaḫādur. Bir dağı budur kim vāḥid-şıfat

(12) “*Raculun vāhıdun*”²⁹⁰ dirler, “*Raculun ehādun*”²⁹¹ dimezler. (13) Pes Allah ta‘ālā maḥşūsdur, raḥman gibi aḥaşdur.

127a

(1) Vāḥid raḥīm gibi ‘amdur, eḥad durur. Zātında eḥad durur, (2) şıfātında eḥad durur, ef‘ālinde ehad durur kim ḡanīdür, (3) dükeli ḥalkdan. Eḥaddur, ferdur, şameddür. “*Lem yelid ve lem yūled ve lem yekün lehu küfüven eḥad*”²⁹² (4) Bir gün Mekke müşrik- (5) -leri Peyḡāmbere ḥazretine kişi viribidiler. Eyitdiler (6) kim bize bildürsen-kim ma‘būd ne cinsdendir. Ḥaḡ ta‘ālā (7) Ḳulhüvallah süresin viribidi. Ya‘nī eyitdi: “Yā Muhammed ol (8) kāfirlere digil kim benüm ma‘būdum birdür, cinsi yokdur.” (9) Bāyazıd’a bir kişi geldi. Eydür: “Ḥisābum vardur şayu vir.” (10) Şeyḡ eyitdi: “Şayayın.” Ol ḥāce niçe biñ biñ altun (11) şeyḡe ısmarladı. Birazdan soñra şordı kim “Ne ḡadar- (12) -dır?” Eyitdi: “Birdür.” Ḥāce eyitdi: “Delü misin! Ben saña (13) niçe biñ biñ altun virdüm, sen henüz bir dırsin.”

127b

(1) Şeyḡ eyitdi: “Delü sensin. Ol ḥaḡıḡatde birdür, ḡalanı (2) mecāzdur.” didi. Ḥāce bunı işitdi, ḡöñline ilhām düşdi, (3) ol ḡamu mālını dervişlere şadaḡa virdi, cümle vāşıl- (4) -lardan oldı.

Şi‘r

Müfte‘ilün / müfte‘ilün / fâ‘ilün

²⁹⁰ “Bir adam”

²⁹¹ “Bir tek/biricik /eşsiz adam”

²⁹² “O, doğurmamış ve doğmamıştır. Onun hiçbir dengi yoktur.” (İhlas Sûresi, 112/3-4)

(5) Nûrı yüzüñüñ iy şâh-ı enver
Her kanda-y-ısam gözüme manzar

(6) Şâhı iki görse oldu ma'zûr
'Ârif gözi bir görür iy dilber

(7) Mevcûd-ı kadîm çünkü sensin
Lâyık-durur eyderler Allah kebir

(8) Hikâyet: Kabağ bardağ-ıla çekişdi. Kabağ bardağa eyitdi: (9) "Sen kimsin?" Bardağ eyitdi: "Rûzigâr zaḥmetlerin çekip-duru- (10) -rın zamānuñ ıssısın sovuğın görüp-dururın sen (11) hoş gölgede 'ömr geçürdüñ." Kabağ eyitdi: "Belî (12) böyledür; likin sen añlıktan dem urursın. Cehd meşekḳat (13) 'âleminde kalmış, ben dost luḫfınuñ kıyısında birlikden

128a

(1) dem urırın. Hergiz ḳahr ehli-y-ile luḫf ehli berâber (2) olmaya. Eger dilerseñ kim bulasın ḳanḳımız mertebesi yigrekdür. (3) Gel ikimüzde suya girelüm ḳanḳımız su üstinde ḳalur görelüm." didi.

Şi'r

Müfte'ilün / müfte'ilün / müfte'ilâtün

(4) Birlik ehli irişürler menzile
İkilik ehli düşerler müşkile

(5) İkilig terk eyleyüp birlige gelüp
Tā iresin uçmaq içre maḥfile

(6) El-Şamedu:

Bir adı daḥı şameddür. Nitekim birdi, Allahu şamed, şamed (7) ma'nāsında[dur]. Müfessirler çok veche eydüpdürler, şamed oldur (8) kim bāķidür zevāli yoḡdur, ansuz işler bitmez. Şamed oldur (9) kim ululuḡda, bāylıḡda kāmīl ola. Şamed oldur kim dā'imā dirler (10) ki anuñ evveli ve aḫiri olmaya. Şamed ol diriye dirler kim ölmez ve andan (11) kimse mirāş yimez. Şamed oldur kim ululuḡda, niḫāyete (12) irmiş ola. Şamed oldur kim anuñ ḫaşretinden ḡalmışlara (13) meded iriše. Şamed oldur kim ḡama'ı olmaya yimeye, içmeye ve uyumaya.

128b

(1) Şamed oldur kim kimseden ḡoḡmadı ve kimse daḥı andan (2) ḡoḡmadı. Şamed oldur kim olmaya anda ḡayblar ve hem gizlenmeye (3) anda ḡayblar. Şamed oldur kim eskimeye ve fānī olmaya (4) ve her ne dilerse işleye, kimse aña māni' olmaya. Şamed (5) oldur kim görmeye anı gözler ve ḡaplayumaya 'arş ve kürsī (6) ve gökler. Şamed oldur kim yoḡdur aña zamān, mekān 'āciz- (7) -dür, anuñ 'azameti vaşfinda şerḫ ü beyān. Şamed oldur kim (8) 'ālemlerüñ fehmi, nevmidi oldur. Oldı anuñ 'izzeti ḡāyetine irişmekde (9) ḫekīmīlerüñ 'aḡlı nevmīd oldı, anuñ ḫikmeti sırrına yitişmekdür. (10) Şamed oldur kim aña eyleyeler raḡbetler ve anuñ ḫazretine yakın (11) varmaya sehv ve ḡafletler. Şamed oldur kim yitdi maḫlūḡāt (12) ve kendü görmedi ve görmeyiserdür āfāti. Şamed oldur kim anuñ ḫazretine (13) 'arz eline ḫācāt ve andan umıla cümle ḫayrāt. Şamed

129a

(1) oldur kim maḥlūk şıfatı-y-ıla şaklanmaya. Şamed oldur kim ‘ālim (2) ola ma‘lūmātı, kâbil olmaya ziyādār ve ñoqşānātı. Şamed (3) oldur kim kāmīl ola zātında ve şıfatında ve ef‘ālinde; şādık (4) ola aḥbārında, aḥvālinde, aqvālinde. Şamed oldur kim kādīr (5) ol yoqları var eylemege. Şamed oldur kim qahr eyleye cemī‘-i (6) maḥlūqātı ve ḥalkūñ fenāsından şoñra mirās (7) olur, arzu ve semāvātı. Ve her kim anı bildi-y-ise kemā- (8) -l-ile ve kendü nefsinı bilsün zevāl-ile ve her kim anı bildi-y-ise (9) ‘izzet-ile ve kendü nefsinı bilsün zillet-ile ve her kim anı bildi- (10) -yse ğınā-y-ıla ve kendüzin bilsün faqr u ‘inā-y-ıla ve her kim (11) anı bildi beḳā-y-ıla, kendiyi bilsün fenāyla. Pes i‘rāz (12) eylesün dünyānuñ mālından ve saqınsun bunuñ mekrinden, (13) ālından. İy niçe ‘aşıkların bu dünyā itdi turāb. ‘İmāretlerin

129b

(1) idiser kamu ḥarāb. Yabān dünyā sevmek günāhlarıñ başıdır. (2) Nitekim Resūl ḥazreti buyurdu ki “*Ḥubbu’d-dünyā re’su (3) külli ḥaḳī’atin.*”²⁹³ Dünyā bir menzil-durur āḥiret menzilelerinden. (4) Ve āḥiret müsāfirlerine bir bāzārdur kim bādiye başında (5) ārasta olmuşdur; tā ki andan āzuqlanalar ve āzugla fenā bir beriyyesini (6) geçeler ve āḥiret menziline yitişeler. Nitekim ‘İsā peygāMBER eydür: (7) “*Ed-dünyā kaḥararun, fe’ğdūhā ve lā ta’merūhā*”²⁹⁴ Ya‘nī dünyā bir köpri- (8) -dür kim anuñla āḥirete geçeler. Pes andan geçüñ ve anı (9) ‘imāret eylemeñ. Bundan ötrü eyitdiler ḥakīmler kim eger dünyā altun (10) ola ve āḥiret saqsı, ‘āqıl oldur kim āḥireti ihtiyār ideydi (11) ki bāḳīdür. Zīrā fenā olan altundan bāḳī kalan saqsı (12) yigrekdür. ‘Ale’l-ḥuşuş dünyā-durur saqsı, fānī ve āḥiret (13) altun-durur bāḳī.
Ḥikāyet: Meger biregü ev şatun aldı,

²⁹³ “Dünyā sevgisi bütün hataların başıdır.” (Hadis, Ebû Dâvud, Edep, 125; İbrahim Canan, Küttüb-ü Sitte, VII, 243)

²⁹⁴ “Dünyā bir köprüdür. Ondan geçiniz ama onu imara kalkışmayınız.” (Yahya b. Muaz’ın sözüdür. Ebû Naîm el-İsfehânî, *Hilyetü’l-Evliya ve Tabekātu’l-Esfiyâ*, Dâru’l-Kitâbi’l-Arabî, Beyrut 1994, X, 53)

130a

(1) bir aracuğın qazar-iken bir desti altun buldu. Ol ev şatana (2) eyitdi: “Gizlü nesneñ var-ımuş, ol evde. Gel, al.” Ev şatan eyitdi: (3) “Ben saña gizlü ve aşikāre bir kezden şatdum. Var ne gerekse (4) it. Ben anı bilmezim.” didi. İki kişi çekişü qāziya geldiler. Qāzı (5) eyitdi: “Oğluñuz, kızñuz var mıdur?” Eyitdiler: “Vardur.” Var sen (6) kızñı bunuñ oğluna ver ve ol altun kızga cehāz eyle. (7) Hikāyet: İki kişi bir evi çekişdiler. Haq ta‘ālā emri (8) birle ol evüñ divarından bir karınca hāl diliyle söyledi, (9) eyitdi: “Bende dağı ne nizā‘ qaldı kim çekişürsüz. Ben dünyā begler- (10) -inden bir key ulu begdüm ve biñ yıl qadar pādişāhlıq eyledüm ve soñra (11) öldüm ve çüridüm ve biñ yıl qadarı sinde yatdum ve bervāq oldum, (12) bir kişi geldi, beni aldı. Bir desti düzdi, bir zamān tutdı. ‘Aqıbet (13) şındum üşendüm, biñ yıl qadar söyle yatdum, toprak olunca.

130b

(1) Ve soñra girü aldılar karınca düzdiler ve ol vaqtdan berü (2) uşbu divārdayım. Bende ne var ki çekişürsüz her kim bildi- (3) -yse kim Allah ta‘ālā şameddür kim hācatlar virür; pes hācatların (4) andan dileye. Nitekim biregü PeyğāMBER hāzretinüñ türbesin (5) ziyāret eyledi, eyitdi: “İlāhî! Alur beni yarlıgarsañ PeyğāMBER’üñ (6) sevindürürsin ve eger yarlıgamazsañ şeytānı sevindürür- (7) -sin. Hāşā kim düşmanuñ sevindürüp dostuñı yeründüresin; (8) belkim dostuñı şād eyleyüp düşmanuñ kör idesin.” Hāzzu’l-‘abd: (9) Qul şamed olmaq haqıqatde muhāldür; ammā be-ṭariq-ı mecāz. (10) Ol vaqt şamed olur kim şamed hulqları-y-ıla şıfatlana (11) ve halk aña ol vaqtın muhtāc ola.

Şi‘r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- (12) Aç gözüni uyuğudan iy faķir
(13) Hâzır ol kim uyanuğdur ol ķadır

131a

- (1) Şubğ vaķtidür ħunük yiller eser
Toldı ser-řā-ser cehān müşk ü 'abīr
- (2) Ƙuşlar avāzıyla cihān²⁹⁵
Her biri tesbiğ oğırlar dileyeler bir
- (3) Gör hezār destān ne destān oğır
Bülbüli gör kim nice eydür naķır
- (4) Sen henüz uyanmaduñ ğafletdesin
- (5) Tā ziyan 'ömrüni kim itdüñ ķaşır
- (6) Nefsün ārzüsü ayağuñ bağladı
- (7) Ƙanda maķşūda iriserdür esīr
- (8) Uşbu dünyā aķiret köprisidür
- (9) İtmedi ķarār anda ehl-i zamīr

---

²⁹⁵ Mısra eksik yazılmış. Tırnovalı nüshasında şu şekildedir:
Ƙuşlar öterler budaklarda yine
Nicesi tesbiğ oğurlar dil-pezir

- (10) Cevre bakma çabuk ol geç köprisi
- (11) Uçmağ içre ata vire mülken kebîr
- (12) Çün şameddür virici hâcetleri
- (13) Hâzretine hâcetüñi bir ü bir

131b

- (1) ‘Arza itgil tâ ki eyleye kabûl
- (2) Uçmağa girmeklige ide cedîr
- (3) Yarısıñ düzgil yarağını bugün
- (4) Kim bilmezsın yarın kayğunu bir
- (5) Halk hayrân olalar ol ‘arşada
- (6) Şorula bunlara kıtmîr ve naķîr
- (7) Kimisi cennet yolın duta gide
- (8) Kiminün varduğı yir nâr u sa‘îr

(9) El-Ķâdiru, El-MuĶtediru:

Bir adı dağı Ķâdirdür. Ķâdir oldur (10) kim ne dilerse işleye ve dilemezse işlemeye. Ķâdiruñ şartı (11) bu degüldür kim fi’l-hâl Allah ta‘âlâ Ķâdirdür. Şimdi Ķopar- (12) -maga, şimdi kızmaduğı anuñ-çundur kim dilemedi, Ķoparmadı. (13) Her kim bildi, Tañrı’nuñ Ķâdir-ıduğın, gerekdür kim anuñ ‘azâbı

132a

(1) faniliğden korkuda ola, günāh işlemeye. Hāzzu'l-'abd: Kūluñ bu addan (2) nasībi oldur kim Hāḡ ta'ālā buyurur kim kulum teṡavvu' 'ibādet eyleyü (3) benüm ḡazretüme yakın olur. Çün yakın ola, ol kulumı severin. (4) İşitmekligi ve görmekligi, dutmaḡlıḡı benüm-ile olur. Nitekim Hāḡ ta'ālā²⁹⁶ (5) eyitdi: "Yā Muḡammed her ki saña muṡī' olsa benüm ḡazretüme (6) muṡī' olmuşdur." Ve daḡı 'İsā peygāمبر balçıḡdan yarasa düzdi, (7) du'ā eyledi, uçdı. İmām Ġazālī eydür: Muḡdedir ma'nāsı hemān ḡādir (8) ma'nāsıdur. Ḳudret issidür, dimek olur; līkin muḡtedirde mübālaḡa (9) vardur. Muḡyiddīn 'Arabī eydür: Ḳādir dimek ḡudretlü dimek olur; (10) līkin ḡudret-i eřer zāhir olmaḡ vācib degüldür; ammā muḡtedirde (11) vācib-i ḡudret eşeri zāhir olmuş gerekdür.

şi'r

Müfte'ilün / fā'ilün / müfte'ilün / fā'ilün

- (12) İşlemek dilerse işler ol ḡādir
İşlemez dilemez-ise işlemez ol emir
- (13) Ḳudretin görmek-içün göklere baḡ
Tā bulasın kim añā yoḡdur naḡir

132b

(1) **El-Muḡaddimu, El-Mu'aḡḡiru:**

Bir adı daḡı muḡaddimdür ve birisi mu'aḡḡirdür. (2) Allahu ta'ālā muḡaddimdür, her kim dilerse yüce eyler ve kim dilerse (3) ḡazretinden ıraḡ eyler. Ḳureyř re'isleri eyitdiler kim peygāمبر- (4) -liḡ tācı Ebū Ṣālib yetimi Muḡammed

²⁹⁶ Metinde "Peygāمبر ḡazreti" yazılmış.

başına urdı. Ol t̄aç bizüm (5) başımuza l̄ayıķdı. H̄aķ ta‘ālā eyitdi: K̄ısmeti ben yigrek bilü- (6) -rin her kişiye ne l̄ayıķ-ısa anı virürin. Yā K̄ureyşler (7) ne b̄ı-teveccüh söylersüz kim M̄ūsā peyḡāmbere eyitdüm: “Yā M̄ūsā (8) eger dilersen kim senden sana yakınraķ olam, Muħammed’e (9) řalavātçık eyitgil. ‘İzzete l̄ayıķ kişiye ‘izzet virürin, (10) z̄illete l̄ayıķ olana ħorluķ virürin. Benüm tedb̄irümde kimsenüñ (11) medħali yoķdur. Z̄irā ki ħükmümde ğalať yoķdur.” **H̄ikāyet:** (12) Bağdād şehrinde bir mü‘ezzın var-ıdı. On biř yıl (13) mü‘ezzınlık eyledi. Bir ğün menāreye çıķdı kim ezān oķıyadı.

133a

(1) Aşağa baķdı, bir nařrāniyye ‘avrat ğördi. Aña ‘āřık oldı. (2) Aşağa indi. Vardı, şarşusına t̄urdı. Ol ‘avrat eyitdi: (3) “Ne mařlaħata ğeldüñ?” Mü‘ezzın eyitdi: “Saña ‘āřık oldum. Anuñ-çun (4) ğatıña ğeldüm; t̄a maķřūduma irişem.” Ol ‘avrat eyitdi: (5) “Ben zinā itmezın.” Mü‘ezzın eyitdi: “İmdi nikāħ-ıla alayın.” (6) ‘Avrat eyitdi: “Sen müslümān, ben nařrāniyye.” Mü‘ezzın eyitdi: (7) “Ben daħı nařrānı olayın.” ‘Avrat eyitdi: “Ben daħı saña varayın.” Pes (8) ol mü‘ezzın nařrānilerden oldı, nařrāniler-ile t̄oñuz eti (9) yidi ve süci içdi, esirdi. Ol fi‘ille bir yirden d̄üşdi, (10) öldi. Bir budur kim ĩmāndan maħrüm oldı. İkinci cānından (11) maħrüm oldı. Üçüncü ‘avratdan maħrüm oldı. (12) **H̄ikāyet:** Bir kiři var-ıdı, ğonaķçı. Derviřlere ħizmet (13) eylerdi. Bir ğün evine ğonuk ğeldi. Ol kiři şehrün ğāzısına

133b

(1) vardı. Ķonukları-çun tevaķķu‘ itdi. Nesne virmediler ve andan (2) maħrüm olup bir yahūdı ğatına vardı. Andan nesne diledi. (3) Ol yahūdı dervişleri severdi. Vaķtehā bunlara ğayr (4) iderdi. Ol kişiye diledüğin virdi. Ol ğice ol ğāzı (5) d̄üşinde ğördi kim kıızıl yāķūtdan bir sarāyuñ ğapusında (6) durur. İçerü ğirmek ister, ğomazlar.

Eydür: “Niçün ço- (7) -mazsız?” Eyitdiler: “Bunu senüñ-içün yapıldı, şimdi fülân (8) cühūdudur didiler. Çün şabāh oldu, kâdı uyandı, ağladı, zârı (9) eyledi, durdı. Ol konağçı kişiye vardı. Bu aḥvâli şordı. Ol kişi (10) eydi virdi. Kâzı cühūdı kığırtdı, eyitdi: “Uçmağ içinde senüñ (11) köşkünü vardur, baña şat. On biñ aqçe vireyin.” Cühūd (12) eyitdi: “Şatmazın.” Kâzı daḥı arturdı. Satmadı. Cühūd kâzıya (13) aḥvâli şordı. Kâzı düşün eydi virdi. Cühūd²⁹⁷ eyitdi: “Dünyâ

134a

(1) tolu mâla şatmazın.” Fi'l-hâl müslümân oldu, daḥı yüce mağa- (2) -mlara irişdi. Pes kâdirdür cühūda islâm ruzî kıldı (3) ve kâzıyı ol dereceden girü qodı. Haḥzu'l-‘abd: (4) Kuluñ bu addan nasîbi oldur kim ‘amellerden gereklüsin (5) ilerü duta. Ya‘nî aḥiret ‘amelin dünyâ ‘amelin üzerine muqaddem (6) duta.

Şi‘r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- İy gönül bu günki işüñi qomağıl yarına
(7) Zîhi devlet ‘aşıqâ kim bunda ire yarına
(8) Bu cihānuñ yok beqâsı ‘ömre daḥı yok şebât
(9) ‘Âqıl olan i‘tibâr itmeye şimdi varına
(10) Çarḥ her dem gösterür dürlü ‘acâyib bî-şumar
(11) Degme-kez qomaz ki bülbül irişe gülzârına

²⁹⁷ Metinde “cühū” olarak yazılmıştır.

(12) ‘İbret-ile yiryüzinüñ naqlini fehm eylegil

(13) Hikmet-ile muṭṭālī‘ ol göklerin esrārına

134b

(1) **El-Evvelu, El-Āhiru:**

Bir adı daḥı evveldür, birisi āḥirdür. Allah (2) ta‘ālā evveldür ibtidāsuz ve āḥirdür intihāsız. Oldur gönül- (3) -lere ma‘rifet virmek-ile. Āḥirdür ‘aybları setretmek-ile. (4) Evveldür dükeli nesneden öñdin var olmağ-ıla. Āḥirdür dükeli (5) nesneden soñra baḳī ḳalmağ-ıla. Evveldür dükeli nesneden öñdin (6) ḳadem-i ezeliyeti-le. Āḥirdür dükeli nesneden soñra sermediyyeti-le. (7) Evveldür icād u taḥlīḳi-le. Āḥirdür hidāyet ve tevfiḳ-le. Evvel- (8) -dür her evveli evvel eylemeklik-ile. Āḥirdür her āhiri āḥir eylemeklik-ile. (9) Evveldür ezel esrārın bilmek-ile. Āḥirdür ebed esrārın (10) bilmek-ile. Evveldür imān düzmek-ile. Āḥirdür rızvān (11) vermek-ile. Evveldür kimsene tedbīrinsüz ve āḥirdür (12) kimsene te’ḥīrinsüz. Evveldür ḥalk yaratmağ-ıla. Āḥirdür (13) insāna, ḥayvānāta rızḳ virmek-ile. Evveldür te’līf-ile

135a

(1) Āḥirdür teklīf-ile. Evveldür tekvīn-ile. Āḥirdür telḳin-le. (2) Evveldür iḥsān eylemek-ile. Āḥirdür ḡufrān eylemek-ile. Evveldür (3) hidāyet virmek-ile. Āḥirdür ri‘āyet eylemek-ile. Evveldür (4) dostların sevmek-le. Āḥirdür düşmanlara ḥıṣm eylemek-le. (5) Evveldür sa‘ādet virmekde. Āḥirdür ‘ināyet eylemekde. (6) Evveldür vācib olmağ-ıla aña şıfat-ı ḳıdem. Āḥirdür aña muḥāl (7) olmağ-ıla fenā ve ‘adem. Evveldür ‘adl eylemek-ile. Āḥirdür faḫl (8) eylemek-ile. Evveldür diriltmek-ile. Āḥirdür girü öldürmek-ile. (9) Şol kişi-kim Tañrı’nıñ evvelinin bildi, edeb budur kim fikr (10) eyle kim Tañrı ta‘ālā benüm alnımda ne yazmışdur, sa‘ādetden, (11)

şekâvetden. Her kişi kim Tañrı'nın âhiretin bildise (12) edeb budur kim dâima uşbu fikr içinde ola kim 'acabā şoñ (13) nefesde hālüm ne vech-le hatim ola. Hazzu'l-'abd: K̄ul evvel

135b

(1) olmak dostdur; zīrā ki Tañrı varlığına delīldür ve ahirdür. (2) Ya'nī āhir olmak Allah ta'ālāya dostdur. Zīrā ki medlül- (3) -dur. Ya'nī k̄ul evvel nefsini bilür, andan Tañrı'sın (4) bilür. Allah ta'ālā evvel olmak dostdur anuñ-çun kim yaratıcıdır. (5) K̄ul āhir olmak dostdur, yaradılmışdur kim evvel āhir ad-ıla (6) fahr iderler. Nitekim Maḥzūmiyye K̄abileleri Velidin Muğayir (7) -ile fahr iderler kim evvel başmağın çıkarup Ka'be'ye (8) giren oldur. Vaḥy daḥı gökden eyle geldidi (9) ve andan öñdin Mūsā peygāmbera şol vaḫt-ki Şu'ayb'uñ (10) kızını nikāh eyledi, aldı. Anasına giderdi bir gice, 'avrat (11) oğlan doğurdu. K̄atı k̄arañu-y-ıdı yol azdılar ılıkılar (12) dağıldı. Od istedi, yokdı. Gördi yeşil ağacı od (13) dutmuş yanar. K̄avmına eyitdi: "Siz biraz eglenüñ ben varayım

136a

(1) şol ağaçdan şāyed ki od bulam, getürem." Çün ağaç (2) k̄atına geldi. Bir avāz geldi, ol ağaçdan kim yā Mūsā "*İnnī* (3) *ene rabbūke fūḫla' na'leyk inneke bil vādil muḫaddesī tuvā*"²⁹⁸ (4) Ya'nī "Yā Mūsā! Ben senüñ Tañrı'nın arz"²⁹⁹-ı maḫāma geldüñ, (5) na'linuñ ayağıñdan çıkarup gel." Pes ol sünnet oldı, (6) bir hürmetlü yire varıcak başmağ çıkarmağa. Ve daḥı ca- (7) -hiliyetde süci içmegi kendüzine ḥarām ol eyledi. Hem uğrınuñ (8) elini evvel ol kesdi. İslām daḥı ḥüküm aña muvāfiḫ getir- (9) -di. İkisinde evvel kişi kim İslām'a gelmezden öñdin (10) diyet yüz deve sünnet

²⁹⁸ "Haberin olsun, senin Rabbin benim ben! Haydi pabuçlarını çıkar! Çünkü sen kutsal vâdi Tuvâdasın!" (Taha Sûresi, 20/12)

²⁹⁹ Metinde "ırz" şeklinde harekelenmiş.

eyledi ‘Abdu’l-Muṭṭallib idi. (11) Peygāmbere’ün dedesi Resūl ḥazreti İslām’da (12) anı muḳarrer eyledi. Evvel kiři-kim ḳalem-le yazu yazdı İdrīs (13) peygāmbereydi. Evvel kiři-kim ḳaftan dikdi, geydi; yine

136b

(1) oldu. Ve andan öñdin cānavarlar derisin geyir- (2) -ler-idi. Ve evvel ṭarak düzen Cemşid idi. Evvel at eyerin (3) düzen daḫı yine oldu. Ve evvel bir sultān-ıdı. Ḥaḳ ta‘ālā İdrīs (4) peygāmbere viribidi, geldi da‘vet eyledi. Cemşid pīr (5) olmuş-ıdı. İdris’ün da‘vetin ḳabūl eyledi, Müslümān oldu. Evvel (6) medrese dünyāda Cemşid yaptı ve İdrīs’den nücūm (7) ‘ilmin oḳudı. Ve evvel ḳonuḳ ḳabūl eyleyen İbrāhīm peygāmbere- (8) -di. Ve evvel saḳalı daḫı ağaran daḫı³⁰⁰ oldu. Ve evvel saḳalın (9) boyayan fir‘avn-ıdı. Sebeb oldu kim Ḥaḳ ta‘ālā Mūsā (10) peygāmberele Harūn’ı fir‘avna viribidi, da‘vet eyleñ diyü. (11) Vardılar ḳapusunda bir yıl ḳadarı durdılar ve hiç iltifāt (12) itmediler. Mūsā ‘aşāyıla bir kez ḳapuyı vurdu. Ol (13) ḳarbuñ ṣā‘iḳasından ve heybetden fir‘avnuñ saḳalı

137a

(1) fi’l-ḥāl ağardı ve soñra girü boyadı. Evvel oḳ, (2) yay düzen, atan İsmā‘īl peygāmbereydi ‘aleyhi’s-selām ve hem (3) ‘Arabca yazu yazan ve oḳuyan daḫı oldu ve andan öñdin ‘İbrī (4) dilin söylerlerdi. Evvel ṣaḫābe kim aña Peygāmbere ḥazreti (5) beglik viridi, Muḡire bin Şu‘be-y-idi, hem āḫir kişi-kim (6) peygāmbereден ayrıldı yine oldu. Ya‘nī Peygāmbere ḥazreti (7) vefāt itdükdən soñra bir ḳaç ṣaḫābī girdiler, mübārek rav- (8) -zısında defn itdiler, girü ḳıḳdılar. Muḡire bin Şu‘be (9) yüzüḡünü - ravzaya bıraḳdı ve soñra girdi yine-³⁰¹ aldı ḳıḳdı. Ḳalan ṣaḫābeler üzerine faḫr eyler-

³⁰⁰ “daḫı” iki kez kullanılmış.

³⁰¹ Yan tarafa yazılmış.

idi (10) kim Resûl hazretinden ahir ayrılan bendüm, diyü. Evvel (11) ‘Arabca akçe üzerine sikke vuran ‘Abdu’l-Melik bin Mer- (12) -vân’-idi. Evvel şabunı düzen Süleymân ‘alehi’s-selâm (13) ve evvel kâğıd düzen Yûsuf’dı ‘aleyhi’s-selâm. Evvel yufka

137b

(1) etmegın düzen Nemrûd-idi. Evvel başmağı düzen Cezîme (2) bin Mâlik’dür. Ve evvel târih yazan bitilerde ‘Ömer-idi. Evvel (3) mancınuk düzen Nemrûd’dı. Evvel oğ atan ğazâda Sa’id (4) bin Vağğaş-ıdı. Evvel müslümân kim ğazâda kâfir öldürdi (5) Vâğıdı bin ‘Abdullah idi. Evvel müslümân kim Belğ ırmağını (6) geşdürdi; Buğârâ’yı, Semerğand’ı ğazâ eyledi³⁰² Sa’id bin (7) ‘Oşmandı. Evvel müslümân kim İstanbul kapusın kılıçladı girdi, (8) içinde ezân oğudı ‘Abdullah bin Tulbîd. Ol kimse-kim (9) kışsa eyitdi Mekke’de ‘Ubeyd bin ‘Abîr’di. Ol kışsa iden (10) Başrada Esvad bin Serî’di. Ol kimse kim İslâm’da (11) cum’a namâzın kıldı, adı Medine’de Muş’ab ibn ‘Umeyr’di. (12) Evvel oğlan kim bu ümmetden müslümân oldu ‘Ali-y-idi. Evvel (13) ‘avrat kim oldu Hâdicetü’l-Kübâ idi. Evvel müslümân

138a

(1) olan hizmetkârlardan Bilâl-idi ve Selmândı, Fars (2) ilinden ve dağı Zeyd’dür, Şuhnîb’dür. Ve evvel tekbir iden İblîs (3) idi. Ve evvel hâsed eyleyen Kâbil’di, evvel adam öldüren dağı oldu. (4) Ve kendü-y-ile bile doğmuş kız kardeşini Âdem ‘aleyhi’s-selâm kar- (5) -deşi Hâbîl’e viridi. Kâbil eyitdi: “Kız kardeşimi ben alırım.” (6) didi. Kardeşi Hâbîl’i öldürdi. Evvel pâdişâh kim İslâm’da (7) rişvet aldı Muğîre bin Şu’be-y-idi. Evvel kişi-kim Hicâz’a (8) but ilette ‘Ömer bin Yağyâ-idi. Peyğamber hazreti Mi’râ- (9) -c’a varduğı gice anı cehennemde gördi, şağâbedendi.

³⁰² Metinde “gazayladı” şeklinde yazılmış.

Āhir (10) şahābī ki vefāt itdi Medīne’de Cābir bin ‘Abdullah- (11) -dı. Āhir şahābī ki Başra’da öldi Enes bin Mālikdi. (12) Āhir şahābī ki Kūfe’de öldi ‘Abdullah bin Ebī Avfī (13) -y-idi. Ve āhir şahābī ki Mışır’da öldü ‘Abdullah bin

138b

(1) el-Ĥāriş’ di.

Şi’r

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

İy dirîgâ kim ‘ömri şarf itdük bâtıla

(2) Zākiri göre-dururken düşmişüz aşā sāhile

(3) Nefsümüz duzağına dutulup olduk esîr

(4) Dīnümüzü degşürüp dünyāya düşdük müşkile

(5) ‘Ömrümüzü ittün telef ve hasrete ve muḥannete

(6) Furşatı fevt eyledük bilişimedük düş-ıla

(7) Tağ taş ağlarken ḥālümüz nite ola diyü

(8) Vaḫtumuzu biz geçürdük gülmek-ile zevḫ-ıla

(9) Defterümüze bir gün ala aluban ararsañuz

(10) Fermāñ getürmedük evlāduna şevābı ḥāşıl

(11) ‘Āḫil olan kişinün fikri bu ola her nefes

(12) Kim ezel hükmi nedür ya āhiri nice ola

(13) El-Zāhiru, El-Bāṭnu:

Bir adı daḥı zāhirdür

139a

(1) ve birisi bāṭındur. Allahu ta‘ālā hem aşikārdur hem gizlüyi (2) zāhirdür ğuşşaruñ gidermek-le. Baṭındur günāhlar yar- (3) -lıgalamağ-ıla. Zāhirdür kudreti-y-ile. Bāṭındur hikmeti-y-ile, zāhir- (4) -dür āşikāre eylemekligi ile. Her aşikāre bāṭındur gizlü eylemek-ile. (5) Her gizlüyi zāhirdür hüccet-ile. Bāṭındur mevşūf olmaz āyāt-ıla (6) ve kifayet-ile. Zāhirdür kimsene yaqın olmadı. Bāṭındur hicābda (7) gizlenmedi. Zāhirdür kimse aña yardım eylemedi. Bāṭındur (8) kimseden korqmadı. Zāhirdür ‘aql gözi-y-ile bakıcağ. Bāṭın- (9) -dur baş gözi-y-ile bakıcağ. Zāhirdür³⁰³ ihsān-ıla, bāṭındur iftinā- (10) -n-ıla. Zāhirdür eḥadiyet-ile, bāṭındur şamediyet-ile. Zāhirdür dirgürmek-ile, (11) bāṭındur öldürmek-ile. Zāhirdür taşrīf-le, bāṭındur (12) Ta‘rīf-ile. Zāhirdür delāil ü ef‘āl-ile; bāṭındur luṭf-ıla, (13) cemāl-ile. Zāhirdür kifāyet-ile, bāṭındur ‘ināyet-ile. Zāhirdür

139b

(1) dostların maḥbūb eylemek-ile, bāṭındur düşmanları maḥcūb (2) eylemek-ile. Zāhirdür ni‘met-ile, bāṭındur raḥmet-ile. Zāhirdür (3) yaratmağ-ıla, bāṭındur yol kestirmek-ile. Zāhirdür aydınlık (4) virür ni‘met āşarı-y-ıla, bāṭındur kim gönüller münevver (5) eyler ma‘rifeti nūri-y-ıla. Su‘āl: Eger eydürseñ Allah (6) ta‘ālā aşikāredür dirsın. Aşikāre nesne oldur kim anuñ (7) varlığında kimsenüñ şekki olmaya. Hāl budur kim niçeler şekk (8) şübhe iderler anuñ varlığında. Pes nice

³⁰³ Metinde “zahir” şeklinde yazılmış.

aşikâredür? (9) Cevâb: İmâm Ğazālî eydür: Allah ta‘âlâ gizlü olduğı (10) atı aşikâre olduğından ötrüdü. Nürü nürına hicâb (11) oldı. Zîrâ her nesne-kim addına iriše zıddına mün‘akis (12) olur. Nitekim yarasa gündüz uçamaz; zîrâ güneş nürü (13) addine iriř-dürür. âl budur kim yarasanuñ gözleri

140a

(1) za‘îfdür. Pes gündüz aña gecedür ve gece aña gündüzdür. (2) a ta‘âlânuñ nürleri çokdur, ğâyetde aşikâredür. (3) Âdem oğlanlarınıñ daı gözleri za‘îfdür, ol nürleri (4) nisbet lâ-cerem görmez. Mişâl budur kim göz-ile görinen (5) nesnelerde güneş nürından bellürek yodur. Zîrâ ki (6) dükeli nesnelere anuñ-ıla bellü olalar. Kendüzince bellü olmaya. (7) Güneş nürü batdığınıñ sebep oldur kim güneş felekde (8) seyr eyleyü eyleyü varur, olanur. Nürü dükeli mevcüdât (9) üzerinden getirilür, aragu olur. Ve evvel zamâna gice (10) dirler. Eger güneş felek üzerinde ursa seyr eylemese (11) güneş nürü bilmezdi. Ol nür şöyle şanalardı kim her nesnenüñ (12) rengi nedür? âl budur kim dükeli nesneden bellürekdür; (13) eger Allah ta‘âlâ güneşleyn toğup girü olınsa-y-ıdı, yirler

140b

(1) gökler bir birine doınup uşana-y-ıdı, a ta‘âlânuñ (2) vücudı şekksüz şübhesüz ma‘lum ola-y-ıdı. Lîkin, (3) ünkü dükeli malûâtu’l-vücudı ve kıyamı Allah ta‘âlâ nürü- (4) -y-ıladur ve comardlığı-y-ıladur. Ol nürü ve comardlığı dâyim (5) olduğı sebep oldı, şübhe vâi‘ olmağa vücudında. (6) azzu’l-‘abd: uluñ nasîbi bu addan oldur kim aşikâre (7) ola, Tañrı’ya lâyık ‘ameller işlemek-ile ve gizlü ola yatlu (8) şıfatlardan ki anlara şıfât-ı zemîme dirler. (9)

Şi‘r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün

Kendüzüni bellü eylegil kamu hayrât-ıla

(10) Zâyi' itme 'ömrüni her dem geçür tã'ât-ıla

(11) Vaqt ola kim bir nefes 'ömr isteyüp bulmayasın

(12) Eldeken qadrini bilgil geçürmegil lezzet-ile

(13) El-Vâlîyu:

Bir adı dağı vâlîdür. Ya'nî Allah ta'âlâ

141a

(1) müdebirdür kim halkınuñ tedbirin eyledi. Qullarınıñ müteva- (2) -lisidür kim maşlaḥatların buyurur, her laḥza. Haḳîkatde (3) Allah ta'âlâ ḥazretinden artuḳ vâlî yoḳdur; zîrâ ki evvel (4) ezeli ezelde tedbîr eyledi, her nesne her birisine göre. (5) İkinci budur kim vaḳtlü vaḳtince ol tedbîrleri maḳâmları- (6) -na getürür. Üçünci budur kim ḳâimdür, ol tedbîrleri maḳâm- (7) -larında bâḳî ve dâim dutmağ-ıla. Ammâ ḥazḳ-ı 'abdi yuḳaruda velî (8) isminde geçdi-y-idi. Gerü i'âde itmezüz ki tekrâr olmaya. (9)

El-Müte'âlîyu:

Bir adı dağı müte'âlîdür. 'Alî ma'nasındadır. (10) Bunda mübâlağa vardır. Ḥazḳ-ı 'abd dağı yuḳaruda geçdi-y-idi. (11) İkileyin i'âde itmezüz ki taṭvîl-i kelâm olmaya.

El-Berru:

(12) Bir adı dağı berrdür. Ya'nî Allah ta'âlâ ihsân eyleyicidir. İhsân (13) kullarına ya dünyâ emrindedür ya dîn emrindedür.

141b

(1) Ol ki dünyâ emrindedür: 'Ömr virdügi gibi, şıhhat (2) ve kuvvet virdügi gibi, māl u mülk, manşıb, oğul, kız vir- (3) -dügi gibi. Ammâ dîn emrinde budur kim Allahu ta'âlâ kendü (4) luftından nūr bağışladı. Ol nūr bereketiyle cān müşā- (5) -hede bildi, gönül muhabbet buldı, 'aql mağrifet bildi, (6) dil şehadet bildi, sırr mükâşefe buldı, göz 'ibret (7) buldı, ten hıdmet buldı. Nitekim rahmet yağmurın viribir (8) ağaçlara. Kök olur, özdek olur, budağlar olur, kab (9) olur, yapraklar olur, çiçekler olur, yemişler olur (10) ve çekürdekler olur, iç olur, kab olur, bāğ olur. (11) Hāzzu'l-'abd: Kuluñ bu addan nasibi oldur kim muhtāclara (12) eylik eyleye, huşüşā ki atasına anasına. Peygamber (13) hazreti buyurdu kim "Tañrı'nuñ hoşnudlığı ata, ana

142a

(1) hoşnudlığındadır. **Hikāyet:** Mūsā 'aleyhi's-selām (2) Hāğ ta'âlâ hazretine münācāt eylerken 'arş ayağında (3) bir kişi gördi kim şöyle turur. Ta'accüb itdi, anuñ maqāmı (4) yüceligine, eyitdi: "İlāhî bu ne kişidür kim bunuñ gibi maqāma (5) irişdi?" Hāğ ta'âlâ eyitdi: "Yā Mūsā! Bu kişi hiç kimseye (6) hased eylemedi, virdüğüm ni'mete şükr eyledi, atasına, anasına, (7) üstādına eyelük eyledi." didi. **Hikāyet:** Emire'l-Mü'minîn (8) Hāsan raziyallahu 'anha atası 'Ali-y-ile ve anası Fātima- (9) -y-ıla ta'am yimezdi. Anası eyitdi: "Yā oğul! Bizüm-ile niçün (10) ta'am yimezsın?" Hāsan eyitdi: "Korğarın ki sizüñ (11) nazaruñuz doğunduğı loğmayı añsuzda ben yiyem, Tañrı (12) katında odlu olam diyü yemezın." didi. Fātima eyitdi: (13) "İy oğlancuğum! Bizden yanı saña halāl olsun, tek

142b

(1) sen bizüm-ile ta‘ām yegil.” didi. **Hikāyet:** Bāyazıd (2) eydür: İbtidā-yı irādetimde Tañrı ta‘ālānuñ ‘ışkından (3) gicelerde gözüme uyku gelmezdi. İrteye degin namāz (4) kıılır-ıdum. Henüz dağı yigirmi yaşına irmedümdi. Bir gice (5) anam and virdi baña, gel benimle yat diyü. Sözüne muğālefet (6) eylemedüm. Vardum bile yatdum. Uyku gelmedi gözüme. Anam (7) yatdı. Yatur-iken niçe biñ kez “kul huvallahu ehad” oğudum. (8) Herkezi, anamı Allah’a ısmarladum. Anam uyur-ıdı. Bir elüm altında (9) qaldı-y-ıdı. Çıqarmadum, uyanur diyü ve niçe vaqt ol (10) elüm dutmadı. Ve dağı gerekdür kim şākirdler üstād- (11) -larına eylük eyleyeler. Nitekim İskendere şordılar kim “Atañı mı (12) anañı mı yigrek seversin; ya üstādıñ mı?” Eyitdi: “Üstādumı (13) yigrek severin.” Eyitdiler “Ne sebebden?” Eyitdi: “Anuñ-çun kim

143a

(1) atam sebeb oldı fānī hayātuma ve üstādum sebeb (2) oldı bāqī hayātuma.”

Şi‘r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün

- (3) Cānuñ terk it dilerseñ iresin cānāna sen
- (4) Gence irişmek dilerseñ ‘aşık ol vīrāna sen
- (5) Ger ‘ivaz ister-iseñ birine on tā yidi yüz
- (6) Beş gice gündüz dürişgil ta‘ata ve ihsāna sen

(7) El-Tevvābu:

Bir adı dağı tevvdur. Allahu ta'ālā tevbeleri (8) kabul idicidir. Bilgi kim tevbe eylemek farzdur. (9) Anuñ-çun kim günāh şumu Tañrı rahmetinden mahrumlığa (10) irişdürür ve ayakları bağlar, ta'at yaña (11) yürümege komaz olur kim küfre irgürür, ne'üzubillah! Tevbenüñ (12) ma'nası ıraklığdan yakınlığa dönmekdür. Muđālefedden (13) muvāfađata dönmekdür. Hağ ta'ālā tevbe kabul eylediği hişmindan

143b

(1) ihsāna dönmekdür. Günāhlar dağı dürlü dürlüdür: ya budur (2) kim farızalar terk eylemiş ola; namāz gibi, oruc gibi (3) ve bunlaruñ tevbesi kazā eylemekdür. ya budur kim bir ma'şiyet (4) işlemişdür kim kulla Tañrı ortasındadır; süci içmek, (5) ribā yimek, çalđu çalmağ gibi. Bunlaruñ tevbesi beřimān (6) olmağdur. ya budur kim kulla kul arasında ola. (7) Bu müşkildür. Bunlaruñ tevbesi oldur kim eger mālın alrısa (8) girü vire, eger mālı yoğ-ısa halāllıđ dileye. Ve ādem öldür- (9) -miş ise diyetin virsün ya halāllıđ dilesün. Eger (10) ğybet itdiyse ya söğdiyse ya bühtān itdiyse halāl- (11) -lığ dilesün. Zinā eylediyse tevbesi oldur kim Tañrı haşretine istiđfār (12) eyleye; tā ol kişi bundan hoşnüd eyleye. Her kişi kim halāl- (13) -lığ dilemedin ya ödemedin dünyādan gidicek olur-ısa

144a

(1) kıyāmet güninde ol hağ issileri geleler; kimisi eline yapışa, (2) kimisi yağasına yapışa, kimisi eyde kim sen beni urduñdı, kimisi (3) eyde sen benüm ğybetüm itdüñdi, kimisi eyde sen benüm mālum (4) alduñdı. Pes Hağ ta'ālā 'adl eyleye, ol 'āřinüñ (5) řevābını anlara üleşdüre. řavābı dükenicek anlaruñ günā- (6) -hların ala, 'āřiye vire. Ol günāhları-la 'āři (7) cehenneme gide. Tevbe üç nesne añmađla haşıl

(8) olur: Bir bu kim günāhı çirkinligin fikr eyleye. İkinci Tañrı- (9) -nuñ ‘azābı katılığın fikr eyleye. Üçünci kendünün za‘îf- (10) -liğin fikr eyleye. Zîrā bir kişi kim güneş ıssısına duymaya, ya qarınca (11) ya pire ısırduğına duyamaya, cehennem ıssısına nice katlana? (12) Zebāniler görür neye ilanlar ve ‘akrebler şokdığına (13) nice katlana. Su’āl: Eger eydürsen tevbe-i naşūh nedür?

144b

(1) Cevāb: ‘Ömer eydür: Tevbe-i naşūh oldur kim bir günāh- (2) -dan tevbe eylesin, ayruğ ol günāhı işlemeyesin. Mu‘āz (3) eydür: Tevbe-i naşūh oldur kim ol günāh işlemiştir; tā sağılmış (4) süd emcige girmeyince. Muķātil eydür: Tevbe-i naşūh oldur (5) kim dönmeklik ya ikircinlik olmaya. Ḥasan-ı Başrī eydür: (6) Tevbe-i naşūh oldur kim istiğfār eylesin, diliñle (7) peşimān olasin, göñlüñ-ile işlemeyesin. Zennūni Mışrī (8) eydür: Tevbe-i naşūh üç dürlüdür: ‘Āmiler tevbesi günā- (9) -hdandur, ḥāşlar tevbesi ğafletdendür, ‘ārifler (10) tevbesi ḥaķdan ayruğā iltifāt itmekdür. Allah ta‘ālā (11) tevbe kabūl ider, beşimān olduķlarınca. Zîrā ki tevbe (12) kabūl itmek anuñ şıfatıdır. Rivāyetdür ki İbrāhīm (13) ‘aleyhi’s-selām eytmış ḥakimler geldiler, eyitdiler:

145a

(1) “İy Tañrı Peğāmberi! Comardlıķ nedür?” İbrāhīm eyitdi: “Comar- (2) -dliķ yetdigin ben bilmezsin Cebrā’il’e şoram, gelicek size (3) ol vaķt cevāb eydem.” Kaçan Cebrā’il geldi, şordı kim (4) “Comardlıķ nedür?” Cebrā’il eyitdi: “Ben daḥı bilmezsin; meger (5) Allah ta‘ālā bildüre.” Cebrā’il ḥazrete geldi şordı. Ḥaķ ta‘ālā (6) celle zikrehu eyitdi: “Comardlıķ oldur kim ķul günāh işlese (7) tizcek girü tevbe eyleye ve günāh işledükçe girü beşimān (8) olup qarşu tevbe kıla. Uşbu vech-ile iderse ben (9) anuñ günāhların afv eyleyem. Her günāh birine bir şevāb yazam. (10)

Zīrā ki erimlerin ādeti oldur kim suçunuñ sucın (11) ‘afv itdiklerinden sonra, in‘ām dahil iderler.” Cebrā’il İbrāhīm’e (12) indi cevāb getürdi ki Allahu ta‘ālānuñ keremindendir ki günā- (13) -hkārlar helāk olmağā yaklaşacak bunlara meded eyler, günāhların

145b

(1) ‘afv eyler. **Hikāyet:** Bir yigit fesāda müşğüldi (2) ve ne-adar ma‘şiyet var-ısa işledi-y-idi. Çün şayruıldı. (3) onşılar şora virmediler. Bir dostı var-ıdı, ıgırdı, (4) eyitdi: “Uşbu onşılarum benden atı incindiler, dirliğümdede. (5) Ve öldüğümde sonra dahil kuristān onşular incinmesü- (6) -nler benim ‘azābımdan. Ve ölice beni evümüñ bucağında defn (7) eylegil.” didi. açan ol dostı öldi, vaşiyetin yerine getir- (8) -di. Bir kişi ol yigidi düşde gördi, görklü şüret-ile (9) ve kıymetli tonlarla. Şordı kim “a ta‘ālā senüñ-ile ne mu‘āmele ıldı?” (10) Eyitdi: “a ta‘ālā celle ve ‘alā buyurdu ki iy ulum onşılardı seni (11) zāyi‘ ıldılar ve senden yüzlerin cevürdiler. Ben seni (12) zāyi‘ ılmazım ve senden i‘rāz itmezim. Seni yarlıgadam (13) fazlım-ıla ve keremüm-ile. azzu’l-‘abd: uluñ bu addan nasibi oldur

146a

(1) kim suçlarını ‘özrin abül eyleye, biri biri ardınca; ol suçlular (2) gerekise ra‘iyetleri olsun yāhūd yakın hışımları ya (3) dostları olsun.

Şi‘r

Mefā’lün / mefā’lün / fe’ülün

(4) Günāhlar zeherdür iderler helāk
Pes aña tevbedür bī-şübhe tiryāk

(5) Bu tiryākı eger içmez olursañ
İdeler ‘ākıbet cānuñı ğam-nāk

(6) El-Müntakımu:

Bir adı dağı müntakımdür. Allah ta‘ālā fesād ehlini helāk (7) eyleyicidür. Suçluları muhķāb eyleyicüdür. Azğunlara ‘azābı (8) kıatıdır. Şundan şoñra kim bir kaç kez aña naşihāt itdi, (9) kıorkıttı, hāli bildürdi. ‘Özür itmege ihtiyāc kıalmadı. (10) Hikāyet: Bir peygāMBER yolca gider-iken bir yırtıcı cā- (11) -navara uğradı ol peygāMBER ol cānavara bir şabla (12) urdı. Ol cānavar dağı ol peygāMBERE vur- (13) -dı. Ol peygāMBER eyitdi: “İlāhī! Ben senüñ peygāMBERÜNKEN

146b

(1) bu senüñ itüñdür.” Hāķ ta‘ālā vahy eyledi ol peygāMBERE (2) kim “Şöyle şöyle kıışāş oldı. Evet, ilk uran zālımdür.” (3) didi. Hikāyet: Beni İsrāil zamānında bir kışi (4) var-ıdı kim şiddıķlar maķāmına irişmiş-ıdı. Bir ğün (5) bir buzağucığı esirgemedin anası kıatında boğazladı. Allah (6) ta‘ālā anı ol mertebeden düşürdi. Yüz üzerine düşmüş-ıdı, (7) sürünür-ıdı. Oğlancuķlar tesķir iderlerdi. Bu hāilde yürürken bir (8) kıuş yavrucağın buldı kim yuvadan düşmüş. Cehd eyledi, ğirü (9) yuvasında kıodı. Atası, anası ğāybdılar. Geldükleri vaķtı (10) ol yavrucaķ hāl dili-y-ile ol kışinüñ eylüğin söyleyü virdi. (11) Pes anlar dağı Hāķ ta‘ālā hāzretine ñālış itdiler, ol (12) kışiye alķış itdiler. Hāķ ta‘ālā kereminden ğirü ol kışiye (13) mertebesin virdi, peygāMBERlik derecesine irürdi.

147a

(1) Һаззу'l-'abd: Ҷулуñ бу addan nasibi oldur kim şeri'ata (2) muhālif 'amel eyleyenleruñ hadlerin yirine getüre. Ve İmām (3) Ğazzālī eydür: İntikāmuñ yigregi oldur kim kendü nefesine eyliye; (4) zīrā ki nefis müfsidleruñ yavuzrağıdur. Bāyazıd (5) eydür: Bir gice nefsum 'ibādete kāhillik eyledi. Anuñ intikāmından (6) ötrü bir yıl su içmedümdi.

Şi'r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

(7) Çünkü Һağ zālımdan ider intikām
Ma'şiyet yurdını idinme mağām

(8) Her ki Kur'an-ıla eyleye 'amel
Uçmağ içre eydeler aña selām

(9) El-'Afüvvu:

Bir adı dağı 'afüvvdür. Allah ta'ālā emreder günāhları (10) feriştelere divānından yuyar eşerin kıomaz. Ğaffārdan mübālağa (11) 'afüvvde artuğdur. Anuñ-çun kim ğaffār günāhlar artııcıdur (12) dimekdür. 'Afüvv günāhlar yuyıcıdur demek olur. Hikāyet: (13) Bir şālih kişi var-ıdı. Bir and içdi. Eyitdi: "Vāllah fülān

147b

(1) kişiyi Tañrı yarlıgamaz." Allah ta'ālā ol zamānuñ peygāmbere- (2) -ne vahy eyledi, eyitdi: "Digil fülān kişiye-kim Tañrı seni yarlıgadı (3) ve ol and içen şālihñ 'amellerin ol kişiye virdüm." (4) İmdi bilgil kim bir kerim kişi, bir günāhkāruñ suçın

(5) ‘afv eylese, anuñ hātırını saķınur ve ķorķutmaz ve utandur- (6) -maz ve ol yavuz iřlerin yūzine urmaz. Hikāyet: (7) Bir ulu kiři var-ıdı. Kays bin ‘Āřım dirler-ıdı. Bir gūn (8) otururdu. Bir kūçicūk ođlancuđ yanında hidmetkārı (9) ta‘ām getirirken sūrcdı, elindeki çanāķ ol ođlancuđnuñ (10) ūzerine dūřdı, ol ođlancuķ ōldi. Fi’l-hāl Kays eyitdi: (11) “Azād olđıl Tañrı’nuñ rızāsı-çūn.” didi, kaķımadı, buřmadı (12) ve sōgmedi. Hikāyet: Emire’l-Mū’minīn ‘Alī keremallahu vechehu (13) bir gūn ķulına çağırup kıđırdı. Ol ķul ‘Alī’nuñ sōzin

148a

(1) iřitdi, dönmedi ve cevāb dađı virmedi, ūç keze degin. Pes (2) ‘Alī durdu, ķatına vardı. Gōrdi kim yatur ve uyanuķ. Eyitdi: “Saña ūç-kez (3) çağırdım, niçūn cevāb virmedūñ?” Ol ķul eyitdi: “Senūñ (4) hilmūne ve ‘afvuña tekye itdüm.” ‘Alī eyitdi: “Uřbu i’tifāduñdan (5) ötrü seni azād itdüm.” didi.

şi’r

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

- (6) Kendüye lāyıķ olur iy bī-naşır
(7) Her kiřinūñ hūyı ger mīr ū vezīr
(8) Cürüm bizden ‘afv senden dāimā
(9) İy ķamu bī-çārelere dest-gīr

(10) Hāzzu’l-‘abd: Kūluñ bu addan nasībi oldur kim kendūzin (11) zālim eyleyenlerūñ suçın ‘afv eyleye; belkim bunlara iħsān (12) dađı eyleye. Nitekim Allah

ta‘ālā ‘aşılerüñ hâllerin bilür. (13) Gâh girü kâfirü³⁰⁴ ihsân eyler, kâfirlerüñ her dem ezkârın işidür;

148b

(1) Gâh bunlara ‘ömr virür, hoşluk virür ve niçe ni‘metler (2) dahı virür. ‘Azâb eylemege ivmez ve tevbe idüp döner- (3) -ler-ise girü kabûl eyler.

Er-Ra‘ûfu:

Bir adı dahı (4) ra‘ûfdur. Raḥîm ma‘nâsındadır mübâlağayla. Ya‘nî (5) şiddeti rahmet murâddur. Allah ta‘ālâ katı esirgeyicüdür, (6) kullarına ğarazsuz. **Hikâyet:** Peygâmbere ḥazreti (7) seferde-y-idi. Yolu bir ‘avratı uğradı kim tanurda (8) etmek bişürürdi. Genç oğlanuğı dahı katında-y-ıdı. Ol ‘avrat (9) eyitti: “Yâ Resûlullah! Şöyle rivâyet eylediler senden (10) kim itmişsin kim Allah ta‘ālâ kullarına atadan ve anadan (11) şefkatlüraqdur. Ben uşbu oğlanuğumu bu tanura (12) bırakmağa qorqarın, kıyamazın. Pes Tañrı ta‘ālâ kullarını (13) esirgemedin tamuya nite qoysar?” didi. Peygâmbere ḥazreti

149a

(1) şallâllahu ‘aleyhi ve’s-sellem eyledi. Eyitti kim her kim ‘ömründe bir kez (2) “*Lâ ilâhe illallah muḥammedür Rasûlullah!*”³⁰⁵ dimiş ola, ta- (3) -muda qalmaya didi. **Hikâyet:** Eyyüb ‘Âbid eydür: Bir fâ- (4) -sık qonşum var-ıdı, öldü. Namâzın kılduq, defn etdük. Bireğü (5) anı düşde görmişler, hoş ḥâl-ıla. Şormuş kim “Ḥaḳ ta‘ālâ (6) senüñ-ile ne mu‘âmele kıldı?” Eyitmiş kim “Ḥaḳ ta‘ālâ benüm günâhumı (7) yarlığadı. Evet, Eyyüb ‘Âbid eyitti-kim “*lev (entüm) temliküne ḥazâ’ine* (8)

³⁰⁴ Metinde “kâgir” şeklinde yazılmış.

³⁰⁵ “Allah’dan (c.c.) başka ilah yoktur. Muhammed (s.a.v.) de Allah (c.c.) elçisidir.” (Kelime-i Tevhid)

rahmeti rabbī izen le emsektüm”³⁰⁶ el-āye. Ya‘nī, eger Tañrı’nuñ rahmeti (9) ħazīnelerine siz bırağsañuz dartınuñ. Ħazzu’l-‘abd: Kuluñ (10) bu addan nasībı oldur kim anuñ rahmetine kendüzin lāyık eyleye, (11) sevmedügi ‘amelleri terk eyleye.

Şi‘r

Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

- (12) Ger dilerseñ bulasın mertebe iy ihtiyār
(13) Sevdügi yolda yürigil şıdķ-ıla merdāne var

149b

- (1) Uşbu alçaķ yir senüñ yurduñ degüldür geçe gör
(2) Cehd kıl tā kim idesin yüce ‘ālemde karar

(3) Melikü’l-Mülku:

Bir adı daħı melikü’l-mülkdür. Allah ta‘ālā ħazretinüñ (4) memleketi içinde ħükmi geğer. Nice dilerse var eylemege, yoķ (5) eylemege, bākī eylemege, fānī eylemege. Uşbu ‘ālem anuñ memleketi- (6) -dür. Eger ħabbe çok görünür; lākin ħaķīķatde birdür. Mişāli (7) anuñ ādemīdür. Eger başına ve ayağına ve eline ve gövdesine (8) baķarsañ çok görünür. Pes yirler, gökler envā‘ı-y-ıla çok (9) görünür. Evet, ħaķīķatde bir nesneydür; zīrā ki dükelisi (10) bir maķşūd üzerine yardımlaşırılar. Ol maķşūd Tañrı (11) ħazretinüñ comardlığı zāhir olmaķdur. Ħazzu’l-‘abd: Kuluñ (12) bu addan nasībı oldur kim her kişinüñ memleketi kendüzünüñ (13) bedenidür. Eger kendüzinüñ vücūdı memleketinde şeri‘at mūcibince

³⁰⁶ “...Rabbimin rahmet hazinesine eđer siz sahip olsaydınız, harcanır korkusuyla kıstıkça kısdardınız...” (İsra Sūresi, 17/100)

150a

(1) taşarruf iderse melikü'l-mülkdür.

Şi'r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- (2) Melikü'l-mülk ol-durur pes lā-cerem ten cān ider
- (3) Yidi gökleri yaradup halkına seyrān ider
- (4) Ol yüce seyvānuñ altında bu alçaq yirleri
- (5) Tağlar-ıla mıhlayup su üzere şād-ı revān ider
- (6) Buyurur her laḫza yağmurlara bulıtlar döker
- (7) Tā ki bostāna nişār u lü'lü' mercān ider
- (8) Gāh buyurur güz yiline bağları tārāc ider
- (9) Gülistān güler-iken girü anı giryān ider
- (10) Gökleri yılduzlar-ıla bezeyüp yir halkı-çun
- (11) Her birin şem' ve cerāğ ve meş'ale-tābān ider
- (12) Ki sa'ādet tācını ādem başına geydürür
- (13) Gāh şeytānuñ naşībin la'net ü ḫazālan

150b

- (1) Gāh Nūḥ-ıçun cihānı ğarķ ider tūfān-ıla
- (2) Gāh İbrāhīm-çün odı gül ve reyḥān ider
- (3) Gāh Yaḥyā'yı tamudan ķorķıdur oğlan-iken
- (4) Ki balıķ ķarnın deñizde Yūnus'a zindān ider
- (5) Ki Zekeriyā'yı ikiye biçdürdi düşmanlarına
- (6) Ki 'aşāşını elinde Mūsi'nüñ şu'bān ider
- (7) Mışır taḥtında ulu sultān ider ki Yūsuf'ı
- (8) Gāh Ya'ķūb'ı anuñ ķayğusı-la ḥayrān ider
- (9) Ki Süleymān'uñ ķalur ḥükminde divleri zebūn
- (10) Gāh Eyyūb'uñ naşıbin derdini dermānı ider
- (11) Ki bir taḥta oturur fāriğ olmış ğuşşadan
- (12) Kim birin ehl ü 'ayāl emrinde sergerdan ider
- (13) Bunları maḥlūķ idemez lıkin ol ḥālıķ ider

151a

- (1) Bunı deyyārı³⁰⁷ idemez illā kim ol deyyān ider.

(2) Zu'l-Celāli Ve'l-İkrām:

---

³⁰⁷ Metinde “diyār” şeklinde harekelenmiş.

Bir adı dağı zu'l-celāli ve'l-ikrāmdur. Allahu (3) ta'ālā 'azamet issidir ve heybet issidür ve ikrām issidür. (4) Rivāyetdür kim Hāğ ta'ālānuñ ferişterleri vardur kim yaradıla- (5) -lıdan berü ağlarlar ve gözlerinden dökilen yaşlaruñ her bir kaçre- (6) -sini Hāğ ta'ālā bir firişte yaradur ve ol yaradılan ferişterler başların (7) kıldurmazlar, Allah ta'ālā kōrkusından ve kıyāmette eydeler kim "İlāhî! Senüñ (8) dergāhuña lāyık 'ibādet eyleyümedük ki "*Sübhāneke mā a'bednāke* (9) *hāğğa 'ibādetike*"³⁰⁸ Rivāyetdür kim 'arşı götüren ferişterlüñ bir niçesi (10) buzağı şüretindedür. Musā peygāmbereñ kavmı buzağuya tapaldan (11) berü, ellerin yüzleri üzerine kōdılar, Hāğ ta'ālādan utanup gider- (12) -mediler. Hikāyet: Bir kişi Hācāc'dan tevki' eylemege geldi. Gördi kim (13) namāz kıılır. Eyitdi: Bu dağı bencileyin muhtāc-ımuş, bundan dileyince

151b

(1) Tañrı'dan dilesem-ne-kim ol ğani muğlakdur, dükeli ni'metlülerüñ ni'meti (2) anuñ in'āmındandır. Döndi, girü gitdi. Hācāc namāzdan fāriğ oldı. Bu (3) aħvāli didiler. Ol kişiyi kığırtıdı, hācācın bitürdi, ziyāde biñ altun (4) dağı virdi. Eyitdi: Bu hācātuñ ol pādişāh bitürdi kim döndüñ andın yaña (5) yöneldüñdi, ve's-selām! Ammā hāğ 'abdi celāl isminde yukaruda (6) geçdi-y-idi, girü tekrar itmezüz.

Şi'r

Fe'ülün / fe'ülün / fe'ülün / fe'ülün

(7) Gelüñ ögelüm yine ol zu'l-celālī

Ki cānuñ ummak-ıladur kemālī

³⁰⁸ "Ey Yüceler Yücesi! Sana layık-ı vechile, gerektiği gibi ibadet edemedik!" (Meleklerin söylediği bir sözü nakleden bir Hadis, Abdullah b. Mübarek, ez-Zühd ve'r-Rekâik, thk.: Habîbu'r-Rahman el-A'zamî, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut ts., "Babu Fadli Zikrillah", I, 478)

- (8) Münezzehdür şifât-ı cemâle ‘aybdan
İrişmez kimsenüñ aña hayâli
- (9) Münezzehdür anuñ zâtı fenâdan
Muqaddesdür ki görmedi zevâli
- (10) Anuñ faşlı-y-ıla bulduq ‘ilm-i imân
Anuñ luţfı-y-ıla bulduq vecd ü hâli

(11) El-Rabbü’l-Muqsiţu:

Bir adı dağı rabdur. Anuñ ma’nisi zâhirdür. (12) Ve bir adı dağı muqsiţdür. Allah ta’âlâ dâd alır, zâlimlerden mazlûmları- (13) -çun. Mazlûmu hoşnûd eyler. Rağmet zâlimden haqqın alır;

152a

(1) belkim zâlimi dağı hoşnûd eyler, rağmet hazînesinden ‘atâ virmek-ile. Rivâyet³⁰⁹
(2) der kim bir gün Peyğâmbere hazreti oturur-iken gülümsedi. ‘Ömer eyitdi: “Yâ Resûl- (3) -allah atam anam saña fedâ olsun, ne sebebden gülümsedüñ?” Peyğâmbere ‘aleyhi’s-selâm (4) eyitdi: Ümmetümden iki kişi Tañrı hazretine vardılar, dizleri üzerine çökdi- (5) -ler. Birisi eyitdi: “İlâhî! İşbu kişiden haqqum alıvir.” -Haq ta’âlâ ol birine eyitdi: “Vir! Bunuñ haqqını.” Eyitdi: “İlâhî! Haqqın virdüm, ayruq şevâbum kalmadı.”³¹⁰ Haq ta’âlâ mazlûma (6) eyitdi: “Bunuñ şevâbı dağı kalmadı, nice idisersin?” Eyitdi: “İlâhî! Günâhlarum (7) alsun.” Bu söze gelicek Peyğâmbere hazreti ağladı, mübarek (8) gözlerinden yaş revân oldı, eyitdi: Kıyâmet günü şarb (9) gündür.

³⁰⁹ Yazımda “vav” ve “elif” yer değıştirmiş.

³¹⁰ Yan tarafa yazılmış.

Âdem oğlanları ol günde muhtâc olalar. Müdde'îler alıcağ (10) nesne bulamıyalar. Nâçâr oluban günâhların alalar. Andan şoñra (11) Allah ta'âlâ ol mazlûma eyitdi: "Yuğaru bağ!" Bağdı uçmağlar (12) gördi, eyitdi: "Yâ Rab! Şehrler gördüm altundan. Gümişden sarâylar (13) ve köşkler gördüm. Bular kaçkı peygâmbereñdür veyâ kaçkı velinüñdür?"

152b

(1) Hağ ta'âlâ eyitdi: "Yâ kulum! Kim satun alursa anuñdur." Mazlûm (2) eyitdi: "İlahî! Bunlara bahâ kim yitürü bilür?" Allah ta'âlâ eyitdi: "Senüñ (3) eliñden gelür bahâ yitürmek." Eyitdi: "İlahî! Ne-y-ile yitürem?" Hağ ta'âlâ (4) eyitdi kim "Ol kaçdeşüñüñ borcın bağışla ve anı (5) 'afv eyle." Eyitdi: "İlahî! 'Afv eyledüm." Hağ ta'âlâ eyitdi: "İmdi ol kaç- (6) -deşünüñ ilen uçmağâ bile gir." didi. Hağzu'l-'abd: Kuluñ bu addan (7) nasibi oldur kim evvelâ kendü nefsindeñ dad ala; ammâ kendü nefsi-çün (8) ayruğdan dad almaya.

Şi'r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün

- (9) Yir vü gök oldı müretteb 'adluñ-ıla iy Kađim
(10) Cân u ten oldı muna'am ni'metüñ-ile iy Kerim
(11) Kimse var-mı-kim aña irişmedi 'adluñ senüñ
(12) Ol terâzü bile oldı cümle 'âlem müstağim

153a

(1) **El-Cāmi‘u:**

Bir adı daḥı cāmi‘dür. Allah ta‘ālā dirşüricidür, (2) bir tende dört maḥālif ṭabī‘atları: odı, yili, (3) suyu, toprağı ve daḥı cem‘ eyler kıyāmet güninde (4) süñügları ve ṭağılmış endāmları (5) ve daḥı cem‘ ider cānlar-ıla tenleri ve cem‘ ider daḥı (6) ‘araşāt meydānında dükeli ādemi- (7) -leri ve canları ve ḥayvānları. Ḥaberde gelmişdür (8) kim cānavarları kıyāmet güninde secide eyleyeler, Tañrı ḥazretine. (9) Ferişteler bunlara eydeler kim bugün cezā vü ḥisāb (10) günidür, ‘ibādet günü degüldür. Ḥaḫ ta‘ālā cānavarları (11) ḫoparduğı anuñ-çundur kim ādem oğlanlarınıñ rüsvāylığına (12) baḫalar. Cānavarlar daḥı eydeler: “Biz daḥı anuñ şükürinden (13) ötürü secde eyledük.” diyeler kim bizi ādem oğlanlarından

153b

(1) yaratmadı. Rivāyet şöyledür kim biregünüñ yitmiş peygā- (2) -mber şevābınca müzdi olsa ve biregünüñ anuñ üzerinde (3) ḥaḫkı olsa bir danegi uçmağa girmeye, anı ödemeyince. Ve ol (4) bir danek-çün yidi yüz rek‘at ḫabül olmuş şevābın (5) vireler, ol müdde‘iye. Ḥikāyet: İbrāhīm peygāmbere (6) Ṭaberre deñiziniñ kenārından geçirdi. Gördi kim bir büyük (7) cānavar ölmüş yarısı deñiz içinde yarısı ḫuruda ve ol (8) deñizdeki deñiz cānavarları yirler ve ḫurudağın ḫuru yir cānavarları (9) yirler. - İbrāhīm ‘acebleyüp eyitdi kim ***** kim uşbu (10) cānavaruñ dağılmış cüzrin şol cānavar ***** cem‘ (11) idüp kıyāmetde ḫoparacaḫsın, şimdi ***** (12) ölmüş nice diri ḫalursın? Allah ta‘ālā eyitdi: “İnanmaz ***** (13) yā İbrāhīm ölüyi diri ḫılduğuma?”³¹¹ İbrāhīm eyitdi: “İnanurın

154a

³¹¹ Metinde silinmiş olan bu kısım Tırnovalı nüshasında şu şekilde geçmektedir: “Eyitdi: ‘İlāhî göster baña kim ölüleri nicesi diri eylesin?’ Ḥaḫ ta‘ālā eyitdi: ‘Yā İbrahīm! İnanmaz mısın?’” Burada Tırnovalı nüshasının Paris nüshasından istinsah edildiği düşünülebilir. Çünkü müstensih de okuyamadığı kısmı kısa bir şekilde ifade etmiş olabilir.

(1) gönülüm dölensün diyü, diledüm; zîrâ ki göz-ile göricek şekk ü (2) şübhe kıalmaz.”
Hağ ta‘âlâ eyitdi kim yâ İbrâhîm! “*fe ħuz erbe‘aten mine‘t-tayri*”³¹² (3) el-âye. Dört
kuş boğazlağıl, başlarını saklağıl ve gövdelerini (4) bir yirde dökğil ve andan soñra
dört üleş eyle, dördini (5) dört yirde koğıl ve andan anları kıkırgıl; tâ kim kıudretüm
göresin.” (6) İbrâhîm dört kuşu duttı boğazladı: Bir tâvus, bir karğa, (7) bir ħoros, bir
kerkez. Başların şakladı, gövdelerin yüğleri (8) bile dökdi köfte gibi ve dört bağş
eyledi, dört tağ (9) üzerinde kodı, adları-y-ıla kığırdı. Ol dört kuş kim (10) bağş idüp
dururdu. Ol bağşlar derhâl havâya kıalkup (11) zerre zerre öldiler dağıldılar. Ol
bağşdan bu bağşa, (12) bu bağşdan ol bağşa kıarışdılar ve yine dört gövde (13) oldılar
tamam ve yine İbrâhîm kıatındağı başlarına ulaşdılar,

154b

(1) girü bayāğılayın dört dürlü kuş oldılar ve evvelki ħalden (2) ne bir zerre artuğ ve
ne bir zerre eksük oldılar. Pes (3) İbrâhîm ‘aleyhi’s-selâm bu kıudretler gördi eydi:
“*ķāle a‘lemu (4) ennellahe a‘lā külli şey‘in kıadır*”³¹³ Bilün-kim Allahu ta‘âlâ
ķādirdür, pâdişahlığ içinde. Ya‘nî ħālîbdür, her nice diler-ise (5) taşarruf eyler; lîkin
bu kıudreti görmek istedüm, gönülüm (6) dolansun dostluğ maķâmında diyü, ve’s-
selâm! İşâret (7) ehli eydiler kim bu dört kuş tağşîş eylemekde ħikmet (8) oldı kim
tâvusda zînet vardur, karğada ħırş vardur, (9) ħorosda şehvet vardur, kerkesde uzun
‘ömr vardur. (10) Ya‘nî İbrâhîm dünyānuñ zînetlerine aldanmağıl, terk eyleğil, (11)
uzak endîşe kıılmağıl ve dünyâ ħariş olmağıl ve nefes ar- (12) -zûlarına meşğül
olmağıl. ħazzu‘l-‘abd: Kıuluñ bu a- (13) -ddan nasîbi oldur kim cem‘ eyleye şerî‘at
edebleri-y-ile ħaķîķat

³¹² “...Öyleyse dört tane kuş yakala...” (Bakara Sûresi, 2/260)

³¹³ “...Durum kendisince anlaşılınca: Şimdi iyice biliyorum ki, Allah her şeye kadirdir, dedi.” (Bakara Sûresi, 2/259) Yazar burada kıarıştırmış. Aslında bu kısım 2/259. ayette geçen Hz. Üzeyr’in cümlesidir. Hz. İbrahim’in sözü olan 2/260. ayetin bitiş şöyledir: “Bil ki Allah azîzdir, hakîmdir, buyurdu.” Ama yazar arka arkaya olan iki ayetin bitiş noktalarını kıarıştırmıştır.

155a

(1) edeblerün. Şerī‘at edeblerinde zāhirdür, haqīkatde (2) edebler gönülde zāhirdür.

Şi‘r

Müfte‘ilün / mefâ‘ilün / müfte‘ilün / mefâ‘ilün

- (3) Añgıl ögüni kim anda cem‘ ola cümle cihān
- (4) Ādeminüñ dükeli endāmları olalar lisān
- (5) Göz diye kim ben Һarāma baқdum-ıdı yā İlah
- (6) Kulaқ eydeyiser işitdüm ben Һarāmı bī-gümān
- (7) Dil diye kim söyledüm bühtān ğıybet kizb ü fuҺş
- (8) El diye kim ben Һarāmı dutdum-ıdı bir zamān
- (9) Ayaқ eyde kim Һarāmdın yaña yüridüm-idi
- (10) Eşқare ola ol günde Һamu sırr u nihān
- (11) Elli biñ yıl turalar andan iki bölinelər
- (12) Birnüñ yiri cehennem ol birisinüñ cinān
- (13) El-Ğaniyyu‘l-Muğniyyu:

Bir adı daҺı ğanıdür ve birisi muğnidür.

155b

(1) Ya‘nī Allah ta‘ālā ğanīdür, muhtāc degüldür, hiç (2) kimsene ne zāt hakkında ne şifāt hakkında. (3) Cem‘-i mevcūdāt anuñ hazretine muhtāc dururlar. (4) Allahu ta‘ālā muġnīdür. Ya‘nī yoqsulları bāy eyleyicidir. (5) Bāylık iki dürlüdür: Ya māl-ile ya hāl-iledür. Hazzu‘l-‘abd: (6) Kuluñ bu addan nasibi oldur kim göñli Tañrı hazretinüñ (7) ‘azameti ve celāli fikrine şöyle meşġül ola kim hergiz hāñrı (8) andan artuġ hācat dilemeye. Zīrā ki kendüzinden (9) ğāyb olan kişi maqsūdın bilmez olur. Eger eyü ter- (10) -biyyet itmek-ile bir mürīde kendü şifati kesb itdürür-ise (11) aña dañı muġnī dirler.

Şi‘r

Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

(12) İhtiyācı yoġ kimseden pes ol-durur ğanī

(13) Kāmumuz muhtācuz aña ol virür cān u teni

156a

(1) Bu şifatludan katı ġorġu gerekdür her nefes

(2) Ol ulu hazretde zīrā ne ‘azīz vü ne denī

(3) El-Māni‘u:

Bir adı dañı māni‘dür. Allah men‘ ider, luġfı-y-ıla (4) dostlarından belāları ve hañāları ve düşmanlarından (5) men‘ ider ‘añāları. Hazzu‘l-‘abd: Kuluñ bu addan (6) nasibi oldur kim nefsin men‘ eyleye Tañrı ta‘ālā (7) rāzı olmaduġı nesnelerden.

Beyt

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün

- (8) Şavar dostından ol dürlü belâlar
(9) Şekâvet ehline virmez 'a'âlar

(10) Ez-Zârru, En-Nâfi'u:

Bir adı dağı zârrdur ve birisi nâfi'. (11) Allah ta'âlâ kullarına veribir şerri ve ziyânı ve hayru (12) ve aşşığı. Hazzu'l-'abd: Kuluñ bu addan ya'nî zârr- (13) -dan nasibi oldur kim 'âşilere ve müfsidlere ziyân

156b

(1) dege. Nâfi' şıfatdan naşibi oldur kim şâlihlere (2) menfa'at dege ve dağı aşşı ve ziyân Allah'dan bile, (3) halkdan ne aşşı uma ne korkâ. **Hikâyet:** (4) Mūsā peygâmbereñ 'aleyhi's-selâm bir gün dişi (5) ağrıdı. Hağ ta'âlâ hazretine 'arz eyledi. Eytdi: (6) "Yâ Mūsā! Falan otı al dişüñ üzerine ço." Mūsā (7) peygâmbere ol otı aldı, dişi üzerine kodı, şıhhat (8) buldı. Bir zamândan soñra yine ağrıdı, yine ol (9) otdan aldı, dişi üzerine kodı, ağrısı diñmedi. (10) Eytdi: "İlâhî! Sen buyurmaduñ-mıdı bu otı dişüne (11) ço, diyü" Allah ta'âlâ eydi: "Yâ Mūsā! Şifâ virici benin, (12) aşşı ve ziyân benüm hükümledür. Evvel ağrıduğında (13) şifâyı benden istedüñdi, lâ-cerem şifâ virdüm

157a

(1) ve ikinci ağrıduğında benden dilemedüñ ol otdan (2) diledüñ, anuñ-çun fâide bulmaduñ."

Şi'r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- (3) Ol kim anuñ kudreti aşarındur iki cihân
- (4) Hayr u şer andan durur men' vü 'atâ aşşı ziyân
- (5) Hikmetinüñ mücibince işler ol cümle işi
- (6) Her kişiye lâyıķın virür yañılmaz bî-gümân

(7)En-Nûru:

Bir adı daķı nûrdur. Allah ta'âlâ göklerin (8) yirlerin nûridur. Nitekim kelâmında buyurur: “*Allahu nûru's-semāvati (9) ve'l-ard'*”³¹⁴ Nûr ol nesneye dirler kim kendü aşikâre ola, (10) gizli nesnelere daķı aşikâre eyleye. Allah ta'âlâ hazreti-y-ile (11) yoklar var oldılar; ya'nî yokluk karanlığında var o- (12) -lmağ-ıla aşikâre oldılar. Nûrların mertebeleri mütefâvütdür; (13) zîrâ ki bir niçesin bir niçesinden alur. Bu sözün haķîķati

157b

(1) bilinmek-çün bir mişâl eydelüm. Mişâl oldur kim bir evün (2) bir divârında âyina olsa, gicede ay nûrı bacadan (3) ol âyina üzerine düşse, ol âyinanın nûrı karşı- (4) -sındağı divâra düşer, divâr nûrı yire düşer ve yirdeki (5) nûr divâr nûrındandır ve divâr nûrı âyinâ nûrındandır (6) ve âyina nûrı ay nûrındandır ve ay nûrı güneş nûrındandır. (7) Uşbu nûrların her birisinin mertebesi vardır. Maķâm (8) ma'lûm var. Ba'zısı ba'zısından yücerekdir, hem tamamıraqdır. (9) Bu dükeli nûrlar haķîķatde güneş nûridur; zîrâ ki nûrların (10) aşlı oldur. Bu şerh eyledüğümüz

³¹⁴ “Allah (c.c.) göklerin ve yerin nurudur/işık kaynağıdır...” (Nur Sûresi, 24/35)

nūrları yiryüzinüñdür; (11) ammā gökler nūrları daħı bu resm-iledür. Her ferişte ki Allah (12) ta‘ālā ħazretine yakınrağdur, anuñ nūrı tamamrağdur. Ve İsrāfīl (13) mağāmı Cebrā’il mağāmından yuğarurağdur ve anuñ nūrı

158a

(1) artuğrağdur. Zīrā kim ħazreti rubūbiyyet yakınrağdur. Zīrā kim (2) ol ħazrete menba‘u’l-envārdur. Bu dükeli nūrlar andandur (3) ve ħalanı kim nūrları ayruğdandur. Anlara nūr dinicek Allah’a lāyıkra- (4) -ğdur kim nūr dine. Zīrā ki nūr kendüdüñdür, kimseden olmadı. (5) Ĥazzu’l-‘abd: Ĥuluñ bu addan nasībi oldur kim ma‘rifet (6) ħāşıl eyleye; zīrā ki gönüller nūrı ma‘rifetdür. Nitekim kelāmında (7) buyurur: “*ve men lem yec‘alillahu lehu nūran fe mālehu min nūr.*”³¹⁵ Ĥikāyet: (8) Bir dānişmend eydür: Bir keret kāfiristānda esīr oldum. Bir (9) gün gördüm-kim rümīler ħamu bir şağraya cem‘ oldılar. Biregüye (10) şordum-kim “Bular bunda neyleyü geldiler?” Eyitdi: “Bizüm bir ulu (11) papasumuz vardur, dört yılda bir kez şavma‘asından (12) çıkar, işbu minberde va‘z u naşihat eydür. Bugün ol mī‘ād (13) güñdür. Anıñ-çün cem‘ oldılar.” Ve otuz biñ kişi var-ıdı.

158b

(1) Ol papası minbere çıkarıldılar. Ĥalk muntazır oldılar ki (2) va‘z eyde. Bir sā‘at geçdi söylemedi, eyitdiler: “Üşğuf (3) niçün va‘z eytmezsin?” Eyitdi: “Hiç ħāğıruma söz gelmez; (4) meger kim arañuzda Muħammedī vardur, anı isteñ buluñ.” (5) Eyitdiler: “Biz anı bulmazuz.” Üşğuf çağırıp eyitdi: “Yā Muħammedī! (6) Tūru gel yuğaru.” Ben tūrnağa ħorğdum. Bu kez üşğuf ol cemā- (7) -‘atüñ yüzine bir bir bağdı; tā ki baña gelince. Ve beni gördü- (8) -kleyin eyitdi: “Uşbudur ol

³¹⁵ “...Bir kimseye Allah nūr vermemişse, artık o kimsenin aydınlıktan nasibi yoktur.” (Nur Sūresi, 24/40)

Muhammedî.” Eyitdi: “Turu uru, yakın (9) gel.” Turdum yakınrağ varmağa. Ol-dağı minberden aşağı (10) indi. Derhāl elüm aldı, minbere çıkardı ve yüzün bendin (11) yaña dutdı, eyitdi: “Müslümān mısın?” Eyindi beli eyitdi: “İmdi saña (12) üç nesne şoraram, cevāb ider misin?” Eyitdüm: “Eydirin; (13) ammā iki şart-ıla birisi oldur kim ben Muhammedî-y-idüğümü neden bildüñ

159a

(1) eydesin. İkinci ben-dağı saña su’āl³¹⁶ idecegin sen-dağı cevāb (2) viresin.” Üşküf eyitdi: “Hoş ola. Evet seni (3) bildüğümü kulağıña eydüreyin, pes ağzını kulağıma (4) kodı, eyitdi: “Yüzüñe bakduğumlayın gördüm-kim bir nūr çıktı (5) göke direk oldı, bu ‘alāmetden bildüm-kim (6) müslümānsın.” Ve andan su’āl eyledi kim Peygāmbere- (7) -ñüz eytmış kim uçmağ içinde bir ağaç vardır, adı tūbî- (8) -dür. Uçmağıñ köşklerinde anuñ birer budağı vardır (9) ve anuñ mişāli dünyā ‘āleminde nedür?” Eyitdüm: “Güneşdür kim (10) her evün kapusından bacasından girür.” Üşküf (11) eyitdi: “Ahsent!” Yine didi kim “Sizüñ Peygāmbereñüz eytmış (12) kim uçmağ ehli dürlü dürlü ta’ām yiyeler, yaramaz nesne (13) gelmeye. Bunuñ dünyāda mişāli nedür?” Eyitdüm kim “Ana qar-

159b

(1) -nındağı oğlandır. Kendünüñ göbeginden anası hayzın (2) içer, hiç su dökecegi gelmez. Üşküf eyitdi: “Ahsent!”. Yine (3) eyitdi “Sizüñ Peygāmbereñüz eytmış kim bir direm ya bir loğma (4) ki dünyāda şadağa vireler, kıyāmet gününde terāzüde (5) bir tağ miqdārı ola. Bu dünyāda anuñ mişāli ne ola?” (6) Eytdüm: “Ol güneşdür kim ahsam yakın olıcağ her nesnenüñ (7) gölgesi ne kadar olur.”, Eytdi: “Ahsent!” Ben eytdüm: “Benem (8) su’ālüm-dağı nevbet degdi mi?” Eytdi: “Şor imdi.” Ben

³¹⁶ Metinde “suvāl” şeklinde yazılmış.

eytdüm: (9) “Tamu kaçdur?” Eytdi: “Yidi.” Eytdüm: “Uçmak kaçdur?” Eytdi: “Sekiz.” (10) Eytdüm: “Kapusı üzerinde ne yazılıdur?” Üşküf dınmadı. (11) Ol rümîler cakrışup eytdiler: “Sen bu Muhammedî-y-ile (12) söyleşdüñ. Ne şorduñ-ise cevāb virdi. Sen bunuñ (13) cevābında ‘āciz kılmaq bize kati ‘ārdur.” Üşküf

160a

(1) eytdi: “Uşbu zünnār ve bu hāçla aña cevāb eydilmez.” diyü (2) ikisin dañı kesdi bırağdı. Eytdi: “Uçmak kapusında yazılmış-durur (3) ki “*Lā ilāhe illallah muhammedür Rasūlullah!*”³¹⁷ Yidi yüz kişi anıñla bile (4) müslümān oldılar ve kalan kāfirler dañı ittifāk idüp (5) ol üşküf ve ol yidi yüz kişiyi şehid itdiler. Pes Hāğ (6) ta‘ālā yitmiş ferişte viribidi. İndiler ol şehīdler uçmak (7) harīrlerine şardılar aldılar, göklere çıkardılar.

Şi‘r

Müfte‘ilün / müfte‘ilün / müfte‘ilün / müfte‘ilün

(8) Her kişi-kim ‘ilm vü hikmetler-ile meşhūr ola

(9) Lā-cerem gönli gözi Hāğ nūrı-la pür-nūr ola

(10) Nūra lāyık olmadı şol cāhilüñ gönli kim ol

(11) Bu cihānuñ devleti ve mālı-la mağrūr ola

(12) El-Hādīyu:

Bir adı dañı hādīdür. Ya‘nī Allah ta‘ālā doğru (13) yol göstericidür kullarına. Nitekim kelāmında bir kaç yirde buyurur:

³¹⁷ “Allah’dan (c.c.) başka ilah yoktur. Muhammed (s.a.v) de Allah (c.c.) elçisidir.” (Kelime-i Tevhid)

(1) “*ve innellahe lehādi’l-lezīne āmenū i’lā şırāṭın müsteķīm*”³¹⁸ ve daḥı (2) ḥayvānlara kendülerüñ maşlahatların başarmak³¹⁹ ṭadbikın ḳulavuz- (3) -ladı. Ḥattā emerce oğlancuḳlara doğduḡlayın anası memesin (4) emmekligi bildürdi. Yavırcaḳlara yumurdadan çıḳduḡlayın dane (5) dirmeligini öğretdi. Ve aruya bal gümecünüñ içinde altışar (6) bucaḳlu evcügezler yapmaḡı ḳulavuzladı. Tefsīr-i Keşşāf’da eydür: (7) Ef’ī yılan ḳaçan biñ yaşasa gözleri görmez olur. Ḥaḳ ta’ālā (8) aña şöyle hidāyet virmişdür kim gözlerin kerefes yapra- (9) -ḡına sürer, gözleri görür olur. Eger beriyyede daḥı olursa (10) yıllık yola varur. Bostānı bulur gözlerin kerefese sürer, (11) gözleri görer olur. Döner girü yirine gider. Cālinūs (12) eytdür: Kerefes ādemīnüñ içindeki doluşmuş yolların şeşer, baḡır (13) tamarlarınıñ yolların açar. İçi aḡrıyı sākin ider. Aḡız ḳoḳısın

(1) ḥoş eyler. Balḡamdan ‘arız olan eski inmeleri (2) def’ eyler. Oḡlan emzüren ‘avratuñ südin çoḡaldur. (3) Bir niçe ṭabibler eydürler: Kerefes öksürüğe ve boḡaza ve (4) ṭalaḳa ve bögrege ve ḳavuḡa ve istiskā rencine daḥı fāidesi (5) vardur. Şorbada bişirüp yiyecek ve daḥı südüḡi dutulan (6) kişiyi fāidesi vardur. Ve daḥı ḳavuḡda biten ṭaşı (7) dider, giderür. Ve daḥı cimā’ arzūsın getirür, toḡmunı döküp (8) aña berāber şeker vü şıḡır yaḡı ḳarışdurup yise. Eger (9) suyn göze çekerler-ise ḳara su inmekden men’ (10) ide. Yüklü ‘avratı yemeye kim oḡlan düşmege iḥtiyāt vardur, (11) zīrā idrār ḳavidür. Bu ṭabibler tedbīrinde budur kim (12) oḡlan emzüren ‘avrat

³¹⁸ “...Şüphesiz ki Allah, iman edenleri, kesinlikle dosdoğru bir yola yöneltir.” (Hacc Sûresi, 22/54)

³¹⁹ Metinde “paşarmak” olarak yazılmış.

kerefes yemeye; z̄irā ki cimā‘ (13) kuvvetin ziyāde eylemek-ile südi azalur. Eger altun

161b

(1) mil çöpi-le suyn göze haklarlar-ısa (2) gözi t̄iz eyler ve unutkanlığı giderür ve z̄irek (3) eyler cüzzāmı, delüligi def‘ eyler. (4) H̄az̄zu‘l-‘abd: K̄uluñ bu addan nas̄ibi oldur kim (5) Tañrı‘nuñ kulların anuñ hazretinden-yaña (6) kulavuzlaya. Nitekim kelāmında buyurur: “Üd‘u (8) i‘lā seb̄ilī rabbike bil h̄ikmeti vel mev‘ızati‘l-ḥaseneti”³²⁰ Ya‘nī “Yā Muhammed! K̄ullarımı İslām’a (9) da‘vet eylegil, bunlaruñ ‘aқılları (10) irişdügince. Ve dağı h̄ışmum katılığın bildür- (11) -mek-ile ve rah̄metüm çoklığın bildürmek-ile. (12) Ve dağı evvel sen naş̄ihatlen va‘zunla (13) andan soñra ayruқlara eyit.

162a

(1) Şi‘r

Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

Sen hidāyet vir kim oladur müstaқ̄im

(2) Yoksa қaluruz şeqāvet zulmetde muқ̄im³²¹

(3) Her kim naz̄aruñ irdi-y-ise oldı ‘az̄iz

(4) Her kime irmedi-y-ise lā-cerem oldı le‘im

(5) El-Bedi‘u:

³²⁰ “(Resülüm!) Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır...” (Nahl Sûresi, 16/125)

³²¹ Tam okunmuyor. Köprülü nüshasından bakılarak “muқ̄im” olarak yazılmıştır.

Bir adı dağı bedi'dür. Allah ta'âlâ gökleri (6) yirleri yaradı örneksüz. Zîrâ ki yaratmazdan dağı yođ-ıdı kim (7) engere görüp bunları anlarıñ resmine yarada-y-ıdı. Nitekim kelâmında (8) buyurur: "Ellezî ħaleķa seb'a semāvâtın tıbāķan mâ terâ fı ħalkı'r- (9) -rahmani min tefâvutin"³²² Ya'nî eydür kim 'acebleñ iy kıllarum ol Tañrı'nuñ (10) maşnū'âtın kim kıdirdür, her nice dilerse yaradur. Baķuñ imdi (11) göklere kim yidi tıbaķa yaradı. Hiç anda egri bügri görmezsiniz.(12) Ve hem muĥkemdür kim bozulmaz ve eskimez kıduğı yirden ayrılmaz. (13) Ve ol felekler dönerler ya yılduzlar burclarından

162b

(1) nicesin seyr iderler. Emrine muğı' olmışlardur tıđmaķda, (2) tılanmaķda. Ol felekleriñ devrinde ve yılduzlarıñ seyrinde (3) niçe niçe ħikmetler vardur ve teferruclar 'ibretler vardur. (4) Ĥazzu'l-'abd: Kıluñ bu addan nasıbi oldur kim nażar (5) eyleye anuñ ħarâib-i mübdi'âtına. Tefekkür eyleye 'acâyib (6) maşnū'âtına. İraķ ola, bidâ'etden yaķın ola sünnete.

Şi'r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

(7) Her ki terk itmek dilerse bid'ati
Ĥâl idinsün kendüzine sünneti

(8) El-Baķıyu:

---

³²² "O ki, birbiri ile âhenktar yedi göğü yaratmıştır. Rahmân olan Allah'ın yaratışında hiçbir uygunsuzluk göremezsin..." (Mülk Sûresi, 67/3)

Bir adı dađı bākīdür. Allah ta‘ālā bākīdür; ya‘nī anuñ (9) vücūdı dāīmdür ebedü’l-ebed, zevāli yođdur, ölmegi ahiri yođdur. (10) Hazzu’l-‘abd: uluñ nasibi bu addan oldur kim ulluđında (11) bākī ola, ölinceye-degin ‘ibādetinden hālī olmaya, üşenmeye, (12) melūl olmaya, dönmeye.

Beyt

Müfte’ilün / müfte’ilün / müfte’ilâtün

Çün adīm oldur pes anuñ durur beā
(13) Çünki maħlūzir odur hem fenā

163a

(1) El-Vārişu:

Bir adı dağı vārişdür. Allah ta‘ālā dünyāda (2) mülk benümdür diyenleri öldürür ve anlaruñ mülkleri kendü azre- (3) -tine alur. Nitekim kelāmında buyurur: “*ve lillāhi mirāşü’s-semā vāti* (4) *vel arđ*”³²³ Hazzu’l-‘abd: uluñ nasibi bu addan ol-durur (5) amu peygāmbereleñ ve ‘ālimleñ, ‘ilmlerin ve ‘amellerin (6) mirāş yiye. Ya‘nī ‘ömrini ‘ilme ve ‘amele şarf ide.

Şi‘r

Fe’ilâtün / mefâ’ilün / fe’ilün

[alırsardur issüz dükeli diyār

³²³ “...Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır...” (Ali İmran Sûresi, 3/180; ayrıca bkz. Hadid Sûresi, 57/10)

‘Ālem içinde almaya deyyār]³²⁴

(7) Sen ve ben yoğ-iken diyiser yār

“*Limeni’l-mülkü vahıdu’l-ahhār*”³²⁵

(8) Er-Reşıdu:

Bir adı dağı reşıddür. Allah ta‘ālā doğru yola iledür (9) velileri, niçe maāmlara ve derecelere irişdürür mü’minleri. (10) azzu’l-‘abd: uluñ nasıbi bu addan oldur kim her işler (11) aıatleri-y-ile bile, yirlü yirinde isti‘māl eyleye, emr ide- (12) -cek maāmda emr eyleye, nehy idecek yirde nehy eyleye.

şi‘r

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

(13) Ger diler-iseñ kim olasın reşıd

alkı dıne da‘vet eyle iy sa‘ıd

163b

(1) Eř-řabūru:

Bir adı dađı řabūrdur. Allah ta‘ālā ivmez, ‘ařılere (2) ‘azāb eylemege vatından öñdin. Belkim vatına küye- (3) -durur her nesneye bir vat tadır eyleyüp durur, hikmet (4) mūcibince. Pes ol vat gelmeyince iřler. (5) řabūrla alım ortasında fark budur kim alimde (6) ‘ařıler emın olurlar ‘azābından, řabūrda emın (7) olmazlar. azzu’l-‘abd: uluñ bu addan nasıbi oldur kim (8) řabr eyleye tā‘at

³²⁴ Bu beyit Paris nüshasında yoktur. Tırnovalı nüshasından alınmıştır.

³²⁵ “... Bugün hükümrānlık kimindir? Tek olan Allah’ındır.” (Mü’min Sūresi, 40/16) Vezin gereği ayetin arasındaki “...yevm lillāhil...” kısmı yazılmamış.

üzerine ve ma‘şiyetlere dahı şabr eyleye, (9) belälara şikāyet eylemeye. Hikāyet: Zünnün-ı Mışrî’yi (10) delü diyü tımārḥāneye iletdiler, ḥabs itdiler. (11) Ve bir cemā‘at ḥāḫırın şora vardılar. Eyitdi: (12) “Siz kimlersiz?” Eyitdiler kim “Dostlarıñuzız, ziyāret (13) eylemege geldük.” Taş dirşürdi ve bunları taş-ıla

164a

(1) atdı ve bunlar kaçdılar. Zünnün’ı eyitdi: “Eger girçek dostlar- (2) -mışñuz benüm zaḥmetüme katlanayduñuz.” Haḫ ta‘ālā şabr eyleyenlere (3) raḥmet eyler ki “*innellahe me‘a’ş-şābirīn*”³²⁶ Peygāمبر (4) ḥazretinüñ ğazada kāfir dişin şıdılar, katlandı. Belkim (5) anlara ḥayr du‘ā kıldı ki “*Allahumme’hdı ḫavmī fe innehum lā ya‘lemūn*”³²⁷(6)

Şi‘r

Mefâ‘lün / mefâ‘lün / fe‘ülün

İlāhī bunlara virgil hidāyet

(7) Ki tā ḥaḫḫumı ideler ri‘āyet

(8) Bularuñ gözlerinden tozların sil

(9) Beni görüp bulalar tā sa‘ādet

(10) Eger tozlarını silmez olursañ

(11) Olısarlar ebed ehl-i şeḫāvet

³²⁶ “...Çünkü Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir.” (Bakara Sûresi, 2/153; ayrıca bkz. Enfal Sûresi 8/46)

³²⁷ “Allahım kavmime hidayet ver; çünkü onlar ne yaptıklarını bilmiyorlar.” (Dua cümlesi)

(12) Geldük imdi feriştelere: (13) İmān getürmek i'tikād itmekdür kim

164b

(1) bunlar nürdan yaradılmışlardır. Bunlarda yimek içmek arzū- (2) -sı yoqdur. Dāimā t̄a'ata meşgūl-dururlar. (3) Bunlarda erkek ve dişi yoqdurur. (4) Tañrı ta'ālānuñ kulları-dururlar. Bunlar oğlan doğurmazlar. (5) Hem feriştenüñ kim maḳāmı yüce ola, 'izzetlürek (6) olur. Haḳ ta'ālā bunlaruñ t̄a'atından ḥaber virür, (7) hem medḥ eyler ki *"lā ya'sūnallahe mā emerehum ve yef'alūne (8) mā yu'merūne"*

328

Şi'r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- (9) Bunlar olmaz hiç 'āşī emrüme
(10) Dāimā münḳād olurlar ḥükmüme
(11) Ḥazretümi medḥ iderler her nefes
(12) Kimisi rāki' kimisi ḳā'ime
(13) Süst olmaz yāḥūd armazlar bular

165a

- (1) Dürşürler muḥliş olup zıkrüme

---

³²⁸ "...Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır." (Tahrim Sûresi, 66/6)

(2) Ammā feriştelere-ile cinniler arasında fark budur (3) kim feriştelere nürdan yaratılmışlardır. Cinniler od- (4) -dan yaratılmışlardır. Ve feriştelere dāimā hayr (5) gelir; cinnilerden hayr dağı gelir, şerr dağı gelir. (6) Şeytānlar dağı cinnilerden bir nev'dür; līkin şeytā- (7) -nlerden dāimā şerr gelir ve şeytānlar kuşlar gibi (8) yumurtlarlar ve oğulları kızları yumurdadan çıkar (9) ve bunların maķāmaları yidinci yirüñ altındadır. Ammā (10) kitāblara imān getürmek dört vech-iledür: (11) Evvel bilesin-kim bu kitāblar Allah'dandır, vahy itmişdür (12) peygāmbere, fālcılıktan ya cāzūlıktan ya (13) şeytān vesvesinden degüldür. İkinci bilesin-kim bu

165b

(1) kitāblar şaklanmışdır, şeytānlar kelecı karışdır- (2) -mağdan. Üçüncü bilesin kim Kūrān gökden indi, (3) işbu tertibince. Cebrā'il Peygāmbere hāzretine (4) emr eyledi kim uşbu sūre falān sūrenüñ yanında (5) yazdır ve uşbu āyeti falān ayetüñ yanında yazdır. Her (6) kişi eydürse-kim uşbu tertib 'Oşmān'dandır, (7) ol kişi kāfir olur. Zīrā ki bu sözün hāşılı (8) aña yitişür kim Kūrān halkā hüccet olmaya. Dör- (9) -dinci bilesin-kim Kūrān iki kısımdır muḥkemdür müteşābihe. (10) Muḥkem beyān eyler müteşābihi. Ammā gökden (11) inen kitāblar yüz dördür. On şaḥīfe (12) Ādem peygāmbere indi. Elli şaḥīfe Şit peygā- (13) -mbere indi. Otuz şaḥīfe İdrīs peygāmbere

166a

(1) indi. On şaḥīfe İbrāhīm peygāmbere indi. Ze- (2) -būr Dāvud peygāmbere indi. Tevrīt Mūsā (3) peygāmbere indi. Bīn sūredür, her bir sūresi (4) biñ ayetdür, bir sipāresi bir yılda okınur. Tevrīt'ün (5) tamamı yetmiş deve yüküdür ve bir kavülde kırk deve (6) yüküdür. Tevrīt'i evvelinden aḥirine-degin dört (7) kişi okıdı: Biri Mūsā

ve birisi Yuşa³²⁹ ve birisi ‘Üzeyr (8) ve birisi ‘İsā ‘aleyhimu’s-selām. İncil ‘İsā’ya (9) indi. Furqān Muhammedun Resūlullah’a indi şalavātu- (10) -llahi ‘aleyhim ecma‘in. Ammā bu yüz dört (11) kitāblar ki gökden indürildi, qadimdürler. Her ki (12) maḥlūḳdur dir-ise kāfir olur. Şol kitāblar

166b

(1) kim şimdi cühūdlar ve naşrāniler ellerindedür, (2) anlara ĩmān getürmek farz degüldür. Zīrā ki (3) bunların danişmendleri ol kitāblardan bir niçe (4) aḥkāmı qazıdılar, kendüler qolayınca yazdılar; (5) anuñ-çun kim Haḳ ta‘ālā her kitābda bizüm Peygāmberrümüzi (6) öğdi ve āḥir zamānda gelecegin bildürdi ve andan (7) öñdin gelen peygāmberrlerüñ şerī‘atlerin nesh (8) idecegin beyān eyledi. Çün Peygāmberrimiz geldi, (9) ḥalkı Tañrı’ya da‘vet eyledi. Ol kişiler kitābları (10) içinde bildiler kim Muhammed’ün peygāmberrliği ḥaḳdur. (11) Eger cemā‘atlarına bildürürler-ise müslümān olurlar-ıdı (12) ve kendüleri ‘izzetden ve manşıbdan düşüserler-ıdı. (13) Bu sebebden kitābların taḥrīf ve tağyir eylediler,

167a

(1) ebedī ‘azāba giriftār oldılar. Kitāblara ĩmān (2) getürmekde taḥrīḳ-i şavāb oldur kim eydeler ĩmān (3) getürdüm şol kitāblara kim peygāmberrlere gökden (4) indirildi. Ammā Muhammed’e inen Furqān’ı Haḳ (5) ta‘ālā şaḳlamışdur; tā devr-i kıyāmetede-gegin (6) kimsene anı taḥrīf ve tağyir eyleyimez. Ve ḥamikler (7) dört kitābda dört kelime iḥtiyār itdiler. (8) Her kişi-kim ḥalka qarışmaya qurtulmuşlardan (9) ola. Tevrīt’den bunı iḥtiyār itdiler kim her (10) kişi Tañrı virdüğine rāzı olursa rāḥat ola, (11) diñlene. Ve İncil’den bunı iḥtiyār itdiler: Her (12) kişi-kim nefş arzuların terk

³²⁹ Metinde farklı bir şekilde yazılmış.

eylese dünyāda ve āhiretde (13) ‘azīz ola. Ve Qurān’dan bunu ihtiyār itdiler: Her kişi-
kim

167b

(1) dilin yaramaz sözlerden saklasa dünyāda (2) ve āhiretde belālardan emīn ola. Ammā peygā- (3) -mberlere īmān getürmek dört vech-iledür: (4) Evvel budur kim peygāmbler günāh işlemediler, hem (5) peygāmbler olmazdan öñdin hem peygāmblerlikleri (6) zamānında. Hem bahādurdılar ve dünyā mālına harīş (7) degül- idiler ve kimseden tama‘ları yoğ-ıdı, bī-aşl (8) degül-idiler, kul degül-idiler ve düşleri dahı azamadı. (9) Dervīşler-idiler. Peygāmbere dervīşlik fahr- (10) -durur; zīrā bunlar anuñ-ıçun viribinildiler kim halkı (11) bāylıkdan dervīşlige ve bātıldan haqqa (12) da‘vet eyleyeler; fenādan bekāya ma‘şiyetden (13) ‘ibādetde da‘vet eyleyeler. İkinci budur kim peygāmbler (13) yigrekdür şiddiklardan, ‘ariflerden, velilerden

168a

(1) ve bunlaruñ ahir menzilleri peygāmbleruñ evvelidür. (2) Belkim velī oldukları peygāmbler sözleri-y-ile (3) ‘amel eyledükleri-y-iledür. Üçünci budur kim peygāmbler- (4) -ler ferīştelere yigrekdürürler. Delīl budur (5) kim Haq ta‘ālā buyurdu ferīştelere ‘Ādem’e (6) secde eyleñ diyü, secde eylediler. Çün Haq (7) ta‘ālā hakīmdür, pes yüceyi alcağa secde (8) eyletmez. Dördünci budur kim mürsel peygāmbler yigrekdür (9) kalan peygāmblerden. Mürsel oldur kim aña Cebra’- (10) -ıl gelmiş ola. Mürselleruñ kamusu üç yüz (11) on üçdür ve dükeli nebilerden ve mürseller- (12) -den Muhammedun Resūlullah yigrekdür ve ümmeti dahı (13) kalan ümmetlerden yigrek-durur. Nitekim kelāmında

(1) “*Küntüm hayra ümmetin u’hricet linnāsi*”³³⁰ buyurdu. Ya‘nī “İy (2) Muhammed ümmeti! Dükeli ümmetlerüñ yigregisiz.” didi ve dağı (3) Peygamber hazreti³³¹ eyitdi: “*Ene seyyidü veledi ādem ve lā* (4) *fahr.*”³³² Ya‘nī ben ādem oğlanlarınıñ ulusıyım. Hāl budur (5) kim bu nesneyle benüm fahrum yoğdur, belki benüm fakrıladur. (6)

Şi‘r

Mefâ‘lün / mefâ‘lün / fe‘ülün

Fezā‘il kim verildi enbiyāya

(7) Anı virmiş-durur Hağ Muştafā’ ya

(8) Ķamu mürsellere çün server oldı

(9) Tağammül itdi beş dürlü cefāya

(10) Su‘āl: Eger eydürseñ çün bizüm Peygamberü- (11) -müz қalan peygamberlerden yigrek-durur, pes niçün?” (12) Eyitdi: “Peygamber hazreti beni Yūnus peygamber (13) üzerine yignemeñ ki “*Lā tüfeđđilünī ‘alā Yūnus bin Metta*”

333

³³⁰ “Siz, insanların iyiliğı için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz...” (Ali İmran Sūresi, 3/110)

³³¹ Metinde “hazre” şeklinde yazılmış.

³³² Ben Adem oğlunun efendisiyim. Ama bunda övünülecek bir durum yoktur.” (Celalüddin es-Süyütî, el-Cāmiu’s-Sağır, I, 363 (Hadis No: 2693); İbrahim Canan, Kütüb-ü Sitte Terceme ve Şerhi, Akçağ Yayınları, Ankara 1998, XV, 203)

³³³ “Beni Yunus b. Metta’ya tercih edip üstün tutmayınız.” (Hadis, Ebû Bekr bin İshak el-Kelâbâzî, Bahru’l-Fevâid el- Meşhûr bi Me’âni’l-Ahbâr, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1999, I, 80.)

(1) Cevāb budur kim Peygāmbere ḥazreti Mi'rā- (2) -c'a varduğı gice uçmağ içinde tevāzu' ehlinüñ (3) mađāmi yüceligin gördi. Hem cehennemde mütekebbirlerüñ 'azābı (4) katılığın gördi. Pes kendüzin alçağ görüben böyle didi. (5) Hem ta'lim eyledi ümmetine kim her kim alçağlık eylese (6) Ḥađ ta'ālā anı yüce eyler ve her ki kendüyi (7) görse Allah ta'ālā anı alçağ eyler. “Men tevâđā'a (8) rafe'ahu'llahu ve men tekebbere veda'ahu'llahu”³³⁴ Ebāder (9) bir gün Peygāmbere ḥazretine Őordı kim “Yā Resūlallah (10) peygāmbereleñ sağığı ne-đadardur?” Peygāmbere (11) ḥazreti eyitdi: “Yüz biñ dağı yigirmi dört bındır.” (12) Likin ihtiyā-çün Őöyle dimek yigrekdür kim ger- (13) -çekledüm dükeli peygāmberele kim bunlarüñ evveli

169b

(1) Ādem peygāmbereür ve ađiri Muḥammed Resūlullahdur (2) Őalavātullahi 'aleyhin ecma'in. Ammā Ādem (3) peygāmberele Nūḥ ortasında on đarın geđdi. (4) Her bir đarın otuz yıl-ıdı. Ve anlara uyanlar müslümān- (5) -lar-ıdılar. Nūḥ peygāmberele İbrāḥim peygāmberele ortasında (6) on đarın geđdi ve İbrāḥim peygāmberele Mūsā peygāmberele (7) arasında on đarın geđdi. Bunlarüñ aralarında (8) iki peygāmbere geldi ancađ. Biri Őāliḥ ve birisi Hūd (9) 'aleyhi's-selām. Ve Mūsā peygāmberele 'İsā peygāmberele (10) arasında biñ tođuz yüz yıl geđdi ve bunlarüñ arasında (11) biñ peygāmbere geldi, Beni İsrā'il đavminden đalan (12) peygāmberelelerden đayrı. 'İsā peygāmberele (13) Muḥammed Resūlullah aralıđında biŐ yüz altmıŐ

170a

³³⁴ “Alçağ gönüllü olanı Allah (c.c.) yükseltir, büyüklenen kimseyi de Allah (c.c.) alçaltır.” Bu bir hadistir metindeki anlamı bu şekildedir. Fakat kaynaklar da Şu şekilde geçmektedir: “...Allah rızası için alçağ gönüllü olanı Allah yüceltir.” (Müslim, Birr, 69.)

(1) toğuz yıl geçdi. ‘İsî zamânında üç peygâmbere (2) geldi ve andan sonra tâ bizüm Peygâmbere’ e degin (3) ayrık peygâmbere gelmedi. Dört yüz otuz (4) yıl dünyâ peygâmbere süz kaldı. Ol zamâna za- (5) -mân-ı fetret didiler.

Faşl

Âdem (6) peygâmbere Cebrâ’il ‘aleyhi’s-selâm on (7) iki kez indi. Nûh peygâmbere ‘aleyhi’s-selâm (8) on biş kez indi. İdrîs peygâmbere ‘aleyhi (9) ’s-selâm dört kez indi. İbrâhîm peygâmbere (10) ‘aleyhi’s-selâm kırk iki kez indi. Mûsâ peygâmbere ‘aleyhi (11) ’s-selâm dört yüz kez indi. ‘İsî peygâmbere ‘aleyhi- (12) -’s-selâm on kez indi. Muḥammed Resûlullahı yigirmi yidi biñ (13) kez indi. Âdem peygâmbere ‘aleyhi’s-selâm kırk kez.

170b

(1) Ka’be’ye vardı yayağ, Hindustân’dan. Âdem ‘aleyhi- (2) -’s-selâm gâyetde görklü-y-idi ve anuñ cemâli gibi hiç (3) kimsede yoğ-ıdı. Şöyle-kim güneş bigi balık ururdu (4) ve anûn görkinden biraz Yusuf’da var-ıdı. Âdem ‘aleyhi- (5) -’s-selâm doğuz yüz otuz altı [yıl] yaşadı. Hindustân’da (6) Nûd şehrinde vefât eyledi. Oğlanları ol vağtın (7) kırk biñe irişdi-y-idi. Dünyâyı tûfân dutıcağ (8) Âdem’i Nûh peygâmbere sininden çıkardı, gemiye (9) koydı. Su oturduğundan sonra Kuds-ı Mübârek’de (10) defn eyledi. İdrîs peygâmbere gâyetde ‘âbid-idi. Bir günde (11) şol kadar ‘amel eylerdi kim dükeli âdem oğlanları bir ayda (12) ol kadar ‘amel eyleyümezler-idi. İblîs anı göniledi (13) vesvese eyledi. Ümmetü aña ‘aşî oldılar. Hâk

171a

(1) ta‘ālā İdrīs’i şakladı, uçmağa iletdi.³³⁵ Ayruḡ (2) çıkacak degüldür. Nūḡ peygāmbere ‘aleyhi’s-selām (3) dördüncü atada İdrīs’e irişür. Ol zamāndaḡı (4) ḡalk ma‘şiyetden yıḡlınmaz. Nūḡ dört yüz (5) seksen yaşında-y-iken Allah ta‘ālā aña peygāmbere- (6) -lik virdi. Doḡuz yüz yigirmi [elli yıl]³³⁶ ḡalkı Tañrı dīniñe da‘vet (7) eyledi. Da‘vetin ḡabül eylemediler ve müslümān olmadılar. (8) Ḥatta her bir kāfir oḡlını Nūḡ’a iledürdi, gösterürdi, (9) eydürdi: “İy oḡlum! Uşbu kişiden saḡıngıl kim (10) yalancıdır ve aldayıcıdır.” dirlerdi. Nūḡ ‘aleyhi’s-selām (11) bunlardan incindi, Tañrı ta‘ālā ḡazretine du‘ā eyledi. (12) Eyitdi: “İlāhī! Benüm da‘vetümüñ bu ḡavma hiç fāidesi (13) yoḡdur. Ben da‘vet itdügümce bunlar bir yaña

171b

(1) ḡaçarlar. Çün bunlardan baña ve saña ḡayr gelmez (2) ve bunlardan doḡanlardan daḡı gelecek degüldür ve yir- (3) -yüzinde bir kāfir ḡomaḡıl helāk eylegil. Ḥaḡ ta‘ālā (4) du‘āsın müstecāb eyledi. Cebrā’il ṡübī ağacından (5) bir çıbuḡ indürdi, Nūḡ’a virdi. Eyitdi: “Yā Nūḡ bu (6) çıbuḡı dikgil ve andan soñra kırḡ yıl şabr (7) eyle; tā ki Ḥaḡḡ’uñ ḡudretini göresin. Nūḡ (8) ol çıbuḡı dikdi. Kırḡ yıl tamam olduḡdan soñra (9) Cebrā’il girü indi. Ḥaḡ ta‘ālādan vaḡy (10) getürdi kim Nūḡ ol ağaçdan gemi yonsun, her (11) ḡayvāndan birer çift alsun, gemiye ḡoysun. Kendü (12) müslümān olmış oḡlanları-y-ıla girsünler. Cebrā’il (13) geminüñ resmin getürdi. Ol ağaçdan yüz biñ

172a

(1) yigirmi dört biñ taḡta yondı ve her bir taḡta[da] bir peygā- (2) -mber adı var-ıdı. Cebrā’il eyitdi: “Dört taḡta daḡı (3) yongıl!” Dört daḡı yondı. Dört şaḡābe adı yazı-

³³⁵ Metinde “alatdı” şeklinde harekelenmiş.

³³⁶ Satır arasına yazılmış.

(4) -lu-y-ıdı: Ebū Bekr, ‘Ömer, ‘Oşmān, ‘Alī razıallahu ‘anhum. (5) Ol geminüñ uzunı üç yüz arşun-ıdı ve ini elli ar- (6) -şun-ıdı. Yüceligi otuz arşun-ıdı. Üç kat bizler-ile (7) kaplu-y-ıdı. Üç kapusı var-ıdı. Bir birinden key alçağ-ıdı. (8) Andan Hāğ ta‘ālā emriyle kırk gün geçe (9) gündüz yağmur yağdı. Dükeli cānavarlar t̄āğlardan (10) ve deñizlerden aqışup cānavarlar Nūh peygāmbere (11) geldiler. Her birinden birer çift aldı, gemiye kōdı. (12) Receb ayınuñ on günü geçmişdi. Gemiye bindiler.

172b

(1) Yir yüzi kalbır gibi delük delük oldu. Su çıkdı. (2) Gökden inen su-y-ıla yirden çıkan (3) su cem‘ oldılar. Yüce t̄āğlar başından kırk (4) arşun yukarı çıkdı. Altı ay temāmet dünyāyı (5) t̄ufān dutdı ve Ka‘be-i mu‘azzamayı götürdiler, dördinci (6) göke iletiler. Anda beytü’l-ma‘mūr oldu. Feriştelerüñ Ka‘besi (7) oldur. ‘İsī peygāmbere dağı andadur. Dünyā ‘ālemī (8) ol t̄ufān-ıla harāb oldu ve kāfirler kamu helāk (9) oldılar. Altı āydan soñra Mūşıl’da Cūdi (10) t̄āğınuñ üstinde gemi karar eyledi. Dükeli yüce (11) t̄āğlar umarlardı kim gemi anlaruñ üzerinde karar eyleye-y-idi. (12) Cūdi t̄āğı eyitdi: “Ben bir alçacuk za‘ifçe t̄āğcuğazın,

173a

(1) kaçan lāyık olam-kim gemi benüm üzerüme gele.” Ve anuñ (2) tevāzu‘ından ötrü gemi anuñ üzerinde karar eyledi. (3) Hāğ ta‘ālā emreyledi, yir vü göke ki yā arz “*erḡuble ‘ī* (4) *mā ‘eki ve yā semāü aḡli ‘ī*”³³⁷ Ya‘nī “İy yir suyuñı yutğıl, iy (5) gök sen-dahı suyuñı dutğıl!” Ve ol t̄ufān suyunuñ baḡisi (6) kırk yıla-degin dünyāda kaldı. Nūh peygāmbere gemiye girdüğü vaqtın altı (7) yüz yaşında-y-ıdı. Gemiden ‘āşure gününde çıkdı- (8) -lar. Dükelisi seksen kişi-y-idiler. Nūh bunlara buyurdı ki Cūdi (9)

³³⁷ “...Ey yer suyunu yut! Ve ey gök (suyunu) tut...” (Hud Sûresi, 11/44)

tağınuñ dibinde bir köy itdiler. Adını Kıyaretü'l-Şemānīn (10) kıodılar. Ya'nī seksen kişi köyi dimek olur. Ve andan (11) dünyāyı üç bahş eylediler. Her birin bir oğlana virdi. (12) Şām ve Hicāz'u ve Yemen'i Sām adlu oğlanına virdi. 'Arab'uñ (13) ve 'Acem'uñ Rūm'uñ atası oldur. Mağrib iklimin Hām

173b

(1) adlu oğlanına virdi. Hābeşīlerüñ ve Hindūlaruñ (2) atası oldur. Ve maşrıq velāyetin Yāfit adlu oğlanına (3) virdi. Türk ve Tatar, Ye'cüc ve Me'cüc atası oldur. (4) Ve gemiden çıkdüğundan şoñra üç yüz elli yıl (5) diri oldu. Dükeli halk Süryānince söylerler-idi, (6) Nemrūd pādişāh olunca. Çün-kim ol pādişāh oldu, (7) müslümānları buta tapmağa yilettdi ve buta tapdılar ve her (8) birisi bir dil söyledi, biri birinüñ sözün bilmediler. (9) Nemrūd yaşınca anda Nūh'a irişür.

Faşl

(10) İbrāhīm peygāmbere 'aleyhi's-selām Hārrān vilāyetinden-idi. (11) Kıdılık sebebinden göçdi, Bābīl'e vardı kim şimdi Bağdā- (12) -d'dur. Nemrūd'ı dīne da'vet eyledi. Nemrūd uymadı (13) İbrāhīm hābs itdi ve bir yıldan şoñra oda atdurdı.

174a

(1) Od aña gülistān oldu. Şoñra Hicāz'a vardı, Ka'be'yi (2) yaptı. İki yüz yaşadı, āhir Şām'da vefāt eyledi. (3) Mūsā peygāmbere 'aleyhi's-selām üçünci atada Ya'qūb (4) peygāmbere irişür. Mūsā 'aleyhi's-selām Tūr tağına (5) çıkıcaq Hāq ta'ālānuñ tecellisi nūrın gördükden (6) şoñra yüzine niqāb dutar-ıdı. Zīrā yüzini gören (7) ölür-idi. Aħir dört yüz yaşadı, vefāt eyledi. 'İsī (8) peygāmbereñ anası tarafından bişinci dedesi Ya'qūb (9) peygāmbere'dür. Pes Allahu ta'ālā emri birle Cebrā'il (10) 'aleyhi's-selām geldi. Meryem'e urdı, ya'nī bir nefes itdi. (11) Fi'l-hāl hāmīle oldu.

Girü ol sâ‘atde toğurdi. atında (12) bir urımış urmā ağacı var-ıdı. Fi’l-āl yeşerdi, urmā- (13) -ları bitdi. Meryem anı silkti, urmāları döküldi. ‘İsī’

174b

(1) nüñ ayağı doğunduğı yirden su ıķdı. Zekeriya peygā- (2) -mber aleyhi’s-selām eyitdi: “Yā Meryem! Sen birkken bu oğlanı (3) saña bir sâ‘atde andan-ıdı?” Meryem eyitdi: “Bu oğlana (4) řoruñ?” Pes Meryem eyitdi: “Yā ‘İsī! Söyle, benüm aruluğuma (5) şanuğluğ vir.” ‘İsī peygāmber ‘aleyhi’s-selām beşikde yatır-iken (6) řol eli üzerine şayanup alkdı, eyitdi: “*innī ‘abdułlahi (7) ātāniye’l-kitābe ve ce‘alenī nebiyyā ve ce‘alenī mübāraken*”³³⁸ (8) Ya‘nī Tañrı’nuñ ben ulıyın ve anam arnındayken (9) baña kitāb virdi, hem peygāmber ıldı. Ve hem mübārek (10) ıldı ki anadan³³⁹ toğma gössüzlere, ayaqsuzlara, elsüz- (11) -lere du‘ā ılur-ıdı, tendürüst eylerdi ve ölüler dirilü- (12) -r-ıdı ve’s-selām. ikāyet: Meger bir (13) ‘ālim kāfiristānda esīr oldu. Görđi kim ol kāfirler

175a

(1) amu ‘İsī’ye şaparlar. Ol ‘ālim eyitdi: “Niçün ‘İsī’ye şapar- (2) -sız?” Ol kāfirler eyitdiler: “Anuñ-çun kim atası yoğdur.” didiler. Ol (3) ‘ālim eyitdi: “Ādem peygāmbere şapmağ yigrekdür kim ne anası (4) var ne atası var-ıdı.” Eyitdiler kim “‘İsī ölüleri dirildürdi.” Ol (5) ‘ālim eyitdi: arıl peygāmbere şapmağ yigrekdür; zīrā ki ‘İsī (6) dört kişi diri ıldı ammā arıl peygāmber ‘aleyhi’s-selām (7) sekiz biñ kişiye diriltdi.” Eyitdiler: “‘İsī peygāmber gözsüz- (8) -leri, kötürümleri ve pīsleri tendürüst iderdi.” ‘Ālim eyitdi: (9) “Cercīs peygāmbere şapmağ yigrekdür; zīrā ki

³³⁸ “...Çocuk şöyle dedi: ‘Ben, Allah’ın kuluyum. O, bana Kitab’ı verdi ve beni peygamber yaptı. Nerede olursam olayım, O beni mübarek kıldı; yaşadığım sürece bana namazı ve zekāti emretti...” (Meryem Sûresi, 19/30-31)

³³⁹ Metinde “andan” olarak yazılmış.

yetmiş kez öldürdi- (10) -ler ki oda yakdılar ki kızanda kaynatdılar girü dirildi, (11) turu geldi. Tañrı emri-y-ile kâfirleri dîne da‘vet eyledi.” Pes anuñ (12) cevâbında ‘âciz kaldılar, ‘âlim salağ itdiler. Ammâ (13) ‘İsî peygâmbere ‘aleyhi’s-selâm otuz üç yaşında-y-iken

175b

(1) göke iletdiler. Yirde-y-iken du‘â eylemiş-idi kim (2) “İlâhî beni Muhammed ümmetinden kılğıl!” Allahu ta‘âlâ du‘âsın (3) müstecâb kıldı. Gökden girü iniserdür. Tūr tağında (4) Deccâl’ı katl idiserdür ve kendü Muhammed ümmetinden olısar- (5) -dur. Dünyâda şöyle ‘adl eyleyiserdür kim kırdlar koyınlar-ıla (6) yürüyeler, hiç ziyân itmeyeler. Ve âdem oğlanlarınıñ arasında (7) düşmanlık kalmaya. Ve ‘İsâ peygâmbere ‘aleyhi’s-selâm evlene, ‘Arabdan (8) kız ala ve andan bir kız doğa ve kendü diri-y-iken ol kız- (9) -cuğaz öle. Ve andan soñra ‘İsâ peygâmbere dağı vefât (10) eyleye. Medîne’de peygâmbereümüz yanında defn eyleyeler ve andan (11) soñra bir şovuk yıl ese, Şâm’dın yañadın ve halkuñ (12) gönünden imâni görüle ve andan şür urıla ve anuñ heybetinden (13) kamu halkuñ ‘aklı zâ’il ola.

Faşl

Muhammedun Resûlullah

176a

(1) ‘Abdullah oğludur ve dedesi ‘Abdü’l-Muṭallib’dür. Peygâ- (2) -mberümüz anası karnında-y-iken atası ‘Abdullah öldi; (3) ammâ cedd³⁴⁰ dedesi İsmâ’il peygâmbere ‘aleyhi’s-selâm. (4) Peygâmbereümüz Mekke şehrine fil³⁴¹ geldiği yılda (5) doğdı. Ve

³⁴⁰ Metinde “cidd” olarak harekelenmiş.

³⁴¹ Metinde “pil” şeklinde yazılmış.

doğmağa yakın olıcağ anası düş gördi-kim (6) gökden bir şahış indi, eyitdi: “Yā Āmīne! Doğura- (7) -cağñ oğlan dükeli halkñ ulusıdır. Doğıcağ adın (8) Muḥammed virgil!” Emine ḥātūn eyitdi: Doğurur-iken hergiz (9) oğlan ağrısı görmedüm. Çün Muḥammed doğdı, (10) yire düşdi bir nūr peydā oldı, maşrıq mağrib (11) arasın tıtdı. Ol nūr balkıduğı vaqtın Şām vilā- (12) -yetindeği köşkler gördüm ve Ka‘be içindeki butlar (13) yüzleri üzere döküldiler. Ve dağı ‘Acem vilāyetindeği

176b

(1) tapdukları odlar ki biñ yıldan berü yanardı, sönmezdi. (2) Ol gece kaması söndi. Ammā Sa‘īd kabilesinde (3) Ḥālīme adlı bir ‘avrat dāye tıtdılar. Muḥammed’[i] emzürdi. Ol (4) ḥātūn kişi yoqsul-ıdı, bāy oldı. Ve andan soñra dört (5) yaşına giricek oğlancuğlar-ıla oynarken Ḥağ ta‘ālā emriyle (6) iki ferişte geldiler, aldılar, ḥalvet yire iletdiler. Karnın (7) yardılar, yüreginde uyuşmış kan var-ıdı, gederler³⁴² ve (8) altın taş içinde zezem su-y-ıla yudılar. Yüregın (9) girü yirinde kōdılar ve karnın sağdılar. Bayağılayın öldi. (10) Girü aldıkları yire getürdiler. Ve andan altı yaşına (11) irişicek anası dağı öldi ve andan soñra dedesi (12) ‘Abdü’l-Muḥallib besledi ve Muḥammedi katı sever-idi; ḥatta uyur- (13) -ken başı ucunda otururdu, bekler-idi³⁴³ ve ansuz ta‘ām

177a

(1) yimezdi. Çün sekiz yaşına irişdi, dedesi (2) ‘Abdü’l-Muḥallib öldi. Oğlı Ebū Ṭālib’e vaşiyet eyledi, (3) Muḥammed’[i] ḥoş dutğıl diyü. Ebū Ṭālib-dağı katı sever-idi ve (4) her gice yanında yatur-ıdı ve ta‘āmı bile yir-idi ve Ebū Ṭālib’üñ (5) mālı çoğ-ıdı. Muḥammed dağı ulaldı. Ve bir kez Ebū Ṭālib -Muḥammed Şām

³⁴² Metinde “gider-” olarak yazılmış.

³⁴³ “Bekler” kaf ile yazılmış.

pāzariña belki duta gitdi. Beriyyede su bulmadılar içmege, Ebū Ṭālib-³⁴⁴ eyitdi: (6) “Ḳardeşüm oğlı key ḳatı susaduḳ çare eyle.” Muḥammed (7) ‘aleyhi’s-selām deveden indi ve ayağı-la yiri debdi, bir laṭīf (8) bīnar çıḳdı, aḳdı. Ebū Ṭālib ve seksen kiři birle ol (9) sudan içdiler ve ḳırbaların ṭoldırdılar ve ṭavarların (10) şuwardılar. Muḥammed’e taḥsīn itdiler. Mu‘cize: Biş yüz yigirmi (11) direm arpa etmegil-ile ve bir oğlağ-ıla seksen kiřinüñ ḳar- (12) -nın ṭoyurdu. Ve bir gün ġazāda ḳatı susadılar, su (13) bulamadılar. Peyġāmbere ḥazretinüñ mübārek barmaḳlarınıñ

177b

(1) arasından sular aḳdı. Dükeli leşker içdiler ḳandılar. (2) Mu‘cize: Ġazāda bir avuḳ ṭopraḳ kāfirlerüñ yüzine (3) ḳarşı şaḳdı. Yil çıḳdı. Ol ṭoprağ dükeli kāfirlerüñ göz- (4) -lerine ḳoydı. Ḳamusı şındılar. Mu‘cize: Ve bir gün Peyġāmbere (5) ḥazreti abdest almağa vardı, ġāyet ıssı-y-ıdı. İki (6) köklü ağacı ḳıġırdı, yirlerinden ḳopdılar ḳatına geldiler. Aña (7) perde ve hem gölge oldılar. Maşlahātın bitirince ve andan (8) yirlerine vardılar, ve’s-selām! Mu‘cize: Peyġāmbere ḥazretinüñ (9) yidüġi ṭa‘ām tesbiḥ oḳur-ıdı. Ḳatındaġılar ḳamu işidürler-idi, (10) ta‘accüb iderler-idi. Ve bir gün seferde-y-ıdı. Şaḫābeler bile yidiler. (11) Namāz vaḳtı oldı, abdest almağa su bulamadılar. Eyitdiler: “Yā Resū- (12) -lullah ḳaçan ḳılalum?” didiler. Biregünüñ ḳabında bir içim su (13) buldılar, Resūl ḥazretine getürdiler. Abdest aldı ve andan

178a

(1) şoñra dört barmağın ol ḳabuñ içine dutdı, eyitdi: (2) “Gelüñ abdest aluñ!” Ḳamu şaḫābi geldiler, ol sudan (3) abdest aldılar, ḥācetlerin gördiler. Mu‘cize: Bir gün (4) mescid içinde otururdu. Nāġāh bir deve içeri girdi, Peyġā- (5) -mber ḥazretinüñ ileyinde yüzün yire sürdü, baġır- (6) -dı. Peyġāmbere ḥazreti eyitdi: “Bu deveyi ḳatı

³⁴⁴ Metinde yan tarafa eklenmiş.

incitdilere (7) beñzer ve anuñ-ıçun böyle zārı ider, bizden meded (8) ister.” Bir kiři eyitdi: “Yā Resūlallah! Bu deve falān kiřinūñdür. (9) Boğazlamak isterdi, kaçdı, hāzretūñüze geldi. Pes ol deve (10) issin kığırtdı, řefā‘at idüp şatun aldı, şalıverdi. (11) Mu‘cize: ‘Ukāře eydür: Bedir ğazāsında-y-ıduķ kılıcum (12) şındı Peyğāmbere hāzreti elūme bir ağaç virdi. Her kimi vur- (13) -sam tiz kılıçdan biter keserdi. Mu‘cize: Peyğāmbere

178b

(1) hāzreti hemīře mescide va‘az eydürdi ve bir direge (2) söykenüp eydürdi. Ve řoñra minber düzdiler. Minbere çıķup (3) va‘az eydür. Ol direk zārī kılıp iñledi. Mescid (4) içindeki hāķ iřitdiler. Peyğāmbere hāzreti minberden (5) indi. Ol diregi kucadı ve andan diñdi. Mu‘cize: Bir ğün meger (6) kāfirler eyitdiler: “Yā Muħammed! Ayı iki pāre iderseñ biz saña (7) ĩmān getirürüz.” Peyğāmbere hāzreti mübārek barmağı-la (8) iřāret eyledi, iki pāre oldu. Bir pāresi řurdu ve bir pāresi (9) ırağa gitdi. Ħirā Ŧağı’ını ol iki pārenūñ ortasında (10) gördiler. Ol kāfirler eyitdiler: “Yā Muħammed! Zihī cādū kim (11) sensin ķamu cāzūlarūñ siħri yirdedür ve senūñ siħrūñ (12) göke-daħı çıķdı.” didiler, řerme-sār oldılar. Mu‘cize: (13) Peyğāmbere hāzretinūñ bir yazıcısı var-ıdı, mürted oldu

179a

(1) kāfirlere ķarıřdı. Peyğāmbere hāzreti eyitdi: Yir anı ‘azā- (2) -bından ötürü ķabūl eylemez. Pes öldüği vaķtın Ebū Ŧalħa (3) eydür: Ol yazıcı öldi. Yarındası vardum, gördüm. Sininden (4) dařra yatur ve ol hāķa řordum, eyitdiler: “Ne-ķadar kim sine (5) ķoduğ-ısa yir ķabūl eylemedi dařra bıraķdı.” Mu‘cize: Bir kiři Peyğāmbere (6) hāzretinūñ ķatında řa‘ām yir-idi, řol eli-y-ile. Peyğāmbere hāzreti (7) eyitdi: “Şāğ elūñle yigil!” Eyitdi: “Şāğ elūmūñ ķuvveti yoķdur.” didi, (8) yalan söyledi.

Peygamber hazreti eyitdi: “Hergiz olmasun.” didi. (9) Ol kişinüñ şāğ eli dutmaz oldu. Mu‘cize: ‘Alī eydür: Bir gün (10) Peygamber hazreti Mekke şehrinden çıkdı, gitdi. Biz dağı (11) bile gitdük. Kaçan tağa irişdük taşlar ağaçlar yir- (12) -inden kıpar-ıdı, Peygamber hazretine selāma gelürler-ıdı ve eydür- (13) -ler-ıdı ki “Es-selāmu ‘aleyke yā Resūlallah!” dirler-ıdı. Mu‘cize:

179b

(1) Ya‘lī eydür: Peygamber hazreti birle ğazāya vardum-ıdı. (2) Bir deve geldi, yüki-y-ile Peygamber hazretinüñ ileyinde tırdı, bağır- (3) -dı. Dağarcuğın çıkardı. Peygamber hazreti merkebinüñ (4) başını çekdi, tırdı, eyitdi: “Bu devenüñ issi kıanı?” Tizcek (5) issi geldi, eyitdi: “Yā Resūlallah! Ben dervişem, bu deveden (6) artuğ nesnem yokdur ve bunuñ sebebi-y-ile dirilürüz.” Resūl hazreti (7) eyitdi: “Bu deve senden baña şikāyet eyledi kim baña azucuğ (8) yim virür ve ağır yük vururlar, işledürler.” didi. Resūl ‘aleyhi’- (9) -s-selām şefā‘at itdi. Yükin birazını eylediler ve yemcügizün (10) arturdılar. Mu‘cize: Ya‘lī eydür: Peygamberle ğazāda-y-ıdum. (11) Bir menzilde kıduğ. Peygamber uyur-ıdı, ben uyanuğ-ıdum. (12) Gördüm bir ağaç yirden kıpdı. Yiri yırtı yırtı geldi, Peygamber (13) hazretinüñ üzerine budakların bürıdı. Bir zamān tırdı,

180a

(1) girü yirine vardı, tırdı. Peygamber hazreti uyanıcağ diyü (2) virdüm, eyitdi: “Ol ağaç baña selāma gelmişdi ve hem (3) ziyāret kıılmağa.” didi. Mu‘cize: Bir gün beriyyeden bir (4) ‘arābī geldi, eyitdi: “Yā Muḥammed! Sen peygamberdeğiniñ ne de- (5) -līl-ile bilelüm?” Peygamber hazreti eyitdi: “Uşbu ħurmā ağacından (6) şol ħurmā aşāğa yire inüp girü ağaca çıkup yiri- (7) -nde biterse ināna-mısın?” Eyitdi: “İnānam.” Peygamber ‘aleyhi’s-selām (8) ol salkımı kığırdı. Fi’l-ħāl aşāğa indi.

Eyitdi “Girü yirüñe (9) çık!” Ol salkıym girü yirine çıkdı, bayağılâyın yirinde (10) tırdı. Ol ‘arābī derḥāl müslümān oldı. Ammā (11) Muḥammedun Resūlallaha peygāmbەرlik kırk yaşında (12) geldi. Peygāmbەرlik geldüğinden soñra on üç yıl Mekke’de (13) tırdı ve andan Medine’ye vardı, on yıl-daḥı anda oldı,

180b

(1) altmış üç yaşında vefāt eyledi. Ammā kıyāmet (2) günine ĩmān getürmek oldur kim girçekleye işbu- (3) -nı-kim İsrāfīl kıdsi mübādelede şaḥra taşında tırup (4) şūrı çalırsardur. Şūr içinde eydiserdür kim “İy çürü- (5) -miş süñükler ve iy yırtılmış deriler ve iy tağılmış (6) etler! Tıruñ, gelüñ ḥisāb yirine.” diyü. Ve andan soñra (7) yir deprene. Sinlede ne-ķadar ölüler var-ısa taşra (8) ata ve dükeli cānlar uşlar şol kıovana üşer, aru gibi. (9) Şūruñ ādem oğlanları sağışınca delükleri vardur ve andan (10) soñra şabr şabr yiller ese, tağları yirinden kıopara, (11) toz eyleye. Andan soñra ol günüñ heybetinden (12) gökler pāre pāre ola ve yılduzlar yire dökile. Dükeli feri- (13) -şteler yir yüzine ineler. Ādemīler ve cinler ve şeytānlar

181a

(1) ve ḥayvanlar kıopalar. Dükeli yalıncak ve acıkılmış ve şusamış (2) kıopalar. Ve ol günüñ kıorkusından her bir kışi kendüzin bilmeye, (3) er midür ya ‘avrat mıdur. Müslümānlar oğlancuķlar ḥaķda. (4) Bir niçe ‘ulemā eyitdiler: Atalarına tābī‘ olup cehenneme gireler. (5) Bir niçe ‘ulemā eyitdiler: Uçmağā gireler. Anuñ çün kim bunlar (6) yavuz ‘amel işlemediler. Bir niçe ‘ulemā eyitdiler: Anlaruñ nola- (7) -sın Allahu ta‘ālā bilür. ‘Ulemā iḥtilāf eylediler, uşbu (8) mes’elede kim cinniler uçmağā gireler mi yāḥūd girmeyeler mi? (9) Bir niçe ‘ulemā eyitdiler: Gireler; līkin ādemīler derecesine (10) irişmezler. Bir niçeler eyitdiler: Cehennem ‘azābından (11) kıurtılalar

ancak ve uçmağa girmeyeler daşda oğlancuıkları³⁴⁵ (12) dağı koyarlardur. Uçmak
kapisında kaçımak şıfatı-y-ıla (13) tırısarlardur. Biz uçmağa girmezüz atalarumuz
analarumuz

181b

(1) girmeyince diyiserlerdür. Ammā dükeli şeytānlar ta- (2) -muya girürler. Ammā
hayvānlardan on dürlü hayvān (3) uçmağa gireler: Evvel Şālih devesi ve İbrāhīm (4)
buzāgusı ve İsmā‘īl koçı ve Mūsā’nuñ öküzi ve Yū- (5) -nus’uñ balığı ve ‘Üzeyir’uñ
eşegi, Süleymān’uñ qarıncası, (6) Belkıs’ıñ hüdhüdi, Aşhāb-ı Kehf’in iti,
Muhammed devesi (7) ‘aleyhim es-selām. Pes Allah ta‘ālā anlaruñ şüretlerin (8)
tağyir eyleye. Dükeline koç şüretine döndüre, (9) uçmağa givire. Ve kalan
hayvānları-çun hisāb (10) ideler. Boynuzlusı boynuzsuzın süsdiyse ya ādem (11)
oğlanları bunlara zılm eylediye ağır yük urmağıla, (12) aç ve susuz komağ-ıla.
Hağların alı-vireler ve girü toprak (13) olalar.

Faşl

Kıyāmet güninde ādemīlerüñ

182a

(1) üzerinde bitler yağırdur. Bir niçesüñ şāğ eline vireler (2) ve bir niçesüñ şol eline
vireler ve bir niçesüñ ardından vireler. (3) Anlaruñ kimi şāğına virile sevinür,
uçmağa gireler. Anlaruñ (4) kimi şolından virilür tamuya vara, ağlayu yirinü,
ne‘üzubi- (5) -llah! Kıyāmet güninde Allahu ta‘ālā halāyıkā su‘āl (6) eyleyiserdür,
peygāمبرlere eydiserdür kim “Benüm haberüm (7) kullaruma degürdüñüz mi?” Ve
dükeli ümmetlere dağı şorisardur kim (8) “Peygāمبرlerüñüz size haberimi degürdü

³⁴⁵ Metinde “oğlaycuıkları” şeklinde yazılmış.

mi?” Ve ni‘met verdügi (9) kişilere dağı şorisardur kim “Size virdüğüüm ni‘metlerüñ (10) şükürin yirine getürdüñüz mi?” ‘Älimlere şorisardur kim (11) “‘İlmüñüzle ‘amel eylediñüz mi?” Peyğamber ‘aleyhi’s-selām buyur- (12) -dı kim bir kişiyi Allah hazretine getüreler. Allahu ta‘ālā eyde kim (13) “‘İy benüm kulum! Ben saña māl ve ‘avrat ve oğul kız

182b

(1) vermedüm midi?” Ol kişi eyde kim “Belī yā Rab! Virdüñdi.” (2) Hāğ ta‘ālā eyde kim “Hāzretüme gelesügeyi bilmedüñ-midi; (3) ya ol ni‘metlerüñ şükürin niçün yirine getürmedüñ?” (4) Ol kişi eyde kim “Bilmedüm yā Rab!” Hāğ ta‘ālā zebā- (5) -nilere buyura kim bu kişiyi cehenneme iledüñ diyü, ne‘üzubillahi! (6) Kıyāmetde güneş halkuñ başları üzerine bir mīl miğda- (7) -rınca yakın ine. Anuñ ıssısından başları içinde (8) beyinleri kaynaya. Dükeli ādemīler ve cinniler ve hayvānlar cem‘ (9) olalar ve sıknaşmağdan derleyeler. Kimisinüñ derizine-degin (10) irişe ve kimisinüñ beline-degin ve kimisinüñ göksine-degin (11) ve kimisinüñ boğazına-degin irişe ve katı tarlığanalır. Fer- (12) -yād eyleyeler ki “Yā Rab! Tamu ‘azābına rāzı olduğ dek, (13) bizi kırtar bu tarlığdan.” Ve cehennem üzerinde şırātı göreler

183a

(1) kıldan ince ve kılıçdan itirek ve tayıncağ ola. İki ya- (2) -nında çengeller oddan ve yavuz ‘amellü kişileri kapalar, (3) cehenneme birağalar ve eyü ‘amellü kişilerin geçmeğligi tefāvütledür, (4) ‘amellerine göredür. Kimisi yıldurum gibi geçe, kimisi koşar gibi geçe, (5) kimisi yügrük at gibi geçe, kimisi segirdi segirdi geçe, kimisi (6) yürüyü, kimisi emekleyü ve kimisi sürinü sürinü geçeler.

Şi‘r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün

- (7) İy yürüyemeyen kişi haq yolda bu gün müstaķim
(8) Pes sırāt üzre geçerken olısar teşvīşim
(9) Çün kabül olmaz kıyāmet 'arşasında naqđ-i qalb
(10) Naqđuñı hāliş idüp gel tā kim olasın selīm
(11) Geçdi 'ömrüñ ğaflet-ile bir yaraq eylemedüñ
(12) Tевbe vaķtidür eyit estağfirullah el-'azīm

(13) Faşl

Qıyāmet güninde terāzü qurılısar. Ol

183b

(1) terāzüñüñ her keffesi yirlerce, göklerce ola. (2) Şavāblar qonduğı keffesi nürdan ola ve günāhlar qondu- (3) -kları keffesi zulmetden ola. Her kişinüñ şevābı ağır gelse (4) bir ferişte çağıra kim “İy 'araşāt halkı! Bilüñ ve āğāh (5) oluñ kim felān³⁴⁶ ibn-i felānuñ şevābı günāhından ağır geldi, cehennemden (6) qurtıldı, uçmağa lāyık oldu.” Ve her kimüñ günāhı şevābından ağır (7) gelse bir ferişte nidā eyleye kim “İy maşşer halkı! Bilüñ-kim (8) felān ibn-i felānuñ günāhı ağır geldi, tamuya müstaħaķ oldu.” diyeler (9) ve eger şevābı-y-ıla berāber gelse anı a'rāfda qoyalar. Su'al: (10) Eger eydürseñ Tañrı ta'ālā dükeli ğāib nesneleri (11) bilür. 'Amelleri dağı terāzüsin bilür. Terāzüde tartmağıñ (12) pes fāidesi nedür? Cevāb: Terāzü qurıldığı anuñ-ıçundur (13) kim qullarına 'adlini bildüre. Eger terāzü olmasa günāhı ne-qadar

³⁴⁶ Metinde “felā” şeklinde yazılmış.

184a

(1) düğün bilmeyiserdi, zulm oldu şānisardı. Ve iki omuz- (2) -dağı feriştelere dağı yazduğı bu sırdan ötürüdür ve illā bunlar (3) yazmadın-dağı bilür, ne ‘amel itdiklerin. Ammā taqđire (4) ĩmān ve küfr her aşşı ziyān, her tã‘at ma‘şiyet (5) dükeli Allah’dan. Ya‘nī anuñ taqđirinden bile.

(6)Faşl

Tañrı ĥazretine muṭī‘ olan kıllar uçmağa (7) giriserdür. Uçmağun yirleri altuñdandır, toprağı müşkden- (8) -dür, otları za‘firāndandır, divārlarınun kerbüçleri altun- (9) -dan ve gümişdendir, ĥalıklar incüdendir ve yāķüttandır (10) ve ırmaqları arķda aķmazlar, belkim dört yirden aķarlar, (11) dört ırmaķdur: Biri süd ırmağıdır, biri bāl ırmağıdır, (12) biri süci ırmağıdır, biri su ırmağıdır. Uçmaķ içinde ki (13) sular çok ũurmağ-ıla ķoķmaz ve sücisi-dağı esiritmez.

184b

(1) Her ırmağun kenarında dürlü dürlü ibriķler ve ķadehler (2) vardur, nūrdan. İçindeki sular niķese taşından (3) görünür. Ve uçmaķ içindeki çeşmeler dört dürlü- (4) -dür: Birisi ķafūrdur, anuñ suyu ķardan aķdur ve müşk (5) gibi ķoķar. Birisi şelsebildür, anuñ suyu yumışaķdur, içenleri (6) rāĥat eyler ve ol çeşmeden her mü’minuñ köşkinde (7) bir çeşme aķar. Birisi zencebīl ve birisi tesnīmdür. Dükeli (8) köşkeruñ ve ķardaqlarıñ üzerinden gelüp aķar- (9) -lar. Bardaqların ve ķadehlerin toldurur ol sulardan muķarr- (10) -ebler, içiserlerdür. Ķafūr çeşmesinuñ suyun süciye ķarı- (11) -şdurup ebrārlar içiserlerdür. Ebrār ol kişiler- (12) -dür kim kimseye zulm eylemediler ve bir ķarıncacığı dağı incid- (13) -mediler. Uçmaķ ağaçlarınun özdekleri yukarı budakları aşığadır.

185a

(1) Her budağında yitmiş dürlü yemiş vardur. Mü' minler (2) ol yemişden dileyicek bir budağı sarğa, kendü üzmedin (3) eline gele. Ve azalan³⁴⁷ yemişün yirinden derhâl bir dahı (4) bite ve ol yemişler ağaçdan dükilmez ve hergiz eksilmez. (5) Ammâ Tübî ağacın Allahu tâ'âla kendü yed-i kudreti-y-ile dikdi. (6) Anuñ gölgesinden uçan kuş biñ yıl uça hergiz anuñ (7) gölgesinden çıkmaya. Her köşkte andan bir budağı ola ve uçmağ (8) içinde rahmet yili ese. Tañrı'nuñ hoşnudlığın muştılaya. Ol (9) yıl ağaçlara doğına. Ol ağaçlaruñ budağları birbirine doğına. Ol (10) budağlardan yapraklardan tesbîhler avâzın işideler. Anlar kim dünyâ- (11) -da yaramaz söz ve çalğu diñlememiş olalar. Gelsünler imdi bu (12) lañif avâzları diñlesünler ve andan soñra uçmağ ehlini (13) cem' eyleyeler. Bir lañif murgzâra kim anuñ yiri müşğden

185b

(1) yaradılmışdur. Hâk ta'âlâ feriştelere eydür kim "Diñ imdi iy (2) feriştelерüm! Hâzretüme tesbîh ve temcîd eydüñ; tâ kullarum âvâzuñuz (3) işideler, râhat olalar. Hem bunlara haber virün kim ayruğ (4) kayğu görmeyiserlerdür kim "*lâ havfun 'aleyhim ve lâ hüm yahzenün*"³⁴⁸ (5) Rivâyetdür kim bir kişi Peygâmbер hâzretine eyitdi: "Yâ Resûlullah! Cennetde (6) gökçek âvâzlar var mı?" Peygâmbер 'aleyhi's-selâm eydür: (7) "Hâk ta'âlâ buyura, uçmağ içinde Dâvud peygâmbер-içün bir (8) minber düzgüreler. Ol minbere çıka, Hâk ta'âlâ hâzretini (9) hamd, medh, şenâ kıla ve tesbîh, tağdîs eyleye. Hüb âvâz-ıla (10) Zebûr oқыya. Hâk ta'âlâ rahmet yilin esdüre, uçmağ (11) ağaçlarına doğına. Budaklarından yapraklarından 'acaib ve

³⁴⁷ "azılan" şeklinde harekelenmiş.

³⁴⁸ "...Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına korku yoktur; onlar üzülmeyecekler de." (Yûnus Sûresi, 10/62) Kur'ân-ı Kerîm'de aynı mealde 13 ayet daha vardır.

ğaraib (12) avāzlar işideler ve Dāvud peygāmerūñ avāzın tamāmet (13) uçmağ ehli işideler. Ol ağaçlardan ve yapraklardan dürlü

186a

(1) dürlü avāzlar, sazlar çıka ve dürlü dürlü kuşlar (2) budaklarda ötelir. Uçmağ içi bunlaruñ avāzası-y-ıla toptolu (3) ola. Şöyle-kim işidenler mütehayyir hayrān kalalar; yimek, içmek (4) unıdalar. Ve uçmağda yağmur yağısardur; līkin su degüldür. (5) Rivāyetdür ki Allah ta‘āla uçmağ ehline hitāb (6) eyleye kim “İy kullarum! Benden ne dilersiz?” Bunlaruñ (7) her birisi bir dürlü nesne dileyeler. Kimisi hor kuşur (8) dileyeler, kimisi hulle dileye, kimisi burāk dileye. Hağ ta‘ālā (9) bunlaruñ murādların ve dileklerin şol yağmur gibi bunlaruñ üzerine (10) yağdura. Ve bir mü’mine yitmiş iki hūrī viriliserdür. Her (11) birine seksen hādīm viriliserdür. Eger birisi sirçe (12) barmağın dünyāda göstereydi, tamāmet dünyā nūr-ıla tolaydı. (13) Cem‘ī ādemiler ol hūrinūñ ‘ışkından dükeli ağışup āhirete

186b

(1) girerler-idi. Her bir mü’min hūri yitmişer hulle giyer- (2) -lerdür. Bileklerinūñ ve inciklerinūñ içinde ilikleri görünür- (3) -dür. Uçmağ içinde ağışam, gice, karañu olmaz. Dāimā gündüz- (4) -dür. Ammā vağıtları bilindügi nūrlar ziyāde olmağ-ıladur. Tañrı (5) hazretinden selām ve tuhfeler gelmek-iledür ve şādılığlar (6) artmağ-ıladur. Uçmağ içinde āy, güneş doğmaz. Andağı (7) nūrlar imān, iğān, ‘irfān, Qurān, namāz, (8) abdest nūrı-y-ıladur. Bu nūrlar dünyāda zāhir olmaduğı (9) anuñ-çundur kim dünyā taracuğ ve fānīdür. Ol nūrlar dünyāda (10) sınığmaz ve uçmağūñ döşekleri harīrdendür. Yüceligi biş (11) yüz yıllık yoldur. Bu hadişleri kāfirler işitdiler,

eyitdiler: (12) “Bu söz muḥāldür.” didiler. Allahu ta‘ālā bu āyeti viri- (13) -bidi ki
“*Efelā yenzurūne ilel’ibilli keyfe ḥulīkat*”³⁴⁹ Ya‘nī

187a

(1) “Bunlar deveniñ ḥāline bakmazlar mı kim nicesi ‘acaīb yara- (2) -tdum. Boynu
uzun, ağır yükleri götürür. Bir oğlancık anı (3) çökdürür, yükledür, girü kılkar, uzak
yirlere iledür. Mü’- (4) -minler daḥı kaçan ol düşekden çıkmak dileseler
mü’minleriñ (5) ayakları altına geeler. Üzerine çıkdıkları vaktin kılkarlar, (6)
mü’minleriñ dileklerinde, Süleymān peygāMBER serīri (7) gibi. Ve uçmaḡuñ ḥulleleri
ḡamu ḥarīrlerdür. Anları şol (8) kişiler geyiserlerdür kim dünyāda ḥarīr geymediler
ya (9) geydilerse tevbe itdiler, ayruḡ geymediler; zīrā Ḥaḡ ta‘āla (10) ḥarām eyledi,
er kişilere. Ve altun yüzük daḡınmaḡ-daḡı (11) ümmetümüñ irkeklerine ḥarāmdur ve
ḥelāl eyledi dişilerine. (12) Uçmaḡuñ atları buraklardur ve kızıl yāḡūtdan- (13) -dur
ve kanatları var durur mercāndan. Mü’minler anlara

187b

(1) bindükleri vaktin uçalar, her ne yire dileseler varalar (2) Ṭarfetü’l-‘ayn içinde. Ve
mü’minler ḡamu Dārü’s-selāmda (3) cem‘ olalar, Allahu ta‘ālānuñ dīdārın göreler.
Nitekim (4) kelāmında buyurur: “*Vucūhun yevme’izin nāḡiretun i’lā rabbihā
nāḡiretun*”³⁵⁰ (5) Ya‘nī peygāMBERler, velīler, mü’minler köşklerinde ḡarār (6)
eyledüklerinden şoñra, her birine bir ferīşte viribiye, eyde (7) kim “Ḳulumuñ
sarāyına varḡıl, ṭaşradan destūr (8) dilegil, eger destūr virürse girgil ve eger destūr
(9) virmezse girü döngil.” Ol ferīşte mü’miniñ ḡapusına (10) gele destūr dileye. Ol
ḡapudaḡı ḡapucılar destūr (11) vireler ve iḡerü gireler; tā ki yitmiş ḡapucıdan (12)

³⁴⁹ “(İnsanlar) devenin nasıl yaratıldığına, bakmazlar mı?” (Gaşıye Sûresi, 88/17)

³⁵⁰ “Yüzler vardır ki, o gün ışıl ışıl parılayacaktır. Rablerine bakacaklardır (O’nu göreceklerdir).” (Kıyamet Sûresi, 75/22-23)

destür dileyüp içerü gireler, mü'mini göreler. (13) Sulţānlar gibi taht üzere oturmuş ola.

188a

(1) Eyde kim “İy sa‘ādet issi mü'min! Allah ta‘ālā (2) saña selām eyledi ve armağān viribidi kim ben (3) ol ıulımdan hoşnudvan, didi ve müştākvan (4) gelsün dīdārımı görsün.” Mü'min tura (5) gele, burāka bine ve burāk uça; tā aña-degin kim burāk (6) andan öte geçmez. Burākı anda kıoya. Kendüzi Dārü- (7) -'s-selām'a vara. Bir bostāna irişe-kim anda igen çok (8) minberler göre ve ol minberlerüñ her birisi bir dürlü (9) kıymeti cevherlerden ola. Kimisi nürdan ola, kimisi (10) altundan, kimisi gümüşden, kimisi yākıūtdan, kimisi (11) zebercetden, kimisi cevāhirden, kimisi zümrü- (12) -tden ola. Kimisi la'lden, kimisi bīrūzeden, (13) kimisi incüden, kimisi güherden ola

188b

(1) ve kürsileri dağı ola, dürlü dürlü kıymeti cevāhir- (2) -lerden. Ve muraşşa‘ bezenilmiş ola. Ve ol meclisinde (3) cem‘ olan peygāmberler, velīler, mü'minler ol minberlere (4) çıkalar ve ol kürsilerde oturalar. Andan şoñra Haq ta‘ālā- (5) -dan bunlara hııāb gele kim “İy uçmak ehli benden (6) hoşnūd olduñuz mı?” Bunlar eydeler: “İlāhī! Nice hoşnūd olmaya- (7) -vuz?” Allah ta‘ālā eyde kim “Dağı ni‘metüñüz artırayım-mı?” Eydeler kim (8) “Rabbenā! Bizüm yüzümüzi ağ eylemedüñ-mi ve tıamudan kırtarup (9) uçmağıña givirmedüñ-mi.” Ve andan şoñra bir nür gele. (10) Bulut gibi bunları büriye. Ol bulutdan bunlaruñ üzerine (11) müşk ‘amberler yağa ve dürlü kıoşular yağa kim vaşfa şığmaya. (12) Ve andan şoñra Allah ta‘ālā hııcābı götüre kendüñüñ cemāl-i (13) keremini aşkāre eyleye ve uçmak ehli kıāmusı göreler

189a

(1) mütehayyir hayrân qalalar şöyle-kim bî-hod olalar ve andan (2) sonra Allah ta‘âlâ hazretinden hitâb gele-kim “İy (3) benim kullarım! Kalkuñ sizleriñ-çün yaraqladugum hil‘atleri (4) ve ni‘metleri aluñ” diye. Ve andan kalkalar bir bázara varalar (5) kim anda dürlü dürlü metā‘lar göreler kim hergiz anlaruñ (6) gibi gözler görmedük ve hayâllerden dağı geçmedük ola. (7) Ve ol metā‘laruñ çevresinde feriştelere tırmış (8) olalar ve her kişinüñ maqşüdi ne-y-ise anı alalar bahā vir- (9) -medin. Ve ne-çadar alurlar-ısa hiç eksilmeye. Ve dükeli (10) uçmak ehli ol bázarda buluşalar, dünyadaki ahvâl- (11) -lerin söyleşeler. Ve uçmağ ehlinüñ yüceregi alçağına (12) geydügi tonlardan dehşet ala ve andan sonra (13) şimâl yili ese, bunlaruñ yüzlerine tonlarına doğına.

189b

(1) Hüsn-ü cemâleri ziyâde ola ve nûrları arta. (2) Ve andan sonra köşklere ve sarâylarına varalar. (3) Hürîler karşı geleler sevinişeler, şād olalar. Eyde- (4) -ler kim “*Ehlen ve sehlen ve merhaban bi sirücin münevverin*”³⁵¹ Ya‘nî (5) “Hüsnüñüz ve cemâlüñüz nûrı ziyâde olmuş.” Bunlar eydeler (6) kim “Cebbār-ı ‘âlem Tañrı’ muzuñ yüce hazretine varduğ, (7) ‘azîz ve şerîf görklü didârın gördük, niçin (8) ziyâde olmayavuz?” Ve her haftada bir kez didâr göriser- (9) -lerdür; ammâ ikinci kez görmeklikleri evvel görmeklikleri (10) gibi olmaya. Üçüncü kez görmeklikleri ikinci-kez (11) görmeklikleri gibi olmaya. Fi’l-cümle Allah ta‘âlâ (12) celle³⁵² ‘azametuhu bir şıfat-ıla iki kez görünmeye; belkim (13) her bir gördüklerinde bir dürlü şıfat-ıla göreler kim

³⁵¹ “Hoş safa geldiniz. Aydınlatıcı kandil ile yeriniz rahat ve aydınlık olsun, darlık görmeyesiniz.” (Burada Ahzâb 33/46. ayete bir telmih vardır.)

³⁵² Metinde “cellet” şeklinde yazılmış.

190a

(1) öndin gördüklerinleyin olmaya. Zîrâ kim âdem (2) oğlanlarının mertebesi dâimâ mezîd olmaktadır (3) ve bir maķâmdan bir maķâma varduķça hâl hoş (4) olmaktadır. Nitekim anası ķarnındađı ođlanuñ hâli (5) hoşraķdur yokluğındağı hâlinden ve dünyâdaki (6) hâli hoşraķdur anası ķarnındađı hâlinden; (7) berzahdağı hâli hoşraķdur dünyâdaki hâlinden (8) ve uķmađdađı hâli hoşraķdur berzahdağı hâlinden. (9) Huşûşâ ki Hâķ ta‘âlâ dîdâr göstermege ziyâde (10) didi. Nitekim kelâmında buyurur: “*Lillezîne aķsenu’l-ķusnâ* (11) *ve zîyâdeh*”³⁵³ Bunuñ mişâli dünyâda güneşdür; zîrâ ki (12) bugün dün toğduğı maţla‘dan³⁵⁴ doğmaz. Fi’l-cümle (13) güneş iki günde bir yirden doğmaz; tâ ki yıl günleri

190b

(1) tamâm olunca, her gün bir ayruķsı maţla‘dan doğar. (2) Dîdâr gördüklerince mü’minleruñ ‘ilmi ziyâde (3) ve ķusn-ü cemâlleri ve şevķleri mezîd ola; ammâ (4) bilmek gerekdür kim Tañrı dîdârın görmeklik, (5) âdem oğlanın görmek gibi degüldür kim ķarşusunda (6) ol ırâķda ya yakında ya mekânda ola ya gözler anı (7) kapluyu bile hâşâ kim böyle ola. Belkim ol hâzreti görmek- (8) -lik nitesüz ve nitelüksüzdür. Ve Mûsâ peygâmbere şor- (9) -dılar kim “Senüñle söyleşen Allah ta‘âlâ-yıduğın (10) neden bildüñ?” Eyitdi: “Şundan bildüm-kim sözün (11) bir taraftan işitmezün belkim şeş cihetden (12) bile işidürün.”

Şi‘r

³⁵³ “Güzel davrananlara daha güzel karşılık, bir de fazlası vardır...” (Yunus Sûresi, 10/26)

³⁵⁴ Metinde “muţla” olarak harekelenmiş.

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün

(13) Zihî ḥayrâtı çok menzildür uçmaḳ

191a

(1) Yürmek yirinedir anda uçmaḳ

(2) 'İbâdet eyle ihlâş-ıla her dem

(3) Müyesser ola tâ uçmaḡı açmaḳ

(4) İçesin şerbeti ḥamrı ırmaḡından

(5) İşüñ gökcek ola hem ḥürî ḳucamaḳ

(6) Dükeli ni'metüñ anda ulusı

(7) Liḳâ gösterdüḡidür bize ḥallâḳ

(8) Faşl

Her kişi-kim Tañrı ḥazretine 'aşı (9) oldu, cehenneme müsteḥaḳ oldu. Tamunuñ yitmiş biñ (10) boyunduruḳ[1] vardır. Her birine yitmiş biñ ferişte (11) müvekkeldür. Kıyâmet güninde ol ferişteleḳ çeke (12) çeke 'araşâta getüreleḳ. Ve bir pâre od deve boynı (13) gibi çıḳa, iki gözleri ola ve iki ḳulaḳları ola ve söyleḳ

191b

(1) dili ola. Eyde ki "Ḥaḳ ta'âlâ beni ḥavâle eyledi, (2) üç tã'ifeye: Mütekebbirlere kim kendülerini ḥalkdan (3) yigrek görürler-idi. Ve daḡı ḥaḳ ma'bûda 'ibâdet eylemeyüp (4) puta ḫapanlara. Ve daḡı münâfıḳlara ve nâ-ḥaḳ ḳan idenlere." (5) Ve

andan sonra eyde kim “Yâ Muhammed! Allahû ta‘âlâ senüñ (6) vücûduñı ve kalan peygâmbler vücûdını ve velîlerin (7) ve şiddîklarını ve ‘âbidlerini ve zâhidlerini ve ‘â- (8) -riflerini baña harâm eyledi.” Ammâ tamu korkısından (9) kamu peygâmbler nefsi nefsi diyeler. Muhammed Resûlullah (10) ümmeti ümmeti diye. Ol demde dükeli gâfiller uyanalar (11) ve dükeli azgunlar umutlanalar,³⁵⁵ lîkin fâidesi olmaya. Ve bir (12) ferîşte nidâ eyleye kim “Dünyâda her kişi neye tapdıysa (13) aña gitsün.” Pes âya ve güneşe, oda, buta ve Tañrı’dan

192a

(1) ayruğa tapanları tamuya süreler. Hâk ta‘âlâ zebânîlere (2) buyurur kim “Bırağûñ bırağûñ tamuya şol azgunları, şol (3) gümrâhları, şol münkirleri ve müşrikleri ve hâk yoldan (4) şapanları.” Dükeline bırağduklarından sonra Allahu ta‘âlâ (5) tamuya eyde kim “Tamâm tılduñ-mı?” Tamu eyde kim “Helmin mezîd?” (6) Ya‘nî “Dağı var mıdur? Getürü.” Hâk ta‘âlâ kademini (7) tamu üzerine kıya. Tamu biri birine sıknaşalar. Şöyle (8) ola kim birinüñ kemükleri, yanındağınüñ bögrine geçe. (9) Tamu cıgıra kim tap tap içüm taşum tıldı. Pes (10) andan sonra çağrışalar, feryâd zârî eyleyeler, (11) acıgup ta‘âm dileyeler ve ta‘âm yirine bir ot (12) vireler kim aña zârî’ dirler. Beriyyede biter. Deve dükeli (13) otı yir ve illâ anı yimez, kıtı acı olduğundan ötürü.

192b

(1) Çün ol otı tamu kıvmi yiyeler, boğazlarına (2) tura, hem acılığundan hem dikenlerinden. Su isteyeler, fer- (3) -yâd zârî kılıp ağlayu. Be-gâyetde ıssı su vireler. (4) Çün-kim ellerine alup ağızlarına ileteler, yüzlerinüñ derisi (5) ol sunuñ içine dökile. Ol suyu içdükleri- (6) -nden sonra kim kıarınlarına irişe, için içegüsin (7)

³⁵⁵ Metinde “ unutlanalar” şeklinde yazılmış.

toğraya ve sıyıra, aşağıya döke ve üstten dudakları yüzi- (8) -le depelerine çıka ve aşağıya dudakları büzülüp göğüsleri- (9) -ne ine. Eydeler “Gelüñ tamu h̄az̄ined̄arlarına yalvara- (10) -lum.” Pes dükeli çağırşup feryād ideler, yalvaralar, eyde- (11) -ler kim “*e’lem ye’tikum nez̄irun*”³⁵⁶ Ya’nī “Size vā’izler (12) gelmediler mi ve tamu ‘azābından korkutmadılar mı?” (13) Bunlar eydeler kim “*Ḳalū belā ḳad cā’enā nez̄irun fekezzebnā*”³⁵⁷

193a

(1) Ya’nī “Ṭamudan ḳorḳudıcılar geldiler, evet. Bunlaruñ (2) didükleri-y-ile ‘amel eylemedük, ğaflet-ile ‘ömr geçürdük, lā-cerem (3) uşbu ‘azāba giriftār olduk” Mālik eyde kim “*in (4) entüm illā fī ḳalālin keb̄ir̄in*”³⁵⁸ Ya’nī “Siz degülsiz illā ih̄āta-i ‘azīm (5) içinde ve bizden size meded yok.” Bunlar eyde kim (6) “Gelüñ yine çağırşalum, feryād idüp yalvaralum.” Pes (7) yine zārī ḳılup eydeler kim “Yā Mālik! ‘Azābumuz³⁵⁹ (8) gördük, bārī ayağumuzdağı ve boynumuzdağı demürleri giderüñ (9) ve bizi ṭamudan çıkaruñ, ayruḳ günāh işlemeyevüz.” Ve (10) biñ yıldan şoñra Mālik eyde kim “*inn̄eküm māḳiṣ̄un*”³⁶⁰ (11) Ya’nī “Siz bunda eglenürsüz.” diyeler ve andan şoñra bunlar (12) eydeler kim “Gelüñ Tañrı’muza yalvaralum kim ḳullarına andan (13) şefḳatlüreḳ yoḳdur.” Çıgırşalar eydeler: “*rabbenā ğalebet*

193b

³⁵⁶ “...Size uyarıcı gelmedi mi?” (Mülk Sûresi, 67/8)

³⁵⁷ “Onlar şöyle cevap verirler: “Evet, doğrusu bize, (bu azap ile) korkutan bir peygamber gelmişti; fakat biz (onu) yalan saymış ve Allah'ın bir şey gönderdiği yok demiştik...” (Mülk Sûresi, 67/9)

³⁵⁸ “...siz olsa olsa büyük bir sapıklık içindediniz!” (Mülk Sûresi, 67/9)

³⁵⁹ Metinde bu kelimedden sonra tam okunamayan ve müellif tarafından metnin dışına alınması için ok işareti yapılmış bir kelime var.

³⁶⁰ “...Siz böyle kalacaksınız!” (Zuhruf Sûresi, 43/77)

(1) *'aleynā şıķvetünā ve künnā ķavmen dāllin*" ³⁶¹ Ya'nī "İy (2) bizüm perverdigārumuz! Dünyāda devletsüzlik bize ğa- (3) -lip oldu. Peyġāmbler sözine inanmaduk, azġunluk (4) eyledük, hidāyetden mahrüm ķalduk, bizi şamudan (5) ķıķar. Eger yine azġunluk idersevüz nitlü olavuz nefsumüze." (6) Pes on dört biñ yıldan řoñra bunlara cevāb (7) gele Tañrı'dan kim *"Ķalahse'ü fīhe ve lā tükellimün"* ³⁶² Ya'nī (8) "Raķmetümden ırak şamuda ķaluñ. Ayruk baña söylemek (9) 'azābuñuz götürmek-içün, ayruk aña çāre yokdur." Ve andan (10) řoñra ümizleri kesile, ayruk söz söyleyümeyeler, (11) it gibi uluşu ķalalar. Ve bir rivāyetde oddan mıķlar (12) ķaķalar ķulaķlarına. Andan řoñra her birin bir řandukā

194a

(1) koyalar. Ol řandukā bir sandukā daķı koyalar ve şöyle (2) ķalalar, *ne'üzü billahi min tilkel'l-hāleti!* ³⁶³ Ve şamu ķavmınuñ (3) azcuķ 'azābı bu ola kim iki başmak geydüreler od- (4) -dan debesinde beynisi cüfreye. Anuñ 'azābını görenler (5) eydeler kim "Bundan ulu 'azāb yokdur." Hāl budur kim (6) andan geñezrek 'azābı yokdur. Ve cehennemüñ bir ġünü (7) biñ yılcadır. Anuñ nişfi biş yüz yıl-durur, rüba'i (8) iki yüz elli yıldur ve bir ayı dünyā ayları-y-ıla bin aydur. (9) Seksen üç yıl daķı bir yılıñ sülüsüdür. Beş şamu (10) ġalkınuñ biş yüz elli yıl yayları ola; ya'nī (11) sa'ir şamusında su istediklerince üzrelerine (12) ķaynamış su dökeler. Tenlerinüñ derisin şıyıra (13) ve etlerini bişüre, ķarımlarına giden baġarsuķlarını

194b

³⁶¹ "...Rabbimiz! Azġınlıġımız bizi altetti; biz, bir sapıķlar topluluġu idik." (Mü'minün Sûresi, 23/106)

³⁶² "Buyurur ki: Alçaldıkça alçalın orada! Bana karşı konuşmayın artık! (Mü'minün Sûresi, 23/108)

³⁶³ "Bu halden Allah'a sıġınıyoruz."

(1) doğraya. Ve andan soñra kışlar gele. Cehenneme (2) birağalar ki zemherîr tamusıdur. Biş yüz elli (3) yıldağı anuñ şovuğı-y-ıla ‘azāblanalar. Ve andan yidükleri (4) içdükleri tamu kavmınuñ tenlerinden çıkan (5) iriñ, kan ola. Ve yaylarında kışlarında tamunuñ her (6) tarafında ‘aķım yılleri ese. Ol yıl şol yıldür kim bir (7) yüzük halkasından çıkan miķdārını Hāk ta‘ālā (8) ‘Ād kavmına viribidi, şol vaķtın-kim peygāberlerine (9) muṭî‘ olmadılar. Ol yıl anları rīze rīze eyledi. Pes (10) Hāk ta‘ālā ol yılı cehenneme viribiye, tamu halkın (11) biri birine vara, ol doķuşmaķdan bir birini ħurda eyleye, (12) derileri yırtıla ve etleri süñüklerinden ayrıķlanup (13) döküle ***** ‘azābda ola, cehennem müddeti

195a

(1) geçince. Ve andan soñra sa‘ir tamusına³⁶⁴ birağalar (2) kim ol göyündürür. Ve anda bir dere vardır kim adı ‘aķdur. (3) Üç yüz otuz mağāra vardır. Her mağārada üç yüz (4) otuz ev vardır. Her evde dört bucaķ vardır. Her buca- (5) -‘ında bir yılan vardır. Ağusı çoklığından depesi (6) her birinüñ kel olmuşdur. Ammā ĩmān ehli günāhlarına (7) göre ‘azāb ola. Kimisi bir sā‘at yana, kimisi yidi (8) sā‘at yana, kimisi yidi gün ve kimisi yidi ay ve kimisi (9) yidi yıl, tā yidi biñ yıl yanalar. Ve andan soñra (10) çıkaralar, uçmağa givireler. Uçmaķ ehli uçmaķda (11) ebed қalalar, tamu ehli tamuda ebed қalalar, allhümme (12) ‘āfinā!

Şi‘r

Mefâ‘lün / mefâ‘lün / fe‘ülün

Zihî kim şerler evidür cehennem

³⁶⁴ Metinde “tami” şeklinde harekelenmiş.

(13) Saķınđıl zinhār³⁶⁵ andan iy mükerrerem

195b

(1) Su’āl: Eger eydürseñ kim ĩmān haķıķatın (2) bildüm, imdi ĩslām haķıķatın-dağı beyān eylegil. (3) Cevāb: Bilgil kim ĩmān altı nesneye iķrār (4) eylemekdür, ĩslām biş nesne işlemekdür; ĩmān (5) gönül-ile i’tiķād eylemekdür, ĩslām a’zā-y-ıla (6) ‘amel eylemekdür. Nitekim Resūl ĥazreti buyurđı kim “*Būniye’l-İslāmü ‘alā ĥamsin şehāde*”³⁶⁶ (7) ĩslām biş (8) nesnenüñ üzerine yapıldı: Evvel dil-ile eytmekdür ki (9) “*Eşhedü enlā ilāhe illallahu ve eşhedü enne muĥammeden* (8) ‘*abduhu ve rasūlühü.*”³⁶⁷ (10) İkinci namāz kılmāķdur, üçünci zeķāt (11) virmekdür, dördüncü oruç dutmāķdur, bişinci ĥacca (12) varmāķdur güç yete. Peyġāmbere ĥazreti buyurđı: “*Eş-şalātü ‘imādu’d-dīn*”³⁶⁸ (13) “Namāz dīnün diregidür.” Her kim ol

196a

(1) diregi durġurđı, şeksüz dīni durġurđı. Her kim (2) ol diregi durġurmadı, dīni dağı durġurmadı. (3) Resūl ĥazreti dīni çadıra beñzetdi; nitekim çadıruñ (4) diregin durġurdılarsa çadır dutılır ve diregiz dur- (5) -ġurmazlar-ısa çadır dutılmaz. Bir ĥadışde dağı buyurđı (6) ki “*Es-salātü mi’rācu’l-mü’mīn*”³⁶⁹ Namāz mü’mīnün mi’rācıdur. (7) Peyġāmbere ĥazreti mi’rāc gicesinde bir maķāma irişdi (8) kim ol maķām anuñ ķademini bulamadı ve ķadem nefsi (9) bulamadı, nefis gönlin bulamadı,

³⁶⁵ Metinde “zayihār” olarak yazılmış.

³⁶⁶ “İslām beş temel üzerine bina kılınmıştır. Allah’tan başka ilāh olmadığına ve Muhammed’in Allah’ın Resulü olduğuna şahitlik etmek.” (Hadis, Buhārî, ĩmān 1, 2, Tefsīru sūre (2), 30; Müslim, ĩmān, 19–22)

³⁶⁷ “Ben tanıklık ederim ki Allah’tan başka tanrı yoktur. Yine tanıklık ederim ki Muhammed Allah’ın kulu ve elçisidir.” (Kelime-i Şahadet)

³⁶⁸ “Namaz dinin direğidir...” (Hadis, Tirmizî Sūresi, ĩmān 8.) “Namaz dinin direğidir. Onu yerine getiren dini ayakta tutmuş olur, onu terk eden de dinini yıkmış olur.” Şeklindeki hadisın ilk cümlesidir.

³⁶⁹ “Namaz müminin miracıdır.” (Hadis olarak bilinen bu söz hadis kaynaklarında yer almamaktadır.)

gönlü cānın bulamadı, cān (10) sırrını bulamadı; zīrā ki nefsi hizmet maḳāmında-y-ıdı, (11) gönlü muḥabbet maḳāmında-y-ıdı, cānı ḳurbet (12) maḳāmında-y-ıdı, sırrı müşāhede maḳāmında-y-ıdı. (13) Ebu'l-Ḥāsan Nūrī'ye şordılar kim “Ol ne maḳām-ıdı

196b

(1) kim Resūl ḥazreti anda vardı?” Eyitdi “Ol şol (2) maḳām-ıdı kim ‘āşık ma‘şūka irişdi, rāz söyleşdi. (3) Cebrā’īl anda sığmadı, çün dünyāya inmege destūr oldu.” (4) Peygāmbet ḥazreti eyitdi kim “Ben bu maḳāmdan gitmezin; (5) zīrā ki vuşul lezzetin bildüm, firāḳ acısına doymazvan. (6) Ḥaḳ ta‘ālā eyitdi “Yā Muḥammed! Seni bu maḳāma getüren (7) ḳādirdür kim bu maḳāma saña yine rūzī eyleye. Şimdi (8) girü dünyāya varğıl, ḳullarımı benden yaña da‘vet (9) eyle. Ḥaḳ şoḥbetinden melūl olduḡuñ vaḳtın namāza (10) şürū‘ eylegil, ol ḥālde seni bu maḳāma (11) irişdürevüz; çün namāz mü‘minlerüñ mi‘rācıdır.” (12) Namāz ḳılan ḳişinüñ daḡı gönlü anda ḥazır (13) gerekdür. peygāmbet ḥazreti namāz ḳılurken göñil

197a

(1) çığıldusı işidürler-ıdı. Rivāyet iderler (2) kim Dāvud peygāmbet namāz ḳılurken göñlinüñ çığıldusı (3) bir mīl ḳadarı yirden işidürler-ıdı. Namāz ḳılan ḥarām (4) yimeye, ḥarām geymeye. Her gice bir ferişte ḳudsı üzerinde (5) çağırur eydür “Ne farz ḳabūl olur ne teḫavvu‘.” (6) Peygāmbet ḥazreti eydür: “Çoḳ namāz ḳılmaḳdan yay (7) gibi bükülse ve oruç dutmaḳdan kiriş gibi incilse (8) namāz ḳabūl olmaz, ḥarām yese ve geyse.” Mu‘āz bin (9) Cebel eydür: “Her ḳişi-kim namāz içinde şaḡındaḡı (10) ya şolındaḡı bilmek istese ol namāz fāsiddür.” (11) Ḥaḳ ta‘ālā Mūsā peygāmbere eyitdi: “Şol ḳişinüñ (12) namāzın ḳabūl iderin kim benüm ‘azametüme tevāzu‘ (13) eyleye ve ḥaḳkuma ululanmaya ve göñil evini ḳorḳu-y-ıla

197b

(1) ʔoldura, her nefes benüm zikrüm-ile geçüre ve nefsin (2) hevâlardan yığlındura ve Tañrı dīniñe yönele.”

Şi‘r

Fe'ûlün / fe'ûlün / fe'ûlün / fe'ûlün

- (3) Uzun yoluñ azıgıdur namâzlar
- (4) Namâz içindeki dürlü niyâzlar
- (5) Gelüñ bu fırsatı görelüm ğanîmet
- (6) Çü qalmaz ‘akib çoqlar ve azlar
- (7) Yatavuz sinlede ʔasretler-ile
- (8) Geçe bizsüz niçe kışlar u yazlar
- (9) Bite çimenler vü güller açıla
- (10) İde bülbül gülistân içre sâzlar
- (11) İşidecek fiğânın bülbülüñ gül
- (12) Anuñ qarşusına eyleye nâzlar
- (13) Yeşil ʔonlarını geye ağaçlar

198a

- (1) Bezene yaprağ-ıla kamu sâzlar
- (2) Çiçekler açılup ma‘şûk ‘âşık
- (3) Oturup söyleşeler dürlü râzlar
- (4) Hezâr destân okıya dâstânlar
- (5) Havada uçalar ördek vü kâzlar

(6) Ammâ zekât māl ni‘metinüñ şükridür. Hâk ta‘âlâ (7) kullarını zekât-ıla şınar; zîrâ ki kişi sevdüğine (8) ne dilerse virür, tartınmaz. Cebrâ’il ‘aleyhi’s-selâm (9) zeķat âyetin getüricek Ebû Bekri Sıddık (10) mālın hâk yolına ‘Ömer yarısını harc eyledi. Hâk (11) ta‘âlâ eydür: “Her kim mālınuñ zekâtın çıkarmasa (12) kıyâmet güninde altunun ve gümüşin tamu (13) odında tahta tahta idüp alınına ve gövdesine

198b

(1) başalar. Eger yılķısınıñ³⁷⁰ zekâtın çıkarmasa boynuzlusı (2) boynüzü-y-ıla süsler ve boynuzsuzı ayakları altına alup (3) niçe biñ biñler ‘Araşât’da örseleyeler.

Şi‘r

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

- (4) Sen bugün nâkısılık idüp virmez olursañ zekât
- (5) Yarın ol hasret güninde nice bulasın necât

---

³⁷⁰ Metinde “ılķı” şeklinde yazılmış.

- (6) Mār ola ol sevdüğüñ mālūñ soğa anda seni
(7) Zārılığūñı işide cümle ebrār vü ‘usāt
(8) Kimseden irişmeye anda saña hergiz mezad
(9) Bu cihānda çün qazanmaduñ ‘ameller şālahāt

(10) Zekāt virmek, şadaqa virmek ya‘nī hayvānlar (11) mertebesinden yüce olmak sebebīdür; zīrā ki hayvānlar (12) yirler; ammā yidürmezler. Ādemīlerūñ mertebesi (13) hayvānlar -mertebesi hayvānlar-³⁷¹ mertebesinden yuqaru

199a

(1) olduğı, Tañrı qazretine öykünmek-iledür. Haq ta‘ālā (2) qazretinūñ görklü şıfatlarından birisi cömerdliqdür. (3) Uşbu ‘ālemi yaratdığı cömerdliğindendir. Ve andan soñra (4) zeqāt,³⁷² şadaqa virmek-ile māl, tavar artar eksilmez. (5) Peyğamber qazreti buyurdu kim “Her gün güneş-ile iki ferişte (6) bile çıkarlar maşrıqda çağırıp eydürler ki “*Allāhumme (7) a‘ī li külli münfıkān halefen ve li külli mümsikin telefan*”³⁷³

Şi‘r

Müfte‘ilün / müfte‘ilün / müfte‘ilātün

- (8) Didi seyyīd kim iderler her şabā

³⁷¹ Müellif tarafından yanlışlıkla fazla yazılmış.

³⁷² Metinde “zeqūt” şeklinde yazılmış.

³⁷³ “Her Allah’ın günü iki melek iner. Bunlardan biri:

- Allah’ım! Malını verene yenisini ver! diye dua eder. Diğeri de:

- Allahım! Cimrilik edenin malını yok et! diye beddua eder.” (Hadis, Buhârî, Zekāt, 27; Müslim, Zekāt, 57.)

- (9) H azrete iki feris teher du‘a
- (10) Dirler iy rezzaku ve fettahu mecid
- (11) Eylegil c merdleru n m lin mezid
- (12) Bir diremlerine on t  sad hez r
- (13) Virgil iy kim lutfu na yo dur Őum r

199b

- (1) İy huzası aŐik re v  nih n
- (2) Virmegil m Őkilere ill  ziy n

(3) Allahu ta‘ l nu n luŐfını Mu ammed  mmetine g rkl m nicesid r (4) ve Mu ammed  mmeti b ylarını n inŐ fsuzluklar (5) nicesid r? H aŐ ta‘ l  iler  zam ndaŐı  mmetlere (6) m llarını n rub‘ını zek t vir u n diy  buyurdı-y-ıdı. (7) Ve Mu ammed  mmetine ‘in yet eyledi, m llarını n ‘ Őrin u n (8) rub‘ını zek t buyurdı. ‘Aceb budur ki hen z (9) daŐı dartınurlar amm  oruÇ h aŐında H aŐ ta‘ l  (10) buyurdı ki “EŞ-Őey mu l  ve en  ecz  bihi”³⁷⁴ oruÇ ben md r, (11) Őev bın daŐı ben vir r n. Zir  ki ta‘ m yimemek (12) ben m h Ő Őifatumdur. Pes hiÇ ta‘at oruÇ (13) mertebesine irişmez. Şeyh Őih bedd n

200a

(1) Suhreverdi, ‘Av rif adlu kit bında (2) eyd r: K y met g ninde d keli ta‘atlaru n Őev bın (3) m dde‘iler alalar ve ill  oruÇ Őev bın almayalar. İm m-ı (4)   Gazz l 

³⁷⁴ “OruÇ benim iŐindir, m k fatımı da ben vereceŐim” (Hadis-i Kuds , Buh r , Savm, 9; M slim, Sıy m, 163)

eydür: Oruç dutmağın üç mertebesi vardır: (5) Evvel yimemek, içmemek, cimā‘ eylememek. İkinci ğıybet (6) ve yalan söylememek ve bühtān eylememek. Üçüncü gönünden (7) yaramaz endişeler geçmemek ve orucuñ tamāmlığı helāl (8) yimek-iledür. Su’āl: Eger eydürseñ kim dükeli t̄a‘atlara (9) şevāb Allah virür; pes niçün eyitdi kim “Oruç benümdür (10) şevābın ben virürin?” Cevāb: Bu söz ‘örfi ‘ādete (11) mübtenīdür. Bir kişi bir sultān katında bir sebep-ile (12) maķbūl olsa, ol sultān eydür ki ol kişiye (13) ‘aṭāyı ben virürin. Böyle dimeklik

200b

(1) andan key hoşnud olduğına delālet eyler. Oruç (2) dutandan-dağı Allah ta‘ālā rāzı olduğı-çun (3) böyle didi.

Şi‘r

Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün

(4) Gerçi açlıqdan olur nefse ‘azāb

(5) Līkin olur ḫāli cānuñ müsteṭāb

(6) Ger oruc ḫadrin bileydün iy hümām

(7) Hiç ‘ömründe yimeyedün ḫarām

(8) Ammā ḫac emrinde PeyğāMBER ḫazreti eyitdi kim (9) “Bir kişinün ḫac eylemege ḫudreti yitse ḫac itmese, (10) anuñ ölmegi naşrānīler ve cühūdlar ölümü-y-ile berāber (11) ola.” Ya‘nī nitekim cühūdlar, naşrānīler Ka‘be’ye varmazlar, (12) ol dağı eyledür. Zīrā Ka‘be’ye varmadın ölür, ne‘ūzu (13) billahi! Ve İslām’uñ biş rükni tamām oldı. Bilgil

201a

(1) kim Tañrı Һazreti bilmeklik ādemīden artuķ (2) Һāīfeye müyesser degüldür. Egerçi feriştelere dağı (3) ‘ibādet iderler; līkin ādemīler ‘ibādeti (4) gibi tamām idmezler. Zīrā ki her bir gök feriştesinüñ (5) ‘ibādeti ayruķsıdır. Bir Һāīfesi kıyāmda (6) dururlar, tā kıyāmete-degin. Bir Һāīfesi rükū‘da (7) dururlar, tā kıyāmete degin. Ve bir Һāīfesi secde (8) kılmışlardur, tā kıyāmete-degin başların yuķaru (9) Һaldurmazlar. Ve bir Һāīfesi teşehüdde de dururlar, (10) tā kıyāmete-degin. Ve bir Һāīfesi ellerin du‘āya (11) Һaldurmuşlardur, tā kıyāmete-degin. řol çoķ (12) feriştelereñ arasında bir ferişte yoķdur (13) kim iki rek‘at namāzı tamām kılup-ıla ādemīler

201b

(1) kılduğı gibi. Cānavarlar Һoz hergiz ‘ibādet (2) eylemezler. Ve feriştelere tamām ‘ibādet idemedükleri (3) tenleri olmadığı-çündür. Ve Һayvānlar ‘ibādet (4) eyleyemedükleri nūrları yoķluđındandır. Ammā ādem oğlanları (5) tamām ‘ibādet eyledükleri tenleri ve nūrları oldığuncadır. (6) Pes ādem oğlanı Allahu ta‘ālā Һazretinüñ āyine- (7) -sidür. Ammā āyinelik mertebesi kemāline řol (8) vaķtın irişür kim řeri‘at Һükmi-y-ile Һarıķat (9) edebi-y-ile ‘amel eyleye. Nitekim demür āyinelik maķāmına (10) irişince üstādlar terbiyyet iderler, gāh od-ıla (11) gāh su-y-ıla gāh řayķal-ıla. Ādemīler dağı ma‘dinden (12) çıķmış demür gibidür. Nitekim Peyġamber Һazreti (13) buyurdu: “*En-nāsu me‘ādinu kema ‘ādini’z-zehebi*

202a

(1) *ve'l-fiđđete*³⁷⁵ Ādemîlik mertebesi tamāmılgına terbiyet-ile irişür. (2)

şi'r

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

şol sünüler kim görürsin şöyle ölmüş yüceler

(3) Geçdi bunlardan niçe gündüzler-ile giceler

(4) Yılda bir boğun uzanup irdiler şol ĥadde kim

(5) Canuñ-çun âlet idindiler yigitler kocalar

(6) EL-BĀBU'L-ĤĀS (7) FĪ SŪLŪKĪ'L-ŪMERĀĪ VE'L-VŪZERĀĪ VE
NAřĪĤATUHUM³⁷⁶

Kāle'n- (8) -nebiyyu 'aleyhi's-selām: *“Es-sulţānu zıllullahi ye'vĭ ileyhi küllü
mazlūmin”*³⁷⁷ (9) Bilgil kim sulţān yiryüzinde (10) Allahu ta'ālānuñ ĥalĭfesidür ve
nāĭbidür. İmdi bu ol (11) řarţ-ıladur kim 'adl ve şefkat ve iĥsān-ıla (12) mevşuf ola.
Eger zulm ve cevr eylerse ra'ıyyetlere

202b

³⁷⁵ “İnsanlar altın ve gümüş madenleri gibidirler.” Kaynağı tam belli değil. Bu hadis, meseleyi daha geniş bir şekilde ele almış olan şu hadis içinde geçmektedir: “Siz insanları madenler (gibi cins cins) bulursunuz. Onların Cāhiliye döneminde hayırlı ve değerli olanları, şayet dini hükümleri iyice hazmederlerse İslāmiyet devrinde de hayırlıdır.” (Hadis, Buhārĭ, Menākıb, 1; Müslim, Fezāilü's-sahābe, 199)

³⁷⁶ “Emirler ve vezirlerin tavrı ile onlara nasihat etme bölümü”

³⁷⁷ Peygamberimiz (s.a.v.) buyurdu ki: “Sultan yeryüzünde Allah'ın gölgesidir. Her mazlum ona sığınır.” (Hadis, Taberani, Elbanĭ; el-Ahadĭs ez-Zaĭfa, 1/687, 2/69-70, 4/159-162; Bakırĭ, 218-220)

(1) iblīs ḥalīfesidür. Ḥaḫ ta‘ālā ḥazretinde, hiç ‘ibādet (2) ‘adl-ıla pāzişāhlık itmekden yigrek yoḫ-durur. (3) Nitekim Resūl ḥazreti ‘aleyhi’s-selām buyurdu: “Bir sā‘at (4) ‘adl itmek altmış yıllık ‘ibādetden yigrekdür.” dir. (5) Belki her günde ‘adl, sulṭānuñ divānında dükeli (6) ra‘iyyetler ‘amellerince ‘amel yazılır. Her vaḫt (7) namāzın ki kıılır, yitmiş rik‘at namāz şāvābı (8) virilir. Pes bundan yigrek daḫı tã‘at ola. (9) Süleymān nebī ‘aleyhi’s-selām bu ma‘niden ötürü pāzişāh- (10) -lık diledi, ‘ilm peygāMBERlik dilemedi. Eyitdi ki (11) “*veheb lī mülkel lā yenbeḡī li ‘eḫadin min ba‘dī*”³⁷⁸ “Çalab’um (12) baña bir pāzişāhlık vir kim benden soñra

203a

(1) anuñ gibi pādişāhlık kimseye virmeyesin.” (2) Su‘āl: Eger eydürseñ kim Süleymān pādişāhlık (3) diledigi ‘adl eyleyüp şāvāb bulmaḡ-çundu; (4) ammā bundan soñra kimseye bunuñ gibi pādişāhlık (5) virmeyesin, didügi ḥasede beñzer. Cevāb: (6) Ḥāşā ki Süleymān kimseye ḥased eyleye. Ya‘nī (7) demek olur kim pādişāhlık ulu işdür, degmeler (8) anuñ ḥaḫkıını yirine getirimez, ‘adl eyleyümez. (9) Ḥāl budur kim Süleymān pādişāhlık cihetinden (10) nesne yimezdi, günde bir zenbīl örerdi, anı şatardı, (11) bahāsına ta‘ām yirdi, dervīş-ile nafaḫa iderdi. (12) Su‘āl: Eger eydürseñ kim pādişāhlık dükeli (13) tã‘atlardan yigrekdür. Süleymān anuñ-ıçun

203b

(1) diledi ki ‘adl eyleye. Ḥaḫ ta‘ālā anı ādemīlere, (2) divlere, cinnīlere, cānavarlara, ḫuşlara pādişāh (3) eyledi. Niçün bizüm peygāMBERümüz pādişāhlık dilemedi? (4) Cevāb: Budur kim Tañrı ta‘ālānuñ ḥāşları (5) iki dürlüdür: Birisi oldur kim nāz³⁷⁹

³⁷⁸ “...Süleyman: ‘Rabbim! Beni bağışla; bana, benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümlerlik ver. Şüphesiz sen, daima bağışta bulunansın.’ dedi...” (Sād Sûresi, 38/35)

³⁷⁹ Metinde “niyāz” olarak yazılmış. Fakat metnin devamından bunun yanlışlıkla “nāz” yerine “niyāz” yazıldığı anlaşılıyor.

maḳāmına (6) irişdi. İkinçisi oldur kim niyāz maḳāmına irişdi. (7) Nāz ehline ‘aṭāyı dilemedin virürler, niyāz ehli (8) dileyüp alurlar. Bu iki ṭāīfenüñ miřāli oldur (9) kim bir kişi biñ dürlü meřaḳḳat-ile biregüden oḳ, yāy (10) diler. Varur nice zaḥmet-ile bir ḳuř urur. Bir kişi daḥı (11) vardur kim hiç zaḥmetsüz ol ḳuř anuñ eline girer. (12) Bizüm Peyġamberümüz nāz maḳāmına irişdi. Ḥaḳ ta‘ālā (13) anuñ başına ve cāmına and içdi ki “*Le‘amruke innehüm*

204a

(1) *lefi sekraṭihim ya‘mehün*”³⁸⁰ Süleymān Tañrı ḥazretinden (2) yüz biñ minnet-ile pādiřāhlıḳ diledi. Evvel pādiřāhlıḳ (3) boyunduruġın³⁸¹ Süleymān’uñ eline virdiler ve soñra yine (4) aldılar. Taḥtına bir pir oturdı ve bizüm Peyġamberümüz (5) mi‘rāca ḳıḳdıġında, iki cihānuñ pādiřāhlıġın (6) virdiler. Ḳabül itmedi. Allahu ta‘ālā buyurdı ki (7) “*İnnellahe ye‘müru bi’l-‘adli vel iḥsāni ve İta’i zi’- (8) -l-ḳurbā ve yenhā ‘ani’l-faḥřā’i ve’l-münkeri ve’l-baġi*”³⁸² (9) el-āye. ‘Adla buyurdı, iḥsāna buyurdı, ḥıřımlaruñ ḥaḳlarını (10) virmege buyurdı, yavuz nesnelerden yiġdi. ‘Adl (11) oldur kim Tañrı ḥazretini gözleye, ra‘iyyetlerine toġruluk (12) eyleye, zılm eylemeye. Bunlaruñ ḳuvvetlülerini za‘İf- (13) -leri-y-ile berāber dutmaya, Allahu ta‘ālā ḥazretine doġruluk

204b

(1) eyleye. Gizlü ařıkāre iḥsān oldur ki farīza- (2) -ların işleye, ra‘iyyetlerine kerem ve mürüvvet eyleye, (3) ‘ālimlere ‘izzet ve řāliḥlere ḥürmet eyleye, dervişlere (4) miskīnlere řadaḳa vire, her işde Tañrı ta‘ālā (5) ḥazretini görür gibi ola, pādiřāhlıġ-

³⁸⁰ “(Resülüm!) Hayatın ḥakkı için onlar, sarhoşlukları içinde bocalıyorlardı.” (Hicr Sûresi, 15/72)

³⁸¹ Metinde “büründürüġin” şeklinde yazılmış.

³⁸² “Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliġi, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlıġı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öġüt veriyor...” (Nahl Sûresi, 16/90)

ıla yılmaya, evvelki (6) hālinden ayruksımaya. Hışımlara haq virmek oldur (7) kim her bir endāmı ne maşlahat-ıçun yaradıldıysa anı (8) ol işde duta, ra‘iyyetlerini ehl ü ‘ayāl gibi (9) bile, bunlara luḫ eyleye, kendünün hizmetkār- (10) -larını hoş duta. Ammā yavuzlıktan yığduğı (11) oldur kim yalan söylemeye, ğıybet söylemeye, bühtān (12) itmeye, harām yimeye, zinā kılmaya, tekebbürlik eylemeye, kimseye (13) hayf meyl itmeye. Pādişāh ‘adl eyleyümez, tā yidi

205a

(1) kā‘ide şaqlamayınca: Evvel budur kim kendüye ne (2) şanursa ra‘iyyetlerine anı şana. Ve bir gün Peyğāmber (3) hazreti gölgede oturdı. Şahābeler güneşde (4) oturlardı. Cebrā‘il indi. Peyğāmber hazretine ‘itāb (5) eyledi kim sen gölgede oturursın, bular güneşde (6) oturlar. İkinci oldur kim biregünün hācatı (7) olup kapusına varsa hor göz-ile bakmaya ve maşlahatın (8) bitüre. Üçüncü oldur kim yendek nefis arzularına (9) meşgul olmaya. ‘Ömer halife olıcaq Selmān-ı Fārsi‘ye (10) şordı kim “Yā Selmān! Benüm ahvālümde sünnete muhālif (11) nesne gördün-mi?” Eyitdi: “İşitdüm-kim iki gönlegün var-ımış (12) ve dağı bir şofrada iki dürlü ta‘ām yir-imişsin.” ‘Ömer (13) eyitdi: “Bu ikiden ğayrı dağı nesne işitdün-mi?” Selmān

205b

(1) eyitdi: “İşitmedüm.” ‘Ömer eyitdi: “İmdiden girü bu ikiyi-dağı (2) terk eyleyem.” Dördüncü budur kim her işi yumşaklığ-ıla işleye. (3) Peyğāmber hazreti eyitdi: “Her pādişāh-kim ra‘iyyetine yumşaklık (4) ide, kıyāmetde dağı iki yumşaklık ideler.” Bişinci oldur kim (5) ādem oğlanları hātırı-çun Tañrı hoşnūdlığın terk (6) eylemeye, şer‘e muhālif iş işlemeye. Nitekim ‘Ömer‘ün (7) bir hūb ‘avratı var-ıdı, anı yavlaq sever-idi. (8) Halife olıcaq anı terk itdi. Ya‘nī ol ‘avrat (9) biregüye şefā‘at eyleye,

‘Ömer andan geçemeye şefâ‘atin (10) kabûl eyleye, şer‘e muhâlif işlemiş ola. Altıncı (11) oldur kim hemîşe ‘ulemâ-y-ıla otura, bunlaruñ sözün (12) diñleye; huşûşâ ki dîndâr ‘âlimler-ile şöhet (13) eyleye. Yidinci oldur kim zulmetden yalnûz

206a

(1) kendüyi şaklamaya; belkim hizmetkârlarını ve nâiblerini (2) edebleye ve saklaya ve anlaruñ zulmine râzı olmaya (3) ve kıyâmet gününde anlaruñ zulmini pâdişâhdan sorısarlardur. (4) Dükeli nâibler ve hizmetkârlar kendü nefsleri-çün (5) hizmet ider ve kendüler maşûdlarına irişürler (6) ve ol pâdişâhı cehenneme atarlar. Ve bunlardan yavuz düşmanı (7) ola kim anuñ helâkına sa‘y ideler, bir kaç diremden (8) ötrü. Peygâmbler hazreti buyurdu kim ‘azâb kıtırığı (9) kıyâmet gününde zâlim pâdişâhadur. Her pâdişâhı-kim (10) Tañrı hazretine eli bağıu getüreler. Eger ‘adli (11) var-ısa ellerini şeşeler, cennete viribeler. (12) Rivâyet: ‘Abdullah eydür: Atam ‘Ömer vefât (13) itdiginden soñra çok zamânlar Tañrı hazretine

206b

(1) yalvardum, babamı düşde göster diyü. On iki yıl (2) geçdükden soñra gördüm-kim gısl eylemiş bir fûta (3) dutmuş. Eyitdüm: “Yâ Emire’l-Mü’minîn! Nice bulduñ (4) Tañrı’ñı ve ne ‘amel-ile şevâb virdi?” ‘Ömer eyitdi: (5) “Yâ ‘Abdullah! Niçe yıldur kim sizden ayrı oldum?” Ben (6) eyitdüm-kim “On iki yıldur.” Eyitdi: “Sizden ayrılaldan (7) berü baña hisâb iderler-idi ve helâk olmağa yakın (8) oldum-ıdı, Tañrı’nuñ fazl-ı keremi olmasa.” (9) Hikâyet: Şakîk Belhî bir gün Hârûnu’- (10) -r-Reşîd kıtına girdi. Harûn eyitdi: “Baña (11) naşîhat vir!” Şakîk eyitdi: “Hak ta‘âlâ seni (12) Ebû Bekir yirine geçürdi, senden şıdk isteyiserdür (13) ve Ömer yirine geçürdi, senden hak-ıla bağıl ortasında

207a

(1) fark isteyiserdür ve seni ‘Osmān yirine kodı, senden (2) hayā isteyiserdür ve seni ‘Alī yirine kodı, senden ‘ilm (3) ve ‘adl ve inşāf isteyiserdür. Ve şordı kim “Nicesi (4) ‘adl eyleyeyin?” Eyitdi: “Her müslümān-kim senden yaşludur, (5) anuñ oğlı gibi olgıl ve eger senden kiçidür anuñ (6) atası gibi olgıl ve eger yaşdaşdur anuñ kardaşı (7) olgıl.” Hikāyet: Ebū Ca‘ferī Menşūr (8) biregüyi öldürmege buyurdi ve bir ‘aziz eyitdi: “Benden (9) bir haber işitgil. Kaçan kıyāmet günü ola, (10) halāyık cem‘ olalar ve münādi nidā kıla. Eyde, (11) her kişinüñ-kim Tañrı hazretinde naşibi vardur (12) örü tursunlar diyü. Şol kişiler turalar kim (13) suçlularuñ cināyetlerin ‘afv itmiş olalar.

207b

(1) Hağ ta‘ālā eyde kim koyu virüñ, sucın ‘afv (2) eyledüm.” Pes ol pādişāh işitdi, ol suçluyı (3) halāş eyledi bu söz-ile. Hikāyet: ‘Ömer bin (4) ‘Abdül‘aziz müslümānlaruñ da‘vilerin (5) kesdi öyleye-degin ve andan evine girdi, rāhat (6) olmağ-ıçun. Oğlı eyitdi: “Yā baba! Ne nesne emīn (7) eyler uşbu sāt ölüm gelmekden; şāyed ki (8) kapuda bir hācetlü muntazır olmuş ola? Sen anuñ (9) hağkına tağşir itmiş olasın.” ‘Ömer eyitdi: “Rast (10) eyitdün iy oğlum!” didi, yukaru çıkdı, meclis (11) hükmede oturdı. Hikāyet: Hārūnu’r-Reşid’ün (12) atası Mehdī Bağdād tahtında halife olduğı (13) vaqtın, Şebe adlu bir ulu ‘ālim geldi, eyitdi:

208a

(1) “Yā Emire’l-Mü’minin! Hağ ta‘ālā saña ihsān (2) eyledi. Sen-dağı ra‘iyyetlerüne ihsān eylegil!” Mehdī³⁸³ (3) eyitdi: “Allahu ta‘ālā baña hod dünyā pādişāhlığın (4)

---

³⁸³ Metinde “Mihdī” olarak harekelenmiş.

virdi, ben ra‘iyyete ne vireyin?” Eyitdi: ““Adl, daz (5) virgil. Vaqtaki Sen bunlara ‘adl idesin (6) rāḥat olurlar, sen-dahı sinlede rāḥat (7) olursın ve dahı unutma şol günü-kim anuñ gicesi (8) olmaya ya şol gice-kim anuñ gündüzi olmaya. (9) Bilgil kim ādem oğlanları iki ṭāifedür: Biri (10) oldur kim dünyā ḥālinüñ zāhirine baqđılar, özün (11) endişeleri-le mağrūr oldılar, soñ-dem fikrin (12) eylemediler. Ve ikinci ṭāife ‘āqil-idiler, soñ-demi (13) unutmadılar ve kayğudan ḥālī olmadılar kim bizüm ḥālümüz

208b

(1) nice ola ya sine girmemüz ya bu māl, (2) memleketümüz düşmanlarumuza qala, vebāl bizüm boynumuzda (3) qala diyü. Ḥikāyet: İlerü zamānda (4) bir pādişāh var-ıdı. Bir gün diledi kim kendünüñ (5) zīnetini ve heybetini ḥalka gösterde. Buyurđı ḥizmetkār- (6) -larına ṭazīlere ve bedevī atlara bindiler. Her atuñ (7) boynında muraşsa‘ tavqlar var-ıdı. Leşkerinüñ üzerine (8) baqđı tecebbür ve tekebbür eyledi ve kendüzin gördi kimseye (9) baqmazdı. Bu ḥalde-y-iken nāgāh bir eski tonlu kişi (10) pādişāha geldi, selām virdi. Pādişāh selāmın almadı (11) ol kişi pādişāhuñ dizginine yapışdı. Pādişāh (12) eyitdi: “Git girü, hiç bilür misin yapışduğuş kimüñ (13) dizginidür.” Ol kişi eyitdi: “Saña ḥacata geldüm.” Pādişāh

209a

(1) eyitdi: “Şabr eylegil atdan ineyin, andan ḥacatuñ (2) dileyesin.” Ol şahıuş eyitdi: “Benüm ḥacatum uşbu at (3) üstinde-y-ikendür, atdan inicek degüldür.” Pādişāh (4) eyitdi: “Söyle imdi, ne-dirsın?” Eyitdi: “Sırrı qulağuşna eydeyim.” (5) Pādişāh egildi diñledi. Ol şahıuş eydür: “Ben Melekü’l-Mevtven (6) cānuñ almağa geldüm.” Pādişāh eyitdi: “Baña mühlet virgil, (7) evüme varayın, ehl-i beytüm-ile ve oğlançuklarum-ıla vedā’- (8) -laşayın.” Ol şahıuş eyitdi: ““Ömrüñ müddeti bitdi. (9) Anları görmek

saña muhâldur.” At üzrinde-y-iken (10) fi’l-ḥāl cānın aldı, atdan düşdi. Ve andan soñra (11) Melekü’l-Mevt bir şālih kişiye vardı, selām (12) virdi, ol kişi selāmın aldı. Melekü’l-Mevt eyitdi: (13) “Saña sırr-ıla bir sözüüm vardır.” Şālih eyitdi: “Digil!

209b

(1) İşideyim.” Eyitdi: “Melekü’l-Mevtven.” Şālih eyitdi: “Hoş (2) geldün, merḥabā, bi-ḥamdillāhi! Gelmekligüne (3) muntazırdum.” Melekü’l-Mevt eyitdi: Eger maşlahatuñ var-ısa (4) bitür, andan ḳabz idem.” Şālih eyitdi: “Baña bundan (5) becidrek maşlahat yokdur kim Tañrı ḥazretine (6) tızrek irişem. Evet, abdest alayın namāza (7) şürü‘ ideyin, secdeye varıcaḳ ḳabz idesin.” (8) Abdest aldı, namāz ḳıldı ve secdede-y-iken ḳabz (9) eyledi. Hikāyet: İskender dünyāyı gezer-iken (10) bir ḳavma uğradı. Dünyāyı terk eylemişler-idi. (11) Evleri ileyinde sīnlerin ḳazmışlar-ıdı. Vakteha ol (12) sinlere girürler-idi, namāz ḳılurlar-ıdı ve kendülere (13) inşāf virürler-idi. Ğıdāları ot-ıdı. İskender

210a

(1) anlaruñ beglerine ḥaber viribidi, gelsün diyü. (2) Ol eyitdi: “Benüm anuñ ḳatında ḥācetüm yokdur.” İskender (3) anuñ ḳatına vardı, eyitdi: “Ḥālün nitedür ki dünyā cihetinden (4) ve ni‘metinden sizde hiç nesne göremezem.” Ol beg (5) eyitdi: “Anuñ-çun kim dünyā ni‘metinden hiç kimsene toymaz.” (6) İskender eyitdi: “Sinleruñ evlerüñüz ḳıyında niçün (7) ḳurduñuz?” Eyitdi: “Anuñ-çun kim dāim göre duravuz ve ‘ibret (8) alavuz ve ölümümüz unutmayavuz.” Ve andan soñra elin (9) şundı. Bir ḳovuḳdan bir ḳuru ḳafā ḳıḳardı, ileyinde (10) ḳodı, eyitdi: “Yā İskender! Bilür misin kim işbu (11) kimüñ başıdır?” Eyitdi: “Bildüresin.” Eyitdi: “Bu bir (12) sultān başıdır kim ra‘iyyete zulm iderdi. Dünyā (13) mālını dirdi, cem‘ itdi. Āḥir yirinde ḳodı, kendü

210b

(1) cehenneme gitdi. Ve bir baş dağı çıkardı, ileyinde kodi, (2) eyitdi: “Bu dağı bir ‘ādil pādişāhuñ başıdır. Ra’iyyetlerine (3) şefkatlü-y-idi. Hāḡ ta‘ālā cānın kabz eyledi, uçmağına (4) iletđi, yüce derece virdi.” Andan şoñra elin (5) İskender’üñ başına yoğadı, eyitdi: “Yā İskender! Senüñ (6) başuñ bu ikiden kanğısıdır?” Çün bunu işitdi (7) İskender, zārī kıluğ ağıladı, ol beg kaçdı, (8) eyitdi: “Gel benüm-ile ol saşanatumuñ yarusı (9) senüñ olsun.” Ol beg eyitdi: Heyhāt, heyhāt! (10) Benüm rağbetüm yoğdur, tamāmı dünyā mālına ve pādişāhlığına. (11) Şāh eyitdi: “Niçün?” Eyitdi: “Anuñ-çun kim dükeli ‘ālem (12) senüñ düşmanuñdur ve pādişāhlığıñ mālūñ sebebinden. (13) Ve dükeli ‘ālem benüm dostumdur, kanā‘atum sebebi-y-ile.”

211a

(1) didi. Ve her kişinüñ kim şağdum korkusı anuñ hāğırında (2) ola. Tamamı dünyā salşanatı aña sehl ola ve ĩmān (3) ağıcınuñ köki göñlinde key berkimiş ola (4) ve Tañrı’m hağretine ĩmānı sālīm vara. PeyğāMBER hağretine (5) şordılar kim “Ādem oğlanlarınuñ ‘ağıllurağı kimdür?” (6) Eyitdi: “Oldur kim çok zıkr eyleye, yarağı gereklü ide (7) ve bunuñ ‘alāmeti ‘adl u dād ihsān eyleye.” Ve dağı (8) buyurdı kim “Pādişāhlık küfr-ile bāğī kalur, zılm-ile (9) bāğī kalmaz.” Tevārīḡ’de gelür kim dört biñ yıl (10) dünyāyı oda tapıcı pādişāhlar ‘imāret eylediler. (11) Bu kağdar müddetde pādişāhlık bunlarda kağrār eyledüğü (12) ‘adlları sebebinden ötrü-y-idi. Bunlar kendü mezheblerinde (13) ve milletlerinde zılmı dürüst görmezler-idi. Dünyānuñ ‘imāreti

211b

(1) ‘adil pādişāhlar sebebi-y-iledür, harāblığı zālīm pādişāhlar (2) sebebi-y-iledür. Nitekim ma‘mūr oldu dünyā Erdeşir (3) zamānında ve Behrām zamānında ve Efridūn ve Nūşirvān (4) zamānında. Ve nitekim harāb oldu Ḍaḥḥāk ve Efrāsiyāb (5) ve Yazdecird zamānında. **Ḥikāyet:** Bir gün Nūşirvān (6) kendüyi ḥastaya verdi eyitdi: “Bir eski kiremüt (7) bulūñ ikliminde.” İstediler, bulamadılar. Nūşirvān (8) sevindi Tañrı ḥazretine dāīm şükr eyledi, eyitdi: “Ben (9) anı tecribe için ki ya‘nī göreyim kandasada (10) hiç harāb yir var mıdur memleketümde, t̄a ki (11) ben anı ‘imāret eyleyem. Şimdi bildüm-kim dükelisi (12) ma‘mūr-ımuş ‘adl u dādum-ıla.” İmdi ol ilerüñ (13) zamān pādişāhlarınuñ himmetleri ve cehdleri velāyetlerin

212a

(1) ‘imāret eylemekte. Anuñ-çundı kim her gāh kim velāyetleri (2) ma‘mūr olsa ra‘iyyetlerin çok olur. Zīrā ki pādişāhlık (3) olmaz illā leşker-ile, leşker olmaz illā māl-ıla, māl (4) olmaz illā ‘imāret-ile, ‘imāret olmaz illā siyāset-ile, (5) siyāset olmaz illā ‘adl-ıla. **Ḥikāyet:** Hindustān’uñ (6) maliki ilçi viribidi Nūşirvān’a eyitdi kim “Ben andan (7) yigrekven pādişāhlık emrinde. Baña ḥarāc (8) virsün.” Nūşirvān buyurdi ilçiyi kondurdılar. (9) Yarındası muḥarreblerin ḫatında cem‘ eyledi (10) ve ilçiyi kığırttı, ḫarşusına durğurdi. Ḥazīneden (11) bir şanduk getürtdi ve ḫapağını açdurtdı. Anuñ içinden (12) bir şanduk daḫı çıkdı ve anı-daḫı açdurtdı. (13) İçinden bir dutam kebere dibi çıkdı ilçinüñ eline

212b

(1) virdi, eyitdi: “Sizüñ velāyetde hiç uşbunuñ (2) gibi var mıdur? İlçi eyitdi: “İgen çokdur.” Nūşirvān (3) eyitdi: “Dön girü sultānuña var eyit-kim vilāyetin (4) ‘adl-ıla ‘imāret eylesün, igen ḥarābmış. Vilāyeti (5) ‘imāret itdükden şoñra bizden ḥarāc dileye. Eger (6) cemi‘ memleketüm isteyecek olurlar-ısa bu ḫadar (7) kebere

bulmayasın ve her yirde kim bu öküş ola, ol (8) yirüñ hâkimini öldürürin.” didi.
Hikâyet: (9) ‘Acem pâdişâhlarından birisi zulm elin ra‘iyyet (10) mâlına uzatmış-ıdı, cevri iderdi. Halk anuñ zulmından (11) incinüp her birisi dağıldılar. Çün ra‘iyyet (12) azaldı, maḥşûlât ḥarcına vefâ eylemez oldı, (13) ḥazîne de mâlı ḳalmadı. Her taraftan düşmanları

213a

(1) ḥamle ḳıldılar. Ve bir gün ḳatında Şahnâme oḳunur-ıdı. (2) Dahḥâk’uñ pâdişâhlığı zevâlini ve Efrîdûñ’uñ ḥâli (3) ḥoşlığını işitdi. vezîr eyitdi: “Efrîdûñ bir pâdişâ- (4) -h-ıdı kim ḥazînesi yoğ-ıdı, milk yoğ-ıdı ve leşkeri daḥı (5) yoğ-ıdı ve illâ pâdişâhlık anda nice ḳarâr dutdı?” (6) Pâdişâh eyitdi: “İşitmedüñ-mi halk anuñ ḳatında nice cem‘ (7) oldılar, ol sebeb-ile pâdişâhlık buldı.” Vezîr (8) eyitdi: “Çün mürüvvet, ‘adl halk cem‘ olmaḳ- (9) -lıḡa sebebdür. Pes sen niçün halkı (10) kendüzüñden ürküdürsin; meḡer pâdişâhlık (11) derdüñ degüldür.” didi.

Beyt

Mefâ’îlün / mefâ’îlün / fe’ûlün

- (12) Gerek kim cânla beslene leşker
(13) Ki olur leşker-ile şâh sever

213b

(1) Pâdişâh eyitdi: “Leşker ve ra‘iyyet cem‘ olmaḡuñ (2) sebeb nedür?” Vezîr eyitdi: “Pâdişâhuñ keremi ve şefḳati (3) ve ‘adl olıcaḳ halk anuñ memleketinde îmin (4) olup otururlar.”

Şi'r

Fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

- (5) Z̄ulmı p̄iše idinmesün sultān
(6) Nitekim ıurd olmadı çoban

(7) Her melik kim iderse cevır vü cefā
(8) Melik bünyādın eyledi v̄irān

(9) Vez̄irūñ naşihati pādīşāh tabī'atına muvāfık (10) gelmedi. Vez̄iri zindāna buyurđı. Az zamānda şāhuñ (11) 'ammusı oğlı baş gütürdi, şol kavme-kim (12) andan incinmişler-idi. Anuñ ıatına cem' oldılar (13) ve yardımlaşđılar. Saltanat anuñ taşarrufından

214a

(1) çığdı ve 'ammusı ođlınuñ ıabzına dūşdı ve 'adlı (2) bereketi-y-ile anda ıarār dutdı. Hikāyet: (3) Bir pādīşāh var-ıdı. Memleket ri'āyetinde (4) süstlik eylerdi. Leşkeri hoş dutmazdı. Lā-cerem (5) düşman ğālip oldu, dükeli yüz döndürdiler (6) ve bir birisine eyitdiler kim "Yaramazlık eyledüñüz, padişahıñ (7) ni'meti haııkın yirine getürmedüñüz ve kendü maıdū- (8) -muñuzdan yüz çevürdüñüz." Eyitdi "Etmek arpası yok cel-daıı (9) dutuladur. Bir beñ-kim altuna cığanlık eyleye, (10) leşker anuñ-çun cānına nice cömerdlik eyleye." (11) Hikāyet: Nūşirvān bir gün şıkar (12) eyledi. Kebāb pişürmek istediler. Tuz bulamadı. (13) Biregüyi viribidiler kim köyden tuz getüre.

(1) Nuşervān eyitdi: “Eydüñ kim şatun alsun, (2) tā ki zūlm ‘ādet olmaya ve vilāyet ħarāb (3) olmaya.” Eyitdiler: “Bu kadar nesneden ne ħāl gele?” (4) Şāh eyitdi: “Dünyāda zūlm bünyādı evvel az-ı mış, (5) şoñra her ki geldi mezīd eyledi, tā ki (6) işbu ġāyete yitişdi.” **Ĥikāyet:** (7) İskendere şordılar kim “Tamām dünyā memleketin (8) nice dutduñ? Ve ilerüki pādişāhların ‘ömri senden (9) uzun-ıdı, māl u memleketleri dağı senden arduğıdı (10) ve saña müyesser olan fetĥ anlara müyesser olmadı-y-ıdı.” (11) Eyitdi: “Allahu ta‘ālānuñ yardımını-y-ıla her memleket kim aldum, (12) ra‘ıyyetini incitmedüm, pādişāhlarınuñ adlarını eyelük-ile (13) añardum.”

Faşl

Fī Ādābi’l-Vüzerāyi³⁸⁴

(1) **Ķālallahu ta‘ālā:** “*Vec‘al lī vezīran min ehli*”³⁸⁵ (2) Bilgil kim vezīr rükn-i ‘azamdur. Pādişāhlara şālah (3) vezīrden yigrek nesne yoğdur. Tañrı ħazretinden (4) ġayrı pādişāhlar vezīre muĥtāc-dururlar, (5) peygāamberler dağı. Nitekim Mūsā’yı fir‘avna viribidügi (6) vaĥtın eyitdi: “İlāhī! Ķardeşüm Harūn’ı baña vezīr (7) eylegil, benümle bile gelsün.” Bizüm Peygāamberümüz (8) dağı eyitdi ki “Benüm iki vezīrüm vardur gökde ve iki-dağı (9) yirdedür. Ol ki gökdedür: Cebrā’il, Mikā’il’- (10) -dür ve yirdeki Ebū Bekir, ‘Ömer’dür.” Bilgil kim pādişāhlık (11) bir çadıra beñzer ve zīrā anuñ direğine, қalan (12) begler ve leşkerler řanāblara beñzerler. Pes (13) gerekdür kim vezīrde dört ħaşlet ola:

³⁸⁴ “Vezirlerin adabı hakkında”

³⁸⁵ “Bana ailemden bir de vezir (yardımcı) ver.” (Tāhā Sûresi, 20/29)

215b

(1) Bir doğruluk, bir yücelik, bir karar, bir taahhül. Vezîr (2) gerek kim ‘âlim ola, ‘âkil ve müşfik ola. Vezîrûn (3) hâli üçdür: Evveli, Tañrı’-y-ıla kendü arasında- (4) -dur. İkinci hâl, pâdişâh-ıla kendü arasındadır. (5) Üçüncü hâl, kendü-y-ile ra’iyyet ortasındadır. (6) Bu üç hâlün her birinde gerekdür kim ol dört (7) haşlete ri‘âyet olına. Birisi doğrulukdur; (8) nitekim Hâk ta‘âlâ buyurdi: “*Festeğim kemâ ümirte*”³⁸⁶ (9) Ya‘nî “Şerî‘at yolında yürügil kim doğru (10) yoldur.” Ammâ yücelik haşleti oldur kim himmeti (11) yüce ola. Dünyâ mâlına ve manşıbına aldanmaya ki (12) dünyānuñ haķıķati bir murdār olmış geveddür. (13) Anı sevenler itlerdür. Nitekim Resül ‘aleyhi’s-selām

216a

(1) buyurdi: “*Ed-dünyâ cîfetun ve t̄alibuhâ kilābun*”³⁸⁷- (2) Ammâ karar haşleti oldur ki dîn işlerinde (3) i‘tikādı dürüst ola, şābit kadem ola. (4) Şol kişi-kim Tañrı-çun işlemiş ola, (5) halkdan kırküp ya utanup ayruksı eylemeye. (6) Ammâ taahhül haşleti oldur kim Hâk ta‘âlānuñ (7) emānetine katlana kim ol şerî‘at erkānidur. (8) Emāneti götürmege hıyānet eylemeye. Belki ol (9) emāneti götürmek tedbîrinde muhkem ola. Emāneti (10) girü issine tāze yüz-ile ısmarlaya. Ol ikinci hâli-kim (11) pâdişâh-ıla vezîr arasındadır. Bunda dağı dört (12) haşlet vardur, ri‘âyet eyleye. Ammâ rastlık (13) oldur kim *zāhıran ve bâıman*³⁸⁸ pâdişâh-ıla sırrı bir ola.

³⁸⁶ “Emrolunduğun gibi dosdoğru ol...” (Hud Sûresi, 11/112)

³⁸⁷ “Dünya bir leştir, onu arzulayanlar köpeklerdir.” Bu söz Çelebi Mehmed’in kabrinin bulunduğu Yeşil Türbe’nin duvarında bulunmaktadır. (Bkz., Hakkı Önal, Osmanlı Hanedan Türbeleri, Ankara, 1992, s. 67.)

³⁸⁸ “Dış ve iç (görüntü ve mana) olarak”

216b

(1) Gönlünde ğıll u gışşı hıyānet ve nifāk (2) olmaya. Pādiŝāh ne söylerse hıyırđan ŝadaķa'l-emīr (3) diyü ve pādiŝāhuñ hātırını ŝaķına ardınca mesāvisin (4) söylemeye. Ammā yücelik haşleti oldur ki himmet (5) yüceligi-le dirlik eyleye, ra'ıyyetleri-y-ile ve bunlardan (6) hıdmet tama'ın eylemeye ve kimseden rişvet almaya. (7) Ammā ķarār oldur kim çün bir kimseye bir manşıb (8) alı-vire, ya bir maşlahat üzerine ķoya. Ŝāhib (9) ğarazlar sözine baķup girü olmaya, taĝyir tebdīl (10) eyleye. Ammā taħammül haşleti oldur kim dükeli (11) ta'ıyyetlere ŝefaķat gözi-y-ile baķa. Eger bunlardan (12) yaramaz hareket şadır olursa 'afv eyleye (13) ve hılm ve taħammül eyleye; meger kim pādiŝāhuñ memleketine

217a

(1) ziyān iriŝdürür nesne ola kim anuñ tedārükin (2) eyleye ve daħı memleket ve ra'ıyyet aħvālinden dāimā (3) ŝora dura. Ve dost ve düşman haberlerini (4) tefahħuŝ eyleye. Tā her nesneki dīn ve dünyāya hālel (5) degürür, vāķi' olmazdan öñdin anuñ def'ine (6) meŝĝül ola. Vāķi' olduğundan ŝoñra tedārüki (7) düşvār olur. Ve andan ŝoñra zālimleri zulminden (8) ve fāsiķları fiŝķından men' eyleye. Ve sultān (9) daħı vezīr-ile üç dürlü mu'āmele eyleye: Evvel budur kim (10) vezīrden bir hıyānet ŝadır ola anı 'afv (11) eyleye, 'uķübet eylemeye. İkinci oldur kim vezīrūñ (12) ne-ķadar kim mālı çok olursa ki tama' eylemeye. (13) Üçüncü oldur kim bir hācat dilese fi'l-hāl

217b

(1) sözin ķabül eyleye. Ve daħı üç dürlü nesneden (2) men' eyleye: Evvel oldur kim vezīr pādiŝāh görmek (3) görine. İkinci ŝāhib-ğarazuñ sözin iŝidmeye. (4) Vezīr

haqqında üçüncü oldur kim pādişāh vezīrden (5) sırrın gizlemeye. **Hikāyet:** Sultān Erdeşīr (6) eydür: Pādişāha dört nesne gerekdür: Evvel vezīri (7) emīndür. İkinci kātibi ‘ālimdür. Üçüncü kapucudur, (8) şefqatlüdür. Dördüncü nedīmi nāşihdür. **Hikāyet:** (9) Behrāmı göre şordılar: “Sultānuñ salţanatı (10) tamām olmağa kaç nesne gerek?” Eyitdi: “Altı nesne: (11) Evveli vezīr şālihüdür; tā anuñ-ıla sırrın (12) söyleşe ve tedbīrin danışa. İkinci yügrük (13) atdur -at gerekdür tā düşmān şerrinden anuñ-ıla kırtıla.³⁸⁹ Üçüncü muhkem silāhdur. Dördüncü çok māl

218a

(1) gerekdür. Bişinci görklü hātündür. Altıncı tabīb-i (2) hāzıkdur. **Hikmet:** Buqrāt-ı Hakīm (3) eydür: ‘Ālim merkebdür, vaqtı ki zulm gelse (4) ‘itāb olur ve şordılar kim “Pādişāh kaç hāşlet-ile (5) ‘azīz olur.” Eyitdi: “Üç nesne-y-ile: Evvel budur kim (6) evvel velāyeti şaklaya. İkinci ‘ulemāya ikrām eyleye. (7) Üçüncü hünermendleri seve.” **Hikāyet:** Vezīr Yūnān (8) bir kaç naşihatlar yazdı, Nūşirvān’a viribidi, eyitdi: (9) “İy dünyā pādişāhı! Senüñ-ile dört nesne gerekdür: (10) Evvel ‘adıldür, ikinci ‘ağıldur, üçüncü şaburdur, (11) dördüncü hayādur. Ve dağı senden dört nesne gideresin: (12) Evvel hased, ikinci tekebbür, üçüncü buğul, dördüncü (13) ‘adāvet.” **Hikmet:** İskender eydür:

218b

(1) Pādişāhlaruñ yigreki oldur kim yatlu ‘ādetlerini, (2) eyü ‘ādetlere degşüre ve pādişāhlaruñ şerlüsü (3) oldur kim eyü ‘ādetlerini, yavuz ‘ādetlere degşüre. (4) Vezīrūñ-dağı şerlüsü oldur kim sultān (5) canıña yelteye şulhı **** (6) **Hikmet:** Bir āķile şordılar kim “Nik-baht (7) kimdür ve bed-baht kimdür?” Eyitdi: “Nik-baht oldur (8) kim hem yidi ve hem yidürdi. Bed-baht oldur kim evladı (9) yoğudı. Ammā

³⁸⁹ Metinde sonradan yan tarafa yazılmış.

iki t̄aife beyhūde zaḥmet çekdiler (10) ve sa‘yi bī-fāide eylediler: Biri oldur kim māl cem‘ (11) eyledi yimedi. İkinci ‘ilm öğrendi ‘amel eylemedi. **Ḥikmet:** (12) Pādişāhlık ‘āķiller sebebi-le cemāl bulur (13) ve dīn Tañrıdan k̄orķucılar-ıla kemāl bulur.

219a

(1) Pādişāhlar āķiller naşīḥatine muḥtācraķdur, (2) andanki ‘āķiller pādişāhlara yakın olmaĝa. Zīrā (3) pādişāhlarıñ dostlığına i‘tibār itmek yoķdur (4) ve oĝlancuķlarıñ āvāzına i‘tibār yoķdur ve ‘avratlarıñ (5) maḥabbetine vefā yoķdur. **Ḥikmet:** Düşmanlarıñ (6) ‘ācizliklerine baķup esirgemeyeler ki eger güç (7) yiterse ḥod seni esirgemez. Daḥı pādişāh gerekdür (8) kim düşmanlara ḥadden aşı kaķımaya; tā dostlarıñ (9) aña i‘timādı kalmaya. Çün düşman dükeli ḥīleden (10) kalsa dostlık zencirini depredür. Andan şoñra (11) ol dostlık içre işler işler kim hiç düşman (12) anı işlemez. **Ḥikmet:** Her kişi kendünün (13) ‘aķlını kemālde ve oĝlancuĝını cemālde bilür.

219b

(1) **Ḥikmet:** On ādam bir şofrada ta‘ām yirler, (2) iki kelb bir murdārı tamām yiyümezler. Ḥariş (3) kişi toymaz, iki cihān ni‘meti anuñ olursa; (4) kanā‘atı olan yarım etmek-ile toyar. Bāylık kanā‘at-ı- (5) -ladur, bizā‘at-ıla degül. **Ḥikmet:** Dükeli (6) işler şabr-ıla ḥāşıl olur, iven kişinün işi (7) bātıll olur. Ve cāhil kişilere söylememekden yigrek (8) yoķdur. Eger bu nesneyi bilse-y-idi cāhil olmazdı. (9) Ve her ki yavuzlar-ıla muşāḥīb ola, eylük yüzün (10) görmeye. **Ḥikmet:** Her ki ulu kişiler ḥātırın (11) yıķsa kendü kanına girmişdür. Ve hünersüz kişiler (12) hünerrlü kişilere baķmaz olurlar; nitekim şehr iti (13) av itine baķmaz. **Ḥikmet:** Şakirdün kim hevesi

220a

(1) olmaya şol ‘āşika beñzer kim mālı olmaya. (2) Ve dervīş kim anuñ ma‘rifeti olmaya ƙanatsuz (3) ƙuş gibidür. Zāhid kim ‘ilmi olmaya bir eve beñzer (4) kim anuñ ƙapusı olmaya. **Hikmet:** Egerçi sulţānuñ (5) ħil‘ati ‘azīzraƙdur; līkin kendünüñ eskice (6) ƙaftanı daħı ‘azīzraƙdur. ‘Ālim kim anuñ ‘ameli (7) olmaya, aru gibidür kim anuñ balı olmaya. İmāmı Ğazzālī’ye (8) şordılar kim “İşbu ƙadar ‘ilmi ne sebeble ħāşıl eyledüñ?” (9) Eyitdi: “Bilmedügim ‘arlanmayup şorduğum-ıla.” **Hikmet:** (10) Dükeli ħalƙuñ yigregi ādemdür, dükeli ħalƙuñ (11) ħorrağı kelbdür. ‘Āķiller ittifaķ-ıla eyitmişler- (12) -dür kim kelb ki tuz etmek bilicidür, yigrekdür şol (13) ādemden-ki tuz etmek bilmez. **Hikmet:**

220b

(1) Her ki dünyāda edeblenmezse dīn edebleri-y-ile (2) āĥiretde zaĥmet ƙeke tamu ‘azābları-y-ıla. (3) **Hikmet:** Sulţāna şol kişi naşihat (4) eyler ki başından ƙorƙmaya ve māl-daħı ummaya. **Hikmet:** (5) Yidi nesne zāyi‘dür: Ƙıymetlü ton demürce-y-ile (6) ƙaşşāb egninde, görklü ħātūn gözsüz ƙıyında (7) ve bezirgān ƙatında ve zīrek kişi aĥmaƙlar arasında, (8) ƙırāğ güneş ƙatında, yağmur ƙoraƙlu yirde, irü ta‘ām (9) toƙlar ƙatında, ‘ilim zālīm göksinde. **Hikmet:** (10) Üç nesne üç nesne-y-ile cem‘ olmaz: Ĥalāl yimek ārzūlara (11) uyumağ-ıla, şefƙat ƙaƙımağ-ıla, gerçeclik çoƙ (12) kelecı söylemek-ile. **Hikmet:** Bir ƙaç ĥakimler (13) Büzürce-mihr’e şordılar kim “Bize bildür şol nesneleri kim

221a

(1) cānumuza daħı menfa‘atı ve tenümüze daħı fāidesi (2) ola; tā aña dūrişvüz ve daħı bildür cānumuza ziyān (3) ider nesneyi ve tā andan saƙınavuz.” Büzürce-mihr eyitdi: (4) “Dört nesne göz nūrın arturur ve dört nesne (5) göz nūrı ekser ve dört

nesne ten semürdür ve dört (6) nesne aruqladur ve dört nesne gönli dirildür (7) ve dört nesne-dahı gönli öldürür. Ammā ol (8) dört nesne ki gözi nūrlandurur: Yeşile bakmaq, (9) aqarsuya bakmaq, muşhafa bakmaq, ata ana yüzine (10) ve hūblara bakmaq. Ve ol ki göz nūrın ekser: (11) Tozlu ta‘ām yimek ve başa ıssı su koymaq, güneşe (12) ve aya bakmaq ve düşmanlar yüzine bakmaq. Ammā ol (13) dört ki ten semürdür: Yumışaq nefis tonlar

221b

(1) geymek ve ferāğlık ve kaygusuzluk ve gökcek koqular (2) ve leziz ta‘āmlar. Ve ol dört nesne-kim teni za‘if (3) eyler: Quru et, peynir yimek ve ekşiler yimek ve çok (4) cimāğ itmek ve hamāmda çok oturmaq. Ammā şol (5) dört nesne-kim ten anuñla şihhat bulur: Ta‘āmı (6) vaqtında yimek ve miqdarı-y-ıla yimek, zahmetlü işler (7) terk itmek ve degme nesne-içün kaygulanmamaq³⁹⁰. Ammā (8) ol dört kim gönli dirildür: ‘Aql-ı kāmildür, (9) şerik-i emīn, muvāfiq-ı halāldur, dahı togru yār (10) ve dostdur. Ammā ol dört kim gönli öldürür: (11) Zemherir şovuğ-ıdur ve semūm yiliniñ ıssısıdur, (12) dütündür, düşman korqı[sı]dur ve harām loqmalar yimekdür.” (13) Hikmet: Üç kişiye delü diyü hükmedilür: Biri ol

222a

(1) kim yaraqsuz cenge vara. İkinci oğlı kıızı olmaya māl (2) cem‘ eyleye. Üçüncü ol pirdür kim yigit ‘avrat (3) ala. Naşihat: Comardlık eylegil, minnet eylemegil. (4) Ve ‘ilim dīn bilmek-içün öğrengil, māl dirşürmek-içün (5) degül. Naşihat: Her sırrı ki gönlinde (6) vardur dostın-dahı söylemeye; şāyed ki ‘ākıbet (7) düşman ola ve iki düşman arasında şol sırrı söylemeye (8) kim eyler girü dost olıcaq ol hacil ola. Naşihat: (9) Düşmandan öğüt istemek haqādur; līkin işitmek revādur. (10) Tā anuñ

³⁹⁰ Metinde “kaygulanmaq” şeklinde yazılmış. Anlam olarak olumsuz gelmesi gerekiyor.

hilâfinca ‘amel eyleye kim ol ‘ayn-ı şavâbdur. (11) Naşîhat: Kâti kaçımak cân erkidür, hâdden aşa (12) ve laţif eylemek heybeti giderür. Ve her ki elinden (13) gelür-iken eylük eylemeye, güç yitmedügi vaktın katılıklar

222b

(1) göre. Naşîhat: Her söz ki sen şormadın, (2) bilesin kim saña ma‘lûm olacağdur. Anı şormağa ta‘cîl (3) eylemegil kim heybete ziyân eyler. Naşîhat: Sa‘âdet (4) issinüñ ‘alâmeti oldur kim helâl yiye ve helâl (5) geye ve helâl koca ve ‘âlimler-ile (6) otura ve biş vakt (7) namâzı cemâ‘at-ıla kıla. Naşîhat: Bed-baht kişileriñ (8) âlâmeti oldur kim harâm yiye, harâm geye ve harâm (9) koca ve ‘âlimlerden kaç ve namâzı terk ide. Naşîhat: (10) Comardlar yağındur rahmete ve ırâğdur ‘azâba. (11) Bağıller yağındur ‘azâba ve ırâğdur rahmete. Ve itdüğüñ (12) hayra peşimân olmağıl ve dükeli halka hulğ (13) eylegil. Naşîhat: Hemişe vaktuña hâzır ol. (13) ‘Âkıbetüñ emrinde fikr eyle; zinhâr haşımlaruñı

223a

(1) **** gil. Naşîhat: İçiñi taşuñı şeri‘at (2) emri-y-ile arı eylegil ve muhâlefet itmegil.

Şi‘r

Mefâ‘lün / mefâ‘lün / fe‘ülün

- (3) Şabûr olğıl ki bulasın tarîkat
- (4) Şamût olğıl ki bulasın haķîkat

- (5) Toludur bu kitāb içi hidāyet
(6) Eger ‘aqluñ varsa dut naşīhat

(7) Naşīhat: ‘Ākil kişi oldur kendünüñ aḥvālinden ġāfil olmaya, (8) dāimā ‘ākıbetin fikr eyleye, mazlūmları ḥoşnūd eyleye, zāhirin (9) şerī‘at aḥkāmı-y-ıla bezeye, bāḥnının ṭarīkat ikrāmı-y-ıla ma‘mūr (10) eyleye. *Tamametü’l-kitāb bi-‘avnillahi’l-meliki’l-vehhāb.*³⁹¹

223b

- (1) Kurbān itmek şurūtları ve ****

- (2) Şurūṭ

(3) Kurbān itdügi қоç gerek andan sađ ve ‘aybsız, (4) gerek dağı ḥalvet yir, gerek andan қocu **** (5) Yüzini kıbledin yaña başa. Bıçaқ sürdügi vaқt (6) bu du‘āyı oқıya (7) “*Allahumme hāzā leke Allahumme innehū fidā’ī* (8) *fe teқabbelhu minnī ve yec‘aluhu seddan min cüz’in.*”³⁹² (9) Derisi bir cüz’e, başı ayağı bir cüz’e, қarnı içi (10) bir cüz’e, bāķī etini altmış cüz’e yitüre. Ya‘nī (11) mecmū‘ı altmış pāre ola, altmış adama vire. (12) İnşāllah қabūl ola.

³⁹¹ “Allah’ın yardımı ile bu kitap tamamlandı.”

³⁹² “Allahım bu sana aittir. Allahım şüphesiz ki o benden bir bağıştır, onu kabul eyle ve onun her parçası ile (bizi cehennemden) koru.” Dua cümlesi.

SONUÇ

Bu çalışmada öncelikle XV. yüzyılda *Hızır bin Ya'kub* tarafından yazılmış olan *Cevāhirü'l-Ma'ānī* (809/1406) adlı eser hakkında ayrıntılı bir araştırma yapılmış, eserin genel özellikleri ve bazı bilinmeyen yönleri ortaya çıkartılmıştır. Daha sonra da döneminin dil yapısı, özellikle de söz dizimi yapısı araştırılmış ve bununla ilgili daha önce yapılan araştırmalar ile ortaya çıkan dil özelliklerinin örtüştüğü görülmüştür.

Bu çerçevede eserle ilgili sonuçları da iki aşamada sıralayabiliriz. Öncelikle eserin genel özellikleri ile ilgili sonuçlar ele alınacak, daha sonra da dil yapısı ile ilgili sonuçlar verilecektir.

Bu çalışmada ayrıntılı bir nüsha taraması yapılarak daha önce bilinenlerin aksine şu ana kadar on dört nüshası olduğu tespit edilmiştir (Bu nüshalarla ilgili ayrıntılı bilgi “Giriş” bölümünde verilmiştir.). Bu nüshalardan on üçü yurt içinde sadece bir nüshası yurt dışındadır. Bu nüshalar mukayeseli bir bakış açısıyla tek tek incelenerek hangisinin hangisinden kopya edildiği tespit edilmiş ve bu tespit sonucu nüshalar ilk defa gruplandırılmıştır. Bunun sonucunda iki nüshanın eserin en eski nüshaları olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar Paris ve Tırnovalı nüshalarıdır. Tırnovalı nüshasında Er-Reşîd isminden sonraki kısım eksiktir. Bu kısım Paris nüshasının 163. varacağına denk gelmektedir. Paris nüshası 223 varak olduğuna göre, Tırnovalı nüshasının yaklaşık dörtte biri kayıptır, diyebiliriz. Sonuç olarak çalışmamıza esas aldığımız Paris nüshasının müellif nüshası olduğu veya müellif nüshasına en yakın nüsha olduğu ortaya konmuştur.

Eser üzerinde daha önce yapılan çalışmalarda eserin Ahmed-i Dai'ye ait olduğu öne sürülmüştür. Bunun sebebi de yapılan çalışmaların tek nüsha üzerinden yapılması ve üzerinde çalışılan nüshada müellif isminin geçmemesidir. Ayrıca eserle ilgili birçok müstensih ismi de geçmekte bunlar da müellif ismi ile karıştırılmamalıdır. Yaptığımız çalışmada eserin 14 nüshasının sadece ikisinde müellif ismi geçmektedir. Bunlar da Paris ve Tırnovalı nüshalarıdır.

Paris nüshasının hem başında hem de içinde bu isim geçmektedir:

“Semmā Cevāhirü'l-Ma'ānī te'lif *Hızır bin Ya'kub el-Hatīb*” (Başta)

“Ammā Tañrı’nuñ ħamdinden ve Resûl’üñ şalavâtından şoñra, bu za’îf du’âcı *Hızır bin Ya’kûb Ĥaṭîb* eydür.” (5a/8-9)

Tırnovalı nüshasının ise sadece içinde geçmektedir. Ayrıca Paris nüshasından farklı olarak, Ya’kûb ile Ĥaṭîb arasında “Matrûnî(?)” olarak okuduğumuz bir isim daha geçmektedir:

“Tañrı’nuñ ħamdinden ve Resûl’üñ şalavâtından şoñra, bu za’îf du’âcı *Hızır bin Ya’kûb Matrûnî(?)* Ĥaṭîbi eydür.” (5a/12-13)

Sonuç olarak eserin müellifinin kesin olarak Hızır bin Yakub olduğu ortaya çıkmaktadır.

Eserin kim için yazıldığı konusu, daha önce hiç ele alınmamıştır. Eserin okunması esnasında metinde iki yerde geçen “Paşa” ismi dikkatimizi çekmiştir.

“Sebeb-i te’lîf-i kitâb oldur kim çün maḥbûbu’s-selâṭin sultānu’l-muḥarrebîn *Pāşā Ĥazretinüñ evşâf-ı ħamîdesini ve aḥlâḳ-ı kerîmesini işitdüm.*” (5a/11)

*Ĥazreti Pāşā-y-ıçun bu şan’ata
Eyledüm iḳdām tā kim ħazrete
Lāyık olup bu kitâb aḥkâm-ıla
Cennet-i Firdevs-i a’lāya yite* (8b/11)

Bu konuda bir araştırma yapılmış, eserin sunulduğu bu Paşa’nın Germiyan sarayından gelip Yıldırım Beyazıd’a, oradan da Emir Süleyman’a intisap eden Paşa Ağa bin Hoca Paşa olduğu ortaya konmuştur. Hakkında çok fazla bilgi yoktur. Fakat Şeyhoğlu’nun 803/1401’de yazdığı *Kenzü’l-Küberâ* adlı eserini de bu Paşa’ya sunduğu bilinmektedir.³⁹³

Eserin ikinci bölümünde yer alan esmâ-i hüsnâ şerhinin -şimdiye kadar bilinen- Anadolu sahasında yazılmış ilk Türkçe mensur esmâ-i hüsnâ şerhlerinden biri olduğu düşünülmektedir.

Eser mensur bir eser olmasına rağmen manzum bir giriş ile başlar. Eserde özellikle esmâ-i hüsnâ kısmında isimler tanım olarak açıklandıktan sonra ismi daha

³⁹³ Kemal Yavuz, *Şeyhoğlu Kenzü’l-Küberâ ve Mehekkü’l-Ulemâ (İnceleme-Metin-İndeks)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1991, s. 10.

iyi anlatabilmek için varsa bir hikâye anlatılmış veya isim ile ilgili mutasavvıfların görüşlerinden istifade edilmiştir. Yine isim ile ilgili varsa ayet ve hadislerden de istifade edilmiştir. Eserde 97 ayet ve 24 hadis geçmektedir. Fakat bu ayetlerin hepsi tam olmayıp bazen ayetin bir parçası alınmıştır. Ayrıca her ismin sonuna bir şiir de eklenerek hem ismi daha iyi açıklama düşüncesi hem de anlatıma edebî bir boyut kazandırılmak istenmiştir. Bu amaçla eserde Türkçe olarak 123 şiir geçmektedir.

Eserin daha akıcı, daha öğretici ve daha etkili olabilmesi için ayet, hadis ve şiirlerin dışında 100 hikâye, 18 hikmet, 11 nasihat ve 1 nükte geçmektedir. Ayrıca 10'da fasıl vardır.

Eserde tarihte ilk olma özelliğine sahip birçok hadise aktarılmaktadır: Kalem ile ilk yazı yazan kişi, ilk tarak yapan kişi, ilk sakalını boyayan kişi, İstanbul kapısını ilk kılıçlayan ve içeride ilk ezan okuyan kişi, ilk sabunu yapan kişi, ilk yufka ekmeğini yapan kişi gibi birçok ilkler aktarılmaktadır.

Eserde yer yer Arapça, Farsça tamlamalar olmasına rağmen, eser dil bakımından sadedir. Dinî bir eser olması açısından Arapça, Farsça kelimeler sıklıkla kullanılmıştır; fakat bu dile bir ağırlık getirmemiştir. Aynı anlama gelen Türkçe ve Arapça kelimelerin kullanımını da yan yana görmekteyiz: Allah, Rab, Tanrı, Çalab gibi.

Eserde düzenli bir imladan söz etmek mümkün değildir. Bazen kelimenin aynı sayfa hatta aynı satır içinde bile farklı yazıldığı görülebilmektedir. “Peygâmbere hâzreti eyitdi: ‘Yüz *biñ* dağı yigirmi dört *pîndür*.’” (169a/10) gibi.

Yazıldığı dönem içerisinde daha çok manzum metinlerde geçen “vu, vü, u, ü” bağlaçlarının, mensur olan eserimizde de kullanıldığı görülmektedir: “Benüm nefsümden artuğ kurbânım yoğdur, didi *vü* bu sözi tamam idicek uşşı gitdi, düşdi.” (121b/7) “İbrâhîm eyitdi: ‘İnanurın göñlüm dölensün diyü, diledüm; zîrâ ki göz-ile göricek şekk *ü* şübhe qalmaz.’” (153b/13)

“Andan sonra” edat grubunun edatı düşerek, sadece isim unsuru ile yine aynı anlam sağlanmaktadır. Burada -dan, -den ayrılma hâl ekinin edatın görevini üstlendiği görülmektedir: “Peygâmbere hâzreti minberden indi, ol diregi kucadı ve

andan diñdi.” (178b/4) “Dört kuş boğazlağıl, başlarını saklağıl ve gövdelerini bir yirde dökğil ve andan şoñra dört üleş eyle, dördini dört yirde koğıl ve *andan* anları kı kırğıl; tā kim kudretüm göresin.” (153b/13)

“Birazdan sonra” edat grubunda da -dan, -den ayrılma hâl ekinin kuvvetlendirme fonksiyonu ile gruba katıldığı görülmektedir: “*Birazdan şoñra* şordı kim ‘Ne kadardır?’” (127a/11)

“Evvel” isminin günümüzde genellikle zarf olarak kullanımı mevcuttur. Fakat eserde sıfat olarak kullanımına rastlanmaktadır. Bu yapılarada *evvel* kelimesi *ilk*, *birinci* anlamlarında kullanılmaktadır: “Andan şoñra bilgil kim *evvel def`a* imān getürmek farizasıdur ve şoñrası sünnetdür.” (24a/4) “Ruḥu’l-Ervāḥ’da eydür: Du`ā kabūl olmağıñ şartları vardur: *Evvel şart*, çāresüz kalmağıdur.” (107a/8)

Bazı sıfat tamlamalarında çokluk-teklik bakımından uyumsuzluklar görülmektedir: “Pes kadir gicesini gizledi; tā yılañ *her gecele*nde iḥyā itsünler diyü.” (31a/10), “Ve bir pāre od deve boynı gibi çıқа, *iki gözle*ni ola ve *iki kulaklan* ola ve söyler dili ola.” (191a/12). Ayrıca yine bazı sıfat tamlamalarının isim kısmının düştüğü görülmektedir: “Ādem ‘aleyhi’s-selām *doğuz yüz otuz altı [yıl]* yaşadı.” (170b/4)

Metinde Eski Türkçede kullanımları fazla olan, eserin yazıldığı dönemde yavaş yavaş etkisini kaybeden ve günümüz Türkiye Türkçesine ulaşamayan kelimelere de rastlanmaktadır. Ayrıca sadece o dönemde kullanılan kelimeler de mevcuttur: yoy- (yok etmek), viribi-, biribi- (göndermek), yavu kıl- (yitirmek, kaybetmek), suvar- (sulamak), kaydın yi- (ilgilenmek, kaygısını çekmek), kılmaş (kalleş, aldaticı), uvat- (parçalamak), ağdur- (yükseltmek), keygirde- (korkmak), söyke (dayanılacak yer, destek), kimerde (ara sıra, bazen), çigin (omuz), balkı (parıltı), şum (uğursuzluk), kähillik (tembellik), tekye etmek (güvenmek), nitlü (bile bile, kasten), uyku al- (uykuya dalmak), çal koyun (sırt üstü), şeş- (çözmek), özdek (temel ,esas, öz)

Ses değişmeleri yolu ile bugün hâlâ kullandığımız kelimeler de metinde geçmektedir: koka (kova), güyegi (güvey), şobân (çoban), yunka (yufka), öyke (öfke)

Ayrıca metinde bugün anlam kaymasına uğramış kelimelere de rastlamaktayız: Metinde “Ve kıuddūs-ıla selām *ortasında*” (42b/2) derken, bugün *orta* ismini *arasında* şeklinde ifade ediyoruz. Yine bugün “birşeyi çok isteme veya aşırıya gitme” anlamında kullandığımız “*azmak*” kelimesi metinde “*yoldan çıkmak, yolunu kaybetmek*” anlamında kullanılmıştır. Bugün de hâlâ kullandığımız “*i‘āde it-*” (141a/9) şeklinde geçen birleşik fiil, metinde “*tekrar etmek*” anlamında kullanılmıştır.

Metinde ağırlıklı olarak Eski Türkçe döneminde kullanılan, bu dönemde çok fazla kullanılmayan zamir kökenli şahıs eklerinden “-van, -ven, -vuz, -vüz” ekleri de az da olsa kullanılmaktadır: Eyitdi: “Yā Dāvud bilmez misin ben *şolvan*-kim pādīşāhlardan *korıkmazvan* ve hiç kimseden *kaygırdamazvan*, *benven* bozan lezzetleri, nist eyleyen ni‘metleri, tağıdan cemā‘atları, bir birinden ayıran dostları. (63a/13)

Bu dönemde çok az kullanılan, bugün -AcAk şeklinde kullandığımız -ası, -esi gelecek zaman sıfat-fiil ekine de rastlanmaktadır: “Ve kıuddūs-ıla selām ortasında fark budur kim kıuddūs ma‘nisi selāmet olmaıdır ‘ayıbdan, geçmiş zamānda; selām ma‘nisi daıı selāmet olmaıdır, *gelesi* zamanda. (42b/2).

Metinde değişik bir kullanım arz eden ki’nin üst üste gelmesiyle oluşmuş cümlelere de rastlanmıştır: “Ve fikr it *ki kim* sende faıır eyliyecek nesne var mıdır?” (54b/8)

Bazen yükleme ekinin yazılmadığı görölmektedir. Özellikle birinci ve ikinci şahıs iyelik eklerinde görölen bu durum “eksiz yükleme hāli” olarak adlandırılmaktadır: “Ammā *yirler* gāyet alçaıda yaratdı, suı üstünde yaratdı, havāyı su üstünde yaratdı.” (88b/8)

Metinde farklı bir kullanım olarak tamlama eki düşmüş isim tamlamaları da görülmektedir: “Ammā *kul şükri*, Tañrı Һazretine budur kim anuñ ululuğın ögmegdür, ni‘metler virdügi-çün.” (97a/9) Yine aynı şekilde bulunma hâl eki düşmüş örneklere de rastlanmaktadır: “Su‘âl: Eger eydürseñ kim melekü’l-mevt *bir laħza* maşrıqdan mağribe nicesi irişür yāħūd *bir laħza* yüz biñ kişi ölür ola bu kāmusun nicesi başaru bilür?” (119b/6)

Metinde ses değışmelerinden en fazla görünenleri “b-p ve c-ç” değışmeleridir; fakat bu ses değışmelerinde ikili bir kullanım vardır. Müellif bazı kelimelerin her iki şeklini de yazmıştır: peşik-beşik, piñ-biñ, paş-baş, paña-baña, barmağ-parmağ, Һabmağ-Һapmak, yabrağ- yapağ, bişür-, pişür-, kербүç- kerpүç; hic-hiç, gecmek-geçmek, çün-cün, hic-hiç gibi.

Cümle yapısı olarak da eser, döneminin genel yapısını yansıtmaktadır. Devrik cümleler ağırlıktadır. “Ve” bağlacı ile yapılmış sıralı cümleler çok sık kullanılmaktadır. Ki’li cümleler de metinde sıklıkla geçmekte olup bazen iç içe ki’li cümle kullanımı görülmektedir.

Metinde aynen tekrar grupları olmasına rağmen, kelime başına “m” sesi getirilerek yapılan ve “m,p,r,s” sesleriyle yeni heceler oluşturularak yapılan pekiştirmeli tekrar gruplarına rastlanmamıştır. Yine “-mA” eki ile kurulmuş isim-fiil grubuna rastlanmamıştır; fakat günümüzde kullanımdan düşmüş olan, bu dönem de az da olsa kullanılan “-mAklık” isim-fiil eki kullanılmaktadır: “Ya‘nī Allah ta‘ālā dirgüricidür, dükeli tenleri *cān virmeklik*-ile.” (119a/4)

Metinde örnekleri az da olsa “kısaltma grupları” görülmektedir. Fakat bu grup içerisinde yer alan “yükleme ve bulunma gruplarına” rastlanmamıştır.

KAYNAKÇA

- Abdullayev, Elövset Z.: "Türk Dilinde Bağımlı Birleşik Cümlelerin Evrimi Üzerine", **Bilimsel Bildiriler 1972**, TDK Yayınları, 1985, s. 519-523.
- Acarlar, Kevser: "Devrik Cümle", **Türk Dili XIX**, S. 210, Mart, 1969, s. 755-758.
- Acarlar, Kevser: "Olmak" Fiilinin Özellikleri", **Türk Dili XX**, S. 216, Eylül 1969, TDK Yayınları, 1969, s. 714-718.
- Açıkgöz, Halil;
Yelten, Muhammet: **Kelime Grupları**, İstanbul, Doğu Kütüphânesi, 2005.
- Ağakay, Mehmet Ali: "İkizlemeler Üzerine II", **Türk Dili**, C II, S 17, 1953, s. 268-271.
- Ağakay, Mehmet Ali: "İkizlemeler Üzerine", **Türk Dili**, C II, S 16, 1953, s. 189-191.
- Ahmet Vefik Pasa: **Lehce-i Osmânî**, Haz.: Recep Toparlı, Ankara, TDK Yayınları, 2000.
- Ahmetoğlu, Abdullah: **Kur'an-ı Kerim Konkordans Çalışması ve Bes Türkçe Paralel Meal (CD'si)**, 2001.
- Akalın, Şükrü Halûk: "Eski Anadolu Türkçesinde Cümle Başı Edatlarıyla Kurulmuş Zaman Cümleleri", Adana, 1996.
- Akalın, Şükrü Halûk: "Eski Anadolu Türkçesinde *çün*, *çünki*, *çünkim* Cümle Başı Edatlarıyla Kurulmuş İsim Cümleleri" **4. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı, 25-29 Eylül 2000**, Türk Dil Kurumu, Çeşme-İzmir, 2000.
- Akalın, Şükrü Halûk: "Dede Korkut Kitâb'ında geçen Bir Cümle Türü Üzerine", **Sanal Türkoloji Araştırmaları Dergisi**, (turkoloji.cu.edu.tr).
- Akalın, Şükrü Halûk: "Eski Anadolu Türkçesinde Cümle Başı Edatlarıyla Kurulmuş Cümleler", **Türk Dili**, 518, Şubat 1995, s. 156-163.

- Akay, Asuman: **Firdevsî, Süleymân-nâme (44. Cilt), Metin ve Fiiller Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1990.
- Akbayar, Nuri: **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2003.
- Akerson, Fatma Erkman; Özil Şeyda: **Türkçede Niteleme Sıfat İşlevli Yan Tümceler**, İstanbul, Simurg Yayınları, 1998.
- Akgül, Baki: "Edat Tümlerleri", **Türk Dili**, C.XVI, S. 190, TDK Yayınları, 1967, s. 800-803.
- Akın, Lemi: **Türkiye Türkçesinde Bağlaçlar**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- Akın, Lemi: "Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Tasavvufi Bir Eser: *Cevâhirü'l-Ma'ânî* ve Bazı Özellikleri" **Uluslararası Eski Anadolu Türkçesi Araştırmaları Çalıştayı (1-2 Aralık 2010)**, İstanbul, Düzenleyen: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 2010.
- Aktan, Bilâl: **Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2009.
- Ali Nazîmâ, Resad: **Mükemmel Osmanlı Lugatı**, Dersaadet, 1318.
- Altınar, Süleyman: **Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-necât Adlı Eseri Üzerinde Bir Söz Dizimi İncelemesi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Aşkar, Mustafa: **Tasavvuf Tarihi Literatürü**, İstanbul, İz Yayıncılık, 2006.
- Atabay, Neşe;

- Özel, Sevgi; Çam, Ayfer: **Türkiye Türkçesinin Sözdizimi**, İstanbul, Papatya Yayıncılık, 2003
- Ateş, Ahmet: **Farsça Grameri**, İstanbul, İÜ Yayınları, 1962.
- Atlıhan, Dilek: **Peyami Safa'nın "Yalnızız" romanında söz dizimi incelemesi**, Van, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- Ay Yılmaz, Cengiz: **Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 1994.
- Aydın, Özgür: "Belirtisiz Ad Tamlaması Öbeği İçinde Sıfatların Yeri", Ankara, **Dil Dergisi**, Temmuz-Ağustos, 1993, s. 19-22.
- Ayverdi, İlhan: **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, 3 cilt, İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 2006.
- Aznazarov, Seyitnazar: "Dolaylı ve Dolaysız Anlatımın Sözdizimsel Özellikleri", **Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi**, S. 6, Nisan, 1996.
- Banguoğlu, Tahsin: **Türkçenin Grameri**, 6. bs., Ankara, TDK Yayınları, 2000.
- Bayniyazov, Ayabek: **Çağdaş Kazak Türkçesindeki Kelime Grupları ve Cümle Çeşitlerinin Türkiye Türkçesindeki Karşılıkları**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2000.
- Bilgegil, M. Kaya: **Türkçe Dilbilgisi**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1982.
- Biray, Himmet;
Biray, Nergis: "Türkmen Türkçesi İle Türkiye Türkçesinin Sentaks Bakımından Karşılaştırılması Üzerine Bir Deneme", Ankara, **Gazi Eğitim Fakültesi Dr. Himmet Biray Özel Sayısı**, 1999, s. 22-45.
- Biray, Nergis: "Türkiye Türkçesi İle Kazak Türkçesindeki Cümlelerin Çeşitleri Bakımından Karşılaştırılması Üzerine Bir Deneme", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun'a Armağan, Konya, Selçuk

Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları,
S. 13, Bahar, 2003.

- Börekçi, Muhsine: **Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1994.
- Burdurlu, İbrahim Zeki: "Dede Korkut Hikâyeleri'nde Sıfatlar ve Sıfat Takımları", **Türk Dili**, C. XVIII, S. 203, Ağustos 1968, TDK Yayınları, 1968, s.523-527.
- Burdurlu, İbrahim Zeki: "Orhan Veli Kanık'ın Şiirlerinde Sıfat Takımları", **Türk Dili**, C. XIX, S. 210, Mart 1969, TDK Yayınları, 1969, s. 772-777.
- Bursalı Mehmed Tahir: **Osmanlı Müellifleri**, C. I, İstanbul, 1333.
- Cemiloğlu, İsmet: "Eski Anadolu Türkçesi Söz Diziminde Çün'lü Cümleler", **Türk Dili**, 510, Haziran 1994, s. 409-413.
- Cemiloğlu, İsmet: **14. Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiya Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi**, Ankara, TDK Yayınları, 1994.
- Cemiloğlu, İsmet: **Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Söz Dizimi Bakımından Bir İnceleme**, Ankara, TDK Yayınları, 2001, s. 62-64.
- Cemiloğlu, İsmet: "Cümle Tahlili Üzerine Bazı Düşünceler", **Türk Dili**, Temmuz, S. 511, TDK Yayınları, 1994.
- Çağbayır, Yaşar: **Ötüken Türkçe Sözlük**, 5 cilt, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2007.
- Çetin, Abdülbaki: "Ahmed-i Dâî'ye Atfedilen Bir Eser: Cevâhirü'l-Maânî", **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı 21, Erzurum, 2003, s. 309-323.
- Daşdemir, Muharrem: **Dedem Korkut Kitabı Sözdizimi**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2000.
- Delice, H. İbrahim: **Türkçe Sözdizimi**, 3. bs., Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2007.

- Demiray, Kemal: "Edat Tümleçleri Konusundan Doğan Düşünceler", **Türk Dili**, C. XVII, Sayı 193, Ekim 1967, Ankara, TDK Yayınları, 1967, s. 16-18.
- Demiray, Kemal: "Edatlar Üzerine", **Türk Dili**, C. XVIII, S. 199, Nisan 1968, TDK Yayınları, 1968, s. 13-15.
- Demircan, Ömer: "Devrik Dizimin Kuralları", **Dilbilim Yazıları**, 1991, s. 27-39.
- Demirel, Özlem: **Türkiye Türkçesinde Olumsuz Cümle Yapıları**, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Deny, Jean: **Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)**, Çev.: Ali Ulvi Elöve, İstanbul, Maarif Matbaası, 1941.
- Develi, Hayati: "Osmanlı Türkçesi", **Osmanlı**, C. IX, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 1999, s. 456-462.
- Develi, Hayati: "-sA Morfemli Yardımcı Cümleler ve Bunlarla Kurulan Birlesik Cümleler Üzerinde Bir İnceleme", **TDAY Belleten** 1995, Ankara, 1997, s. 115-152.
- Devellioğlu, Ferit: **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, 12. bs., Aydın Kitabevi, Ankara, 1993.
- Direkçi, Bekir: **Cevāhirü'l-Me'ānī (Giriş-Dil Özellikleri-Metin-Dizin)**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış doktora tezi, Konya, 2010.
- Dizdaroğlu, Hikmet: **Tümcebilgisi**, Ankara, TDK Yayınları, 1976.
- Dizdaroğlu, Hikmet: "Edat Tümleçleri Üzerine", **Türk Dili**, C. XVII, Şubat 1968, Ankara, 1968, s. 579-582.
- Doğan, D. Mehmet: **Büyük Türkçe Sözlük**, 11. bs., İstanbul, İz Yayıncılık, 1996.
- Doğan, Enfel: **Eski Anadolu Türkçesinde Kelime Grupları ve Kullanılışları**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001.

Doğan, Enfel: **Ahlâk-ı Alâî (Metin-Sözlük-Sentaks İncelemesi)**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2006.

Doğan, Enfel: "Osmanlı Türkçesinde Kullanılan Farsça Yapılı Karşıtlama Cümleleri", **Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi, 27-28 Ağustos 2007, UTEK 2007, Bildiriler**, (Editör: Prof. Dr. Hayati Develi), C. I, Türkçenin Söz Dizimi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul 2009, s. 153-165.

Doğan, Enfel: "Nesir cümlemiz ne kadar değişti?", **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları - 5: Nesrin İnşâsı: Düzyazıda Dil, Üslup ve Türler Sempozyumu**, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 24 Nisan 2009, (Haz. Hatice Aynur vd.), s. 124-139. (Prof. Dr. Musa Duman ile).

Doğan, Enfel: "Ahlâk-ı Alâî'deki Çün'lü Birleşik Cümle Yapıları", **TDAY Belleten 2006/2**, TDK Yayınları, Ankara, 2009.

Doğan, Enfel: "Tarihî Türkiye Türkçesi Metinlerindeki 'Karmaşık Cümle Örnekleri' Üzerine" **Turkish Studies**, Volume 6/1, Winter 2011, Erzincan, 2011.

Duman, Musa: "Arapça ve Farsça Tamlamaların Türkçe Cümleye Katılma Şekilleri", **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, İstanbul, İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2000, s 35-66.

Duman, Musa: "Devrik Cümle ve Vasiyetnâme'deki Örnekleri Üzerine", **TDED**, c. XXX, İstanbul, 2003, s. 209–223.

Duman, Musa: "Takısız Tamlama" ve Tarihî Metinlerdeki Örnekleri Üzerine", **Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni** (12-13 Nisan 2001), Düzenleyen: Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kayseri, 2001.

Duman, Musa: **Birgili Muhammed Efendi, Vasiyyetname**, İstanbul, R Yayınları, 2000.

- Duman, Musa: **Yapıları ve Kullanılışları Bakımından Arapça ve Farsça Tamlamalar**, İstanbul, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1987.
- Ediskun, Haydar: "Devrik Cümle Üzerinde Bir Araştırma", **Türk Dili IX**, S. 100, Ocak 1960, s. 193-197.
- Ediskun, Haydar: **Türk Dilbilgisi**, 3. bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 1988.
- Eğilmez, Mümtaz Şükrü: "Cevahirülmeani", **Uludağ Bursa Halkevi Dergisi**, Sayı 61, Bursa, 1943, s. 37-39.
- Emre, Ahmet Cevat: "Türkçede Cümle 2: İsim Cümlesi", **TDAY Belleten**, 1955, 2. bs., Ankara, TDK Yayınları, 1988, s. 23-58.
- Emre, Ahmet Cevat: "Türkçede Cümle", **TDAY Belleten**, 1954, 2. bs., Ankara, TDK Yayınları, 1988, s. 105-180.
- Emre, Ahmet Cevat: **Yeni Bir Gramer Metodu Hakkında Layiha**, I, İstanbul 1931.
- Eraslan, Kemal: "Eski Türkçe'de Yönelme (Dativ) Hâli", **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2000, s. 67-76.
- Eraslan, Kemal: "-maklıkAmeklik ve -makçı/-mekçi Birleşik Fiilleri Hakkında", **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı I (20-26 Eylül 2004)**, Ankara, TDK Yayınları, 2004, s. 927-928.
- Ercilasun, Ahmet Bican: "Osmanlı Türkçesi", **Osmanlı**, C. IX, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 1999, s. 391-398.
- Erdem, Mehmet Dursun: "Harezmi Türkçesinde İkilemeler ve Yinelemeler Üzerine", **Bilig**, Bahar 2005, S. 33, Ankara, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, , 2005 s. 189-226.
- Erdem, Mehmet Dursun: **Kitāb-ı Kısasnāme-i Süleymān Aleyhisselām Üzerine Söz Dizimi Çalışması**, Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2005.

- Ergin, Muharrem: **Türk Dil Bilgisi**, 20. bs., İstanbul, Bayrak Yayınları, 1992.
- Erkcan, Meryem: **Faruk Nafiz Çamlıbel'in Han Duvarları Adlı Eseri Üzerinde Söz Dizimsel Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- Erkul, Rasih: **Cümle Metin Bilgisi**, 2. bs., Ankara, Anı Yayıncılık, 2007.
- Esin, Osman: **Abdühak Şinasi Hisar'm Çamlıcadaki Eniştemiz Adlı Eserindeki Cümle Tipleri Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1997.
- Gabam, A. Von: "Türkçede Fiil Birleşmeleri", **TDAY-B 1953**, Ankara, TDK Yayınları, 1988, s. 16-28.
- Gece, K. Mehmet: "Türkiye Türkçesinde Bağlı Cümle", **Türk Dili Dergisi**, Sayı 562, Ekim 1998, s. 332-339.
- Gece, K. Mehmet: **Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun Hikâyelerinde Sentaktik Yapı**, Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1991.
- Gencan, Tahir Nejat: "Devrik Cümle", **Bilimsel Bildiriler**, Ankara, 1957, s. 45-46.
- Gencan, Tahir Nejat: "Sıfat Birlikleri", **TDAY-B 1954**, Ankara, TDK Yayınları, 1988, s. 181-188.
- Gencan, Tahir Nejat: **Dilbilgisi**, 2. bs., İstanbul, TDK Yayınları, 1971.
- Göğüş, Beşir: "Türkçede Cümlelerin Kuruluşu ve Temel Cümleciğe Bağlanma Şekilleri", **TDAY Belleten**, 1968, Ankara, TDK Yayınları, 1989, s. 89-142.
- Gökşen, Enver Naci: "Tarih Boyunca Devrik Cümle", **Türk Dili**, S. 122, Kasım 1961, s. 99-101.

- Gülensoy, Tuncer: **Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü**, 2 cilt, Ankara, TDK Yayınları, 2007.
- Gülsevin, Gürer: “Türkçede -sA Sart Gerundiumu Üzerine”, **Türk Dili**, 467, Kasım 1990, s. 276-290.
- Gülsevin, Gürer: **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, Ankara, TDK Yayınları, 2007.
- Gülsevin, Gürer;
Boz, Erdoğan: **Eski Anadolu Türkçesi**, Ankara, Gazi Kitabevi, 2004.
- Güneş, Sezai: **Türk Dili Bilgisi**, 3. bs., İzmir, 1997.
- Gürgendereli, Rifat: **Kerderli Mahmud'un Nehcü'I-Ferâdis Adlı Eseri Üzerinde Cümle Bilgisi**, Edirne, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2001.
- Gürsoy-Naskali, Emine: **Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu**, Ankara, TDK Yayınları, 1997.
- Hacıeminoglu, Necmettin: **Türk Dilinde Edatlar**, İstanbul, MEB Yayınevi, 1992.
- Hacıeminoglu, Necmettin: **Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller**, İstanbul, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.
- Hatiboğlu, Vecihe: **Türkçenin Sözdizimi**, Ankara, DTCF Yayınları, 1982.
- Hatiboğlu, Vecihe: “Kelime Grupları ve Kuralları”, **Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı - Belleten**, 1963, Ankara 1964, s. 203.
- Hatiboğlu, Vecihe: **Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**, 2. bs., Ankara, TDK Yayınları, 1972.
- Hatiboğlu, Vecihe: **Türkçenin Sözdizimi**, Ankara, A.Ü. D.T.C.F. Yayınları, 1982.
- Hengirmen, Mehmet: **Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara, Engin Yayınları, 1999.
- Hüseyin Remzi: **Lugat-i Remzi**, İstanbul, 1305.

- İz, Fahir: **Eski Türk Edebiyatında Nesir**, I, İstanbul, 1964.
- Kantarıcı, İrfan: "diye" Kelimesi Üzerine", **Türk Dili**, C. 16, S. 188, TDK Yayınları, 1966.
- Kara, Funda: **Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2001.
- Kara, Funda: **Sait Faik'in Kısa Hikayelerinde Söz Dizimi**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Karaağaç, Günay: **Türkçenin Söz Dizimi**, 2. bs., Kesit Yayınları, İstanbul, 2009.
- Karademir, Fevzi: **Türkiye Türkçesinde Birleşik Cümle**, Diyarbakır, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Karagöz, İlknur: **Tarihî Türk Lehçelerinde Sıfat ve Zarflarda Pekiştirme ve Derecelendirme**, Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2003.
- Karahan, Leylâ: "Belirtisiz Nesnenin Söz Dizimindeki Yeri", **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı I (20-26 Eylül 2004)**, TDK Yayınları, 2004, s. 1615-1623.
- Karahan, Leylâ: "-sa, -se Eki Hakkında", **Türk Dili**, 516, Aralık 1994, s. 471-474.
- Karahan, Leylâ: "Türkçede Birleşik Cümle Problemi", **Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı (22-23 Ekim 1993)**, Ankara, 1995, s. 36-39.
- Karahan, Leylâ: "Yapı Bakımından Cümle Sınıflandırmaları Üzerine", **Türk Dili**, Sayı 583, Temmuz 2000, s. 16-23.
- Karahan, Leylâ: **Türkçede Söz Dizimi**, 15. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2010.

- Karakurt, Aynur: **Emine İşmsu'nun Romanlarında Sözdizimi**, Denizli, Denizli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Karamanlıoğlu, Ali: **Türk Dili**, İstanbul Dergah Yay., 1986.
- Karaörs, Metin: "Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi ve Kazak Türkçesinin Birleşik Cümle Bakımından Karşılaştırılması", **VII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi (8-12 Kasım 1999)**, İÜ Türkiyat Araştırma Merkezi, 1999.
- Karaörs, Metin: Karşılaştırmalı Şekil ve Cümle Bilgisi, **Ankara, Akçağ Yayınları, 2005.**
- Karatay, Fehmi: **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Katalogu**, C. I, İstanbul, 1961.
- Kâşgarlı Mahmud: **Divanü Lugati't-Türk**, I, Çev: Besim Atalay, 4. bs., Ankara, TDK Yayınları, 1998.
- Kavruk, Hasan: **Eski Türk Edebiyatında Mensûr Hikâyeler**, İstanbul, MEB Yayınevi, 1998.
- Kaymaz, Zeki: "Ahmed-i Dâ'î'nin Bilinmeyen Bir Eseri: Cevâhirü'l-Ma'ânî", **TDAY Belleten**, C.II, 2003, Ankara, TDK Yayınları, s. 107-118.
- Kaymaz, Zeki: "Eski Anadolu Türkçesinde Sayı Adlan ve Kullanılışları", **TDAY-B 1991**, TDK Yayınları, 1994, s. 9-17.
- Kaymaz, Zeki: **Ahmed-i Dâ'î, Cevâhirü'l-Ma'ânî (İnceleme-Metin-Sözlük)**, Malatya, Yayınlanmamış Doçentlik Çalışması, 1997.
- Kılıç, Filiz: **Âsık Çelebi, Mesâ'irü's-Su'arâ, İnceleme, Tenkitli Metin**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1994.
- Koç, Nurettin: **Yeni Dilbilgisi**, 3. bs., İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 1996.

- Koç, Sabri: "Türkçe'de Zarf Yantümcelerinin Çözümlemesine Dönüşümlü-Üretken Yaklaşım", **Dilbilim Yazıları**, Ankara, USEM Yayınları, 1990, s. 33-38.
- Kononov, A. N.: "Türkçede Birlesik Cümle Problemi", **Bilimsel Bildiriler 1957**, Ankara, TDK Yayınları, 1960, s. 175-179.
- Korkmaz, Zeynep: **Türkiye Türkçesi Grameri**, TDK Yayınları, 2003.
- Korkmaz, Zeynep: "Selçuklular Çağı Türkçesinin Genel Yapısı", **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten, 1972**, (Ankara 1973), s. 17-34.
- Korkmaz, Zeynep: "Türkçede -n Zarf-Fiil Eki ile -pan/-pen Eki ve Türemeleri", **Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten 1984**, (Ankara 1987), s. 155-165.
- Korkmaz, Zeynep: "Türkçedeki -arak/-erek Zarf-Fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine", **Reşid Rahmeti Arat İçin**, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1966, s. 331-335.
- Korkmaz, Zeynep: "Türkiye Türkçesindeki –madan/-meden < -madın/-medin Zarf-Fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine", **Türkoloji Dergisi**, C. II/I (Ankara 1969), 2. bs., s. 297-307.
- Korkmaz, Zeynep: "Türkiye Türkçesinin ki Bağlacı ile ki Süphe Edatı Arasındaki Yapı ve Görev Ayrılığı", **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, Ankara, TDK Yayınları 1995, s. 620-624.
- Korkmaz, Zeynep: **Grammer Terimleri Sözlüğü**, Ankara, TDK Yayınları, 1992.
- Köktekin, Kazım: "Ahmed-i Dâî'nin Cevâhirü'l-Ma'ânî Adlı Eserinin Yeni Bir Yazması Üzerine", **İlmi Araştırmalar**, Sayı 12, İstanbul, 2001, s. 143-149.
- Köktekin, Kâzım: **Eski Anadolu Türkçesi**, Erzurum, Fenomen Yayınları, 2008.

- Köprülü, M. Fuad: **Türk Edebiyat Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003.
- Köprülü, M. Fuat: “Anadolu’da Türk Dili ve Edebiyatının Tekâmülüne Umumî Bir Bakış”, **Türk Edebiyatı Tarihi**, 2. bs., İstanbul, Ötüken Yayınları, 1980, s. 333-400.
- Küçük, Nabi: **Yaşar Kemal’in Kuşlar da Gitti Adlı Eserinde Devrik Yapı**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Levend, Agâh Sırrı: **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara, TTK Basımevi, 1988.
- Levent, Agah Sırrı: “Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri”, **TDAY-Belleten**, 1972, Ankara, TDK Yayınları, s. 35-80.
- Li, Shuzhen: **Peyami Safa’nın Fatih-Harbiye Romanı’nın Sentaksı Üzerinde Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2005.
- Mansuroğlu, Mecdut: “Türkçede Cümle Çesitleri ve Bağlayıcıları”, **TDAY Belleten 1955**, 2. bs., Ankara, TDK Yayınları, 1988, s. 59-71.
- Mansuroğlu, Mecdut: "Eski Anadolu Türkçesi'ndeki Bazı İsimler ve Unvanlar Hakkında", (çev. Reşide GÜRSES), **Dil Dergisi**, S. 60, Ankara, 1997, s. 41-50.
- Mansuroğlu, Mecdut: “Anadolu’da Türk Yazı Dilinin Başlama ve Gelişmesi”, **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, IV/3 (1951), s. 215-229.
- Mansuroğlu, Mecdut: “Eski Osmanlıca”, Çev: Mehmet Akalın, **Tarihî Türk Şiveleri**, 3. bs., Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları Yayınları, 1998, s.247-276.
- Mazioğlu, Hasibe: “Eski Türk Edebiyatı”, **Türk Ansiklopedisi**, C.32, MEB Yay., Ankara, 1983, s. 99.
- Mehmed, Süreyya: **Sicill-i Osmanî**, C. III, İstanbul, 1311.

- Mehmedoğlu, Alaeddin: "Bağımlı Birleşik Temel Cümle", **Türk Dili**, Mart, S. 567, TDK Yayınları, 1999, s. 222-229.
- Mehmedoğlu, Alaeddin: **Türk Dilinde Bağımlı Birleşik Cümle Söz Dizimi**, Adapazarı, Aşıyan Yayınları, 2001.
- Meninski, F. Mesgnien: **Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae, Arabicae, Persicae**, İstanbul, Simurg Yayıncılık, 2000.
- Merçil, Erdoğan: "Anadolu Beylikleri", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, III, s. 138-139.
- Mevsûatü'l-Hadîsi's-Şerîf** (Kütübü't-Tis'a Konkordansı) CD'si.
- Moussa, Gamal: **Refik Halit Karay'ın "Memleket Hikayeleri" ve "Gurbet Hikayeleri" Adlı Eserlerindeki Cümle Tipleri Üzerinde Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 1995.
- Muhammed b. Hamza: **XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Kur'an Tercümesi (Sözlük)**, C. II, Haz.: Ahmet Topaloğlu, İstanbul, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1978.
- Mustafa bin Şemseddin: **Ahterî-i Kebîr**, Dersaadet, 1324.
- Mütercim Âsım Efendi: **Burhân-ı Katı**, Haz.: Mürsel Öztürk, Derya Örs, Ankara, TDK Yayınları, 2000.
- Nev'izade Atâî: **Hadaiku'l-Hakaik fî Tekmileti's-Sakaik**, Nesre Haz.: Abdülkadir Özcan, İstanbul, Çağrı Yayınları, 1989.
- Örnekleriyle Türkçe Sözlük**: MEB Yayınevi, Ankara, 1995.
- Özezen, Muna Yücel: **Namık Kemal'in Romanlarında Cümle**, Adana, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2000.
- Özkan, Abdurrahman: "İsim Tamlamalarında Kullanılacak Sıfatların Yeri", **Dil Dergisi**, S. 103, Ankara, 2001, s. 5-9.

- Özkan, Mustafa: “Eski Türkiye Türkçesinde ki/kim Bağlaçlarının Kullanılışı Üzerine”, **TDED**, C. XXXI, İstanbul, 2004, s. 243–255.
- Özkan, Mustafa: “Tarihî Türkiye Türkçesi Metinlerinde İstek Eki -A/-E'nin Kullanılışı Üzerine”, **TDED**, C. XXX, İstanbul, 2003, s. 359–385.
- Özkan, Mustafa: “Türkçede Birleşik Kelimeler Sorunu”, **İlmî Araştırmalar 2**, (İstanbul 1996), s. 95-110.
- Özkan, Mustafa: **Cilâü'l-Kulûb**, İstanbul, İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1990.
- Özkan, Mustafa: **Gülistan Tercümesi**, Ankara, TDK Yayınları, 1992.
- Özkan, Mustafa: **Tarih İçinde Türk Dili**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1997.
- Özkan, Mustafa: **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, 3. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2009.
- Özkan, Mustafa: “Yapılış, Yazılış ve Kullanılışları Bakımından Birleşik Kelimeler”, İstanbul, **İlmî Araştırmalar 2**, 1996, s. 95-110.
- Özkan, Mustafa;
Doğan Enfel;
Kemik, Fatih;
Uluçay, Mustafa: **Çözümlemeli Osmanlı Türkçesi Metinleri**, İstanbul, Çağrı Yayınları, 2003.
- Özkan, Mustafa;
Doğan, Enfel: **Türkçe Cümle Bilgisi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2010.
- Özkan, Mustafa;
Esin, Osman;
Tören, Hatice: **Yüksek Öğretimde Türk Dili, Yazılı ve Sözlü Anlatım**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2001.
- Özkan, Mustafa
Tören, Hatice: **Osmanlı Türkçesi I**, 3F Yayınevi, İstanbul 2008.

- Özkan, Mustafa;
Sevinçli, Veysi: **Türkiye Türkçesi Söz Dizimi**, 3F Yayınevi, İstanbul, 2008.
- Özmen, Mehmet: "Özne Üzerine Düşünceler", **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı II (20-26 Eylül 2004)**, TDK Yayınları, 2004, s. 2331-2340.
- Özsoy, A. Sumru: "Türkçenin Yantümce Yapısı, Uygulamalı Dilbilim Açısından Türkçenin Görünümü", **Dil Derneği**, Ankara, Kurtuluş Basımevi, 1994.
- Öztürk, Mürsel: **Farsça Dilbilgisi**, Ankara TTK Basımevi, 1988.
- Pakalın, Mehmet Zeki: **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. I-III, İstanbul, 1993.
- Peçevî İbrahim Efendi: **Peçevî Tarihi**, 3. bs., Haz.: Bekir Sıtkı Baykal, C.I, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999.
- Pekçetin, Orhan: **Ahmed-i Dâî'nin Vesîletü'l-Mülûk adlı eseri (1b-58b) (Metin-inceleme-sözlük)**, İstanbul Üniv., SBE, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul 2010.
- Redhouse, Sir James W.: **Türkçe-İngilizce Lügat Kitabı**, İstanbul, Çağrı Yayınları, 2001.
- Sabırlı, Namık: **Arif Nihat Asya'nın Sevgi Mektupları'nın Kelime Grupları Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Sarı, Mevlût: **El-Mevârid, Arapça-Türkçe Lûgat**, İstanbul, İpek Yayınları, 1982.
- Savran, Hülya: "Birleşik Cümle Üzerine", **Türk Dili**, 568, Nisan 1999, s. 325-330.
- Schamiloğlu, Uli: "Türk Dillerinde Yardımcı Fiiller Sorunu", **Uluslararası Türk Dili Kongresi 1988**, TDK Yayınları, 1996, s. 153-168.
- Schinkewitz, Jakop: "Rabgûzî Sentaksı", **TD-B**, Seri: 3, S. 10-11, TDK Yayınları, 1948.

- Sertkaya, Osman Fikri: "-an/-en Ekli Yeni Şekiller", **TDAY-B 1989**, TDK Yayınları, 1989, s. 335-352.
- Sertoğlu, Midhat: **Osmanlı Tarih Lûgatı**, 2. bs., İstanbul, Enderun Kitabevi, 1986.
- Sev, Gülsel: **Etmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller ve Tamlayıcılarla Kullanılışı**, TDK Yayınları, 2001.
- Sevmez, Adem: **Türkiye Türkçesinde Şartlı Cümle Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001.
- Seydi Ali Reis: **Mir'âtü'l-Memâlik**, Haz.: Mehmet Kiremit, Ankara, TDK Yayınları, 1999.
- Sezer, Ayhan: "Türkçe Tümcelerde Sözdiziminin İşlevi", **Genel Dilbilim Dergisi**, Ankara Dilbilim Derneği Yayınları, Şubat, S. 3-4, 1979.
- Sezer, Engin: "Farsça'dan Gelen Yabancı ya da Türkçe'de ki'li Ad Tümcelikleri", **Genel Dilbilim Dergisi**, Ankara, Dilbilim Çevresi Derneği Yayınları, Şubat, 1978.
- Solmaz, Süleyman: **Ahdî ve Gülşen-i Su'arâsı**, Ankara, AKM Başkanlığı Yayınları, 2005.
- Steingass, F. : **A Comprehensive Persian-English Dictionary**, Beyrut, 1975.
- Sükûn, Ziya: **Farsça-Türkçe Lugat (Gencine-i Güftar Ferheng-i Ziya)**, C. I-II-III, İstanbul, MEB Yayınevi, 1996.
- Süleymanova, Aida: **Kırgız Türkçesi İle Türkiye Türkçesinin Karşılaştırmalı Sözdizimi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Şahin, Fatma: **Servet-i Fünun Edebiyatında Türkçenin Cümle Yapısı**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002.

- Şemseddin Sâmi: **Kamus-ı Türkî**, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1989.
- Şemseddin Sâmi: **Kâmûsu'l-A'lâm**, Ankara, Kaşgar Neşriyat, 1996.
- Şeyhoğlu Mustafa: **Kenzü'l-küberâ ve Mehekkü'l-ulemâ**, Haz: Kemal Yavuz, Ankara 1991.
- Şimşek, Rasim: **Örneklerle Türkçe Söz Dizimi**, Trabzon 1987.
- Ş. Mehmed Esad Efendi: **Lehçetü'l-Lügat**, Haz.: H. Ahmet Kırkkılıç, Ankara, TDK Yayınları, 1999.
- Taylan, Eser Erguvanlı: "Türkçe'de Tümce Yapısına Sahip Tümleş Yantümceleri", **Doğan Aksan Armağanı**, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları No:366, 1998, s. 155-164.
- Tekin, Şinasi: "1348 Tarihli Bir Eski Anadolu Türkçesi Metni ve Türk Dili Tarihinde 'olga-bolga' Sorunu", **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten**, 1973-74, (Ankara 1974), s. 59-133.
- Tergip, Ayhan: **Bâkî'nin Meâlimü'l-Yakîn adlı eseri üzerinde dil incelemesi (metin-sözlük)**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2010.
- Tiken, Kamil: Eski Anadolu Türkçesinde Edatlarla Kurulan Zarf-Fiillerin İfade ve İşlevleri, **TDAY-Belleten 1997**, s. 397-428.
- Tiken, Kamil: **Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar ve Zarf-fiiller**, Ankara, TDK Yayınları, 2004.
- Tiken, Kamil: Türkiye Türkçesinde Basit ve Birleşik Zarf-Fiillerin İfade ve İşlevleri, **TDAY-Belleten 1999**, C. I-II, Sayı 42, s. 281-364.
- Timurtaş, Faruk K.: "Eski Anadolu Türkçesi", **Türk Dünyası El Kitabı**, C: II, 2. bs., Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1992, s. 120-145.
- Timurtaş, Faruk K.: **Eski Türkiye Türkçesi**, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1994.

- Topaloğlu, Ahmet: **Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Ötüken Nesriyat, 1989.
- Tor, Gülseren: **Elf Leyletin ve Leyle Hikayelerinde Cümle**, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1994.
- Tören, Hatice: **Ali-Şir Nevayi, Sedd-i İskenderi-metin-inceleme-dizin (2 cilt)**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1990.
- Tören, Hatice: “Adlandırma Grubu”, **İ.Ü. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, c.XXXII, İstanbul 2004, s. 217-222.
- Tören, Hatice: **Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Amme Cüzü Tefsiri I-II, Metin İnceleme-Tıpkıbasım-Dizin**, Çantay Yay., İstanbul, 2007.
- Tören, Hatice: "Sona Gelen Edatlarla Teşkil Edilen Bir Kelime Grubu: Kuvvetlendirme Grubu", **İlmî Araştırmalar Dergisi**, S. 13, İstanbul, 2002, s. 175-182.
- Tuğlacı, Pars: **Okyanus Ansiklopedik Türkçe Sözlük**, İstanbul, abc Yayınları, 1995.
- Tulum, Mertol: “Orhon Yazıtlarında Birleşik Cümleler ve Baş Cümle İle Yardımcı Cümle İlişkileri”, **TDAY Belleten**, 1990, Ankara, TDK Yayınları, 1994, s. 193–205.
- Tulum, Mertol: “Osmanlı Türkçesi”, **Osmanlı**, C. IX, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 421–429.
- Tulum, Mertol: **Sinan Paşa, Maarifnâme ve Ki’li Birleşik Cümleler Üzerine Bir İnceleme**, Basılmamış Doçentlik Tezi, İstanbul, 1978.
- Tuna, Osman Nedim: “Türkçe’de Tekrarlar”, **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C: III, S. 3-4 (Mart 1949), İstanbul 1949, s. 429-447.

- Turan, Fikret: "Modem Türkçede Fiil Tabanlarıyla Sesteş İsim Soylular ve Bir Terim Teklifi: Fiil-İsimler", İstanbul, **İlmî Araştırmalar 6**, İlim Yayma Cemiyeti Yayınları, 1998, s.245-261.
- Turan, Fikret: **Old Anatolian Turkish: Syntactic Structure**, Basılmamış Doktora Tezi, Harvard Üniversitesi, 1996.
- Türer, Osman: "Bibliothèque Nationale'de Bulunan Tasavvufla İlgili Türkçe Yazma Eserler", **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı 8, Erzurum, 1988, s.195.
- Türk Dil Kurumu: **Derleme Sözlüğü**, Ankara, TDK Yayınları, 1993.
- Türk Dil Kurumu: **Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara, TDK Yayınları, 1949.
- Türk Dil Kurumu: **Türkçe Sözlük**, 10. bs., Ankara, TDK Yayınları, 2005.
- Türk Dil Kurumu: **Yazım Klavuzu**, 24. bs., Ankara, TDK Yayınları, 2005.
- Türk Dil Kurumu: **Yeni Tarama Sözlüğü**, Ankara, TDK Yayınları, 1983.
- Unat, Faik Resit: **Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu**, 7. bs., Ankara, TTK Basımevi, 1994.
- Usta, Halil İbrahim: **Eski Anadolu Türkçesi Söz Diziminde Sintagmatik Yapılar**, Bizim Büro Yayınları, Ankara, 2007.
- Usta, Halil İbrahim: **Firdevsî-i Rûmî Süleymân-nâme-i Kebîr**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1995.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı: **Bizans ve Selçukilerle Germiyan ve Osman Oğulları zamanında Kütahya Şehri**, Maarif Matbaası, İstanbul 1932.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı: **Osmanlı Tarihi**, 2. bs., C. II, Ankara, TTK Basımevi, 1964.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı: **Büyük Osmanlı Tarihi**, 1. Cilt, 7. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999.

- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı: **Anadolu Beylikleri**, Ankara 1998.
- Ünver, İsmail: “Osmanlı Türkçesi”, **Osmanlı**, C. IX, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 1999, s. 430–436.
- Üstüner, Ahat: **Anadolu Ağzlarında Sıfat-Fiil Ekleri**, TDK Yayınları, 2000.
- Üstüner, Ahat: "Cümlelerin Öğeleri Konusundaki Karışıklıklar", **Türk Dili**, Ocak, S.553, TDK Yayınları, 1998.
- Üstünova, Kerime: **Dil Yazıları**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2002.
- Vardar, Berke: **Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**, Ankara, TDK Yayınları, 1980.
- Yaman, Ertuğrul: **Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesinin Söz Dizimi Bakımından Karşılaştırılması**, Ankara, TDK Yayınları, 2000.
- Yaman, Ertuğrul: **Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesinin Söz Dizimi Bakımından Karşılaştırılması**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1994.
- Yavuz, Kemal: **Mu'îni'nin Mesnevî-i Murâdiyye'si**, I. Cilt, Konya, Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 2007.
- Yayla, Hasan Kağan: **Dede Korkut Kitabı Söz Dizimi Araştırması**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Yelten, Muhammet: **Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2009.
- Yelten, Muhammet: “Parsnâme'deki Ki'li Cümleler Üzerine”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C. II, Sayı 4, Ankara, 2005, s. 46–56.

- Yelten, Muhammet: **Sohbetü'l-Ebkâr**, İstanbul, İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1998.
- Yelten, Muhammet: **Şirvanlı Mahmud, Kemâliyye**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1993.
- Yıldırım, Nimet: **Farsça Dilbilgisi**, Erzurum, 1997.
- Yılmaz, Çağlayan: **Atabetü'l-Hakayık'ın Söz Dizimi**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Yüce, Nuri: "İkilemelerdeki İlginç Problemler", **Bahşı Ögdisi, Klaus Röhrborn Armağanı**, Hz. J.P. Laut, Mehmet Ölmez, Freiburg/İstanbul, Simurg Yayınları, 1998, s. 419-127.
- Zülfikar, Hamza: "Girişik Cümle Sorunu", **Türk Dili**, 521, Haziran 1995.
- Zülfikar, Hamza: "Takısız Ad Tamlaması Sorunu", **Türk Dili**, 523 (Ankara 1995), TDK Yayınları, s. 781-789.

www.tdk.gov.tr

www.isam.org.tr

www.suleymaniyeh.gov.tr

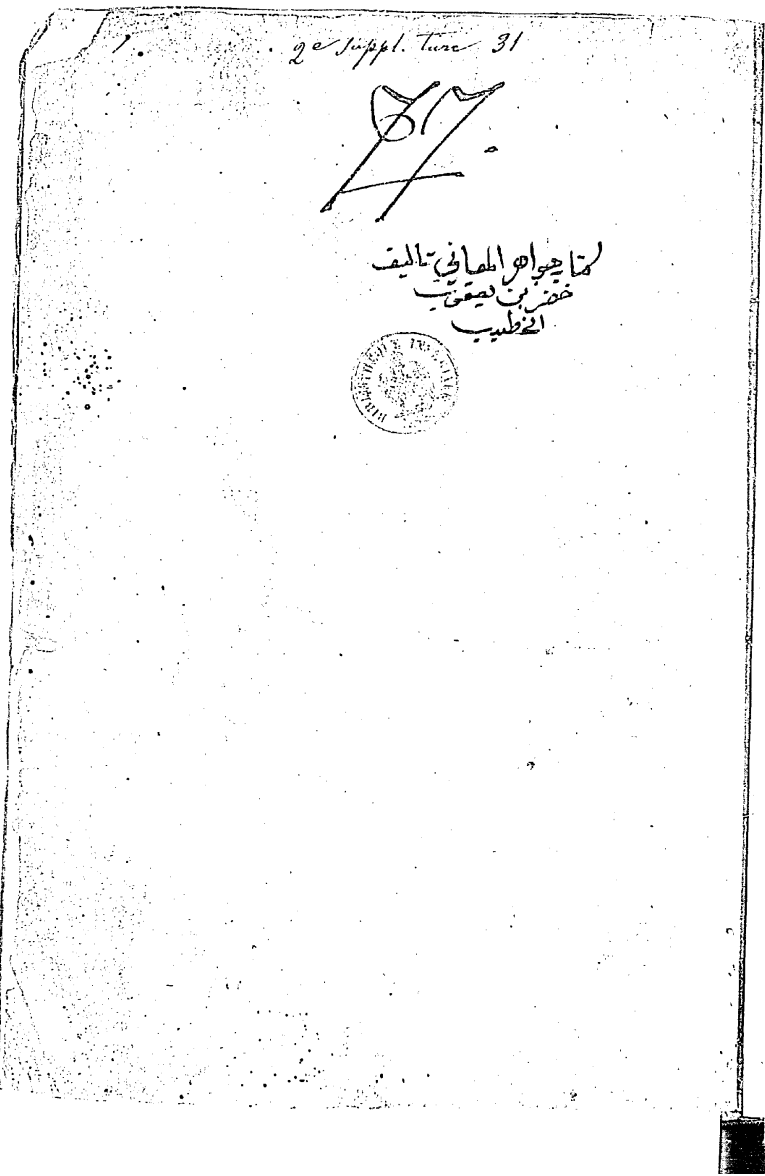
www.yazmalar.org

EK

CEVÂHIRÜ'L-MA'ÂNÎ
(PARİS NÜSHASI)

TIPKIBASIM

Volume de 223 Feuilles
28 Avril 1883

بهدری تو شمع خال بلمزینا
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بن موندن کنبد خضرا ادر

بِسْمِ اللَّهِ

ایچ یغندن کوشن لدری بینا ادر

طوق خیلان آدمی ادر ادر

عسبی بیلدن دزب بالا ادر

کوکله ادر دینکی کردان دزب

اول سماعل ذوقلا خیران دزب

اول التودر لهده بوید کنتر زب

ایلد الجاخ الادی استغلیبن

بو جهات بخدو اوله خد زب

نعتی و حکمتی خد دزب

صد هزاران اشبو نکل کبیر جهات

یاد دز اول مشاهیر عاشرک

سحر سبکله دزدان و الفقات
 هم از قباکی ادن اول پنده دار
 بل انورن کورن اول قلدین
 هم کگل قندینه دزدورن جهرین
 مشک فاندان و فشدن کدی
 در یغوزدان گاندن کوهری
 آبی قطنا و سونل ایلن نهان
 ارسنده بن شرح لایمغیان
 زهر همت کن بلا سیدی لهن
 فایندی ادر سکن الندرن طبین
 زهر مینات کن کفن کوی یادی
 کولکه ایچنده ابد فال ایدی
 زهر اول کم آنل یوق اقلی

زهر افکم

زهر آه کم ضلی یوق ای وی
 زهر قدر شکم نه دبلر سته ادر
 بربل اوچنده هزاران بل منسه
 زهر قدر همت کن دین کوهری
 شمع کبی آردام بین لری
 زهر همت کم نیابل بل حکیم
 همت اندن آت الدیلر علم
 زهر همت کم غنی در مطلقا
 بجم قدم تا بقدرن اکا فم بقا
 زهر همت کم اگا بقدرن نوال
 ارتدین سق با خود اگسلر حال
 زهر عزت کم نیچالز بلدر لری
 کورن ایلن باو سن الدن

لیکن ذائقه بلمادی نشات
 عقل دبیلی آتی صلاح اعلمه لان
 جات آتی بلمانه بلمادی حکایت
 ذره دیر غنای آنک حکمت سزوت
 قطره در اولن آنک امر نسبت
 آتی استلن اچون ذره لوت
 بر اچون او قتل خطبه لوت
 ذره لا لطف لاهم ران قاسر
 آنلرک اندیکاپر ران قاسر
 ذره لا لطف اولما سیدی پان
 ذره لوت اولما ذری پایدار
 ذره کبی اولمنا سن حقیق
 اول هوله اولمنا سن خطیر

زید خاوت کلم اگر خبر یله قیل
 اولدی صغاییدی آتاده بیل
 زید خبرت کلم ارشدی چالک
 جات افویچون بلض ای پده
 زید شفقت لم دکن در و کراش
 اول ادبدتر آنلن هم مهر پان
 زید غفلت کم پاره ووزی هم ز
 اول وکل سیدی اولمندی حضور
 زید طاقت کم امانت حقلن
 پین نایبوی کاؤک کتمار
 زید حسرت کلم بزا اولما ساسر
 لپن آنارن اصی کم بو لاسر
 طبطاو در اولن اولدن خبرت

لما ذائقه

اول که گلابی دهمدی بندت اثر
بن الجا یا ارشد هم الحکل سگا

جون هیکل ویدلا اقصی ثنا
ساکه لایق المکی بن بلمن

انویچون حضرت کل اوکا مزین
هر نفس بدت کائن جزم وخطا
حضرتو کا یا رشون عفو و عطا

واعف عننا ربنا و اغفر لنا
انت هو لا انا بشک انهدنا

بن کنز کم ایدوش کم عفو قیل
جون سنو کدش امر و مزین و قال و قیل

لبل بن عفو سوس سن لاجرم
انلیچون افسوس یازان کرم

ذره و شوی او طاز سکل زیر و زین
اول کشدن بامپاس فر و کور

ذره لپی چرخ او در سکل فر زمان
بولسن نفسکل النادن پسر امان

ذره کپی هنکشی کم خاک اول
دین غی تولد نوین پاک اول

هن که کندوی کوز ایلش اول
کزجه طاعت اتمده ادریس اول

لی استایونیا لک کلد لک
ایوپا و مزطیرغ اجسه قار لک
بن بلک بینا جاع شکلد لک

خالقی انلد دخی استاد لک
اول که کندی بلدی سرتن شکر

سَجَّالِينَ بِرِذَائِهِ يُقَدَّرُ لَهْدٌ
فَضْلًا كَمَا خَلَقَكَ أَيُّهَا الْمَلَكُ
فَوَسِّرْ دَا قَلْدَقَ بِلِقِ كِبِيِّ بَدَا
رَحْمَتِ أَيُّهَا رَبِّ ارشاد من دالوا
تَادِكُنْ اجْنَدَهُ بُولَا وَرَحِيَّاتِ
اِسْتَبْرُؤْتُ بُولِيَا بِزِي مَمَاتِ
رَحْمَتِكِ دَرِ بَادِرُ رُ بِرِ مَشْرَهَا
بِيضَةُ بَرِ قَطْرَةٍ يَتَرُ اَنْدَلُ شَمْرَهَا
تَابُونَ اَوَّلِ قَطْرَةٍ قَامُو كُنَاهُ
اَوَّلِيَا اَوَّلِ قَطْرَةٍ مَمَّ هَرَكُنْ حِيَاةُ
قَطْرَةٍ دَنْ اَلْسَلِيَا بِحُرِّ مَحِيْطِ
اَوَّلِ دَكْنِ دَهْ قَطْرَةٍ دَرِ بِحُرِّ مَحِيْطِ
صَلِّ نَفْسِي دَهْ بِحُرِّ شَيْطَانِكِ سَقِيْرِي

تَالَهُ مَحَلَّةُ

تَالَهُ مَحَلَّةُ اَوْلَاهُ اِيْمَانُ وَيُعَيِّنُ
دِيْلِيْزْدَهْ دَقْعَلِ اَوْلَادِمَّ اَذْكِي
كُوَكَمَزْدَنْ زَايِلِ اَعْمَةُ يَادْكِي
سِنْدَهْ طَهْلِيْلِيْ عِنْدَهْ اَلِي زَنْكَلِي
يَا تَرِيْلَنْ بِيْرِيْ زَنْبُ كَالَمَ لَنْ
اِيْلِيَا لَنْ بِيْزَهْ بَنْدَرَا وَجْ سَعْوَالِ
كِيْم اِدَا اَبِيْلَسْرَانْدَهْ قِيْلِ وَقَالِ
كِيْمَهْ طَايِرِ سِيْنِ رَسُوْلِكِ كَمَنْدَرُوْتِ
هَم اِيْتِ دِيْشَلْ دَهْ نَادِيْنِ دُرُوْتِ
سَنْ مَكْرُ اَطَهْ وَكَلَايِيْزَهْ جَوَابِ
بَلَدِ رَا سِيْنِ دِيْوِيْنِ اِنِيْ صَوَابِ
سَرُوْرِيْ مَدْرَسِيْلِكِ لَمَا بَزْدَنْ سَلَامِ
كِيْم مَحَلَّةُ دِيْ زَنْجِيْمِيْ اَلَا نَامِ

انك الينا وهم اتباعنا
 هم داني اصحابنا اشيا عسنا
 بوسن كل جون بقدره اي باز بخری
 بين مراد او ندر الم خاطر می
 یا الهی ایله خیر بیلدیمه تمام
 اعتراف هم ساکنه در پیش و السلام
 اوستا نکرنگ خندان و ز سواکل صلوات ندرت
 صلته بوفع جیف دعا می حضرتین بیخوب
 شریفین ایلمن سبب تالیف کتاب اولاد کریم
 جون محبوب السلاطین سلطان المشرقین
 باشا حضرت تنکل او صاف حمیده سنی و اخلاق
 کریمه سنی ایستادم خصوصاً اول حضرت ملاز و ندرت
 بر عنین دانی شبیه تقیین ایلمن کرم پادشاه

در فعلینده نوبت و امر و نسیاء در کم کوه کینه
 تصدیق و امر محبت علم و محبوب علماد زهری
 ضمخادر پس مشتاق اولدم کم مبارک حال لری
 نظدا ایلام و عزم ایلمن مکن ای کرم کون سمن
 قلمد بر ایلمن کشته کم دنیایک بحا بلدی جمع
 اولمشکن غفلت ایفوسندک ایتمق و طاعت
 مشغول اولوق علامت سعادت ایلمن در
 و نشان دولت سرمدی در دایم کم عمل ایلمن
 اشبو حدیثه کم قیامت کندی عرشک چون
 یانه منیر کندی ز غده لذت نور دن و بر طایفه
 اول سبانه جملن بند و ک بوز لری و کید کلدی
 نور دن اول حال بدی کم بیغامین لرو شهید لری
 دکل لری انا بیغامین لرو شهید لری دانی نکرنگ

مقام لولون عجب لیکن صحاباندا ایستد لولون رسول
 انانیه قوودر رسول حضرت ایقل اناندر دنیله نیاکچور
 دوشلشنلردردوی وحدیث تمام اولدی بئین
 تحفه لول اولدی ملوکانه تکلم رسوله سرامما
 ملوکانه مشغله اولدی ییاققیرانه متعین الا
 زیر که اول حضرت کدرجه عالی دلیکن لیلما ندر
 لعلی دکلدن بوضعیف دانی الیجه سزمایه
 دزلیکن قدریادت ادنی دکلدن بئین اول حضرت
 سلیمان مندییا و تحفه دوی صفتنه نه الیتر هم
 بدیع و عیب المیا بکلم بویستار بیان ایکن
 بومند کوری
 بل خذ بیلدن نفسنی جان کس دی
 صلیش کل نیتله کلهستانه کتردی

شکر کبی در جانیه جانانه کتر مکر
 کم بصره شکر لعل بدخشانه کتردی
 یکنلشی چفق طشی قیلمی صاندی
 صرافه بدلدن دیومس جان کتردی
 بلای مکر قیمت اولاد غنی کیم
 نسوین کل سنبل بستانه کتردی
 مشول شاة اولنا کم بیما سکر خلوا
 کوزانی که ناخوریله سرخان کتردی
 بل کل دخی طرف رف اشبوکه بواحق
 حنظل بولن الی شکر بستانه کتردی
 لیکن چومناسب اولور استنه حیدر
 عیب اولیا کز قدرله سلطان کتردی
 بوشنیه مثل واردا بشتکه قرینا

فتر

جاکو که بدن تحفه سلیمان کتردی
 لیکن کور فکر ایلامم ایتمدم که ارب سقلمحق
 یکر کدر زین که اول مخدوم کل نصیب منصبت
 کامل در و نصیب متاع ذیوبدن تمام حاصله
 الی جنس جواهر سه خرد و سبز و سوار و کد
 جنس نفایس سه قطار بر قطار و ابر
 ایله اولسه بچه زمانند بود عاچی او حضرت
 لایق تحفه طلب تمنا سیجوت خیرت بادینده
 سر کد دان ایدم و عصه دکنده غرقاب
 الوب اندیشدن یدم دم آخر الامرا بغم
 بن سقسی پاره سنه داخی دقندی پس عاچر
 الوب ایتمم
 کشت ابد جرنانی بو عجب کور کل سرتن

بن تحفه

بن تحفه بلادم دیوبدن اول حضرت با نالما
 هون عاقبت الامن بلیکا دایندری
 کند و به انانن اشقی انجاغ اناس
 پس بو کلی خالقدت یوز چور دم که
 فایده خدای الوب العالمین یئلدم
 معبود حقیق حضرت قنده و اطاب باقی در کاهنده
 که همت الینه دیان زینلین الیدم در اولدم
 اول وهاب حضرت کدر منتجاکم اوهون
 اشوب الم فضل خزیندستل قولین اچیل
 زینام ازینده کوه لر سید ایتمدم که بتم حضرتکم
 مقدس در جغانا قلند و فرینیه کرم منزه در
 یق لقدت جوهر دلغم انکنه جغانا فون قومن
 و بدن دن ال قلدرت حاجت دینکل الی

قدود من شمس
 خلاقه الی نسنه دلی لاریس قافری
 اللہ تعالیٰ دلم لاریس قافری
 برونه کولانه عی شانه قدر شانه هیچ کسنه یقانه
 کم بتم انعامه مسمون المیا من کم صدقده در کاهه
 کله احسانم دن مغبون اولیا شمس
 حضرت ما کالین کسنه مخرم المدی
 یا کشی واری که لطف و میده مؤسوم المدی
 مختلف خلق مرادین ویدوم سندریم
 پستی کم اولان شوم میده که من حورم المدی
 هنکه عشق بولنا قودیس خدایت ایغن
 سن آنی کوزدل کم مختار و مخدوم المدی
 ایندن ای سایل صادق وای چالم توری نه عاشق

ال امدی شول کوه لری کم بتدر غیب تو تو غنک
 از دنده مشهور دلی و عنایم نظریله منظور
 دلن شیله بکن لرد کم بتدرک آری بلخی انکارنه
 هیچ کویا و نکل الی یا شمدق در و کوه لرد در
 کم هیچ جوهر نیک الی دکن کندن لم بطنه
 انش قبله هم ولا جان فخرالت اول اقتیان
 انکم قامه کم بونف اعتقاد باز رضاه شیله در
 کم هیچ متاعل بنجلین وایچ یقده ورنیه
 خیرین لردنک فخره لردنک بونف فیه مشه در فخر
 مناج بقدره
 حضرت باشا بچون بومندنا
 ایلدکم اقدام تا کم حضرت
 لایق اولد بولنا اب حکامه

جنت فردوس اعلا بدينا
 تحفة الله لكم فلا باق ابدا
 اول دخلكم بنو الكنديت
 الله تعالى حضر تنك عنايت بي علتد
 وكرم بي نه ايتندت اميد الله كم بوضيقت
 بيان سنهور اللد وبناي خطا وغللاد
 سقليات اولين والاخرين فقول رسول الله
 متابعت فانويج بوم مقصود حصوله مؤصولا
 فينه واقينار وود كليتله فافح وشفاح
 ايليا وكونك انده مقبول ونظير لده منظور ايليا
 وداني اميد الله كم نوك تاب وقتها اقل الله وعظله
 وعشقه هوش دك ليلت ذوقان وشوق فليريد
 اول او مرتبه لري مرتبه جينه ويانيد اول اتمت

انكل اقلانا اي وقيم شمس
 عالمك خالفينا شكرك ويسان
 كم كهر صرفه وردم بي قياس
 جانني بسلا ما كجوت جامي
 كور خا ان غر مشم اي خير انان
 فبو كتابك ادني جواهر المعاني
 وردم علت عايسي اولد كم جوت مرید
 صادق وطالب وعاشق صادق ناني جهر يله
 مطالعة ايليا وبنو انكل موجب ايليه معاملة
 ايليا وبلو بيله كندرت كه كمده وقتندت
 كلمشددت وبنيه كلدو كندو فحجزو كدرت
 يا خود بو عالمه نيجون كلدي وداخي جانلد
 اول نوراني عالمدن تنكذ قد اول اغن بكور ملكه

فایده نادر و کز و اندک این مقادیر حکمت نذر
 و قیامت کشته گز و غیر مقادیر سبند زو و هم
 حیوانند زو سبند زو فن تلمش اولاد اول
 من تلمش ایشمش اولاد بنیادین بدین باب
 ازین وضع اندر باب اول معرفتین
 در در باب ثانی واجبانه در باب ثالث
 بیان فطرت از واحد در باب رابع بیان
 خلقت انسانه در باب خامس بیان شاکل
 امر از و زاده در و نومه قالمت فتوحینک فتح
 محسنم اینک اواسطینه بدین شرحه
 و الله اعلم الله تعالی علی الامه و الهی الله

علی الشمامه
 سکنیون طوقرتک اول رسولک

اچک فاپوسی ایشو فتوحک
 تو قعم طبودن بو تبت کلا شرها
 نه جمد زنه عامه نه طیناسک و رجا
 نه جاه و منصب عزت نه احرام و قبول
 نه مال و نعمت امارت نه عزت دنیا
 ولی امارت این کم ادب نه کله عملی
 بلا سبب ایماق اجنده صور خور لقا
 طیکل سبب الوین بو هجی داهی ایشا
 مقام صدقه که قامویه مقصد اقصا
 شراهات هجلا کتات لایق قدر
 که اید گز سنکچون بور شمله انشا
 چویارت ایشو جهانه عزیز اتدک آبی
 پش ایشو شاه داهی ویرنه علات کبری

مؤثقا ابنة الهى لى سليمان
 رفيعى ايت اكا عذلى وورون عظمي
 يا ابا الال في معرفة النفس حق تعالى
 آدمي بوند وعقل وقيمت وين مكله دكل جنوانا
 از سر نه اهنيا نايادي زير كه عقل جويج قيلو
 منشاه در و دكل سعادت لعك اضلايه آدمه
 انگوت و سركم تا انكله عام حاصل ابليبا كم
 طلب العلم خويشه تعالى كل مسلم فستلوه
 و اول علمه نفسين بلهكن سبب اول تنكرسين
 بلهكه بو مقدمه عاوم اولدكم ادميلمايه عجوت
 وهنزه انشاه جون فيدم من كل جنون جون بربلدين
 بلهكه امس عظيمون بوردلدين ووقوز قولدي حقه
 و اولوقوز قولدي دوسدا ابد ملقدن نعوذ بالله

حقيقته ايدونق اولد ايسو طهو عذابندن فقه
 نيكه نيك يقدنكم بيوردن ان الله المعرفه التي
 الية و بوندت عبارات دن ادميه نيكدن ماكلدن
 سنه يقدن دوست فراقنك ايسو نيكه ايشونه
 بيتن دوستدا ايتلق انگوت عذابنك فتنه
 بندن انرا ايتدي شيخ سر بسطوى رهمة الله عليه
 كلم التي بين فاوله ندين او عذاب دلوسك ايتكل
 افتادق عذاب وينمكل كم كه قتل من در
 اما حق تعالى كافد لوايتلق عذابيله و نيسنه
 نعوذ بالله من ذلك بشكم بو ايتاده بيمر كلام الله
 عذابت اللهم بو مشدا ليجي بون شمس
 المذنبه يازدن ايدوز نيكابي
 غم اولد انسن اولن بشاد و ماي

عزای غاشقک این قسوی اولور^{تسوی}

به پلسوت عشق بوق کسانه آلب
الرمغ عشوق بهال وصالین همته احسان
ادرت دستید کز چکل عاشفایم جهنم اودنه کوز لید
توتیا ایدید واکتی فردوش اجماع اجنده عاشقانه
اول معشوق ارا سنده پزوه اولت کز مسلند
شیله فزیا ذفغات ابلیلند کم جهنم اودنه یئنانلند
کنار و عایب لیا جهنم اونا لوز اولدی
استرکیانردی یلیپی
طاه و سنکیاه بله جنتانرای دلبر

هنت طمور دن نتر اولور سنسیر ای سرفور
پس عاشقی کسینه لانا کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم
سقیمه ناهر سنسند کم دوستان ایو حیدر کیم

یقین اولیا

یقین اولیا یغور دینه سو میا زینا که باقی و کلازه
اعلی فز و منصب سو مکله می نجلین در و بود کلکله
وقاسی دنیاه در سنکیه و امر نجه چون سنکیه
کوه بندوک دشمن کلوی وی و فالقادی
معاوق اولور زینا که سنه بله کز منزلت کزو
دنزلد پس اصا و کیشی اولد کیم کندت این لیس
یا زدن تنکده حق تعالی داو و بیغایه ای تادی
یاد اوتد بت سنات این لوزن هت حال کده پین
بهم حضوره ارشاد مرچی عمل لره در شکل

اصا اولد بایدن رمز لک سنسایه مالالا
بلکه انلان ک قتنه بای اولور عالالا
و شول کیشی کیم سو و کندت این لادینا اولد

بود ز نادر داخی در لود ز لود اولست
 وقتی نشی قترق سوز سسه انان این لوجی در
 قترق اولد معلوم الیکم هر نشه کم فانیب ز انکا
 وفاس یقادر اما اول نسیلکم انان اینطوق محالده
 الله تعالی در من و انک محبت معیند من زیلا
 که الله خضر بناک ذات و صفات منزله در فنادن
 و جان جو ری داخی بلایه در و الحاک دکلدن نین
 اولد کیمانه جان المذتن حال مغیر الیغبار
 جان حال مغیر اولد ز و السلام
 علی الذین السنة جانایقادر من غم
 که جانین کبی قل لئذ کل کسم
 بو و بیکانه بیقوشد یاری
 همایله و زوبین اولد به نام

ضمیمه

خوبلذک کم بود نیایه وفادار
 خجرت سز لدر ای پس اولمه خرم
 بیون معروم اولد سن بنده ای یان
 عمر نیاد و اکل بوشله حکم
 کورن سین کفاد و لوز کیمه هر دم
 که کوچم دفعه دفعه ابن آدم
 فنا ز تعینه تریاق اصبی اتمد
 اجل نهینه خود نیلایه من هم
 کسنادنید اولمن مؤبسات
 کسنادنید اولمن مؤبسات
 امد هر کسبام الله تعالی حضرتی سوز سسه
 انان ایند و اولیا لاجرم اول کشیه در دضم ارشیا
 تکلم کلانده بیتر الی ان اولیا الله الامور

عَلَيْهِمُ وَالْأَهْمُ بِمَنْزِلَةِ نَبِيِّهِ
 حَقِّي سَأَوْ نَلَمَهُ فَيَعْوِلُوا مِنْهُ
 بُولَدِ حَقِّي حَضْرَتِنَا أَيُّوْ وَاوَلَدِ
 جَوْنِ اِنِّي سَوَمَكِ دَرْوَرِ وَاَصْلِ دِينِ
 يَسْنَ اِنِّي سَوَمَكِ بِنِ اَلَّذِي يَقِيْرُ
 اِمَامِي بَلْ كَلِمِ اَلْمِيَا اِرْ اَوْلُو اَشِيْخُوْنَ بِنِ اَلَّذِي
 نَبِيْ اَلْمِ مَعْرِفَتِ اِمَانَتِ كَتْمِكِ نَبِيْ دِكْمِ اِنِّي اَلْمَوْلَا
 عَاجِزِ اَوْلَادِ لُوْدِي بِنِيْلُو كُو كَالِدِ قَوْمِي اَلَّذِي
 اَوْلِ مَعْرِفَتِ حَاصِلِ اَوْلُو زَنَسِي بِالْمَلِكِ اِنْتَا
 اِيْلُو كِيْنِ بِيْعَا مَبِيْ لُو كِ كِتَابِ لِرِنْدَه حَقِّي نَعَا
 دَمَشِدِ كَمِ اِنْسَانِ اَعْرَفِ اَلْمَسْ كِ تَعْرِفِ
 نَكِ اَعْنِي اِي اَدَمِ نَفْسَايِ بِيْلِ تَا اَتَا بِلِي بِلَسْتِ
 وَدَا فِي بِيْعَا مَبِيْ حَضْرَتِ بِيُوْرِ دِكْمِ مَن مَعْرِفِ

نَفْسَهُ فَقَا عَرَفَ لِيْ اَعْنِي هَتَا مِ كُنْدِي
 بِلَا دِي تَنَكِدِي بِلَا دِي وَسَنْ اِيْدِي سِنْ كَمِ بِنِ
 كُنْدِي زَوْجِي بَاوَرِ وَنِ وَا نَكِ كِيْ بِلَا مَكِ بِلَا مَكِ مَوْلَا
 زِيْرَا كِه حَيُو اَنَلِدَا فِي بِلَا كِكَلِيْنِ بِلَا لَتِ و
 مَسْتِ بِلَا كُو كِ بَشَدِ اَلِ دَرْوِيْ دَرْ اِيْقِ دَرْ اَنَدِ
 دَرْ دَرْ كَمَلِ اَشْكَارِ بِلَا كُو كِ بُوْدِ زَاوَلِ
 بَا طِنَدِ اَبُوْرِ سِيْنِ بُوْدِ دِكْمِ قَنْ نَكِ اِحْسَه
 طَعَامِ بِيْرِ سِيْنِ وَقَا حَقِّي بِيْلُوِي اِنْدِي سِيْنِ
 وَشَهْوِ نَكِ غَالِبِ اَوْلُوْرِ سِيْنِ اَوْلَمَكِ اَبُوْرِ سِيْنِ
 اَبَقَلِ كَلْجَلِ اَبُوْرِ سِيْنِ اَشْبُوْ مِفْتَلُوْدَه هَبُو اَنَلِدِ
 هُوْ سَكَلَه بَرَا بِيْرِ دَرْ بِنِ وَا هَبِ دَرْ كَمِ حَقِيْقَتِي
 ظَلَبِ اَبُوْرِ سِيْنِ نَا كَمِ سَنْ قَنْ دَتِ كَا اَلِكِ وَقِيْرِ وَا كِ سِيْنِ
 وَبُوْمَنْزِلَه نَهْ مَضَلَّتِ اِحْوَنْ كَلْ اَلِكِ وَسِيْنِي بِيْحُوْنِ

يَدْرِي سَعَادَتِكُمْ نَدْرُوشَقَاوَتِكُمْ نَدْرُوشَوَل
 صِفَتِكُمْ كَمْ سَكَنَ بِالْمَلَكَةِ دُرِّ بَرِّ جَسَدِكُمْ بِالْقَلْبِ صِفَتِكُمْ
 وَبِرِّ جَسَدِكُمْ بِرِّ جَسَدِكُمْ بِرِّ جَسَدِكُمْ وَبِرِّ جَسَدِكُمْ
 بِرِّ جَسَدِكُمْ بِرِّ جَسَدِكُمْ وَبِرِّ جَسَدِكُمْ بِرِّ جَسَدِكُمْ
 سَنَ اشْبُوْت لَدُنَّ دُنَّ قَفْسِي سِنَ بِنَانِ دُنَّ قَفْسَانِ
 صِفَتِكُمْ كَمْ سَكَنَ حَقِيقَتِكُمْ كَوْهَرِ دُرِّ كَدِّ بُوْتِسْتِهْ بِرِّ سَكَنِ
 حَقِيقَتِكُمْ طَلَبِ اَلْيُوْمِ مَرْسِيْنِ اَمْدَانِ اشْبُوْتِ دُرِّ كَرِيْمَانِ كَمْ
 طَائِفَهْ اَلدُّوْكُ هَمْ بِرِّ نِكْ غَدَا سِ اَبْرُقْسِي دُرِّ سَعَادَتِ
 اَبْرُقْسِي دُرِّ حَيُوْتِكُمْ اَلْمَلِكُ غَدَا سِ وَ سَعَادَتِ فِي سَكَنِ
 اَبْهَلِكُمْ وَ اَبْهَقْ وَ جِهَانِ اَبْهَلِكُمْ دُرِّ اَهْمَالِ سِنِ اَلدُّوْمِ وَ اَسْبَلِكُمْ
 بِمَلِكُهُ وَ اَبْهَلِكُمْ وَ اَبْهَقْ وَ جِهَانِ اَبْهَلِكُمْ دُرِّ اَبْهَلِكُمْ وَ اَبْهَلِكُمْ
 غَدَا سِ وَ سَعَادَتِ فِي قَفْسِي اَبْرُقْسِي وَ اَبْهَلِكُمْ وَ اَبْهَلِكُمْ
 اَمْدَانِ سِنِ اَلدُّوْمِ اَبْهَلِكُمْ اَلْمَلِكُ اَبْهَلِكُمْ اَبْهَلِكُمْ

وَ فَرَشْتَانِ غَدَا سِ وَ سَعَادَتِ تَسْبِيْحِ وَ تَقْدِيْسِ
 وَ حُذُوْمِ شَاهِدَةِ جَمَالِ حَضْرَتِ اَلْهِي دُرِّ حُجُوْنِ سَنَ
 اَصْلَانِ وَ فَرَشْتِهْ كَوْهَرِ اَبْرُقْسِي وَ حُذُوْمِ اَبْهَلِكُمْ كَمْ نَا حُضْرِ
 اَبْرُقْسِي بِرِّ سِنِ وَ شَوَلِ بِاَلْمَلِكِ كَمْ اَبْرُقْسِي سَوْدَانِ
 اَلْهِي اَوَّلِيَا اَوَّلِ طَائِفَتِكُمْ وَ اَوَّلِ كَوْكَبِكُمْ كَمْ اَبْرُقْسِي
 نُوْرِ اَوَّلِيَا اَوَّلِ كَوْهَرِ وَ اَوَّلِ دَلَانِ كَمْ اَبْرُقْسِي دُرِّ كَرِ
 اَوَّلِيَا اَوَّلِ كَلِمَتِكُمْ بِرِّ مَرْسِيْنِ شَيْخِ
 كَدِّ غَزِيْنِ اَوَّلِيَا دُرِّ سَكَنِ طَاعَتِ اَبْرُقْسِي اَللّٰهُ
 اَعْتَبَانِ اَعْتَبَانِ اَعْتَبَانِ اَعْتَبَانِ اَعْتَبَانِ
 اَمَّا اَللّٰهُ تَعَالٰي كُمْ اَدْلُوْمِ اَبْرُقْسِي اَبْرُقْسِي اَبْرُقْسِي
 كَمْ اَبْرُقْسِي اَبْرُقْسِي اَبْرُقْسِي اَبْرُقْسِي اَبْرُقْسِي
 طَقْزِدِ نَبِيْكُمْ اَبْرُقْسِي حَضْرَتِ نَبِيْكُمْ اَبْرُقْسِي اَبْرُقْسِي
 تَسْبِيْحِ وَ تَقْدِيْسِ اَبْرُقْسِي اَبْرُقْسِي اَبْرُقْسِي

بلهين بيلق قنندة خوان الوتر
 ورسين الحق كم بلورين بن نب
 اول غاظ در بلك لقله كل سني
 بيله بلك بلكه بلكك دكل
 نكدي بلكا كافتاخ افان اول
 كم بلالو باش اياق الصيوت
 ات دري ساخ ساقل قافتو
 كند زيني بلذكي طاهر بدوس
 باطن اكلا دوع اشيت كم ندر
 اولدنه اول كم قوت احيق بيا
 قايحوق ناكلر الكسه ديا
 شنهوي في غالب الوين اولنا
 فرق انككه البق ان نالندنة

دكل الجنة مخصس بده كم نكدي نكل طقسك
 طقر ادي واردره هكلم انلر هي سنا اجماعه كنه
 علم ابتداء اختلاف ايلدر صيقاه بر جلد ايلدر
 كم صيق كلمه كلمه كانه بربنا قوت در بيلور
 انما اينددر كم بواذ لكر فعني لين بلكه
 وير نجلنا اينددر بلكه كلات صكتره هير بزارده
 جسيمه عمل ايلكده واول كند نفس بلكدز

شعر

هر كه بلديسه كند و نفسي
 اول كشي بلدي من نكدي سني
 نسنه يقاوه ز سكا سندن يقير
 كند زوكي بلكدز كني يقين
 كند زوكي بلكدز عان الوتر

بلهين

اولی اشیا بیکل ویتقی دزد
 داخ از ککله اینین اتمک دزد
 بوصفتلر سنده داخ وازیق
 عاریست حالکی بل ای دیفه
 بیقل اشیا شرف و مکر و حیلدر
 بن تجیلر دایم اخیتمله دن
 سن کذل تکره ایلیکن شهوی
 کبر و کین و بغض و عنیم و شقوی
 چون بلند دن گوکلک اری قیلکین
 پس نوشته من تباسن بولسین
 ایندک نلاؤک نده بیدر کلبی
 دون کند و نردیلدی دی کلمی
 اول قلدیم الله دایم بیدلک

اول اولاندوز و مرفاچکل بیکل
 کز فرشته جوهر دستک خیردقل
 اندن ایدوز ایلغول آن بل
 دیوسکل مکنایله قای قر دیسکل
 تنایری بلکل کولی مزوسکل
 جماله حیوانات کیم اول بادشاه
 اشیر دنیا ده ییژدی اولاله
 قامسون سئاله مسخرایلدی
 داهی کیم منابنی آدم دوی
 عانا اولاندک اولاندک اولاندک
 غالب ایلامک لای یار حسن
 کزل اولاندک خدیمت قیلدین
 سن بیوز فکل ارادا اوله کن

اندا

خدایت کرده اولاد جمله اسیر
 شایه اولاد سن انازه سن ای لری
 انوی کیم سفر و در سکا
 پس یوق اتمکن کول ان دن یکا
 اولاد متراک کولند هم لایح
 بو صفیلزدن دنت ای با فلاح
 منخر یا اولاد بلای بی روز سکا
 تا سکا خدیت ادا لری ادا سکا
 اشبو منزلده بلای بی ایستد دت
 اول بقا منزل یوا عن پایشده دت
 کول باوت یارن یوا عن ایستد
 پس عادت حاصل ایار بلیا سون
 وار ب انده کولن کلزار بی

هم نیا کسنز چلب دیک اری
 اشبو و معیار ده مقصود همین
 کند زک بلما د زک بلما ک یقین
 کیم یواد ادا ک سن ایکی نسنلک
 بیرسی جانان اناک بیسی بدت
 تن کوزی جان کورامز کمان
 جسم در اول چشم ظاهر اکلیت
 ایستد اندی سن حقیقت نایدک
 جان و تن کول در اکلادین کول
 چک سوز کوز بانه کوز ماله یواز
 لیک سوز کوزی آب کوز سن ای یار
 آدمینک پیش حقیقت کندنی
 جانان دوت کیم اکلیت ظاهر کوزی

چون اکاندا دوز باجه دراق
 هم آبي کسا حقيقت بلندي
 نينلي چيون که معاوم اولمدي
 انک اما وان لحن بلنل عيان
 طاهر اوش کورينه سد سوزرمان
 جسملا داکلن انک وان لحن
 بلن که جنمک انليله دز لکي
 منطفايه چونکه دستور المدي
 لاجنم کاغذده مستطون المدي
 بو قدر ايلاکم اول فتد و صوم
 ديد قناتن اچي اول و نرو اهد
 کز صونالرت که خاندن يارمون
 ديکل امرنندرت تنکي مکن اول

قالی جمله اکانا بچ دند
 دوکلي اندام اکلجام مع دوز
 جسمکل اولدتر شافالنجار دوز
 کهي چاري کيم خاد متکار دوز
 هداخي تکليف اکادرت هم خط
 هم ثواب هم عتاب هم عقاب
 اول جلب اسر يادرت انک معارف
 انده دوزرت يکمان بلکل آبي
 کلار بنا لکم بتونا مضاحت
 کير واندا فار سوزرت عاقبت
 کلار بنا لکم بحر انت ايليا
 ايشابو غن پتانه تجاروت ايليا
 تا وطن سوکو سيجون قبيله يرت

هراچو دا کالدر زرقشدهت پیدین
 لیکن منقووقن اکلغان ای نی زطیر
 هم عرض داکلدر من اول هم قایم
 اینرق اکلایین کجا یجیلای نیم
 جنم دینین شیدادی بیلات
 جنم اولور قسمت بادی ای جان جان
 جان کنگدیر اولیا قسمت بدیت
 یقاند جان مکتکم ای بشیاست
 جان کیم اول اول فعل معرفت
 نه عرض اولانه جنم ای نیکیست
 جاف شمه اصل جنسندن دور
 این اقلندرن فوق سندن دور
 جان بین کتا حقیقت بلادی

ای شرح افکانه رخصت کلمدی
 کوکل کنایه چون یتیمی اول چلب
 پس سعادت انسه کور کدر طلب
 نادر امانی اول سعادت اول
 تندی بلاندر ز بلای بی
 حق بلاندر اول حاصل اکل
 کن نظر ایلایه صنعندن یجا
 امانی آدمینک حقیقت آینه دور اول آینه
 ایلبین کشر حق وار لغن بلای کندر داتن
 حق داتن بلای کندر صفاتندن حق صفاتندن
 کندن کن نئی مثلا کمدنک تصرفند احوال
 همی تنک عالم اچندکی تصرفن بلای بوسنر کن
 شرح بدتر کم چون آدمی اول اکل کندن وار لغن

اولا

بلدی و دانی بلدکم بنات آلدن بوغده نه
 ادر و ادر نه نشان وارده نیکم کلامه ناره بیوزر
 هل ان علی الانسان حین من الارض
 لکن ان شیه امده کورک و دانی بلزکم کنه
 یوق اولسدر نه ادر قلسدر نه نشان آدم اخله
 کند نکل اضلن بلزکم بر قطره قطره یدری
 وانسی رهنه اول نطفه نه عقل وارده نه
 اشتمل و نه کوز مک وارده و بناجه سویاری
 اندامان بو عیایب فسانه وان اولار یحی در
 اناس بن کسناه وان یلاری چون شمدری ضروری
 بلوزکم در حیه کماله در زید که عقل و ادر
 الی ایاغ کوز باغ و ادر بو کمالیله بر قیل و حیه
 بر عقده غلجن در بلزکم فطریکن عاجز دی

یعنی ادم اخلن لور و مضمون وجود ان نشان
 عالمی برون الله تعالی در آبی بلکدر من
 نیکم داود بیغاه بر علیه السلام حق تعالی
 مناجات ایلد ایشد یارب ما اذا خلقت
 الخلق قال کنت کثیرا حنیفا فاحسبت
 ان اعرف فخلقت الخلق لا اعرف

ایشد اصابی هدیکوی دید فاود
 که یارب بجهت اولادی خاق و حیه
 خطای ایشدکم تالک بنهات
 که اول بابین بله تابان انسان
 عجب داکل کشی کم استغیا کنج
 چکن ویرانه ایچند ناچنه ننج

الكوكب كلك كني زبي اولسا كنجي
 ايدان يار كوكوره هردم غروج
 ازل عهد ييله جون انناسين
 بيجون حضرت تيزارت بسن جذاسن
 طغان كيم شاه التديك اوجا لهدا
 كدوره مانين شاهينه نيدا
 ابيدورسيا او از طبل بان
 ادر في الحال شهيد نياكه بوزان
 اهل اصول قنده مقرون دركم اذمي بالغ اولد
 اول فيضيه لم اكامه توجه اولو ايمان
 كتر مكارين بل كل لم ذكل ملت لت انفاق
 ابله لركم الله ايمان كتر مكل فنضخ
 كتر حرا امدن ليا من اختلاف ايتلا و اشعوا

تنكر تعالي بانك عقل لام واجبرت يا نقل
 لا و اعيب در بنم مشايخ قنده فرخيت
 عقلا حتى ابو حنيفة رضي الله عنه ايتار
 هيچ كنييه قدر يقار كناروي يوزوني
 بلما كند زيرا كه يند وكولمذ وجود
 وكند نفس وان ليج دليلان زيروخي وجوده
 اما شريعت احكام ميلاد عل ايملاء معان
 الون موقوف اولون اشتمكار افضيلن مشرتان
 خارجيلو قنده عقلا نسته فرض اولمن
 بوغلا قلن فايد سبي ظاهر اولون مشول
 كشي حقدن كيم طامع بشناه بالغ اولد و تنكر
 وان دغن كسارت اشتماري فكر اوب
 الله بلجك وقت مقدار دي دي اولد

تنكر

وایمان کسره هایت الیا ابو حنیفه ما هینده
مغذ و زود کلامه بلکم قیامت کفناه
مغذات اقلوز و انانک مذ هیناه مغذوه
در مغذات اولیات اندن صلوه باکل کم
اول دفعه ایمان کسره کسره قرضیه و ز
و هکسی سست دن سوال الیایدن کسره
ایمان ندر جواب ایمان اولد کم
کلمه کسره حکمیه تنکد وان لغت موم دلیده اقواز
ایلیا بلکل کم الت نسبیه متعلق و بر بسی
اعتقادی در ویش اقراری در اول بعلم
اعتقادی در اولدخی بیش در اول الله
وان لغت ایمان کسره کلامه الت صفتلینه
ایمان کسره مکرر اجنح فعالینه از کسره کسره

در دخی حکمونه ایمان کسره کسره بشنخی اولدینه
ایمان کسره مکرر و اول بیش کم اقراری
در اول قرضیه ایمان کسره کسره الت
بیغامبر لینه و رتبی کسره ایمان کسره
اجنح بیغامبر لینه ایمان کسره مکرر در دخی
قیامت کسره ایمان کسره مکرر بیغامبر لینه
ایمان کسره کسره یعنی نه تقارین ایلیا سست
و شردن اما الله تعا وجوده ایمان کسره
اولد کم ایکن اشود کل مخلوقاته بر دخی
کسره اما اول الیایدن یوسفک بیان
بدر کم هر هر نوع صانعنه وهن مخلوق
خالقنه هین شت طوق لقر و ندر کم بین
مفهوم و بنم صانعم و از در بین مخلوقین

وَبِهِمُ خَالِقُمْ هَانَ دَرِ دِيوِي ~~ش~~
 بِلَيْتِ دِ كَالِي نَسْنَاهُ حَقِّي وَارِ لَيْغِيئَه
 طَنْقَلَدِ هَارِ دُرُ زِهْمِ بِنِ كَلِيئَسَا
 تَكَلِمِ كَوْرِ مَسَلَتِ مَبْرُ كَاغَدِ اَزِ رِنَه يَارِ وَ يَارِ نِيئِش
 اَوْلِ يَارِ وَ دِ لَالَتِ اِيئَلَدِ كَمِ اَنِي بِنِ يَانِهِي يَارِ دِي
 كِنْدِ زَنَدَنِ خُوْدِ يَارِ مَلَدِي وَ اَوْلِ يَارِ جِيئِنِ كِ
 عِلْمِ دَاخِي مَقَاوِمِ اَلْوَرِنَه تَنِيئِيلَه يَزِ جَعِنِ
 بَاوَرِ قُدْرَتِي وَ اَزِ دَرِ قَلَمِ دَمِ مَقَاوِمِ وَ اَزِ
 كَاغَدِ يَدِ شَبْتِ يَزِ مَقَايِسِ عِلْمِ وَ جُوْدِ دِلِيلَه
 اَللّاهُ وَ اَزِ لَيْغَنَه كَمِ اَوْلِ مَوْضُوْعِي فَارِ كَمَا اَللّاهُ
 هَمَزِ فَارِ زَحِيْرَاتِه ~~ش~~
 حَقِّ اِنَا جُوْنِ وَ زِي عَقْلِي عَاقِلَه
 صَانِعِي تَاكِه صَحِيئَه پَسَلَه

بلال

بِلَالِ كَرِ عَاقِلِ لِنِ اَنِي وَ كَمَلَه
 لَانَا اَقْدَانِ اِيئَلَدِ يَزِ صِدْقِيئَه
 جُوْنِ حَقِّ الدِّنِ بَاطِلِ اَوْ لَا اِيئِغِي
 كَلِ شَيْئِ غَيْرِ وَجِدِ اللّاهُ فَسَا
 يُوْقِ بِنِ زِ فَا بِي بِنِ زِ بَقْسُوْلِ بِيئِ
 وَ اَزِ بَايِ اَوْلَادِنَا نَكْدَرِ هَمِ بَقَا
 حَكَايَتِ بِنِ عَرَبِيَه صَمَدِ لَوَكَمِ تَنَكِرِ وَ اَزِ لَيْغِنِ
 نَه سَيِلَه بِلَالِ اِيئَلَدِ دَوَه فَعَلِمِ دِلَالَتِ اِيئَلَدِ
 دَوَه وَ اَزِ لَيْغَنَه يُوْلَدِي اِيئِنِ نِشَانِ دَرِ نُوْرِ بِنَانِي
 اِيئِنِ اَوْلِ نِيْجَا لَوَكَلَتِ فَكَلِ لِيئِلَه وَ يِلْدَانِ لِيئِلَه
 وَ بِنِ وَ جَلِيئِلَه وَ بُوْ اَلْحَقِّ بِيئِ لَوِ طَعْنِ يِلْدَانِ
 وَ اَعْمَالِ لِيئِلَه وَ يَدِي دَلِيْلَتِ كَمِ اِيئِلَه وَ مَوْجِلِيئِلَه
 دِلَالَتِ اِيئَلَدِ كَمِ لِنَا لِيئِلَه دَرِ تَنَكِرِ اَجَلِ جَادِلَه

ولا اله غيري كما كانت امام اعظم مجتهد
 يرفح دهره بل يتكلم لزاما جمله في اذنه قلاد
 بنات ايدن ليدركم عالمك يرد جسي بقدر تمام
 ايدن دكم وان در دليل ايدن دكم ان ايدن
 بتكي كور دم ابي طاه متاعدي اجنده تكي
 وارخ و نه ايندق اومي دكوز ان تسناه شباهه
 طغند وكدر اول دعوت ايدن لزاما امام
 محال دكم كي كجس من صواب طريق ايدن
 يور به امام ايدن سبحان الله بتكي كجس من
 بور دكته انتم من بس من ننه رفا كند من
 كم اشبه بكم كي انبوع عالم و نه او كلد و بو
 اي كمش و يلد نل و بو جمله فتاوتك
 شيله صانع سن او لا جوت نبي اشداد لوفو

ملزم

مسلم الدليل عاجز قلاد لزاما ايدن لزاما ليرجك
 ايدن يا امام دينود كل نسبتا دالامه اول
 حجت لو نده بشهان الدليل ايدن لزاما اشهاد
 ان لا اله الا الله واشهاد ان محمدا عبده
 ورسله و اولاد و اولاد و السلام كما كانت
 بتلك من كند لزاما يذكون امام شافعي
 قننه كلاد لزاما ايدن لزاما عالمك يرد جسي و انتم
 دليل نده ايدن شول توت بين عندك جاميت
 و طبيعت و لذت بور العايب ابي بتم
 قن ديسا لو كل الوزن و يسا بال الوزن
 كيك يسا مشكل الوزن قيون يسا قع الوزن
 بس امان كند نكم بين بس قان بوجه هتافت
 تسناه يورده كم هيج بور نده بكن من جوت

بهي اشتند لنگار کار کرد ریت سنیان چون
اولد لنگر حکایت علی بن رضی اللہ عنہ
صخر لنگر عالمی بیرون نه دلیل له بلدا کما ابتداء
اللہ تعالیٰ شوق دليلة بلادم کم هر نية قصدا لنگر
وتدبير قلاد قسمه انک تقدیر بنم تدبير
یو بدی و خلاف اولاد پس معلوم لنگر کم
چها نکل و کل اشخاص متعلق در بر مقتدر
تقدیر نه کم انک قدر نکل نه ایت بقدر
حکایت عجیب مکتور زمان اولده بن
کشی بزنج اللند یتر روی فاول اعج نفع
ادر دي ناکاه از بنه تیرقی دشد اول
یرغی الیه اللد ایتد عجب اشعونی یرغی
نواغیاء کم بترج ناکاه بنه تیر قاجی دشد الیه

الدرک

الدرک کم از رتد بفلش اشعونی بترج
لبر اول کسسه بترج دکم بوز لنگر از رتد لنگر
بنون دکان یلنساء فده کن لنگر ایلدا کوی
ایچ یغندن و یاشک الی بنده قلقل اولد
لنگر ان اشعونی واغزل لنگر اجنده دالمنه تیردی
بن پاره اشدن سنلی حکایت زمان
اولده بن پادشاه وار دی ناکاه دصد اولغه
میل اناه وانک بن عاقل وزیر دی وار دی
سنیلند ا دی تدبیر ایلدا کم پادشاه اول
یوضنا ناپشانت دندره حقا تیر کالو کان
دلندره اولک وزیرک عادت بوید کم
هریل پادشاه دعوت ادر وقتانک د
حوت یفه اولک وقت اولد وزیر ایتد

ولكن اولادكم تسلمون بغير حرم قدم
بجبه قلوب اول فلان هو ابيه واروز
هال بدركم انده نه اوت وار دونه سورنه
چاين و نه باغ بستان و نه سراي و ادي لظا
ابتدا اول صحابن دعوت اذكل پير
كلدركم انده نه سوران نه چاين و نه عمارت
واروزين ايدي شاه اول صحابن ايدي
سرد و لكن كين اراوت اشجو يقينه الله من
كندون عمارت يلمش و باغلن بسك
تلت اولمش سلطان ايتدي اي اوت نجه
سيلمه نه عمارت سور عمارت هي الوز بالقبالت
نسمه هي بتر حاصل الوزوزين ايتدي اي
عالم نور مقبتين و مختصر بجانك عمارتي

بالت

بناست مكن المباحق و باغ و بستان كنسند
سن المباحق اشو حجة ابقو عالم بجه عجايتلد
و غرايتلد و فقاوقات لس بيله صانغسن
نجه اولا جون سلطان بوسن لري اشيد
غفلت ايقوسندن او ايتدي و اول فاسد
حيا لنت دناي حق بلد و مسلمانلغه بركتدي
وايتد اشهدان لا اله الا الله واشهدان محمد
عباده و رسوله عز و سوزونه كلام اما الله
حضرت تنك صفتلر نه ايمان لنت كل بودركم بلكم
الامر و تعالي مننه در جهانان زمانان مكانان
هيح و باوقه محتاج . دكله عام وان قدرتي
خيوتني وار ادني وار اشد جدر و كور جدر
وسيليجدر كلام ان ليله و ابد بيله و عرش اشيدنه

دکلدن و عرضش آینه قیامتش دکلدن برزده
 کو کوزه آنک حضرتندان هیچ نسنه کنان
 اما الله تعالی کنی فاعلمونه ایمان کنی مکر لولاه
 کمر عالم اجنده هر یکم وارسان کنی فحاج
 بلاسن دکان آنک حضرتتده محتاج بسن
 اما حق تعالی کن حکمونه ایمان کنان اولان
 کم قهر تکمیر نایسنه قدره اظهرا ناملکون
 برتاب و داخی هر طاعتکم قل پیور در فاید سی
 بنسند در کند منزهات اصدان و زیانان
 کوی دلنسنه عرین ایلند کوی دلنسنه خوار
 ایلند و ابو عمل ایلینان و ضلیله ایحافه
 کورن و یا ون عمل ادنایر عت لیله جهنمه
 کورن

مکن انکارت مکن اجنده بفعل الله تعالی
 خام کاجر نیجه دیلد سا قور یاویشا
 کوی دیلد سنه عرین ادر کوی دلنسنه خوار
 اما الله تعالی کن ادلونه ایمان کنی مکر بلکده
 کم انوک کورن کاور اولر فان در اول ادلنطقنک
 واقند در فی الجملة هر نبی آدمو حیوانه عمل ایلند
 سوال کتاید رسکن تسکری دعا
 حضرتنک ذرت بل ادی واز در بیکن کتای
 حضرت بلن و بکن فرشته لیلند بلاندت
 در و بکن داخی بیضا مکر لیلاندت در
 و در نهی بکن فرشته هاکر و بیضا مکر لیلند
 و قلن آدمیلند بلاندت و پیور در نهی بل ادلن
 این کتابلنده واز در اوچ یون آدی زیورده

هیوزادی قرآن ده در اول قرآن دخی یوز
 اذک طقسنت طقزی ظاهر در امتابرا اولوا اول
 لوز ویدوا من حضرت خدیث ده طقسنت طقزی
 آدوان در حلی نه و جمله در جواب طقسنت
 طقسنت عذرت تخصیص ایلا کینک فاید سبی
 شاید بوالاکم الشبو طقسنت طقسنت اول
 درت بیک ار سنده عزیزین لوز و حجت متاولوز در
 دمکه الوز اولانکم بن بکل بکل کشی لشکی
 اولسا ایسنتکم فلان بکل یوز کتیبی
 فاز در یعنی دقل الوز کم اول بکل کتیبنتک
 انرا سنده یوزها یوزها سادرا بحق سطقین
 طقسنت ادوز در در کانت از نطق یقانه دقل
 لانم اولن فاست کتیبی علما اختلاف

ایلا کتیب اسم اعظمه بدیجه علما ایلا لزل الله
 تعالیکن دکل اول اسم اعظمه بدیجه علما
 ایلا کتیب اسم اعظمه فوطقسنت طقسنت اولنا جهنده
 کتیبوز در تمام قدر کتیبی کتیبنا جهنده کتیبوز
 واکت اشکارا اولسید اول کتیبنا جهنده اولسنت
 عباد تلویله و دعایر یله و قلن کتیبوز ده
 عاقل اولسنت اسم اعظمه داخی کتیب معین
 اولساید اول اده در شکل و کتیبنا وان
 اقیان دقلن اذ کتیبنا ثواب لرتدن
 مه ورم اوللفه بین قلدت کتیب کتیب
 نایلاک هن کتیب نده ایها انسو نلت دیو
 و حدیثه مند کتیبوز در کتیب هر کتیب دتله
 ایقودن طرب ایدشت السواکل رکعت

نمان فلما ان دنه يدي صف قريشتم الك
 ايتك واو اكل سكعت نمازيلة قلمك ص
 بواج مشرقه ويراوح معر بده اول نماز
 قلمك انله نقار ثواب حاصل الربا قمت
 اول كشيبة و زر اسم اعظم داخي الخليل كزادي
 تاله جميع ادلرن اقيمت وهو بترن ثواب
 بلالتر و تنكب حضرتنة يعيين اولال برنجه
 علما ايتدن اسم اعظم هو و برنجه علما ايتدن
 اسم اعظم هي قوم در دليل بدر كم يتغامر حضرت
 عليه السلام بدر غر اسنة بواد بركة دعا ايلد
 حق تعالي بش كل فرشته و ريدادم صورته
 كلالتر كافر لدة مقاتلة ايلدن وكافر لاد
 ايلدن برنجه علما ايتدن اسم اعظم نوالكم

والو كرام در دليل بدر كم يتغامر حضرت
 ايتكم بواذر و ملكه بجنا و لك و برنجه
 علما ايتدن اسم اعظم يا ارحم الراحمين
 دليل بدر كم يتغامر حضرت ايتد ايوب
 يتغامر و لك حق تعالي اغلت قوت مالين
 هلاك ايلان و كند و به بنجه بيل صرلق و در
 و حق زحمتك چكد و بواد لة دعا ايلد كه ابي
 مشي الضم و انت ارحم الراحمين
 دري حق تعالي اجابت ادب اغلنك
 در قلد و مال كرت طو نلرت كنو و دري
 و كند و يا صخلق داخي وين و بواد لرت
 بر كائنة برنجه علما ايتدن اسم اعظم قويم
 فحيب در و برنجه ايتدن اسم اعظم كه في قويم

وهم عسفي درو بنجۀ علمای ایندین انتم افلا
حقیقتاً اللہ در دلن ہم درشت مذقت عالی
بود زینما کم حق تعالی نکل خاص اربنور و ادم
اغلنا بنہ یبہ فرشتکرتہ هیچ بواو و برطن
وداخی بواو در کل ادلب نی جمع ادر شمد
بتکشی یا اللہ دس ادرت بکل اذ بکل باذ
ایلمش اولور و داخی بندر کم ادم اغلنا نکل
تکلی اولر نکل هن بندن نصیب و از خر
والا اللہ ادر نادن بقدرت یعی بتکشی نعم
دسار همت او مان ابریم دساکرم او مات
الطیف دسنا لطف او مان اما یا اللہ
دسنا تکرت تعالی نکل ذات مقدسینہ دلالت
اینک انحق حکایت روز مانند

بتراجر وارچ بزکن مد کنایت شامه وارچ
تسامان کرد و مدینیه کرد و یاو کن و بزدرای
ناگاه اربشد اکا قضد ایلر تاچ ایند ما لمی ال
و بی اللزیمه در حرای ایند مالک خود
بنم در جانکی داخی الورن تاچ ایند لند نکت
وز کی رکعت نماز قلبین حرای ایند
قل تاچ ایند سب اللد کی رکعت نماز
قلب این کنت داوچ کن اشبو اولر اقلدی
یا درو ز باو دور یا ذی اللخر بشو العجید یا باری
یا معین یا فعال یا فید انسا کک بنوب
و هر کس الذي صلا و ان کان غیر یسئل وانسا کک
بقدر و کل انی و سمعت کل شیء لا اله
الا انت یا ذی الجلال و العزیز جوں تاچر

دُعَاوَاتٍ فَاَبْحِ الدُّرُكُ دِكْمُ بِنْتِ بُوَزِ اَتَلُو كَشِي
 يَسْلُ طُورِ لَو كَيْوُ النَّدَى بِنِ حَسْبِيهَ فَا ر
 حَمَاهِي اَبِي كُو زِدِ حَسْبِي طَرْتَبِ بُو اَتَلُو
 دِي كَا يُو رِدِ بُو اَتَلُو دَاخِي حَمَاهِي يَكَا بُو رِدِ
 حَمِي لَهَ وَرِدِ حَمَاهِي دُشَرِ نَا حِرْمِ اَيْتِدِ كَلِ اَقِي دِ
 بُو نِ الدَّرِ تَا حِرْمِ اَيْتِدِ بِنِ اَدَمِ الدَّرِ مَزِنِ
 دِرِ اَوَّلِ بُو نَا تَلُو حَمَاهِي الدَّرِ نَا حِرْمِ لِرُو
 كَلِ اَيْتِدِيهَ كَشِي سِنِ كِمِ بَعْلَهَ بُو كَرْمِ قَلَا كِ
 اَيْتِدِ بِنِ اَجْنِي كُو كِ فَشَا نَدِ نَدِ مِ سِنِ
 اَوَّلِ دُعَايِ اَوَّلِ اَقْرَابِ عَمَلِ وَفَتِنِ كُو كَلِ قَبُولِ
 كَمَلِ سِنِ اَشْتَا كِ بِنِ اَيْتِدِ كِ مَأْتِ دُنِيَهَ عَالِيَهَ
 بِنِ اَوَّلُو اَيْشِ هَادِثِ اَلْمَشَا رَهَ جِنَكِمِ النَّبِي كِرِ اَقْرَابِ
 كِي كَلِ قَبُولِ اَجْلَالِ وَا جْنِي كِنِ اَقِي بَعْلِي

حَمِي لَهَ

حَمِي لَهَ اَيْتِدِ كِمِ اَوَّلِ بِي حَارَهَ فَا مَشِي تَا حِرْمِ
 اَوَّلِ حَمَاهِي اَلنَّدَانِ فَتَقَلَدِ قُو شَتِ بِنِ كَلِ
 اَمْرِي لَهَ اَقْدَمِ اَوْشِ سِنِي قَمَرِ دَمِ اَوَّلِ دُعَا
 بِنِ كَاتِنَهَ وَهَرِ غَضَا وَا كَشِي كَمِ بُو اَدِ لِرِ
 اَوَّلِ اَخُو تَعَالِي اَنَكِ عَصَمَهَ سِي شَادِرِيهَ تَبْدِي لِنِ
 اَيْلِيَا وَحَا جَتِ لِي دَاخِي رَمَاهِ اِدِرِيهَ بِنِ
 اَوَّلِ تَا حِرْمِ مَالِي لَهَ سَلَامَتِ كِنِ مَدِي نِيَهَ
 كَلِ دِي بِي غَا مِي حَضَرِ نَكِ قِنَنَهَ فَا رِ دَوَا لَهَ
 فَا قَعَدِ نِ حَمِي وَرِدِ رِ سُو لِ حَقَرِ اَيْتِدِ تَبْدِي
 نَعَا سَلَهَ اَسْمِ اَعْظَمِ بِلَا سِ مِشِ وَهَرِ كَشِي كِمِ
 اَنَكَلَا دُعَا قَلَا اِجَابَتِ اَوَّلَا فَصَلِ
 هُو نِ مَانَهَبِ صِي بَعْدَهَ اَسْمِ اَعْظَمِ اَللَّهَ دُرِ
 بِنِ اَتَا بِي وَنِ بُو اَوَّلُو اَدِمُ قَدَمِ دُتَا لِرِ قَلِنِ

اذلت اوزر بنه امای الله اول کتسنگ اور
در کم انده اولو هیت صفتک شجیع المنین
اولا وجود حقیقی کامنه صوف اول اول و در کل
مخاوقه و از یعنی اول و در پیش اولاه
حفظ العبد قولک بو آدن نصیب
یقدر هیران اولفقدن ارتق یعنی کوکل
کوزی الله دن ارتق کسبیا بقومیا و التفت
الهیان سنه امیام قدر قیال الله دن زبرکم
اندن ایتروفی موجود کفانی در وهو سنه
کم فای در زین مندر لم سنه در یقندن سنه
اوهنق یا اندن قدر هنی عاقل لرعاد تندن
دکله نر بنه کم حق تعالی کلام مجیده کند
دن این و غل یقن لفتندن خبر و ز ایند

کل شی

کل شیوم ها کک الا وجهه شجر
حقندن ایتروف هدنه کم فارسه باطل در
بوجها کک دکلی نغتلدی زایل در
پین بوفای نعتا مغرور اولن مغرور اولور
بوجازی و از لغامفتون اولان غافور در
الرحمن بناد دخی رحمت در زو برسی مخی
رحم در زو کسبی مشتق در زو رحمتدن
نحمتک معنی انعام الیک در هر کس و کس
رحمتن تکلیب حاض ادر الله او کبی لیکن
صفت عامد زبر کله رحماندن صاد
اولن رحمتدن ارشاد دنیا عمر و صحت
ورنق مؤمنانه و کافرانه و طهارت
و عاصیان هر طاک طاکه اول رحمان متکل

رَحْمَتِ عَرْشِ الشَّيْخِ كَأَنَّ عَرْشَ دَاخِي
أَوْلَى تَهْتَلِكُ مَدْرَلَتِ أَنْتِ أَنْتِ مَكْرَمَةُ دُنْيَا
عَالَمِيَّةٌ أَنْتِ جَانِلُوتِ وَجَانِلُوتِ دَاخِي أَوْلَى
رَحْمَتِي مَادْرَلَتِ أَنْتِ أَنْتِ أَوْلَى رَحْمَتِي مَشْتَبِكِ
رَهْوَةً بِيَكُنِ أَنْتِ كَالْوَرَسَانَةِ عَرْشِ قَلْوَرِ
نَهْ كَلَسِي قَلْدِي نَهْ لَوْحِ قَلْدِي نَهْ قَلَمِ قَلْوَرِي نَهْ
قَلْوَرِي نَهْ مَلِكِ قَلْوَرِي نَهْ يَتِي قَلْوَرِي نَهْ أَنْتِي
قَلْوَرِي نَهْ جِي قَلْوَرِي نَهْ زَمَانِ قَلْوَرِي نَهْ مَكْرَمِ
قَلْوَرِي نَهْ لِي ظَلَمَةِ جَمِيحِ عَالَمِ هَيْجِ الْوَرِ
أَمَامِ عَرْشِي أَيْدِي رَحْمَتِي كَلِمَتِي مَحْسُوبِي غَايَتِي
أَسْتَكْبِرُ رَحْمَتِي الْوَرِ أَوْلَى اسْتَكْرَامِي
بَدْرِي كَلِمِي يُوغَلِكِي وَأَنْتِ لِي هَدَايَتِي وَرَدِي
أَيْتِي قَبُولِي أَيْتِي وَسَعَادَتِي سَبِيلِي

مَشْتَبِكِي أَوْلَى غَايَتِي أَوْلَى كَبِي زَكْوَةٍ
كَبِي هَيْجِ كَبِي أَيْتِي آخِرَتِي سَعَادَتِي لَوْلِيَّتِي
أَجْمَعَةُ كَوْرِي مَلِكِي رَدْدِي دِي دَارِي كَسْتَرِي
مَلِكِي أَمَّا رَحْمَتِي أَوْلَى سَمِ عَامِدِي تَكْبَرِي
أَيْتِي رَحْمَتِي رَحِيمِ الْوَرِ وَرَدِي دُرُوسَتِي
وَصِفَتِي خَاصِ دَرِ آخِرَتِي مَوْجِدِي رَحْمَتِي
رَحْمَتِي أَوْلَى كَفَرِي نَهْ نَهْ أَوْلَى بِي غَايَتِي
حَضْرَتِي بِي حُرْمَتِي أَوْلَى رَحْمَتِي بِي تَدِي
بِي رَحْمَتِي دُنْيَا بِي وَرَبِي طَقْسِي طَقْوَرِي رَحْمَتِي
سَقْلِي أَوْلَى بِي رَحْمَتِي نَسِيَانِي بِي أَهْلِي دُنْيَا
دِي لَوْلِي أَوْلَى جَمِيَّتِي قَدْرِي قَوْلِي
وَدَاخِي أَنْتِي أَوْلَى رَحْمَتِي نَسِيَانِي أَعْلَى
أَعْلَى لَوْلِي بِي مَشْتَبِكِي خَصْمِي قَوْمِي بِي بِيَانِي

خصمنا سلك و دوستانه ب بر پله دوستانه
 غيبت فقير لبر اسير كز لبر و بتمانه شفق
 ادر لبر و عاشقك مغموشو قلرت سوز لبر
 و صا لمان تنكبا لعالاي سوز لبر حق تعالي
 و لساك و نبيه خراب ايليا و قيامت قيره
 اول رحمت ابرك رحمت بنلرت دن كنون
 حتي پز بوزند و بر مسلمان قلميا و هشم ايليا
 كاف لره قيامت قيه هه دستي بوز اول
 رحمتي پز بيننه بر بيشكن كوف قبض اده
 پس امنا ايليا اسرا فيله صور اوت و ربا
 جوتكه اوزه نقه تر يكو عورتك اول
 پز بولرت بر عالت و اعلا جفولرت امندرت
 عورتان اعلا جفولرت بر عالت و مخصوصم

بنا ادر

اعلا جفولرت سبج اول هنتارت اعلا انك
 انك اعلا كز ادرن و قز لرتان قجك و صور
 اچي كز او ادرن صكر اول بر رحمت
 داچي اول طقسن طقس رحمته قتا و موند
 رحمت ايليا امام فخر رازي رفته الله عليه
 تفسير كيرده ايدرت رحمان اكا در لرتكم انعام
 ايليا اولابت نغمه كم ادم اعلا لرتك انك كبي
 انعام ايليا كجك رحمتيا و الا شول و داچي
 رحمت شول انعام ايليا رحمتكم ادم اعلا لرتك
 انك كبي انعام ايليا كبي بيا حكايه
 ايدرت رحمتكم ادم رحمتكم سلطنت نه سببارت
 نك انك ايدرت بيزده بكافنق ايليا لرت
 فاليمه صفرم كز لرت نگاه بر فرغه كل صفرم

بتكره قند كند بنده في الحال انتم
 بنده اردنه دشنام بجايو كدر كن كوردم
 بز پانك از ربه قوتد وردم كوردم كم بر كوش
 چلق قوين يئن الي اياغي بخاوا اول كوردم
 پانه پاره ايليت انك اغر نه قير اول كوش
 حين نيدر و تمام يدر دكندن صكره الوو
 واردم سلاق وردم ايتدم نه سيتدت بيلاه
 الانك ايتد بن بن تاجي دم اشبو بيلدن
 كوردم تاگاه خرامي چقد عالمي الدينم اللهم
 وايتم بخلد كند ي اول وقت دن بندو
 اشبو قرغه بلكه اتمك كند يدر تا اعلا
 سو كتر ترا چدت و اول كيشك البن اياغن
 ششنام قن تروم و بن كند نضمة نصيحت

وردم ايتد كلم الله تعال ك قل لربله انعام
 اشبو وجهله اولجش بين بو پادشاه لغو و بالين
 نيجون كندم دودم پادشاه لغو توك ايتدم
 ذوالنون مصري ايتد بر كن خلو ثمانه اترت
 دم خاطروم بر تشويش دشد نفسمي ضبط ايليو
 مدم طشونه چقدم نيل كنار نه وردم كندم
 بن نيونك عقوب كدر از رجه واردم نيلك قركنه
 دكن و اتر كندم بن قرغه كلد اول عقوبت
 اول قرغه بندي نيلك كنار نه كجد بندج
 كليه بنام از رجه كندم قور رجه قور و بين حيقن
 عقوبت انك ارقسندت اند و خلد لدر د
 و بندج از رجه كدر دم كوردم بر يلك
 بر ايج كدر بندك تيمش اويز بر افي بلان

قصد ايلمش كم ان صفة نهن اول عقرت
 داخي اول يلات ارشد سكين دان به بنار
 يلات في الحان صقد يلات داخي عقرت
 صقد ايسدخي اول دل اول يكت قتلدي
 كرسن منزه كلوم خط العبد ملك نصيب
 زهانت اولدتر كم تنكدر نل غافل قل لير
 اسركيه وعظ نصيحت اله عقلت يولدن
 بنار دناره الله تعالى حضرت بنار يكايلاه
 ودافي عاصيلره حور كوزيله بقيا بلر شفقت
 ايليا هر معصيت كه دنيدره واقع الور كنزون
 نابل ايليا كوچ يتد لجه تا اول عاصيلر
 تنكدر نل خشمينه مستحق الوب انك زهانت
 اراق دشيمان خط العبد ملك نصيب

دجيم دن الدتر كم هين محتاج كم قننه كله حاجين
 بنوره حالته قنشارت يقليروره حال لير
 صنوره طره در وينشامه زكائندن صدق سندن
 ويره مال يوعسا سو كج كشييه سينا يورب
 مقصود ليرن حاصله ايليا الكر عز تا وكشي
 ذكولسا انلك حالنه بقب ماول اولاهم
 دعا ايليا سوال الكر ايد رسك كم جون
 الله تعالى قول ليرن اسركيه در دنيا دبدلو
 خستلر در ودر ووش لير دنيس نهجون بنلك
 صفاق ورمز جواب انجلكم وز منكنده
 هكمت وار ودر ز بتكم بنر اغلجق خسته الساطينه
 كستر سائر طبيب اشنا كم بو اغلجق دن جلمت
 انمل كر كر در انشي ابي منع ايدن باباسي اجد ورتن

حجامت ایله تر بلمز کشتی ایله صفر کم انیسل
 شفقنی ارتقد ریس شفقندون اصاو کشتی
 بلوتر کم نیایی حجامت انارتب اجتاعی
 غایت شفقندون درونرایت مجنات
 درانی حقیقتده دشمن در دوشه صورت
 صورتندک پس بندک معلوم اولار کم هیچ
 کم انوک صمتده حسین اولیا کر شفا لمبای
 اول صمتاغی حین باطل السردی اول باطل
 الحقی که دلی شردن الورق شفا السردین
 حق تعالی نسنه حکمت موجهه اشده هرین
 کشتیه نه لایق سانی ورت شفا
 زهی معجونی صمتا فایم لیزیل سلطان
 انک صمتده قلمشدر هرک اصاو اولی

بری و تالی

بری در لوحی الود کل سفات ایله ری مؤزون
 بزادی کوشکری بلد و زکری له الی کوردان
 کمالی علمه نسبت جملدر علم اولاطون
 جلاد ملک قائنده مکینه قول نوشروان
 بریجه قولنک بکنده ارد تاج سلطان
 بریجه قولنی اتاری انک قوسنادرینک
 بریجا یاورن صحت بریجا یاورن عت بریجا یاورن راحت
 بری عالم بری جاهل بری قادر بری عاجز
 بری منهم بری مفلس بری خرم بری کینک
 دکالی تشنگان خون کم صلاحین بانور اشکن
 پس امتا و صدقنا دکل هدیه من ای نادان
 اما ملک برادری ملک در الله تعالی باد شاه دوز
 متصرف ملک اجند هف تکم مسایدن زارت

بریجا اول ایشی افغان

مَوْجِبَةً امْرُؤًا كَمَا يَوْجِعُ، وَإِنْ لَيْلًا كَمَا يَارِ
 يَوْجِعُ أَيْلَانٌ حَقِيقِي بِأَوْشَاءِ لَيْلِي أَلَمْ كَمَا أَنْكَرُ لَكِنَّ
 زَوَالِ أَفْطِيَا سَأَطْنَتِنَهُ انْتِفَالِ أَفْطِيَا عَزْتِنَهُ
 خَوْزِ لَيْلِي إِشْمِيَا حَكْمَتَهُ هَزْ كَنْزِ رَحْمَتِي قَدْرُ
 حَقِّ الصِّدْقِ قَاوِكُنْ نَصِيبِ بُوَادِدِنِ أَوْلَادِهِ كَمْ
 تَبِي وَلَا تَبْدِيكَ حَبْرِي كَنْزِنَهُ مُطِيعِ أَيْلِيَا مَثَلًا
 كَيْ كَلِمَتِ اللَّهِ تَعَالَى لَيْلِيكَ مَحْتَمِنَةً مَشْغُولِ أَيْلِيَا
 كَوْنِ عَرَامَةِ بِمَقْدِنِ سَقْلِيَا قَرْنِ حَرَامِ
 يَمْكُرِنِ قَالِنِ حَرَامِ دَمَقْدِنِ وَأَيْخُنِ حَرَامِ
 وَإِنْ مَقْدِنِ سَقْلِيَا وَتَنْزِنِ نَمَازِ وَأَوْجِ دَمَقْدِنِ
 مَشْغُولِ أَيْلِيَا نَاهِقِي بِيَرَةِ قَقْمِيَا نَحْمَلِ إِدَةَ الْكُرْ
 شَهْرِي وَبِئِزْ زَوْجِي كَلَسَا لَيْلِي نَرْكِنِ
 أَيْلِيَا بِيَسْ أَوْلِ وَقْتِنِ أَوْلِ كَنْشِيَهْ مَقْلِ دَمَقْدِنِ أَوْلِ

بِشَعْرِ قَدْرُ لَيْلِي قَاوِي بَا شَكْرِنِ جَفْرُ غَلِ
 تَكْبَرُ شَيْشُونِ طَا شَيْتَهْ چَلْغَلِ
 بِيَرْتَدِ چُونِ سِنِهْ طَبْرَقْدِنِ أَوْلِ حَقِ
 نِيَا زِيَلَهْ بِيُونِ كِ طَبْرَا غَتَهْ أَرْغَلِ
 اَكْتَبَلْدُو كَلَسَا كَمْ مَقْلِ الْكَلْمَةِ بِيَسْ اَنْدَكِ اَيْرُوغِي نَكْلِ
 مَقْلِ أَوْلَمَقِ دَلَا رِيَسَكِ الْكَلْمَةِ
 قَمُو اَعْمَضَا كِي قَلِ لَوْ غَا بِيُو رَعْلِ
 الْقَامُوسِ بِنَادِي قَامُوسِ دَرِ يَعْنِي
 اللَّهُ نَعْمًا آرِبَارِنِ مَحْبَدِنِ وَنَقْصَانَدِنِ وَزَوَالِدِنِ
 اَنْكِ آرِبَلِي مَسْبَحُ لَيْلِيكَ تَسْبِيحِيَهْ بِاَمَقْدِنِ شَكْرِي
 تَقْدِيرِ سَبِيلَهْ دَكْلِ دَرَا كَرِ تَسْبِيحِ اَيْدِنِ شَكْرِي
 حَالِكِ حَالِكَةِ حَالِ الْوَرِ وَاَكْتَرِ تَقْدِيرِ بِيَسْ اَدْرِسَكِ
 نَفْسَلَهْ كَمَالِ الْوَرِ اَنْكِ يَادِ شَهَاغِ حَقِيقَتِنَا غَنْدَلَهْ

ذَاكَ لَنْ لَنْكَ ذَكَرْتَدَنْ وَمُتَّفَكْتَدَنْ لَنْكَ اَنْكَ
 وَفَلْتَدَنْ وَمُتَّفَكْتَدَنْ اِقْدَارْتَدَنْ
 وَمُتَّفَكْتَدَنْ لَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ
 اَقْلَرْتَدَنْ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ
 شَقَاوْتَدَنْ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ
 مَوْحِدْتَدَنْ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ
 طَهَائِتْ مُقَدَّسْتَدَنْ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ
 نَيْتْمْ خَائِتْ قَدْ سِيَاهُ خَيْتْمْ اَنْكَ اَنْكَ
 خَائِتْ بِنْتَدَنْ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ
 اَصْدَنْ زِيَانْتَدَنْ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ
 مُطِيعُ الْوَرَسَةِ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ
 الْوَرَسَةُ زِيَانْتَدَنْ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ
 عَابِيَانْتَدَنْ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ

حاله ناری

جِالْمِ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ
 وَمُتَّفَقْتَدَنْ لَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ
 بِنْمْ فَرْ دَا اْحَدْتَدَنْ اَنْكَ اَنْكَ
 بَكَا لَيْقُ دَرْ زِدَنْ سَمِ اَنَا الْكُحُوقُ
 صِفَاتْ دَا اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ
 نَهْ لَشَكْتَدَنْ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ
 بِنْمْ بِيْرِي صَوَائِسْتَدَنْ اَنْكَ اَنْكَ
 بِنْمْ كَلْمِي طَوْرْتَدَنْ اَنْكَ اَنْكَ
 بِنْمْ بِلْبَلْتَدَنْ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ
 بِنْمْ لَطْفُو مَسَاكِلْتَدَنْ اَنْكَ اَنْكَ
 دَنْ لَنْ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ
 دَنْ لَنْ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ
 اَللّٰهُمَّ بِنْدَا دَا اَنْكَ اَنْكَ اَنْكَ

حضرت تنك ذات وصفاتند هج نقصان
 يقدره واقفالند بشر بوقد وقدره
 سلام ان تسند فرقى بود كم قدوس
 معنسى سلامت اولمقدتم عينا ان كجمنش
 زهارة سلامم معنسى داخي سلامت اولمقدتم
 كلسى زمانه بربحة شرحه ايد زقل لونه
 سلامم ورجاهتم دمكل الورد ووبرجة شرحه
 ايمن قل لوت سلامت ايلجائتم دمكل الورد
 روايتاه كلور كبر اجمق اجند حق تعالى
 فر شانه ورياهتم بز مؤمنى حضرتى الله
 جبارن كسرت ملكون مؤمنان يقين قل
 بسلامم وزمن دن اكرن الله تعالى
 فضل كرم بقره اچم دقل لونه سلامم و

زيدك

زير اكي دوست بلسجوق اول سلامم تقين
 مشاق نعسة اول وزير والسلامم حظ العبد
 فلك نصيب بواددن اولدتم كم تقسى سلامت
 اولا آفت لردن دين سلامت اولادعمر لردن
 عمل لوي سلامت اولا شهرت لردن وخشم
 از بر به عقلم امين ليلى اول السن عقلمنا حكم
 الشدة امين ليلى الكر فقد ساشريعت دستوريله
 فقيا يعنى خاصيته وطالمة فقيا اقا بز فم كروصيت
 ادة الكد دتم سنة شريعت موجهة اوليلى
 وداخي يدكي خلل دن وكيدكي خلل دن خلل دن
 وجماع خلل دن اولدو هيج كمنسبة حسد ليلى
 وكين دتمها لاجرم اول كمنش قيامت كمنسبة عرسامة
 سلامت لقله كله بنسبة كمنسبة سلامت بيزر

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا
الَّذِي يَقْلِبُ يَدَيْهِ
سَلَامَتِ أَيْلَةُ لَوْ كَانَتْ خِدَاءً أَمْ نُوْرًا أَوْ لَهَ نَامُورًا هَدُوْرًا
نَصِيْبَكَ أَلْ زَهْرَاءُ بُوَصْفَتَدْرُ أَوِ الرَّاعِ اِطْعَا عَلَ اللّٰهِ الْهَارُونَ
الْمُؤْمِنُونَ وَبِنَادِ خِي مَوْسَى دَرِ يَعْنِي اللّٰهُ تَعَالَى
قُلْ لِرَبِّكَ أَمِيْنٌ أَيْلِيْجَاهُ قُوْرٌ قَوْلِيْ دَنْ دَنْ دَنْ
وَخَرْتَدَه رَحِيْمَتِيْ دَرِ كَمْ بَرْتَمَادِي قِيَامَتِيْ
كُنْتَدَه نَدَا اِيْلِيْبِيْ كَمْ هَتَكَلْ اُو بِيْعَا مَبْرِيْ لِيْ اُو دَانِ
اُو لَمَسَا اِيْجَاهُ كَمْ مَبْرِيْ وَبِيْعَا مَبْرِيْ عَرْتَنَه
بِيْعَا مَبْرِيْ لِيْ يَلَهْ اُو دَانِ اُو لَمَسَا اِيْجَاهُ كَمْ لِيْ
وَبِيْ يَكْ جِهَاتِيْ عَرَضَتِيْ مِيْلَانْدَه طَرُو
قَاوَلِيْ فَرِ شَتَابِيْ بَقَاوَلِيْ ضَرَبْتِيْ كَمْ بَسِيْنَانَه
قَوِيْ مَسِيْنَانِيْ كَلَهْ اِيْجَاهُ كَمْ مَدْ كُوْرِيْ اِيْلِيْ

كَمْ

كَمْ بَرْتَمَادِيْ اُو لَمَسَا اِيْجَاهُ كَمْ مَبْرِيْ لِيْ اُو دَانِ
اُو لَمَسَا اِيْجَاهُ كَمْ مَبْرِيْ وَبِيْعَا مَبْرِيْ عَرْتَنَه
بِيْعَا مَبْرِيْ لِيْ يَلَهْ اُو دَانِ اُو لَمَسَا اِيْجَاهُ كَمْ لِيْ
وَبِيْ يَكْ جِهَاتِيْ عَرَضَتِيْ مِيْلَانْدَه طَرُو
قَاوَلِيْ فَرِ شَتَابِيْ بَقَاوَلِيْ ضَرَبْتِيْ كَمْ بَسِيْنَانَه
قَوِيْ مَسِيْنَانِيْ كَلَهْ اِيْجَاهُ كَمْ مَدْ كُوْرِيْ اِيْلِيْ

نماز او ده دشمنی
 مؤمن اولخل کردل کلمه ایمن سن ایمن
 مؤمن اولخلی دلور سکر حاصل ایملک یقین
 شته بدن کولک اوت کر یقین انبار سکر
 قومیدن باحق کدازن استین مار و محبین
 اللهم بر اوداخ مؤمن در الله تعالی حاضر
 در کوزی در زهر دم قالد قول التسکین و کد کین
 بر قیون و اشکون بشن فغون خط العبد قلد
 بواددن نصیب الله کم حاضر او کد لیا الکر کلمنه
 بر و سوبه شیطانی کاورسه آینه دفع ایلیا
 اعصاب سندن بر مخالف شرع عمل ضاد الامسا
 نفسی ایلناش الله سکر استکله چون حقد زهر من
 پس الاغلا نکر مکن بدن ایمن کد تکر نفسکم و مخطی نام

مخالف

مخالف ایلیا قول فطین روایت بر عمره
 مردلکم تکر کوز از لغت نه سبیلک بلانک ایتم
 اشبو سبیله بلدم هوی وقتکم قصدا یکن دم بر کناه
 اشلمکه کولکلمه بر فنا دی جاغیر کم ای قلم
 اوتن بندن حکایت ابراهیم ادهم ایتم
 بر کجه دون نماز حق قلدیم از دم راحت
 اولمخون ایتم او زدم هانتدن اون کلد کم
 پادشاه حضرت نده ادب سقلمق اشبو و جهله می
 اولون حکایت حمیری در لند بر اولون
 کشی وارد خلوتند دج ایمن از غمز ایله در
 کهر ادب سقلمق الله تعالی حاضر نندک یک کدن
 روایت کلب دنه کم فوشراوان کندک فحلمنده
 چکدن حاضر اولدغن سور دی عورتنه یقین

وارق در نرسد اولدغی فحاشانه ایدر حکم نکر
اچق کوز بکدر ادب دکلدراون اولدغی
یده نیک لیب ایش اشملک زوایت کلب نوز
کم کوکارت ان کتا بلرک بنجسته الله تعالی
ایدر ای قلم کتیب ندرن انش نیک بنای
سوک غیب لری خلق کوکلنده اتندم کناه
اشار کول پیرا کناهک اتندم ولوج انخو لدر
دای بونم و قیامت کتدر اچ حسب اللهم اللهم
وینغامر علیه السلام بیزدکم الحیا و مشیحه
من ایمان یعنی انفق بیدقارنر ایماندر
اند حیایدر لودر اول حیا ادم بیغامر حیاس
کی جون احمده بغدای اغاجنک بداعن
صدای باشندن تاج اوچد وار قسندن خله

قاری و عزبان قلب وسکه سکه یور و حق تعالی
دن خطاب ایشدر کم یا ادم اده کول اندوک
اقاب بوکن قح مسین ادم اینا الهی قیادتم
انتاد غم ندرن زالنهی حیا اخلول در انش اقل
حیاس کی یور لدرن بوز قنادن بشینه برمشانه
حق تعالی عظمتدن اناندرن درمشانه نفسیاب
نیدسره ایدر عرش التند فرشتدن واردر
کم انلرک ساغشین الله بلور بره لدرن برور
باشلرین بقدر قلدر فدلرت و عت ش دخ
کور فدلرت انان قلدرندن اجنبی حیایدر کم درن
رسول حضرت حیاس کی صحابا بیغامر
عقربنک اوند طحاقم بد کلرندن صکره انور
بشله طدرک مصلحت کنه فاندک دمه حق تعالی

جنینک و رید و بوایتله و سوره الکریمه فاذا
 طلعت فانتهت و ادب در حج حیا افضل در اول
 الله تعالیه مخصوصه حق تعالیه
 قد سید ابذر بن قلندر انزوت الب
 قلدرت حاجت و لذل وقتن و ان مخروم
 کندر مکه بشیخ حیای اختتام در علی ^ع روی
 بیغامی حضرتنک کو یکسی اولد غیور انشد
 اشوبه کله جنسندن منمعا اول مسئله باره
 کم بن کشتی عوی تلبه ایندیجی صروجه سولکسا
 جنب الوترم اولمن مقدار اولو بند صحابی
 و اردان بیغامی حضرتنه و ریای بومسئله
 صورت و در بیغامی حضرت ابذر جنیت اولمن
 لیکن ان نسبت من التبیح حیای استغفاده

نتکم و موسی بیغامی فینا جانتک ایتله
 الهی وقتها نسنته کرمک الوتر از حق اولد غیور
 سندن بلکه انندن خطاب کلرکم یا موسی
 انما هنته و مقصود کل وارسا بندن دله حتی
 چلمک امحق دونه دکن و قیونک عاغندکن
 بنان صکره هنته کرمک اولد یسار اولد ایدان
 دکن جواب کلرکم یا موسی بن شول موسی
 دکامسین کلر شعیب قیوس قنار اولد
 قدر عم اجد اتمک و سردر دل شهاد دیلاری
 دلرسن انقارن اول مقام قنار بومقام
 قنار موسی بیغامی ایتله یا رب هر مقام
 کاجس و اردر شعیب همایتن یکدن اتمک
 محتاج ادم او جرم اتمک دلرسن شهاد کلرکن

حمایتگرین دیدار حاجن دیدار دلین
 شمس
 جو موسی مست افلاک دیلانی
 جوات ابر شد حقدن لن ترا
 سکاقتدن کشتا خانه تسویر لن
 دکلمین شعیلک سن شبانی
 ددی موسی که ای سلطان حلق
 ای یار دین زمین و آسمانی
 عجب داکل شایک اولق شعیبا
 عجب بود که قیغردک شبانی
 سوال اکرا بدو سگ موسی بلود دیدار
 کوتر مل درست دیکن هم بیغامین لن عاسی
 مقبول در نیچون دیدار کنتن مدد جواب

دیدار کنتن مذکور قنسن دلد کچون ادر
 زیرا که فانی کوتر یله باقی کوهر غم سوال
 اکرا اینداز سگ چون دنیاه دیدار فانی
 کوتر یله کوی مل درست دکلمین موسی
 بیغامین آن بله نرید دلد جواب بیغامین
 تکلیب صفتلک بلولر و نه تننه انک حضرت
 لایقده و نه تننه لایق دکلمین بلولر لایق
 بیغامین دیدار کوتر مل درست دکلمین بلاد
 دلد لیکن وقتن بلمن زیرا که بیغامین لر
 وقت کزلوا اولور وقت بلمن کلد معارف
 در لن اول غیبت اولور بیجوا داخی اولور
 کم دیدار نغمتلر وک اولسدن بین اول
 بیغامین لن الوسی هم کنتن مل کلد

لا هرقم انان الد ولد كبحي من كسني منا
 كلارك كره ستر من يدلم حياي تقصير
 فرشتلر چاعت كم دائما طاعت ادر لئا اول
 خالص عبادت كن عبادته همن لور حق
 لئنك هنتنه وعظمتنه بقدرت اول طاعت كن
 انت لئا اياه لئا الهى ما عبادت كالى حى عبادت
 يعنى سنك حضرتك لائق عمل ايليو من معانه
 ذنخل اول تقصير بنقل لئا عفو ايك كل
 والسلام
 سكا لائق كم ايلوا عبادت
 عبادت لور منقاد سو هنيابت
 جنابت ترك ادن اول سلامت
 سلامت حاصل اولقى زى سعادت

لا هرقم انان الد ولد كبحي من كسني منا
 كلارك كره ستر من يدلم حياي تقصير
 فرشتلر چاعت كم دائما طاعت ادر لئا اول
 خالص عبادت كن عبادته همن لور حق

ليكن فان صادق وحالات
 اللحنين بباد داني عربين در عربين شول
 لمسياد لئا كئا انكى بكد شى اوليا ادمي لئا افا كدي
 حق اول اول وانك قنده واروق دشوان اول اشبق
 اج شرفندن برسى الكسوك الورى سنا اول كلسيا
 عربز دمن لئا بشمدي كو نشكل نظير بقدرت
 خلديقه قايا بس جو قدر ليكان حزين
 دشمن زير كاله ايلامتى دشوان دكلد ز
 انجون كم سلطان از ربه دشمن سار عيبت
 اندينه دشمن دشمن لئا نزل سنده نجه دشمن سنا

فقتر لى تر لستاره دى شيباه و شش بومقارمه دن
 معلوم اللكم نواج صفت منصور و كلاب
 الله الله حضرت نده اول بودر كم وجود اجنده
 انك بلدش بقدر همة انك حضرت نده بلدش الحق
 فما الذم اللج بودر كم وكل علم يغكن وان يلدو نفس
 بنكره عمر و زمر رزق و زنا جوج بودر كم انول حضرت
 ارشمل قبت زحمت در زبلكه عاقل كنك عقل لوري
 انك عظمت و كند نده حيران اللد و جانك انول
 عشق محفل شمعنه پز و انه ديوانه سوزان
 اللد فضاحت انقل دلي انوك جمال اجنده
 اولد لزال باوغت انك نيا انول مال شرجن
 اوه باكل جمال و السلام يتسبح
 نسي جمال كم اوه اكا حياي شش

نحو جمالنه بوجينه كوزلر ابدن نظير
 بخالري عظمت و كند نده هوج اللدي
 انك لوري جوبلور مزقن بلينه خبير
 نه طاقت از ملكه واز در نه اينو بليغه مجال
 بوغضدن بركم بشانر جكن
 محظ العباد قل لرون عزيز شول كشيده درك
 كم تنكب نك خالق كه محتاج اولد دنيا امر نده
 واخبرت امر نده هم انجلين جهانا انو بولنا
 هم انك قننه و زمق دشوان او امد انك نيا و اقلنا
 و علما و باد شاه لن در و بتلك عرشه رعي خلقه
 منبعت از ثق دكند و رعي هر كشي بسكيم عرش
 الله در خاقوقه اعتبار ايليا نيا كيم بيغامه حضرت
 بيز هر كشم بر ياي كشيده مالنان الله حرمت

ایله دیننگ اوج ییتمند بدهش کله بو اول وقت
 که دیبله مدح ایلیا به قلاق ایلیا و اگر کله سوره
 الون سنا دینکلا کلمی کله مشایخ کز ایند لر هر
 کشتنک لم کولنده الله عزیز اولسا خاش انار کوزنه
 خونه کور نور شکایت عزیز کز ایند کشتی
 خلیفه تصحیح اند خلیفه که فقد ایند مشول
 یوز قیره بنا کز قیووز کز ایند اول قیر
 بنار دلر قیووز کز ایند کز ایند خلیفه
 ایند بر او بر غل قیوسن صول بین ایله اند لر
 وصلن کوز دلن کم اول کشتی بر یستانه یوز اول
 قیووز صولید پس اول کشتی خلیفه کشتن دلر ایند
 اودن کم چقدر اول کشتی ایند یستانه کوزن
 خلیفه ایند یستانه کم کوزن ایند اودن جقرن خلیفه

دینک

مایزم اولد ایند کم بو کشتی بر ادم بند اول شهیدک
 ذرول خضر اول کم خلیفه دل کم کشتی عزیز
 ایله کز کشتی خوز ایلیا ایلیو مد والام شش
 عزیز اولد نکه اولما یامالی

دکالی بولند انان کمالی
 مکانی یقندر کم استیالند
 پس از من کشتی کز ایند
 ایبار براد داخ حبار دور الله کز ایند
 قل کوزنه انلد اولد کز ایند و وطن لوسا
 دح و هیچ مخلوق کله حکام کز ایند
 لوز ایبار کز ایند اولد کم انان عظیم کز ایند
 کنارنه عقد و فهم ار شمیبا و جلوا میند
 فکد فهم بیگار بر شمیبا بیجان جبار بی غلام

معني سنده در دور ليد يعني قل لربنا ان ابشركم
 بشرحده خط الله ان قل چون بلكم استن
 الله تعالي بشركه اوت بدم كم ذكره فكله مني
 انك حضرتنه اسمد ليا جميع احوالنا انكا توكل
 ايليا الكه حيرت ار بشركه انك حضرتن بابه الكه
 سندن بشركه اهدمة اولاهن لظه تباحق لغا
 اول شهور فح ايليا حكايت بشركه واري
 كتم اغل قز جو غدي ويولق دور و يشركه قصار
 ايلد كم اهل بيتي تكل ايليا فح الحاله لدره كن
 بشركه همت شد ايتا كل سكه كنده بدالون
 ورين بد قشم و امر ابي فانبجه هو و بشركه و ويلي
 و بكابت قيو كلسن رخ ايتدي او بشركه قيو و بشركه
 ايتدي ستم بي سويبه قناره بن كدرن قيدم

و ارد رو بوشكي و قبله سو و حفره اول قوشاني
 اجدي طوقا بزدج چقند داندخي اجدي طوقا
 في الحاله تقارنكم سو و حفره اول قوش ان هبت
 اجدي طوقا بوشكي لمي عاجز الاي و قناره اول
 الا و اول قوش اسباخ لدره و كلدا ابتدا حاضرت
 قيو سويبه بد قوش صور مفقدن عاجز لدره
 و اول اهل بيتك رزق و رزقك لني اوست سن
 دون كدوا و شكا و امر غل كم رزق و رزق الا لدره
 حكايت بد عز بزدن صغره لدره كم تعبك شيب
 ندره ايند بن بد النجيدم بكابت لجا اكل دره لواند
 واقع الا بد نخل بنو زهق و بد كنهه و زهق
 جورن نخله سركبه يك كندم كانه لدره قو كوده بول
 ازدم و مزر كنه خ بو و قناره الكه كلب استر نيم

تخله صور مقادير قاورن اکتد تخله صور نفعه
مشغول الوهر سم من کتب ضایع الوهر نوحه الله
انزله الادي وقت اهل الادي کتبه کتبه بن
ایتدم بود کلي مصلحت قوی این جمعیه فارین
تکلی تعالی اناری قیور دم قیدن بیه دم
واتر دم جمعیه نمازین قلام دناره او کلام کن
کوز دم تخله صور پیش ایتدم بن کم صور ایتدم
قلندر دلزد کم کند تخله صور ناکاه ایقوی
المش و بندد خدی و بنشامش و سنار ادخله صور
کلاره کوز دم بخاری الشمس و منکاب اخیره
ایتدم منکاب کم کتد ایتدم کتد کتد و غندو
دکرمینا و انیشد کتد کتد بامش او کتد مشین
الیکار بن ایتدم بیخامش حضرت خوش

بیت دکم من کان الله کان الاله یحب هر کم الله
لیا الله دح انکه در بین اندرت صکره دنیا اشک
تدک ایلدکم و آخرت اشکینة در شدم و السلام

والسلام

سنی تعینت ایلدک اشارت سنی تعینت نامر بشارت
سن اول جبار عالمی کتد حکم کتد کتد کتد کتد کتد
دلین علم و یدان ادره سن و دلین سن آتی ایتدم عمارت
دکالی خالق ایشن یا شمشین سنک لطفونه بقدر حاجت
المش کتد بناد داخی متکین در متکین شول کتد
در کتد خاق خون بله و کتد روی عجزه لایق بله
اول کتد اکتد بو کتد کتد کتد کتد کتد کتد کتد
حق در اکتد بود کتد کتد کتد کتد کتد کتد کتد کتد
وقای باطله رز بکاله کتد کتد صفت الله اکبر

ووقف الله تعالى

٤٣

كلم اول نجسي ذابما قد نداء كفتن اول بيخامير
عليه السلام ابدا من جهنم بن بردان فان در ادهت
هب در يد طاشكل او اول در نكل او ذندان
قرب كند يتوش كذ تنك صغيب يا ورتن
اول ذره حق تعالي كند لي چون بر تدي وانلو
قمو اول ذرة قينجدن بر ترة داخي
ابد بر كو نكل كو كند ذرة قدر كبر اول سنا
اجخالو ميا حكاييت بر كن سليمان
مغالبين و جبري جمع اولسون ديو و حجة
يوزن بلك ادبي و ديو و پيري جمع الدلن قوش
لردن ايندوسليك مقرب لريله حنة
بنت كو كة اغد يلن شيلن كم حشنة لداوان
اشند لن كو كدن بتاون از دكم اكر سليمان

حقيقة حاج در و مخلوق حقا ذرة در و بكونك
كم اول بر قطنة من ذان رطفة اول و آخر بسنة
چشم نده بر چيل من فان لودة اول اخصو صاكة
البناء قيامت كن و صرا اظلكر بين اول و طهو
عذاب لدا و كائين كن افاضه لا يقدر ان
جهنم ملك اول من اخنير اندن يلكر زيرا
جهنم كره من
بن كشي نك كم اول اول بر قطنة مني
آخر حيفة اول قندن اكا كبر مني
حكاييت حسن بصري رجمة الله عليه
بقدر نيا اهلي كتر دكم ناز له يوزن دابتد
اشنو يوزن بشو كشيبة يوزن من كشيبة
ال كذ كند نون حنين بو يا اخصو صا حال با

نك كوكب نكندة ذقن كين واهر مسابن تندور
دم هو ايه افاده من دم و يوم سالتن عارفة
بدر كوكب تبسيلة فخر ايلدا الاوندان نازلة كجاري
عارف ايتدا الزفرن ايلدا كل كلك ليسه
اول حسن و زينت كيسنة ده در سنه
و كل مر التا كلكم اتلسنة نور كلكم ايجا
بل كلك ات در سنه و كل مر و اكر اكل
و در كلك كيسه علم و عمن الر و يد و فكت
ايله كم سنه فخر ايلدا سنه و امر مر اول
كشني عاجز قلدر و خواهر اولد جون قلدر
كم تالين الاله يدر شربن الحقاوق و مسكنت
صفتيه صفكند زينا كة اصل طير قار و طبر
علا اولو صفت تو اضع و ربع الحقاوق در

لا شوي

لا شوي احسن علي الخادم من التواضع و حفر
السادة بيخامتن حضرت صلي الله عليه وسلم
اليق ككلويد اشكة بنر دو اسن و كل
خدا متكار بله طعام يرد و كلر ده او سبب
وسا و كن و كزوي و آل دمنن طر تروي
بازار دن ننه الب كلور دي باي لرا حجة
سلام لشه ساد و پيشلر لاداخ ايله
سلام لشري بي باجه بشريت قفت
ساز فار تروي و طرح بو عاري و جواهر
ادي قرن طوبه بيچك عاري و تواضعنا
بو سي داخ بو ياري كم اوزن بكن خوشن
پوشن لشكمله ه سكة شهره و اتر و فتح ايلدي
كافو لدي اسين ايلاري و قننه كندن لرد و نور

عقبتان دتر مشق لمدو بیخامه حضرت ^{علیه السلام}
ایمان در کم قوت کل بدن کم بین قریش قیام
قصوات بیعی بر عورت اخلیت در دی
حکایت عمر بن عبد العزیز خلیفه امیدی
بت گن منبر خطبه اقل کن باشناغی فاکنداری
حساب اندلند اک یحقی در هر لایه بدن کن ایتم
یا امیر المؤمنین اخلک بدیوزک اذند بکرا اولی
بدره کچه کچه بر بقی یزد روی کم اک یخیم رضاک
استان سکن اول یومگی ستمل سها سی بر در و شنه
صدقه روز کل تعمیره کلمشند یزدک وز در کل
استندة اشبو کلمه لری یزدور غل تنگری رحمت
اکالم کنده نفسی بله حفظ العباد فاکه نصیب
بواقون اولاد کم دنییه و آخرت ترک ایمان

اللهم

الله دیدار بچون اول کیشید عارف در لوز بنان
کب کیش تکلیف ایلسار فادرت کبتر معنسی خور
لطغای عارف داخی دنیای و آخرتی خور لری
و بواکی ستن ترک ایلدی نابو الیسی انک بسین
هقدن ایسقا اما عارف دن ارتقی کشی دنییه
ترک ادر سسه اکامطامله در لوزینا که فانی باقی
جون تنک اتمش الد و احمق داخی نفس آن زول
بچون یزدولش در سس دنیای اچا بچون ترک
ایلسن کشی نفس لادت لندن عزت لیش
الموت بنک کبی تکلیف فواد کلام تکلیف عارفه لایفاه
زیرا که نفس آن زول لری خور لری اچا غر دخی
ترک ایلدی تا حیوان لیده بوا بد المیا نفس
آن زول لری طلب ایلملاذ شعرت

کسکه بکا تن اول جان کدرک
 ندارم جان اول جانان کارک
 جو یار دن ایتو غی اختیار بلدیم
 پیش اول کو کلوم الن سلطان کارک
 جو بقطره درین قاهره کوزل
 ندرم قطره عثمان کارک
 هجالی و صفین ایشدال دیدیم
 نه خورجنت رضوان کارک
 کهن سز طیر غل چون قدر بقدر
 بن استنارم کهن پیش کان کارک
 الی بنی بزاو داخی خالی در بقیه تقدیرت ایلی دی در
 علمه یدیه چقلدن یتقر دن الدین خط العباد
 قلک نصیب بو آد دن الدین کم فکر ایلی اندر خبر تار تار

نام معاوم اوله نسا بنادی اگا حکمندی سندی
 پیش بلاکم اول طیر قردن یدندی واندرن صاکنه
 نطفدن یدندی اول نطفنک اجنه انا اول
 ترکیب ایلی اول انا امانه فرقت ید او بیجه
 ایلیا یقروه کد کا حسین یقرو یدندی و اشکا
 کد کلوسن اشغه یدند اول نطفه سوین
 قسمت ایلیا بعضی کمل ایلیا بعضی
 الی ایلیا بعضی ایلیا بعضی یاغ
 ایلیا بعضی در طمت سنج ایلیا اندر صاکنه
 اول نطفه تک طامش بوونی صحر تله بند
 اچنی علمه عماله فحمله بزداندرن صاکنه یدند
 مقام و اچدی سنی قسمت ایلیا هو بو خضونه
 اول خضول طبیعته موافق مشا اولکانه بلغم

الوتر بغيره فان الوزن او دونه صغرا الوزن بكنهه
 سودا الوزن فتنبارك الله احسن الخالقين
 الباري بزاو داخ باري در يعنى يقبله فامر
 اليه من شط الجهد فلك بواذن نصيب الله لكم
 عملين كماله ايشانه اول ثوبه اليه مقصبت
 لذون وانذرت صكرة الله حضرتين ونيكايه
 طاعته من قول اوله حكايه بركن موسى
 بينغامز طوس طاعته فنهاهات اليه كما وان يروق
 من انه طرد امتك برنجس انه ولد وبوز غنة
 طبله موسى بينغامز كمال انده عتات
 ايلد واول بوز غنة التوندن ونيكايه ان يزلناي
 وارتندردى وانه طينلر خوش الدلتجى تعالى
 امر اليا ثوبه اليه من لدن يوكه فتوبوا اليه

فافتنا وانفسا في لكم خيدو الكبر يعنى بوز غنة طينلر
 بوز غنة طينلر الاز من سنون لت وانلك ثوبه لبر
 بوز و بوز غنة طينلر طينلر كلسي اغا ياري
 كلسي قن يي ياري كلسي انسياد كلسي انسياد كلسي
 قرد شيد وكلسي طاسيد قيميد لت الاز من كاخى
 تعالى بوز غنة بركت و بر يارقت يعهد به بركون
 فدل لت وبوز غنة طينلر اولوا وى اليند انه دل
 در لتن يقود و كمال لت ال لتن در لتنه قوشا و
 واول طينلر ال لتنه قايچا ال لت موسى بنامه
 انتد نكار تان لغنت كلسون اكاله اليلة بايا
 غيلة قوهنايه الاز من كشيبة بقا بسن قود لت
 انام اخشمة وكن وانذرت صامه موسى بنظير
 وعاقلد ايلد الهى بنى انسايل قوم هر اول اولد لت

وبقية عفو الله حق تعالی عفو ایله اول بلبلد کورد
 وال لوند اقل جلد و شد تو بلبلد قول الاله صله
 کورد لکم یمن بک لشی هاول او ماش املدی
 موسی امتنل توبسی کند لرد بلبلد کیدی
 امتنل توبسی نفسک شریعتان طشر عن
 مرد از لرن وار زولرن و نه کل لدر و نفس
 مرادن و مملک حقیقتده نفس قرتر اعلک
 در جنک نفس اوله خصیت اشلمن الور طاعتن
 و عبادتک اشلمن الور و تکی یا مطیح اولن
 وانک عهدنه و وفا النزوال السلام روایت النک
 اول وقت کم ادم بیغامین یورد لدی حق تعالی
 آدمک ان نفس سفار بربک دریت حق اولن
 بنانه خطاب ایله ایله الست بیبانه یعنی

بن سنک

بن سنک تکر کند کلین و کل اقدار ایله
 تکر مست و دل جنکم پان اقدار ایله حق تعالی
 لیکن نوبیله شاه کند کند عیو و یکننا الله
 بنبلد اقدارن یزدی حجر الاسوده ایماح اعزلی
 اول طاشن اعزین اجادی اول صحیفه یمن ادم
 بیغامین اجمدان حقیق اول طاش دته جقد
 یزنده تکر کن امساله و هر بلشی کعبه
 ون اول طاش زیارت ایلیا قیامت کتانه
 طنقای و بی سیر در کم بوکش عهدنه و فانا بوج
 سوال کدا یدر سکل موسی قومنک
 توبسی بیجون اولدر تکلید خطاب انجون
 کم حق تعالی جون کم ادم اعلن لرنک اولدر
 مناسب ید تدری پاشن اکن ببول یزدی

بن سنک

آيخ الك انون برتقادي به الكن قسبحق وكجو حكل
 برتقادي باش شكل برتقادي الوال باقي شكل ال در لود
 وبيدندان هفتيز ورتقادي اعن تمام بيدلويديت
 در بود كلتن حكمت نوري يله يددا انكدينيك
 عبادتن تدن ايلار لند صغرة طيندلتحال بارتن
 كم صغرة مشتاقن بوليكارة وجاهلكارة الله
 در لند يعن بر كوي خوز لساند نشنة
 اكلو من ديوس صغرة الكند من لدم در لند عبادت
 مناسب اتمك لند بس تكلم بلك حشمت لابق
 ال لند حق تعال انيكلم بنلة واجيد كم اول بتانم
 انرا اتمك سنك رطون حضرتت عبادت اولتيد
 چون فعل لند انشامد لند صغرة طيند لند بس
 اول بيتان غم اعراض البر بوز شوناند و اول در

مشور وكم اجر الرد عيشت لند اطصو وبتا وداخي
 مصور در مهور يعن صورت ورجدن انكدينيك
 نطفة لند وصورنت كل در لودر بيا شكارا ورتقادي
 تمام كل كلك الوون جنكبين الوون كرتو صورت
 دح ابوا و لور يتا و الوون كرتو اولدغ ايمانلند
 و معرفت لند جنكبين اللغ كرتو و حلاله در
 تمام رسول حضرت ايدن يدها الجنة اول
 زهره بنت امي و جوههم كالة لند لند
 فتحنا الذين ياوشه كاضوا كوكب خوي يعن اول
 ملك لجم اجملة لند لند لند لند لند لند لند لند
 اي نوري كجي اولاد و بنلند دن صكره لند لند لند لند
 لند ك اولاد اصل حديث اللند كم اجاع اهلنك لند لند
 نور عمل لند لند لند لند لند لند لند لند لند

بتجلین در مرتبه کثیری که الله از تو غرق بلر
 دیدارن داخی با نور کسلسه و ابوبکر
 صدیق رضی الله عنه کور دل کبری کور هیندی
 و طاعتی قلله نصیب نوادین الله لم یجبالن
 و طاعتی کابله لدا نکلر شاکله صورته
 کنه زین کله آدمینک سعادت طاعت الیحد
 در و دخ قلند ایلیا مائلو فاکل صور تلبیده کم
 نجس هیات کور و تری تلبیله ییلبت در سر
 و دخ فاکل ایلیا کم احمینک صور تلبیده مؤزور
 و احتیاج در و السلام شیخ
 یعیان اشبحی جهانی یوندا اول خلاق
 زهی مؤزور باری همین در زاق
 دشاد یس معتد او احمین آدمیا

در تدا کور هیندی فیه شلوه طباق
 الغفار براد داخی غفان در الله تعالی لرینک
 یوهذا اشلبی اور تجارین ایوا اشلبی خلفه اشکلا
 الیحدین دنیا ده خیت لدا ورتد و آخر تده کناخلت
 اور تدر حکایت بدکشی اول کنا ده ضلک دشده
 کدرلد و صردلد کماله تعالی شاکله نه معاملة ایلیا
 ابتدی حق تعالی المة بدیت ورتد بقا کم بلا فاکم
 کناخلت ییلبش اتنا غمادک اقیما کم ایتم الیتنه
 اقل ایتم الی رسوای ایلمه ایتم ابتدی اشکله کور
 وقت بندک اتنا کدری شیخ خاق انا سنده در وای
 ایلمه شها کم اتنا سن نجس رسوای ایلیا کم
 بیخامبر حضرت ایدر حق تعالی بر کوی طافویه
 بیور زبانیلد الب کدرکن بوکک ثلثه ورجی

اول كشي دنا از دنة بقا و نصفه و ریحی دنا كرو بقا
 و ثلث آخرو و ریحی دنة بقا بقا الله تعا خطاب
 ايليا كم اي قلم كانه كمن او جكن از دكا بقا كل سبب
 نبي اول كشي ايند كم سبب بويد اول بقا عمده اشبو
 آيت خاطر مده كلاري كم و ذبل العفو ذوال شمس
 يعنى الله تعا كناه ارنج و رحمت اسرار النج اشبو
 آيت خاطر مده كلاري كم و هو يعنى الله تعا
 الا الله يعنى كناه الله دن غنبي كسنة او زمر
 اجنح ده اشبو آيت خاطر مده كلاري كم قال يا عباد
 في الدين اسبقوا على الله و لا تعجلوا به و الله
 يعنى اي مضمون اشك ان حدن كجاست و خندان
 اميد كسنگز حق تعالى ايند كم چون بني كناهان
 از قبي بد كمش بلك و بنم و حنمه اقدار ايليا و ان

اميد و حنمه اجماعه كند يا حظ العبد قل
 بواد دن نصيب اولان لم خلقك غيبيا و زنة
 بيغافيت عليه السلام بيند كم هت كم بدم مؤمن
 قد و شكنل غيبين اننا الله تعالى قياقت كنهان
 انك غيبين ان نه زهي غفات نسا كم اولان او دم
 اعلنا نكل كلام لبرنا كلى يؤمر انديشاسان و شاسان
 كسنة بلك از من خلق بر ببدل در ان لعلنا انسا
 اول انه انه اعلنا ان قزنا بيدان اول اول دي
 و كلك قلن خاويق و بو تخمك شاكين كم بيرنه
 كسور بلون شعير
 نسنه مشان كز لود اكلان اي علوم الغيوب
 كوزب ان تر سين كناهو من اي غفار الادي
 از كبر بزدن بلكان اشكار ايليا ك

فيه وهاب العطايا زيه فرائح الكوكب
القهار بما اوداخ قهارا در بفتح الله تعالى
وكل عالم خلقك ارضه غالب من بنكلا وحويين
اون جبار لذل از قسطن صراود در يقاي نقل
قما قهرنا ليك وانرا ايلك وانزل واز لقلربا
قماري قهرنا ليك اولاد دي ويند ليشوا ز رنة
در عز مغارة قهرنا ايلك و كلدوخ در كسرتي
ايمك كلة قهرنا ليدري تنكلم كاهنانه بي فردي
ان الله يسئل الشهوات والوسوس ان تودوا
او ذليل شعوي ويزاغ كيم بنات بي بيته مخالفه
لذاتن قالبه جمع ايمك كلة قهرنا ايلك جان كيم جوهر
اليفنا و نور انبا من دينا قارن يرد ليشو
فري كاق تن اهنانه دلندن هلك قهرنا ايلك

عقلك كنان نك عظيمة غايته ار شمك ان
قهرنا ايلك كيم نزل عذرت كو نشنك فويته بقا
بامك ان قهرنا ايلك فتكبت سلطانك رنجاه والو هله
قهرنا ايلك و كلد و كلب لذ تلد جانك نه ز هت
ايلك و جميع جانك اولاد اولاد هلكه قهرنا ايلك
زيدك المريد فابدي كيم اولو كيم انا كيم حجة
جانه يقدر نه مقرب فرشتك و نه مقرب
مترسل بيغامبت كك كايست داود بيغامبتك
عادت بويد كيم اونان جفت فنا سينا قارنا
اقويست كلك لذ و مفتاح كند ده سقائيد
بنك ان او نه كلك لذ و قوس ساجق اجر و كند
كوتر و بد شخص ان عطر من ققدي ابيد كين
وسن بنده كيم كوتر و ايتا يا او و بلر مسين

بن سئول و نكلم باد شاهلده اقد فرزون و هج
 كلسادن كيكردن و مندون بتون بوزن لاند
 نبيست ايلدين فخر طراغدن حاعلمسي
 بيد برنلنا ايدن دوست لدي اي نجه سلالا
 لدول سدا ايلدين خراب ايلارم كنار لدي
 سنله جقد لندنا تواب ايلارم اي نجه اي
 اهل ايلارم ايله اي نجه عر ايلارم
 خيره بتونين هلك الموت كلام كه جانكي قبض
 ايليم داود بيغامبر و تدولون منقيد اولد
 نبي اوجاكن بلماي منجيب اولاي جون
 بدتر كنديه كلاري ايدن يا هلك الموت شهر هلت
 و تراكم اهل بيتمه و رقم و داغ ايليم ايتل يا داود
 بلهم سين كم اجل كلجل تاخير الكهنت فاذا جاء

اجله منلا يستأخرون ساءة ولا يتنقدون
 داود بيغامت زان زان اخلد و عز رايل جانن
 قبض ايلادي قشله سليمان خبند لند بس بيتر
 قلده بيدت المقدس ان رنه قشله بيدت
 طند لند تايد فرسخ بيد كل كنه ايلارم و سليمان
 لند و ايلارم بود اچما قدا كفن انادي تا فدين ايلارم
 و قرق بيك كشيده يقين فامر دكه نمازن قلده لند
 ايتاهيم بيغا قشله دفن ايلارم قشله قرق كندا كن
 قبرن بللاد لند بيد لند ايلارم انان صكره جبر ايلارم
 انار سليمان نه تغزبه ايلارم و ايتاه كمشدين
 كم هلك الموت دكل جانلر قبض اند كندان صكره
 حتى تعانيدن ستر كم يا عز رايل ايلادي سندخ جانكي
 قبض اركل جون بدتر وقت مشغول الايد كن

عتله جلاک حقیقون الذ بلیدم لم المر اجسی
 نور شهید من بد کشتل جهان الطاهر دم دیا خون
 بنلورده کو کلد و بیجانلو قلبان یوا که قهار هفت
 تجلی التنا و قیامتخ اکل مجلسی اثار ندند تلبس
 کل شیئی هالاک الا فخریه حکمن مخا و قاتل
 الذابنه جلکذ بان الملك الیوم ندسن ادلت
 کم ای بلان دعوی قلند ذنبه بنمدر دینلند ایلک
 اولک کم بنمدر فلان ملک کمنه بق کم خواب ایله
 کنا کنا ذنبه خواب و نه ایله الوحیت صفیله
 کم لله الواحی الفهاس یعنی باد لعل شهاس بقانه
 کم بیدون و عالم قهت الیخون دبا و دح ایله ای فرود
 احین وای معدن کبر و کین طلائه دل
 عالم الفروان کارد او بدعت استیکار د امل

قلند افسیحی بفر سکل وای فر خون داخه یون خور کل
 اولک باغی سر کشتلک الیب انانیم الی علی نعوسن
 او زکل بر عصابه دعدک قدارک هنوز خورک بلماک
 وای بقسن که نکلنه مال ما کلو کله لشکر کله و خد
 متکار لند کله سلیمان تکبت و تفاخر الی زکل هذ هار
 و بیدم و نه و خدک کجستل ضعف انجاد نادن اقب
 و زد وای ابن حاله بیل لر له کعبه یقمنه اوصد الی لک
 لکنکما و بر اکل انندک انابیل قسایون و بیدم
 طشله جنی دکل دکل الیب قره دل ای درویشن
 بنم بولنده از نکل برده داز لقی الی و سور سکل انفقسله
 لقی الی طاشاند تسبیح خونای الی کلبک عشق
 باز لقی الی خصا از دره لقی الی یاشن لیل مشطلامه
 لقی الی بنم خضر نماره یقار وای کید تر و ان لقی الی

دنيا جملها از در کدن طاعت از لوجهاش شعر
از من آنک طالینه نقصان بیغایه آنک خالنا با یا
پیو و کول خاق همیما اولسره اند قرآن تناکه آبی بیان
کمال شینی بها کمال الاوجهه
نه فقیر فالسنة در نه غنی نه وزیر و نه نادیم فاله نه غنی
هنگه اشوچرمانه کلک لکن کلمسته بولاری اجلان اما
انبیا اولیا قوی کتاری هاسون فیما بین الیله لکن انک
دور النان کلمسا شاد و کل اتعادی کلمسا و فاجو جوار
خکما نکر ز کیمس افلاطون اولان ناچاره و نه در حضرت
بها کدی رنجنا در نه دو فاسق و اشیا عجزیله فکر شرک و
کتار هم در دیله جالی نبوتین اولدی بقراط اعلم در مکان
قیی ادا هم و نوح و ابراهیم قنی بعقوب کیم کنعان
قن ادریس یونس و صالح قنی عیسی و هوی و عمران

قنی اجماع که عالم الیوم اید و لدی منورین اولان جهان
قی بو یاز و حیدره و عیلم عجم و سعاده و حمزه سلمان
مالک مشافعی و امام زین العابدین سف محمد و نعمان
کلک لکنه بولک لکن کتب لکن خالی قن بومیلان
قی دنیا نیم دیدن کلمه و قلم بی شاه قیصر و خاقان
قن افراسیاب و لی کاوشه قن بهرام کور و شروان
قن شهرت بیدر و قن قن ایتفاد یا رجب و خرم
قن دارا قن کلک زوم هکک قن قن و کلمه کلک و کلک
قنی قن و سب قن اول اولان شهید اولمشاد نه قن و بیدر
قیه دستان اقیب دی بلبل اتمدا صلی الله بد دستان
ایرلب کلک شادان الی اولی صمد کلک ان سال با خیر ان
قن اول ناز لایعیر بینا و کلمستانه نینه که شیره و زوان
اول کلمه کیم بوز اولر قن کلک کلمه تقوی اولر کور رستان

گفت اول کل بقلبی زنگی و بقلبی ضامنم لم الارواح
 کونر عمل انما یجری جری عین لوی و فرید غیلا الی اللہ من یسئل
 لک لک شیله یقلعنا بقله من کت بقله عادی بیه بنشان
 نجه بزیست کله جهانه بکله اجله کل مشکو فله خندان
 انچه آبی طغه طغلنا و نرنه بولمانه بقله ادا کما بان
 کیه یا بسئل طغی فی انجالت بته جا بیه نشان هدر نشان
 ذکله بید بینه جنم بعلما لجان سول اوله رطلر
 کل و نسین و نسون و کاله یا سیمین و بقمشه و ریحان
 دینق التیله یا تونر بالکون عمار من ایشه و اوله هم
 چون شتر نجاه ایشه و در مالک اقباب لا یقودن اچ کونر یا بان
 هان بیه نهار من نصیبا الی اللہ العتقاد ائمه عمرهم ای جوان
 ایشو فانی جهانی یکا کل آخرت ان رسینه ای نادان
 حنکمل اوله ساسو کی دنیا سوسن البیره آبی اول سلطان

ها
 کل کل

جمله

جمله زید ادا دل غاشق اچنی سا و نادجی مردان
 خط العیاب کله نصیب نو آدون الی اللہ من یسئل
 قهر ایلیا از زولیان منع اعمکله و کله سقلیا
 تکله ایتور و غامیل اعمکله قوتین سقلیا حیرام
 بکدن دلین سقلیا بید من کلچان دن کونر سقلیا
 نامخته بقمقدن هتکاه کله نفسله ایشو معامله
 ایلیا قلدن دشمنلک نازیان ارشما زید کله دشمنلک
 یا و نر زعی نفس در نیکم رسول حضرت بید
 اعاله اقل نفسک الی اللہ من یسئل شعری
 دشمنلک نفسولی بلای یا ز بس
 زیده دشمن اوله اولون هم نفست
 اوله نلدن الکن اول کل زهره
 تا ابد و بیدی قلو سست حضرت

چون سنی حق وید باری او چون
 نفسی قهرت انکه بار و سر طغنه شریکان
 و هاب در یعنی الله تعالی مختشش ادر عارض
 سوزن با کل کس بی محبت متعشش اول
 اله الله دن الحقی بد کشتی بکویه نسته و سر سا عوض
 امبیه بر عرض اول کشیده و هاب در من لک
 فعامل در لک زید الم آدم اعلنا لک کتشی
 به عوض و نه نخود بد خدمت ایلیا به ان علاج
 اده به آخر تاه ثواب بلوق در حق تعالی کتشی
 بو نسلند الهامه در حکایت بد کن هوسی
 بیعاصی ایند یارب بن توریث اجنانه بر لکت
 کتدم کس بنام کس کتالی کتسلب ناره در

انان نه امت در الله تعالی نیت در کرامت محمد در
 موسی علیه السلام مشاق اولاد بواخت کوز مکه
 زید اهدت یزده بنام ک فضلای کدر در توریث
 اجنانه نیت حق تعالی ایند کس بنام کوز کس
 لیکن دل کس اول کس اشتد رین حق تعالی
 نالا ایلیا ایند یا محمد امت بنام انلیا کس
 بد لک ایند لک یا ای بزم رهنه نیت کس
 حق تعالی ایند یا امت محمد سز بنام کس
 بن سنه اتعام ایلام واستغفان بر له بر لغام
 حکایت شیخ شبلی رحمة الله علیه ابو علی تقینک
 مسید لک ناب نه صر و کیم ابو علی فنکر اول کس
 فنفسن حق ایند اول فرید ایند و هاب حق ایند
 شیخ شبلی ایند ابو علی نل مال انجون حق لکس

حکایت منشا بخارن برین ایام بنی بیدر کتف
 خرنای کعبه طواف ادرن دایان در کتای عالی دریدن
 سنک اولی یلتحق طواف ادرن حال بلد در جسم سن
 کیم سن بی اصل و نسب کشته طون و نعت
 و در سن بن اصل و نسبتن بیکن بنی تکر ادرین
 بن ایام کم نیجون عالمات تکلیب سن ادرین سنیلند
 سن ایلام حق نیلما سنکلر انی بن ریکل بلوتم
 در و کتاری بد ساعت دن صکن کت و کتای لطیف
 حبه کیمش خیره رکت سن بن کوز ایلام کت در
 کت برکت دن عتاب ایلام اویش جون وردی
 در و حبت اولای حکایت منشا بخارن برین
 ایلام حجت اقصی ده کوز دم بن کوز بلا سنه
 طلمشش بر طرد و کتاری ایلام کتای بی کافلان

طعام و ز من سنک اشبو قندیل لعی هبت ادرین
 کو کتای ایلام بیه ولیدن ز به غایت کت در در دم نگاه
 بن کوز قیودن کت کت کلای نده بر طبق ارن تا اول کتکل
 ایلام قار اول دت دل کتای بار قلینن الی کتای
 الذر وانر دم احوال صردم اول کتشی ایلام
 بد حال کتکلون اغلجق کت کلای اشبو طعام
 ارن و اتد لدر و حقی ز ماندن کت کلای کت کلای
 فتن دم بز اویش اشبو کت کلای کت کلای کت کلای
 اشبو طعام ارن و ادرن کت کلای کت کلای کت کلای
 مستحان اقصی ده یاشد وانان ارنه بن اغلجق کت کلای
 کت کلای در و ی کت کلای کت کلای کت کلای کت کلای
 حاجت لندن الکر حضرت تندان دلای و تو کت کلای
 هت ایلام حکایت منشا بخارن ایلام امیر المؤمنین

علي رضي الله عنه دشاء كنه في ابتداءه يا ايها المرءوسين
يكافئ صحت انت كم قابله اوله ابتداءه نه خوش نشنه در
بايلد در ويشت لده تو اضع اليك نه خوش نشنه در
دزوريش لذ باي لدا نكبت اياكمن هذ كشي كم الله لكها
عظمتنا ان خبر دامن اولد يسا انك قتناك هيج نشنه
نك قانس قانس هذ العباد قلك نصيب نواودن
الذي كم دينه واهل ات نك ايليا تكس كضرتة
ارشد سجون خالها خالصا واليوم
انك عيشيش خالي در عوض دامن انك احساني خاري در عرقه
زهي وهاب در ذات صفاتي هفتة اولد هجوه دن عرضلا
انك زلف بداد اخي زلف در يعني الله لكها فذوق
و رجب در زلف معنسي اولد ان كم اصيلد و جانفرد
انك لده در زلفه هفتعت لذات زلف و زلف بيجلد

وخ الله براءه هذ بده كحل اولدغ وقتين و پند
بل كل كند رزق اليه در لو در بر بس اشكاه ادر بيجلد
كبي و بر بس كند او در علم و معرفت كبي اشكارا و رزق
تند چون در كند او رزق جاند چون در النج رزق
يلك اولكي رزق قدر ايله اول تن قوت لن ملكون
در ان جوق عمر چون كتابت ابراهيم خواص
ايدن بر وقتين بديان كلس دم بديك كند كم
اولدغ كعبية كند در زاد و راهل سي بوق اينام
اي يكت قنجه كند سن ابتاي كعبية اينام فاني
از غل و بناد كل ابتاي اي ضعيف اعتقاد لو اول كسكتم
بديدي و كوكب كلس سقاك قادر در كبر بس كعبية
ار شادد چون كعبية و ان دم اول يكس كند دم طواف
ايلد سلام و بر دم ابتاي اي شيخ اول خستد كل

هون با في جاعة بعه ضعف يقين بل كل لم اعتقاد
 محكم لکنه يقين در لک يقين در لک اول اول اول
 يقين اول عوا هلك من علم يقين در اول اول
 حين يقين اول اول اول اول اول اول اول
 من نزلت نقاوت يقين نقاوت تيلة در بتكم بيغامت
 حضرت تبة ايتار ليعسى بيغامت سوازل بير جوي
 بيغامت حضرت ايتار ليعسى فرود شمل يقين
 ان نقره غمچه شور اده يوسر بسند در رسول حضرت
 ننگ يقين عيسى بيغامت يقين ان تو غي لک
 معراج کجندانه دنيا ککنا حقه به راه
 يورده ماشاي ايات لک حرام در يقين کنگل
 قفقو بسن پيامک شعل کشيم زرق الله
 ايتار ان امت هند کشيم يقين حاصل لک

انک

انک قتيلا محنت نعمت اولو نعمت محنت
 اولو و بندن الترو اول عاشقانه وضاه اول
 حبه فوعون طاعينک جاو وليدار لک و فوعون
 يوتر دناتر دلت شول و فوعون فوعون دنيا
 نقلت استا و جاو و لک و ارب ساد در شتر جي موسي
 بيغامت تبة معارضة اما جيون اول جاو وليدار
 بک کسيد لک بنات موسي بيغامت ايتار لک
 و جرم سار لک اول عصاي ستم بغر سن يقينه بنم
 موسي بيغامت ايتار اول سن بر غل در بير قار لک اول
 جاو و لقلبي ايلب عصا لک بلانند الادي لک موسي
 موسي بيغامت دنيا کور لک موسي فوقه حوت تعاه وحي
 ايلار کت يا موسي لا تحت انک انت الاعلى فوق فعل
 کم سن بولک اوز ربه غالب سن برف الکاري

عصا الكي تا انك جاد وقلبي يبا واول كون
 ينلك بيت اهد مصره فدعون يد اولو مينا اناه
 تخين قديت اتد جمع ريكند ووزير لره وحقيلند
 ولسكند قوم حاضر دلند و كل خاشي جمع اولمش
 يقب ليد لره حق قنيسك الناه در قشاق و قنيد
 بل تا كسنة شنه اوليا موسي بينامب التاكي عصا
 بد قدي في الحال اردها اولدي اول جاد و لند اناك
 وعضالرن بد بد يتد هلاك ايلد فدعون ونيكانون
 قهند ايلكرا اناخ بوده فد اذ ايلد موسي بينامب دن
 امان دله موسي و اناك دنا كرو وينا عليز عصا
 اولدي جاد و لره مينا اناه كل ريكند و قن طند
 ليد لره اكد بولشي جاد و بسنة بز غالب اولوت
 نكل از رنه اكد بو بدم از فزه غالب اولوت بسنة

حق بينامب در ريك ايوتر جون كو دلند در و كلك
 دكان بر عصا يتا كند و يباخ كبي جمع بومهل بلدند
 كرو بينامب در حق اكل الناه در ايبان لره اكد
 بولشي جاد و بعش سنة بدم ايلد همر و عصا لره
 قلند اول بعش بتك جاد و بو تر لرا ز رنه دشيد لره
 حق نعا در كاهنه سجده ايلد و با شلرن قلند
 دلت ايند لره ايمان كتر دل موسي يله هفون
 تكلم بسنة در بيلد فد عون ايبان دن دشو تر و ز هارن
 ايبانم كتر بسن موسي دخ سئل الو كتر بسنة
 جاد و لره اول اكد تد فدعون بوسفي ايلد اكلون
 در كرم بعني و كل بلد لره موسي حق از رنه در و فكون
 باطل از رنه ناه در بعش كند لره بو تر دن تر هسلند
 در و حق اكر دي حال نادر تر لره شلنه بقند و دي

بلای لکم اول جاد و لعل موسی که از مردن اکتدیخ
 بابت لعل لیس فدعون فقیار ایله بناخ سنک ال
 لور کنز و ایفان هندی کسب خرد ما بد قلبه اضم
 تالمسز کم موسی تنکب سنکم غایب قبی رقدن یا خود
 بعم اول جاد ولد ایله لعل بن هبج سنک عذابکدن
 قیوت منتر ندل سنک ایله و شمندن کنز بزم
 المکتمز بیککده انارن که دردی اولب سنک کبی
 قلاوش و قلماش یوزنه بقیجه دوزیرا اللمز دن
 صلحا حق تاها ایله مشرف و منور الوتر در اول
 بسف بنه جعفر بنیبت ایله لکم یافدعون سنک مختل
 بنه نعمتدن و سنک جفان بنه وفادرا اصابه اوجاسک
 تین ذک اشکل که تابودنیا زنده اندا قیتله لوم شمس
 اولان کرل بیری بخون نامخیر ادر سدا یثقات

در لکمون

در لکمون چون الوقم در الملکون در حیات
 بلای محبو سنک از مثال کم صیفا فقص
 تا کستنا بنه ایب بوله طر لعلن بحات
 ایله الوتر علی لکم الله و جهره ایله حق تعالی
 نیز دکر در فکل سنی استیا و سرکه بنیته کور سنکار ف
 ور پی استیا سن عجب باد کم سنن استیا کل نسبه
 قوی سنن و استیا کل نسبه استرسن حکایت
 اصبحی در لذت بر عالیه فارس دایله بر بصره جامعتدن
 هفت کاور خرم بن عدب دویه بتمت کاور
 بکه ایله یامولانا فنارن کاور سن بن ایتم
 شول اودن کاورن کوراندک رحمن تنکب کل
 آدوقیان اقنوسر ایله اول قد اندا برتر اقبل استیا
 در بشادقم و الا ایات سوره سنک اولنا الشیخه و کین

كرم في السماء رزقاً وهو غفور غدير
 اوقافهم
 يعجب سننك رزقاً وكنت ككافرة خافرة اول غرت
 ايند ابو اقلدك بيز در دوسنلنك اللهغه اندر دوسني
 بغزلدي كلننه كانه و نر دصكر اقلجن صدار
 و يابن اوتاري و كتابي اول يلداه هرون الله شيان
 له كتيبة و انر دم طواف ادر كن بتا نجل اواز اشانم
 كن دم اول دواسن بغزلدي عرب وجود ضعيف
 قلون متغير اولمش سلام ورد ايند كره اول شورون
 ينه بدتر اقبه و نر كل بسن كنو اول كلين اقبه
 و نر دم همان كم ينه اول آيت اشان ايند حق تعالي
 اتا دل و عماره بلارق و كنم ايله بدتر دح افعل
 اشان بين و اشبو آيت افانم كره في رب السماء
 قاله من اناء لحي مثل خال كره نزلقون

به آيت

بو آيت معنسي اولدي كم حق تعالي انان اجرت كنند عظمتنه
 ايندن بيند كوك نر كوسني حقيون سننك رزق اولد
 تقدا اولمشان حقيقت ما نجل كالج افعل اشان كن ادر سنن
 بو شنه هنج ننه كوز يقانن رزق اهر تاه دح شنه
 يقانن اول اعمان بو آيت اشان كلين جعبه اينار
 سبحان الله عجب اكم فقيد اول رزاق نكر بكم تا انرا اهد
 درق و نر هكنه بيلد و دح تسليم الادي حكايست
 بر كو شيخ بايندك رزقه الله عليه السلام اينار رجا توبه
 و نر شيتخ اينار سن كناهن آيت بلان ازان قويه
 و نر ايند يا سلا بلان الحار فيمن بت شول اخرت
 فاقبسنك طناب كره ضر دم و فقه سننك بونن قبايه بسنم
 قون دم و فقه سننك بونن قبايه بسنم
 و بلك سننك سنن اجانم و اليسكن بونن قبايه بسنم

قبلان دغش ادي نعوذ بالله شيخ ايندا اولن بجان
لذيرن قلبن بچون محصنه يا صلب ندا انز و بوزلر
قبلان دغش و بنان معاوم الدكم ايمان شول
كهيكل الون ميش كم يقين قوي اولاد توكل كامل
اولاد رزق اة مئنه نر قنا الله و ايا لم يفضله
حظ الابرار فلك نصيب بو اذن اكل در لو در برس
قتنام فكونه كل قنمت اتد يسا اذن جفان
وايه اول النجس الاله كم ال النبي تنك ينك خزينه
دايي ايليا يعني فتاجاره مالنا النفقة و نه دريغ
اليميا و تقصير اتميا شعير تصديق
كلوز رزق قل سعا و قننه تحقيق حقل و حايينه زنه ايليه
ولا كل حفر شدن تاكه و سوره و نوحه شكين انا حيله
الفتاح بداد داخي فاح و ريعي نكرن تعالي عناني له

اجاوز

اجاوز دكل بقا و قبولن وانك هدايت بئله بيان
الوز هن مشكل لن كاه همد كنند فتح ايلن انبيا بچون
نر سمر مكه شهرينه كاهن لى غالب اولد غندا اصناد
بيغامر منه فتح ايلن نر سمر كلامنه نر دي انا فطنا
كل فتحا اصيلنا كاه اوليا نكل كل لنر ندا اجمالدر مختور
و كلان بيتن شاهاه ادر نر سمر نيز دها يفتح
الاله للناس من رة شول سمشك كر غيب
كلدر و رزق كل يد و للبا نك قدرت بيدنده اولاد
اله لا يقدر سمر فتاح ديلن شكلم نيز و فتحا اول
عليه من اجاب كل شير هو كسناج الله تعا
فتاح غن جلسا لوكدر كم قلب اناك حضرت شدن
اين غافه على اليميا نقدر زجت ال ساهن ايليا
لاوس از نر غنجه حق حضرتنه اعتماده و ح ارنه

وَأَمَّا كَيْفَ كَانَتْ يَعْقُوبُ بِنْتَ خَافِزَ ذَرَن
يُحَاكُّ أَرَا سِنَاءَ بِنَاوَيْدِ اِبْنِ كَرْدَانِ دَوَاطِخَةَ
مَشْغُولِ الدِّهْنِ يُوَسِّفُ حَسْرَتِنَا نِ الْخَانِ دَوَاغِلَ مَقْدَا
كُوَ زَارِ كُوَ مَنَ الدُّرُوبِ قُوَ كُنْ بِالْمَعْمُونِ اِغْلَانِي
مَضْرُوعَ وَرَبِّ عَشِيدِ خَبْرِنَ بَلْمَدِ لَنْ دَوْبِجَةَ بِلَاكِنِ بِيَلِ
لَنْ دَوَاغِلَ اِبْنِ اِغْلَانِي بِنَةَ اِنْدِ يُوَسِّفُ اِسْتَنْكُ
وَأَمَّا كُوَ رِي كَسْمَلِ تَنْ كُوَ دَنْ اَمِيْدَنْ كَافِرِ لَنْ
كُنْتَرِ اَلْحَقِّ كَيْفَ اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ عَلِيْنَكَ مَسْجِدُ
بِنَ مَوْزَنْ وَاَرِ دَوَاغِلِيْنَكَ دَخِ بِنَ قَدَاوَشِ وَارِ
وَاوَلِ مَوْزَنْ اَبِي سُوْرِ اَوْ قَافِ سُوِيَّةَ وَرَجِي
اَكَّةَ اَبَا نَهْرُ دَكُو بِنِي سُوْرِنَ وَاوَلِ قَدَاوَشِ
بِنَجَةَ لِحْمَلِ اُوَزِ دَوْبُو كُنْ عَلِيَّةَ اِيْدُوِي دَعَالِي
اِيْدَا سَنَاحِ اَكَا اِيْتِكَلِ لَنْ بِنَاحِ سَسِي سُوَارِنَ

وكل

وكل بس اول قداوش دخ اكا ايلد دد و كرو
دنگ ايتا اقلد لجة اتمكل كركون مودن ايتد
ناجان صبرا تمكل كركون تاكله بزة خير قيو سري اجلة
اول جار ية نبي عليه ديور د علي اول هو موني
قغت ايتد اخو الك بكا د كل ايشدين بس مودن
خالن ديور د علي ايتا وانرا ايتا اول جار ية
سنتك السنون كه اشتهت تاسري نعا بسنه قبا ايتد
ودي والساوم هزل الهميل قلله بواو دن نصيب الله
لم تملك نك عباد تلب نه دريشه هن ساعث فكت
دكر تدن خالي اوليا تاكله ككلمنة خيت عالمه ان قبا
اجل و د خ كوخ يتا كنجي هو مناسك دشوان اشدين
آسان ادو رة مشكل لرن بيان ايليا و بغاوشان
اجورة و خير لرن بلكدن دريغ اتمبا و قغلو خاطم لرين

شاد ايليا و ككل الراد افلا
 اي كه سنده در قوف فتح و فتوح
 عقل و فهم و دين و قلب و تن و روح
 بغاؤ قلوب را جعل قولك
 و پيري عشقك شعا بنديان صبح
 چون خبيثك امي و نر اي كه
 ايليا بيدي نيك كبر قوم فتوح
 العالمين بناد داخ حليم در الاله تعاهد منتك
 ظاهير كنيا كم انك علم اشج و قهر ليد و كن
 ادب بدنه كبر انك حليم التبنه ساكن اولاف انك علمنه
 اعجاز ايليا كند نك تا بين نك ايليا تقاينه
 انفا ايليا كبر قند و ابراهيم اتحق جبريل فجه
 بيل ف شيله كلبا ايليا بغم قتمه حاجل و اهله

يا ابراهيم

يا ابراهيم در ابراهيم ايتاب تنك يا در سكا و كلان جبريل
 ايتاب يا بيجون تنك دن حاجت دلمن سن ابراهيم ايتاب
 اول بنم حالي بلون و ملك نه حاجتك ر بسن حق تعالي
 اول اوده امتنا كبر يا ناركوي بوز اوساوه اعلي
 ابراهيم يعني ضوق الغل بنان مغلف وهم اشتكل
 تبس الله امريله اول اودكلمن ثمان الادي ايتاب
 برخت و راد جود سنده كل و زبجان و حكا
 پتا و بكان جفا جبريل لجهقان خانه كتر
 ابراهيمه كنان در تحت از رنه جفا اتد دي
 و السادوم بساوي غار ف ايتاب قول رنرفن
 استسوتيم ايتاب رزق قنا لغت باو نه سنده انتمون
 اول كسبي ايتاب تنك دن و لسوتيم غار ف ايتاب الك
 بل بسكبر تناب ان ايتاب اكله سنست حكا

كذايت ابراهيم هو ام ابناة تنفر ديارم قديم
 اجار دي شهر نه يقين كالجمل خاطر مده دشار
 كيم دوشهره بيشلدم وان در اناره وور هوق بن فقليلاند
 و بلكه طعام يدر لذت حشمت ششده كلان كتر دم
 بنكوفسقا اور منج انا طنجون بني دكار لوبن ايندم
 عجب نندان نه صادره الذي كم نو واقعه اعهد
 ستره نبالا طرد كم يا ابراهيم بن سنك خالكي بلب
 كن بيشاير كا اعتماد اينلك در واندرن صكتر
 وار دم بيد بيشن بلام بلكه طعام و زهد و لجام كنده
 فيولده براقچه بولدم الهه الدم خور دم از برنده
 بيزيش كم تكار باسنه جد سنك لعلعل انان غير نادن
 طعام اميد كل ديو حط الجوا قلك بوادون نصيب لادنه
 كدر صسه الكعدن كذا نندان علمند حاصل الميا

شعر

شحت كل جزه دابن قلد اول علم قديم
 بوز مادري بود كزوه لجه عقل اسپي كلينم
 مور كذا انل بلذ علين اول احلمينه طبع
 ملك اميسي دقمضت قياضه
 خاشه كم قال لوني اوناة الله علم
 ملك اميسي دقمضت قياضه كشيته
 مكر اول كشيته كم الد قلب سليم
 دكلي خالك بياور ابو ياور دون كون
 نجه اوزه سوز كا اقا بن اول لطف عظيم
 كو شكل بنا و صفتلاون يعنى كذرب
 اي خليفه بن ايب اوله اجمعه مقيم
 القابض الباسيط بد اوداخ قابض در برسي باسيط
 در الله تعالى قبض ادر جانك تنلدون صد قلب

يا بلذت رزق قلب ففقدت بسط ايحادي يعطي
 دشجياتر بائله رزق قلبه تنلنا اجناه خاند
 فقير كبره ضد قلبي كاه اولبا نكل كو طلب في
 قبض ايند جلال صفتك قن قسيانه كاه بسطت
 ايند جمال صفتك اهدايله حكايه بدكشي روت
 ايند ايدن ابراهيم خو اهدايله سفره ياكل بواج النله
 قن دري كجه اولجق بر اسلان كمل قن دره نيب
 بن قن درم انجه جقام طصباح النجه طن درم ابراهيم
 اسلان قن دره ايوه احتياط الامل وبار ندر
 كند كل كجه اولجق بر مستجدوه قن درم ابراهيم
 يوزنه بدستور بسنك قن دره جندب در درين اينام
 يا ابراهيم يا شيخ بو عجبانه كه دون كجه قن دره اسلان
 بش دري انان كيندره من ذل بولجيه سبور بسنك انان

اندر

اند و جندب كل شيخ ايند دون كجه كالمند قبض
 وارو كناند ملة كظاير انجن فارغ دم ونبولج
 كند زه ملة كله شدم ككلم بسط اولمش انان
 اند و جاعر دم دروي خط العبد قللك بوادون
 نصيب الدير كرم علم و حكمت اقمش اولكاه خاقل
 خا طيرن بسط ايليا نانه حق نعالينك لظاير ندر
 سيار كانه نكسر نيعامير عليه السلام انان شول و قن درم
 صبا بلده ايند حق نوحه قن دره انان آدم نيعامير
 ايند بسند وركه يا آدم آدم عليه السلام ايند سكره
 كينك وسعا نكل واليه كاه نيب ايلانه نيب و ندر
 ايند كملون انان و اعلمند كندن طافنك نصيب
 و رب آدم عليه السلام ايند سن ندر و ندر
 الله نعا ايند سركين كينان ندر انان قن درم

الديانة

طامنا ويري صاحبك رسول حضرت تبارك بوجاهت
اشهد بكل كطلة قبض غالب الابد واوله الامان
عبادته شمس الابرار ان تسمى بيغا من حضرت صاحبك
ان رطله قبض كرم اقبال ماول املك كرسول
فان امتك اراعتك بقره اكله ارقبنا بياق
بلك كسب برب وابتداء بود كرم بشارت الامن
سنة كرم بركش سوزن وكن كشي يا جوجان ماجوجان
اوله انان صاكر الابد اول تكب حقيقون كرم نعم فضم
المن قدر رب قبضنا در امار بكم سوز امت اجام
اهلك درت بل كندر بن كلي سوز انان صاقر الابد
كرو اوج الوده بن الوسي سوز الابد بكم بوس سوز
در هكا صبا باند بوجاهت اشهد بكل بساط هاجان
الاب شاد اوله الابد وبن كرم انابيس اشهد لك الله كبر

الله

الله كبر اوله الاله الله فالله كبرنا الله بوس ولله الحمد
الله صل على محمد وعلى آل محمد انهم الصالحون
قد ربي قبضني اجنابة فو حاق نبون
كلمتكن زهد سبي بقدر كرم ويا بونجون
قبض بسطيله نصر خاره در زليله هان
بوج فان الامل استار بتمه در كن فيكون
الحافظ الرافع بن اوداخ حافظ در و بوس رافع در
يعني الحق اليت كافر شقاوت ورم ملكه نجه اليت وحتله
سعاوت ورم ملكه الحق اليت دشمنه لعين الملكة
نجه اليت در سلب في حضرتينه يعين الملكة الحق اليت
جفتم اهلي در كائله بوجده ايا جنت اهلي در جنانله
نجه اليت بر نجه كلنك اشنة سلطنت تاجن ارب الملك
اليت بر نجه قولن المن قبوسنة در فان اليت اود ملك

ملکوتان اختیار ایلتا بلیسن ارادت چار سو مناه
بزد از ایلت و اشد بویلتان رخ، البیستل سزگن شینت نقید

ایلتا
کولالم کل مجتبیله بر کانه دی و صلی و شینه کول جان اشیا دی
کلان فرشته لرنا علم کرده دم هم طاعتم ذخیر سی کل بگزاره دی
طاعت قانن دم بلدی یوز کل یکل انان بن

او میا دم اول قصور جنان جا و دانه دی

هم در کلهمه نجه فرشته سپاهای
حق لطف اول زمانه بجای کرانه دی

بن بجه سجد ایلتن آدم بجه

هنگام فراق او قینه جانم نشانه دی

ظلمت اولدی اول بن برین قهر دین دم

بن نهی یکله اولدی اول خودی بکانه دی

تقاید شیلدر عشق ای جو نکه کافر هم
ویا و کین اشک ادم برها نه دی

بلغم باغور کفر عن شنه نظر ایلتد اهلر طویل سنا بغلای
که قتل کمثل الطیب قطیع اتی و لیلته یلار اش

ایلد و لیلته افا قیام که و نامتخت کلهمه یانید ایلتد

بن سینی سوخه کم عجب دکله ز زید کله بن ضعیف

قلب عجب باهر کرسن بنی سوخه سن عینی سن قوی سن

حظ العبد قلله بوازدن نصیب اولدن کم عجب خجازه

باطل الحق ایلیا حق اهلنا یق دم ایلیا باطل اهلنا خورق

ایلیا نکلیم الله تعالی ایله الرطاعت ایلتد سئل انجاف

است سن است ذمیمه نکل ادر سئل نفسکل راحت

لنصیبه کلار ایچینا ادا بتم رضا هیون بر دو ششم سوخه
کم یا اکار دینه ایلتد کم به بر د ششم د ششم د شیب

تقاید

حوان المكي حكايته بتكثي بيكوي كونه وكم
 حواذه فكاقي دره ايتان بومقامه نه سبيله ارشدك
 ايتان حق بجا الملام نفسهم ايتهم التبه الاله الحق الملام
 لا حرم الله تعالى هواي فسخر الاله بومقامه ارشدك
 وحق كيشكم الله ايتنا الحق لوق ايلسا حق تعالي ان
 اخرناه نجه ايليا يعي اجواق اجرم الواق ورة والو
 ملك ورة حوايه مؤمنه اجواق اجندك فرشته بنا
 الاله بنبيله ايتان طان فلان قلتمه دشمنون دله الكوشه
 وراه سا اجر وكد الكور وراه سنة كرو دون جنابه كلمه
 دشمنون دلياهد مؤمنك يمش قبو جسي ال
 دشمنون الوت اجر وكد اول شريف مكتوب مؤونه
 اولناك يزلش اوله من الملاك الحقي الذي لا يموت
 ال الملاك الحقي الذي لا يموت يعني بويبت شول باداها

كلم

كم دره وراه اولنا اي بنم قلم بين بيكاشنا قسم
 طن حضرت عه كل بن زيارت ايله مؤقول ايتكم بتواق
 كتر دكم ايره كتر دم بس اول مؤمن بتواق بنه
 ايا حضرت ورة افا شول كيشكم تكلم ينك امينه
 المخلوق الهيب مطيع اولنا اول كشن خون رقان
 دين قدي قيامت كنده شك كنده كلامناك يبره
 فلا نقيم لهم يوم القيمة وزنا شمس
 هذكه بوجاهتك دلو سا نفسن المجمع الينون
 يوزاغ اولق ككسا اشني طاع الينون
 هذكه مشتاقينه دشمنون في يوزن كوشا
 بس كينينا نويتا حاتم مازاغ الينون
 المهن اللذل بركه دوح معند دره ورس ماني ذر
 يعني الاله تعالى عنيد المجدد كند حضرت ننه سلكا

سَمَكَتُكَ الْوَقُوفُ مِنْ سَمَلَتِي وَخَوَزِ الْبَيْجَانِ الْبَلَدِ
فَجَلَسِي اسْتَوْجِبَهُ عَزِيفَ سَمَلَتِي وَخَوَزِ الْبَيْجَانِ
فَلَمَّا بِي حَسَمَتْ وَرَمَكَلَهُ وَخَوَزِ الْبَيْجَانِ حَكَمَتْ
كَذَلِكَ الْمَطْلَعَةُ عَزِيفَ الْبَيْجَانِ قَاعَتْ وَرَمَطَةُ وَخَوَزِ
الْبَيْجَانِ حَزَمَتْ وَشَهْرَتْ وَرَمَطَةُ أَي فِيهِ عَرَبِيَّةٌ
لَمْ تَكُنْ عِبَادَتُهُ خَاوِيَتْ خَانَةَ لَدِي فِي نِيَّازِ لُغِي أَوْ دَلِيلَةٍ
يَقْدِرُ أَي فِيهِ مَطْلَعُهُ لَمْ تَكُنْ طَاعَتُهُ حَزَمَتِي فِي
فَقَرِ لِيْلَتُهُ وَخَوَزِ وَحُظِّ الْعَبْدِ فَكُلَّ بَوَادِرِ نَصِيبِ
الَّذِي لَمْ يَلْتَأْ وَارَبَتْ فَنَاعَتْ إِلَيْنَا وَطَاعَتْ أَوْلِيَانَا
زَيْبَلِكُهُ طَمَعَاةٌ فَوَزَلَتْ وَارَدَتْ كَوْرَتْ عَسَاةً طَوْ
غَانِ وَطَوْ شَجَلِ هَوَادَةٍ عَزَمَتُهُ أَجْزَلُ كُنْ دَنْ قَلْعِ
بَدَارَةٍ أَلْحَجُونَ بِي يَزِينَةُ انْتَلَتْ أَسِيرَ الْوَرْدِ لَوَانِ
أَخْلَجْتِ دَنْتِ لَنْ أَوَيْتِ لَنْ أَلْتِ طَمَعَاةً يَوْمَسَةً

خوز

خَوَزِ أَوْلِيَانِي دِي رَوَايَتِ لَدِي لَمْ تَلْتَأْ نَعَالِي دَاوِدِ
بِي عَامَتِي وَبِي إِلَيْنَا كَفْ يَادَا وَدَامَتِكُ أَيْتِ لَمْ تَطْعَمْتِ
نَفْسِي أَلَنْ زَوْجِي سَاجُونَ بِمَسْمُونَتِي بَلْ لَمْ تَطَاعَتْ
الْمَلِكَةُ قَوْلُ نَلْمَامِ دِيُو بِسَمَوْتِي زَيْبَلِكُهُ نَفْسِي أَلَنْ زَوْجِي
يَنْتَلِسُكَ غُفْلَارِي بِتَمَّ غُظْمَتَارِي غَاوَلِ الْوَرْدِ حَزَمَتْ
حَكَايَتِ مَلِكْتِ بِي مُبِيدَانِ شَخِ قَتْنَتُهُ وَرَدِ أَوْلِيَانِي
الْكِنْدَةُ قَوْلِيَّةٌ أَمَلْتُ قَدَا أَوْلِ مُبِيدَانِ بِي مَلُولِ الْوَرْدِ شَخِ
طَمَعْتِ دَانِ الْوَرْدِ سِيَاسَتِكَ طَاعَتْ وَارَدَتْ كَوْرَتْ وَكَمَلْتِ لَنْ
لَسْتِ لَنْ فَمَلِكْتِ أَيْغَنْ وَكَمَلْتِ بِي زَيْنِ قَوْلَا غِنِ كَمَلْتِ
وَكَمِ دَانِ أَمَلْتِ لَمْ وَكَمَلْتِ قَوْلَا لَمْ دِي شَخِ أَيْغَانِ شَخِ وَكَمَلْتِ
بِنَلْمَةٍ شَوْلِ بَدَارَةٍ قَدْ جَمَعَتْ أَمْرَهُ قَنَاعَتْ أَعْمَابِ
قَمِي أَشْتَانِ كَلْبِ نَارِ الْوَرْدِ دِي حَكَايَتِ شَخِ حَزَمَتْ
بِي عَزِيفَ مَلِكْتِ سُلْطَانِ قَمِي سَمَلَتِي طَاعَتْ وَكَمَلْتِ دَانِ

اخرو كوثر من لادن و برفاده و كثر حقا ايجي شيخ
 بون صرحي البيان لذ اول خادقاه مشهوره آلت
 بقدر سلطانك خادقاه طمع الهمز شيخ ايقار
 سبحان الله زهي قادت تملك كم بنم كين عاقل بتمند
 يثنايه مهياحت ايلز بر خاد ملة و دونه با دناه قننايه
 مشهوره و طمع الهمزة فقعت اولج اخرت با دناه
 قننايه دخي بكنك از الولي بلا علم ايلز لذ الله تعا
 بيشن سنه بيشن برة قار عذرت طاعتاه قور خور
 لغني منعه مناه قور هيبت دن نمازن قلند ده قور
 حكمت ايج قننايه قن يا باغي قناعتاه قننايه
 بايزيدن صرح لقم يا شيخ بوهر تبنيه نه سبيله ايلز
 ايلز و نيا سبيلين در شردم قناعت بينه بقلانم
 صديق ما حيقنايه قائم تو حيدلك دونه انانم بيش

عالم

عالم خلقك فنتنارن قنلدم راحت الارم نتم
 و تم حكايت اباهيم ادهم كوز و لقمه از نلوانه
 بهمش كاهن ايلز ايلز يا شيخ بوهر تبنيه نه سبيله ايلز
 ايلز قصه ايلام حساس تكل ايلام حساس و كند
 ايلام صمد لا حرم و سكب ايلام اسار مشهور
 طبعي تكل ايله عزت بولس مشهوره تكل ايله لذ بولس
 جون قناعت برة كتر كنجانه ان مال ايلز كنعن بولس
 زينت دنبايه من كل القفاش ايلز بيشن خور و جنت بولس
 بلكنه بقله انا دوت قور عيبن خافت ايله ناكله و ان بولس
 فتسكت خلقيله نفسوي برة ناكله حق قننايه قنيت بولس
 المشيخ بزا دواخ سميج در عني الله تعا اينناجه در
 و كل كاهن ككلمه اشكارة اولسون
 كلمه لذ لوك ككلمه يقين اولسون لكلمه

اراف قريه من غير ان يريه فو رسته ايعنك اوتن
ايشد فر شكننا الي جانك شكنت في ايشد خوف وبنه
و دعا جيتك دعا عين ايشد من متحج ايتك وانك ان
اشتمكي قلو غلنه والتملة و كذا في خط العجايب قلن
نصيب بواوون وانز وركن قاصر و زير بلكه يقين
ين دن ايشان ار قاعن ايشد من ايشد ايشد ايشد
لوي ايشد من كاه ايشد ايشد قلو غلنه صدين
الورثه ايشد تعاقي و دن نصيب ال در اول ناز
كبر جو نكنه بلك الله تعا ايشد جلد تراست و دن قلية
عيتنك يلونان بفا نادن ايشد ناز كره جنك
بلد حق تعاكي قلع ايشد ايشد ايشد قدام حايك
و كلياها ايشد ايشد ايشد ايشد حق تعا ايشد
يا هو مسئله شول قل لوقلم قدام و كذا

واحدك

احدك احكامه عمل لن ايشد و انك هدايت عيتم
وقدان عمتك كي و ملكك كذا كذا كذا كذا كذا
هنا اب واقع الكافرين ايشد ايشد ايشد
دشلة و شدي يلد كم كن قدي يلد صعا ايشد و زير لوي
ضمر لوي و وحي حسن يقري كيك لك كذا كذا
بتكن اروح و تاري كجسد البينة طعام كذا و دن
بلكه ايشد ايشد ايشد ايشد ايشد ايشد
هضر خرد و ايشد قلمش من طامو قوميجون اغر نيون
بند لوي وال ايق بغلبي ما ايشد ايشد ايشد
نجد لوي بغلبي طامو ايشد بر غلت و ايشد و دن عيتك
و و خ بزم هضر خرد و كيناز جي و غايت اسه طامو
فاز در كيم انان ايشد ايشد و و خ طعام و زير كيم بيجك

بَعْدَ كَرَامَةِ زُرْ أَشْغَعَةَ كَهْمَنْ حَسْبِ بَصْرِي جَوْنِ بَوَائِي
 التمد ابتداء طعام كثر في كثر من دروي بارنگ سبي بعينه ارجح
 و تدری اخشمن طعام كثر و لوز بركشي كز و اول ابني اوقاي
 حسن ابتداءي كز و ك طعام بر في الجملة اوج كون اوج
 كينه طعامه محمد بن حسن اقل كز و كز كيم اجلفان هلموك
 النركش و ب بد كز ثابت ابن يزيد و يحيى قبحر و كز
 ذ اول عزيز كز كز كز حنه ياو ز و كز قوقايلت
 بدتر سنه اجن و كز عمر نسفي نفسين ناره اناره بوايت
 بيخاير حضرتك قمتناره اوقدي بيخاير كز اصير كز تاري
 واللوتم **عقل كرم**
 قولك الذم كرم انشيا الحق سورن ارفيات لخطه قديم
 كز كز كز كز كز مشد اوله يوزن **عقل كرم** كز كز كز كز كز
 عقل الذم كرم اوله نفسا امين اة ش اوله كز كز كز كز كز

نفست اولد كرم الا عقله زبون اول و زيرك دونه حكمن ذون
 جان الذم كز كز اوه ياري وطن حاجون مراد عجان در خيال وطن
 قلب كز كز كز اول اوله قلبه تحسنة انان يكذ كز كز كز
 ستر اولد كرم اوله اوله كز كز كز كز كز كز كز كز
 بلدن الذم كرم عباقت ايليا جهالة ان كان رعایت ايليا
 اوله كز كز اوله كز كز ايليا كز نفس عقلمن كز ايليا
 البصيرين بزا و اوج بصير و يعنى الله تعالى كز كز
 هن موحود اشحات عالمي و كز كز كز كز كز كز كز كز
 انك كز كز كز كز كز كز كز كز كز كز كز كز كز
 قولك نصيب ذون او شيو حاشك مغنسي له عمل الملك
 در الودحسان ان ان كز كز كز كز كز كز كز كز
 كز كز كز كز كز كز كز كز كز كز كز كز كز
 ادخل وقتن تكلم حضرتين كز كز كز كز كز كز كز كز

نفس

آینه کوز من سکن نور اول خود بلای باشی کوزه در زهر
هد کشتیم الله تعالی کن کن دکن بلسا ادب اللذرت کم
والما انک حضرت نندن اندی دره و شریعتان دشمنه اینتن
اشامبا افکل رضاس قند بسا آن استیا فان کوز دره
حکایت مکر بد باد شاه بد قلنی قلن قلن کوز نالان
سوز در خلق این عجبان کوز بد کن اول باد شاه سیرانه
جفا کن کن ناکاه طاعت نیک بقدر کوز در بین قار فان
اول سوز کی قول باد شاه نظر انان کن کوز در جحالم
این جبار اول طاعت جفا اول قار دن بد باره کن
آله ایستاد باد شاه سار دن قار طایر نادن بلان کوز ایستاد
کوز در کوز باد شاه قار دن یعاقب و انانکل نظر عبث
اولن بلان درم خاطر اکامیل انان قار درم کوز درم باد شاه
آینه عظیم خوش کوز در انبار بن نبی سوز کن اشبه سنیان

سوز

لم یکن یکن کنذ و نفسان مشقور سوز قلم و ایمان
بنم خالونه مشغول کن کوز قلاغ بنان نیک کوز بن
کوز اولت
کوز لری کوز ن کوز ن جمال کوز دره کوز اول استیلا کن کل فحال
کوز کوز اول صورت مواضع عشق و غوسینه هم صاد و کل
لاجره انک کوز کوز کوز نور حق بد تار جوی خود در دو آه
پس این بولسون که اول سخن صواب معرفت ندر بولوز انوننا
کوز ناکسون که در دین نیویاه الهی سوز بر او داجی
حکم در یعنی حکم ادجی در الله تعالی حاکمی حکم و قاضی
مسلم در حکمین رد الملی بقدر و قضاسین تاخیر
الملی بقدر بر نجه قول لب نه سخا و سله حکم ایلام
و بو حسنه شقا و ناله حکم ایلام صا الحاکم ابراغله
حکمر ایلام عاصبان طامو بانه حکم ایلام بر نجه

فحققت ايديها في خلقك ففقدت قلبها
 ازل حكمتها في قدر ودرم سعادت و شاد موي حاتم
 ايلابيه خود شفا و ناله مي حاتم ايلاب زير الكرم اول حكمت
 الكهي ادميلن حيله سيله ايت قفس اولن الحجة انجلت
 يحيى كائن و ميساوي حاقبت آفت ايد شمشين
 و كائن اسر عصمان ابي بطون اهلدين نجه سعادت
 اهلندين ديسان شفاوت اهلندين الدلت اي نجه
 كرت ازرنه شفاوت نشان وار كن سعادت اهلندين
 اللد كرت الصديق جون قلله نصيب بواوردن يقدرت
 حكمتندين دين قضا و تقديرتندين ايلكاه مملكت
 تدبير الله تع ا حضرت تيزه قصصه در اهلندين اولن كرت
 بيرونه مستغول اول كرت فني عمل تكريمه ارشاد رس
 ان اشليانه انلا ايل حكمته مقبلا اولانه كاسين زمانه

النفات

النفات ايليا بل كرت وقتن خوش كرت بتام ابوبكر
 صديق بن عزيز و شاد كرت ايتيا اي صدار بقان الواس
 بكانه صيحه ايله ابوبكر ايتيا و قتل صبايح ايلما يعنه هدر
 وقت طاحله كرت زير الكرم وقت كرت كرت
 كرت و درمنه كرت طوا التون الدسا حرج ادرلما
 بس هدر كرت كرت غنعت بلما فوت ايليا اكل
 كرت كرت ايت قوت يشماناي الوتر ايجون كرت كرت
 جوهن يقوتن الوتر بتام نجاهين حضرت تيزه
 عليه السلام قوت الفهم ايلد الله صديق و بن كرتي
 ياي كرت كرت قان صنف ايتيا دكر است كل اول كرتي
 كرت كرت ايتيا قان الوتر در و ايتيا عمر ديج فان كرتي
 ذابم كرت كرت اضاو لان غفلت دن ايتون كرت كرت
 قان الوتر كرت كرت ايتيا رانل كرتي معلوم و كرتي

عقل مقتضاي بويدي كه خد شدة اولاد زير كنه
 فلذلك كل الوساء بلين در وجهي فلما كذا
 بشيخ فلما قسا يريو زناه او رهن لير دو اتلن وخ
 بتمزد ضوقان يه اجنح فلما قسا يريو زناه
 مخلوقات او رهن دو اعجاز و اتلن بتمزد كنه
 استسئلن و يونابيات غوي سدا ذلك اليمثلن كارت
 طريقتية كنه مشري بله زير كنه التبع فاكاه در
 ليختم و كنه انبار كنه اي بلان لير سلطان الشبه
 دخل فالكين اشغالي انكلن تحسنه خلوتن نور كولا
 يقدر سن و يقدر و غي فلما كنه دخل هم جتمه كل كنه
 دخل كنه رهن حظ العباد تلك نصيب
 بوادون اهل كنه اول نفسن صفتن ان سنه
 عان اليها مثل سنه شهوت فان در كنه كنه
 نفكا

نفكا اضوا و سنلن حاصل النور عكازن اهلان
 جماعتن و سنه قافق واندر كنه سبيله كنه
 نكادن زيانا و سنلن صور سن و دخ عقل واندر
 كنه انكاه تدبير او سن ذنوبي و اخروي مضاحك
 بسن فتمعله بدي سن و شعور كنه ات كنه بيان
 سن و ات كنه و عقلا اعتبار يله فر سنن هو
 شكايون در كنه ان سنه عالم الين انكاه
 سنه سعادت الير حاصل او سن و عالم مغنسي
 هن سنه سنه قافق در كنه انكاه و اتلن ادبيلن عقلا
 فتنه سنه مطيع و مسخر الير سنك عالم اتلن
 اول سن لاجن سعادت بلا سن و الير عقلا
 نكاه غضبه الير كل سنه سنه سنه و عقلا
 هن در سن سنلن سعادت دنو در لو حيله ليله

وتمام من المراته اول البسك مقصود حاصل ادورن بسا
 ظالم المشي الوتر سين زير الم ظالم معنسي نمنه حكاية
 قهقار الكلد سيد كل بد كوي م فر شانه خنر عليه كلبه
 منجده اليا من سن اول حشيه ظالم تر ولعنته لا يقدر
 در سن الكرم من كل كذ ان غفلت يدوس لثريا
 شهوتيه حشم غالب اولن كذا نزل افعال كذبة
 كم كلب وخنير بين الدنيا سجاء اذ لث الجلمين ميت
 كنهه هذ كيشك صورت صفته موافق قلبه و
 الجمن ذنيد صفته صور نامه تابع و اما اخذناه
 صور لث صفته تابع و
 يارت الاله كاي كم لونه لونه باطننا كونه صورته جيلون
 شهوتها ايل الان خنير اوله صورته معنسي و بين اوله
 قدرت اوليسر حشم غالب كيشان ابر من كل اولسون لث لث اوله

قوه و حيا

قوه و حيا كل صورتي صيني اوله بسك كل كذا
 كذا نزل كورن قنجا اوليسر معن الاق البناء ادني اولس
 اللطيف براد و ابي لطيف در بعن الله تعاليف
 اليجاره قانر نه و صفا قانر يدوت رزق و در حكاية
 لطيف اليجاره اغل حقا ان انه لدي قد نداء رزق
 و در ملكه لطيف اليجاره نمنه دره دن جفن بيوت
 حقله دانه در شمر مكل قلدوز ملغله لطيف
 اليجاره قانر نه نزل انا سنده صافي سنا جعفر مغلته
 نفس كره انا قوه و حيا نوز مي نمنه دره جفن
 قنل ان كبي الوتر نسونه قد غورن ابي كدرن قح كاله
 قنلن قانر نمنه كلمه حق لقا لطندان اول
 يوز حقه قريجه جقلب و ساكاس و رين ارنه
 قنلن و اناب بدين قيت بين ازين ازين توي

بیت قرار زن فاندن صلواتی کسب کاور
بنگدودخ اکن لطفند نار من از جقی عبادتله بحق
ثواب و ردی ودخ برباره اتان کور کور بود
ایمان مقام ایار کسب حظ العبدی و کله نصیب
نوادون اولاد تر کم خلق حقان بیکاد عونت الیای
خلقله ودخ بنان کله مضامین بتوره بنان کله

دن الین ششم

ای ککل لای حال الیوی معرفتا
ویرجی در او نعم بقدری مخصیبتا
فرز و ایر بکن ار سنا ن جفتن صفای نهایی
ار و دن بانی یزادون دکلی مصلحتنا
الظهور بر آدوخ عین در الله تعالی کماله
کچن بر لب بلور بر لوده و کماله دره بر ذره

و بنکان

و بنکان کن یه ساکن الیکن بلور خط العبدی کله
نوادون نصیب الذر و کم خاطره کلن کلن
اندایشا در احر صا در اکبر دار یادون همیشه
خبر دار اولاد بلور ک مکرت نانت امین اولمیا
وودخ اناد قلب یله مخصیبت الیما قدر قوین شول
تکرر الی خاصیل کله اشکان کله عاقله اغافلر کله
بلک بنان کله ادوز لبر ناع فرشتا بر ذره کله
بر عین کشتی وار در بر کن عمر سفین کلن ایلام
بلان کم التمشیشنا عین کلن کلن ایلام
کذو کم یکدم بر بیل بیش یوز کشمش فر یا اوللام
جانم و ابتیا کم یا و یکن الی جمیع عتق قاه کله
کله یوز یکدم بر بیل کناه یوز فر و مسامان
نار و کم کناه اون بیل کناه یوز فر و مسامان

در دشت ارض کتازی بقاید و کتد لنگ جان
 تسلیم ایامش بر او ان اکتسوزن کم نه کتتو
 بو کتیشکن جان کم کتدوس اعلاویه کتد
 ابالکتی نظینکن جین اجند
 نه هند و تنان نه ما جین اجند
 دلار اهیله بوری بین خرافان
 رباحین و کل و تنسین اجند
 انون انانیشیللیله وارن
 یوقولن انین آیین اجند
 کتدوکن معصیتاوری او غمکن
 اکتان کتد قلیغی سکتین اجند
 نچا یادن تواضع کتد ادوبن
 قلوبین بیله کتد و کتین اجند

کتد اکتایم کتد کتد کتد
 کتد اکتد کتد کتد کتد
 کتد دنیا طاعت اید ما کتد
 کتد اید کتد کتد کتد
 اکتدین بر ادوخ حکیم در الله تعالی عاصیلکن
 هتد کتد معصیت لیکو زین عذابت اکتد
 اکتد مظلوم کتد دعا سبیل طالم کتد کتد
 اکتد کتد اکتد اکتد کتد کتد
 السلام اول وقتین کتد کتد کتد کتد
 بر عاصمی کتد کتد کتد اکتد اکتد اکتد
 هلاک اکتد کتد اکتد هلاک اکتد اکتد
 کتد کتد کتد کتد کتد کتد کتد
 کتاب اکتد اکتد یا اکتد کتد کتد کتد

اَيْسِيَامٌ بِيَدِ بِيْرِنَاةٍ بِيْعَشِي قَلَمِي وَهَذَا الْعَبْدُ لِلَّهِ
 نَصِيْبٌ بُوَادِدُنَ الَّذِي كَمِ جَنَابَتِ الْبَلِيْنِ كَسَانِ اَوْجِ
 الْمَخَالِيْقِيَا فَرَصَتْ بِاُوْرِكُنْ وَكُوْحِ يَسْمُكَ نَاخِ وَالْعَلَمِ
 شَمْعِ عَلِيْمِ بِنِ عِلْمِكَ اِيْقَانِ بِيْدَايَتِ حَاكِمِيْنَ جَاكَا يَقْدِرُ نَهَايَتِ
 كَيْسِي كَمِ عِلْمِ وَحَاكِمِيَّةِ تَخْلُقُ اِدَارِ يَسَانَا بُوْرِي نَسْجَلِ هَلَا
 الْعَظِيْمِ بِيْرَادِ نِخِ عَظِيْمِ دَرِ يَغْنِي اللّٰهَ تَعَالَى اَوْلُوْدِ وَوَاوَا
 لُغِي مَرْتَبَةِ بُوْنِنَانِ دَرِ قَعْرِ نَسْنَمُهُ قَا رَتْ بُوْنِنَانِ
 حَاكِمِ بُوْنِنَانِ عِلْمِ بُوْنِنَانِ فَاكُلِ مَخَالِيْقَاتِ عَدْتَمَلَانِ
 فَرِ شَدَكُنْ اَنْكَلِ عَظَمَتِ قَتْنَاةٍ بِيْدَا نَهْ طَرَفِ كِبَايَتِ
 مَحِيْلِ دَكْنِ قَتْنَاةٍ كَايَتِ بِيْدِ عَزِيْزَةِ صَدْرِ لِيْتِ كَمِ
 اللّٰهَ تَعَالَى عَظَمَتَانِ اِيْتَدِ بِنِ لُجِي شَمْعِ اَلِيْمِ اَنْكَلِ
 عَظَمَتِي كَمِ حَبْرِ بِيْلِ اِدَلُو بِيْرَفَرِ شَمْسِي وَارِ دَرِ وَاَنْكَلِ اللّٰهَ
 بُوْرِي كَلِ قَنَادِ وَارِ دَرِ بِيْرِيْنِ اَحْمَرِ نَسَا مَشِيْقِ مَغْرِبِ

بوريا

بُوْرِيَا وَبِيْعَايِكَلِ اِدَلُو بِيْدِ فَرِيْتَمَةِ سِيْمِي وَارِ دَرِ حَقِ
 تَعَالَى حَضْرَتَانِ دَلَايِمِ مَحْرَبِيْنِ تَفْسِيْحِ اِيْلِيَا حَضْرَتَانِ
 خَطَابِ كَلَامِ كَمِ يَامِيْكَ اَيْلِ سَنَكَلِ نَهْ مَقَالِ رُكَلِ وَارِ
 بِنِ مَحْرَبِيْنِ كَمِ مَطْرِكَةِ مِيْكَ اَيْلِ اِيْنَابِ اَلِيْحِ قُوْتِ وَارِ
 وَارِ قَنْتِ وَرَهْمَتِ اَيْلَةِ اللّٰهَ تَعَالَى قُوْتِ وَرِ دَرِ وَقَنْدَانِ
 اَنْ تَدْرِ وَارِ تُوْرِي بِنَكَلِ اَيْلِ قَا رِ اِحْبَابِ كَمِ كَمِ اَهْمُورِ نِخِ
 بِيْدِ يُوْرَةِ دَنْ كَلِمَا كَلِ وَارِ تُوْرِي بِنَكَلِ اَيْلِ بِيْنَةِ اِحْبَابِ مَهْمُوْرَةِ
 وَارِ بِيْدِ يُوْرَةِ دَرِ اَحْسَبَا كَلِ فِي الْجَمَلَةِ بُوْرِي بِنَكَلِ اَيْلِ قَا رِ
 اِحْبَابِ وَقَنْدَانِ لِيْرِ كَيْفَانِ وَبِيْرَفَرِ شَمْسِي وَكَلُوْ اَوْلَا رِي
 بِيْعَا فَبِيْرِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَعْدَا اِحْبَابِي وَارِ دَرِ نِي لُجَاةٍ اَوْ كَا
 شَفَاعَتِ اِيْلَابِ وَارِ اَنْكَلِ شَفَاعَتِ بِيْدِ كَيْفَانِ عَدْتَمَلَانِ
 اِيْلَابِ بِيْرَفَرِ تَفْسِيْرَةِ اِيْلَابِ عَدْتَمَلَانِ بِيْدِ وَاَلِيْمِ اَدَمِ
 اَعْلَمَانِ سَخِيْنِ اِحْبَابِي تَفْسِيْرِ كَشَا فَاةٍ اِيْلَابِ تَلَا بِنَكَلِ

عظيمته فلك ادم من كين خلق قنانه فلك الملك
 تنكركن بد فر شسي وان در آواست اصيل در عرشك
 بن نجاع انك امور نانه در باش عرشك بن يقود
 ايقاب يدقت بينك القنانه در تناب كل عظمته
 صمرفه بوزل بر قوش و صمرفه اول من الله تعالى
 عرشك يشك جو هدرن بيد تاني حجاب ايقاب
 وار در بيدان بيد نده سكون بنك بنك بلان در روجو
 زينة يمشي بنك صمرفه وار در عرشك
 طواف ادرن لا اله الا الله محمد رسول الله
 ذكرا ليله والملك عظيمته يمشي بنك صمرفه فرشته
 وار در روجو طر مشا در رت الدين حكيم الله
 قشاند در زباشك بن يقود قنانه مشاند در رت كوز
 جعفر شب ايدر لار لا اله الا الله والامر اكابر

در ليد

و زل والملك عظيمته يمشي بنك صمرفه وار در
 فانك صمرفه اللين سوا اللد از رينه قشاند در
 وهن بر بوزل و لتبج ايدر لار والسلام فوا ترح الخصال
 در لار بينك ناب وار در اناه شيخ فم الدين
 كبري ايدر هم ابو الحسن خد فاني ايتان كوز عرش
 طواف الامة وانما صمرفه كوزم بي حساب في
 شمار اعا عرش طواف كوزم نجه طواف ادر لار
 و بن تين طواف ايدر لار و بنه ايتان لوزم يولق
 ست عتانه طواف ادر ريف بن ايتان كوز ادم اعلمنا
 بوزل بزم ككلمته عشق او حيله معرفت نور وار در
 طواف من تيمنا كمي اند نده در كن والامر حكيم
 بيدكن موسي عليه السلام فنا جات ادر كن ايدر لار
 و لرم سنان نكده اشجو بيدل كوزن الكوز و بالغ

كورم حتى نفا انبأ يا موسى سن انك قنانه كورن
 اما دكنا رنه فارعل قانرت كورسن دكنا رنه
 فار دكنا رنه بنطاع كبي بالقي باشن قلانتر وبقولكنا
 وارج كن حجة كنانتر كجاب عنونتر بيبس كجاب
 يد موسى اقبالي اول بيبس كنانتر بالقي بومانت
 يا بجلين هار حتى تعالي انبأ يا موسى اول بيبس كنانتر
 بالقي هك كنانتر بكن بكن ليه بالقي بيت دره موسى عليه السلام
 منتخب الب انبأكم وها يعلم جنود ربك الا وهى
 حفظ الجواب فكل حفظ بوادون يا ديني در يا ديني
 در اول كه ديني در علم اقبالا وكدون انك ليه لره ككلمه
 وبي لره عظيم در لره اما اول حرم دنيا ويا رنه منصبت
 اشلب در وعماللنك لره اول در ببعامبت الولي ككلمه
 انك كسي در ككلمه وبعامبت الولي ككلمه تعالي

الولي

الولي قنانه انك كبي در كيم بند قطرة سوز حننه ننه
 مقلان او بسا اول كخ انجلين در لبس بعامة الولي
 الله تعالي عظمت قنانه فاني در زبانه عقل طاوس انك
 جلال دايرة سنه جولا ان الينومند وفكرات انك عظمت
 ميدانته سيران الينومند عالما نك علم انك غايته
 اذه ن حكيمانك جلمت انك حقيقي فحمه وادراك
 اده ن وال علم
 كم اوله وصف اده انك جمالني جانف
 كندا اوله شرح اده انك جلالني جانف
 انك قنانه وكالي كحالي ناقص دره كم ايد بيله نصو جمالني جانف
 انك بو كنده ككلمه كبه بدر الا طالب كه عاقبت كره انك جلالني جانف
 الغفور ربنا ادفع غفوره الله تعالي ككلمه اهلنا رنه
 غفار دة دح مبالغة وان در غفوره دة دح وار در غفارت

مفكرين بادن كذا توبة انما كملت حجة كذا هاهنا من انتر
غفور مختاس اولاد كرم از عمه كلك عام و در و كوكا
در حكايه موسي بنعامه عليه السلام بد كن
يهور دليلي استنفايه حقايقه بل كن خلاق
بله افح كنان كن تضرع ناري قلابت قبول الماب بغير
بغراب موسي ابتداء الهي دعاهم نيجون قبول الهمادك
حق تعالي ابتداء سنك انك زده بد قبح و ازده المجون
دعائني قبول الهمدن و موسي ابتداء الهي ان بزه
بلاد كرم بلا هم حق تعالي ابتداء ياهوسبي بتاج حق جلقين
اوپن در دويت فتح كندرت صلوة الله تعالي وحي اليا
ابتداء اول كشي قوت اليا اشارة مفصولة التبار و اعلى
فازن قلخل در موسي عليه السلام واز دكور دكند
بتمت جنان حاضر او موش اهاب الله تعالي عاصم

كناهلن

كناهلن شيدنه از بجل مطيع لنك قيا من اليه
نجه اري تا حظ عبد غفار ذة ذلت انك كذا المجني اعلاة
الهمدن هم شعبه ح كجاب بارو السلام المنسور
بنا و دخ شكور در يعنى الله تعاقا لدر نه شك المولود
اقاب حتى تعالينك شاكيد بادن كرم قل لبك ان جق عمر اجلك
لمت حتى ثواب لت و در جلد و رجلا من اخذت اوله
كلم هكل يقدر بتكافد بتمت بيل عمر في كعدله لجرنا
و صكر الاستلومة كللسا اولسا اكال جاقاه باد شافلق
ويدن اما قل شكيد تنكب حضر تينه بادن كرم اكل الو لغن
المكدر بتمت و في كجون اهام في الدين نازي
ابدن قل تكا بيه شكرا حة المكن حة الدين زيد كة شكيد
الهم كلكل شرط نعمت بلكا من حق تعالي قلدر نه
شول قدر نعمت و بيدر و ذك كستنه صميم

تسليم بيت من وان تغار وان تحت الله لا خصوصاً
ببرجة علما ايتمشاندكم تشكر الملائكة عاجزاً فطرح
او طقارح شكنت در شكند دح در لودر لودر تن شكند
نمان قلمقي واروح وشمخي در كوز شكند تكلم نكن
بين تانغ و عجايبند ده بقب عبرت و عقلم در دن
شكند وكن قنانه در ككل شانه حبيب و مال شكند
نكوة در زر صد فدر ر هتاشكم شكند و دركي نكند
شكند ن بيد نكند ما تحت ارتا تكم نيز ن ليد
شكند تم اوزيد نكم حفظ العباد قل تمكنا نكند
شكند اول المول المين كشيبة صاح احسان المكلة
مخو در و در كندا دح ارتق و در صحنه بيته اتمك ابو
فصلتند و ادر نكلم بيغامه حضرت نبوت در سن
در يشكر الله ادم اعلمنه تشكر الميزن كشي
تسار

تظلم يا دح تشكر المامش التوت حق تعالي لقمانه
انيد ان اشكنتي و لوالديك يعني بالقمان شكند
اليلة بيم حضرت عه سكاها لبيت و در ليجون هم شكند
اليلة انكا انكاسني بيسلم كليريجون بيت سبيدخ
شكند الملك واجبا ن وال سلام شكند
شكند نعمت نعمتوكي از ندر عمتكي و در لودر ارتدر
كف نعمت نعمتوكي كند در احتياج و شقونوكي ارتدر
العليق بد ادوخ على و در يعي الله تعالي بخانه اما
بوكند بيور نسلت بجلل لوي و كلامي بتكم ابا نكند
عدرش بخادر كد سيدان كدمي بخادر ككل در دن
بلكهم حق تعالي بجلل من شبة جفيلة در نكلم ابا نكند
فلان خالتر فلان عالمات بخادر اما خليفة الملائكة
بخادر حظ العباد و بجلل الله تعالي صفتان مطلقا

اذنا قلاخ نجة الوتر زير كم مشايخ مجاز من زير مريد
 لدون انشاء لدر مجاز ذر لدر شاكدر لدر ندرن بيخامير
 لدر مجاز زير لدر امتار نارن فخر رسول الله مجاز ذر
 ذكل بيخامير لدرن اما الله تعالى خلد كنه بفرج ذكل
 بجلد الحقاير لدر هدا كشمك ندر ندر ندر خلد كنه
 ليسا كم واحد تراكم الحقاير ومسلكت كنه وية
 صفت ايليانا انكم حضرت نيت دره من تواضع ر
 الله ان تواضع لدر كبر وفضله الله
 حيات حق تعالي وحي الاله موسى بيغامير
 كم يا موسى طور طاغية حق كالج اولم طاعلم
 بو وحي اشياء لدر تجل لدر كم موسى ندم ادر هزوه
 حضرت عت ثله منا جانه كلند ديوطور سيناكي
 الحقاير قل انيب بن نه وقتن فعل المواقفة
 اكل

اكل قل منه لايق الم وانك تواضع مستبدان حق تعالي
 موسى بيغامير انتقام كم يا موسى طور طاغية جفعل
 منا جات انك از رنده ادم الله تعالى كنانا
 اولي بي قر فيلة بشل نكم نيت و لست الله الاله
 الفلست بشامد زير اكله الفاء بجلد و تالتر وان در بيانه
 تواضع وان در خون الف كند ي كند و حق تعالي ان
 الجني الاله بجلد الجني الاله حق تعالي ان الجني الاله ي
 والاسلام
 جوانسانا تواضع الاله نيت اليا من ايد بجلد لدر خلدت
 بودر كا هاه قبول المي و لدر فوضوي ندر اذ ب بجلد فضيلت
 الكلبين ببادوخ كليت در يعني ضد صغير در عظم
 عظيم ضد خفير در الله تعالي نيت در نيل المي من نيلية
 در و كل مغلوتات انل حضرت تدا بجلد ذر لدر

حظ العهد قل لردن كين تمكح ان قرحي
 عالمذ ذرين فاني حقايت ركاوخر جلدت برتدا
 دح اختصارا تاذل **فصل**
 كسكم صفتي دلایه دینی که از منون کند زان کبریتی
 اولو کار بلو صفت الشوم اری از ش من الا هت شیری
 الحفیظ بذا دوح حفیظ ذریعنی الله تعالی قلنی
 صلیجنا من افقاندن کو کله صلیجنا من استعد
 دشمنان ککل لوصلیجنا باطله قبل الیهم کانه
 فایمان دخی صلیجنا من شیطان شر نمان وهد کسنا
 انما قان حرافان صقلسا تکلم تعانک نصیبای
 صلیجنا حکایت رابعه عارویه تکلم ذوستک
 تاد نادی بر کجه ایچ رجا و نه اغر و کدی بولای
 در شرد قصه انکم الی کله قوی بولای الله

کد و قرا کد کرم قبا حقا من شاول بر قان غنی کدو
 الی کم حقه بنه قوی بلما بی بس بزاون ابرو کله نیکو
 کم ای قلو شش کد اول فد او شمن ابرو ساین ایا
 دین **کتاب العباد** قلک نصیب بو آدوت انهم انفسی
 خدام از زو اردا صقلیا و هو تعالی صقله فاجل
 قائم اولانا انک صقله صلح دایم اولاکم نیر او فواله
 بهرهای او فب بهها کله الیه شحست
 زهی تحسن زهی لطف ای دلانات
 کله قل لاری ایین لکنایه میلان
 مطیح اولوز سنک امین بنه راضی
 الدعاضی التسلک بلکسه بیزلن
 القیبت بذا دوح نصیبت ذریعنی رزق بیدلوق
 قوت ارشاد بجا من زش فله قوت از تسنانه

ففتى به من كبريم قوت خاصا من طعام اودن رزق
 عام و در طعام و رخ در لوز ملك الخ و در لوز قوت و بجكر
 جقدرت انانك صخين الله تعا باو رانجى لكن
 بيش طائفة انلرون معلوم در فر شمسك قوت
 و كوت تسبخ و در ادميانك و حيو انانك قوت طعام
 يملك من جانك قوت الله تعا ليلك و بيل رن كوت قوت
 ككل لوز قوت الله تعا لي بالمكان من نفسك قوت
 عبادت اليمكان من حظ العباد فكل نصيب و اودن
 الا من كم نفسنه قوت حاجت مقدار رجة و رة قوت
 زيادس الله افان من خير يقدرت جاننه عقل قوت
 جف و راكن عقلا ر عالمك عبادت حكايه جديك
 آدم بيخامر طاب ابدى سكا اوج نسنه كتره م برين
 اخيار ايله آدم ايتاب اول نه نسنه قوت جديك

ايات

ابنى بر سر عقل و ز الكرخ ديت اجنح حيا و آدم
 انيا قوجل اليانم عقل جبر ايل انيا وينله حيا
 سزا كند كلك اولن اكسماخ انيا لوز بيره
 شيله بيت دلك كوت بن عقلا من اير جا و طبيا و زودك
 دشمر اولد نر جلكه رزقه با ينك انا فنام ديكل او و الون انان
 قوت و ز ملكينه رزق بيلنا انا عباد ايله كوكا جانا
 الحسيب بزا و رخ حسيب و ز كايه معننه
 الون ساشيله و ملك الون كم الله تعا قلبنه كوت
 سنلبي طب و بيجه و ر جاد من الله حاسب
 معننه الون سنا الله تعا لي حساب اوجان ر قلند
 قيامت كننه حظ العباد فكل نصيب و اودن
 الون كم فخر جادك حاجت لوز و رة و رخ هون كون
 نفسنه ان حساب ايله كوت جديك من انبار به شوم كوت

حيث اشهد بسا سكتنا اليها الكثر شانه لانا اول
 اول او توبه ايليا بنا لم نبعامر حضرت بهي لم
 بسبحا انفسكم قبل ان نحاسب اي عني حيا ملك
 نفسكم دن قيامت حسنا بنان الازن حكايه
 ابناهم ادهم انا من بيت المقامس ده فقه من التنا
 يتر دم كوزم ال فرشته كتاب به بر نه ابيدا مشه
 يتن ملكا تر انا اناهم ادهم انا انا انا انا انا
 به الكيل انا نه سيبان انا بصره شله ناه فرما
 صتون الا انا انا اول ختره صانن كسكن بخره
 بو نكل ختمه عاينه قبه شله نكل ختره بو خله اناهم
 انا انا طسه دم بوله كوزم وبقرية فازم بوزم دن
 بن ختره صانن ال دم واول كشيده ووزم دن ام
 به نه قائمه كلان مستجاب كوزم اول بنا عبي

بوجه

بزده ينام كجك بن تجسد كجا انا اول فرشته
 كوزم كلان وسيلش كذا انا لانا اول كسكن
 در حسي كوزم بدينه كلاري ديلا لانا عاينه
 لانا وديشك اخنا انا انا لانا لانا لانا لانا
 حلول حال اسنه حساب الينس لانا وحرام مال
 اسنه عذاب اوسر لانا ببعامر عليه السلام
 انا لانا وديشك با انا دن بيش بوزم ال دن
 كوزم لانا انا لانا لانا الله وايا الله شه
 عماري بو جها نكل الوز خراب خراب
 ببحسي فخر الوز ثواب ثواب
 مقامك اولادي جو نام سنكل فنا بوزي
 بقا بجزن يرف ايله كلوز خطاب
 كذاي قلم كوزم كلان حضرت فوهه وقنا

قولي سؤالي اوجاكن كثر جواب خوب
 چو هفت جواب قبول الميزان اي غافل
 جواب شيله كدر كچم اول صحت صحت
 ولا رسلكه جوابك من جواب اول اول دم
 هوا النذران اجمه بكارن شراب شراب
 الكدهيت دنيا الورسناك ككاشانه
 سنبله دوست اراستاه الورسناك ككاشانه
 الكحل الكسنة مال الك تقير قطمين دن
 قيامت اتبلنداه الورسناك ككاشانه
 الكراهيه مال ظن قذوب دورن
 بر قلند در زمانه نجه عذاب عذاب
 شريعت ادينه نوكن الورسناك ككاشانه
 وريله خاينس يارن سكا ثواب ثواب

الجليل

الجليل بنا دوح جليل در الله تعالى
 كاهل نر نخل الكه قانر نده ايلقاه علمه اوشاه افقاه
 ايلقاه وهم منزه در ان تاغ ويلدش اولقدن
 زعاندن ومكاندن اما جليل جله لندان در بعي
 قهت صفتلر نداد در يادي طامو دوح حقيقته جله
 نور نادنر اما جميل صفت جمال ندر جمال
 لطف صفتلر نداد حقيقته ساكن اجماق جمال خوب
 نندنر حظ العباد كله نصيب بو اودن الله كرم
 كملن بالمل اغنفا ددن قندر صفتلر دن
 ارده وانندن وكنه ابو صفتلر علمه معترفيله
 آراسته قلا شمس

كلك اما نقتة خالقل وفا اولم
 نجالكيم كجاب سا تقصير ايا قضا اولم

بوی ادب الامر در کجا جانان این
 باو بنزد اله در همانی دوا اول
 مناجحت الیها و خلوت کس کس
 حقلم او ز من در آن ای رخا اولم
 کما لئ ان تریه و اکین عبادت از رطوب
 ککله صدق و صفاد لئ زینا اولم
 ریاض کبر و حسد ککله ز اند خراب
 بلور تک اذین و شهنه جفا اولم
 جوفه صفت اله غنیمت ککله که الیکن
 جلیل عشقنه جانان آشنای اولم
 خدا پرست الو بانن قنوتی صیاقم
 جلیل و ان تبت ای فاسقا اولم
 الکی هم بتادخ الیهم در الله تعالی امین اولم

خو میا

تو هید ایمن و سنجار لئ ان تقام المن الیوم
 ایمن ساوفا ایلمن تحت اجله اهد قلبک ان تقی
 عطا ایلمن کجفا اونه عتاب ایلمن سنه حدون
 است من انک کوعند ندرن یو عکین و ان ایلمن کی
 کوعند ندرن بود ز لوی نعمتلم یی و زوکی کوعند ندرن
 توبه اولن کنایه بیلعبت یدر نه ثواب یزدی
 کوعند ندرن عینک او زین یوز لر نه و ز عای کوعند
 ندرن از جقی طاعتیون جقی ثواب لئ و زوکی کوعند ندرن
 و نیده ملک و زوکی اخرتاه اچاق و خوری لئ و زوکی
 کوعند ندرن سوال خون حق تعالی ادهیلن حقیقه
 بنجه کتقلن ایلمن بسند بتلم یجن معصیتلم نهیل
 ایلمن جواب ال و جهلن اول ندرن کم الی اهل
 معصیت المسلمت کتلم لئ کوسر لئ و عایله لایق

اول سنه لند و الخ بود كه اوميدانه مقصبت نقارين
 ايلد تا كند حضرت نك اربلخي بيلار و ايت ايلد كند
 جبرئيل ميكايل تحت ايلد كند خبر نك ايلد الله تعا
 اوميدان بيد تدي خوب صوت تله بيد كرك كلكر
 بنام كچن و اتر ايلد كه و سحر ايسم قاي الله تعا
 و علي في الارض و بنام طاعت بيد و احمد كند
 كناه اشهد لند عجب در ايت بنام بيلغينه زير الله
 معصيت دن اكان ايان ارشمنه ميكايل ايت ايت ايت
 بت اوكوم در و كدم قل لند حقدن اكن جقدن در ايلد
 در نكه بيلغيا فضل و كدم بيله در نگاه بياون اشهد
 كم حق ميكايل سوزور و بوو حظ العبد قل نصيب
 بو اودن الا من كرسوخ اوتلنك سجنان سجا
 و خلو يقارة فايد من وكا شعس
 وكل

وكل طائفيها اول نظار اياح كويتم
 كذلك الاثني وظيفه و زين اول لطف عظيم
 كرمندان نجه محض و م الا و تلتلك
 نظدي جنك الور دشمنه عتله طه وليم
 الرقيب بزا و روح رقيب در يعني الله تعاليت تدع
 خلقك احوالين واقفالين كدر جانه و طنك كاجنلري
 بترجانه بن نفس بيلنك اشهد كندا عاقل اومند
 حظ العبد قل نصيب بو اودن الا من كرسوخ اياق
 اولايين قلتم ايلنا ك الله تعا كد و در زين بس كوزي
 الن اليقين قد بين صقليا حراقا و دلن صقليا ليلنا
 و عبيدان و بترتاندن و كسايه سكت ايجملان و بيت
 عينه صردلن كم كيش كد ليرن حرامه بعمقدن
 جنس قلوبله ايلنا قلتم ايلسون كم حق تعاليتك شفيع

افي الاله تارة كذا في معنى لغتنا حكايته عن اقل
 عبد الله بلان الجركون بن جوبان ابي بن قيون
 صغول الالم جوبان ابي قونين است وورد عبد الله
 ابي قف ودي وديسين جوبان ابي فائين الله يعي
 تكلي قان عبد الله اول جوبان قيون صغول الاله
 اول قيون تلب شيبانه بلان وانا دال عبد الله
 دقباق ايا من دله فائين الله حكايته بن الوشيخ
 هكت كقنيدل و ابي ان تعرف سورج ان زياده
 قنيت ادر و صر لقم نه سيبدين بكا ان تعرف
 بن بيت ادرين و هكتك وان در شيخ ابي بلانين
 بسن و كل صيد ليدن قفره و هت بول الله بن قوش
 و رد اول صيد باوخ بله ابي و ارك بكنسه كرمه
 يردو بنخلل الك كل وان دل هت بن قشدين

بغزاله

بغزاله لاله كذا اول سو كاه مريد بغزاله
 شيله وركنت و شيوخ ابي سن نجوت بغزاله
 اول صيد ابي خلوت بين بلان هت بيره و رومنه
 تماندي حاضر كرم الكجون بغزاله شيخ ابي هالك
 ذكتم بن بن بيجون سو ذكي سوزن ارتغرف و
 حكايته بن عزيز وار و هت بلان ارجق اربه الور
 يلند كن ايا قوت اوش و حنك الاله جنازه سن قشدين
 كند لاله آدم جظفندان اخشمن دخت انا لاله اول
 كجه و شله كند دل ابي لاله شكيب منطكه بلان اول
 عنيف ابي بغزاله حساب ايلد لاله تا شكا و كن
 كم بكون ارجام مريد خوشتم و اريد بغزاله
 اخشم يقنياري قتمه و ادم بلو سوزن بزو انه
 بغزاله اخشمه بن قشدين ناخاه فكت كرم كل

بارة اليمش اعتمدت حقة دم بينه بغارة ارسنة
 بر قلم حق تعالى شلقا رجة تشيخون حفاة ارسنة
 بوز الالاول بغلبي استناور و بوس بلستن كحال
 اشبيد من بكا كورة عمل اوستو شكرا انا الله السن
 حكايه سلمان فارسيك لجه اولوجي عادت
 اولد كندون نمازن قاور و نمازن ارجق اتر و
 تسبيح اقب و تسبيحان ارجق اعلمه مشغول الورد
 اعلمه كندون ارجق شكرا حضرت تنك عظيمه فله مشغول
 الورد انان نفس ايله و كم اي نفس ايو احو
 الال طه اقب بينه نمازة مشغول اول و در و تا صبح
 كن اشبو و جمله عمل اورد
 اي ككل سن حاصل ايد كل يقين
 شكري حاصل بلستن نفسك سقيين

بل حقيقت

بل حقيقت خون و روح تميزه بين
 بنيتن طامر لونا انت يقين
 الخبيث يدا و ذبح هجبت و الله تعالى قل لربك
 دعا لرجول ايليجدن محتاجا نك حاجتن روا ايليجان
 حظ العبد تلك نصيب بو اذن الالزم الله تعالى
 سندن طاعت اولت سن انك حضرت سندن حاجت
 دلون كند سن انك سندن و زرك اولد سئل
 مر ذك و زرك روح الال روح انان دعا قبول اولمك
 شرط لوقار و اول شرط جارة سوزاه قلر تكلم
 قلان اجضاه بينه واه من تحييب الموقط اذ الاله
 الخ شرط فادو و تصرف و لكاه اجنح شرط
 اخلا فادو و ذبح زاري ايليجدن او عوان باهم
 تصرف ما ايتنج شرط هو اعقد هم قد مقام التناج

شرط خلون بکلمتہ حکایت بتظالم بادشاہ
 وارد غایت ظلم کہ ایلت و بیلنگ از سنده صالحان ارفاق
 ایلت کم اول ظالمیہ یوزر دعا ایلتین بیلر بجهنده فعد
 و حلام طعام بدتره دعالت قبول المادی اول ظالم
 از ربه صلوة ارفاق له قرف کتلم کن حر اقلان هین
 ایلت کم صلوة دعا اذ لت و اذ لت حق تعالی اول ظالم
 قح ایلت بدیح تکب حضرت بنه انفقته که دعا قبول
 اللدیو حکایت بنی استدیل زمانه بدقرب حق
 بادشاہ قشید بدکن اول قبحی اوتاه و کلکت
 بادشاہ الکل اوت بقلمه کفایت اول بسنه قنایه
 قبحی کلر اوت بلای بی ناری تلای یوزر دعا قلم
 استیاری الکی بن غایبسم رمن حاضر ذل در حق کتا
 اول ظالم هلاک ایلت حکایت بدکن ابراهم ادهمه

حکایت ابراهم و اول ظالم
 ادعی اللہ و انکم قورین

ایلت

ایلت کم حق تعالی قلاته نیت و کذ دعا اذ کتف قبول
 ادین کم ادعی فی استکباب لکم حال بدتر کم دعا
 قلو بر قبول اولن ابراهم ایلت انکلام سنبل کلن
 کزلن اولمشنه اوقن درلو تسبیله اول بدتر کم حق کلمدن
 حقارن و رعایت الیج اولن کم حق ان اقلکت انک اجنای
 احکامه عمل ایلمدن و اجنح بیغامین سوزر و کوز
 شنتن تله ایلمدن در دج شیطان دشمنن در دکن
 کوز که صحافت ایلمدن بشیخ اجماع سوزر جوکن
 که لایق عمل ایلمدن التبع طامودن قدرن در کوز بقلم
 دن بیغامدن کوزیدج الوصه اقلن ایلمدن انجن بلاق ایلمدن
 سکنج تلمدن نعتیلمدن بدکو رشکندن بدتلمدن
 کوز دوزخ الوکر کن سنله دفن ایلمدن و انکدن
 عبرت دهمدن کوز اوتج سلمان قدر شکت کتلمدن

اول طعام دليلك ان دنان بينا انبار كل كوزن اوة
 ورتند طعام ركل اندرت كنهل در بنس ابراهيم ان البر
 اوند التدر قنقل اول كافر انبار يا ابراهيم اول كذا كرم قنقل
 بن قنقل فاقول اليمد كى يتمد ان در فجة كذا كل بسبب
 نيد ابتدا الله تعالى سنان اند و بكاعتاب اليمد
 بس اول قنقل كلكنه الهام اولد انيد زهي و سحر و قلم
 اولد ان و سحر ناند اند و در شنة عتاب اللد و يوسف
 اولد ابتدا اشهر ان لا اله الا الله و اشهر ان اشهر ان
 خليل الله و در حبل العمد قلله نصيب بوآدون اولد
 كه عام انكر معرفت خاق بول اولد سحر
 عام انك قنقل بسا بول بول قار رقي و تمع و وجود انه بول
 سكر اعشى قاتقان و كذا قنقل و اكل بركل اى ضاقت
 انك بسا در اذخ حكيم در الله تعالى حكمت ابتداء ان لارة
 بتلك

بتلك خاق سعيان ابلار و بتلكي شفقى قدرت قلمى سحر جامله
 لوح از رتند يذ و بايعو باعور كذا عتشة نظرا بلمه
 انند طوبى ليه سنة بخلار لكن اذ هي صور رتند يد
 اصحاب كهف انجكند و دليلك ان الدلكن ان صور رتند
 يد بس صورته اعتبار بقدرت حكايت ابو علي
 و قاف ايلد يدي كشي دقيونتك شيدندان چار كذا ايلد
 سكر حضرتين استيغنا كذا يذ انجكند نبلده اولد بلمه كذا ايلد
 بس ان كذبت قو وليه دنان زهد بلمه و كذا ايلد ايغن
 صدي بلمه جاره اولد بس حتى لعا اكا دل و در سبيل انبار
 بن بچون قور سينا انبار بس بزم جنس من و كلسن و وليه
 اولد خاق انيد بلسن اول استند كذا كذا نم جنس من و بول
 انجكند دن بوسوز انستيد بلمه عشقك شو قان غالب
 الد اول انجكنا اموز ليدنه كذا و ليدنكند لرد و در رتند

آر سنده ایلسدن یکنه یو چکن حکام انزل کد لویدر
 ادریانون چکنه سادوم لاله لمانده لغت انلیت
 حکایت انو حفص نیشابوری مبدلیدی یانه
 بیکایسا قنبله کچر دیر چکانو ایچ کدر طرز دیر نر عذرت
 نطلب یله بقدر تفریح ایلام اول کلسادون تبه چقا
 حکمت اورد طرب و بقا شیخ کدر انبار ای صالحان اولوی
 کل ایچد و بزوم سز کدر لمد دی شیخ مریا لبر له احو
 کدر دلت انزلت مبدلنت قمان اقل کدر دکن انبار ایچ
 فارغ اولد له اول فحش سینک حکامنه الهام الی و تیج
 افجه وز دایند و زک طعام لئزل بانه ییانوم در حاز اول
 طعام لئزلت ییل لئزلت اول فحش سینی شیخ الی انبار
 کلر انبار ایترق بن سز دن ایلمدن و شیخ انبار تفذ جنة
 چقن بنچلین چقنسون حق لعا اول شخص انبار

سعید

سعید ایلمشد شیخ اکو رب بد انک صحنبت یز کانتا
 اول سعادت نور انان انشکاره اولدی حظ العیاب
 قلک نصیب نو اذن الانه کم تکلب حضرتنه عارف
 اولاهتم الله بلورسا اول حکیم در الدجیه ایترق علم
 بلند سابع و حکمتلر اقل تکلب واقده قنانه شهر
 کدر لور یسک بلو سبیل حکمتن
 کوزک عیبت ادر نعل عیبتن
 حکما بقی کبلو سن علمنی
 یمنله الی نایله سین قدر تبین
 الود و دیت ادرخ و دود در الله تعالی دکل خادیق
 قیبر دیچان و مؤمنلر سو جانر حظ العیاب کله نصیب
 نو اذن الانه کم خلد یقنه ایوصنا تکلم بیغامن حضرتنک
 عذرة مبانل و سن صدر لئزل و یونر دعا قلمای انبار الهی

بنده سن هدایت و زکات کنانم ختمم با عزت از
فمنم اکلیم منم کن شمع
انالله جلد ایدة تحمل تکرار ادب ایدانند لل
رسول الله لما قلنا غیبی اجفالا اذ اذ انی تعقل
الجبید بنادوح جید در الله تعالی شریفان اشک
اشک کنکو در وعظ الدوخ بولمان حظ الهمد وال نصیب
بوادون الدنم شکند نکل طقسف طقسف اذ لیدله لتکاف
عمل الیام اکا سعادت ایدی حاصل اول
بیت کن شرف استار سکل معبوده طاعت الکل
طاعتی کنذ رکه هتد لحظه عادت الکل
الباعث بنادوخ باعث در الله تعالی قل لیدی غفلت
دن ایدر سئل اجاعندان خدی مشد شکند قیب
حظ الهمد قل نصیب بوادون الدنم کم جاهل لود علم
آرد

آرد زبیکه بنده الولد کبدر و بدعالم کله انند
علم الله کانه انند جان زمش کبدر شبع
کو کل لازل حیاتی علمه در حقیقتة هتافجر بلاود
دری بل عالمی کترجه الود ساه الولد انی حقیق عبادت
الولد جاهل اولون دن الدن در ی بلک عین خطا در
الشهید بنادوخ شهید در الله تعالی حاضر لیلور
هتد عاید جون قل بلعید تکبر تعالی کورة در تر قل
اشک ساهین دن شد دن بسن سفا شریعت حقام
ایلاکی بیدر دة بولمنیا بنور دوح بیدر دة بوز منیا
جون قل تکبر حضرتین بله لکل اوتنا بوزنا بش اشک
همه عبادت شول و جملة اذ الکل شکند حضرتین کنه
کلی بتکم معاهد علیهم السلام بیدر الهمدان ان تعهد
الله کان کل شداه الکل سن انی کنه من سن سکل نوار اول

خود سنی کوره دزتر ^ش
 چونکه ببلدک بدادی آنک شهنید
 قهر قان کارک الوسن سنن قدید
 نفسکل لذتلمن نکل الکل
 تابلوسن آفتند سن منید
 الحق بتادوخ حق در حق بالملک ضایع الله تعالی فان
 در هفت نمانده و از امانت حضرت نه واجب دز
 یقی الحق فحال من بلکن زمان یو غلبن و ایدی اندن
 ارتقی طاز لوه و از وکل حقیقت و کلدر شوال
 الذایدن سکل کم چون حق او ^{یعنی لطیف} فض در الله تعا
 لایه پس بیجون فلوچ منصور انا الحق در خطاب
 انجون کم منصور سینی ندک بد مقامه ارشاد کن
 اکافاد لایه پس منصور کل وجود اول مقامه

هوادی

هجو الادی انا الحق دین نکل حقرت بلکن منصور
 دلان اشبالد
 ای که سنن حق سنن جنت و ناز ایلاند
 کل یلادب بلدی قز شو سنانا ایلاند
 یوالعجب سنن در کمسنایلماب یوسیر کت
 سن انا الحق دیو بین منصور نرد ایلاند
 الوکیل بتاد داخی وکیل در شیخ هی العریقی رحمه الله
 ایان جو تکم حق تعالی لردن بی ندی لند کم نماند کل
 فسنانه عاجز و ضعیف لند کاند مضایح لیر
 ندر بتد مذکت بسن خطاب ایلم بلکن کم بن وکیل
 ادنن که سننک دیالک فافد ناند مضایحتن
 بشار و درم بتکم عادت در بتکشی کم ندی بی اهل
 المسا بتد ندر لو شفقتا کسبی او نادم اعلنا ب

عد

حق تعالیٰ کمال علمین و زنده یاران و شفقتی بداران
 و آن وکیل مطلق ادناد لذت بین حق تعالیٰ بیغمازه لری
 بقدری و عظم شفقت و رحمتش و کلیل ادنا قلم لری
 و برید تا بنام که در نیل نکر و آخرت لب نکر مصاحبت
 سبیلین کسرت لذت حظ العباد حق تعالیٰ چون کم
 قلین کنا حضرت مه خلیفه الیاد خلق منسج خلقه ارشاد
 مکران لبس کمال کبر از لر عور و کلیل خلقین
 و زلن خن مشکات لب نکر حق لری و زلن بایز مال لری
 خلقین در عیشانه و زلن و بود و کالتا حیانت
 ابلیس
 حضرت تو کا شکری بی حمدی جلیل
 کم بیزه فضلک دن اول کسرت وکیل
 دو کپی مقصود من حاصل اول

جوینا

جوینا سنسن قوا اسله دلیل
 القوی بیداد و خ قوی در بلسان مخلوط اولمن
 هیچ طسینه انکه طر شمن کند دن ات نف جسیع مو
 جودات انک قدرت التنا در خط العباد قل نصیب
 نواد دن الی کم نفسین زبون ایلیا نکل بیغمازه حضرت
 بن کن صحابله ابتداء بر بهادر و نوحه کشیایا لری
 و صحابله انبیا کذیا رسول الله بر بهادر دین مشعل
 کیشانه این رن کم هو کلیلکم کوشا آینه رضایع
 حضرت صلی الله علیه و سلم انبیا بر بهادر اول کسرت
 کم غایت قناری و قنن ایکنین یوده و نفس
 اثر و هاسینی بضا و زبون ایلیا بل کم قصه ایلیا
 یعنی هیچ بیکسینه انک نفسندن رنجیاء الب الخفیا
 صدق رسول الله نشسته

بهر سگل فتمنکلی الذکر بهادر
 بهادر کیشیا الحق بها در
 حیات استارگان نفساکی اولاد
 کیشی نفسین اولاد نکل غنا در
 اللہین بناد دخی منین در الله تعالی قت قوتلو
 در خط العباد کل بو اذن نصیب اولاد کر دین
 اقدانہ واستلام بولناہ قت غیر تلو وقت
 حیات و الا شہد و شکل بانعت و سوسنہ هکتا
 کلنا اثنا ایما حق ازرہ شیلجہ قوی و حکم
 اولادیم تنکرتقا حضرتان ایتق هیچ کسان
 ایما و قدمیا
 هتکله دین امیری اجنہ الو بسا غیور
 قوتی قوتی اولو زهم سنا درانی اول غفور

الولی

الولی بناد دخی ولی در یعن الله تبارک و تعالی
 قل لربنا یا زدہم ایما حق و هم تسوجدنا ای در لیس کلوش
 و ای کزای او باشن محبت شرط الذکر کم هتند در
 نعت و جفا کم اول متعشوق الی لیدان کلمه ان
 ناحت و وفا لہ شکایت ایما حکایت ابناہم
 ادهم ایما بد وقت شامدہ یافز بد عز بندقتند
 و از دم کت و دم کم در لولہ یه متبلو اولمش استراکم
 ایما کم بو زحمات لہ نجس قتلن سن ایما اتز
 یلاد کم کن ایما نعتہ متبلو بین هفت ز بکر
 دخی شکایت ایما کم زیدالہ صبتا هتد سینہ
 شیلجہ متعشق اولمش کم هیچ شکایت مجال
 قلاد حکا عتقل در دختکم اختیار لہ دکلاتر در مان
 دخی اختیار لہ دکلاتر جازیم تسلیم رضاد دخت

مکتب بد اوج اغ قد باقی و نثار خان و لیلہ اوجیہ ایتد
 بنامخ شجاعین مسیحین بی نیجون تسبیحتن یغزل
 و کزد ایتد بالی و خ جفاد الی جو ابوز و کم های انمذ
 مسین بونته کلجاء کم درین اول بوجه حضرت
 تسبیحله مشتم ادرین بوشول مقامدن کم جاندا
 اینشات اولر هانول المیالند و تکر بول فللا و رینه رفته
 ایلمکن درینان محبت تناید سننه مطیع الملق درین الجمه
 نهوتت تیمار نفس آرن و لکن تمک المیال قدرنا
 دو سکل زنج کنج الا محبت راحت الا کلمه تنکم
 زلیخا قادی یوسف زنا مانه و بی بدی باشک
 ناهج هذ صنف و ابروی و ارفسنده دیبا می صلح
 و از صکادی فرنا بان یوسف کورجیل ایتدی بولشی
 بنده لایق دکلمه تقرب انجلین غایه مین

کنده

کینده طامیه و ربیلان اباست اندا قلب نادن فخر
 بلقیاطامو طقلب نادن فتا یاد ایشاند کیم نیک
 یاموسن کم سنک نوزکن بنم او دم نیندن مسین
 خنل العبد کلک نو اذون نصیب اولدن کم جائه جهند
 ایلیانا محبت مقامنه ارشه اول مقام شول وقت
 حاصل الذکم حقدن ایتد فدن یوز جوره انک

حضرتنه بنانه

کند و لذت سکل کم اولاسن یار سن
 الیفات الله مصل اعیان سن
 بقما ناهرم نینده زینهار
 کت تو مشتاق سیک اول دیال سن
 الحیدر بد آدو فی همیار درینخی الله تعالی احش
 در کحل لغزل از رنگ در لولو لغزل

حظ العبد مملوك بواذن نصيب الدين كالم ابو اذ قد رنة
 بتلك ابراهيم بيغافير بو صفندن نصيب توقع الييت
 دعا اليك دالين ديارت بكا اين اوزون ي المكل تاك
 بنان صلكا كلن خلق ارسناك خير له احكام كه واجل
 لي لسان صديق في الوفيرين ابتاهم عليه السلام
 بؤد عاي و يدك لنا مقصود اليم كندون صكرة نكاه
 امتلب انك ستان اسلايت دي واسلينله نقان
 ثواب الله سنا كند ياخ اولقارن اوليدى شعبي
 قد نغل بوجها نك سن ابو آد
 كاهير يله ايل التسي باو
 ابو آدي قد تاري هكده عشقندن
 اليلت دالدا و نارناك فد هاد
 المصى بواذ دخي شخصي در الله تعا هن تستنك

شعبي

سخن باوز نيكلم قدا ان اجناك بيت دي واقصبي
 كل شيء و عا و او دخي قل ليدنك ايو دن يوزون
 عمل ليصين قيامت كند حساب اليمكون خير
 عمل ليدن نواب و رن شر اشكبه نه خالت ادن
 اوم اعلمن كند زنگ معصيتك ن ائد نك ليكن خي
 تعا اتمن نكلم كاد صند نين و كنه احصيه الله
 الآية حظ العبد قل خون ملكم الله تعالى انك على
 عملن صيرت لك ان اول راضي المانع اسن اشليا
 فوخ حق تعا و زول نصحاب بت بن صيا و نكس نه
 مشغول اوله و دوح كناه ليدن ضيا قوبه اليكنا و دوح بيلن
 اي ليدن كند بن صيا ايدكم اي نفيس غافل تكلم
 سكا اشياو قلدن عمت و ردي دوح وقت الماد و كم غفلت
 ايقو سندن ايباسن انك حضر نينه و ناسن الك زمان

خلتك عاديت الديرم قدر يشنا كن خلقه قديم ثابت
 تجازت ان لند و علم اقبلت در وقتا هله اولد و
 انلان صكته خاوتنه لند ز لرد و عبادتة مشغول ان
 لند در شكاه يتسقا يهتد لب و شهاب بتد عانده
 كم قبت في يشنان صكته يوز عمل لند و فتنه لند
 و دستو مساله بنسان لند بو زمان اول زماندر كم الدير
 زمان قوم بو زمان قوم مشرنا تكليمه صغندر لرد و
 حكايه شيخ ابو حفص لند ايند من اتوز يمان كم
 صول امور مزاج فر شيبه كناه يند و مزاجم تكم عينا يله
 ووخ هت كنه مالدار كشياب لند و نيجون دوستا ق
 اشخاص

كند نكه كن و كل نه فايده در ككسلي لند و كل نه فايده
 باي و نيسول اجلا در قش و شش يند و كل نه فايده در

جون

جون اشطاب غاكبليس بين و كلك كل نه فايده در
 جفاكه دوات صل اوج نكند او سر و ولتا ان و كل نه فايده در
 جون يند اولب كاسير مبن و در شيب در و كل نه فايده در
 عمر تقدر طغاري اي منسكين هالي در و كل نه فايده در
 چونكه عتلا و امتلا طاعت يوز يشنا لند و كل نه فايده در
 الهلدي يد اووخ هتدي در الله تعالى انكاره اهدنه
 و كل سنه بو عك ان يند عندن الكين كهنه
 سنه يردل حظ العباد فلكه نصيب بواد دن اولدن
 كم علمت تصريف ليليا و صنعت و زك كنه دن الكين
 اولمش اول و نخور بزا يوسنت همتش اول و ناقيا من همته
 اول نعت اشلا كنه الكه تجاب بديله شمس

يو عك يارتلي جمله عالمي
 اخليات اتاي خودن آدمي

بمن گناه قادران بوسن غمگوار
 کجا بر این دل بدید و هت دمی
 الطیبان بناد و بی موی در الله تعالی الذکر قیامت
 گناه کند و حات الیسیس دینارک صورت ان رنه هت
 طایفه ابدی منبر لنتا ارشاد مکتوبن خط العبد
 فکک بنادون نصیب الذکر کم فلان بی طاعت کتو طالع
 صور زبله هت و فتنه دندره کتو و قلا هت و بکن که از نه
 غارن ال رکعت قلا و تکم ذکله از نه غارن ال رکعت
 قلا پدی بافتساح انجلیین در جنکم مومنین اعتقاد
 ایمنکم قیامت گناه کند و ان ایمن لیز در سخال حسا
 و عتبات اوستلند و بسن کجا و گناه لو غفلت ان کجریا
 بکم بنیقت ضایع ایمنیا زیم که هت نفسند و سوال
 اوستلند در کم اول نفس خیر م صرف الی الذکر نه تم
 صرف

صرف ایملد دیو من کتو شمس
 بدکن اولو کم شخی هوایه لک هت کم اشلو دلینا موره
 یا و ناند و کیست قدر خود عظیم که ایوانا لیس جنت و پند
 الطیب بناد و بی موی در یعنی الله تعاد و لیس موی و کل
 تبار جان و زم کتو خط العبد فکک بنادون
 نصیب اولان کم غفلت ان اولین کتو لری و عطف
 نصحت بدله در کتو هم عبتله فکله کتو کلین
 در کتو و بی سبب کتو اولان فکله قصدا البنا
 و کتو اولان حسا همان لیز و در مکتو تنام کتو
 بمن مومنین ایمنیا هت ان ایمنیا الناس جمیعاً
 شمس کتو لری بسن بولا بسن حیات
 کتو ایمن ابدی نرق هت مات
 لوزم الخ فکریا عبرنا تاسما کشف اوله الشرا صفات

المهرية بتا و دوح همت در يعنى الله تعالى قل
 لبت اولاد جدم تنلد حياتدن كند مكله
 سوال جون الارج الله تعالى فيجون جانلب
 ملك الموت الورج جواب بودر لم جون ملك الموت
 الله تعالى امب يله الور جانلب بنس فاقعه كند
 اولدرن الله در سوال الكاياتر سئل لم ملك الموت
 بت خطه مشب قلند فقبرته نجس ايشيا فو
 بت خطه يوزكن كشي اولورا اولو فوا مسن
 نجس بشن باور ~~بش~~ جواب بنا قدرم
 بود نيه ملك الموت الفاء بتطبق كباخر تنام بركول
 البتاه يمش السابته كند صمقله نقدر كد كلسا
 الوباور شكرا من بيله سوال حق تعا كند
 حضرت تى حاج المالكه الاله حله قاينه تايه

جواب

جواب بدر كم بلدن ملك الجون ذكره ه سجادكم
 دنيا فاقع الور رزق ور ملكدن در كد ملكدن
 الدير ملكدن انده تعرف المين كند حضرت بدر
 هنسنتيه قادر در ملك انكند ما بت مملكت
 دوح الدير ~~خطا~~ قلند بو اودن نصيب الدير
 كم هفتقنا كم بادعت وفساد باور سامع اليها

قوميا مشر

اوين ايقودن ايشن بو حكمتي
 بيته اتقا كند زو كا غفلي
 كلدن ايشنك تجارت اتقا
 اص اليله الجون وهدفي
 صرف ات عمل عبادت قلنا قوم الدير بولمشان
 كدهور امتيسل شبنه بنو زو ايليشوات كند زو كاستي

حقه باردم باطل قضا ايسا پير دپنل قنده كنه سئل بدعني
 فاله جع الاومكا الما حديضه او جل كوك كالكه فالت حشري
 عالمك بنيا دبا ابو تظنه كوز نجا عيشه رت او نجل عيشه
 كطلي خالصه اب طين خوله كيا نرا ايجلدن ربا وعلتي
 اولدندان كدن الكل ندها كه قتي اوجده او م شتر نبي
 فارغ او شه ما حقل فكريات كلكاهم عادت اليه فطرق
 حقدن ارتق سنو و كل نزل المجل كندو لا ريك بلوسن غولاي
 الهني بد اوج جي در يعنى الله تكالي در در قتلتم
 بيت و هه الهني القيوهم شيله در دم كم انبا المند
 زيرا كه انك حيوة از بي دره و كل جانكده حيوة اندانه
 جانكده ميشانه حق كم قديم در در ساكافه الره
 الهني الاتيين عنى اياتي حي الدين كم انك حيات
 كنده دن الا ايقندن او لميانهم الله تعالى حيايت

ايلدز

ايلدز عبد القاهه ايلدز تملك حضرت خبي درلد
 حيان درمنه انجا كنه مشول در نك له حيوة جانكده
 اله حيوان درلد كنه خالده او لمند سنا كاهن در لزيون
 درمنه حكايه بتر سئل كوز كو زمه الرضه و لت
 كم سيجون كنه سنه اذك انبا بند دو شم وارد الالدين
 اندوا غلقدن كنه سنه الاله انبا كندو ياز غل
 كندو وينكده بيجون بزا و ملجك كنه سني دوست و تمكده
 كم نا غليب كنه سنه الميندك حكايه قيا مهنون
 خايقنك و غات يقين كجك تحت التندة كل كندو
 و تخندن انبا اول كل از ربه اندر اول كلدن الور
 بلشنة قيار ج ايلدز در كم ياه من او يغال هلكه از شم
 هن ينول فاعله و قرب هارصه ابي پادشاه
 كم انك سلطنته نعال يقاد من اسر له مشول بادشاه

کم انکن زوال و از در هم هلاک یقین کلام بیخبر
 مشایخ ایام زلفت و نینکن قدری شوق وقت یوغار
 کم آنکه اله الم اولمیدار زینکله اله تسبیله قانی عالمکن
 بلق عالمه فار لو ز محنت ناخته منهد اله تخلق
 صحتین قوز تلب خالق دیار رنه ارشاور
 حکایت مشایخان بدسی کی بی اقم کتند
 کرد کم خالق قدیان او زلف بی تقسمکن از حق
 قنایم بقدر دو خیز سنی تمام اوکل اصی کنند
 دست بر زمان دن صکر طبع کلام ایقاری الهی بی
 سن استودیدک مچه بود در سن ددی و جان تسلیم
 ایلاری شوال و کلی حیوانانله حیات وار در
 این غنا حیه دیار لویون حیه و دل ز بجزین جوی
 انجون کم جان زلفه یلادان جوق یسز قانی

حال

حال بذر کم دشمنندی چو قانر ادمیلند و طووشنلی
 و کلک و خنیزین و بغا و کلمه و کلامی و لیکن و بیلی
 جانور زلفه و کلی دشمن دروغ علی الخضر من بی بیرو نانی
 بی بدناهی بد لود جنس مخالف الحق روایت
 ادر لکیم یلون عادتجه المیز تا اشیو دشمنکن دن
 بدسی تلف ایلمیغه یا خود او ذیقیمیغه به دیوانی
 بقیمیا حیه بیخبر حکیم لند ایبار لویاون حیه دیو عرفت
 قوم انجون و دولکم حیه وقت زخمه زایل انون
 و ال ز دکانه وقت حتی الداون باره او زلد سدخ بر
 آید کن انجی الو ز کنت کم باشنی یصلیلند یلینند
 دح دز لو دز لو در بنند و ابدوع قد در آل جتان
 خصمتین وار در تکلمین چکننده یلسین وار در
 آت یلسین کبی تکه کب فقد بتلو دح وار و زلفه

اقی نه قند و هیلو در زشت و زبده کو
 دوح و او در صغیر و زائل و کل استینه الموقر و صغیر
 کفارت اسی ایامد بدوح افعی و زلد با شیب
 یقین بین آنچه از قسماه اندون خط جملش در
 صغیرا نه قند باق امن او نه افیو بدوح وان در
 از قسین بکل نکل و ز اولدخ صت یوز در آنکمل و در
 صفار غنلین الذین بدوح و از در بند قلمه رکون
 کشتی که شایان صت الموقر استر حوایه فلقند کد انز
 اول کسنگ از ربه و ز قال منقذ الذین بدو
 دوح و از در کم الت ای اید و الت ای ایاق اولو
 اولهون با صغیر کشتی ان التون بکل صغیر الیه
 الود و التار یکن تاکاه ایاق اول کشتی الت
 و هشتاد و شصت الود هیچ صفار و ز بهر کو
 دوح

دوح از دهادر حفظ العبد فکل بوادون نصیب
 الا ان کم و بری ایلیا سیرین تکلم بکل نور یله و در
 ایلیا کلمین تکلم بکل فکلم یله و عدل و کلم یله و انلا
 فکلم طاعت و تکلم یله و هکتان کم و در المفاغی
 اشبو و جهل و اوجی الذ سحاق تعاکه سعادت
 ابدی او ناه حیات ستر مای زوزی ادر کم بود
 لذت مخموم در نیانت
 جهنا که خون کم قلمند حیات جفا سی جق و فاسی حق بطلی
 در بی قل کلمی حکمت یله که تا کو یسین هکتان
 خودات امب ناه عکله و عکلی تفکت الکل باری و صفاتی
 القیود بداد دوح و قیوم در قایمک مبالغیست و عرف
 عادت و ایدر لذت کم فادون کشتی فادون است ان نده
 درستی الله تعالی عالمی کذلک فاد بدو در فتوح لیسند

یعنی باشند چسب زید عقده زلف و زه کده بلوکه
 کف صحت و در طایفه بلوکه دفع اتمتتک بدقت
 بنام احوالندت غافل المذ و اوجند زید کله غافل
 اور ساید ایوز سادات سیرج ه مقصر المبتد اولوز
 فان کبی کسبه قیوم الملق علی الهی من نیکم کلامه
 الله لاله الاله الحق القیوم لوت اذات سینه و کلم
 کایت موسی قوم بتکن موسی یه صند کلم
 بزم تکب هذا یوم موسی طوز و رجی صرد کم اینام
 زینا یخی ریم ایوزم حق تعالی حضر تندن خطاب
 از و کم یاهوکی ال الاله ال شمشه الخل الخجل جله
 الادی انقو غالب الادی و ایوفکده قعدا اند کفین
 اید و لبته الجملة اوج لده و کت اید و لده و فحله
 یته اینا اول ش شست النارن دشد باره باره

الاد

تور

الدخنی تعاد و حق اندک یاه موسی باون ساکن سیک علم
 بنم قلام النله شول طناد غل شیش لکبی در الیناخ
 سنجلین اینام بو عالم خنسی خداب الیادیت کت
 کلمت هلول الیاد حظ العباد قلام بو اودن نصیب
 الین کم حاجتو لکن حاجتین و مصلحتین یا شست
 مغلبه مشهور اولو شست
 جهانک خون بقاسی نوق اعافل از وطن باشند ایشیل اوله غافل
 الکن فوضتی ایدمه ضایع کجا کناغ دریشب بله نازن
 بلکنی اشکی یارینه قوماه که غیبی بلناب خلق اولد جاغل
 الحاجات بد اودخ واجبات در الله تعالی وار لو در
 واندن ایدغ یقانو در حق تعالی ان الو هیبت مغلب
 نده هیچ الکنل یقندر و کل کماله و ز حفظ العباد
 قل شول وقت واجد الوتر کم تکب خضر قینه مطیع

اولاً انتم بيغامت عليه السلام بنو كنه من افان
 ع الله الماعدا من شين حكايه ابوعثمان واسطوي
 ايته ذلك سفر نزه يانم كهنه عو رة عله بن بنه
 ان رنك ظرق عو رتم نو حاله يانم اعلمت دغمة
 جاعه ثم فد ياد ايلد شو سنه لقان الازد نو بن
 ايته دم صبليله حال كونه ذر سن باشتم قلده
 دم كته دم هو اده بركشي ائدر الناة التناث بنج
 اجناه قنل باقو قان بد بنه ذوق وار اصاب اول
 زجر اشخا صر قند ايته الك شول سواد
 الك كذوخ اكل الذوق اجدل قندون اواب بوون صو
 غار الازن طناو ومشلاين فقو لو ياب ايته دم
 نه كئسنكم بنه بوكمم الياكل ايته عدل مقبول
 قالتم انك ابرقون ايته دم بو مقاصه نبيله ارشادك

ايتاب

ايته كنه ايتاب نفسه مخالف الازم واملن حفرة
 مطبخ الازم بسن هجاي بكام مطبخ الازم او شين سكا سو
 كانه دم و مشايخ ايتاب له واحد ديوشكاه و نلتم
 معشوقنك بيبل قشوي بين بلوشنكم يعقوبت يوسفك
 صكا كنه بنه شيدك ايتاب يوسفك قشوي بين
 بلورن بو صكلكن كه ابي لا ايلد ويح ابو يوسف
 جنيد بخارا دي ايته شيوخ سرهت قيتاه و جايه كنه
 ايلد شيوخ ايتاب و جمال الازم اكل كو كل عجبو بنه شيله
 مستحقون الازم يوزني قليلت ساد احي طيميا بد نجه
 مشايخ ايتاب و جاد اخلصكم بحاشق صفتاب صعو
 افلا شول بنه كه معشوق صفتاب حاضر اولان يلا
 كه حقيقت سلطان اشكارة الحق بشريت هجاي يلك
 نصيب فناده نكلم شيخ ابوالحسين نو ري ايته

يكلم يلائمكم وجالته فقدا تسنانه وون تكلمهم
 بلاغهم ووقتن كوكلم ياو وقلهم وكونهم بلاغهم ووقتن
 تكلمهم ياو وقلهم وبتكلم شيخ توريه وحااصل
 اللبس جاج اجناه بربانغ ازرناه طو در بيايد كن
 كان وقتك ناه غان غانده كن و بربانغ ازرناه طو
 ووشه ريل بن عبد الله وجاه حاصل الاريكلم
 بيش كننه بتكلم طعام بيد و قش كننا بيد برعبا
 كلك كبير و بترجه بترجه در ليد بشه
 سنن كذا الله كذا كذا طويح همتي كذا كذا كذا
 ووكلي مقصود كذا حاضر و امير او انيجه بجه فلو ان الاين شيخ
 الماحد بتاودج فاجاه در هجيا معناسنه و ذلكن
 حيدر و مبالغه فانه زنتام علميه وانه در اما علميه بقاء

خلا العباد

حظ العباد وشعب يقنه و حيد و كجا بيد
 اعاده اعمنن الواحان بتاودج و اجده و الله تعا
 واعده در تكلم كلامناة بيور و الله كذا كذا و اجاه
 لا اله الا هو القمنن النعيم اما م فخر الساري انذر
 واجد معناسن يا نقي كثر نادر الله و اتناه
 يا نقي ضا نادر كذا نقي كثر نادر هناد سا معناسن
 نادر كذا الله تعالى موجود ندر كذا قابل قسبت و طلته
 فاقسبت او اما غنا ان الازم كلون ضروري كذا مكانه
 اوليا زيدا هت نساكم مكانه او الا اول قابل قسبت
 در قابل قسبت اولن محتاج اوله الله تعالى به والله
 تعالى محال در كذا محتاج اوله تكلم و كل عالم انك خضرت
 محتاجان كذا نقي صا مناد سته معناسن الذين
 كذا عالم اجناه بتكلمه يقانن كذا تكلم خضرت نك

وحبیب فالسنه علمیه قال رتداء اکابر ائمه
 امام فقیهین ائمه افعال الله ان یخ یقانه بل صم
 وکلین اولین تادی خط العیاء مکن یوادون نصیب
 الله کم کتذره فانتبه فیه فصلتک تاء هج تظت
 اولیا
 یقل خو لانی تکل اث ای امیت فم ابو خو لانی تکل
 تاکه ایستل فم لا اثبات الایه اولسین عالم ایچله می
 الاهد بنا دوح احد در واجب که احد از سنه
 فدق با در کبر واجه مفتوح عد در یمن سفینک
 اول در لکن سفینک در کل در تکر عذب آید راجه
 اشنا الله در کل خطا در سید دوح با در کم واحد صفت
 واقع الت رخیل واحد در لت رخیل احد در مذلت
 بس الله تعالی مخصوص در رهن کب افسد

واحد

واحد ریحیم کب اسم در احد در تر ذابتاه لعده در
 صفات تبه احد در تر افعال تبه احد در تر کم غنی در
 ذکل خلقت احد در تر فد در صمد در تر کل و لکن
 بولد و لکن یکن له کفوا احد بیکت مکتة مشیک
 لیدی بیغامه در خص تبه لشی و رید لکن ایتار لکن
 کم بزه بلاتر سنکم معبودن جنسار تار حق تعالی
 قل هو الله سور سن و سید یعنی ایتاب یا فم اول
 کافد لکن در کل کم بتم معبودم بد در جنس یقانه
 باین یکه بیکشی کتاب ایان حسابیم وز در ضیوف
 شیخ ایتاب صیابین اول خواجه نجه بکل التون
 شیخه استمد لد بیزان صکره صرح کم نقانه
 در ایتاب بندر خواجه ایتاب ولو مسین بن سکا
 نجه بکل التون وز دم سن هنوز تبه در سن

شيخ ابياب و لو شستين اول حقيقه بفرز قلبي
 حجاز و زرد و خواجه بي اشتهار كلكنه الحام و شاد
 اول قو و مالي و زو و يشارة صادق و زو و جهاد و اصل
 كز و ن الربي ثم
 نوري يوز كل اي شاه و نوره هت قناب يسلم كنه منظر
 شاهي كل كنه الدير و عاريف كز بدي كز اي دلبر
 موجود و دريم جنبه شستين لايقان ز ايان كذالك اللات
 كيايت قبلي بز و قله حكشاد قبلي بز و قله ايتاب
 سن كسين بز و قله ايتاب روز كان ز حنابن حكمان
 بن زمانك استين ضوعن كز بز و رن سن
 خوش كلكانه عمن كجند و ل قبلي ايتاب بلبي
 يتكدر كيايت سن كل كز ن و ز و ز سن جمعا مشقت
 عالمة قلمش بن و ده ست لوفينك قيسنه بلكان
 دم

دم ابرن هت كز قناب اهل و لطف اهل يدايت
 الميا كذ و لذ سنك كز بلا سن قناب من تنسي بلكان
 كل كنه و سويه كز قناب سوا شند قان و كز دم و
 شجر بلكان اهل ايتاب سن ز ل ايكلك اهل و شتر و سن
 ايكلك تكل ايتاب بلكان كز تا ارا سن لوقا و ايتاب
 ال و سن و ن باد و خ صمد و ز سن بتر و الله صمد صمد
 معناسنه و سن سن جن و جده ايتاب ناز كز صمد الدير
 كز باق و ز و زال يقان ايتاب سن بتمن صمد اللان
 كز ال و لقا با لقا و كامل او كز صمد اول و ز كز ايتاب
 كه انك اول و لقا ايتاب اول و ريه و ران كز المذ و انان
 كز سن ميلان كز صمد الدير كز كز ال و لقا و نهايت
 الدير اول و صمد اول كز كز ال و لقا و نهايت
 صمد ايتاب صمد الدير كز كز الميا حيا ايتاب ايتاب

صمد الازهر كم لم ينادن طعمه لى ولسناخ انان
 طغري صمد الازهر كم الميا انان غيبك وهم كذا لخميا
 انان غيب كذا صمد الازهر كم انكلميا وافي اولميا
 وهذنه وكنسا انكلميا كمنه اكل مانع اولميا صمد
 الازهر كم كوزميا ان كندن وقيلو فيا عرشن وكري
 فكو طر صمد الازهر كم يقاضر اكانه ان مكان عاجر
 وزانك عظمت وصفناه شرح وبيان صمد الازهر كم
 عالمك فمهم نومياب الازهر اليا نك عزوت غا ينك رشك
 حكيمك عقل نومياب اليا نك حكمت سرتنه تشكك
 صمد الازهر كم اكا اليك رغبناك وانك حضرتنه يقين
 وزميا سرهو وغفلناك صمد الازهر كم بيد ناب خلك
 فكنك كذهاب وكو حيسن ورآفات صمد الازهر كم انك حضرتنه
 عرض الناهجات وانان اولميه جمله غيرات صمد

الذي

الازهر كم مخاوق صفته صفتنا صمد الازهر كم عالم
 اولميا ميات قابل الميا زيادات ونقصانات صمد
 الازهر كم كامل اولميا ابتناء وصفاته وافعاله وافي
 اولميا خبرناه احواله انان اقواله صمد الازهر كم قادت
 اولميا يقابى وار ايلكم صمد الازهر كم تحف اليا جميع
 مخاوقات وخالق فنا سبتان صمد اميرات
 الون ارض وسموات وهذكم ان بلدينا كما
 لله وكنك نفسى بسون زواله وهذك لى بلدينا
 عو تلو وكنك ونفسى بسون ذلتك وهذكم انى بلدينا
 بسا غنايكه وكنك رت بسون فقننا يله ووجوكم
 انى بلدينا بقايله كتابى بسون فنايله بس اعراض
 الينون ذنبايك حالناك وسقنسون بسك ملكه نادن
 والنادن اى نجه عانتناك بين بود نيا انان تداف عمارك

ادسترس قو حجاب بيان دنيا ستمول كناه لعل بانثانه
 نكلم رسول حضرت يعقوب زكوة هي بيت اللات نيار اوس
 كل خطية دنيا بعتن لانها ز اخذت منزلة لبرانه
 واخذت مسافه لونه يد بارا ز در كرم ناوية باشنا
 ارايشته المشاف تاكه اندن انقائند وانكاه فنا بوسني
 لجان واخذت منزله بدشانه تقلم عسني بيخا قير اياه
 اللاتيا قنطري فاعنوها اول التحم وها يعني دنيا بلكر
 وز كرم الله الله اخذته كالمس اندن لجان في
 عمارت الملحك بندن انقوا نيلد خيلكم الكه دنيا النون
 اولوا واخذت سفسبي عاقل الذم كرم اخذت لختي ز اوتيد
 كه باقيد ز زينا فنا اولن النون ايا في قلن سفسبي
 بلكر ان على الخوض دنيا در سفسبي فاني واخذت
 النون وزر باقي حكايت مكر بركه اوصنون الاب

برارا

ببارا جو عن قند كن بزده شتي النون لارا اول اوصنته
 ايتار كزل نسنكل وار عيش اول اوده كل اوصنتن ايتار ال
 بن سكا كزل واشكاره بنكذون هتاهم واز نه كلكسه
 ات بن ان بلندن در الكيس حكشو قاضيه كل انقاضي
 ايتار اعلكو ز قوكونه ودهان ايتار لوز دره واز سنن
 قند كل بلك اغلنه وزه اول النون قند كه جران اياكه
 حكايت ال كشي بد اوي حكشا لرحق تعا افسر
 بدله اول اول ديوار نارت بد كسج حال دليله سليل
 ايتار بناه ذبح نه نواع قلده كم حكشيد سوزن دنيا بلكر
 ز نانا بلكي الو بلام وبل بيل قاي بادشاها في الياح وصلو
 الدم حيدر دم وبتك بيل قدر سناه يتاخ وبتواف الدم
 وبتك شي كلار بن الاز بزده شتي وزر بزده ان طنعا عاقت
 صناعم اشناقم بلك بيل قاي سله يتدم طبراق النجيه

و صبر کن و ابد کن که تیرج حوز و لذت و اول وقتان بید
 اش بود یواز دریم بنامه نو از که جگشت عید هفت که بلد
 بی نام الله تعالی صحاب و در کم حاجتند و در زین بس حاجتند
 اندن و لیا تنام بدکو بیخامین حضرت تیک تو بسن
 زیارت ایله ایله الهی الدین بد لغرسک تیغافه ریک
 معنی ناز زین و اندید لغرسک شیطان سوناه ریز
 سین خاشاکه دشمنک سوناه ریت دوستکی بد نازین
 باکم دوستکی شاد المیت دشمنک کوز او سن خط العبد
 قل صحاب الموق حقیقتنه محالده انما بطریق مجاز
 اول وقت صحاب الوتر که صحاب خاتمه بانه صفتنه
 و خلق اگنا اول وقت محتاج اول وقت
 انج کنه اول ایقودن ای فقیر
 حاضر اولکم او بنفاد ز اول خاییت

صباح

صبح و قیامت خنک بیاید اسر طالب سید تاسر حران مشکی
 قشلا اوار یله جهات هندی بری تسبیح او قلند دلدارت
 که هیز از دستیک نه دستان اقرین بلای کتم نجه ایله ز نقت
 سن هیز ز او نمادک عقلتانه سن
 نازین غمده کی که انادک قصیت
 نفسک آرزوسی یا غل بخاری
 قند مقصود وایر یسند در اسیت
 اش بود یا اخرت کبر یسندن
 اتمدی قنار انه اهل ضمیت
 جو نه بقما جانک اول کج کبر سبی
 اوقی اجدان او ز امل کاکیت
 چون معاد در ویرچی حاجتلی
 حضرتینه حاجتکی بیرویت

عذبة اكل ناله المودة قبول
 اجعالك مطيحا اياها حديد
 يا رسول الله كل نيا عني تكن
 لم يلمت من بين قبيحك بيت
 خلقه ان اولاد اول عرسه
 صور لا بناه وطمير ونقيت
 كسبي جنت يولن دو تا كالا
 كيمتك ورفوع بيت ناز و كهير
 القادير القليل رب ادوخ قادر هو قادر الدين
 لم نه دلتمنا اشليا ولف سنة اشليا قادر كل شرط
 بود كلان كم في الحال الله تعالى قادر هو شتمت
 معاشتم قين مدغ الكجائن كم دلمه شتمت
 هتم كم بيلان تكلمت كل قادر دغن كدكتم كم الكغلاب

صلوات

فليخنا قد قلنا اولو كناه اشليا حظ العباد قالوا وادون
 نصيب الامم كم حتى تعالي بينن كم قائم تطوع عبادة اياها
 بتم خضعة يقين الوزج من يقين اوله اول قلمه سوير
 اشكلم كل وكره ما كوي وخلقني بعملة الوز نسلكم نيا قدير
 حضرت ابدان يا محمد هذه مسكام طبع اولسا بتم خضرة
 فطبع المشاعر وروح عيسى بينخامتن بالقتل برسنة ذود
 دعا الابرار اجاد امام غنالي اياهم مقدار ومعنا من هجران قادر
 معنا سائر قدرت استار دكل الوز لكن هفتارة ده مقابله
 طار در مخي الاديين عدي اياهم قادر دكل قادر تانو دكل الوز
 لكن قدرت اش ظاهت اولم كل طار من امام فتنه ده واجهت
 قدرت اش ظاهت المشك كد كد اش
 اشكلم ديلت سنة اشكلم اول قديت اشكلم ديلو مينيا اشكلم اول
 قادر من كور ما كجون شكلا ره بوق نا كور من كم الكا قاتر نطيت

وارد وقتی بچین توقع اندر نسنه و زمدلر و ناندن
 مخروم الب بنده و قننه و از داندن نسنه و لدر
 اول یهودی در ویشاند سور و وقتها نبلن غیر
 اوردی اول کشیده دلزکن و ز اول لجا اول قاضی
 و شناده که در کم قول یا قوت دن بد سار کله قیومنده
 دنرا احد و کز ممل استر قوه من لدا ایدن بیجمن قوت
 من سز ایتا لزمین سنکچین بنید لرد شمد فلون
 عفو دکنر دولر چون صاحب اولد قاضی اویندا غلام زارن
 ایدر و اول قشچی کشیه و از دیو احوال صر و اول کشی
 ایدر و قاضی چر سو و قننه نل ایدر لجا اول ایدر لکن
 کشل و از در یکا صت اون کن اقمه و رین چر سو
 ایدر صتمدن قاضی و خ از تدر صتمد چر سو قاضیه
 احوال صر و قاضی ذو مشن ایدر و ز چر سو ایدر دنیا

طاهه ما

طاهه ماله صتمدن فی الخ اولمان ایدر و چر سو
 قلره ارشاد بیس قاوره و چر سو و اسلام نوزی قلدر
 و قاضی اول دوز جان کز و قاضی حکم و خط العبد
 قلدر نوادون نصیب ایدر که عمل لدر و الکر و مسن
 الذود تا یعنی آخرت عملین دنیا عمل از رینه مقدم
 و تاهه شجر ای ککل بو ککل ایدر ککل قاضی بارنه
 زینه دولت کاشقالم بنده ایدر بارنه
 بوجها نکل بق بقاسی عمده و احوال قضاوت
 عاقل اولن اعتبار انما یه شهابی و ایدر
 چرخ هندوم و کشتن ز در لو عجایب و شمان
 و کملر قومند که لیل ایدر کاشقالم بارنه
 غیر تیلایر تیلکی ققلنی فصلا ککل
 حکمشده و طلغ اول ککامل استار رینه

الأول الوحد برآدخ اول در ویرسی آخند والله
تعا اولدن ابتلا سز و آخر در انتحاش اولدن شکل
لرزه معرفت و زو کله اخند ز غیب لری ستر انطه
اولدن و کل نستان آدن و از المغلده اخند و کل
نستان ضلعه باقی فطغله اولدن و کل نستان آدن
قدم ازیلیاته آخر در و کل نستان صکر ستر هابینه
اول در ایجا ذ تخلیق آخند هابیت و توفیق اول
در هاب اول اول المملکة آخر در هاب آخر المملکة
اول در اول انصارین المملکة آخر در ایاز انصارین
المملکة اول در ایمان و فطلة اخند رضوان
و زو کله اولدن کینه تالین نستان و آخر در
کینه تاخیر نستان اولدن خلق بی فطلة اخند در
انسانه هاباته رزق و فطنة اول در المملکة

آخر در

آخر در تکلیف اول در تکوینله آخند در تقیید
اولدن احسان المملکة اخند در عقمان المملکة اولدن
هابیت و فطنة اخند در رعایت المملکة اولدن
دو نکلین سوء مملکة اخند در دشمنانه خشم المملکة
اولدن سعادت و فطلة اخند در عنایت المملکة
اولدن واجب المغلده اکاصفت فارم آخر در کافحال
المعانة فناء و عدم اولدن عادل المملکة اخند در فضل
المملکة اولدن در المملکة اخند در کینه اولدن مملکة
شول کسیم تکمیل اولدن بلای ادب ناسته کفکت
الیاک تکلیف تعایب النخدة نه یز فطنة سعادت اولدن
مشقاة نادن هتک شیم تکمیل اخبتین بلاینا
ادب ناسته کفکت و ایما اشبو فکت اجتهاد الود المعبی اصل
نفسانه حکم ته و جهله فتم اولدن خط العبد قل اولدن

الملقى ووستاسن زيبكته تكلمه واز لغته دليله در اخر در
 يعنى اختم الملقى الله تعالى به ووستاسن زيبكته خداون
 در يعنى قل اول نفسى باو ژانان تنگي مسن
 بلون الله تعالى اول الملقى ووستاسن المبحكم يرد جان
 قل اختم الملقى ووستاسن بدمكده هم اول اختم اوله
 ختمه ادر لقتنكم فخر و هميه قبيليس وليا بين مقير
 تيله فخر ادر لقتنكم اول بشمغن جفتب كعييه
 كدن الاز حتى دخي صكارن ايله كلردى
 وانان اكرن هوسى بيخامه ووشول وقتك شغيبك
 قننى نكاح ايلار اليا نسنته لادن و بركه عورت
 اخلمن دغده دى قننى قنكويد يول از دلن ايلقان
 دغله اودا سستار لقا كندى پشيل غج اود
 دغش يفت جو خفته ايند سوز اكلن بن فاريم
 شول

شول اخلمن شايده او ديلم كتمم خون غج
 قننه كلر بيا وانكلار اول اخلمن كيهامسى ابي
 انار بيل فاطمه نعلينك اكل بالوا اول الملقى سوط
 يعنى ياموسى بن سئل تكلمك اين مقامه كلر
 نعلينك اينكلار جفتب كلر بس اول نسنت ال
 بيجد منازيره ورجى بشمق جفته فاو دج جا
 هالينده سنج اكل كند و زنا حرام اول ايلار هم اغريل
 الك اول اول كساره اسله فاخ حكم الك موافق كتم
 ديوا كسناه اول كشي ك اسلامه كلن دن الك دن
 ديت يوند و سسنت ايلار عباد المطلب اوي
 بيخامه بيل دوسى شول حضرت اسلوقاه
 انى فقه ايلار اول كشمه قائمه يند ويندى ادر بس
 بيخامه دى اول كشمه قننن دلردى كيهامه

اولدي وانان الكازن جانوزك در سن كين
 لدر و اول طريق دزن جشمنا دي اول ان ايرن
 دزن دوح بينه الديو اول بزم سلطان دي حق قعا اورين
 بيخا هر و بيا دي كاري دعوت ايلد جشمنا بير
 او طبلد اورينك دعوت قبول ايلد مسلمان الاول
 هدر سنه و نياده جوشيد بيلد اورين شان مجوم
 علمن اول اول قنق قبول ايلين براهم بيخا هر
 دها اول سقلاخ اخسف دوح الديو اول سقلاخ
 بويانين فدعوت ناري سلب اولد كم حق قعا موسي
 بيخا هر له همدون فدعوت و بيلد دعوت ايلد ديو
 وار دلد قيو سنامه بديل قامر در طرز و هنج التفات
 اتملد لور موسي عصا ايله بنگد قيو و زو اول
 صد بيل صاعقه سناما و هيتان دزن فدعوتك سقلا

ح الجار

في الحال اغتدي و صكر كذو بويار اول اوق
 ياي دزن اتن اشحيل بيخا هر و عليه السلام و هم
 غمخه بنو بيزن واقين دوح اولد وانان الكازن غيري
 دلن سيلد لدر اول صحابه كاك بيخا هر حضرت
 بطلن و زومغيره بن شعبه ياري هم آخر لشام
 و بخا هر دا ايلدي بينه اول يعنى بيخا هر حضرت
 وفات اندك دن صكرم برفج صحاى كذولت مبارك در
 ضسندك دفن اتلد كدو جقد لدر دعيمه بن شعبه
 بركن الراجق قلد صحاى ازر نه فدنا ايلد
 كم رسول حضرت قارن احد ايلين بندم ديو اول
 غمخه افنه ازر نه سكه ورن عبد الملك بن هز
 واندي اول صحابون دزن سليمان عليه السلام
 اول كاغذ دزن ديو سفد عليه السلام اول نفقه

روضة بقره صكر كذو بويار

ائمه دزن محمد و ادی اول بنه شیخ دزن خدعه
 بن مالک دز و اول تاریخ یزدن بتلذذ عمید اول
 منجیق دزن محمد و ادی اول اقا تن غزاده
 بن و قاض او اول مسلمان که غزاده کافر اولد
 و اقا بن عبد الله ادی اول مسلمان که بلخ ازمان
 کشان دینا ای شهر قندار غزالی سید بن
 عثمان اول مسلمان که استنبول فوسن قاجار کرد
 اجنه اذان اول عبد الله بن طلیبا اول مسلمان
 قصه ایاری هکله عینا بن عبیدی اول قصه ای
 بقصد اشته و بن سربعد اول کسبک استله هکله
 بجهت نمازین ظلماد ما یند و صفین ابن عمر
 اول ائمه که بواهندن مسلمان ای علیا اول
 عورت که الدخایجه الصغیری ایاری اول مسلمان

الذ

الذ خاند متکار لزون بلادی مسلمانا فارس
 النان و دغ زید و زهریب دز و اول تلک ادا البین
 او و اول حسد البین قایل اول احم الذین خ الذ
 و کتدیله بینه فغش فذ قدش اوم علیه التلم قد
 دش ها بیل و دز قایل ایبار قز قز دشیم بن الوری
 دز قز دش ها بیل الذ و اول بادشاه کج استله هکله
 رشوت الرفعین بن شعبه با اول کسبک حازه
 بنت التلم محمد بن یحیی یله بیخامه حضرت هکله
 جه و از دخی کجه ان ججهتانه کرد صحابا با اخته
 صحای که وفات انا مدینه جا بن عبد الله
 و آخر صحای که که بقصد اول انسن بن مالک
 آخر صحای که کوفه الذ عبد الله بن ابی اوفی
 یاره و آخر صحای که بقصد اول عبد الله بن

الحارثی شمس ایدریخا کم عمری صرف ابراطه
 و الزی کوزا زرین و شمس اش ساهما
 نفسه ووز اغه و ویناب الدی ایدر
 دینمیزی و کتیب و نیاید و نشدند
 عمرت از تلف و اخترا و اخترا
 فرضی فوش ایلدیل بیلمد ز وینا
 طاع طاش اغلر ک حالو فرینا اوله ورو
 و قنونی بن کز اول کلیمیه ز ووه
 و فخر و فرین کین الا ابن آرز ز کزه
 و فکا تر مار اوله و فرین ابی حاصل
 کا فل اوله کتیب فکری بو اوله کتیب
 کما ازل کلیمیه ندرینا آخری کتیب
 لری قله الباطن بنراد وینی ظاهر و

و کتیب

و بدسی باطن و الله تعالی هم انکار و هم کتیب
 ظاهر در غم کتیب کتیب کتیب باطن کتیب کتیب
 لغامظه ظاهر در قدر نیاید باطن در حکم نیاید ظاهر
 در انکار باطن کتیب کتیب باطن در کتیب کتیب
 هن کتیب ظاهر در کتیب باطن در کتیب کتیب
 و کتیب ظاهر در کتیب باطن اوله باطن کتیب
 کتیب کتیب ظاهر در کتیب کتیب کتیب باطن کتیب
 کتیب کتیب کتیب ظاهر در کتیب کتیب باطن کتیب
 دن کتیب کتیب کتیب ظاهر کتیب باطن کتیب
 نیاید ظاهر کتیب باطن کتیب کتیب کتیب
 کتیب باطن کتیب کتیب کتیب کتیب باطن کتیب
 کتیب کتیب کتیب کتیب کتیب کتیب کتیب
 کتیب کتیب کتیب کتیب کتیب کتیب کتیب

ودر مشهورین محسوب ایامه باطنی در ششمانه مخوف
 ایامه ظاهره که در ششمانه باطنی در ششمانه ظاهره در
 بر ششمانه باطنی در ششمانه ظاهره ظاهره ظاهره
 و در فحمت آثاریه باطنی که در ششمانه ظاهره
 ایند معدفت نوریه سهیال القیامه سئل الله
 تعالی اشکارا در سن اشکاره نشسته اولانیم که انکه
 و از لغنه کسبش شکل اولیا حال بادیم که در ششمانه
 نبطه اولانیم که از لغنه بهین نجاشکاره در
 جهات اقامه عزالی ایامه الله تعالی کذلک اولانیم
 قوت اشکاره از غنا اندوز توری نوریه جهات
 الازیریه اهدت نسلم خلدته ارشادانه مشعش
 اولون تبکم بین ما کتبا انما جهات زین کلدش نور
 جدیده اشکاره در حال بادیم که در ششمانه کلدش

صعدیه

هجدهم از بین کتبان که کتبان و کتبان کتبان نور
 حق تعالی بین نور کلدش غایتان اشکاره در
 آورم اکتان کلدش کلدش کلدش در اول نور کلدش
 نسبت لاجرم کلدش کلدش کلدش کلدش کلدش
 نسبت و کلدش نور نا املو کلدش کلدش کلدش
 و کل نسبت انکه بالو اولان کلدش کلدش اولیا
 کلدش نور بلتاد کلدش کلدش کلدش کلدش
 سیمایلیو الیو وار کلدش نور کلدش کلدش کلدش
 از کلدش کلدش کلدش کلدش کلدش کلدش
 در کلدش کلدش کلدش کلدش کلدش کلدش
 کلدش نور کلدش اول نور کلدش کلدش کلدش
 کلدش کلدش کلدش کلدش کلدش کلدش
 کلدش کلدش کلدش کلدش کلدش کلدش

کلمه بد بینه ذقنت او شناید حق تعالیکن
 وجود شکستن شنبهستن معاروم اولی کن
 حکایت و کل مخلوقانک وجود و قیام الله تعالی نور
 بدین وجه است لغیانه در اول نور وجودی در لغ و ایم
 الذبح سبب الد شبعه واقع المفا و هو دینک
 خط العبد فله نصیب نوا و دن الذکر انشکافه
 اوله تکرینه لایق عمل لکن انما کله و لکن اولینانو
 صفتک دن که انکه صفات فهمه و ز لکن
 شمع کمان زوکی بلقا اوله کل قوه غیر انکه
 ضایع اتم عمد کله دم کجه طاعانکه
 وقت اولکم تین نفس عمدا استین بملین
 الاکن تدر رنهی باطن کاجزه کلک لایله
 الحالی بداد و حی والی در یعنی الله تعالی

۱۰۲

فانه بدور کم هانک تا بپرسن ایله قال لمینک فتو
 لیس در کم فضیلت لکن تینن هر لحظه حقیقتنه
 الله تعالی تبارک اتقی والی یعنی زبیکه اول
 ازل از لکه تا بین ایله هر نشسته منده سینه کده
 آنچه بدو تکم و قتل و قتیجه اول تا بین لیه مفاهد
 نکتت ترا جیح بازو زکم فایم در اول تا بین لیه مقام
 لرنه باقی و وایم و تعلقه افاصل عباد بقدره ولی
 استغناء کجا بدی کذا عاده اتمنن که تکلیف اولیا
 النحالی بداد و ح متعالی در علی نه هفتاد و در
 بند مبالغه و در خط عبودیه بقدره کجه بدی
 احلین عاده اتمنن که تطویل کدم اولیا السیر
 بداد و ح بد در یعنی الله تعالی احسان المبحر حیک
 قل لونه باو دنیا امتدانه و زیه دین امتدانه و ز

اول كه دنيا آمد نامه در عهد و ز دي كس صحت
 و خوف و نه دي كس كه ال فكل من صب اغل قنور
 دي كس اما دين اميد نك باز كم الله تعالى كناه
 لطفا اول نور بغشله اول نور بر كينه جان مشا
 هاره بلار كس كل صحت بولد عقل مغربت بلدي
 دل شهادت بلدي سر مكاشفه بولد كز غيب
 بولد شن جاهت بولدي تمام رحمت بخندن و بر بن
 انجاده كل الوز او ز كل الوز بنا قلس الوز قاب
 الوزير قلند الوز و حيت لدا الوز عيشلن الوز
 حيكند و كاتا الوز ايج الوز قاب الوز باغ السور
 خط الورق قلند بواو دن نصيب اولان كم حياجه
 الكن البيا خصوصاً كه اتسه اتسه بيغاهه
 حضرت نبيد كم تنصير كل خشنوع دلغ انه انه

عشقه

عشق و لغنه در حكايت هوشى عليه السلام
 حق لها حضرتنه فنا جات اليركن عدش ايا غنده
 بلكش كن و كم شيله طندن تخت انا اكل مقام
 بجه كلفه ايتاب الهى بوند كيشان كم نيك كس مقامه
 ايشا حق نعا ايتاب ياموسى بول كس بى هنج كينه
 حسنا اليرك و ز كم نغشته نكلى الميا اتسه اتسه
 انستادونه الكن البار دوي حكايت امير المؤمنين
 حسن رضى الله عن اتسه عليه و اتسه فاطمه
 يله طعام بوند اتسه ايتاب بالخل بدمه نتيجت
 طعام بوند حسن ايتاب قد قدن كه سرك
 نظر كند و قد غي لقمه السنه دة بن بيم و تكب
 قننا اولوالم و بوندن دوى فاطمه ايتاب
 اى اغل بيم بوندن يان سكا اول السول كل

سن بزمه طعام بکل دجه کایت بایدید
اندز انما کبی اراد غنمه تکبری تعانک عشقنارن
کلر چه کزومه انقو کلمزدوی ارتیا کلن نماز
قلیدم هنوز دخی یکم یکنه انما هادی برکته
انم اندر وزد بکنه کل بنمونه یات دیو سترنه مخالف
ایمانم واردم بانه بتارم انقو کلمای کزومه انم
بینه بشیر کن فحیه بل کز عمل هو الله احد اقدم
عز کز انم الله انتم لانم انم ایدید بدالم التله
قله باری جفته هارم او بکله دیو و فحیه وقت اول
الم و عمادی و فحیه کلمای کز سالد کز انما
لدنا الیک الیمینة نیکم انما کلامه صر و کز انما
انم یکدن سو کسین به استا کلم انما انما
یکدن سو کسین انما کلامه سبهارن انما انما

انم سبب اولاد قافی حیاتی و استنادم سبب
اولاد باقی حیاتی و استنادم سبب
جانن تندرل آیت دل کسک ایدین جانانه
کلیجه ایدین سبب دل کسک جانن اول و سبب
کذ عوض استار سبب بینه اون نایید بود
سین کجه کزدر در سبب طاعت و انما
النواب بداد و خ تو اب در الله عالی تو بند
قبول اوجانی بر سبب کلم تو به انما کز ضانه
انما کلام کناه شویم تکلیف رحمتان محترم لطف
انما کلام ارشادرس و ایقلر بطلر طاعت بکام
بوز کله قمن التکم کفره ان کز نعوذ بالله تو بکل
معتدین ارقی لقدین یقین لغد و تخدرن کما لفتان
هو افقتنه دعکارت حق تعالی توبه قبول الی الله حنیف

اختصاصه در فلان کنایه اندر رخ در لودر لودر به بارز
لم قد یضه لت نکل ایامش اولایان کی از روح کبی
و بنام که تو بسی قضا ایستد ز به بارز که بر معصیت
اشمشد ز کم خجسته تکبیرت شماره در سراج
در با منک خلقی جملی کب بنام که تو بس بشیمان
اولی قار ز به بارز که قول اناسنامه اول
بمشطد ز بنام که تو بسی اولاد که کنعالم الایسنا
کن و و ره که مال یوسف خلدی دلای و آدم الاز
مش اسادیتن و ز سون به خلدی دلسون الکر
غیبت اتاریسنا به سکان بسنا به بهرمان انلیسنا حلول
لعدلسون ز نا ایلیسنا تو بسی الاز که شکر حضرت
ایلیانا اول کشی بنام خشتی دایلیا فر کشی که خلدن
لحق و فلان به ادران دنیان که جمل اولو ریسنا

و بیات

قیامت کشته اول حق ابتسار کلن کبسی الله لیسنا
کبسی یقیننه بلس کبسی اند که سن بی از داری کبسی
ایده سن بنم غیبتم انال کبسی ایام سن بنم عالم
الانکای بیست حق تعالی عادل ایلیا اول عاصینکن
فوا بنی انلره الشدرة ثواب دکتخل انانک کنا
هدر اول عاصیه و ره اول کنا هلد له عاصی
حصه کله توبه اوج سننه اضفاته حاصلن
الوز بد بولم کناه حید کن کن فلنا ایلیا النج تکبر
نکل عذاب قتلین فلنا ایلیا اجه کنا نکل ضعیف
لین فلنا ایلیا زینا بد کشام کنش سننه دیمیا به فرجه
به بهه استد دغنه دایمیا حضم انلسنه حده فلنا
ز نا بنام که ز نه به الملائک و عقد بلن صدق دغنه
لجه قتلنا سوال الکت ایدر سکل نوبه دمنج ناز

جواب حد ايات توبه نصوص الذاكم بكناه
ون توبه ايليسن ايتي اول كناه اشلميسن فمعا
ايات توبه نصوص الذاكم اول كناه اشلميسن تاغفوش
سازامكته كنهيتي فمقابل ايات توبه نصوص الذا
كم درمطل بيه الذخيل اوليا حسن بصري ايات
توبه نصوص الذاكم استغفار ايليسن دل كانه
بشمان الاسن كلكله اشلميسن ذالتون مصري
ايات توبه نصوص اوج در لو در كاميلند توبس كنا
هارة نارت خالصند توبس غفلت نارت عارفند
توبس حقدان ايتي غا الزفات اتمكارت در الله تكا
توبه قبول اذن بشمان الذاكم نجه زيكا له توبه
قبول اتمك اتمك صفتان بوايت در كه اباهيم
عليه السلام ايتي مشش حكيمند كلام ايتي كند

اي سا

اي ساكده بنگاه به هو مت دلوق نارت اباهيم ايتي جو من
خلق بيتا كن بت بمنون خبر بيله ضرتم كلكل ندره
اول وقت جواب اياتم فجن خبر بيل كار ضرتم
جو من دلوق ندر خبر بيل ايتي ندرخ بمنون و كند
الله تعالى بلار رة خبر بيل حضرته كلام ضرتم حق تعالى
حل ذكره ايتي جو ضردي الذاكم قل كناه اشلمسا
تبرجك لذو توبه ايليا وكناه اشلمسا كنه كندوشمان
الذ قد نشو توبه فلا اشلمسا و جهلا اوز سابتن
انك كناه ليو عفو ايليم هندا ايتي بته بت تواب يترم
زيكا له كويم لذك عادت الذاكم نشلمسا و كل مشجن
عفو اند كارنا ما هلمسا انعام و ح ادر لو خبر بيل اباهيم
انا جواب كند كه الله تعالى انك كند نارت نارت كنا
هكار لذ هادول او مغانفلمشحي بيا ده هارذ ايلمانا هيد

عفو الیہ کا بیت بدیلت فسادہ مشغولہ
و نفاذ معصیت و ارسا اشباب یاد چون صیر و الہ
قنشینان صرہ و زمانہ لیر دوست و ابر در قض و
ایجاب اشباح قنشینانم بنان قنشینان لزدن لکناہ
و اولی صمدن صمدہ حق کو برستان قنشینان لکناہ
نزدیم غذا بہارن و اولی کن نبی اوکل نجایانہ و حق
ایکل و و قن اول دوست اولی و صمدین پیرہ کتر
دی بدکش اول یصد و شماره کزدی کز کا و صمدین
و قن اولی و لیلہ صمد کز حق تعالی سنانہ نہ معاملہ فلانہ
انبار حق تعالی جل و علا بہر ذکہ ای قلم قنشینان سنی
ضایع فلان لک و سنان یوز لرن جوز و لرن سن
ضایع فلان و سنان اعراض اعدن سن بدلغانم
فضائلہ و کذولہ خط الہی فلک نصیب نو آدون الار

کامیاب

کامیاب لک عدلین قبول الیہا بد بیار ذبحہ اول نجاول
کذ لیسہ رعیتان اولسون یہ خودیقین خصمانیہ
دوستلری اولسون
کناہان زهد در ایاز لک لک پس کناہ ناز و شبہ نیان
بوتیاقی کذا اجمد الذسکن اوالذعا قنشینان اول عفاک
المتقین بنادخ و مشقم ذنا لہ تعالی فسادہ اعانی ہلاک
ایجادز ستیا کز عقاب ایلیجان از عو نلذہ عذاب
قنشینان صمدہ کز بد قن کز الہ نصیحت اتار
قنشینان حال بلانہ و عذرت اتمکہ احتیاج فلما بی
حکایت بد بیغامین یوحہ لک رکن بد بدی بی جا
نورہ اعددی اول بیغامین اول جانورہ بد شبانہ
اردی اول جانور ذخ اول بیغامینہ شبانہ و
و اول بیغامین ایاب الہی بن سنک بیغامین ککن

فبوسئل انصار حق تعاوحي المداول بيغامرة
 كم شيلة شيلة قصاص الا اوت الك ان ظالمات
 دو حكايست بني استامل زمانه بتكش
 فارد بجز صد يقانر مقامه اششادي بتكن
 بتوز عوجي استملان اشبي قنانه بعنلدي الله
 تعالى ابي اول من تبارك دشرد يوز ازرنه دشمشاد
 سز نرد اغلج قلند تسنجر ادر لرد بو حاله يوز ركن بر
 قشش فير ز هغن ليل كم بوان دشمش جها ايار كرو
 بوا سنانه قارا آس آس غايبان لرد طار كابر وقت
 اول بو زجوق خالي دليلة اول لشكل ايلجك تسليو ورد
 بس اناندر حق تعالى حضرتنه بالمش انابلو اول
 كشيبة القش انابلو حق تعالى كونهن لرد اول بشية
 من نيسن وردو بيغامره لرد رجسنة اتررد

خط العما

خط العباد قل بواودن نصيب الانكم شريعتة
 مخالف عمل ايلنلنل حارلدين يوزنه كتوره فاهام
 غزال ايار زاتقافل يكدل الانكم كندونفسنه ايليا
 زيبلا كه نفس ففسيد لذل ياوزر غلنر باينديت
 ايار ز بوجج نغتم عبادته كاهل ليل ايلان انقاهن
 اتر و بديل سوا اهدم دور نفس
 جنكه حق ظالمين ايار زان مقام مغصابت يوز ديني ايلغه
 هنكه قذ انيله ايلابا عمل اجواق اجرة ايلرا كلام
 الحق بواودن عفو در الله تعالى اقراد كناهل
 فوشاندر بواونان يوزيد ايتون قش عفارون مبالغه
 عفو در ان تقار ز انكصام عفات كناهل ز تجار
 دملار ز عفو كناهل يوز بجز ز دقل الوز حكايست
 بد صالح كش وار و بركن انان اجاب ايلر والذات

کشتی تنگ بدیدم غمناک الله تعالی اول زمان بیغامی
 نه وحق ابله ای که در کل فلان کشتی که تنگ است بیغمی
 و اول انما جین صالحه کل لکن اول کشتی و زدم
 اهد کی بل کل لم بد کرم لشی بیکنا هتاز کل شو حق
 عفو ایسا الکل خاطری سفارش وقت فتنه و تبار
 هنر و اول یوز اشباب یوز نه او نه منده حکایت
 بر او لو کیش طارید قیاس بن عاصم در لرد بر کن
 اندر وی بر سجده کل اغلنجیغ بیناه جا هست کار
 طعالم کتزلکن سرجه الناک جناب اول اغلنجکل
 از رنه دشمن اول اغلنجی اولاد و الحاک قیاس ایجاب
 اناد اولغل تنگیدیکل رضا سنجون دد قصدی کتفای
 و کتفای امیر المؤمنین علی کتدر الله و حقیق
 بزرگ قولنه جا غرت قخت د اول قل علینکل شون
 کشتی

اشتباه غمناک و جواب باخ و زما ی اوج کند کتین بیت
 علی در دقتنه و زد کند کتین و اینق ایجاب کتله او کلند
 جغت دم سنجون جواب و زما کل اول قل ایجاب کتین
 حکمت و عفو کتینه انارم علی ایجاب اشبو اعتقاد کتله
 کتوسنی اناد انارم دوی
 کند یا لایق الو رای بی نظیر
 هتد کتین حوی کتین و وز بیت
 جدم بزدا عفو کتله ادایا
 ای قنوی بیچاره لارا دست کتین
 خطا اشتباه قل به اودن نصیب الذر کم کتین
 ظلم ایلیانکل سجن عفو ایلیا ابر صر نیکره اول
 رخ ایلیانکم الله تعالی غاصیل کل حال کتین باوز
 کاکت و احسان ایان کافر لکل هتدم از کار ایشاری

كما بناه عهد ورتو شاق ورتو نوحه نختان
 فح ورتو عاربت ايامك اومند و توبه اذبت دفت
 لوسته كبر و قبول ايلار الله عرف بنا دوح
 رتوف دوز رحيم معنا سنا ديمبالغة بليته يعني
 شادت رخت منادوز الله تعالى قبت استر كيجاز
 قل لذي غد فستز حكايه بيغامين حضرت
 سفده يار يول بوعورت اغد دكم ننه زده
 اقل بيشند دك نجه اغلنجي دخي قتنا يدا اول حوت
 ايتا يار رسول الله شنبيله روايت ايلار لوستان
 كم اتمش سن كم الله تعالى قل لونه انان وكان
 شفقانو رق در بدن اشبو اغلنجي بو تنوره بو
 بو قنغه فتقدن قيمدن ليس تاندا تعاف دلون
 استر كيان طاهيه ننه قيسند و بيغامين حضرت

صلی اللہ

صلى الله عليه وسلم ايلار ايتايكم ختم عمتنا بتكند
 لا اله الا الله محمد رسول الله دميش اولوا
 هو دة قلم ياد و حكايه ايتا ايوب عابدا ايدرتفا
 سيق فستيم وار دالديمان قلانق دغن انذل بولو
 اني د شارة كتمش لرحوش هالده ضر مشن كم حوت
 سبيله نه معاملة قلاب ايتمشن كم حق تعالى بنم كناهيم
 بيلغا اوت ايوب عابدا ايتكم او قل كمن خرابين
 لسته نتي او الامسكتم الويه يعني الك تسكدر نك رخت
 خزينلر نه سفدين عسكدر دت نكل حلال العاين فلك
 نواد دن نهيب الازكم امكن رحمتنه لناد زلايق ايليا
 سوهار كل عمل لدر تدل ايليا شيعر
 كذلد سكل بل من همد تبتاي اختيار
 سو دكي بولانايد يكال صبا قله مده خانه وار

كفي

اشبه الحق بنسبتك يد دل دکا در کاجه کند
 جهاد قل نالم ای راست بوجه عالما قرار
 مالک الملک برادوخ مالک الملک در الله تعالی حضرت کل
 مملکت اخنامه حکم کجده نجه دل و نساوار الیمینه یق
 الیمکا باقی الیمینه فانی الیمینه اشبو عالم الیم مملکت
 دنالکجه حق کید نور کین حقیقتنا بد در مثنال
 انکادهی در الکتباشینه وایاغنه والته وکود سینه
 یقتد سسل حق کید نور لبس یکن ککنا نواعیله حق
 کید نور اوت حقیقتنا بد نشینه در زیدالک دکلس
 بر مقصود ازر نه یاز دقتی کین اول مقصود و تناید
 حضرت کل جو مودلغ ظاهر او ماتی در حظ الیمینه قل
 نو اودن نصیب اول از کیم هر کشتار مملکت کند نکل
 باین در الکت کند زکل وجود مملکتنا شیر یغت و حقیقتنا

نور و

تصرف ادر سینه مالک الملک در شمس
 مالک الملک اول در زلبس لاجرم تن جان ادر
 بید کلاه ری برادوب خلقنا سیران ادر
 اول نجایتی اول التنا و هو الحق پیر لری
 طاعله یله مملکت سوار زده شاد روان ادر
 پیرتر حد حقه یغمد لاره کتا ندر کند
 ناله بنتانه نثار و لولو مود جان ادر
 گاه پیر کوز لیلنا بهلمی ناراج ادر
 کشتان کولو رکن کیدای کدیان ادر
 کلمدی یلدر لیدلوا بازیب بر خلقیون
 هدیدین شمع و چراغ و مشعلت تابان ادر
 که سعادت ناحی ادم بشنا کید زین
 گاه شیطا نکل نصیبین لعلت و خالان

گاهه نوحیون جبرهای غرق ادرن طابو
 گاهه انبیا همیون اودی کل وریجان ادرن
 گاهه ای طمو دن قد فایر اغلا تان
 که بلقی قد نین دل ذده یونسازندان ادره
 که زکد یای اکی بجز از دی دشمنان
 که عفا صنی النایه موسی کل شیطان ادرن
 همیون خسته الو سلطان ادرن که یوسی
 گاهه یعقوبی انقبیوسا و خیران ادرن
 که سلیمان کل قلند حکمتان دین لوری زیون
 گاهه ابوبکر نصیب در حق در میان ادرن
 که بدیخته اند در فایغ المیش غصان
 که بدین اهل و عیال امینانه سوزدن ادرن
 که بلقی خلق ادرن اول خالق ادرن

یون

یون دیان ز ایدامنا الیم اول دیا ادرن
 ذوالجلال و الکریم بر ادرن ذوالجلول و الکریم ذوالله
 تعالی عظم شایسته نر و هیت استادت و الکریم استادت
 روایت در کلمه حق تعالی کل فرشتای و ادرن که یادی
 لیا ابرو و اعلا تان و کت لونا و کلن یشار کل هفت بر قطب
 همیون حق تعالی بر فرشته یادی و اول یادی کل فرشته یاران
 قلانت من ذل الله تعالی قد قسندن و قیامت ایل لیم الی مثل
 در کاه که لایق عبادت ایلنیه و اول که شبیه انکه اجدان کل
 حق و اول روایت در کلمه هفت شس کتندن فرشته کل بر نفس
 بر عو مو کتناه در خوشی بینا مبر کل قوم بر عو یه طبلدن
 نیز وال لریون ز لیا ز رنه قبا لدر حق تعالی دن اکتب لدر
 مد لدر حکایت بر کیش حجاجان توفیق الیم کل کل لدر
 غار قلدن اید بلخ بخلین مختار جیش نندان دلینجه

تکلیف دین دلستغایم اول غیبی مطلق در هر کل نعمت و کمال نعمت
انکه انعامند از نعمت ذراتی که کناری حجاج نماز در فایح الیه
احوال در اول کشتی نعمت تا حاجتین برتری زیاده بکمال خون
دخ و زوایا بوجای اول بادشاه بین حکم و نیک انانیکا
بیکد کرد و السلام اما حط عتبات جادول استهانه بقدره
کجا بیا کرد و تکرار اعتدال مشعر
کمال او کلمه بنه اول ذوالجلد لیبی که جانک افکیده در حال
متره در صفای جمله عمیدن ۵۰ رشمز بکشتک اکاحیا بی
متره در ان ذاتی فنا در هفتاد سن در کله کله مادی زوایا
انکه فضیلت بلایق علم ایمان انکه طفلیه بلایق و جاجالی
الکعبه المشرفه بتادوخ ربانرا الی مخصی ظاهره در
و بتادوخ مقسط در الله تعاد اول الظالمین من مطلق لم
بجور مطلق و خشنود الی بند کمالا من خفتن الی و کماله

بکم

بکم ظاهره خشنود الی رحمت خن بستان عطا و رحمته در
در کم بکن بیعامه حضرت ان و رکن کلمه بید محمد انبار رسول
الله انهم سکا فال السنون من شکران کلمه سارک بیعامه علیه السلام
ایمان امتحان ال کشتی تمام حضرت زید و اول در لوزان زنجبار
کد برین ایثار الی اشج کشتارن حقم الی ریح تعالی مظلومه
ایثار بک تعاب خرقه کلمه بجهت او سندن ایثار الی کنا هله
السنون بوسنده کلک بیعامه بی حضرت اعلم مبارک
کوزل در ان یاشن روان الی ایوب قیامت کنی ضرب
کنامه آدم اغنیل اول کناه و محتاج الی نعمه عید الی
نفسه بولیا نرا جان الوین کنا قلب اوله انانا هکنه
الله تعالی اول مظلومه ایثار بقدره بقای اجه قلند
کدوی انید یارب شهید کدوم التونا انکشان سارک
و کشتار کدوم کدوم بیعامه کنا زوایا کل و کلیل در

۱۹۱
حق تعالی اول برنده انبار و زکات حق تعالی
ایثار الی خشن و زکات حق تعالی
صحر

حق تعالی انبیا یا قائم که ستون آل رسا انبیا من مظلوم
 انبیا الهی مبارکه بها که پیش و بعد از الله تعالی انبیا ستم
 الکرین کذب بها پیش و بعد از انبیا الهی نبی که پیش و بعد از حق تعالی
 انبیا که اول قدر و شکل بود زجن بغشاده وان
 عفو ایله انبیا الهی عفو ایلام حق تعالی انبیا اول وقت
 دشمنان این کجما بله کرد و در وظایف انبیا قلل نوادون
 نصیب الکریم اول کنا نفسان داد الاها کنا نصیبون
 این قدر داد المیا شرح
 بین و کول الاری قدر تب عالم صیاده ای قدیم
 جاو تن الاری منعم نعمت الاری کلیم
 کسینه و زعیام الکریم شمادی غمگان ستم
 اول تبار و بیلا اول الاری جمله عالم مستقیم

الجامع

الجامع برادر جامع در الله تعالی در شرحی در
 بر تنده درت مخالف طبیعتی ادبیل
 سوی دبراع و درخی جمع ایدر قیامت کسند
 چرومش سکلری و طغاش اندامدلی
 و درخی جمع ادر جاندر لاله تنکر و جمع ادر
 عرصات میدا اینده و کل ادیب
 لرو و جناب و حیو اندر خ برده کلشد
 که جانور لور قیامت کسند سجده ایلیار تنکر
 فرشته تنکر ایدلر کر نکر جز او حساب
 کسند عبادت کر کلا در حق تعالی جانور
 قمر درغ انکر در کر اده اعلی انکر سو ایلیغنه
 بقار جانور لور درخ ایدلر بر درخ انکر شکر ندا
 اثر و سجده ایدلر دیلر کر و ادم اعلی انکر ندا

بَرْدِي فَايْت سَيْلِدْ كَرِي كُونُك يَحْمَس بِيهَا
 صَبْر تَوَانِيحِي مُزْد السَّوَرِ كُنْ أَنْك أَرْبَلَةٌ
 حَقُّ السَّابِرِ ذَا بِنِكُ اجْعَلْ كَرِيمًا أَنْ أَدِينِي وَأَوَّلُ
 بَرْدَانِك جَوْن يَدِي يُوزِرُ رَكْعَت قَبُولِ أَوَّلِ شَيْءِ تَعَابِ
 وَكَرِ أَوَّلُ مَدْعِيَا حَكَايَاتِ الْإِبْرَاهِيمِ بِيهَا سَبْر
 طَبْرِيَّة دَكْرِي نَكْنَارِنَا كَرِي كَرِي كَرِي كَرِي كَرِي
 جَانُورُ الْمَشْرِ بَرَسِ كَرِي كَرِي اجْتِدَاءِ بَرَسِ فُرْدَاءِ وَأَوَّلُ
 دَكْرِي دَكْرِي دَكْرِي جَانُورُ لِي بِي سَلَاةٍ عَجَبِي قُرُوبِيهَا
 بَرْدِي كَرِي بَرْدِي عَجَلِي بِي بَرْدِي كَرِي
 جَانُورُ كَرِي عَجَلِي جَزُونِ شَوْلِ جَانُورِ
 ادْبُ قِيَامَتِي قَبْرِي جَعْسِي سَمْدِي كَرِي
 الْمَشْرِ بَرْدِي بَرْدِي سِنِ اللَّهِ تَعَالَى ائْتَلِي ائْتَلِي
 يَا ائْتَلِي الْأَوَّلِي دَقْدَقِي ائْتَلِي ائْتَلِي ائْتَلِي

كَوْنُكُم دَلَسِي دِيُو دِلْمُ زِيَا كَرِي كَرِي كَرِي كَرِي
 شَبِيهِ قَلْبُ حَوْبِي ائْتَلِي كَرِي يَا ائْتَلِي كَرِي
 الْأَبِي دَرْتِ قَشِي بَقْرِي كَرِي بَاشَلِي سَلْغَلِي كَرِي كَرِي
 بَرِي بَرْدِي دَكْرِي كَرِي هَانْدِي صَكْرِي دَرْتِ شَيْءِ ائْتَلِي
 دَرْتِ بَرْدِي كَرِي وَأَنْتَلِي ائْتَلِي بَقْرِي كَرِي تَالَمُ قَلْبِي كَرِي
 ائْتَلِي دَرْتِ قَشِي دَرْتِ بَقْرِي لِي بَرْدِي بَرْدِي
 بَرْدِي وَسِي بَرْدِي كَرِي بَاشَلِي صَقْلِي كَرِي كَرِي
 بَلَدِي كَرِي كَرِي وَدَرْتِ شَيْءِ ائْتَلِي دَرْتِ طَاعِ
 ائْتَلِي قَلْبِي ائْتَلِي كَرِي دَرْتِ قَشِي
 شَيْءِ ائْتَلِي دَرْتِ ائْتَلِي دَرْتِ حَالِ هَوَايَةِ قَلْبِي
 دَرْتِ دَرْتِ ائْتَلِي دَرْتِ ائْتَلِي ائْتَلِي بَرْدِي
 بَرْدِي ائْتَلِي ائْتَلِي قَرِي بَرْدِي وَبَرْدِي كَرِي
 ائْتَلِي تَعَالَمُ وَبَرْدِي ائْتَلِي قَرِي بَرْدِي ائْتَلِي

كَرُوبِيَاغَلِيْسَ زَرْتَدَلُو فُشَرُ الدَّرُوَاوَلِكُ جَالِدَت
 نَهْ بَرْدَنَهْ اَرْتُفَ وَنَهْ ذَرَهْ اَكْسِيكُ الدَّرِيْسِي
 اَبْدَا هِيْرِيْ اَلِيْمَ بُوْقُدَت لَرُ كُرْدِي اَبْدَا عِلْمُ
 اَنْتَ اللّٰهَ عَلِيْ كُلِّ تَقِي قَدِيْمُ بِلُوْنِكُمْ اللّٰهَ تَعَالٰى
 قَادَرُ دُرْدِيَادِ شَاهِ لَخِ اَجْنَهْ يَبْرُغَالِيْدُ هِيْرِيْ اَلِيْمَ
 تَصْرَفَ اَبْرِيْ لَكِنْ بُوْقُدَت لَرُ اَسْمَعْتُمْ لَوْ كَلُوْمُ
 دُوْلَسَرُ دُوْسَلَقُ مَقَامِيْدَهْ دِيُوَاوَلِ اَسْمَاعَتُ
 اَهْلُ اَبْدَا لَرُ بُوْدَرْتُ فُوْشَرُ خُصِيْمُ اَبْدَا عِلْمُ
 اَلْكَمِ طَاوَسَرُ زِيْنَتَا وَرَدُ قَرِغْدَهْ حَرِيْمُ وَرَدُ
 هُوُوَسَرُ دَهْ شَهْ اَوِيْتُ وَرَدُ كَرُ كَسَدَهْ اَنْوَنُ عَرِيْ وَرَدُ
 يَبْرُغَالِيْمَ اَبْدَا هِيْرِيْ دِيْبِيْلَهْ اَبْدَا عِلْمُ
 اَرْفُ اَبْدَا هِيْرِيْ قَلْعَلُ وَدِيْبِيْ حَرِيْمُ اَلْعَلُ وَنَسْرَا
 زُوَاوَرَهْ هَشِيْمُوَلُ اَلْوَلْعَلُ حَظَا اَلْعَبْدُ قَلْعَلَهْ
 دَرْتُ نَسِيْبِ الدَّرُ اَجْمَعُ اَبْدَا هِيْرِيْ اَبْدَا هِيْرِيْ حَقِيْقَتُ

ادبیر

اَدْبِرُنْ سَرِيْعَتُ اَدْبِرِنْدَهْ ظَاهِرُ حَقِيْقَتَهْ
 اَدْبِرُ لَوْ كَلَهْ ظَاهِرُ سَعْدُ
 اَنْكَلُ اَوْ كُوْنِيْ اَمْ اَنْدَا اَجْمَعُ اَوْلَا اَجْمَعُ جِهَانُ
 اَدْمِيْنَلُ دُكَلِيْ اَنْدَا مَلْرِيْ اَوْلَهْ لَزَلِيْسَانُ
 كُرْدِيَا اَمْ بِنُ حَرَمًا بَقْدُ مِدِيْ يَا اَلَهْ
 قَوْلُ اَبْدَا سَرَا شَرْمُ بِنُ حَرَمِيْ بِيْ كَمَاتُ
 دِلْدِيَا اَمْ سِيْلَدُ اَبْدَا عِيْبَتُ كَذِبُ فُشُ
 اَلْ دِيَا اَمْ بِنُ حَرَمِيْ دَرْتُ مِدِيْ بَرْنَسَانُ
 اَيْقُ اَبْدَا اَلْمُ حَرَامِيْ نِيْ كَابُوْرِيْ دُوْمِدِيْ
 اَشْكَارَا اَوْلَا اَوْلَا اَوْلَا كُنْدَا فُوْسَرُ نَهَاتُ
 اَلرِيْكَ بِيْلُ طُوْرَهْ لَرَا اَنْدَا اَلِيْ بُوْلَسَلَرُ
 يَمُوْنِكُ بِيْرِيْ حَقِيْقَتَهْ اَوْلُ بَرِيْسِيْكَ جِهَانُ
 اَلْحَقِيْقَةُ اَلْمَلْعُ بَرَا دَخِ غُوْرِيْ دُوْمِرِيْ مَضْرُحُ

يَعْنِي اللَّهُ تَعَالَى دَرَجَاتٍ دَرَجَاتٍ كَمَا كُنْتُمْ
كَمُسْتَهْدَاتٍ حَقِيقَةٍ نَصِيفَاتٍ حَقِيقَةٍ
كَمُسْتَهْدَاتٍ حَقِيقَةٍ نَصِيفَاتٍ حَقِيقَةٍ
كَمُسْتَهْدَاتٍ حَقِيقَةٍ نَصِيفَاتٍ حَقِيقَةٍ
كَمُسْتَهْدَاتٍ حَقِيقَةٍ نَصِيفَاتٍ حَقِيقَةٍ
كَمُسْتَهْدَاتٍ حَقِيقَةٍ نَصِيفَاتٍ حَقِيقَةٍ
كَمُسْتَهْدَاتٍ حَقِيقَةٍ نَصِيفَاتٍ حَقِيقَةٍ
كَمُسْتَهْدَاتٍ حَقِيقَةٍ نَصِيفَاتٍ حَقِيقَةٍ
كَمُسْتَهْدَاتٍ حَقِيقَةٍ نَصِيفَاتٍ حَقِيقَةٍ
كَمُسْتَهْدَاتٍ حَقِيقَةٍ نَصِيفَاتٍ حَقِيقَةٍ

اِحْتِيَاجِي بِقِي كَيْسَادَاتٍ بَسِي الدَّرَجَاتِي
قَامَتْهُنَّ نَحْنًا جَزَاكَ اَوَّلُ وَرَجَانِ وَبِي

بُوصِفَتْ لَوَدِدْتُ قَبِي قَدْ فَوَّكَرْتُ لَكُنْ هَمَّ نَفْسِي
اَوَّلُ اَوْ لَوْ حَضَرَ ثَلَاثَةَ زَيْرَانَةٍ عَدِيْرٍ وَتَدَلِي
الْمَنَافِعِ بِرَادِدِخٍ مَنَافِعِ دَرَجَاتٍ مَنَافِعِ اَدَلِّ لَطْفِيْلَةٍ
دُوَسَلِرِنْدَا بِلَالِ رُوْحَطَالِرٍ وَدُسْمَلِرِنْدَا
مَنَافِعِ اَدَرِ عَطَالِرِ رُوْحَطَالِرِ الْعَبْدِ فَلِكِ بُوَادِدَاتٍ
نَصِيْبِ الدُّنْيَا لَمْ نَفْسِي مَنَافِعِ اَيْلِيَا تَسْلِرِ تَعَالَى
لَا ضَرَّ اَوْ لَدَغِ تَسْلِرِدَا بَيْتِ
صَوْرٍ دُوَسْتَدَاتٍ اَوْلَادٍ لُو بِلَالِرِ
سَقَاوَاتٍ اَهْلَانَا وَرَمَزِ عَطَالِرِ

الضَّرَّ النَّافِعِ بِرَادِدِخٍ صَانِدُ وَبِرِسِ نَافِعِ
اللَّهِ تَعَالَى فَلِ اِيْتِهِ وَبِرِبْرِشِي وَرِيَانِ وَخَيْرِ
وَأَمِي حِطِّ الْعَبْدِ فَلِكِ بُوَادِدَاتٍ يَعْصِي
دَاتِ نَصِيْبِ الدُّنْيَا لَمْ عَاهِلَانَا وَوَمُسْتَدَلِرِ زِيَانِ

عَاهِلَانَا

دكانا فتح صفتك نصيب اللذات صلواته
 منفعته ذكركه ودخ اصي وزيان الله دن بلا
 خلقتك نه اصي امانه فترقا حكايت
 موسى بيغامبرك عليه السلام بركن ديش
 اغردى حقه قضا حضرت عرش ايلدايد
 يا موسى فلان اوت ال ديشك ازينه قوموشى
 بيغامبر اول اوت ال ديش ازينه قد صحت
 بولدى بوزمانك منكره ينة اغرد ينة اول
 اوشدت ال ديش ازينه قد اغربس هلكدى
 ابد الهى سن نير منكردى بو اوت ديشكا
 قوديو الله تعا ابد يا موسى شفا ورج بين
 اصي وزيان بنم خلكل ذ اول اغرد غنله
 شفاوى بنك انشد لكى لاجهم شفا ورتهم

والله

والنج اغرد غنله بنك دللك اول اوت دن
 دللك انك من هايده بللك شعر
 اول كم انك فلذت اشار ذ ايكى جهات
 خنز وشر انك دن منخ وعطا اصي زيات
 حكيم ينك موجه اشرا اول خيله اشى
 هر كيمى لايفن ويرز يكلمتى كمان
 النور بوا دى نور ذ الله تعالى ككل اول
 بيلك نور ذرتكم كلامنله بيزر الله نور السموات
 والارض نور اول نسيه در لرم كند اشكال اول
 كذا لو شلر دى اشكارا ايليا الله تعالى حضرت تيله
 يقدر وان اللد ربحى يلق فر كو لغنك وان اول
 لخله اشكاله الديلر نور اول من بيلر شفاوت دن
 زيرا كه بيلر بيشد الور بوسونك حقيقت

بل كما جاز بمثال ايديهم مثال اولنا كما يراد
 بزديوار نداء آيينه اولنا كجدة آبي نور كندان
 اول آيينه از رت لا شسته اول آيينه نك نور ي قشو
 سنج ديواره دشر ديوار نور يرة دشر ويردكي
 نور ديوار نور نك نك نور ديوار نور آيينه نور نك نك
 و آيينه نور آبي نور نك نك آبي نور كشن نور نك نك
 اشونون كلك هير سلك من تبيسي واردره مقام
 مظلوم وار يعصير يعصير سلك نك نك نك نك نك نك
 بود كل نور لرحقيقته كشن نور ديوار نك نور لزل
 رضل اللذ نور شرح ابلد كمن نور لير نور نك نك
 اما لوكل نور لرخ نور نك نك نور شسته له الله
 تعا حضرت نك يقين قلنا نك نور عامه قلنا و اشرف
 مقام جبرييل مقام نك يقين نور قلنا فانك نور لزل

از نك نك نك

از نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك
 اول حضرت منج الافوا از نور بود كل نور لزل نك نك
 و قلني نور لري اير قلنا نك نك نور نك نك الله لا يقو
 قلنا نور نك نك نك نك نور نك نك نور نك نك نك نك نك نك
 حظ العبد فلك بوادون نصيب اللذكم مطرف
 حاصل يليا نيك ككل لرنور و عرف قلنا نك نك نك نك نك نك
 نور نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك
 بود انشيدان نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك
 كون كوز نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك
 ضرر نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك
 باباسمز واردره نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك
 جشم اشو و نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك نك
 نك

اول بايلاي و شير جعفر دلد خلق منتظر اولدولر
 وعظ ايله يز ساعت كجيد سئلده ايتلديز انقني
 بچون وعظ ايتمديسن ايتلديج حاطره مستور كاز
 ملكم انكزده محمد و زدران استكبولك
 ايتلديزان بولموز انقني جعفر ايتلديج
 طر و كل قفرو بن طر مخا قرقدم بلكر انقني اولها
 عتد يوزنه برير بقدا كلكي و بن كوزد
 كلين ايتلديشودنا اول محمد ايتلدي طر اوقفين
 كل طر دم بفقرف و زما اللخ منبر دن اشخه
 ايتلدي زحال الوه الله شير جعفر و بوزن بندي
 يكادندا ايتلدي مسلمان سن ايتلدي بلي ايتلدي ايتلدي
 اوج سنه صورده جواب ايتلدي سن ايتلدي ايتلدي
 اما ال شر طله بيرس اولديم ايتلديم ايتلديم ايتلديم

ايدسن

ايدسن النبي بندخ سكا سوال ادجان سنخ
 و رسن اسقف ايتلدي خوش اولا اوت سني
 بلد كي قلا غلكه ايتلدين بس اخزن قلاعه
 قدا ايتلدي يوز كا بقد غلبن كردم بوزن ايتلدي
 او ك دلك اولد بو عله متنت بلدكم
 مسلمان سن وانك سوال ايتلديم بيخامبر
 كذا ايتلديم ايتلدي ايتلدي ايتلدي ايتلدي
 دنا ايتلديم ايتلدي ايتلدي ايتلدي ايتلدي
 وانك ايتلديم ايتلدي ايتلدي ايتلدي ايتلدي
 هرا اول قبو سنديف بجا سندن كور انقني
 ايتلدي حسنت ينه دردم سزل بيخامبر كذا ايتلديم
 ايتلدي ايتلدي ايتلدي ايتلدي ايتلدي ايتلدي
 ايتلدي ايتلدي ايتلدي ايتلدي ايتلدي ايتلدي

شاع اعلنت كذالك ليكذبت اسر حوض
 اجرهم سودي كل اسقف ايتا احسنت بينه
 ايتد سرك بيخا كذا ايتس كم بر درم يه بر ايتد
 كذنبه صدقه نور لقيامت كذند تراودة
 بر طاع مقارا اول بود نيكا انك ميثانك اول
 ايتد ان كذلكم احسنت يقين اولجق هر سسند
 كلكي نقد اولوز ايتدي احسنت بن ايتد بنم
 سوال طرح نويت دك مي ايتد صوتا مدين ايتد
 طاموع در ايتدي ايتد ايتد ايتد سكر
 ايتد قنوس ان رنده نه بنو در اسقف در شد
 اول زميل جهر شيت ايتد اسن بو حيد بله
 سيشا كنه ضرر كنه جوا ب و در سن ينك
 جوا بنده عاجز قلوب بزه قن عاز در اسقف

ايتد شوناز و بو حايه اكه جوا ب ايتد
 السخ كسبر قلا ايتد ايتد ايتد
 كذ لاله الا الله في رسول الله يا نور لشي ايتد بله
 سنان اولد لوقلن كافر لدرخ اتفاق ايتد
 اول اسقف اول يا نور لشي شهيد ايتد بر سرح
 قن ايتد فرشت و بيد ايتد اول شهيد لرا ايتد
 خير لونه ضرر دار ايتد خا لره جعفر لدر
 هر ايتد علم و حله ايتد لرا مشهور اول
 لاجر كم لو كمي كز حوق نور لا بر نور اول
 نوره لايق ايتد شوا جاهلك لو كمي اول
 بوجه ايتد و لني و ما للامضور اول
 الهادي بر ادخ هادي در يعن اللد نعا حفر
 قول كس جلد قل لونه نكلم كذا بنده بوع بيوره بيور

ميل جويده سون كنه حكر لارسته
 كور نيز ايلره انشقين كدر رويبر
 ايلر خدام د لوك دفع ايلر
 خط العبد فلك بواجن نصيب الازم
 نيلر نك قلدرن انك حظه تنديلا
 قلا و ذل نيتكم كلامنده بيبر ادع
 الا سبيد ريك بالحكمة و المو عظة
 المستر يعني يا محمد قلدرم اسلام
 دعوت ايله كان نونلر ك عقلي
 اريشد لي و دخي خشم قتلخ بلاء
 مكله و رضم خفاغين ابله مكله
 و دخي اول سن نصيحتن وعظله
 اندن صلته ايرق كه اير

نه

بصر سن هدايت و زلم الا مستعتم
 يقسه قالورن نناوت ظلمنده فعم
 هنكم نظر ك از ديسه لدرعير
 مزلم ارمديسه لاجم الذي لشم
 البديع بزادج بديع ذر الله تعالى ككار
 يوليون قدار نكس زيرال يوقر دن دج بوغام
 انك كوت بيلو انلك و سمنه يرد يد نيتكم كلامنده
 نير خلق منيع سوا و سيطبا قاما نوري و خلق
 الرحمن يعن ايلنكم عيلاك اي قلدرم اول تنكرد
 مضوعا تين كم قادر دهر جي د لرسا يرد زيقا ايلد
 ككلم بيطقة يوقر هج انك الديلر كوز سدر
 وهم نك كندكم بوزلر واسم فودع يردن ايرلر
 و اول قل كدر دن لريه يلا نلر بوجلو نلا

بحسب سيراد زلراستونه مطيح اولفيلاد زطعقده
 ظلمقده اولفلكلاد ورتاة ويلد ذلك تيبلك
 لحيه لحيه حكمتار واردر و فمجلر عبرتلك سواردر
 حظ العبد فلك بواددن نصيب الذكمر نظر
 ايليا انك غراب تيلعائنه تفكر ايليا عجايب
 مضوعائنه اراق الابعنائنه يقين الاستننه شعر
 هزله تركا نك دلر ساباعني خالادنون كند زناست
 الباقي برادخ باعد ذل الله تعا باقيد يعن انك
 فوجود ايد ذنا بالاباد زوال يقندا اولك اخوف
 حظ العبد فلك نصيب بوادن الذكمر قل لعنه
 باقي الالخيالين عبادتت خالي اوليا اشتيا
 ملول اوليا دمي بيت خون قديم اولد نيس انك زور و
 جنك مخلوق برادر هجر فنا

الوارث

الوارث برادخ وارث ذل الله تعال ذنبك
 ملك يمشد ذنبك ان ذل وان ذل ملكك لنا حصر
 تنه قانوت نك كلامنده بيوز ولله ميراث السموات
 والارض حظ العبد فلك نصيب بواددن الذكمر
 فوبغا سبر لرك وعالم لرك علم لرك وعمل لرك
 ميراث بيا يعن عرق عليه وعمل صرف اذنه شعر
 سن وين يعكند ديسرا يار لمن ملك واحد الله
 الرشيد برادخ رشيد ذل الله تعا ذكمر بوله الذكمر
 ويلد كيه مقاملره ودر جلره ارشد ذكمر مؤد نك
 حظ العبد فلك نصيب بوادن الذكمر هز اشكر
 حقيقتك بله بيلو بركه استعمال ايليا امزاد
 جاك مقانده امر ايليا في ادك بيد مني ايليا شعر
 كد لا ريسكلم الاسن رشيد خلق ويناد عون ايليا

انذروني في الدنيا والنون ابتداء لكل دوسر
 منكم كنتم انتم فقلنا لا هو بها صبر اليتيم
 نعمت ايلد ان الله مع الصابرين بيغابره
 هخر شل عداة كافر دين صيد لرقننا بكم
 انذر خير دعا قلدلة اللهم اهد قوم فانهم لا يعلمون
 بعد الي بئله وركل هيايت
 له تاخوم ادا لرعايت
 بلانكوز لرننا نور ليرسل
 بني كورب بلانك تاسعلا
 الذنون لابي سلمز الويسل
 البسر لرايك اهل شقاوت
 كلك اهل فرير بئله
 ايجان كشم كل اعتقاد انك ليم

الصبور برادح صور ذر الله تعالى او مز عاميلة
 عذاب ايلك وقتك الكان ليم وقتك لوية
 دوزهر سنه بر وقت تقدير ايليد زهه
 هو جني بس اول وقت كاني اشله
 صور له حليم اشده فرق بار كرم حليمه
 عاميل امين الور لرعلا منك صبولة امين
 المزلر حظ الحب لك بو لادن نصيب اللطم
 صبر ايل طاعت اذنه ومخصيت لوهج صبر ايل
 بلانك لا شكاي ايليا حكايت ذوالنوه صري
 دلود يوتيمار خانسه التلار حبش اقلر
 وير جماعت خاطر بر صورة وار دلوا ايل
 سزل لملر سزا بئله ليم دوسنك لوز زياوت
 ايلك كلك طاش در شرد و بئله طاشله

بئذ نوردت يرديشلدن بئذده مكالجهك اردو
 سين يقنددا ايماطا عت مشغول درو بئذ
 بئذده اركك ودرش يقند سر
 سكرن كاكينك قلردن بئذ اعلز فخره
 هم فرشتك لم مقام بجه اول اول عذت لورك
 الور حق تعالي بئذ اطلعتنك خبر ودر
 هم مدح ابدله لبعضون الله ما امرهم ويقهون
 ما يؤمرون
 بئذ اول مزيج عاصي امزما
 دايما منقاد الدلج كسما
 حضرت نوري مدح ادر الله نفس
 كبريا الخ ليسو قايما ه
 بئذت الميرجود ارمزلف بئذ

دورش بئذ مخلص اولت ذكوما
 اما فرشتك له جنيلك ان سنده فرق بئذ
 كم فرشتك نورد ايرديشلدن ارجيلد اولد
 دن يرديشلدن فرشتك ادا ايم خير
 كاو جنيلدن خيبرخ كاو شرح كاو
 شيطا نلدخ جنيلد ايرنوع ذر ليرن شيطا
 نلد ادا ايماشك كاو و شيطا نلد قشلكي
 بئذ نلد و اعل لير و لير بئذ دن جقره
 و بئذ كم مقام لير بلخ بئذ التبله ذر اما
 كتابلده ايمان كتر مكدت و جهلدر
 اول بلسلم بولت بلذ الله دن در وحي ايرشاند
 بيخامسرك قال خلقنا به جاد و لقتن به
 شيطان وسوسنك ذلكم الخ بلسلم بو

كتاب لوصفة شدة شيطان لتكلم قرشاً
 فقلت أجمع بلسانك فقرأت لولدك انك
 اشوونر تبيخ جبر عيل بيغامبر حضرتت
 امدا يلكم اشووسورة فلان سورنك بانسنة
 يوزرو اشووايت فلان ايكل بنسنة يوزرو
 كشي ايلا رسك اشوونر تيب عثمان داو
 اولكشي كافر اولوز يبرالك بوسر كحاصل
 اله ينسرك قرآن خلقه حيث المياد
 دج بلسانك قفان ال قسم درن فكلد نشا
 فكم بيان ايلا متشابهي اما لولدك
 انك كتابك يوزد رت دراون صحيفة
 ادم بيغامبره انك ال صحيفة شيت بيغا
 مبره انك انوز صحيفة ادرين بيغامبره

انداون

انداون صحيفة ابراهيم بيغامبره انك
 يوزد او ديغامبره انك نوريت موسي
 بيغامبره انك بل سورة دهر يرسوي
 بل ايت در يسيار سه بيلا اقر نوريتك
 تمام يمشدوه يوكلد وبقولة قرفدوه
 يوكلد نوريت اولنك اخر نلك درت
 كشي اقد يره موسي ويرسي ليغ ويرسي غريز
 ويرسي عس عليهم السلام اجيل عسايه
 انك فرقان فحما رسول الله انا صلوات
 الله عليهم اجمعين اما ابو يوزد رت
 كتابك يركه كلنك انك يلا قديم درل هركه
 فحقوق در درسه كافر الولد شول كتابو

لم يشهدوا ذلك ونصر ابيهم بل انزلنا
 انزلنا ايمانكم كثر منكم فوطد كل ذلك
 بغير ذلك التتميد لراولتنا بل لانت بغيره
 احكام قد رد لركند لرقلي لرجية بيزد لوم
 انما كنتم حق تعاهدنا بانه بكم ببيعامبر
 الديو اخر زمانه كالحسن بلذروا ذلك
 الذي كنتم ببيعامبر لرك شريعت لرسوخ
 اذ كنتم بيات ايلد جون ببيعامبر لرك
 خلق تكريه دعوت ايلدا اول كيتل لكتابلر
 اجندك بلد لركم فحتمك ببيعامبر لرخ حقا
 الذي اجتمع لرك لرك بلذروا لركه مسلم ان الورد
 وكند لرك عزت دن ومنصبت دشسر لرك
 بوسبت دن كتابلر تحريف وتغير ايلد

ابدي عذاب

ابدي عذاب لرك فانا ليلد كنا بلده ايمان
 لركه ملكه طريق صواب الذي ايمان
 لركه شول كنا بلده لم ببيعامبر لركه لوكنا
 اندي لربي اما فحتمك دن فرقان حق
 تعالى صقل شرورنا وبقيا متلكن
 لركه ان تحريف وتغير ايلم وجملة
 ذرت كنا باه ذرت كلمة اختيار ايلد
 هرك لركم خلقه فرشما فرك لركه ذرت
 اول نور بيات بون اختيار ايلد لركه
 لركه تكروا لركه لركه لركه لركه
 دكلنا وانجيدت بون اختيار ايلد لركه
 لركه نفس لركه لركه لركه لركه
 عزيز الا وقران دن بون اختيار ايلد لركه

دلین یومز سز لولات سقلسا دنیا
واخرتک بالا لودن امین الام سببنا
سبب لده ایمان کتر مکل دوت وجر ملاد
اول بدکم بیغامبر لولکناه اشمللدهم
بیغامبر المزدون الدین هم بیغامبر لول
زما تنک هم بهادرد لرو دنیه مالنه خویض
دکللد وکشدن طمخلد بوغدره اصل
دکللد قل دکللد و دشلردخ ازهد
درویشلرد لریغامبر لودر و شلک شد
درد زینا بنلدا نکلون ورسنالردم خلق
با یلقدن درویشلک و باطلدن حقه
دعوت ایللد فنادن بقایه معصیتیک
عبادت دعوت ایللد الخ بدکم بیغامبر
یلرکن صلیقلردن عارقلردن ولیدردن

و بنلرک اخر منزل لریغامبر لولک اولته
بلکم قول الد قلر بیغامبر لول سز لیلده
عملللد کلر لیلده ذرا اخرج بدکم بیغامبر
لد فرشته لردن یلرکن دلد لول کلل بد
لم حق تعالی بیورد فرشته لده آدمه
سجده ایللد دیوسجده ایللد لر جون حق
تعالی حکم لدر بسجای لباغه سجده
ایلمد دزدیج بدکم مزل بیغامبر لول
قلن بیغامبر لردن مزل الدکم اکاجر
یال کلش لال مزل لول قوسی اوج بود
اون او جلد و دکل نیا لودا و مزل لول
دا محمد رسول الله یلرکن دواستخ
قلن امثلدن یلرکن دسبکم کل امینه

كُنْتُمْ شَيْخِيَّةً أُخْرِجْتُمُ لِلنَّاسِ يَوْمَ يُرِيعُنِي
 فَكَيْدُكُمْ أَمْبِلُكُمْ بِكُلِّ مَثَلٍ يَكُونُ سِرِّي وَوَجْهِ
 بِيَعَامِي حَضْرَاتِي أَنْتُمْ أَسِيرٌ وَوَلَدِي أَدَمٌ وَلَا
 فَرِيحِي فِي أَدَمٍ أَغْلَبْتُمْ أَوْلِييْنِ حَالِيَّةً
 لَمْ تُوَسِّئِي بِيَوْمِ حَزْمٍ يُقَدِّمُ لَكُمْ بِيَوْمِ فَعُولِيَّةٍ
 نَحْرُ فُضَائِلِكُمْ وَوَلَدِي أَنْبِيَاءُ
 أَلِي وَرِشْتِي حَقٌّ مَطْفَائِيَّةً
 قَوْمِي سَلَّ لَدِي جُونِ سِرِّي أَلِي
 حَمَلُ أَنْبِيَاءِ دُرِّ لَوْجَائِيَّةً
 سُؤَالُ الرَّايِدِ سَلَّ جُونِ بَرْمِ بِيَعَامِي
 مَرْقَلْتِ بِيَعَامِي وَارْدَاتِ يَكُونُ دُرِّ لَيْسَ يَجُودُ
 أَيْدِي بِيَعَامِي حَضْرَاتِ بِنِ يُوَسِّئِي بِيَعَامِي
 أَرْزِي يَكْمَلُ لِي لَاتْفُضِّلُونِي عَلَى يُوَسِّئِي
 جَوَابُ

جَوَابُ بَلَدِكُمْ بِيَعَامِي حَضْرَاتِ بِيَعَامِي
 حَبَّةٌ وَرَدْعٌ كَيْدِ أَجْمَاقِ جَيْدِكُمْ تَوَاضَعُ أَهْلِكُمْ
 مَقَامٌ يَلِكُنْ كَرْدِيَّةً جَيْدِكُمْ تَكْبِيرُ لَكُمْ عَذَابُ
 تَسْلُفِي كَرْدِيَّةً كُنْتُمْ لِحَقِّ كَرْدِيَّةً بِيَلَدِي
 هَذِهِ تَعْلِيمُ أَيْدِي أَنْبِيَاءِكُمْ هَزْمُ الْحَقِّ أَيْلَسَا
 حَقٌّ تَعَالَى أَنْ يُوَجِّهَ أَيْدِي وَهَرَكَةَ كُنْتُمْ
 كَرْسَا اللَّهُ تَعَالَى أَبَ الْحَقِّ لِي مَنْ تَوَاضَعُ
 رَفَعَهُ اللَّهُ وَمَنْ وَكَبُرَ وَوَضَعَهُ اللَّهُ أَبَادُ
 بِيَكُنْ بِيَعَامِي حَضْرَاتِ سِرِّي كَرْمِ يَارَسُولَ اللَّهِ
 بِيَعَامِي بِيَكُنْ سَعِيْسِي تَقْدِيرُ بِيَعَامِي
 حَضْرَاتِ أَيْدِي يُوَسِّئِي دُرِّ يَكُونُ دُرِّ بِيَكُنْ
 لَكِنْ اِخْتِيَا طَبْعِي بِيَلَدِي دُرِّ يَكُونُ كَرْمِ كَرْمِ
 جَمَلِكُمْ دُرِّ بِيَعَامِي بِيَكُنْ بِيَكُنْ أَوَّلُ

آدم بيغامبر درد و آخر محمد رسول الله
صوات الله عليهم اجمعين اما آدم
بيغامبر له نوح ار سنده اون قوت كند
هر قوت تو ز بيلد و انكوه او بيلد و سندان
لدردن نوح بيغامبر له ابواهم بيغامبر ار سنده
ان قوت كند و ابراهيم بيغامبر له موسى بيغامبر
ار سنده اون قوت كند و سئل اول الرضا
البيغامبر كند الحق بدي صالح و بر سر هود
عليه السلام و موسى بيغامبر له عيسى بيغامبر
ار سنده بكر طفر بوز بيل كند و سئل اول الرضا
يكن بيغامبر كند بني اسرائيل قومندك قلن
بيغامبر لدون غير عيسى بيغامبر له
محمد رسول الله ار لغند بنش بوز الممنون

طفريل

طفريل كند عيسى زمانك اوح بيغامبر
كند و انك صكوة تا يوم بيغامبره دكن
ايترق بيغامبر كند درت بوز اتون
بيل دنيا بيغامبر سر قلدا اول زمانك
مان فتوت ددر و فصل آدم
بيغامبره جبريل عليه السلام اون
ال كز اند نوح بيغامبره عليه السلام
اون بنش كز اند ادر يسق بيغامبره عليه
السلام درت كز اند ابراهيم بيغامبره
عليه السلام قرف ال كز اند موسى بيغامبره عليه
السلام درت بوز كز اند عيسى بيغامبره عليه
السلام اون كز اند محمد رسول الله بكرم بديدك
كز اند آدم بيغامبره عليه السلام قرف كز

كعبي وزيباق هند شتاندت آدم عليه
 السلام غايته كو كو بيد و انك حال كره
 كسده يو غدي شيلكم كسش بكر ياق اورد
 و انك كوز كندا برز يوسفه و ارج آدم عليه
 السلام دقز يونا توذالت يشده هند شانه
 نوذ شه سرنده وفات ايلدا اعلنلر اول وقتين
 قوق بيكه اريشد بيلدني حطوفان دطق
 آدم فوخ بيتخامير سيندن حقدردا كيه
 قيب سوانر مشر غندا صكره قدس ساوكده
 دقن ايلدا دريسر بيتخا عاتينه عابلد بركند
 سول قلد عمل ايلدر كركل دم اعلنلر بربا
 اول قلد عمل ايليوه لردا بليس ان كند
 وسوسه ايلدامت اكا عاصه الي لرحق

تعالى

تعالى ادريس صقلا اجماعه التدا ايق
 حيقو دكلدر نوح بيتخامير عليه السلام
 ذر دنج انله ادريسه اريش اول زماندغ
 خلق معصيتدن يغلما ارن نوح درت يوز
 سلسن بيشنه يكن الله تعالى اكا بيتخامير
 لق و رد دقز يوزيلكم خلق نكلردنيا دعوت
 ايلدا دعوتين قبول ايلدا وسندان ايلدا
 حتى هدرين كافرا غلني نوحه الدر دكستر زد
 ايلدا اي اعلم اشول كشدن سقنلركم
 يلخدر و اللد خدر در لدر نوح عليه السلام
 بنلردا الجهد نكلو تعالى حضرتنه دعا ايلدا
 ايتد الي نيه دعوتو علك بو قومه هيج فايديس
 يقاد بن دعوت اندكبي بنلر بريك

فجدل جوت بنلردن بکاو سکا خیر کلرز
 و بنلردن اذ غلردن اذ کلکل کلکل دکلردن
 یونده بزکا فز فخل هلاک ایکل حق تعالی
 دعاسن مستجاب ایلد جبریل طوی اذ غلردن
 بوجبق انلردن نوحه ورد ایلد یا نوح بو
 جبعی دکل و اندن صکره قرق بل صبر
 ایله تاله حقا قلدن کوره سن نوح
 اول جبعی بکل قرق یل تمام اللقدن صکره
 جبریل کوراند حق تعالی دن و حق
 کلردن نوح اول اذ غلردن کم یسئون شهر
 حیواندا ابرو جفت السون کیه تیسون کند
 مسلمان المش اغلر بیل کرسونل جبریل
 کلکل رسن کشر اول اذ غلردن یوز بکل

کوم دیت

یلوم درت یکل کیه یونده و هر برخته بزینغا
 مبراد و اردد جبریل ایتد درت کیه دخی
 یغل درت دخی یونده درت صحابه اذ بر
 لوبد ابوبکر عثمان علی رضی اللعنه
 اول کلکل ازون اذ یوز ارشوند و این الاز
 شوندی ای الاز ارشوند اذ قت بجز لاله
 قتلوید اذ نبوس اردد یوندا کی المقلد
 انلک حق تعالی امر بیل قرق کن کجه
 کلردن یوز یغدی دکل جانورلدن طاغلردن
 و دکلردن اذ قتب جانورلدن نوح بیغامه
 کللد لوه هر برتدن بورد جفت، الد کیه قید
 رجب ایمل اوز کن کیشدی کیه بندلرز

يَرْفَعُونَ فَلْيُرِيكُمْ ذَلِكَ ذَلِكَ لِدَسُوجِقَاتِي
 كَوْنِكُمْ أَنْ سَوِيلَهُ يَبْرَدُنْ جَقَنْ
 سَوْجَحِ الْهَلْ يَوْجَهْ طَاعِلَرُ بَشَنَدَنْ فَرَقْ
 اَرْشُونْ يُقَدْرُ حَقْدَ السَّائِنِ نَمَامَتْ دُنْيَايِ
 طُوفَانِ دُنْدَلْ كَعْبِيَهْ مُعْظَمْ كَسْرُ لَرْدَرْ دَرْجِ
 كَوْنِ الْبَلَدَانِ بَيْتِ الْمَعْمُورِ الْفَرِشْتَلِرْ كَعْبِي
 اَلْدَرْ عَسِي بِيغَامْتِ دَرْجِ اَنْدَا دَرْ دُنْيَا عَالَمِي
 اَوَّلِ طُوفَانِهْ حَوَابِ اَلْدَرْ كَا فَرَلَرْ فَوْ هَلَاكْ
 اَلْدَرْ اَلْتِ اَيْلَانِ صَلْوَهْ مُوَصَلَهْ جُودِ
 طَاعِنِكَ اَسْتَنْدْ كَمِي فَرَا دَرْ اَيْلِدِي دَرْ كَالِيَا
 طَاعِلَرُ اَمْرُ لَوْدِ كَمِي اَنْزَلْ اَرْزَنْدَهْ فَرَا دَرْ اَيْلِيَهْ
 جُودِ طَاعِ اَيْلِدِي بَرْ اَلْجَاقِ صَعْفِيَهْ طَاعِلَرُ عَضْرُونْ

فَمَنْ لَا يَفْقَهُ اَوْلَاكُمُ كَمِي نَهْمِ اَرْزَمَهْ كَلَهْ وَاَنْتَكْ
 نَوَاضِعْتَلَنْ اَنْزُو كَمِي اَنْتَكْ اَرْزَنْدَهْ فَرَا دَرْ اَيْلِدِ
 حَقِ نَعْمَهْ اَمْرُ اَيْلِدِي بِي رُو كَوْنِ كَمِي يَا اَرْضِ اَيْلِي
 مَا لَرُ اَسْمَا دَرْ اَوَّلِي اَلْاَوَّلِي بِي عَنِي اِي بِي رُسُو بِي اَيْتَغَلِ اِي
 كَوْنِ سَدَخِي سُو بِي دَرْ تَغَلِ وَاَوَّلِ طُوفَانِ سُو بِي اَيْلِي
 فَرَقِ بِلْدَانِ دُنْيَا قَلْدَرْ نُوْحِ بِيغَامْتِ كَمِي كَرْ دَمِ اَيْلِي
 يُوْنِسَ بَشَنَدَهْ بِي كَمِي كَا سُوْرَا اَلْبِنْدَهْ جِقْدِ
 لَرْدِ كَمِي سَلَسْنِ كَمِي لَرْدِ نُوْحِ بِنَكْرَهْ بِي رُوْدِ كَمِي
 طَاعِنِكَ اَلْبِنْدَهْ بِي كَمِي اَيْلِدِي اَلْاَوَّلِي فَرِيَهْ اَلْتَمَانِي
 قَلْدَرْ نَعْمِي سَلَسْنِ كَمِي لَوِي دَمِ اَلْاَوَّلِي وَاَنْتَلَنْ
 دُنْيَا اَلْوَجْ حَمْسِ اَيْلِدِي لَرْدِ هَرِ بِي رُوْدِ اَعْلَهْ وِرْدِ
 شَامِ وِحْجَا زُوْبِنِ سَامِ اَدْلُو اَعْلَهْ وِرْدِ عَرَبِكْ
 وِحْجَمِكْ رُوْمَكْ اَنْسِ وِلْدَرْ مَحْرَبِ اَقْلِي حَمَامِ

اذ لو اغلته ورد حبشي لرك وهند ورك
 اشي اللذ وشرف ولايتن ياقت اذ لو اغلته
 ورد ترك ونا نار يا هوج ونا هوج اشي اللذ
 وكبدت جقد غندا صكرة اوج يونا اليه
 در اولد كل خلق شرياني سيلا لود
 نرود ياد شاه اولنج جنك اول ياد شاه الد
 مسلمان ربيته طبعنا بلند وبتن طيد لودهم
 بوس بوزل سيلد بربونك سرت بلند
 نرود يشخ انك نوحه الشور **فصل**
 ابواهيم بيغانه عليه السلام حوران ولايتند
 قزلب سبندك كوجد بايله واردا كيند بقلا
 ذر نرود دينه دعوت ايلد نرود اعداء
 ابواهيم حبسي ايلد بربندت صكرة اوده انك

اورا كه كلسا

اورا كه كلستان اللد صكرة حان واد كجبه
 يبد اكل يوز يشداخت شامده وفات ايلد
 موسى بيغانه عليه السلام اوج انك يعقوب
 بيغانه ارشور موسى عليه السلام طور طاعنه
 جيق حق تعال شك بلاس نورن كوزد كدن
 صكرة يوزنه نقاب دتردي زيو يوزن كوت
 الوردا خردرت يوز يشد وفات ايلد عيسى
 بيغانه ترك اشي طرفندان يشخ ددس يعقوب
 بيغانه زرين الله تعالى امر بوله جبرئيل
 عليه السلام كلد مريمه اورد يعون بونفس ايلد
 في الال حيله اللد كرو اول ساعتد طغورد قنلا
 بز فرمش خورما ايج واردي في الال بشر خورما
 كريند مريم اني سلك خورما لرد كلد عيسى

نك ايعي د قنلغ يردن سو جقد زكريا ينيغا
 هر عليه السلم ايدي باه زير سن بكون بو اغلن
 سكا بو ساعتد قنلغ ميم ايدي بو اعلمه
 ضر كرسن مؤلم ايدي يا عيسى سيله بيم اولغ
 ط نفاق و ر عيسى بيغامبر عليه السلام يشكلا بتر كن
 صول ال از نه طيبب قلغا ايدي ابي عبد الله
 اتا في الكتاب وجهان نبي و جهان مبارك
 يعنى سكر قنل بن قولين وانم قرتده يكن
 بله كتاب و زدهم بيغامبر قلغا و هم مبارك
 قلغا كه انلن طقمه كس اوله ايقى سز لوه الله
 لوه دعا قلور قنل دست ايلىرد و اولو لور در لو
 رد و السلام حكايه مكر بر
 عالم كافور شانه اسير اللد كوز كم اولو كافور لور

لوعسى

قو عسى به طبر لور اول عالم ايدي نيجت عسا يه طبر
 سزا اول كافور لور ايدي لور انك حاكم انس بقدر د لور اول
 عالم ايدي ادم بيغامبره فحق يلدنم لم ننه انس
 و از نه انس وارد ايدي لور لم عسى لور در لور اول
 علم ايدي حرقيل بيغامبره طبرق يلود لور زيراك عيسى
 درت كشي در قلغا تا حرقيل بيغامبره عليه السلام
 سكر بيل كشي در لور ايدي لور عسى بيغامبره كوز سز
 لور لور و بيسار قنل دست ادر د عالم ايدي
 جحيم بيغامبره طبرق يلود لور زيراك بيمت كوز اولور در
 لور كه اوده يقلدن كه قوزله قيند لور لور اولور
 طر كلا شكوا دريله كافور دينه دعوت ايلد يسن انلن
 جوا بنده عاجز قلغا لور عالم صلاح انلدر ادا
 عيسى بيغامبره عليه السلام اتورا وچ يشند يكن

عيسى بيغامبره لور اعلمه انو طابوت

كوكبة التذليز يرد يكن دعا ايليسدا ايمسديكم
 التي بن هيذا امتنتك فلفل الله تعالى دعائين
 مستجاب قلبك ككذت كرو اسر دز طور طاعنة
 دجال قتل ايسر دز وكنند هجد امتنتك اولسر
 دزدنبه شيله عدك ايليسر دز لم فود لوفينله
 يوريلدهج زيان اقبيلرو ادم اغلنلرونك ارسته
 دشمنك قليا وعسى بيغامة هيلن السهم اولنا عدينا
 فزالا وانك بتقز دعا وكنند ريكن اولقر
 جعرا اولا وانك صككة عيسى بيغامة رخ وفات
 اليامدينه بيغامة مزيبينده دفن ايليلرو وانك
 صككة برصوق ييل اساسا مدين يكادن وخلفك
 كككذت ايمان كثرله وانك صور اوزرله وانك هيندن
 هو خلفك عقل ذليل الاصل فخذ رسول الله

عبد الله اغلند دودس عبد المطلب در بيغا
 نيك مزانس قريبتا يكن انس عبد الله الذي
 اما جد دودس اسم هيل بيغامة بر عليه السلام
 بيغامة مزيبينده شهوره پيل ككذك بيلله
 دغد و دغعا يقين اوليق انس دوش كزديكم
 ككذت بر شخص انديتد يا امينه دغدر
 جفك اغلن ذكك خلفك الوسدند دغجق ادك
 هجد وركل امينه خاتون ايتد دغركن هر كز
 اغلن اغرسن كرمدم جون هجد دغدر
 بونه دشاد بز نور پيدا الذي مشرق مغرب
 اوسن طندا اول نور بلفدغ وقتن شام ولا
 ميتلغ كستلر كزدم وكعب اجندك نلد
 يوز لرا ازره دكالد لردوخ عجم ولا يتلغ

در بيغا
 نيك مزانس قريبتا يكن انس عبد الله الذي
 اما جد دودس اسم هيل بيغامة بر عليه السلام
 بيغامة مزيبينده شهوره پيل ككذك بيلله
 دغد و دغعا يقين اوليق انس دوش كزديكم
 ككذت بر شخص انديتد يا امينه دغدر
 جفك اغلن ذكك خلفك الوسدند دغجق ادك
 هجد وركل امينه خاتون ايتد دغركن هر كز
 اغلن اغرسن كرمدم جون هجد دغدر
 بونه دشاد بز نور پيدا الذي مشرق مغرب
 اوسن طندا اول نور بلفدغ وقتن شام ولا
 ميتلغ كستلر كزدم وكعب اجندك نلد
 يوز لرا ازره دكالد لردوخ عجم ولا يتلغ

طِبْدُ قَلْبِ اَوْ دَلَالَةُ يَكُلُ يَلْدُنْ بَرُو يَنْزِلُ سِيْرُو
 اَوْلُ كَجَهْ قُوْسِي نِيْنِدِ اَمَّا سَعِيْدُ قَبِيْلَتِهْ
 حَيْلَمَةُ اَدْلُو بَرُو عَوْرَتِ دَاوِيْ طَبْدَلُو هَجْدِ اَمُوْرُو اَوْلُ
 خَاتُوْنُ كَتِي يُقْسُو لِدِ بَايْ اَوْلَدُو اَنْدَلُو صُكْمَةُ دُرْتِ
 يَانِسَةُ كِرْجَلُ اَعْلَقُ قَلْبُو لَهْ اِيْتَرُ كُنْ حَقُّ تَعَالَى اَتَبُوْلَهْ
 اَلْ فَرَسَةُ كَلْمَلُو اَلْدَلُو خَلُوْتِ يَرُهْ التَّدَلُو قَرِيْنِ
 يُوْرِدُو يُوْرِكُنَهْ اَيْشَمَشِ قَانِ وَاِرْدِكَلُو دَلُو
 اَلتُّوْنُ طَا سِ اِحْنَهْ دَمَزْمُ سُوِيْلَهْ يَدُوْرِيْ كُنْ
 كِرُو يَرِنَهْ قِدَلُو وَفَرِيْنِ سَعْدَلُو بَا يَغْلِيُو اَلدُّ
 كِرُو اَلدُّ قَلْبِيْنِ كَسْرِدَلُو اَنْدَلُو اَلتُّ يَانِسَةُ
 رِيْشَجَلُ اَسِيْ دُخِ اَوْلَدُو اَنْدَلُو صُكْمَةُ دُوْسِي
 عِبْدُ الْمَطْلَبِ بَسَلَدِيْ هَجْدِ قَتِ سُوْرِيْ حَتِيْ اِيُوْرُو
 كُنْ بَشِيْ اِحْنَهْ اَتُرُوْرِيْ سَقْلَرُوْرِيْ وَاَنْدَلُو طَعَامُ

عزرجون

يَمُوْرُو جُوْنُ سَكِيْدُ يَانِسَةُ اِرْشَادِيْ دُوْسِي
 عِبْدُ الْمَطْلَبِ اَلدُّ اَعْلُ اَبُو طَالِبِ وَصِيْتِ اَيْلَدِيْ
 هَجْدِ خُوْشِ دُوْغَلُو دِيُوْ اَبُو طَالِبِ الْبَلُخِ قَتِ سُوْرِيُو
 هَجْدِيْ يَنْبَدَهْ يَتُرُوْرِيْ وَطَعَامُ بَلَهْ يُوْرِدُو اَبُو طَالِبِ الْبَلُخِ
 مَالِ جُوْغِدِ هَجْدِ دُخِ اَلدُّ وَاِيُوْرِكُنْ اَبُو طَالِبِ اَيْلَدِيْ
 فَرْدِ شَمِ اَعْلَى كَتِي قَتِ سُوْ سَدَقِ جَانِ اَبْلَا هَجْدِ
 عَلِيَا اَللَامُ دُوْدَتِ اِنْدُو اِيَغْمَلَهْ يَمُوْرِيْ دِيْ اَبُو طَالِبِ
 يَكَا اِحْنَهْ اَقْدَا اَبُو طَالِبِ وَسَكُنْ كَتِي يُوْرِكُنْ اَوْلُ
 سُوْدَتِ اِحْدَلُو اَقْرَبِيْ لِرُوْنِ طَلْدِيْ دَلُو وَطُوْرَلِرُوْنِ
 صُوْرِدَلُو هَجْدِ قَتِيْ اِيُوْرِكُنْ اَتَدَلُو مَتَّجَهْ بِيْشِيْ يُوْرِيْ كُو
 دُوْمُ اَرِيْ اَتَمَكِيْلَهْ وَاِيُوْرِكُنْ اَعْلَقُ سَكُنْ كَتِي شَكْرُو
 بِنِ طَمِيْرُو وَاِيُوْرِكُنْ عَزَادَهْ قَتِ سُوْ وَاِيُوْرِكُنْ
 اَبُو اَلدُّ لِيْ بِيْخَا مَبْرُ حَضْرَتِيْ تَبَارَكُ بَرُو تَقْدِرُنَا كُ

176
 هجرت من ابي طالب
 بنو ابي طالب
 بنو ابي طالب

ارسلفن سولدا اقد دكل لشكر اچدر قند لر
 و معجزة غزاة بزواج طيزق كافر لركن يوزنه
 فر شو صجديل جقد اول طيزق دكل كافر لركن كز
 لونه قند موسى مند لره معجزة وبر كن بيغامير
 حضرت ابدست المفا وازر غايت استريد الي
 ككاواحي قعد بولوندا قند لر قته كذا لركه
 بولونه وهم كلكه الدلو فصلحن بيغامير و انك
 بولونه وازر لرو السلام معجزة بيغامير حضرت
 يدك طعام تسبح افر دقتد غلر قواشدر لرد
 تعجب ادر لرد وبر كن سفور يد صهابلر لرد
 نماز وقت لك ابدست المفا سولبار لرا ايند لرا بارنو
 ل الله جان قلام در لرد بولونك قنده بزاجم سول
 بلد لرد سول حضرت كزود لرا ابدست المفا اقل

صكده دوت بر مغن اول قبل اجنه دتدي ابتدا
 كلكه ابدست لك قوضكاي كذا لرا اول سولون
 ابدست الدلو حاجتلون كوزدر لره معجزة بولون
 مجد اجنه اتر زرد نا كاه بود قه اجر و كزدي بيغا
 قمبر حضرت شك الينده يوزنه يوه سوزردي بخر
 ديغامير حضرت ابتدا بودوي قت اجند لره
 بگوزر و انكجن بيله ناراي ادر بزدن مزلد
 اشتر بولكش ابتدا سول الله بودوه فلان كذا لرد
 بغولق اشتر ديگر حضرت تكذه كلكه يس اول دوه
 اسن قغرتد شفاعت ادب صوتن الد صلوة
 معجزة عكاشه ايند لره غزاسنه يدق بلجم
 صند بيغامير حضرت الوصه بزواج و زده لرد
 ستم بين قلدرف بولكسر د معجزة بيغامير

حضرت همیشه متحذره و عظم آیدرد و بر در که
 سکت آیدرد و مقلده منبوذرد دل و منبره حقیقت
 و عظم آیدرد اول درک زاری قلب اکلده مستعد
 اجتنابی خالق اشهد لر بیغامت حضرت منبردن
 اند اول درک فید و اندرت دگر فحش بر کن مکه
 کا قول آید لر یا مهدای ال پاره ادر سل بر تنکا
 ایمان کتر زر بیغامت حضرت مبارک بر معجله
 اشارت ایله ال پاره اولد بز یاری طرد و بر تالی
 الاغه کتد حوا طاعنی اول ال پارتل او تسند
 کزد لر اول کا فزلر آید لر یا مهدی جادو کم
 ستمن قوجا ذلر کن سحر برده در و سکل سحر
 کولخ جقد در لر شمسار ال لر د معجزه
 بیغامت حضرت تک بر یاز حس و ارد مرقد الد

کافله در شا

کا فز لره فرشد بیغامت حضرت آید ستران خدا
 سکت انرو قبول ایله زین الدل وقتین ابوظل
 آیدر اول یزج اولد بوندرسی و اردم کوزم سکتان
 دتسرت و اول خلفه ضر دم آید لر تقدیر کم سته
 قد غسه سیر قبول ایله در شمه بر تدم مجزه بر کنی بیغامت
 حضرت تک فتنه طعام بر دصول ایله بیغامت حضرت
 آیدر صاع الکله یلک آیدر صاع الملق قوت یقده
 یلان سید بیغامت حضرت آیدر هوزک اول مسوزرد
 اول کتیل صغ ال دتسرت اولد مجزه علی آیدر بر کن
 بیغامت حضرت مکه شهنوردان جقد کتد بر دج
 بله کتدال فین طاعه ارشدرک طاشلر اعجل بر
 یلان قیبرد بیغامت حضرت سلامه کتد لر د اولد
 لر دکه السدم علیل یار رسول الله در لر د مجزه

يعلى ايدز بيغانه حضرت بوله غرايه وورد بيلد
 بوردوه كلد نيكيله بيغانه بر حضرت نكل اينده طرد باعنه
 دد غر جوعن چقدرى بيغانه بر حضرت متركينك
 پاشنى چكد طرد ايند بود و نكل اس قانى تو چاك
 اس كلكا ايند يا رسول الله بن درو شتم بود و دن
 ارتق شتم يقدر و نكل تسيله در لوز رسول حضرت
 ايند بودوه سزدن بكاشكايت ايند لم يكا ارتق
 شتم و زرد و اغرتك و زرد لرا شلا لرد رسول عليه
 السلام شفاعت ايند يكن بوز پيش ايند لرو و چكايت
 ارتد لره حجه يعلى ايدز بيغانه له عواده پام
 بومين لده قنلاق بيغانه بر بوردون ايانو غلام
 كردم براغ بزدن قبا بويوته يرقه كلد بيغانه
 حضرت نكل از رينه بد قلون بورد بوزمان طرد

که و بون

كرو بونه و زرد طرد بيغانه بر حضرت اينجق ديؤ
 و زردم ايند اول اعج بى كاسلامه كاشد و هم
 زيارت قاغا ددى معجه بركن بركن بركن بركن
 اعواى كلد ايند يا محمد سن بيغانه بر دغل كند
 ليلله بلانم بيغانه بر حضرت ايند اسبو خوما اعج
 سول خوما اشغه يره ايند لرو اعج چقبير
 نده بتر سا انا ميسن ايند انا نم بيغانه بر عليه السلام
 اول سلمم قعورده الحان اشغه ايند ايند كرو بركا
 چق اول سلمم كرو بونه چقدر يا يعلى برونه
 طرد اول اعواى در حال سلمان الدام
 محمد رسول الله بيغانه لوق قرف ياشنده
 كلد بيغانه لوق كلد كندا منكره اوت اوج بيل مکه
 طرد و اندن مدنيه و ارداوت يلدخ انده الد

الشمس اوج ياشنده وفات ايلدانا قيامت
كوننده ايمان كتر نكند انك كورجكليه اشو
بايم اشرفيل قدس مباركه صحرا طاشنده ظم
صورتا السور صور اجنده ايدردنم اي چو
مش سگلدرواي يوتلمش درلدرواي طغاش
اتلدن طول كلل جسد بيرنه ديواندن صكره
بزد بيرنه سنلده نغدر اولور وارسا طمشه
انا و كل جانلر او شلور شول قوته اشرا و كوي
صورت آدم اغانلر سخيجه دلكدر و اردرونده
مكروه صيره و بيل لورا اطاعلر بيرندن قبه
توز ايلياندن مكره اول لنگ هيبندن
كوكلر پاره پاره اولور ايلدر لويبره دكله دكلر
شكلاي يوزنه انلر آدميلر و جنلر و شيطان

و چونلر قبالردن بلحق و احقش و موشش
قيلرو اول كند قورقندن هر بركش كنند بلهيا
ارمدرينه عورت ملر زلمان لورا غلجق ارجنده
بيخه علما ايتدلر اتلر نه تابع الب جهنمه كورلر
ببله علما ايتدلر اجاعه كورلر انلر جوت كم بيلر
يوز عمل اشاملر بيرنه علما ايتدلر انلر نوله
سن الله تعالى بلور علما اختلاف ايلدر لورا
مئلده لم جملر اجاعه كورلر م غور كورميلر
برنجه علما ايتدلر كورلر لکن ادميلر ديهنه
ارمدرينه لويبره لورا ايتدلر جهنم عذابندن
قرنلار لورا يوز و اجاعه كورميلر دشت اعليلر
دخ قپر لورا اجاق قپنده شفق صغيله
طوبس لر درين اجاعه كورلر انلر موانلر

كذميفه ديسر لردنا ما ذكل شيطان لوطا
ميا كذرا انتاجوا نلردت اوت ذر لوجيوان
اچاغه كرز اول صالح دوس و ابراهيم
برعوس و اتمه جبل قوحى و موسيئال الزوبو
نسل بالغ و عزير ذك انكلى سليمان ذك قرفيس
بلقسك هذ هذ اصحاب كرفلى فخذ دوس
عليهم السلام يس الله تعالى انلرك صور نلر
تغير ايليا ذكلى قوح صور تته دنالو
اچاغه كوره و قان حيوان ليرين حساب
ادلر نينزلوس بينوز نيزت سسد يساچام
اغلنلر نلر ظام ايليسا اغر بولك ارنغله
اچ و سوشن قوم غله حقلرت الوزلر و لوطا
الار فصا قيامت اننه ادهيلرك

از نله بيلر يخور د بولكل صاع النونلر
و برينكل صول النونلر و برينكل اريدنك و دلر
انلرك لم صغنه و رله سونواچا غلدر انلرك
لم صولندك و لوطا ميه و اده اغليو برونو نعوديا
الله قيامت كنده الله تعالى خلايقه سئوال
ايليسر ديسغام بملوه ايد سزدركم بتم خبرم
قل لومه ذلر ذلر لزم و ذكل املوه دح صر سزدركم
بيغام بملر كرسنه خبرم ذكردم و نعت و ذكل
كسولر دح صر سزدركم سسره و رذلم نعتلرك
نكوت بولك لزم ذلر عالم لره صر سزدركم
عالم كوله عمل ايلد لزم بيغامه عليه السلام بيز
دكم بركنى الله حقه تبه لير الله تعالى ايلدكم
اي بتم قلم بين سكامان و عورت و اغلر

ورد مددا اول كتنى ايدلم بلى يارب وزدك
 حق تعالى ايدلم حضرت كلسكى بلدك
 يه اول نعتك لرك شكون نيجون برينه لتر
 اول كتنى ايدلم بليدم يارب حق تعالى زياه
 نيلا بهتم بوكشي جهنم الذك ديونعود بالله
 قيامته كتنى خلقك بشلا زينه بوسيله قدا
 رجه يقين انا انوك استسناك بشلا اجنده
 بينلو قنياد كل ادميلر وجسلا وحيوانل رجح
 الالرو سقنته قدا درليلر كسلا در زينه ذكن
 ارشه وكسك بلنك كن وكسك لوكسك كن
 وكسك بغز نك كن ارشه وقت طر لعلر شو
 ياد ايليركه يارب طاهو عذابنه راضي الذك
 برفرت بوطر لقا و جهنم از ريله صراط كوره كور

قلدت الحجه و قلدت انرك و طيق اولاك يا
 سده جنك لزاوددت ويوز علوك سلا فبلر
 جهنمه برغلر وايوعملو كسلا لركلى تفاونلا
 عمل لونه كرز كس بلذقم كس كس قش كس كس
 كس بلذك ات كس كس كس كس كس كس كس
 يور يو كس كس كس كس كس كس كس كس
 اي يور ماين كتنى حق بولده بولكن مستقيم
 بس صراط اذده لجر لن اولسر تشويين
 جوت قبول المزي قيا مت عرصه سده نقله
 نقلك حالص ادب كل نالم الاين سليم
 لحد عمرك غفلتيدلا بزي اف ايلامك
 توبه وقتي ذرايت استعفر الله العظيم
 فصل قيامت كنده ترا و قرا اول

ترازو نکل هر نفس بر لرحه کو کلدجه اول
 ثواب لرفندلغ نفس نوزدا اول اولنا هله قند
 قله نفس ظلمت اولاهر لمتنل ثواب اغر کلنا
 برفرشته جعفر کم ای عرصانه خلق بالکر واکاه
 الکر کم فلا ابن فلا نکل ثواب کنا هدرت اغر کلنا
 قرتلدا جعلا ایق الودهر ککر کناه ثواب نکل اغر
 کلنا برفرشته ندا ایلیا لم ای مختصر خاق بلکام
 فلا ابن فلا نکل کناه اغر کلنا مینه مستحق الودیلر
 والکر ثوابله بوا بر کلنا ان اعرفله قیلر سوال
 الکر ایدر سکل شکر تعالی ذکر غیب نسلر
 بلور عمل لودخ ترازو سوز بلور ترازو ده طر متخل
 پسن فایدس نکر جواب ترازو قیلغ الکر نکر
 کم قله لونه عدلی بلدره الکر ترازو اولسا کناه نقدر

دغه...

دغین بلیسرد ظلم اولدی صا نسر د واک امز
 دغ فرشته لرحه بزرغ بوسردن انرودوز اولانلر
 یزمد ندرخ بلورنه عمل اندر لرون اما تقدیره
 ایمان و کفر هر اص زیان هر طاعت معصیت
 ذکر الله دت یعنی انول تقدیر ندرت بلاه
 صر تنکر هر شنه مطیع اولن قله لرحه
 کرسردن دنا جاعل بزر لرون دادر طبرغ مشکلا
 دز اولدر غفر اندر ددیوار لرون کر چکر لرون
 دت و کشدت دز حله کرا چودن دز و باقوتندار
 وار مقدر ارقه اقر لرون بلکم دزت بزدن اقر لرون
 دزت ازم قدر برسد ازم اعدر بر بال ازم اغر
 بر شیخ ازم اغر بر سوز ازم اعدر اچق اچندر
 سولر چق طور مغلده قمر و شمس اسر نکر

هَذَا مَا عَدَلَ كُنَّا نَقْلُهُ دُرُودُ زُلُو بَرَقْلَرُ وَقَلْبَلَرُ
وَأَزْدُ نُوْرُدُنْ أَحْسَدُ كِي سُولَرُ جِسْمُ طَمْسَدَت
كُوْر نُوْرُوْرُ وَأَجَاقُ أَحْسَدُ كِي جِشَلَرُ دُرْتُ دُرُوْ
دُرُ بَرِسْ كَا فُوْرُدُ زَا نَكْلُ سُوِي قَا رَدُنْ أَقْدُرُ وَنَكْلُ
كِي قُوْر بَرِسْ جِسْمَلَرُ زَا نَكْلُ سُوِي جِسْمَلَرُ أَحْسَدُ
رَا حَتَّ اَيْلَدُ وَأَوَّلُ جِشَدُنْ هِيْرُ وَوَسْكَرُ كَشَلَدُ
بِرْ جِشْمَا أَقَابَرِسْ زِي جِسْمَلَرُ وَبَرِسْ نَسْمَمُ دُرُ دُكَلْ
كُشَلُ لَزَلُ وَجَزْدُ قَلْدُنْ أُرْدُنْدُنْ كَالْبِ أَقْدُ
لَز بَرْدُ قَلْرُكُ وَقَلْبَلَرُ طَلْدُ زَا أَوَّلُ سُولَرُ دَا مَقْدُ
بَلْدُ أَحْسَرُ لَز دُرُ كَا فُوْرُ جِشْمَسَلُ سُوِي بِنُ جِي قَدُ
شَدْرُ بَ اِبْرَا رُ أَحْسَرُ لَز دُرُ اِبْرَا رُ أَوَّلُ كَشَلَدُ
دُرُ كِمُ كَسِيَا ظَلَمَ اِبْلَلَرُ وَبِرْ قُرْبِي جُجُ دُخُ أَحْسَدُ
مَدَلُ أَجَاقُ أَحْسَرُ نَكْلُ أُرْدُ كَلْرُ نَقْدُ بَلْدُ قَلْبَلَرُ أَشْخَا

هَرُ بَلْدُ أَحْسَدُ يَمِشْ دُرُ لَوْ مِشْ وَأُرْدُ رُفُوْمِنْدُ
أَوَّلُ يَمِشْدَتُ دِلْجَكُ بَرْدُ دَاغُ سَرْفَةُ كَنْدُ أُرْمَدُ
النَّ كَلْمَةُ وَأَزَلُنْ يَمِشَلُ بَرْدَتُ دُرْ حَالُ بَرِخُ
بِنَا وَأَوَّلُ يَمِشَلَرُ أَحْسَدُ دُرُ كَلْمُ وَهَرُ كُرَا كَشَلَرُ
أَمَّا طَوْفُ أَحْسَرُ اللهُ تَعَالَى كَنْدُ بَرْدُ قَدْرُ تَبِيلُ دُكَلْ
أَنْكَلُ كَلْكِسْدَتُ أَحْسَرُ قَشُ بِيَلُ بِلْ أَحْسَاهُ كُرَا أَنْكَلُ
كَلْكِسْدَتُ جَقِيَا هَرُ كَشَلَدُ أَنْكَلُ بَرْدُ دَاغُ الْأَوْجُوْ
أَحْسَدُ رَحْمَتُ بِلْ أَسَا تَنْكَلُ نَكْلُ خَشْتُوْرُ لِيْجُ مَشْسَلِيَا أَوَّلُ
بِلْ أَحْسَرُ دُرْ فَنَا أَوَّلُ أَحْسَرُ نَكْلُ بَلْدُ قَلْبَلَرُ بَرِنْدُ دُرْ فَنَا أَوَّلُ
بَلْدُ قَلْدُ اِبْرَا قَلْرُ دَا تَسِيْخَلَرُ أَوْرَتُ اِبْشَلَرُ اَنْكَلُ كِمُ دُنْيَا
دَهْ بَرْمَزُ سُوْرُ وَجَلْعُوْرُ دُكَلْمِشْ اِنْ لَرُ كَلْسُوْنَلَرُ اَمْدُ
لَطِيْفُ أَوْرُ لَرُ دُ كَلْسُوْنُ لَرُ وَأَنْدُ اَصْلَكُهُ اِبْجَاقُ اَهْلِيْ
جُجُ اَيْلَلَرُ بَرْدُ لَطِيْفُ مَرْغَزَا رَهْمُ أَنْكَلُ بَرْمَزُ كَلْمَا

يرد لسنه دحق تعالى فرشته ايدلم و كل اميد
 فرمتم حضرت شمع تجيد ايدك نافل لزم او از لزم
 اشد لر راحت الا لرهه بنلره خبر و و كل ام ايرق
 فيقول كرميسر لرد لزم لا خوف عليهم ولا هم يحزنون
 روايت د ز لم بركشي بيغانه حضرت ايقديار سوال الله
 كلك او از لزم و از م بيغانه عليه السلام ايد
 حق تعالى بيرة اخق اجدده داود بيغانه چون بر
 ميمد ز غر لرا اول ميمره جفته حق تعالى حضرت
 خدمت شاقلا و تسبيح تقديس ايليا خوب اوازله
 ربور ايقا حق تعالى رحمت يلن اسد و ره اجاق
 انجلو بده لاقنه بدقلوندا اير قلر ندا عجب و عجب
 او از لرا اشد لرو داود بيغانه برك او از ن تمامت
 اجاق اهل اشد لرا اول انجلون و بپر قلردا د ز لزم

د ز لرو او از لرو سار ز جفا و د ز لرو ذر لوق شلر
 بدقلوده اثلر اجاق اح بنلرك او از سيله طبطلو
 او لا شيلك اشد لره منخير حيران قللو برك اير
 اندلرو اجدد يغمر يغسودر لكن سود كاذر
 روايت د ز لره الله تعالى اجاق اهلنه خطا
 ايليا كم اي قل لرم بدت نه دلوس بنلرك و
 هر برس بر د ز لرونه دليلد كيس حوز قضا
 دليا كيس جمله دليا كيس براق دليا حق تعالى
 بنلرك مراد لرو د لكالر شول يغمر لبي بنلرك از
 يغدره و بر مؤينه بتمش ال خوري و ريلسور د ز لره
 بر نه سکن خادم و ريلسور د ز لره برس سرجه
 بوغن دنيله كندر يد تمامت دنيا نور له طلايد
 جميع آدميلر اول حورنك عشقند اكل اقشبت اجر

كَعْدَ لِرْدِ هَرَبِزِ مُؤْمِنِ خُورِ بِمِشْرِ خَلَّةِ كَبِيرِ
 لَرْدُزِ بَلَكِ لَرِيكَ وَفِيكَ لَرِيكَ اِحْدَا اَلِكَلِي كَرِيئَةِ
 ذَرَا اِحْقِ اِحْدَا اَحْسَمِ كِه فَرَاو اَلْمَرْدِ اِيْمَا كُنْدُزِ
 دَرَا مَاتِ وَفَتَا لِرِ بَلِنْدِي نُوَزِ لَرِزِ يَادَةِ اَلْمَعْلَةِ دَرِ سَكِرِ
 حَضَرَ بِنْدَا سَلَامِ فَمَنْ لَرِ كَمِ كَلِ لَرِزِ وَنَادِي لَقَلِرِ
 اَزِ مَخْلَدِ اَزِ اِحْقِ اِحْدَا اَحَى كَشِ دُعْمِ اَنْدِغِ
 نُوَزِ لَرِ دُئِيئَةِ اِيْمَاتِ اِيْقَاتِ عَرَفَاتِ قُرْآنِ مَاءِ
 اَبْدِ سَتِ نُوَزِ يَلِدِ بُو نُوَزِ لَرِ دُئِيئَةِ ظَاهِرِ اَلْمَدِغِ
 اَلنَّجْمِ دَرِ كَمِ دُئِيَّ اَطْرَحِقِ وَفَانِي دَرِ اَوَّلِ نُوَزِ لَرِ دُئِيئَةِ
 صِنْعِنِ وَ اِحْمَا عَكِ دُشْكَ لَرِ خَرِي بِرِدَا دَرِ نَجَلِكِ بِيئِشِ
 يُوَزِ يَلِكِ يُوَلْدِزِ بُو خَلِ يَتَا لَرِ كَا فَرِ لَرِ اِسْتَدِ لَرِ اَبْتَدِ لَرِ
 بُو سُوَزِ مَخَالِدِ دَرِ دَلِ لَرِ اَللَّهِ تَعَالَى بُو اَبِتِ وَرِ
 بِدِكِه اَنَا يَنْظُرُونَ اِلَى اَلْاِبِلِ كَيْفَ خَلَقْتَ يَعْزِ

بنلردونك

بِنَلِرْدُو نَكِ خَالِنَه بَقَمِزِ لَرِ مَلِكِ جَبِي عَجِيْبِ بَرِ
 تَلْمِ بِيْنِ اُرُوْتِ اَعْرِي كَلِرِ كَشِرِ بَرِ اَخْلَجِقِ اِنِي
 جَلْدِزِزِ يَلْدِزِ كِرُو فَلَغَرِ اَزَا قِ بَرِ لَرِ اَلدُرْهُو
 مَنَلِرُوخِ فَمِنْ اَوَّلِ دُشْكَه جَفْمَقِدِ لَسَلِرِ مُؤْمِنِزِ كِ
 اِيْقَلِرِ اَلْمَنَه كَلْدِرَا زَرِيئَه جَهْدِ قَلِرِ وَ قِيْتِ قَلَقَلِرِ
 مُؤْمِنِزِ كِ دَلِكِ لَرِيئَه سَلِيْمَاتِ بِيْعَاةِ سِرِيْبِ
 كَلِي وَ اِحْعَالِ خَلَّةِ لَرِي فُوْخِرِي لَرِ دَرِ اَنَلِرِ شُوْنِ
 كِشَلِرِ كِئِسَرِ لَرِ دَرِ كَمِ دُئِيَّ اَدَه حَرِيْبِزِ كَمِدَلِرِ يَكِ
 كِيْدِ لَرِ سَبِ تَوْبَه اَتَدِ لَرِ اَيُوقِ كِيْمِدِ لَرِ زِيْمَا حَوْنَه
 حَرَامِ اَيَلِدِزِزِ كِشَلِرِه وَ اَلتَوْنِ يَبْرُكِ دَقْمَقَلِخِ
 اَمْمَا اَزِ كَلِرُونَ حَرَامِ دَرِ وَ حَلَالِ اَيَلِدِزِ شَلِرِ
 اِحْحَاكِ اَتَلِرِي بَرِ اَقَلِرِ دَرِ وَ قَزَلِ يَاقُوْتِ دَرِ
 دَرِ وَ قَتَلِرِ وَ اَزِ دَرِ زَمَرِ جَانِدَرِ مُؤْمِنِزِ اَنَلِرِه

بِنْد كَلِر و قِيَت اِحْلَاصِ هَمَّت بِيَرِه دِلْسَلَر وَا رَلِر
 طَرْفَةُ الْعَيْنِ اجْنَدَةٌ وُ مَوْمِنَلِر قُوْدَارِ السَّلَامَةِ
 جَعِجْ اَوْ لَا لِرَ اللّٰهُ تَعَالَى كُنْ دِيْدَارِ نِ كُوْرَلِر نَسْتَكِم
 كَلَامِنْدَه بِيَرِدِ وُ جُوَه بِيَوْمِنْدَه نَاصِرَةُ الِى يَهَا نَاطِرَةٌ
 يَعْجِي بِيَعَا مَبْرُ وُ لِبَلِر مَوْمِنَلِر كُنْت كَلِر نَهْ فَهَلَا
 اَيْدَلِر كَلِر نَدَا صُكْرَه هَمِ بِيَرِه بِيَرِ فَرِشْتَه وُ رِيَا اَيْدَلِر
 كَلِمَ قَلْبِك سَرَا يِنَه وُ زَعَالِ طَشْرِدَت دَسْتُوْر
 دِلِكَلِ كَلِر دَسْتُوْر وُ زَرَسَه كِر كَلِ وُ اَلِر دَسْتُوْر
 وُ مَزَسَه كِر وُ دُنِكَلِ اَوَّلِ فَرِشْتَه مَوْمِنَلِ قِيَتَه
 كَلَه دَسْتُوْر دِلِيَا اَوَّلِ قِيُوْدِجِ قِيُوْجِلِر دَسْتُوْر
 وُ رَلِر وُ اِحْر وُ كِر لِر تَا كِه يَتَمَشِ قِيُوْجِدَت
 دَسْتُوْر دِلِيَبِ اِحْر وُ كِر لِر مَوْمِنِ كِر لِر وُ
 سُلْطَانِ لِر كِبِ قَتِ اَزْرَه اَتْرِشِ اَوْ لَا

ايدلم اي سكا

اَيْدَلِم اِي سَعَادَتِ اِسْتِ مَوْمِنِ اللّٰهُ تَعَالَى
 سَكَا سَلَامٌ اَيْدَلِر وَا رَمَخَاتِ وُ رِيْدِ اَيْدَلِم بِنْتِ
 اَوَّلِ قَلْمِنْدَه خُشُوْدُوْنِ دِدِي وُ مَشْتَا قُوْتِ
 كَلَسُوْنِ دِيْدَارِي كِر سُوْنِ مَوْمِنِ طَرْه
 كَلَه بَرَا قَه بِنَه وُ بَرَا قِ اِحَانَا اَلِدِكِنِ كَمِ بَرَا قِ
 اِنْدَتِ اَوْنَه كِر بَرَا قِ اِنْدَه قِيَا كِنْدَه زِدَارِ
 السَّلَامَه وُ رَه بَرِشْتَانَه اِرِشْكِم اِنْدَه اَلِنَحْقِ
 مِيْر لِر كِرَه وُ اَوَّلِ مِيْبِر لِر كِلِ هَمِ بِيَرِسِ بِيَرِ زَلُو
 قَمِتِ جُوَه لِر دَا اَوْ لَا كِيْسِ نُوْر دَا اَوْ لَا كِيْسِ
 اَلْتُوْنِدِنِ كِيْسِ كَمِشْدَا كِيْسِ يَا قُوْتِنْدَتِ كِيْسِ
 زَبْرِ جَشْدَتِ كِيْسِ جُوَاهِرْدِنِ كِيْسِ زَمَرِ
 تَكُنِ اَلَا كِيْسِ اَعْلَدَتِ كِيْسِ بِيَرِ وُ زِدِنِ
 كِيْسِ اَلْجُوْدِنِ كِيْسِ كُوَهْرْدِنِ اَلَا

وكرسي لردخ اولاد زلود زلوقمت جواهر
لزدن و مروضح بز بيش اول و اول مجلسه
جع اولن بيخامبر لر و ليكزه مؤمنلو اول منبره
چقلر و اول كرسيلرد انزلر اندا صكر حوقعا
ليدا بئلو خطاب كله كم اي اجوق اهل بندن
حشود اللد كم بئلو ايد لر اله في حشود اوليا
و ذا الله تعالى ايد كم دج نعشكوز ارتوم ايد لر كم
رقتا بزقم بروه سراع ايد كم و طامودن قوترب
اجاعكه كورمدم و اندن منكن بر نور كه
بلك كي بئلو بوريا اول بلكدن بئلك ازينه
مشكل غير لر بغا و دز لوقه و لر بغالم و صفة صغيا
واندن منكره الله تعالى حجاب كثره كند كل حال
كرمين اشكاره ايليا و اجاق اهل قامسي كر لر

مخبر حيران قللر سلكم بخود اول لر و اندن
صكنه الله تعالى حقر تندن خطاب كل كر
بغم قل لر كم قلقل سز لر كين بو قلد عم خلخلر
و نعتلر الك ديه و اندن قلقلر بر باره و ار لر
كم انده دز لود زلومنا غلر كر لر كم هجر كر انلر كر
كي كر لر كر مذل و خيال لودن دج كينمذل اول
و اول متاعلر كر چور سنده قرشكوز طومسن
الرز و هر كيشك مقصود نيسته ان اللربها و ر
مدن و نقدر الزلر سنه هيج اكسليا و دكل
اجاق اهل اول بار زده بئلر دنيديك احواله
لورن سئلشكوز و اجاع اهلنك بجر ك الياقنه
كيدك طونلردن دهشت اله و اندن منكره
شمال پيل اسا بئلكوز بوزلر نه طونلر نه دقنا

حَيْثُ جَاءَ لِرِي زِيَادَةُ اَوْلَا وَنُوْرٌ لِرَاثَاوَالِه
 فَاَنْدَتْ صُكْرَةً كَمَكْرَبَتِه وَسَوَايَلِرَتِه وَارَلِه
 حُوْرِيَلِرَقْرَشُوْكَاهُ لِرَسُوْشَلِرَشَاوَالِرَاوَالِه
 لِرُوْمِ اَهْلًا وَسَعْمَلًا وَمَرْجَبًا بِسِرَاجِ مَنُوْرٍ رِيغِي
 حَسْبِكُزُوْجَالِكُزُوْزِيَادَةُ اللِّسْنِ بِنَلِرَايَدِلِرِي
 كَمَجِبَارِعَالِه تَكْرُرُ مَرْكَالِجَه حَضْرَتِه وَارَلِه
 عَزِيْزُوْشَرِيْفِ كِرَاوَدِيَلِرِن كُوْرِدِكُنِيْ
 زِيَادَةُ الْمِيُوْزِ وَهَزْهَقْتِدَه بِرَكُوْرِدِيَلِرَاوَالِه
 لِرُوْدُوْ اَمَّا اللِّج كِر كُوْرِدَه كَلِكِرَاوَالِه لِرُوْمَخَلِكِدِه
 كِبِي اَوْلِيَايَا جِنْع كِر كُوْرِدَه مَلِكِر لِرِي كَحَاكِر
 كُوْرِدَه مَلِكِر لِرِي كِب الْمِيَا فِي الْجِلَّةِ اللّٰه تَعَالَى
 جَلَّتْ عَظَمَتُه بِرُصْفَتِه اَل كِر لِرُوْمِيَاوَالِه
 هُوْرِيُوْرِدِكُرِنَدَه بِرُوْدُوْ لِرُوْمِصْفَتِه كُوْرِدَه

الدين كور

اَلدِيْن كُوْرِدِكُرِنَدَه لِيْن الْمِيَا زِيَاوَالِه اَدَمِ وَ
 اَعْلَنُرِنَكُ مَرْتَبِيْس دَايْمًا مَزِيْدِ الْمَقْدَرِ
 وَبِرْمَقَامَدَتِ بِرْمَقَامَه وَارَدُقِيْه حَالِخُوْه
 الْمَقْلَدَةُ دُرِنَتِكُمْ اَنْسِ قُرِنْتِدَعِ اَعْلَنُكُ حَالِ
 خُوْشُرُقُدُرِيَقْلُوْ عِنْدَعِ حَالِنَدِنِ وَدُنِيْكَ
 حَالِ خُوْشُرُقُدُرَا نَاسِ قُرِنْتِدَعِ حَالِنَدِنِ
 بِرُوْرِيْخِ دَعِ حَالِ خُوْشُرُقُدُرِدُنِيَاوَالِه حَالِنَدِنِ
 وَايْجَاعِدَعِ حَالِ خُوْشُرُقُدُرِبُرُوْرِيْخِ حَالِنَدِنِ
 حَضُوْصَاكِه حَقُّ تَعَالَى دِيَلِرَاوَالِه كَمُرْمَكِه زِيَادَةُ
 دِدِنَتِكُمْ كَلَامِنَدَه يِيْرَزِ لِلذِّهِنِ اَحْسُوْا الْحَسَنِي
 وَزِيَادَةُ بِنَلِ مِثَالِ دُنِيْكَ كُنْتِدُرِيْبِرَاكِه
 بَلِكُنْ دُوْنِ طُغْدَعِ مَطَاعَدَتِ دُعْمَرِ فَاِلِلَه
 كُنْشِ اَل كُنْدَه بِرِيُوْرِدِنِ دَعْمَرِ فَاَكِه يِيْبِلِ كُنْشِ

تمام آنچه هر کس بداند بر نفس مطلقند دگر
 دیدار تو کافر چه مؤمنان را علم زیاده
 و حسن جمال لر و شو قلم زید الا ادا
 با مکن کز دل دگر کم تنگد دیدارن کز مکل لکه
 آدم اغلین کز دل کبی دکلند کم قرش و سینه
 الا اراقله یا یقینده یه مکانه الایه کز لران
 قبلیوبله خاستالم بیله الا بلکه اول حضرت کوه
 لک نقتسز و نکلکزد و نوسعی بیغایه مفر
 دلوه سنکله سئلشن الله تعالی بدعین
 ندک بلدک ایتد شدت بلدکم سزوت
 بر طرفدن انشمزوت بلکه شش جهلت
 بله اشید ورت شعر
 زهی خیرات چوق منزند اچوق

بزیل

تو می کن بر نادرا ندک اچوق
 عبادت ایله اخلاصیله هر دم
 میسر اوله تا اچساع اچوق
 اجاسون بشر بنی حیر از مغندا
 اشکل کولجک الاهی حور فحوق
 دکالی نعمتک انک الوسی
 لغا کشتن دکید زین خلاق
 وصل هر کسکم تنگد خسته عامی
 الدجهنمه منتحق الی طاموکل بتمشیک
 حور ذرق و زرد و هر برنه بتمشیک فرشته
 موهکلند قیامت کنده اول فرشته چکه
 چکه عرصا شه کتس لر و بر یاره اودد و هین
 کب چقال کز لر اولی اولی قلقلر اول و سیر

دل اولاً ايده كنه حق تعالى بن حواله بيلد
 ايج طائفية متكسبر لره كم كند لري بن حلقه
 يلرك لوز لرد ووج حق معبوده عبادت اليب
 بته طينله ووج منا فقلره وناحق فان ادناره
 فان دن صلكه ايدكم يا محمد الله تعالى سئل
 وجودكي وقلن يتغامر لرو وجودن وويلد
 وصدف لربي وعابد لربي وراهذ لربي وعا
 رف لربي بكا حرام ايلد اما طمو فو قسند
 هو يتغامر لرنفسى نفسى ديلد محمد رسول الله
 اتمى اتمى ديه اول دنده دكل غافل لرا ايلد
 و دكل از غنلر اكلتلنر لكن فايدس الميا ويد
 فرشته ندا ايليا كم و نيله هر كيش نيا طيد بسا
 اكه كسوتون بس آيه وكنشه او ده بته و سكون

ايزر غطيلد

ايزر غه طينلر طاميه نسور لرحق تعالى زبا يلد
 بيب كم بر عكل بر عكل طاميه ستول از غنلر ستول
 كمر اهلري ستول منكرو و مشركو و حق بولت
 مپيلر دكلن بز قدق لرندا صلكه الله تعالى
 طاميه ايدكم تمام طلدكم طمو ايدكم هل من مزيد
 يعنى دج واز مدركنه حق تعالى قد من
 طاموا زرنه قيا طامو بيرنه سقنشا لوشيله
 الا كم بر نك كملر بنشد غنك بكونه كه
 طامو جخر كم طيب طيب اچيم طامتم طلد پس
 اندا صلكه جعفر ستلر قرياد زاري ايلد لره
 اجنب طعام دليلو و طعام بونه براوت
 و دلو كم اكه صريح در لربريد بتردوه دكل
 اوت يسر والا ان ستر قت اچ الد غندا ائرو

جَوْنٌ اَوَّلُ اَوْتِ طَاهِرٌ فَوْقَ قَوْمٍ بِيْلِهِ يُغْزَلِرُ لِرَبِّهِ
 طَهْرًا هَمًّا اَجْلِعْتَدَا هَمًّا دَكْنُ لِرَبِّكَ اَسْوَا سَتِيْلِرُ قَرَّ
 يَادُ زَارِي قَلْبِ اَغْلِيُو بَغَايْتَدَا اِسَّ سُو وِرْدَلِرُ
 جُنْكِمُ اِل لِرَبِّهِ اَلْبُ اَغْرُ لِرَبِّهِ اَلْتَدْرُ بُوُو لِرَبِّكَ دِكْرُ
 اَوَّلُ سُوُو تَا اَجْنَهْ دُكَلَهْ اَوَّلُ سُوُو اَجْدَكِرُ
 نَدَا صَاكُنْ كَلْمُ قَرْنَلِرَبِّهِ اَرَسْنَا اِحْنُ اِحْكُو سِيْنُ
 طَهْرِيَهْ وَصِيْرَهْ اَسْتَفَا ذُكَ اَو اَسْتَقْتُ دُدُ قَلْبُ رِيُوْرُ
 لَهْ دِيْلِرَبِّهِ حِقَا وَاَسْتَفَا ذُ دُ قَلْبُ رِيُوْرُ لِبْ كَلْسَلِرُ
 نَهْ اِنَّهْ اَيْدُ لِرَبِّكَ طَاهِرٌ حَرِيْبُ نَدَا اِر لِرَبِّهِ يَلُوْرُ
 لَمَّ يَسُ دُكَلِرُ جَفْرُ شَبِّ فَرِيَادُ اِد لِرَبِّهِ يَلُوْرُ لِرَبِّهِ
 لِرَبِّكَ اَلْمُ يَتَا كَمُ نَذِيْرُ يَعْنِي سِنَهْ عَا عَطْرُ لِرَبِّهِ
 كَلْمُ لِرَبِّهِ لَمَّ وَا طَاهِرٌ مَوْعَدُ اِبْنَدُ قَرَقَتَلِمُ
 بِنَا لِرَبِّهِ لَمَّ قَالُو اَبْلَا قَدْ جَانَا نَذِيْرُ فَا كَلْمُ بِنَا

بعضی طامون

يَعْنِي طَامُوْنَتٌ قَرَقَتَلِمُ جَلْرُ كَلْمُ لِرَبِّهِ اَوْتِ بِنَا لِرَبِّهِ
 دُدُ كَلْمُ رِيْلَهْ عَمَلُ اَيْدُ لِرَبِّهِ اَغْلِيَهْ عَمَلُ كَلْمُ لِرَبِّهِ لَاجِمُ
 اَشْبُو عَذَابُ كَرَفَتَا اَلذِّقُ مَا لَكُنْ اَيْدُ لِمُ اِن
 اَنَّمُ اَلَّذِي فِي مَلَا لِكَبِيْرُ يَعْنِي سِرْدُ كَلْمُ لِرَبِّهِ اَلْاِخْطَا
 اَجْنَهْ وِبُرْدَتُ سَفَهْ مَدَدُ يُوُو قُ بِنَا لِرَبِّهِ اَيْدُ لِمُ
 كَلْمُ يَنْهَ جَجْرُ شَلْمُ فَرِيَادُ اِدْبُ يَلُوْرُ لِمُ يَسُ
 يَنْهَ زَارِي قَلْبِ اَيْدُ لِرَبِّهِ يَامَا لَكُنْ عَدَا مَرُ بِنَا
 كُوُو لِكُنْ بَارِي اَيْغُرُ دَعِي وُ بِنَهْ دَعِي دَمُ لِرَبِّهِ كَدُوكُنْ
 وُ بِنَهْ طَاهِرٌ مَوْعَدُ جَقْرُ اِيْرُقُ كِنَاهُ اَشْمِيَا وُ رُو
 يَسُ يَلْدَتُ صَكْرُ مَا لَكُنْ اَيْدُ لِمُ اَنَّمُ مَا كُنُوْتُ
 يَعْنِي سِرْبِنَهْ اَكَا نُوْرُ دِيَا لِرَبِّهِ وَا نَدَتُ صَكْرُ بِنَا لِرَبِّهِ
 اَيْدُ لِرَبِّهِ كَلْمُ نَكْرُ مَوْعَدُ يَلُوْرُ لِمُ قَلْمُ لِرَبِّهِ اَلَّذِي
 سَفَقَتَلُوْرُقُ يَفْدُ جَجْرُ لِرَبِّهِ اَيْدُ لِرَبِّهِ اَغْلِيَهْ

عظیم

عَلَيْنَا شَقَوْنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ يَعْنِي أَي
 يَوْمَ يَرُورِدُكَ زَمْزِدُنَيْدِ دَر لَتَسْرُ لِك بَرُه غَا
 لِب الدَّبِيخَا مَبْر لِر سُوْرِيَه اِنْمَدُق اَز غَنَاق
 اَيْدُك هِدَا يَتَدَا مَحْرُوم قَلْدَق بَر طَاهُودَن
 چَقْر الكَرِيْنَه اَز غَنَاق اَدْر سُوْرِيَه تَاوَاوُر نَفْسُو
 بِسْ اَوْن دَرْت بِيك يَلْدَت صُكْرَه بِنَاكِن جَوِي
 كَلَه تَكْرِدَن كِم اَحْسُوْا فِيهَا وَلَا تَكَلُوْنَ يَعْنِي
 نَخْمِدَن اِرَاق طَامَنَه قَلْكَ اَيْرُق بَكَ اَيْكَلَا
 عَدَا بَاكْر كَر مَلِجُون اَيْرُق اَكَا جَاوَه بَقْدَرُو اَنَدَن
 صُكْرَه اَمِيْدَلِر كَسَلَه اَيْرُق سُر سِيْلِيُو مِيْلِر
 اِت كِي اَلشَوْ قَلْرُو بَر رُو اَبْتَه اَد دَن مَخَار
 قَلْرُو قَلْقَلْرَه اَنَدَن صُكْرَه هَر بَرُون بَر صَدَق

قوله اول

قِيْلَا اَوَّل صَدُوْف بَر صِنْدُو فَو فَحْ قِيْلِرُو شِيْلَه
 قَلْرُو نَعُوْدُ بِاللّٰهِ مِنْ تِلْكَ الْحَالَةِ وَطَاهُ مَوْ قَوْمِيْكَ
 اَز حَقْ عَذَابِ بَوَا لِكِم اَل تَشَقُّق كِيْدَلِر لِرَاوَد
 دَن دَبِيخَا مَبْر لِر سُوْرِيَه اِنْمَدُق اَز غَنَاق
 اَيْدُك هِدَا يَتَدَا مَحْرُوم قَلْدَق بَر طَاهُودَن
 چَقْر الكَرِيْنَه اَز غَنَاق اَدْر سُوْرِيَه تَاوَاوُر نَفْسُو
 بِسْ اَوْن دَرْت بِيك يَلْدَت صُكْرَه بِنَاكِن جَوِي
 كَلَه تَكْرِدَن كِم اَحْسُوْا فِيهَا وَلَا تَكَلُوْنَ يَعْنِي
 نَخْمِدَن اِرَاق طَامَنَه قَلْكَ اَيْرُق بَكَ اَيْكَلَا
 عَدَا بَاكْر كَر مَلِجُون اَيْرُق اَكَا جَاوَه بَقْدَرُو اَنَدَن
 صُكْرَه اَمِيْدَلِر كَسَلَه اَيْرُق سُر سِيْلِيُو مِيْلِر
 اِت كِي اَلشَوْ قَلْرُو بَر رُو اَبْتَه اَد دَن مَخَار
 قَلْرُو قَلْقَلْرَه اَنَدَن صُكْرَه هَر بَرُون بَر صَدَق

قوله

دُغْرِيَّةٌ وَأَنْتَ مَكْنُ قِشَابٍ كُلِّ جَهَنَّمِ
 بِرِغْلِيَّةٍ زَهْرِيَّةٍ طَاهِرَةٍ سَائِرِ بَيْتِ بُرْزَانَ
 يَلْدَعُ أَفْكَ صَوَّغِيَّةً عَذَابٌ لَنْتَلُو وَأَنْتَ بِيْرِكَلَرِ
 أَجْرِكَلَرِي طَاهِرَةٍ قَوْمِيَّةٍ تَنْبَرِيَّةٍ جَهَنَّمِ
 أَرْكَلُ قَاتٍ أَوْلَا وَيَا بِلُونِيَّةً قِشَلُونِيَّةً طَاهِرَةً هَمَّ
 طَوْنِيَّةً عَقِيمِيَّةً بِلْ لَوَاتٍ أَوْلَى بِلْ شَوْلِ بِيْلْدَرِكَلَرِي
 يَزْكُ خَلْقِيَّةً جَهَنَّمِ بِمَقْدَارِ حَقِّ تَعَالَى
 عَادَ قَوْمِيَّةً وَرِيْدِ شَوْلِ وَفِي تَكَلِّمِ بَيْغَامِيَّةً لَرِيَّةً
 مُطِيحِ الْمَدَلَرِ أَوْلَى بِيْلْدَرِكَلَرِي رِيْبِيَّةً أَيْلِيَّةً بَيْسِ
 حَقِّ تَعَالَى أَوْلَى بِيْلْ جَهَنَّمِ وَرِيْبِيَّةً طَاهِرَةً خَلْقِيَّةً
 بِرِيْبِيَّةً وَرِيَّةً أَوْلَى دُقْشَمِيَّةً بِرِيْبِيَّةً خُرْدِ أَيْلِيَّةً
 دُرْلِيْبِيَّةً وَأَنْتَ لَوِيَّةً لَرِيْبِيَّةً أَيْرِيَّةً
 دَوَكَلِيَّةً سَمِيَّةً عَذَابِيَّةً الْأَجْمَلِيَّةً مَكْتَبِيَّةً

كَهْمِيَّةً وَأَنْتَ مَكْنُ سَعِيْرٍ طَاهِرَةٍ بِرِغْلِيَّةً
 كَبْرِيَّةً لَيْتِيَّةً رَوَانِيَّةً بِرْدَرِيَّةً وَأَرْدَرِكَلَرِي أَنْتَ أَدْعَا
 أَوْجِ بُرْزَانِيَّةً مَعَارِيَّةً وَأَرْدَرِهَمَّ مَعَارِيَّةً أَوْجِ بُرْزَانِيَّةً
 أَنْوَرِيَّةً وَأَرْدَرِهَمَّ أَوْدِيَّةً دُرْتِ لُجِيَّةً وَأَرْدَرِهَمَّ
 عِنْدِيَّةً بِرِيْلَانِيَّةً وَأَرْدَرِ أَعْوِيْسِ جُقْلَانِيَّةً أَدْبِيْسِ
 هَزْبِيَّةً كَلَرِ أَوْلِيْمَشِدَرِ أَمَّا أَيْمَانِ أَهْلِ كِنَانِيَّةً
 كَوْرِيَّةً عَذَابِ الْأَيْكِيْسِ بِرِسَاعَتِ بِنَاكِيْسِ بِيْدِ
 سَاعَتِ يَانِيَّةً مَكِيْسِ بِيْدِيَّةً وَكِيْسِ بِيْدِيَّةً وَكِيْسِ
 بِيْدِيَّةً بِيْلْ تَائِيْدِ بِيْكَلَرِ بِيْلْ يَانَلَرِ وَأَنْتَ صَلْوَةٌ
 جَقْرَلَرِ أَيْجَامِيَّةً كَوْرِيَّةً لَرِ أَيْجَامِيَّةً أَهْلِ أَيْجَامِيَّةً
 أَيْدِيَّةً قَالَرِ طَاهِرَةٍ أَهْلِ طَاهِرِيَّةً أَيْدِيَّةً قَالَرِ أَلَلَّهِمَّ
 عَافِنَا شَعْرِيَّةً كَلَرِ شَرْلَرِ أَوِيْدِيَّةً رَجْمِيَّةً
 سَتْنَعْلِيَّةً رِيْبِيَّةً أَنْتَ أَيْ مَكْرَهَمَّ

سؤال الزائد زكركم ايها ان حقيقتن
بلغم ابتدا سلام حقيقتن بيات ايلك
جواب بل كل كم ايمان الت سنبيه اقنا
ايها كذا سلام بلش سنه اشاه كذا ايمان
كلله عنقا ايلك زك سلام اعضايله
عمل ايلك زك سنه رسول حضرت بيزد كم بني
الاسلام على حسن شهاده انلرم بلش
سنسكن از رينه بيلك اول دلله ايتك زك
اشهد ان لا اله الا الله ^{اشهد} فانت محمد عبده
ورسوله اكنج نماز قل قد را اكنج زكاة
ورسك زك زك اكنج زك اكنج زك اكنج
وارمق ذك اكنج سما ببعابر حضرت بيزد الصلوة
عباد الدين نماز دينك ذك زك اكنج اول

در آرد

در ك ذك زك شكسوزدين ذك زك اكنج
اول درك ذك زك مديدن ذك زك اكنج
رسول حضرت دين چادرة بكنز تلتك اكنج
در كن ذك زك لرا چادرد تلتك ودر كن ذك
غرموز لوسته چادرد تلتك برك خد ينده ذك بيزد
كن الصلوة معراج المؤمن نماز مؤمنك معراج
بيغاب حضرت معراج كسنده بر مقامه ارشد
كم اول مقام انك قد سن بلمد و قد تم نفس
بلمد نفس كلين بلمد كل جانن بلمد جان
سوت بلمد زيرا كه نفس خذمت مقامته
كلان كوكل بخت مقامته بيد جان قويت
مقامته بيد ستم شاهه مقامته بيد
ابوالحسن نوريه ضرر لركم اول نه مقامه

کتر رسول حضرت اندک وارد آیند اول مشول
مقامد کم عاشق معشوقه ارشد راز سیلند
جبرائیل اندک سفید چون دنیای آنکه دستورالدر
بیغاهت حضرت ایند کم بین بومقامدن کتوزن
زیراکه وصال لذت بلذم فراق اجینه دویون
خون تعالی ایند یا سید سن بومقامه کترن
فادزد کم بومقام سکه یینه روزی ایلیا شهید
کو و دنییه وز غل فل لزم بندن یکاد عوت
ایله خلق صحتت ملول الدغل وقتن نماز
شروع ایل کلا اول حالده سن بومقامه
ارشد روز جون نماز مومنلرک معراجده
نماز قلن کتک دخ ککل اندک خاضر
کولدی بیغاهت حضرت نماز قلن کن کتاب

کتاب

چکله سنی اشدر لودر وایت ادر لدر
کمز داود بیغاهت نماز قلن کن ککل چکله سی
بوسیل قدر پیرد اشدر لودر نماز قلن حرام
بیا حرام لیمیا هرجه بفرشته قدر ساردرند
چاغرز ایند زنه فرض قبول الورت نطوع
بیغاهت حضرت ایند زحق نماز قلن یان
کب بکاسا و اروج د تقدرن کوش کب الجلسا
نماز قبول المرحوام بسا و کسما معادین
جیل ایند هر کسکم نماز اجنه صغند غی
یه صولند غی بلکن استسا اول نماز فاسددر
حق تعالی موسی بیغاهت ایند رسول کشل
نمازین قبول ادرن کم بتم عظمته نواضع
ایلیا و خفمه اولولیا و کلال اون قوفولده

طلذتہ حضرت یحییٰ بن زکریاؑ کے لئے کھجور و نعنہ
 ہوا اردن یغلیانہ و نکلور دیکھائیلہ شعر
 ازون یولکر از یغیدر نمازلو
 نماز ایچندکی دزلونیا زلو
 کلکر یوفد صقی کولم غیمت
 چوقامر عاقبت چقلار وازلو
 بناور سینلده حسرت لویلا
 کجا بیز سز طاقش لا زویا زلو
 بنا جمنار و کوللو ایچیلدا
 ادا بلبلد کلستان اجن نازلو
 اشید جکر فغانن بلبلک کلر
 انکر قوشوشنہ ایلابیہ نازلو
 بشل طنلارنی کایا انجلار

بوزانایر عیلا

بوزانایر عیلا قاموسا زلو
 جی کلر ایچاوب معشوق عاقق
 اثورب سئلشالوز لورازلو
 هزار دستان اقیادا ستانلر
 هواده اوچانرازد الو قازلو
 اما زکوة مال نعیشلک شاکورد زحق نعا
 قل لوت زکائله صتر زیرالہ کش سنودکنہ
 تہ دلونستہ ورر طوتتموز جبریل علیالسلام
 زکات آیتن کتر جکر ابوبکر صدیق
 مالن حق بولنہ عم یار سنی حوج ایلا حق
 تعالی ایلا زهر کم مالنکر زکوتن جفر
 قیامت کنتہ التونن و کشن طادو
 اودنہ حشہ حشہ ادب الننا و کلدستہ

بصا لرا كرا ايسند زكافن جفوم سا بيز لوس
بيوز نيله سلسله و بيز سزا بقرا التنا اب
نجه بيك بيك لوعوصاته از سليلد شعور
سن بان ناكسلك ايدب و زمز اولور سكر
يارين اول حسوت لنده نجه بلوس
ماز اول اول سوز كل مالكر مشقا انداسني
فاد لبغوك اشيه جمله ابوار و عصاك
كسندن ايروشيا انداسك اهر لومدر
موجهانده جون قونادل عمل لوصالها
زكاة و زمك صدقه و زمك يعنى حيوان لور
موتبندك على الملق سلبدر زير اكه حيوانده
بيلز اما ايد زمز لور آدميلوك مورتيس
حيوانلر مورتيس حيوانلر مورتيسك يقود

الذبح شكر حضرتك ايلكن مكلد حق تعالي
حضرتك كر كاوه غنلور ندا بدرس جومر دلفاك
اشو عالم بربندخ جومر دلفاك دروا ناداملكه
زكوة صدقه و زمك سال طر و ادرت السامو
بيجا مير حضرت بيز دم مهر كن لئشله ال فرشته
بله جفولر مشوق لاجا عوت ايد ز لركه اللهم
اعط لكار منفق خلفا و اكلر منسل قلفا مشعر
ديار بيز كم ادر لره هر صبا اهر نبالكي
حضرتنا ايكى هوشه لور دعا
در لراى رزاق و فتاح مجيد
ايلكلر جومر دلكن مالن بيزيد
بوز دم لارينه اون تا صد هوزار
وز كلالى كم لظفك ايقاد شمار

ای خدای اشکارا و نهات
و زمکل مشکلو الازیات

اللہ تعالیٰ لظن محمل است کرکلم حسبه
و محلمات با بنونک انصاف و کور کار
لجسد زحق تعالیٰ الی روزمان غ انساو
مال لرونک زین زکات و رکن دیو بیزد
و محمد است عیادت ایله مال لرونک عشرتک
زین زکات بیزد عجب ندرکه هنوز
دخ درت لراہت اروج حقیقہ حق
بیزد کہ الصوم لی و اھا اجزی بہ اروج بملا
نوابن دخ بن و روت و بیکالہ طعام بیک
بیم حکم صفتد ریس هیچ طاعت اروج
موتلف ارشور شیخ شهاب الدین

سهروردی عوارف اولو کتائند
ایدر قیامت کشف ذکال طاعتلک تواین
مد عیار الالین و الارض تواین الیل و اسام
عنا ایدر اروج دتمک اوج مرتیس و اورد
اول بیک اجمک جماع ایامک الیح عیت
ویلات سیکمک و بختان ایلمک اجج کاند
بزه ناند پشور کیمک و ارجک تمام کلال
مکلد ز سوال الی ایدر سک کم ذکال طاعتلک
نواب اللہ و ریس بجمون ایلمک اوج بیکلر
نوابن بن و روت جواب بوسر عرف عادلہ
مبتنی ذر بکیش بوسلطان قیند بوسبیلہ
مقبول اولسا اول سلطات ایدر کہ اول کشیہ
عطای بن و روت بیلد دمکک سلطات

انذرت ان حشود الذمنا دالات اينلوا حج
 دلتنا راج الله تعالى راضو الدر عجبوت
 يشله ديدت حصر
 كوجه اجل قدرن الون نفسه عذاب
 ليكن اولو حال جانك مشتطاب
 كدنا حج قدرن بليدك اي همام
 هيح عمر كده بما يادل حوام
 اساج اموند بيغاهن حضرت ايشلكم
 بوشك حج ايامك قدرت ينساج اتسا
 انك اولكي نصر ايلد وجهود لول الملة بوابو
 الا يعن تنكم جهود لرون نصر ايلد كصبة ورون
 اولدج ايلد رزون العيبة وازمدين الور نعود
 بالله واسلامك بيش ركن تمام الديكول

كه قنك حوتن

وَالْفِضَّةَ أَدْمِيلِقُ مَرَّ تَبَسُّبِ تَامٍ لِحِنَّةِ تَمْرِ بَسْبَلِهِ أَرشُورُ
 شَعْرُ شُولُ سَكُو لَرِكِيمُ كُرُورِشِ شَيْلِهْ أَوْ لَشِشِ بُو جَلَرُ
 كَجَزِ بَلُورْدَهْ نَجْهْ كَنْدَرُ لَرِي لَهْ كِي جَلَرُ
 بِلْدَهْ بَرِ بُو عَنُ أَرَا نُو بَازِجِ لَرِ شُولُ حَدِّ رَكِيمُ
 جَنَكِيوَنُ آلتِ اِدِ نَدِ يَلَرُ كِي شَرُ قُو جَلَرُ

الباب الخامس

في سلوك الأمراء والوزراء ونصيحتهم قال
 النبي عليه السلام السلطان ظل الله في الأرض
 إليه كل مطالبوم بكل حكمه سلطان بر بزرگه
 الله تعالى سير خليفه سيد و نايب در امري بواول
 شر طدر كيم عدل و شفافك و احسان لله
 موصوف اولاً اكر ظالم و جور ايلر سه رعيتاره

قلع كين چانور لر خود هرگز عبادت
 ايلمز لر و فرشتلر تمام عبادت ادمكار
 تنلر المذعجندر و حيوان لو عبادت
 ايليو مبر كلر نور لري بقعد ادر اما ادم اغلنلر
 تمام عبادت ايلدكلر تنلر و نور لري ادر عبادت
 پس ادم اغلن الله تعالى حضرت نزل اينه
 سيد اما اينلكل مَر تَبَسُّبِ كَمَا لَنَهْ شَتُولُ
 وَقْتِنِ ارشتر لم شتر يعنت حليمه طرهت
 ادييله عند ايليا شتر مَر اينلكل مقامته
 ارشتر في استاد لر تربيت ادر لر كاه اوله
 كاه سويله كاه صيقلله ادييلدر رخ معدنلر
 چقمشدر مَر كيدر نكلم بيغاه بر حضرت
 بيتد الناس معادن معادن الذهب

والفضة

ایلین خلیفہ سید زحق تعالیٰ حضرت نیندہ ہمیں عبادت
 عدلہ پادشاہلق ائمکدن پکرگن یقدرور
 نیکم رسول حضرت علیہ السلام بیروجا بر ساعت
 عدل ائمک النیس پد لک عیاد نندن پکرگدر در
 بلکہ هر کنده عدل سلطا نوک در یوانینده دکر
 رعیتا عکر لر نجه عکر بر نور هر وقت
 نازن که قلور نیشہ در کعت ناز شواب
 و در نور پس نندن پکرگن در نچی طاعت اولک
 سلیمان نبی علیہ السلام بو معنیدن اثر و پادشاه
 لق در کدی علم پیغامبر لق در لمدی استدی که
 وهب لی فلکما لا یستغنی لاحد منی بعدی حلیم
 بلکه بر پادشاہلق ورکم نندن مکسره

انکب

انکب پادشاہلق کتیبہ وز میسین
 سوال الکرایدتر کل لم سلیمان پادشاہلق
 دلک عدل ایلین ثواب بولمخون در
 انا بندت منکده کتیبہ بکن لب پادشاہلق
 وز میسین در دک حسده بکنتر جواب
 حاشا له سلیمان کتیبہ حسد ایلینا یعن
 دمن اولرکم پادشاہلق اولوا شدتر دکملر
 انک حقین بیرنه کتر من عدل ایلینومن
 حال بوذن کم سلیمان پادشاہلق جہتندن
 نسنه بمن دکنده بتر نیل ارزدان صردی
 بهاسنه طعام بیزدن ویشله نفقه ادردی
 سوال الکرایدتر کل لم پادشاہلق دککل
 طاعتدر دن پکرگن در سلیمان انکجوت

دلده عدل ايليا حق تعالی آن آدمیلن
 دیولده جیلده جانوزلره قشله پادشاه
 ایلد بیجون بزم بیغامیرمز پادشاهاق دلد
 جواب بودرم تنگری تعالیکن جاضر
 اک دزلودن بریس اولدیرکم نیاز مقامینه
 ارشد الکچی اولدیرکم نیاز مقامینه ارشدی
 ناز اهلنه عطا دیلدن وزلر نیاز اهل
 دلیب الرلز بوالی طیفنول منال اولدیر
 کم برکسی بیل درلومشتمله برکدن آق پای
 دلروانرجه رحمتله برقی ازر برکشرقی
 فاردزم هیچ زخمشر اول قش انل الله کوسر
 بزم بیغامیرمز ناز مقامینه ارشد حق تعالی
 انل باشنه وجاننه اند اهدی که انل انهم

لقی سکرته من سلیمان تنکر حضرت
 یوزنسل منتله پادشاهلق دلد اول پادشاهاق
 بوند رغن سلیمانک الله وزدلر وصاوتینه
 الدلر تختنه بزیز اوردی و بزم بیغامیرمز
 معراجه جقد عدل اک جها نکل پادشاهلق
 وز دلر قبول ائدی الله تعالی بیزدیله
 ان الله یأمور بالعدل والاحسان وایمان
 القدری منه عن الفخراء والمکرم والنجی
 الایه عدله بیز احسانه بیز خصم لول حقلر
 ونمکه بیزدی یوزنسلر دن یعد عدل
 اولدیرکم تنکر حضرتین کولیا رعیشلر نطفه لک
 ایلیا ظلم ایلما بئلرک قوتلورن ضعیف
 لویله برابردنمیا الله تعالی حضرتینه دغلق

ایلیا کز لوان سیکانه احسان اولدیر که فریضه
 لرن ایشلیا رعیتلر نه کرم و مروت ایلیا
 عالمده عزت و صالحان حومت ایلیا دوتلر
 مشکینان صدقه و ره هراسنده شکر تعجب
 حضرتن کز تکب اولا پادشاه لغله پیلیا اولد
 خالندک ایدر قسیمیا خصلمه حق و درمل اولد
 کم هر بر اندام نه مضلحتجون یدر دلر بیسار
 اول اشد دتا رعیتلر اهل خیال کی
 بله بنلره لطف ایلیا لند نکل خیزمت کار
 لرن خوش دته اما یوز لقلد یغدر
 اولد کیم یلان سلیما غیب سلیما ایتان
 اعیان حرام عیارنا قلمیا تکین ایلما کسینه
 حیف میل اعیان پادشاه عدک ایلیموز تاید

قاعله صغله منجه اول بود کیم لند پنه
 من سنه رعیتلر نه آن صنا و بزرگن بیغایر
 حضرت کاکده اترده صحابیلر کنشد
 اتر لر در جبریل ایدر بیغایر حضرتنه عجب
 ایلیم کسن کاکده ایشتر سن بولر لند
 ایدر لر کیمی اولد کیم برکنک حاجت
 اولب قیسنه و در سنه خور کوله بقیمیا و مضلحتن
 بیره اجنچ اولد کیم یندک نفس ارن اولد
 مشغول اوله یما عمر خلیفه اولحق سلمان فارسی
 صرد کیم یاسلمان بتم احوالده سننه مخالف
 سننه کزد کیم ایتد ایشند کیم آل کوکاکوکل فاروق
 و دخی بر صغوده اک در لوطعام یرمیش سن عمر
 ایتد بواکدن غیب دخی سننه ایشند کیم سلمان

ایند اشتمادم عمر ایندی اندیدک کور و یو ایلیا
 ندرک ایلم دزدنج بودرکم هدر اشغ غلغله اشلیا
 بیغامی حضرت ایندهر یاد شاهکم رعیتنه بمشفاق
 اده قیامتده دخی آله بمشفاق ادلر شیخ الدیرکم
 آدم اغلندر خاطرین تکر خشت نو داغین ندرک
 ایلیا شرعه مخالف اشن اشلمیا نکل عمرکم
 بر خوب عورت و اردی ان یولوق سورد
 خلیفه اولجق آن نکر اند یعن اول عورت
 بولیا شفاعت ایلیا عمر اندک کیم بیضاقت
 قبول ایلیا شرعه مخالف اشلمش اولالتنج
 الکرکم همیشه علما یله اثره بندرک سنزرت
 دکلیا خصوصاً کله دیندار عالمانلر له صحبت
 ایلیا بدنج اولدیزکم ظامتدن یلکیز

کندي صفلیا بلکیز خدمت کارلر و نایبلر
 اد نلیا و سفلیا و انلرک ظامنه راضی اولمیا
 و قیامت کنده انلرک ظلمنی یاد شاهدن ضررلر
 دکل نایبلر و خدمت کارلر کند نفسلر بچون
 خدمت ادر و کندولر مقصود لرنه ارشزلر
 و اول پادشاه جهنمه اترلر و بنلر دایوز دشمن
 اولاکم آنک هلاکنه سخی ادلر یوقاج در وقت
 اترور بیغامی حضرت بیزدی کم عذاب قنترخی
 قیامت کنده ظالم پادشاه در هدر یاد شاهکم
 تکری حضرتنه ال بغا و کترلر الکر عدل
 و ارسنه اللرن ششالو جنتنه و ربیلر
 روایت عبدا لله ابدر انتم حمز و فوات
 اند کند اصلک جوق زمانلر تکر حضرتنه

يَأْتِيكُمْ مِنْ بَابِكُمْ دُشَاءَ كَسْتُمْ دِيَوَانِ الْبَلِّ
 كَجَدِّكَ صَلِّكَ لَرْدَمَكَمْ غَسَلْ أَيْلَمِنْ بَرُفُوطَه
 دَتَمَشْ أَيْدَمْ بَا اِرْ لَوُومِينِ نَحْهُ بُولَدِكْ
 تَنَكِرْكَ وَنَهْ عَمَلَهْ نَوَابْ وَرَدِ عَمْرْ اَيْتَارِي
 يَا عِبْدَ اللَّهِ نَحْهُ يَلَدْتُمْ لَمْ نَسْرُدَا اَيْرَلَدَمْ بِنْ
 اَيْدَمْ كَمْ اَوْنِ اِلْ يَلَدْتُمْ اَيْدَمْ سُرُدَا اَيْرَلَدْتُمْ
 بَرُوبِكَا حَسْبْ اِدْر لَرْدُو هَلَاكْ اَوَّلِغَالِقِينِ
 اَوَّلَمِدْ تَكْرَنْكْ فَضْلْ كَرَمْ اَوَّلَمَسَا
 حِكَايَتْ شَفِيقْ بَا نَحْيِ بَرُكَنْ هَارُونِ
 الدَّشِيدْ قَنِينَهْ كَرْدِي هَرُونَ اَنْتَدِيكَهْ
 نَصِيحَتْ وَرْ شَفِيقْ اَنْتَدِي حَقْ اَعَا سَسْ
 اَبُو بَكْرِي بَرِينَهْ كَجَرْدِ سَنَدَنْ صِدْقْ اَسْتِيْسَرْتُمْ
 وَغَمْرْ بَرِينَهْ كَجَرْدِ سَنَدَنْ حَقْلَهْ بَاطِلْ اَرْتَسَنَلَهْ

قَرَفْ اَسْتِيْسَرْدَرْ وَسْ عَمَّانْ بَرِينَهْ قَلْبَنْدَنْ
 حَيَا اَسْتِيْسَرْدَرْ وَسْ عَلِي بَرِينَهْ قَلْبَنْدَنْ عِلْمْ
 وَعَدَلْ وَانصَافْ اَسْتِيْسَرْدَرْ وَصُرْدَكَمْ نَحْيِ
 عَدَلْ اَيْلِيَا بِنِ اَيْدَمْ هَرْمَلْمَا نَلْمْ سَنَدَا اَيْشَاوْدَرْ
 اَنْلْ اَغْلْ كِبْ اَوَّلِغَلْ وَالْ رَسَدَنْ كَجَدْر اَنْلْ
 اَنْسْ كِبْ اَوَّلِغَلْ وَالْ زَيْشْدْ شَدْرْ اَنْلْ قُرْدَشْ
 اَوَّلِغَلْ حِكَايَتْ اَبُو جَعْفَرِ مَنْصُورِ
 بَرُكُوِي الدَّرْمَكَهْ بَيْرِدْ وَبِرْ عَزِيْزْ اَيْتَا اَيْدَمْ
 بَرُخْبَرْ اَسْتَكْلْ قَبْلَنْ قِيَامَتْ كَنْ اَوَّلَا
 خَلِيقْ جَمْعْ اَوَّلَا لَرْ وَنَسَادِي نَدَا قَلَا اَيْدَمْ
 هَرْ كَشْتَكَمْ نَكْرْ حَضْرْتِنَهْ نَهْيِدْ وَارْدَرْ
 اَرْطَرْ سَوْنَلَرْدِيُو شَوْنْ كَلَرْ طَرْ لَوْ كَمْ
 سَجَاوَلَرْ كَنْ اَيْتَلَرَنْ عَفْوَا نَحْيِ اَوَّلَا لَرْ

حَقُّ تَعَالَى اَيْدِيكُمْ فَيُؤْوِيكُمْ مِنْ جُنْحِ عَاقِبَتِكُمْ
 اَيْلِدَم پين اول پادشاه اشهد اول شجاولي
 خلاص ايلد بوسوزله حكاييت غمزين
 عبد العزيز منما نلك دعويلد
 كسد ايليد كن وانددت اونه كز دراهت
 اولطجون اغل ايتد يا باباته نسته امين
 ايلن اشبوعت الم كملدت شايدكه
 قيوده بن حاجتاو منتظناولش اولاسن انك
 حقيقه تقصير اتمش اولاسن عمر ايتد راست
 ايتلك اي اعلم ددي يوكز جقد مجلس
 حكومه اثر د حكاييت هارون الرشيد
 انس مهدي بغداد ختند خليفه اولدغ
 وقتن شمه اولوب اولوغالز كلد ايتد

... الله عين

يَا امير المؤمنين حق تعالی سکا احسان
 ايلد سنج رعيتلر كه احسان ايلكل مهدي
 ايتدي الله تعالي كه خود دنيا پادشاهلقت
 و تدبیر رعيتنه نه ورين ايتد عدل داد
 و زك و قتيكه سن بتله عدل اديسن
 راحت اولر لير ستموخ سئلده راحت
 اولر سين و دج انما ستول كينلر انك كسي
 اوليا به ستول كيكرا نك كنن اولميا
 بلكل كم آدم اغلنلر ال طايفه دزير
 اولد نك دنينه خالنگ ظاهرته بقدر اوز
 اند يكلره مغرور اولد يلز صكدم فكرن
 ايامك لروا كنج طايفه عاقلد لزمكدم
 انمدر و قعود احوالي اولد يلر كم بزم خالمر

فِيهِ اَوْلَادِيُو اِيه سِينَه كَرَمَا مُنْ بِه يَوْمَا
 مَمْلُكَتُمْ زَدْ شَمْتَلُومَنَه قَلَا وِيَا لْ بِنْم بِمَزْدَه
 قَلَا وِيُو حَكَا اِيْتِ الرُّوزِ مَا نَدَه
 بِنِ پَادِشَاهِ فَا رِدِي بِر كُنْ دِلْد كَم كُنْدُ نَك
 زِي نِتِي وَ هِي نِتِي حَا قَه كُتْر دَه بِي نِ دِخْرُ مَنَا
 لِرَنَه طَا زِي لِرَه وَ بَد وِي اَنَدَه بِنْد لِرَه رَا نَك
 بِنِنْدَه مَوْ صَخ طَوْ قَلَر وَا رِد لَشَكْرِي كَل اَرِي
 بَقْد عَجَب وِت كَبِي اِي لِد وَ كُنْد زِي كُورِ مَنِي
 بَقْرَه بُو حَا لِد يَكُن نَا كَاه بَر اَسَل طُن لُو كَشِي
 پَادِشَاهِ كَلِدِ سَلَام وِر دِ پَادِشَاهِ سَلَامِنِ الْمَدِ
 اَوَّل كَشِي پَادِشَاهُ كُنْ دَر كِنِيه بِي شِد پَادِشَاهِ
 اِي نِد كِت كُور وِ هِي ج بِلْز مَسِينِ يَ اِشْد عِلْ مَلِك
 دَر كِنْد مَر اَوَّل كَشِي اِي نِد سَكَه حَا جَتَه كَلَامِ پَادِ

اِي نِد صَبْر اِي لِكَل اَقْلَد اِنَا يِن اَنْدَر حَا جَتِك
 دَلِي نِ اَوَّل شَخْصِ اِي نِد بِنْم حَا جَتُمْ اَشْبُوَات
 اَسْتِنْد يَكُن دَر اَقْدَن اِنَجَل دَكَلَا زِي پَادِشَاهِ
 اِي نِد سِي لَه اَمْد نَارِ سِنِ اِي نِد سِي قَلَا عِلْمِ اِي نِد
 پَادِشَاهِ اَكَلِد دَكَلِد اَوَّل شَخْصِ اِي نِد مَر مَلِكِ الْمَوْتِ وَت
 حَا بِنِ الْمَغْه كَلَامِ پَادِشَاهِ اِي نِد بِكَا مَر لَت وَ رِكُن
 اَوْمَه وَا رِي نِ اَهْلِ بِي مَلَه وَا عَلِ نَجَلِ مِلَه وَ دَا عِ
 لَشِي نِ اَوَّل شَخْصِ اِي نِد عَمْرُ كَل مَلَدِ يِنْدِ
 اَنْدَر كُورِ مَلِكِ سَا مَحَا لِ دَر اَتِ اَز زِنْدَه يَكُن
 فِي الْحَا لِ جَانِو اَلِ اَنْدَر دُشِد وَا نَدَر مَلِكُوه
 مَلِكِ الْمَوْتِ بَر صَا لِحِ كَشِي هِ وَا زِدِ سَلَامِ
 وَ رِدِ اَوَّل كَشِي سَلَامِنِ اَلِ مَلِكِ الْمَوْتِ اِي نِد
 سَا مِر لَه بَر سَزْمِ وَا زِدِ صَا لِحِ اِي نِد كِل

اشد مع ایتد مکل الموت ون صالح ایتد خوس
 کلدل مخرجا محمدا لله کلم کل ککاه
 منتظر دم مکل الموت ایتد الیه صالح کل وایسه
 بتر اشدت قبض ادم صالح ایتد بکا بنک
 بجد رک مصاحبت بقدر کم تکوی حضرتنه
 نیز رک ایشمه اوت ابدست الین نامه
 شروع ادين سجایه وار حیف قبض ادين
 ابدست الی نماز قلید و سجایه بکن قبض
 ایلد حکایات اسکندر دنیه کز رکن
 برفقه اخرد دنیه ترک ایام شلرد او
 اولر الینده سینلرت قز مشلرجه و قزها اولر
 سینلره کلدلورد نماز قلید لورد و کلدلره
 انصاف و زردی خد الراوتد اسکندر

انامه

اسکندر

انلرک بللرینه خبر و ریدی کلسون دیو
 اول ایتد بتم انول قتنده حاجتم یقارن اسکندر
 اکل قتنه و امردی ایتد حالک بنادر که دنیه جوتدا
 و نعمتندن سزده هیچ نسنه کز منم اول بل
 ایتد انکحکم دنیه نعمتندن هیچ بکنه ظمرد
 اسکندر ایتد سینلر کز اولر کز قیندر بکن
 قز دکر ایتد انکحکم دایم کز روز و عبرت
 التورن و الومورن انشیوز و اندن صکره الین
 صندیر قوقلد بر قوقفا جعفر دالینده
 قود ایتد یا اسکندر بلر مسکنم ایشوا
 کلک باش دز ایتدی بلدر سین ایتد بویوت
 سلطان باشدر کم رعیتنه ظلم ادردی دنیه
 مالینی در رجوع اید اخرد یونده قد کتد

ددی وهورکت نکل کم مکدم قنقی انکل خامرند
 اولانماهی دینیه سلطنت اکاسهل اولوانماهی
 اغچکل گکی گلینده کبی بن کیش اولان
 ونگورم حضرتینه ایمان سالم ورا بیخامه حضرتینه
 صرد لکم آدم اغلنلر کل عاقل نورعی کلدن
 ایند اولان کلم حق ذکر ایلیا یواغی کور کوان
 وبنکل علامت عدل داد احسان ایلیا وچ
 بنزدکم پادشاهاق کفرله باقی قاورن ظلمله
 باقی قاورن توارن حقه کلن کم ندرت بدکل پیل
 دنیای اوده طلای پادشاهلر عمارت ایلیان
 بوقدرن ملکنه پادشاهاق بنلرده قرار ایلیک
 عدل کور سبتک انورید بنلر کنده مذهبند
 واملکرینله ظلم درست کورن لور دینل عمارت

جهتمه کتد وبن باش وچ جعفر دالبند قوری
 ایند بودخ برعادل پادشاهکل پاندن رعیتان
 شفقناوید حق تعالیان فیض ایلیای جماعته
 التدی بوجه درجه ودراندن صکنه الون
 اسکندر کن باشنده بوقدر ایند یا اسکندر سکن
 بلکل بواکدن قنقسدن چون بون اشند
 اسکندر ناری قلت اغلای اول کل فخاری
 ایند کل بمله یله اول سلطنتکل یارسی
 سکن اولون اول کل ایند
 بغم رعیت بقدر تمام دنیا مالنه و پادشاهلر
 شاه ایند بچن ایند انجنتکم دکل عالم
 سکن دشمنکل ذر و پادشاهکل مالکل تسبیح
 و دکل عالونیم دوستم ذرفناکم سبیله

عادل پادشاهان سبیلدار خوارانچ ظالم پادشاهان
 سبیلدار نیکم معجون اولد دنیا اردشیر
 زمانه و نهرا م زمانه و افریدون و نو
 زمانه و نیکم خراب اولد ضحاک و افراسیاب
 ویزدجرد و زمانه کایت بولن نوشروان
 کندي خستیه و سردایت بواستل کورمت
 بولن اقلینده ارتدیلد بولمدر نوشروان
 سونان نیکم خمرینه دلیم شکر ایلد ایند بن
 انی تجربه اجون که یعنی کوریم قند سده
 هیچ خراب بیورم مدرت ملکده ناله
 بن ان عمارت ایلم شمد بلادکم دکلس
 معجونیش عدل دادمله امدا اولد الزل
 زمان پادشاهان نکل هتلی و حکم لری و لایق

عمارت

عمارت ایلد که اناجون دیکم هرگاه لم اولنظر
 معجون اولد اریختر حق اولد زینا که پادشاهان
 اولمرا الا لشکرله لشکر اولمرا الامالده مال
 اولمرا الاعمار تله عمارت اولمرا الا سیاه
 سیاست اولمرا الا عدلله کایه شت هتد شتاک
 ملل ایچ و ربلی نوشروان ایند کم بولان
 یلر کون پادشاهان امرنده بلکه خراج
 ورسون نوشروان بیرد الی قندردن
 بوندس مقربلرون قندده جمع ایلد
 والی قغرتید قر شوسنه در غروی خزندن
 بوندق کتی تل و یعنی اجدر بند اقل اجند
 بوندق دخی جعفر واندخی اجده ندی
 اجندن بوندق کبره دب جعفر الجمل الیه

ویدی ایندی سزک ولایتله هیچ ایندیکن
 کی و امر مید الی ایندی کن جقدرن نوشوران
 ایندی دون کز و سلطانله واز ایندیکن ولایت
 عدلله عمارت ایندیکن کن خراب مش ولایت
 عمارت اندکد اصکدا بزک خراج دلیا کن
 جمیع مملکتهم استیجمل العزیر سابق قدرن
 کبرن بولیسین وهو برحق کم بوالش اولاد اول
 یرک حاکمین اولدی کن ددی حکایت
 عجم پادشاهلر نذرت برسی ظلم الی رعیت
 مالینه از عسید جور ادر دخلی انک ظلمیندن
 انجنت هن برسی دخلدن چون رعیت
 انلد محمولات خرچینه وفا ایلمنا اولد
 خن پیک مال قلمدهر طرقتن دشمنان

حله قلب لزو بیکن قننده شاه نامه افسرد
 ضحا کول پادشاهلری زوالن و افریدون کل حال
 خوشایغنی اشتد وزیر ایندی افریدون بر پادشا
 هدکم خزینهس یوغدر مکل یوغدر و کله
 یوغدر والی پادشاهلری انده حجه قرار دقتل
 پادشاه ایندی اشمه کور خلق انک قننده حجه جمع
 اولدن اول سبیل پادشاهلری بولد وزیر
 ایندی چون مرورت عدل خاق جمع اولدی
 لغه سبیت در پین سن نیچن خلق
 کند زکدن از کدر سن مکل پادشاهلری
 در ذک دکل تر ددی پادشاه
 کزک کم جانلابلاسه لشکر
 که اولوز لنگری پله شاه سرور

پادشاه آینه لشکر و رعیت جمع اولمکن
 بسبب ندر و ریز آینه پادشاه گل کرم و شفقت
 و عدل الحق خلق آنکه مملکتند ایمن
 آلب آندرز **شعر**
 ظلم پشا ادعسون سلطان
 نیکم فرد اولدی چوپان
 هنر مملکت ادر ساچور و جفا
 مملکت نیایدن ایلدی ویران
 وزیرک نصیحت پادشاه طبعینه موافق
 کلمدی وزیر زندانه بیورد از زمانه شاه
 عمیس اغلی باش کتور بشول قومکم
 اندان انجمن لورد آنکه قسنت جمع اولدین
 و پیر دماشد لور سلطنت آنکه تصوفندین

حقا

حقد و عیس اغلیک قبضه دشر و عدل
 بکامیله اندا قدر دند **حکایت**
 بز پادشاه واردی مملکت رعایتند
 سست لوق ایلیک دنگر خوش دمنز لایم
 دشمن غالب اولد کمل یوز دند دلز
 وزیر بیسته آینه لکم یوز لوق ایلیک باهله
 نعمت حقین بیسته کتور مد کوز و کند خدو
 مکرده ایوچوز دکر آینه اتمک از پس یوق خلدخ
 دنده در بر بکم الته جغناق ایلیا
 لشکر آنجن جاننه چمتجو مرد لوق ایلیا
حکایت نوشتر وان بتر کن شکارت
 ایلیک یاب بشر مکن استدلر طوز نایمد
 بو کوی و ب بدلز کم کویدن طوز آند

نُوشِرُونَ وَإِنَّ آيَاتِنَا لَذِكْرٌ لِمَنْ صَبَرَتْ أَلْسِنُهُ
تَأْكُلُهُمْ تَطْلِمٌ عَادَتْ أَوْلِيَاءُ وَلَا يَتَّخِذُونَ
أَوْلِيَاءَ إِلَّا لِمَنْ بُوِئِدُوا تَشْتَدُّ لِمَنْ كَلَمَةُ
شَأْنِهِ أَلْتَدْرِيئَهُ ظَلَمَ بَنِي إِدْرِيءَ
صَلَتْ هَذِهِ كَلِمَةُ مُزِيدٍ أَيْلِدُ تَأْكُلُهُ
أَشْبُو غَايِبَةً بِشِدَّةِ حُرُوكِ
أَسْتَكْنَدَتْ صُرْدٌ لَكُمْ تَمَامٌ دُنْيَا مَمْلُوكَاتِ
حُجَّةٌ ذُنُوكٌ وَالذُّكْلُ يَأْدُ شَاهِلِيكَ عَمْرِيئَتِ
أَنْزِلِي مَالِ مَمْلُوكَاتِي دَخِي سُنْدَانِ أَدُ غَدِي
وَرَكَا مَيْسَرِ أَوْلَانِ فَتَمَحُّ أُنْدَةَ مَيْسَرِ أَوْلِيئِي
أَيْتَلُّهُ اللَّهُ تَعَالَى لِيَنْزِلَ يَزِدُ مَيْلَهُ هَرَّةً مَمْلُوكَاتِ كَمِ الْأَدَمِ
رُغِيْبِينَ ائْتَمَرْتُمْ يَأْدُ شَاهِلِيكَ أَدْلُونَ تَأْكُلُهُ
الَّذِينَ الْأَدَمِ فَصَلِّ فِي آدَابِ الْوُزَرَ

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَاجْعَلْ لِي وَرِيثًا مِمَّا تَرَكَ
بِكُلِّ لِمَنْ وَزِيرٌ لِمَنْ أَعْظَمُ ذُرِّيَّةً شَاهِلِيكَ صَالِحٍ
وَزِيرٌ إِذْ يَكُنْ سَنَةً يَقْدَرُ تَنْكُرُ حَضْرَتِي
غَيْرِي يَأْدُ شَاهِلِيكَ وَنِيْرَةً فَتَجَادِلُهُ لَنْ
بَيْغَاتِي لَنْ دَخِ تَمَامٌ مُوسَى فِرْعَوْنَ وَرِبْلَهُ
وَقَتْنِ أَيْتَلُّهُ الْإِلَهِي فَزِدْ شَمْعُ هَرُونَ بَكَ وَزِيرٌ
أَيْلِكُلْ بِمَيْلَةٍ كَانُونَ بِزَمٍ بَيْغَاتِي
دَخِي أَيْتَلُّهُ بِمِ الْكَلِ وَزِيرٌ وَأَزْدٌ كَكَلَةٍ فَالِجِ
يَزِدُهُ ذُرِّيَّةً أَوْلِيَةً كَكَلَةٍ دَرَجَتِي مَيْكَائِلِ
ذُرِّيَّةً وَزِيرٌ لِي أَبُو يَكُنْ عَمْرِي دَرَجَتِي لِمَنْ يَأْدُ شَاهِلِيكَ
بِنَجَادِيَّةً بَكُنْ وَزِيرٌ لِي دَرَجَتِي قَلْبِ
بِكَلِي وَتَكُنْ لَنْظَرًا بَكُنْ بَكُنْ لَنْظَرِ
لَنْكَرِي لِمَنْ وَزِيرٌ دَرَجَتِي خَصْلَتِ أَوْلِي

بنو غدر لقي بنو جلال بن قدام بن جلال بن زيد
لكل لم عالم اولاد عاقل ومثقف اولاد زيرك
حال او جدم اول زكربله كند ارسند
در الخ حال پادشاهه كند ارسند در
اجنج حال كند بيله رعيت اتبند در
بواخ حال هو برنده كند كند اول درت
خصلت رعيت اولاد برسي خور بقدر
تكم حق تعالي بورد فاشا بن سينا اولاد
يعن شريعت يولنده يور كل كم لاغز
يولد من اما جلال خصلت اولاد كم همت
بجه اولاد نبيه مالهنة ومنصبته الدنيا له
دنياك حقيقت بن سواد من اولاد كودة در
ان سوادن اتلد در بنام رسول عليه السلام

ديت الدنيا جيفة وظلالها كلاب
اما قدام خصلت اولاد تركه دين اهل نده
اعتقاد درست اولاد ثابت قدم اولاد
شون كيكم تذكر بجن اشل من اولاد
خصلت قرقب به اتبند اتوقر ايلميا
اما جلال خصلت اولاد نرم حق تعالي نك
اما اتبند قتلنا كم اول شريعت اركان در
امانت كتر من خيانت ايلميا بلل اول
امانت كتر من تدبير نده محكم اولاد امانت
كواسته فانه يوزله استراليا اول الخ حال كم
پادشاهه وزير ارسند در بنده دخ درت
خصلت وار در رعيت ايليا امار استباق
اولاد نك ظاهر على و باطننا پادشاهه ستر اولاد

ككلنا غل غن حيايت ونفاق
 اوليا پادشاه نه سيلر نه خيرد ^{الله}
 ديا و پادشاهل ظرون سقنا ارنجه مساوين
 سيلييا اما بچك خصلت اولانر كه همت
 بچك يلا در كل ايليا رعيته ريله و بنلردا
 خدمت طمعن ايليا و كسندن رشوت الميا
 اما قمار اولانر كم جون بر كسيه بر نهيب
 الورنه بر مضاحت از رله قيا صاحب
 عرض كن رنه بقب كنو الميا نعيمه نيل
 ايليا اما بچك خصلت اولانر كم دكل
 رعيته شفقت كزيله بقا الكر بنلزدن
 يومن حركت صاد من الورنه عفو ايليا
 وحلم و تخيل ايليا مكنر كم پادشاهل مملكتنه

زيان ارشدنر نشنه اولانر اكل نلار كرت
 ايليا و دخي مملكت و رعيته احوال نلار ايليا
 ضرور در و دوست و دشمن خبيلردن
 تفحص ايليا تا هنر نشكه دين و دنيا به حلال
 دكتر واقع اولانر دن الكدن انور دفعنه
 مشغول اولانر واقع اولانر دن صكره نلار
 دشوار اولور و انان صكره ظالمين ظلمنل
 و فاسقن فشقندن منع ايليا و سلطان
 دخي وزيرله اوخ درلور معا ايليا اول بودنر
 وزيردن بر حيايت صاد من اولانر عفو
 ايليا عفويت ايليا الكج اولانر كم وزيرن
 نقدنر كم مال چق اولورسه كه طمع ايليا
 الكج اولانر كم بر حاجت دلسا في الحال

الله

سرت قبول ایلیا و دخی اوج دزلو سنلن
 منع ایلیا اول اولدیر کم وزیر پادشاه کومل
 کونه النج صاحب عرفل سنوزن ایشلر
 وزیر حقتدا و جیح اولدیر کم پادشاه وزیردن
 سورت لوزلیا حکمت سلطان ارسید
 ایدر پادشاه درت سنسه لردیر اول وزیر
 امین دز النج کاتب عالمدرن اچیح قنوجدر
 شفقتا و در دز دخی ندیم ناصحایر حکمت
 بهرام لورد ضرر دوز سلطانک سلطنت
 تمام اولم حاج سنسه کول ایدر الب سنسه
 اول وزیر صالح سوز تا انکله سرت
 سلسا و ندر بیرون دنشا النج نکرک
 اولدیر اچیح حکام سلاخدرن دز دخی جوق

این حکایتها در شاهنامه آمده است

لردیر سرت بشیح کورکاو خاتون دز النج طیب
 حادقتدر حکمت بقراط حکیم
 عالیم کبدن و ققی که ظلم کلسا
 عتاب اولور و ضرر دوز کم پادشاه و حقیله
 عزیز اولور ایتد اوج سنسینه اول بودر کم
 اول و لایق صقلیا اکنج علمایه اکر احم ایلیا
 اچیح هنر مندر سوه حکمت وزیر یونک
 بریح نصحتلر یزد توشر فانه و رید ایتد
 ای دنیا پادشاه سنکله درت سنسه لردیر
 اول علمدرن اکنج عقلا د اچیح صبردر
 دز دخی حیاد دز دخی سنلدرت سنسه لردیر
 اول حد النج تکلیف اچیح محل دز دخی
 عداوت حکمت ایشلدرن ایلدرن

حاصلته

پادشاهلرک ییکدک اولدیرکم ییقلو عاقللر
 ایوغادقلر دکشوه و پادشاهلرک شعلوس
 اولدیرکم ایوغادقلر یوز عاقللر دکشوه
 وزیرلرک شعلوس اولدیرکم سلطان
 چنگه یکتیا صلح مملکتک مملکت
 حکمت بدعاقله صودلرکم نیکیخت
 کندیر و بدیخت کندیر ایند نیکیخت اولدیر
 کم هم بدوه هم بدیر و بدیخت اولدیرکم اولد
 یوقد اقبال طایفه بیهوده زحمت چکدیر
 و سخی فی فایده ایله لوی اول دیرکم مال جمع
 ایله ممالک عالم کندیر عمل ایله حکمت
 پادشاهلق عاقل لوز سبیله جمال بلور باه
 و دیون کلردن قدر قیلرله کمال بلور

ا. شاهلر

پادشاهلر عاقل لوز نصیحتنه محتاج رفله
 آنکله عاقللر پادشاهلر یقین اولغا یوز
 پادشاهلرک دوست لغنا اعتبار اتمک یقین
 واعلم چقدرک اوانه اغیان یقین و عورتلرک
 حکمتنه وفا یقین حکمتلرک شمنلرک
 عاجز لقلر نه یقین اسیر کیلرکه لکروج
 یترسه خودسن اسیر کمز دخی پادشاه اولدیر
 کم دشمنلرک خادین عاقبتیا تا دوستلرک
 کما اعتبار قلیا جون دشمن دکل حیلان
 قلسا دوستلق زحیرت دیردر انلرک صکنه
 اول دوستلق اجه اشیلرک اشلرکم هیچ دشمن
 ان اشلرک حکمتلرک کس کندیرک
 عقاب کماله واعلم چقدر جمال بلور

حَكَمَتْ اَوْنِ اَدَمِ بِرِصْفِ رَدِّ طَعَامِ يَنْلُو
 اَلِي كَلْبٍ بِرِصْفِ اَبْرَامِ بِرِصْفِ لُحْيِ
 كِشِي طَبْعِ اَلِ جَهَنَّمَ نَعْتِ اَنْكَلِ اَو لَوْ رِشَا
 قِنَاعَتِ اَو لَنْ يُوْحِ اَنْطَلِ طَبْعِ اَيْلَاقِ قِنَاعَتِ
 لَدَنْ بِضَاعَتِ لَهْ دَكَلِ حَكَمَتْ اَو كَلِ
 اَشْلُو صَبْرِ لَهْ حَاصِلِ اَو لَوْ اَوْنِ كِشِي نَكَلِ اَشْرِي
 بَاطِلِ اَو لَوْ وِجَاهِ كِشِي لَهْ اَسْبِيْلُ مَكَلَتِ بِلْكَ
 يَقْدَرِ اَلَّذِي بُوْنَسْنَهْ بِسَهْ يَدِي جَاهِلِ اَو لَنْ
 وَهَنْكِهْ يُوْنِ لَهْ مَصَاحِبِ اَو لَ اَيْلِ اَبْرِي
 كَرْمِيَا حَكَمَتْ هَنْكِهْ اَو لَوْ كِشِي خَاطِرِ
 يَفْتَسَا كَنْدِ قَانَسَهْ كَرْمِيَا وَهَنْكِهْ سُرْكَتِ
 هَنْكِهْ لَوْ كِشِي بَقِيْنِ اَو لَوْ اَلَّذِي نَعَامِ شَهْرَاتِ
 اَو اَبْنَهْ بِقَمَرِ حَكَمَتْ اَكْتَدَلِ اَمْ هَوِي

اَو لِيَا شَوْحِ عَاشِقَهْ بَلْ كَرْمِ مَالِ اَو لِيَا
 وَدَرْ وِشْنِ كَرْمِ اَنْكَلِ مَعْرِفَتِ اَو لِيَا قَنْشِي
 قَشْرِ كِبِيْتِ زَاهَا كَرْمِ اَو لِيَا بِرَاوَهْ بَلْ كَرْمِ
 كَرْمِ اَنْكَلِ قَبِيْلِ اَو لِيَا حَكَمَتْ اَلرَّجْعَهْ سَلَطَا نَكَلِ
 حَلَعَتِ عَرِيْبِ رَقْدِ لَكِنْ كَنْتِ نَكَلِ اَسَاجِهْ
 قَفْتِنِ دَخِ عَرِيْبِ رَقْدِ زِ عَالِمِ لَنْ اَنْكَلِ عَمَلِ
 اَو لِيَا اَرْ وِ كِبِيْتِ كَرْمِ اَنْكَلِ بَالِ اَو لِيَا اِمَامِ عَزِ اَبِيَهْ
 صَرْدِ لَوْ كَرْمِ اَشْبُو قَدِيْسِ عِلْمِ نَهْ سَبِيْلَهْ حَاصِلِ اَيْلِ
 اَبْتَايِي بِاَمْدِ كَرْمِ اَنْكَلِ لَفِيْبِ صَرْدِ عَمْدَهْ حَكَمَتْ
 دَكَلِ خَلْقَانِ يَكْرُكِ اَدْمَلَهْ دَكَلِ خَلْقَانِ
 خُوْرِ رُخِ كَلْبِ دَرْ عَاوِلِ اَبِي اَنْفَاقِلَهْ اَيْتَانِ
 دَرْ كَرْمِ كَلْبِ لَهْ طَرِ اَنْكَلِ بِاَجْمَلِ يَلْ كَرْمِ
 اَدْمَلَهْ نَكَلِ طَرِ اَنْكَلِ بِاَمْتِ حَكَمَتْ

هتکه دنیایه ادا بفرسته دین ادا بده
 تخرتده زحمت جگه طهو عدالده بده
 حکمت سلطانة شول کس نصیحت
 ایله که باشندن قزقیبا و مال ذخی امیا حکمت
 بد نسنه ضایع دز قیمتلو طون دمر جیده
 قضاب البینه لر کلو خاتون کز سوز قینه
 و بان رکان قینه و زیور کس احمق لر ارا سینه
 چو غ کس قینه بغیر چو اقلو بوی از طعام
 طقلر قینه علم ظالم کاسینه حکمت
 اوج نسنه اوج سنیله جمع اقلر حلا بمل از زول
 او مغلله شفقت فقغله لر جک کل جف
 کلج نیلکه حکمت بدخ حکمتلو
 بوز جهده ضرر لکم بینه بلده شول تنایم

حاشیه دخی متغیب و تهنیه دخی و ایدرس
 اولانا گادر شوز و دخی بلده جاشنه زیان
 ادر نسنه تا اندک سقنا و زینر جهی ایتد
 درت نسنه کز نورن از نسنه و درت نسنه
 کز اکسیر و درت نسنه تن سمشور زودرت
 نسنه از قلده و درت نسنه ککل دریلده
 و درت نسنه ککل اولدند اما اول
 درت نسنه له کز نورلند نسنه بشل بقی
 اقد سوبه بقی مقصده بقی انه انه بوزنه
 و خوبلره بقی و اولکه کوز نورن کس
 طرلو طعام بمل و بایشه اسد سو قیتمق کشته
 و ایله بقی و دشمنا لک بوزنه بقی اما اول
 درت که تن سمشور درت شوق نفیس طنایر

كَيْمَكِ وَفِرَاعَتَيْنِ وَفِي عَوْنِ لِقِ وَكَكْجَلِ قَقُولِي
 وَلَزِيدِ طَعَامَلَدِ وَأَوَّلِ دَرْتِ نَسْكَمِ تَنْ جَعْفِ
 أَيَلِي قَدَاتِ بَيْتِ مَكَلِ وَأَكْثَلِ مَكَلِ وَجَقِ
 رَجَاعِ أَتَمَكِ وَجَمَامَةِ جَقِ أَتَمَقِ أَمَا شَوْلِ
 دَرْتِ نَسْكَمِ تَنْ أَتَمَكَةِ صَحَّتِ بَلَابِ طَعَامِ
 وَقَتْنَدَةِ مَكَلِ وَمِقَادِرِ بِلَهَةِ مَكَلِ زَجَمَتَاوِ أَتَمَلِ
 نَسْكَ مَكَلِ وَدَمَكَةِ نَسْجُونِ فِي حَوْلَمَقِ أَمَا
 أَوَّلِ دَرْتِ مَكَلِ كَكَلِ دِرْلَدَسِ عَقَلِ كَامَلَدِ
 شَرِيكِ أَمِينِ مُوَافِقِ حَلَالِ دَرْدَخِ طَغْوِيَارِ
 وَدُو سَنَدَرِ أَمَا أَوَّلِ دَرْتِ مَكَلِ كَكَلِ أَتَمَلِ
 زَهْمِيرِ صَوْغَارِ وَبَسْمُومِ بِلَنْكِ أَتَمَسِجِ
 قَتْنَدَرِ وَشَمَنِ قَتْنَدَرِ وَحَرَامِ لَقَمَلِ مَكَلِ
 حَلَمَتِ أَوْخِ كَهْتِبِه دَلُودِي وَحَكَمِ دَلَمِ بِرِأَوِ

كَمِ نَسْجُونِ جَنْكَةِ وَدَلِ أَلِجِ أَفَلِ قَرِأَوَلِيَا مَالِ
 جَعِ أَلِيَا أَجَبِ أَوَّلِ بَيْتِ دَرْتِ مَكَلِ بَلَابِ عَوْرَتِ
 أَلِ نَصِيحَتِ جَوْمَدِ كَلِ أَتَمَلِ مَسْتَبَلِ
 وَعَلِمِ دِينَ بِنَامِ كَجِنِ أَلِ كَلِ مَالِ دَرِ شَمَنِ مَكَلِ
 وَكَلِ نَصِيحَتِ هُوَسْتِكَةِ كَكَلِنَدَةِ
 وَارْدِ رَدِ وَشَمَنِدَخِ سَيْلِيَا شَائِنِدِكَةِ عَاقِبَتِ
 دَشَمَنِ أَوَّلِ أَوَّلِ دَشَمَنِ أَرَا سَنَدَةِ شَوْلِ سَبْرِ سَيْلِيَا
 كَمِ أَتَمَلِ كَمِ دَوَسْتِ أَوَّلِ جَلِ أَوَّلِ نَصِيحَتِ
 دَشَمَنِدِكِ أَلِ أَتَمَلِ خَطَا دَرِ لَكِنِ أَشَمَلِ زَوَادَرِ
 نَا أَتَمَلِ خَلَا فَرِيحَةِ عَمَلِ أَلِيَا كَمِ أَوَّلِ عَيْنِ صَوَابِ دَرِ
 نَصِيحَتِ قَتِ قَتْنِ جَانِ أَرَا كَرِ حَادِنِ أَتَمَا
 وَلَطْفِ أَتَمَلِ هَيْبَتِ كَدَرِ وَهَزَكَةِ النَّدَرِ
 كَلَرِ كِنِ أَتَمَلِ أَوْجِ بَخَاكِ وَتَمَنِ قَتْنِ أَتَمَلِ

كونه فصيحاً هذستك سن فرودان
 بلاست كم كما معلوم الجقدر ان صر معه تعجل
 ايلماكل كم هيتنه زيان ايلد فصيحاً سعادت
 استكل علامت اولد كم خلال بيا وعلان
 كيا وعلان قيا وعلان ائده وبيش وقت
 نماز جامعته قلده فصيحاً بدحت كمثلك
 علامت اولد كم حرام بيا حرام كيا وعلان
 قيا وعلان دن قيا وعلان ترك اده فصيحاً
 هو سوزدن يقندر نعمته وار اقدر عذابه
 بخيل لدر يقندر عذابه وار اقدر رحمته وان كل
 حينه يشمان اولغلن ودر كل خلقه خاق
 ايلكل فصيحاً هيته وقتك حاضر اول
 عافيتكل امر نده فكن ايلد زنه سار خصم لوك

كل فصيحاً اچكي طاشكل شريعت
 لاه ميانه آري ايلكل ونخالفت اعلمن مشعر
 صبوت اولغلن كه بولاسن طريقت
 صموت اولغلن كه بولاسن حقيقت
 طاندر بولكيب اچي هدايت
 الكر عقلك وار سادمت نصيحت
 نصيحت عاقل كشي اولدر كندر نون احوالنده عاقل اولميا
 د اها عاقلين فكر ايلياه طلو قري خشنور ايليه طاهره
 شر بعت احكاميله بز يا با طين طريقت اكر اميله معور
 ايليه منت الكتاب بعون الله الملك الوهاب

قُرْبَانِ اِتِّكَلْ شُرُوطِي وَدِ
شُرُوطِ

قُرْبَانِ اِتِّدُو كِي قَوْجِ كَرَكِ اَنْدَن سَاغِ وَعَيْبِي سَزِ
كَرَكِ ذَاخِي خَلَوْتِ پِي كَرَكِ اَنْدَن قَوْجِ
يُوزِي قِتْلِدِي يَكَا بَا صَهِ بَحَقِ سُوْرِدُو كِي وَرِي
بُوْدُ عَايِ اَوْقِيَا

اللَّهُمَّ هَذَا لَكَ اللَّهُمَّ إِنَّهُ فِدَائِي
فَتَقَبَّلْهُ مِنِّي وَجَعَلْهُ سَدًّا مِنْ جَزَاءِ
دَرْسِي بِرِجْزِي بَأْسِي الْبَاغِي بِوَجْزِي قَارِي لِي
بِرِجْزِي بَأْقِي اِنِّي اَلْتَمِشُ جِزَاءَ بِيْتُوْرِهِ يَعْنِي
مَجْمُوعِي اَلْتَمِشُ بِاَرِهِ اَوْلِي اَلْتَمِشُ اَحْمَهُ وَيَنْ
اَسْأَلُ اللهَ قَبُولِ اَوْلَا

225

بِسْمِ اللَّهِ
أُمِّ سَيِّدِ صَدِيقِ
فِي دَارِ الرِّضَا وَعَلَى الْكُرْ
كَرَامَةِ الضَّيْقَانِ
نَسَمِ الْعَرَمِ لِنَارِ لِي
بِحَبِّهِمْ وَكَيْفِ النُّزُلِ
بَسَلَحَتِ الرَّحْمَانِ

۱۰
۲۰
۳۰
۴۰
۵۰
۶۰
۷۰
۸۰
۹۰
۱۰۰
۱۱۰
۱۲۰
۱۳۰
۱۴۰
۱۵۰
۱۶۰
۱۷۰
۱۸۰
۱۹۰
۲۰۰
۲۱۰
۲۲۰
۲۳۰
۲۴۰
۲۵۰
۲۶۰
۲۷۰
۲۸۰
۲۹۰
۳۰۰
۳۱۰
۳۲۰
۳۳۰
۳۴۰
۳۵۰
۳۶۰
۳۷۰
۳۸۰
۳۹۰
۴۰۰
۴۱۰
۴۲۰
۴۳۰
۴۴۰
۴۵۰
۴۶۰
۴۷۰
۴۸۰
۴۹۰
۵۰۰
۵۱۰
۵۲۰
۵۳۰
۵۴۰
۵۵۰
۵۶۰
۵۷۰
۵۸۰
۵۹۰
۶۰۰
۶۱۰
۶۲۰
۶۳۰
۶۴۰
۶۵۰
۶۶۰
۶۷۰
۶۸۰
۶۹۰
۷۰۰
۷۱۰
۷۲۰
۷۳۰
۷۴۰
۷۵۰
۷۶۰
۷۷۰
۷۸۰
۷۹۰
۸۰۰
۸۱۰
۸۲۰
۸۳۰
۸۴۰
۸۵۰
۸۶۰
۸۷۰
۸۸۰
۸۹۰
۹۰۰
۹۱۰
۹۲۰
۹۳۰
۹۴۰
۹۵۰
۹۶۰
۹۷۰
۹۸۰
۹۹۰
۱۰۰۰

ÖZGEÇMİŞ

15 Şubat 1976'da Edirne'de doğdu. İlköğrenimini Edirne'de, lise öğrenimini Kırklareli'nde tamamladı. 1994 yılında İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde lisans öğretimine başladı. 1998 yılında mezun oldu.

2000 yılında İstanbul Üniversitesi, Türk Dili Bölümü'nde okutman olarak göreve başladı. 2004 yılında Prof. Dr. Mustafa Özkan'ın danışmanlığında *Türkiye Türkçesinde Bağlaçlar* adlı yüksek lisans tezini tamamladı. 2004 yılında Güney Kore'de bulunan Pusan Universty of Foriegn Studies (Pusan Yabancı Diller Üniversitesi)'den davet aldı ve İstanbul Üniversitesi Rektörlüğünün görevlendirmesi ile -üç yıl- buradaki Türkçe Bölümü'nde görev yaptı. Döndükten sonra, İstanbul Üniversitesi'ndeki okutmanlık görevine tekrar başladı, hâlen bu görevine devam etmektedir.

Lemi Akın, Diş Hekimi Ebru Güroğlu Akın ile evli ve bir çocuk babasıdır.